THE SUBHĀṢITARATNAKOṢA

COMPILED BY

VIDYĀKARA

EDITED BY

D. D. KOSAMBI AND V. V. GOKHALE
With an introduction by D. D. Kosambi

CAMBRIDGE, MASSACHUSETTS
HARVARD UNIVERSITY PRESS
1957

Distributed in Great Britain by
Oxford University Press
London

Library of Congress Catalog Card Number: 57-9076
Sanskrit composition by Nirnaya Sagar Press, Bombay, India
English composition by The Plimpton Press
Printed by offset lithography in the United States of America

*Dedicated to all those who work for peace
by peaceful means*

PREFACE

The work here presented to the public is an anthology of Sanskrit poetry compiled by one Vidyākara, probably in the Jagaddala monastery in what is now Malda District in East Bengal. The first edition was compiled about A.D. 1100, the expanded edition about A.D. 1130. The poems themselves cover the whole time-span of classical Sanskrit literature and include a large number of verses, some of them excellent poetry, which have been lost to Sanskritists for many centuries.

The principles on which this first complete edition of the *Subhāṣitaratnakoṣa* are based, together with questions concerning the chronology and evaluation of the poems which it contains, are discussed in detail by D. D. Kosambi in his Introduction, which follows. A few points only need be mentioned by me here.

It was originally planned to accompany the text as here printed with a set of exegetical notes explaining difficulties of language, imagery, and convention and furnishing information on ancient customs and *Realien*. These notes were to result from the combined effort of V. V. Gokhale, D. D. Kosambi, and myself. The task proved a formidable one, but we had persisted almost to its end when we were persuaded to alter our plans. Two considerations persuaded us. First, no amount of notes can replace a translation as a tool for exegesis. Secondly, these poems furnish a remarkable picture of courtly taste and attitude in pre-Muslim India. Only translation can project this picture onto a screen visible by others than professional Sanskritists. It has seemed to all three of us that a translation is necessary.

Accordingly, our plan is now to issue as Volume 44 of the Harvard Oriental Series a complete translation of the text together with exegetical notes. The translation will be from my pen; the exegetical notes, reduced somewhat in size from their original bulk, will accompany the translation in the form of a running commentary. Since the completion of the translation will take a year or so from the present date, we have determined to issue the text volume separately.

It will take an attentive reader to judge properly the merit of the text before the second volume appears. The readings of a verse are given of course as strictly as possible in accordance with the manu-

script sources. But the manuscripts may differ or be illegible or give no sense whatever. Frequently the justification of one reading over another is the sense which it furnishes. In other words the reader will not fully know the editor's reason for his choice without knowing the interpretation which the editor has put on the verse in question. I can best make my meaning clear by taking the text of two verses, well known from other sources, as they appear in this anthology.

Verse 697 (= *Amaruśataka KM.* 18, vs. 43, Jīvānanda ed., vs. 38) reads according to our manuscript sources as follows:

gate premābandhe hṛdayabahumāne vigalite
nivṛtte sadbhāve jana iva jane gacchati puraḥ
tad utprekṣyotprekṣya priyasakhi gatās te ca divasā
na jāne ko hetuḥ sphuṭati śatadhā yan na hṛdayam

In *c* the editions of the *Amaruśataka*, as also the *Saduktikarṇāmṛta*, read *gatāṃs tāṃś ca divasān*. F. W. Thomas in editing the fragment of our anthology which he published under the title *Kavīndravacanasamuccaya* emended his manuscript reading to accord with the printed texts. Presumably the manuscript reading made poor sense to him. Kosambi and Gokhale have not emended. Their reason is that the verse to them makes perfectly good, indeed rather better sense, as the manuscripts give it. One may show their interpretation by translating.

The bond of his affection broken,
the value that he placed upon me in his heart erased,
this man now walks before me like any other man,
his love now ceased.
The days pass with my thinking and thinking of these things.
Dear friend, I know not why my heart
breaks not into a hundred pieces.

A more striking instance is offered by a more famous verse known from the same coprus, *KM.* 18, vs. 76, Jīvānanda, vs. 74, in our anthology verse 728.

ā dṛṣṭiprasarāt priyasya padavīm udvīkṣya nirviṇṇayā
viśrānteṣu pathiṣv ahaḥpariṇatau dhvānte samutsarpati
dattvaikaṃ sasudhāgṛhaṃ prati padaṃ pānthastriyāsmin kṣaṇe
nābhūd āgata ity amandavalitodgrīvaṃ punar vīkṣitam

At day's end as the darkness crept apace
the saddened traveler's wife had gazed

as far as eye could reach along the quiet road.
She takes one step returning to the whitewashed house,
then thinking, "At this very moment he may come,"
she turns her head and quickly looks again.

The "whitewashed" house is missing from every other version of the verse, and the unwary reader may think the editors should have changed *sasudhā* to *saśucā* (as in *Amaruśataka*) or to some such form. Closer attention reveals both the beauty and the probable genuineness of the Kosambi-Gokhale reading. Whitewashing the house in expectation of the master's return is a custom still practised by Indian wives. One may compare the opening of Premchand's short story *Mā̃*, where the modern wife is awaiting the return of her nationalist husband from jail. By comparison the reading *saśucā* is banal and tautologous, for the sadness of the wife is already expressed by *nirviṇṇayā* in *a*.

Time and again I have been delighted by the way in which the judicious textual construction of Kosambi and Gokhale has illuminated the meaning and the poetry of the original. But I say no more on this count, my intention having been only to warn the reader against hasty judgment. When one has memorized a verse in one form it requires a special effort to recognize the validity of a different version.

As opposed to the text, the Introduction speaks clearly for itself. Kosambi has assembled here a wealth of precise data which not only aid the understanding of the present anthology but furnish precious material for the historian of Sanskrit literature. Of how many Sanskrit works that come to us without date or stamp of origin can we be so specific as we can now be of this? We are given the very latitude and longitude in hours, minutes, and seconds of the anthologist's library. If the reader is doubtful let him turn to Section Four of the Introduction. Of new literary-historical discoveries let me mention only a few. Kṣemīśvara and Vallaṇa seem now almost surely to have been Pāla court poets. Vasukalpa is shown to have been a court poet of King Kamboja of the junior Pāla line and to have lived about the middle of the tenth century. Dharmadāsa's *Vidagdhamukhamaṇḍana* is now known to be older than A.D. 1100. New light is thrown on the nature and compilation of such famous texts as the *Amaruśataka* and the *Hanumānnāṭaka*.

To one point only I must take exception, and this is a matter not of fact but of theory. In the course of four years of conversations and correspondence Kosambi, Gokhale, and I have expressed to each

other fully and frequently our evaluation of these poems. On this subject Kosambi and I are in disagreement, not only because I judge the artistic merits of the poems to be higher than he does, but because I feel that a class theory, while it may explain to some extent the content of a literature, is a very improper guide to its excellence. Indeed this is more than a feeling; it is a knowledge. I shall revert to the subject in an introduction to the translation volume where I plan to treat the problem of criticism at some length. Here I need only say that I disagree with what is the main thesis of Section Eight of the Introduction which follows. I trust that a difference between series editor and a coeditor of the text in regard to one theory will in no way diminish the value of their joint efforts. Certainly it has not weakened the bonds of their friendship.

DANIEL H. H. INGALLS.

CAMBRIDGE, MASS.
May 1956

CONTENTS

INTRODUCTION

1. INCEPTION OF THIS EDITION

At the end of the year 1946, scholars of the Bombay University were given brief access to negatives of Sanskrit manuscripts discovered in Tibet by the enterprise of Rāhula Sāṅkṛtyāyana during the year 1934 and photographed in 1937. In the available lots, Prof. V. V. Gokhale noticed a "Subhāṣitaratnakoṣa of Bhīmārjunasoma," and for my sake included it among the works he wished to examine, for I was then engaged in searching unpublished Sanskrit anthologies for stanzas ascribed to Bhartṛhari. The particular negatives seemed execrable to me; even the comparatively good enlargements made from them by Messrs. Kodak of Bombay were mostly illegible. However, by good fortune Gokhale saw the word *bhartṛhareḥ* towards the end, and immediately set about verifying this reference to the poet — paleographically the oldest known. We worked on that portion of the enlargements together without being able to decipher the rest, or finding the name of Bhīmārjunasoma anywhere in the work. A look at Rāhula's *JBORS* list of the manuscripts photographed showed that another copy of the work existed in the private collection of Pt. Hemarāja, the Nepal Rājaguru. Far more important, the initial stanza was printed in full, which enabled me to identify the work at once with the fragment published by F. W. Thomas under the wrongly conjectured title *Kavīndravacanasamuccaya*. Gokhale sat down forthwith to a painstaking comparison of the photocopy with Thomas's printed text, abandoning the attempt only when it became clear that no progress was possible, even for a Sanskritist and epigraphist of his calibre, wherever a lacuna appeared in Thomas. He did decipher the list of contents to verify that the forty-four *vrajyā* sections given on the cover folio actually occurred in the photographs. Thus we had a complete text which was useless for direct reading, but could be utilized in conjunction with some other.

The logical action was to get the Rājaguru manuscript, or a faithful duplicate. Several years of direct and indirect correspondence on my

part yielded nothing, not even an answer to the letters. In the meanwhile, Gokhale was sent to Lhasa as officer on special duty with the Indian mission. Eighteen months there did not suffice to gain access to the Ngor copy, because of difficult communications and even more because of the tension then existing between the Panchen Lama's group, which controlled Ngor, and that of the Dalai Lama. In 1949, Prof. P. K. Goḍe, curator of the Bhandarkar Oriental Research Institute, wrote on my behalf to the Indian embassy at Khatmandu, which introduced a new element of doubt by meticulously reporting that the only *subhāṣita-ratna-koṣa* in the Rājaguru collection was ascribed to Vidyākara. It took a few more months to get the initial and final stanzas copied out, proving that this was indeed the work sought. By this time the internal crisis had matured in Nepal so that our embassy could get nothing done. Finally, no answer could be elicited from the Patna Museum to my request for a fresh loan of Rāhula Sāṅkṛtyāyana's negatives. Thus the work seemed to be completely blocked for lack of material.

Under these circumstances, I had to take the desperate step of writing to our Premier and Foreign Minister, Pt. Jawāharlāl Nehru. It was only when his personal interest in the matter had been made clear that the *K* enlargements arrived from Khatmandu in 1952. The same kind intervention, through Śrī R. R. Divākara, Governor of Bihar, and Mr. S. V. Sohoni, his chief secretary and secretary to the Bihar Research Society, secured the Patna negatives. If it be judged from what follows that the labor of mountains has succeeded in giving birth only to mice, it will not have been for lack of impressive midwifery.

The nature of the material made it clear that either one of us alone would need several years to prepare a text. So Gokhale and I joined forces, though our respective posts made it difficult for us to work together at Poona for more than four hours a week except during vacations. In the main, the comparative work has been mine while he provided the feeling for *subhāṣita* literature, syntax, and construction that mark a real Sanskritist. We share the responsibility for the Sanskrit text, every word of which has been agreed upon by discussion. Those who may feel dissatisfied with the result should not forget that it took full sixteen months of painful labor — after five years spent in overcoming needless human obstacles — to reach the stage at which more fortunate editors begin their work. The Khatmandu photographs have been deposited at Widener Library, Harvard Uni-

versity, for the use of any competent scholar who thinks he can do better with them.

Here I take the opportunity of thanking those who have helped. Besides the distinguished personages mentioned above and in what follows, our special gratitude is due to Prof. P. K. Goḍe and his staff. All his resources, his vast knowledge of Indian literary chronology, his well-deserved popularity with scholars all over the world, and an efficiency almost unique in India were always at our disposal. It was through him that the most arduous negotiations for source material were ultimately concluded. Prof. Daniel H. H. Ingalls invited publication in the Harvard Oriental Series at a time when it was doubtful that the edition could be undertaken at all; this mark of confidence has been followed by all possible help, including microfilm from Harvard of books not available in India. Without his painstaking revision of the entire proof and help with the draft introduction, this edition would have lost heavily in presentability as well as usefulness. The labor so generously expended by him on this work far exceeds anything that could reasonably have been expected of any general editor. To Dr. V. Raghavan, chairman of the Sanskrit department of the University of Madras, India's outstanding and most active classical Sanskritist, we owe corrections or emendations to stanzas 58, 309, 345, 957, 1142, 1170, 1264, 1350, 1376, and 1679 of the main text and 10, 19, 26, 30, 36, 41, 47, and 111 of the appendix. His success in hunting out the *N* negatives in the collection of Prof. G. Tucci of Rome and sending us enlargements rescued a forlorn hope nearly abandoned. My niece, Kundā T. Sāṭhe, copied out most of the index cards from my first transcript. The Nirṇayasāgar Press of Bombay printed the master copy of the *devanāgarī* text for which difficult task special thanks are due to the composing section under Paraśurāma B. Kāraḷkar. The actual printing by photo-offset, plus all the remaining press work has been ably carried out by the Harvard University Press. Mr. M. G. Patel, assistant manager of the Tata Commercial Press, Bombay, made the most successful photographic enlargements, after all our professionals had failed with the negatives.

2. THE CRITICAL APPARATUS

This edition of the *Subhāṣitaratnakoṣa* (*V*) was prepared from three primary and two ancillary sources.

Primary sources:

N: a palm-leaf codex at the Ngor monastery in Central Tibet.

K: a comparatively modern paper MS at Khatmandu, Nepal.

T: the fragment published by F. W. Thomas under the wrongly conjectured title *Kavīndravacanasamuccaya*.

Of these, *N* represents an earlier and *K* and *T* a later stage of development of the *Subhāṣitaratnakoṣa*. At both stages the compiler presumably was the same man.

Ancillary sources:

S: the anthology *Saduktikarṇāmṛta* of Śrīdharadāsa.

P: an unpublished anthology, the *Prasannasāhityaratnākara* of Nandana.

As a whole, these sources manifest severe technical defects. The manuscripts are corrupt where at all legible. The two printed works utilized are not entirely satisfactory, besides covering only a small portion of the text. Each source is described in some detail in what follows.

2.1. *N:* A palmleaf codex

The manuscript is at the Ngor monastery, one day's journey from Shigartse, and is described by Rāhula in *JBORS.* 21 (1935), p. 42, no. 178, as of size $10\frac{2}{3}'' \times 2''$, lines 12, folios 41, complete; author Bhīmārjunasoma, script Māgadhī. Actually the lines are from 9 to 13 in number.

Of the six negatives at the Patna museum, two are useless trial exposures, the entire 41 folios being thus frugally and badly photographed on four quarter-plate celluloid negatives. Of these, the *a* and *b* sides respectively of the first thirty-two folios take up two exposures, the remaining nine having two negatives to themselves. The films being old, unevenly developed, stained, dense, of low contrast, and corrugated with previous attempts at enlargement, with the *b* negative of the first thirty-two folios in poorer focus than the rest, the results cannot be called happy. Enlargements of the last nine folios can be read directly, with considerable effort. From the first thirty-two, it is in general possible to say whether or not a certain blob is compatible with a given letter read from some other source. For the *a* sides, readings are better determined than for *b*. The comparison was mostly done by reading contact

diapositives on a 12-power geologist's microscope, beyond which enlargement gave only grains. Besides this, the text has been checked as far as possible with three different enlargements of each negative.

Photographs of the same manuscript were taken by Professor Giuseppe Tucci, who visited Ngor some time after the visit of Rāhula. These photographs, long mislaid, were secured by Raghavan's energetic search and arrived only at the stage of final proof, but were useful nevertheless in making about two dozen corrections. About twenty folios are decidedly better than on the Patna negatives, the rest being badly out of focus, or missing. The names show clear underlining in these photos, indicating that someone has retouched the palmleaf since Rāhula's visit.

The manuscript is unusually correct but for occasional metathesis: *sara-rasa, jaṭhara-jaraṭha*. This purity, with the unequal number of straggling lines in a crabbed handwriting indicate a scholar rather than a professional scribe. The misleading colophon *paṇḍita-śrī-Bhīmārjunasomasya* is well separated from the rest of the text, in a different, bolder, somewhat later hand; so it refers to the owner of the codex, perhaps the scholar who copied it out. The calligraphy seems to me proto-Bengali of not later than A.D. 1150. Individual peculiarities are the haphazard doubling of consonants joined to *r*, e.g., *rmma* and *rma* both occur; also, the letter *dha* is easy to mistake for *va* in the photographs, for the distinguishing stroke springs from the top line, not from the loop.

The paleographic question may as well be discussed here for both *N* and T_1. When stating that the characters are such and such of a particular century and period, little attention is paid to local variation. Inscriptions on stone, incised copperplates, and palmleaf manuscripts all have different scripts even for the same time and place, say the twelfth century in west Bengal, as anyone may verify for himself. A look at Bendall's Cambridge manuscripts catalogue shows the further unfortunate circumstance that even palmleaf manuscripts copied in the same reign, specifically that of Govindapāla, have totally different styles depending upon whether the copyist was a professional producing an illumined monastery codex, or not. Our case seems to me to be covered by the *Amarakośa* transcribed in the fourteenth year of Govindapāla (say A.D. 1175), which is in script almost identical with that of T_1, and is almost the writing of Vibhūticandra (formed before A.D. 1200) found in Tibet (*JBORS*. 23. A37, plate facing p. 10). The *N* writing seems 30 to 50 years earlier because of the loop medial *i*. This general type of *i* persisted to the end of the twelfth century, but in *N* the top line is undefined in contrast to the well-defined top line and wider loops in manuscripts at the end of Govindapāla's reign.

The codex contains just over a thousand stanzas. There are several marginal additions, too numerous by far to be inadvertent omissions in the first copying. Where they are to be inserted is shown by a (rarely visible) check mark; it is remarkable that these occur in the same *vrajyā* in *K*, but less than half the time in the precise situation indicated. Stanza 1514 on the cover folio is in later proto-Bengali hand, though the calligraphy of the remaining marginal additions cannot be clearly distinguished from that of the body. Still later insertions on the rear cover, which may contain matter to the extent of three stanzas, are quite illegible due to fainter inking. This may indicate that the codex was copied from an early, perhaps the very first, version by someone close to the author in time and place, the earlier marginal additions being in the nature of suggestions utilized by the anthologist in the second edition.

In addition to the Indian writing, the cover folio gives the name of the work in cursive Tibetan script, while the rear cover also contains the following in the same script:

(1) Brtsod.rigs: (2) so.thar.bsde.pa.bźan.gyi.ḥdul.ba.ḥphran

(1) *vāda-nyāya.* (2) *prātimokṣa para-nikāyasya vinaya-kṣudrakam.*

(3) gsaṇ.ḥdus.rgyud.phyi.daṇ.bcas.pa.brtsod.rigso: (4) legs.bśad.rin.chen.ḥdsod.

(3) *bāhya-guhya-samāja-tantra-sahita-vādanyāya.* (4) *su-bhāṣita-ratna-koṣa.*

Here the cursive Tibetan is transcribed exactly, and the Sanskrit equivalents added just below each phrase. This can only be a list of four Sanskrit manuscripts originally contained in one bundle, the present anthology coming last. The unorthodox spellings of several Tibetan words here are well worth noting: *brtsod* for *rtsod*, *bźan* for *gźan*, *ḥphran* for *phran*, *ḥdsod* for *mdsod*. Out of the four titles, separated in the Tibetan text by a colon, the first is that of the *Vādanyāya* by Dharmakīrti (ed. by Rāhula in *JBORS*. 21, part 4, to 22, part 1). The second must be the same as Rāhula's no. 177, *Prātimokṣasūtra;* it is described here as belonging to the Vinayakṣudraka section of a different school (*paranikāya*) of Buddhism (*viz.* that of the Lokottaravādins). The third title "*Vādanyāya* accompanied by an alien *Guhyasamājatantra*" indicates another manuscript of the *Vādanyāya* in one volume with the *Guhyasamāja;* the Saskya monk-librarian who wrote this note apparently regarded the *Guhyasamāja* as a non-Buddhist text. The fourth and last manuscript is our *N*. Four manuscripts of such diverse character could not possibly have been arranged in one bundle by any librarian; hence the bundle must have been received as a unit from a single distant source. The presumption is strong that all four once formed part of Paṇḍita Bhīmārjunasoma's collection (at Jagaddala?), and reached Tibet in one package during the great exodus following the Muslim conquest of Bihār. (The whole of this note on the Tibetan is by Gokhale.)

2.2. *K:* The Rājaguru codex

This was likewise available only in poor photographs, the first enlargements being 10″ × 3″ which cannot be far from the size of the paper manuscript. Patient negotiations by the Indian embassy at Khatmandu recovered the 5″ × 7″ glass negatives a year after the enlargements had been sent and utilized in despair. Though in better focus than the prints, no modern enlarger could be found to take negatives of this size, so that they had to be cut down as carefully as possible. The second enlargements, though far better, were thus available only after the press work had begun. The usefulness of any enlargement is limited by the fact that the original copy is deplorably corrupt. The value of *K* derives only from its being a complete *textus ornatior;* the few stanzas not in *K* though found in *N* seem to be omitted by demonstrable oversight.

The manuscript is on Nepali paper, consists of 117 folios with 7 lines per page (except folio 110*b* which has just 6 lines), 60–70 letters per line, and is dated 830 = A.D. 1710. Occasional reduplication (always corrected) shows that the original before the scribe had fewer letters per line, say 45–50, and was in proto-Newari or proto-Bengali with many archaisms. The letter *ja* (or the compounds *jja*, *rjja*) is often shown as a blank space, indicating that the model formed it in two different ways, of which the older, unread shape might have been (as in Tibetan) like Roman E which went out of fashion by A.D. 1000 except perhaps in peripheral regions. The

letter *kha* is written in the modern as well as the archaic form. In the older script, *ta* is indistinguishable from *bha* and very close to *u* and *ḍa*. The *K* scribe makes all four letters differently, but oftener than not incorrectly. That he could not have had the least knowledge of Sanskrit, nor any idea of what he was copying, is shown by the garbled copyist's stanza in the *K* colophon. That stanza, which every professional writer was supposed to memorize, proves also that the copyist followed the vernacular tradition of mispronouncing *ra-la*, *ṣa-kha*, *sa-śa*, *na-ṇa*, which letters are often interchanged within the pair. The scribe may also be responsible for uninflected or vernacularized authors' names, *e.g.* Kālidāśī, as well as the omission of the genitive termination, the words *ete* or *etau*, and even the *visarga* of the nominative.

This profound ignorance presents us with a document that must be read like a badly ciphered message in constantly but irregularly shifting code. It is rarely obvious just where, in the undivided sequence of letters, a syllable has been omitted; the printed text always presents the reader with a deceptive simplicity, eliminating alternatives for emendation. To arrive at any such text, however, means assigning some meaning to lines that — as the scribe wrote them down — sometimes make no sense whatsoever. The utmost care has to be exercised to avoid undue emendation when an odd word or some local usage presents itself. Reporting all the ambiguities and errors of *K* would mean photo-reproduction of the whole manuscript; hence only the minimum number of variants have been presented after all possible allowance for the scribe's incompetence. This gives a false notion of *K* as a reasonably correct manuscript, for its only virtue is good professional handwriting, generally nullified by bad photography. A most annoying characteristic is complete omission of one or more letters, often by homoteleuton or haplography. Very often the omission extends to the vertical bar *mātrā* in front of a letter, to be compensated statistically by the insertion of such a *mātrā* where it is not due. Vowel marks for *e* and *o* are indicated by a slight waving of the top line except in letters without a top line such as *śa*, *ga*, *ṇa*, or *tha*, *dha* — each lot being again confused among themselves; these take the *pṛṣṭhamātrā*. Thus, vowel measure is to a considerable extent eradicated by incorrect writing or poor focus. Further, the scribe adds all the standard mislections and interchanges in both his own and the older scripts. So *sa* may become *ma*, or look like *la*, which last can be confused with *na*, *ta*, and conversely; *ra* may be confused with *va* which is very close to *ca*. Letters *pa* and *ya* displace each other. Like all northern manuscripts, this one exercises the option of duplicating a consonant with *r* prefixed; only, our marvel often fails to insert the *r* mark on top, and mistakenly inserts it on other doubled consonants. There is only one real ambiguity in the script proper, namely *va* = *ba*, which has been utilized even by the poets, as in 393 for the *double entendre*, *vali* = *bali*.

Though the scribe's confusion is endless, with mistakes in every line, it must be admitted that he does not pour out the whole bag of tricks on every occasion. His slips may generally be corrected after systematization derived by comparing stanzas whose text is known from other sources.

2.3. *T:* The *Kavīndravacanasamuccaya*

Under this conjectural title, F. W. Thomas published a fragment of a palmleaf manuscript (Haraprasād Śāstrī's *ASB Descriptive Catalogue of Sanskrit MSS*, Cal-

cutta, 1934, vol. 7, no. 5436 (4746), p. 350) in *Bibliotheca Indica*, New Series, no. 1309, Calcutta, 1912. This fragment agrees with the *K* version very closely in the common portion, with one stanza that does not occur in *K* (though found in *N*) and the displacement of another, as well as a few minor omissions in authors' names. The discoverer, Haraprasād Śāstrī, considered the script to be of the eleventh century, Thomas as not later than 1200, while the *ASB* catalogue calls it thirteenth-century Newari. I incline to agree with Thomas and the script appears to me at least a generation later than *N*, principally because the medial *i* in *T* is generally modern while *N* indicates it always by a simple loop on top of the letter, as apparently did the *T* scribe's exemplar.

We did not use the original manuscript, working only from the printed book; Thomas patiently reports every vagary of the scribe. The edition, from a lacunary, incorrect manuscript, is admirable, though not perfect. It covers part or all of 525 stanzas, stretching because of lost folios over nearly the first half of *V*. Without its publication, whatever we have offered for that portion of the present work would have been far less satisfactory. Naturally, we have tried to repay the debt by improvements wherever possible. These arise not only from our supplementary manuscripts but also from uncalled-for emendations on the part of Thomas, often due to faulty construction put by him upon the stanza. For example in 2^{d} he goes against his own manuscript, all Buddhist tradition, and common sense in emending *māravadhū* (the more attractive of the deadly sins) to *vāravadhū* = prostitute, offering the fantastic exegesis "Buddha's wives." In 203^{cd}, he accuses Bāṇa of three deliberate solecisms, to arrive at a text which would mean that deer pass glaring hot nights in caves. Indian summer nights are certainly hot, but not glaring, while deer don't sleep in caves. The verse says that the enemies of the deer pass the glaring heat of the day in caves, which makes sense, as any hunter will confirm. In 701^{c}, *haṃsi* = 'thou strikest' (root *han* = to strike or kill) is construed as 'female swan,' a term of contempt for the love-god. These are exceptional cases, though unfortunately not the complete list. We can only hope that this will lead to an appreciation of our own difficulties with far worse manuscripts and that someone lucky enough to discover additional sources will do as much for us where we have stumbled. After all, Thomas' statement (his introduction, p. 7) "it is not very likely that a second MS will ever be found to make good the deficiency" was incorrect even as he made it.

In reporting variants, T_1 indicates Thomas' original manuscript as he reports it, T_2 his printed text.

Clearly, manuscript evidence in such condition does not suffice for the text of *V*. It was therefore decided to include two quasi-testimonial sources in the apparatus, both anthologies which show close affinities to *V* in choice of verses as well as readings. The first was also utilized by Thomas while the second should have been, for it had been announced in 1905.

It is possible that better copies of *V* or allied works exist in Nepal, but present unhappy conditions in that land put the search beyond my immediate capacity. A chance still remains of getting better materials from Tibet, including the original manuscript or good new photographs of *N*. This was in fact promised me at Peking in 1952 by the authorities of the People's Republic of China, and the Academia Sinica, at the earliest possible opportunity. Tibet being completely autonomous in such

purely internal matters, the new evidence will not be forthcoming as long as the manuscripts remain sacred possessions of the monasteries, to be worshiped unread, or sold in fragments to pilgrims for use as charms. There is no doubt that the Tibetans themselves will soon develop a modern scientific attitude towards their priceless treasures, which are India's treasures too. This implies the development of systematic archeology, which will open up images and stupas in which many manuscripts have been immured, and which must be accompanied by good photographic technique. It seemed advisable not to wait till that happy day.

2.4. The *Saduktikarṇāmṛta* of Śrīdharadāsa (A.D. 1205)

This anthology by the son of Baṭudāsa, described as a great official[1] *mahā-sāmanta-cūḍāmaṇi* of King Lakṣmaṇa-Sena of Bengal, should have consisted of 2380 stanzas with further introductory āryā verses by the anthologist. The collection is divided into five 'streams' (*pravāha*), each being subdivided into 'waves' (*vīci*) of five stanzas each with a subtitle. This rigid scheme means three numbers for citing a stanza: *pravāha*, *vīci*, stanza within the *vīci*. Ten stanzas are missing: three in 2.129; two each in 2.130 and 4.68; one each in 3.21, 3.28, 5.25. While it is not clear which particular stanza within the *vīci* has been lost, since none of the stanzas is numbered in any manuscript, the editor of the printed text has assumed that the final stanzas have dropped out in each case. The Sanskrit College at Calcutta possesses manuscripts of the work not hitherto utilized. These were not accessible on loan, but the principal of the college kindly informed Goḍe that the stanzas missing in the Lahore edition were not to be found in their codices. There is thus a possibility that all known manuscripts derive from a defective copy, perhaps going back to Śrīdharadāsa. The *ASB* MSS 5441 (774) is a beautifully written but incorrect copy of Aufrecht's *A* (below, our S_1).

The printed edition begun by Pt. Rāmāvatāra Śarmā for the *Bibliotheca Indica* (1912, 1921) stopped after two fascicules. A second and complete edition but full of misprints, lacking a list of contents, and with a defective index, appeared posthumously in his name at Lahore (*Punjab University Series* XV) in 1933. Before using the book, the reader has to make his own edition from the long though incomplete errata and corrigenda, form his own list of contents and insert stanza numbers on page-heads for quick reference. It is not clear that the editor paid any attention to his manuscript nor which sources he is supposed to have used. Only Haradatta Śarmā's critical introduction saves the work from the status of a rather poor manuscript. In the apparatus, this edition is denoted by S_3. S_1 and S_2 indicate respectively a Śāntipura MS (Rajendralal Mitra's *Notices*, no. 1180), and another at the Serampore College; these are available in Theodor Aufrecht's careful transcript and collation (*IO* Aufrecht 57–58) courteously made accessible through Goḍe by the *IO* librarian. This is superior to the Lahore text because of its careful checking, complete indexes of stanzas and of authors, and occasional reference to other sources for the stanza. Aufrecht's numbering is continuous within each *pravāha* so that change from his two-

[1] But note that Duddharasa, who commanded 50 servants, 250 soldiers, and had 15 horses describes himself as a *mahāmaṇḍaleśvara*, great prince (*DHI*. 218–219 referring to Rice, *Ep. Carnatica* I, intr.)

number system used by Thomas to that of the Lahore edition which we follow in citation means some elementary arithmetic, allowing for the missing stanzas.

The close relationship between *S* and *V* is proved first by the 623 common stanzas — well over a third of *V* and a fourth of *S*. It is clear from the inclusions that *S* had the *K* version before him, not the shorter *N*. Śrīdharadāsa tries much harder than Vidyākara to name the author of every stanza, not always correctly, showing that he must have had a different library at his disposal. That the common stanzas are not due to independent selection from the same current sources is proved by the fact that a disproportionately large number of these verses occur first [2] within the *vīci* in *S*. Thus for the book as a whole and the first two *pravāhas* in particular, the direct inspiration of *K* is manifest. It is noticeable that the common stanzas and their direct continuation are about the best in *S*.

2.5. *Prasanna-sāhitya-ratnākara* of Nandana

This is reported in *NDC*. p. 211, no. 1574, where the resemblance to T_1 is noted: "This work is compiled in imitation of *Kavivacanasamuccaya* [= T_1] . . . That is Buddhistic while the present is Hindu." Actually the resemblance and borrowing would have been much clearer had not the Śaiva portions of *T* been missing. Like *V*, this is also divided into *vrajyās*, often with the *vrajyā* title and several initial *ślokas* of the *vrajyā* borrowed *en bloc* from *V* in the same order. The readings show strong individual variations, though also intimate contacts with *S*, which has many common stanzas in similar order, even after full subtraction has been made of those in *V*. Authors' names are decidedly closer to those of *V* than of *S*. Though incomplete, the work contains 1428 stanzas (counting fragments and duplicates) in six or more *ullāsas* whereas the third introductory verse claims only 1000: *sahasraṃ ślokānāṃ vyaracayad idaṃ Nandana-kaviḥ*. Whether this means poetic approximation or inflation by Nandana himself (or some successor) is not clear, in view of the missing end and colophon. The open borrowing has not prevented extreme braggartise. "Those who can weigh Meru in carats, measure the sea in jugs, count the sands of the Ganges, number the stars of the heavens and the leaves of the trees — only they are capable of enumerating the qualities of śrī-Nandana-paṇḍita," says the fifth introductory stanza.

Though there remains the possibility that an earlier version of *P* might have influenced *S*, the work as it stands is later than *S*, for Lolimba and Caṇḍīdāsa (presumably the commentator on the *Kāvyaprakāśa*) are among the authors cited. The list of sources in *P* (*cf*. pp. 337–339 of our Sanskrit text) contains four significant names: 16 = Kapileśvara-gajapati, 36 = Gajapati, 64 = Trivikrama-gajapati, 96 = Puruṣottama-gajapati. These may be identified with the Gajapati dynasty of Orissa, Kapileśvara being the real founder, and Puruṣottama his son; the other two cannot be placed, not being in the known list of rulers. But Pratāparudra-

[2] One would expect a 1:4 ratio between "first" stanzas and the rest, if *S* borrowing from *V* were haphazard, or indirect. The observed ratios for the five sections are 45:84, 79:181, 13:37, 11:65, and 21:87, on a *rough* count. Only the fifth book fulfills the condition; the third and fourth, being decidedly subnormal, show considerable originality on the part of Śrīdharadāsa, just as the first two (the largest in size) show overwhelming dependence.

Gajapati, son of Puruṣottama, came to the throne in A.D. 1497, and lost territory to the Vijayanagar empire as well as to the Muslim governors of Bengal, hence would not be worth flattering by a northeastern anthologist; his father and grandfather could claim to be the rulers of Bengal, as well as poets. This dates *P* as at the end of the fifteenth century A.D.

The discovery of *P*, made by hunting through catalogues and lists for anthologies showing *vrajyā* division, came so late that a long delay seemed inevitable at an advanced stage of the edition. But Prof. V. Raghavan informed me that one other copy was known, namely, no. 1051 in the personal collection of MM. Dr. Umeśa Miśra of the Mithilā Saṃskṛta Pariṣad, Darbhaṅgā, and the Gaṅgānāth Jhā Institute, Allahabad. I had long forgotten its announcement made in the introduction to Dr. Miśra's *Vidyākara-sahasrakam* (Allahabad, 1942) a nineteenth-century anthology. Goḍe immediately secured a loan of the manuscript by courtesy of the owner.

Relations between Mithilā and Nepal have been very close from the earliest times. Nepal even derived its king from Mithilā in the fourteenth century (*NDC*. p. xxxvii, p. 34). However, the Darbhaṅgā copy seems to me to be recent, made directly from the comparatively recent Newari paper manuscript of the Nepal Darbar library, for the five folios missing in each copy bear precisely the same numbers in both. It is quite modern in appearance, though on Nepali hand-made paper with the *b* side of each folio coated in yellow pigment-wash. Size $11\frac{3}{4}'' \times 3\frac{1}{4}''$; stanzas and sections unnumbered, but folios are numbered to 204, with nos. 72, 155, 176–177, and 179 missing. There are generally 6 lines per page with 35–45 letters in a line. But the scribe leaves at times from half a line to as much as three and a half lines blank at the end of a folio, to continue the stanza without a break on the next. It follows that he was duplicating some text before him, folio by folio.

Though containing over 480 stanzas in common with *V*, just under that with *S*, and hence of great value in any analysis of *S*, *P* also leaves much to be desired. In the course of the transmission of this anthology, as in the case of *K*, some scribe, here presumably a predecessor of the scribe of the Darbhaṅgā copy, corrupted the text with errors due to misreading of an older source. This is proved by an occasional reading like *Bhavabhubheḥ* for *°teḥ*. Unfortunately, the line of transmission also contains a Sanskritist, who may have been Nandana himself, so that palpable emendations convert mislections locally into Sanskrit without fitting the stanza as a whole. This means that a disproportionately greater number of variants from *P* have to be reported, after making the same paleographic allowances as for *K*. The 245 stanzas common to *V*, *S*, *P* are about what could mathematically be expected on the hypothesis that *P* first chose at random from *V*, then from *S*, naturally supplementing the choice with stanzas from his own material.

2.6. Use of the Apparatus

To sum up, there is no one source which may be taken as the main basis of the edition. *K* represents the complete inflated version whence its general order has been followed. There was no trouble for the portion also covered by *T*, except when *T* differs in the citation of

an author. In such cases, the author's name is put after the stanza only if fairly certain, and then with the letter of the corresponding sources. S and P are of immense help in the text of the common stanzas but have not been utilized for these names except in confirmation. The main defect of K, namely unreliability of vowel quality, and omission of letters, is supplemented remarkably well by N, which generally uses *pṛṣṭhamātrās*.

On the outer margin of our text appear the stanza numbers consecutively from 1 to 1739. A marginal number in brackets indicates that the stanza is not in N, though found in K (including T wherever available). When the marginal number is starred, the stanza is omitted in K though found in N (151 in T also). The place where a marginal addition was meant to be inserted in N is generally uncertain, hence not indicated; almost all these extra N stanzas occur in the same *vrajyā* in K, though in some different sequence. The number of the stanza within its *vrajyā* is indicated at the end of each stanza, while *vrajyā* number and title will also be found in the page-headings. Below the stanza number, on the outer margin come (wherever applicable) the T number, number by *pravāha*, *vīci* and *śloka* in S, and folio in P, author's name from the last two being also given on the margin wherever it *differs* from the name in V. To the right of the stanza are given the changes in folio of K and N, indicated by a vertical arrow in the text. T_1 changes of folio are given only before and after a lacuna. Marginal additions in N are indicated by *lm* and *um* respectively for the lower and upper margins; N has considerable changes in order for *vrajyā 33* alone so that the precise folio and line of N is indicated there for the first of each consecutive sequence of verses.

At the bottom of the page are reported a minimum number of variants. Those from K which can be regarded as mistakes on the part of the scribe have been ignored, giving only such as might conceal or reveal a real variant reading. Meaningless readings from T_1 have been omitted, as also those from P, and T_2 S_3 misprints, on the same principles as the silent omissions from K. Faithful reconstruction of any source from the variants reported will therefore not be possible, though no essential variant is likely to have escaped. The letters *a*, *b*, *c*, and *d* refer to the four quarters of each stanza, *e* to the author's name, if cited.

This edition represents an exercise in cryptography and *emendatio*. The main difficulty was in getting any reading at all from N and K

separately. Thus, it was necessary to trace the stanzas as far as possible from other sources, which have been listed separately with their abbreviations and are cited after the circle which follows the variants from *NTKSP*. From the system of corrections thus worked out, approximately 200 stanzas which are found only in *K* had to be reconstructed. The context had to be understood before the text could be made out. This inverted procedure is rendered all the more difficult by the penchant most Sanskrit poets show for involved construction, complicated ideas, obscure mythological references; and by the unhappy faculty the Sanskrit language possesses of endowing almost any succession of syllables with some sort of meaning, so that mere sound and fury may be made to signify something by one brought up in the tradition of scholiasts like Yāska and Mallinātha. Other anthologies and primary sources have helped considerably, but it is only natural that a stanza found beyond the *apparatus criticus* is very well known while the really obscure ones are hardly ever reported. Though these extraneous sources have also been collated, their variants are not given except when of unusual interest.

In theory, the stanzas of an anthology should be traceable to their ultimate sources, to be reproduced accurately thereby. In practice, this is impossible; the value of a work like the present lies in the very fact that some of the ultimate sources have perished. Works on *dhvani*, *rasa* or other aspects of poetics (*alaṃkāra*) concentrate upon the same well-known favorites like *limpatīva tamo'ṅgāni*, *kvākāryaḥ śaśalakṣmaṇaḥ*, *śaśī divasadhūsaro*, which are absent here while the occasionally quoted stanzas by no means cover the bulk of *V*. Reporting variants from all such works would have meant complete lack of balance in the apparatus. For primary sources, where extant, a critical edition is rarely available.

The aim has been to restore, as far as the sources permit, the text accepted by Vidyākara whether or not it agrees with that of the stanza as originally composed by its particular author. Local forms, though not standard usage in classical Sanskrit, have been retained wherever possible: *śrotas* (250), *utsala* (7, 14), *madhūdrāṇām* (17), are a few of the many such odd readings. They point to orthography or pronunciation that might be labeled proto-Bengali. On the other hand, *pattra* has generally been emended to *patra;* though *NK* invariably write the letter as *ccha*, we have changed to *cha* wherever meter permitted even at the risk of losing uniformity. For the rest, *only* such emendations have been made as seemed consistent with the

paleographic evidence, even when far more attractive readings were to be had from other sources.

Constant reference to dictionaries and grammar for restoring missing letters, as well as for general sense, was absolutely essential. The question then remains as to our having unwittingly eliminated some rare word not found in the dictionary, or having eradicated an un-Pāṇinian usage. This is rather unlikely, for after all the anthology has clearly been chosen by a learned scholar from the best Sanskrit poets in accordance with the highly developed grammatical system which was rigidly enforced by A.D. 1100. If the anthology had contained any Prakrit, we should have had insuperable difficulties. But Vidyākara was a pure classicist. Though the dramas he knew give many charming stanzas in the other idiom, the many varieties of Prakrit had all become dead languages by A.D. 1000 while Sanskrit was practised by enough people to maintain it in a state of suspended animation.

3. THE AUTHORSHIP PROBLEM

Nothing is known of Vidyākara, except this anthology, wherein stanzas 1 and 1738–1739 seem to be his own, though some of the lesser *anuṣṭubhs* are such that anyone could have written them to order. In *NDC*. p. 273, we find a work on astronomy by the son of a Vidyākara; there is nothing to show identity with our author. Similarly, the extremely remote possibility has to be mentioned that the anthology may have developed over several generations, Vidyākara having merely presented the final version. This is in the highest degree unlikely, from the evidence before us, now that the Bhīmārjunasoma ascription by Rāhula has been disproved.

The difference between the two versions *N* and *K* is significant. The 722 additional stanzas in *K* seem to be chosen in much the same way as those already in *N*, from about the same sources. The main change from *N* to *K* is that the number of *vrajyās* increases from forty-four to fifty, besides systematic inflation within almost every *vrajyā*. Marginal extras in *N* show even that early representative to have developed beyond the original version. There are no additional stanzas (*K* and *N* agreeing completely) for *vrajyās 32* and *43*, while those numbered *26*, *27*, *28*, *30*, and *31* are completely new. The section on Śiva's company (*5*) is intermediate, having been formed by separation of a few stanzas from *4*, with considerable additions thereto. This might look like inflation by a Śaiva author of what was originally a Buddhist work. That hypothesis may easily be disproved. Not only is the section on the rival deity Hari (*6*) also present and considerably inflated, but at least one additional stanza appears in each of the three Buddhist sections, which head the work. Vidyākara found no difficulty in reconciling respect for other, albeit subordinated, deities with devotion to Buddha and two important members of the Mahāyāna pantheon, namely Avalokiteśvara and Mañjuśrī.

The main argument for unitary editorship of both versions *N* and *K* is simple. Nandana and Śrīdharadāsa have made their own new anthologies with no more labor than that needed to expand *N* into *K*. That a totally different anthologist for *K* should take virtually all

of *N*, add 70 per cent as much again on his own from the same works, preserving the same sequence (a single *vrajyā*, *33*, is rearranged) is remarkable enough. That he should take all this trouble and yet remain anonymous betokens a superhuman modesty. A possible interpretation of 1739 is that it disclaims any transgression of *vinaya* such as might have been remarked by contemporaries. The implication would then be that the work had already been read in a previous edition by the same hand.

The only stanza duplicated in *K* (there are no duplications in *N*) is 37 = 1208, *kiṃ vācyo mahimā*. Under 1208 the verse, with some variants, is ascribed to Vallaṇa. Inasmuch as stanza 38 is also Vallaṇa's, one may guess that stanzas 37 and 38 fell together in some Vallaṇa collection, perhaps a play, and that *K* copied both stanzas together by inadvertence instead of the appropriate one only. For that matter, stanza 273 would have fitted better into the *jātivrajyā*, but has been copied along with the rest of the autumn stanzas from Manovinoda. The duplication of stanza 37 seems to show that *K* referred to the same sourcebook as *N*.

The existence of special collectanea apart from plays is attested by the two sources *nu* and *ci*, of which the latter is cited by *N* as well as *K*. This cannot possibly refer to an author, nor be the title of a book, but denotes the library number of a volume according to the alphabetic numbering still to be seen in the Tibetan canon, as well as a few southern palmleaves. Now, all four *ci* stanzas are Bhavabhūti's, an author whom *V* cites independently with unusual predilection. It follows that whoever inflated *N* to form *K* was so closely related to the first anthologist that he used the same collection, apparently a monastic palm-leaf library. A most plausible guess under the circumstances is, as before, that the same person compiled both *N* and *K*.

The pre-existence of particular analecta is confirmed by other considerations. Stanza 927 is reported as *caturṇām* = 'of four (authors).' *S*. 1. 178.5 gives the same stanza in order *cdab* with the four authors named — Vikramāditya, Caṇḍāla, Vidyā, Kālidāsa — who could not possibly have been contemporaries. The attribution is clearly from some tale of *samasyā-pūrti*, each of the four supplying one quarter of the stanza in turn for continuation by the next. Such legends are common in Sanskrit. The same holds for the joint ascription of 1651 to Bhojadeva and some 'Turkish' king, Turuṣkarāja. Though Muslims like Alberūni became good scholars of Indian tradition and science,

no Muslim king of the eleventh century in India stopped looting long enough to study anything, let alone master Sanskrit prosody. The Jain *Prabandha-cintāmaṇi* is just such a miscellany of prose fables studded with verse; some of the verses, as in the story of Lakṣmaṇa-sena and his poet Umāpati (*Prab.* 5. 210–212) do belong to the poet to whom they are attributed, though most do not. The *Bhojaprabandha* (*Bpb*) gives tales of King Bhoja interlarded with stanzas, while *Bps* is a collection of very similar stanzas without the prose narrative. Stanzas found in both occur in *V*, not necessarily from precisely these sources. Vidyākara had some compilation like the *Bpb* at his disposal; *Tār.* p. 71 implies that even Buddhist collections of Bhoja and Muñja legends were extant.

Vidyākara drew extensively upon the great classical dramatic writers like Bhavabhūti, Rājaśekhara, Kālidāsa. Sanskrit drama abounds in stanzas which can be gouged out like plums without reference to the rest of the cake. *V* does not restrict himself to such pure epigrams, but also quotes verses that lose their flavor without knowledge of the context. Among these may be mentioned stanza 456 from Kālidāsa's *Vikramorvaśīyam*, where King Purūravas breaks out in rapture at a first glimpse of the entrancing nymph Urvaśī, inexplicably born of the thigh of a hoary sage; the stanza itself gives nothing of the background. Stanza 405 is best appreciated when one recalls that there Bhavabhūti's hero Mādhava pleads for the life of his beloved whose sacrifice by the grim Kāpālika would, as it were, deprive the whole universe of its beauty. Stanza 336 grows quarter by quarter upon the royal hero through four acts of the *Viddhaśālabhañjikā*. It follows that Vidyākara indulged his taste for ruminating choice morsels of Sanskrit literature. His collection had partly an evocative function.

This *Subhāṣitaratnakoṣa* still remains the oldest known general anthology of Sanskrit verse. Hāla's *Sattasai* is several centuries earlier, but in Prakrit, without the range, balance, categorization of Vidyākara. Bhartṛhari, the poor man's *subhāṣita* writer, is also earlier. His three Centuries form an anthology in fact, though we do not know which particular version reached *V*. However there is reason to believe that there existed an author Bhartṛhari who wrote at least the nucleus of the collections formed in his name by later editors who sincerely believed that they were reporting his scattered verses. Amitagati (A.D. 993) wrote his own *Subhāṣita-ratna-saṃdoha* — not without imitating handy models — solely to inculcate Jain doctrine, to dissuade the literati from the cheerful and luxuriant sins

which the same reader could savor in most of classical Sanskrit literature. It is not surprising that nothing of Amitagati appears in *V*, though the non-occurrence of the finest Bhartṛhari stanzas seems to prove that no well-formed recension of the *śatakas* could have been available to *V*, or for that matter to *S*. The *Śāntiśataka* compiled by Śilhaṇa must have existed at the time but while quoting it extensively in consecutive stanzas, *V* does not name Śilhaṇa at all. Inasmuch as *S* does cite many of these stanzas under Śilhaṇa's name, it follows that the name was not attached to the compilation at the earlier period, or that Vidyākara knew the *Śāntiśataka* to be unoriginal. The *Amaruśataka* seems also to have gained currency during the interval between *V* and *S*, for Vidyākara cites Amaru only twice by name, as against 38 times in the later anthology. This is another reason for not placing the two anthologists close together in time, and for the conclusion that the century which seems to have intervened saw the rise of collections like the *Śāntiśataka* and *Amaruśataka* which furnished Sanskrit verse from past accumulation, not original contributions.

It seems to me that the influence of both Hāla and Vidyākara is to be seen in Govardhana's surpassingly erotic Sanskrit *Āryā-saptaśatī*, which is arranged in *vrajyās* by initial letter. Sādhāraṇadeva, commenting upon Hāla, regroups Hāla's verses into *vrajyās* — a rare word for 'section' — the actual names being the same as in *V* for about a fifth of the headings. The collection named *Jagajjīvanavrajyā* seems to betray the same influence, but we know of it only by citations in the anthology *Pv* by Veṇīdatta, Jagajjīvana's son. There is not the least doubt that Śrīdharadāsa and Nandana were stimulated to their own efforts by the example of Vidyākara. Differences of ascriptions to authors show that *S* and *V* do not utilize the same ultimate collections directly; *P* copies *V* with less extensive supplementary material. Occasionally, one feels that even distant anthologies like the Kaśmīrian *Śarṅgadhara-paddhati* have been influenced by Vidyākara, but there is no direct evidence. By the thirteenth century, the idea of and demand for an anthology had been well established, while the springs of classical Sanskrit poetry had dried up because of internal decay, Muhammedan conquest, and the development of India's many linguistic nationalities.

4. TIME AND PLACE

The broadest possible termini for Vidyākara are A.D. 1055 (the last year of Bhoja's reign) and A.D. 1205, when *S* was written. But the most probable time for version *N* can hardly be later than the reign of Rāmapāla, say A.D. 1100,[3] and hence not later than about 1130 for *TK*. The paleographic evidence is not accurate enough to be of use here, except to show compatibility with this estimate. In the absence of substantial direct evidence, I shall be compelled to argue from internal considerations alone, adding up small independent probabilities to arrive at conclusions based upon maximum likelihood.

While the name Bhoja is found in the Rigveda, the Arthaśāstra, and Ptolemy's *Almagest* as a tribal designation, with two kings named Bhoja in the Pratihāra dynasty and several minor Bhojas in Kaśmīr,

[3] The chronology of Rāmapāla and his immediate successors is rather doubtful. R. D. Banerji (*JBORS*. 14. 1928, 489–538) puts Rāmapāla as A.D. 1057–1102. R. C. Majumdar, in *HBD*. p. 177, places Rāmapāla as between A.D. 1077 and 1120, both accepting the reign of 42 years given by Tāranātha. The accession of Madanapāla is now well fixed by D. C. Sircar (*JASB*. Letters, 17. 1951, pp. 27–31) at A.D. 1144–45. The doubtful element is the existence and position of King Palapāla, whom R. D. Banerji placed in 1126–61, and whom *HBD* neatly dismisses altogether as doubtful (*HBD*. p. 31, p. 172). De la Vallée-Poussin passes the argument by in silence (*DHI*. pp. 100–101) though Banerji returned to the charge in his last paper (*ABORI*. 11, 1930, pp. 398–400). The inscription of this oddly named monarch actually exists in the Victoria and Albert Museum, London, being on the base of an image found at Jaynagar, which was certainly Pāla territory; a perfect plaster cast of the inscription (no. 71–1880 I.S.) was supplied by the kindness of my friend Dr. John Irwin of that museum. The extremely corrupt and badly written epigraph can be read in several ways, all of which agree that the king's thirty-fifth regnal year was the date of dedication for the image. The actual name could be Palapāla, Acalapāla, or Cāpalapāla. This has been rediscussed by D. C. Sircar in a recent paper in the *JASB*. Letters, without any conclusion differing from that of Banerji except towards the end where the learned epigraphist suggests that Palapāla could have succeeded Govindapāla, who might have been killed about A.D. 1165 by the Gāhaḍavālas. This contradicts his own reasonable statement in *JASB*. 17. 1951, pp. 27–31, that the reference to the *gatarājya* of Govindapāla indicates that he ruled at least ten to fourteen years after the Gāhaḍavālas had taken over his kingdom. The whole point is where this otherwise unknown Pāla with his long reign fits into the Pāla chronology. Even ignoring him altogether, the *HBD* chronology cannot be accepted as it stands, because App. V to Chap. VI (pp. 190–191) discusses King Rājyapāla of the Kāmboja family, to conclude that he was identical with the Pāla king of the same name, whence some of the Pālas ruled simultaneously rather than in succession. I take A.D. 1100 as a fair date in Rāmapāla's reign, for lack of a better.

the Bhojadeva or Bhojyadeva of *V* can only be the famous Bhoja Paramāra of Dhārā. The preceding section points out that Bhoja must have become legendary by the time of *V*. This can happen within a man's lifetime in India, but the model of Bāṇa's *Harṣacarita* would show that though during the king's reign his feats might be exaggerated, the romantic life written even by a court poet would not be pure fable. Then we have also to allow for the time lag necessary for the fabliaux to reach *V*'s territory. This means at least A.D. 1075. Thomas' often quoted statement (*T*. intr., p. 16) that none of the poets "are known to be later than about 1000 A.D." is overenthusiastic. Bhoja's stanzas occur even in his *T* fragment, while the royal poet could not have become famous by A.D. 1000, if indeed he had written anything before that date.

In what follows, it is essential to mark carefully the kind of sources from which Vidyākara made his selection. The great classical writers are taken on their merit, their epigrams being represented according to their quotable output. This applies to Rājaśekhara, Bhavabhūti, Bāṇa, Murāri. The stanzas peculiar to *V* as compared with the other Sanskrit anthologies of early date show a certain preference for Buddhists, but a particular type of Buddhist. That is, *V* cannot be labeled a Buddhist anthology offhand, as was done by Haraprasād Śāstrī. A stanza of the great Aśvaghoṣa opens the anthology, yet neither this nor any other in the whole of *V* is to be found in the extant works of the great Buddhist poet, nor is any other stanza in *V* ascribed to Aśvaghoṣa. Śāntidevācārya and his *Bodhicaryāvatāra* are unrepresented. Where is Kumāralāṭa, Mātṛceṭa, the pseudo-Nāgārjunas, or the real one, not to speak of the Southern Buddhists? In contrast with these great names, the Buddhists selected have either a local fame, or write *subhāṣitas* in the later classical style. Thus we have several almost unknown poets in the opening *vrajyās;* the Kaśmīrians Śivasvāmin, Dhīranāga, the author of the *Tāpasavatsarāja* figure in later sections. Taking all this into consideration, the omission of the prolific Kṣemendra's name and stanzas is striking. Though most of Kṣemendra's phenomenal output is too dreary for any *subhāṣita* collection, he has many fine benedictory and tag verses in his *Avadānakalpalatā*, which qualify doubly as good Buddhist poetry. His lesser works on poetics also contain original stanzas that would grace any anthology, though all we find in *V* is an occasional stanza not to be traced in any extant work of Kṣemendra, but doubtfully ascribed to that author by some other anthology. The distance

from Kaśmīr would not cause much delay, because Magadha was still a great center of Buddhist pilgrimage and study, and hence of exchange of literary works. At the end of the twelfth century, Śākyaśrībhadra of Kaśmīr was prominent in Magadha and Bengal. Kṣemendra's most important works had been published by A.D. 1075. Another notable omission is that of Bilhaṇa,[4] several of whose stanzas are found in *S*, even cited by the author's name (confused in some manuscripts with Śilhaṇa). The *Vikramāṅkadevacarita* is dated fairly well by internal evidence at A.D. 1088, while the *Karṇasundarī* might be earlier, the *Caurapañcāśikā* not much later; all three contain enough material for a few stanzas at least to have found their way into *V* — if Vidyākara knew of the poet. The nearest he gets to Bilhaṇa seems to be the poet Gaṅgādhara (of stanza 1406), who may have been the court poet of Karṇa, king of Ḍāhala, whom Bilhaṇa claimed to have vanquished (*Vikramāṅkadevacarita* 17.95). Bilhaṇa's poetry was known through a considerable part of India, and certainly in *V* territory (which we shall locate a bit later). That Vidyākara should not be attracted by Kṛṣṇamiśra's aggressively anti-Buddhist *Prabodhacandrodaya* even if he had read it is perfectly comprehensible; that he does not draw upon Kṣemendra and Bilhaṇa or the much nearer śrī Harṣa and Umāpatidhara argues his ignorance of these poets, hence his having preceded them or at best followed them within too narrow a margin of time.

The only reason for considering a date later than A.D. 1100 is the single doubtful citation after stanza 923 (found in *K* only) of the name Dhoyīka. Dhoyī or Dhoyīka was a court poet of Lakṣmaṇasena of Bengal (accession A.D. 1178). Inasmuch as a colleague, Umāpatidhara, seems to have been court poet also of Lakṣmaṇasena's father and grandfather, we need not bring Vidyākara down to 1178, but 1150 would seem a possible terminus. Personally, I doubt the validity of the ascription. The same stanza is attributed to Yogeśvara by Śrīdharadāsa (*S*. 1. 84.5). As *S* is definitely an anthology of Lakṣmaṇasena's court, with many references to Dhoyī, including two stanzas to be found in the *Pavanadūta*, Śrīdharadāsa would have been better qualified to recognize an elder colleague's stanzas than Vidyākara. The citation seems to have been a slip on the part of some later scribe.

[4] There was a later Bilhaṇa (contemporary of the Jain *paṇḍita* Āṣādhara) at the court of King Vindhyavarmadeva (A.D. 1160–1180) of Dhārā. Cf. K. K. Lele in *ABORI*. 11, 1930, pp. 49–53.

It is vital to locate the place of Vidyākara's activity, without which no satisfactory dating is possible. In the days before publishing houses, advertisements, and printing, Sanskrit poetry of the type here considered did not originate or flourish without royal patronage, though it traveled slowly from court to court before diffusion. Therefore the particular court is important in determining the anthologist's period and explaining his choice of sources. The locality must have been between Kanouj and Bengal. The most prominent of the poets cited is Rājaśekhara so that the first glance may lead one, as it did me, to associate our text with the Gūrjara-Pratihāra court — which had vanished by A.D. 1018 while the Gāhaḍavālas rose to power only in A.D. 1090. Rājaśekhara, as the last to produce Sanskrit poetry in the grand manner in a period when a poet could travel all over the country with honor and profit (late ninth and early tenth century), imposes himself upon every anthology by the volume, quality, and dispersion of his output. That his dramas lack originality and stage value makes the stanzas embedded therein all the more suitable for the anthologist. The Paramāra court may be removed from the possibilities, since the name even of a standard court poet like Padmagupta-Parimala (of the *Navasāhasāṅkacarita*) does not appear, though it seems to have reached *S* (3. 45. 1). Dhanañjaya and Dhanapāla are missing too. Bhoja himself and Muñja find place here by reason of the phenomenal activity of the former, and the time elapsed. It is the group of restricted citations, the long list of minor poets not found elsewhere with comparable frequency, which must determine the particular locality.

The conditions are now quite obvious. The royal patrons must have been Buddhist with simultaneous veneration of Śiva and Viṣṇu or else the order and contents of the first six *vrajyās* are inexplicable. For this very reason, the Sena court that fathered *S* must be excluded. The Buddha was not higher than an *avatāra* of Viṣṇu to the Senas. Yet *V* cannot be located far from northwest Bengal, if one is to account for descriptions of snow and frost, festivals like *Kundamahotsava*, and manuscript survival only in Nepal and Tibet, along with the dominant influence upon *S*. All this fits just one line of kings, namely the Pālas, sometimes called "of Bengal" from their title Gauḍeśvara, but actually rulers of Bihār and parts of West and North Bengal for over four centuries.

That *V* represents the poetic tradition of Pāla court and abbey can be proved even apart from the foregoing general considerations.

Abhinanda in *V* is undoubtedly the author of the *Rāmacarita* (*RA*), not of the *Kādambarīkathāsāra;* two stanzas from *RA* are actually found in *V* cited by Abhinanda's name. His father Śatānanda is also well represented. Now Abhinanda certainly (Śatānanda presumably) lived under ninth-century Pāla patronage. The Jitāri mentioned so reverently as author of our stanza 28 is unquestionably the great *ācārya*, who appears so prominently in Tibetan also as Jetāri and Jaitāri (*d*gra-las-*r*gyal-va, *Tār.* p. 230, note 4). The stanza, as will be seen, is actually from the dedication of one of his works. We know (*Tār.* p. 232) that he was a royal *paṇḍita* of Vikramaśīla monastery under King Mahā(ī)pala. Jñānaśrīmitra appears in the Pāla period, while our Dharmakīrti, whose stanzas are among the most sparkling and graceful in the collection, seems to have been confused at times with the earlier Buddhist logician. Vasukalpa, who refers to Rājaśekhara and may be assigned to the tenth century, eulogizes a King Kāmboja again and again. Normally, this would place him in Afghanistan, but we fortunately know that this too refers to the Pālas, and we may see herein the solution of a riddle in Pāla history. The Dinajpur pillar inscription [5] refers to a King Kāmboja, a copper-plate (*EI.* 22, p. 152; *EI.* 24, p. 43; *HBD.* pp. 190–191) describes well-known Pāla kings as ornaments of the Kāmboja line, while there is no evidence whatsoever of conquest or even battle between the two lines of kings. We may point here to some lesser authors of the collection, Dharmapāla, Rājyapāla, Ratipāla, Vijayapāla, Harṣapāladeva, as also Nayapāla in *P*; any one of them might pass without notice, but the aggregate is significant. Once proved, the association with the Pāla tradition may be utilized actively to place hitherto unknown poets who are cited much more frequently in *V* than in other distant but early anthologies such as the *Sbh* in Kaśmīr and *Smk* in the south.

Detailed references and arguments will be found under the individual authors listed at the end of the introduction. But some of the historical information thus obtained seems particularly important for the history both of the Pāla kingdom and of Sanskrit literature. Dharmadāsa and his *Vidagdhamukhamaṇḍana* must now be placed well before 1130, hence a century earlier than hitherto. Vallaṇa and Manovinoda must have been Pāla court poets. Ārya Kṣemīśvara can be assigned to the court of Mahīpala I of the Pāla dynasty, not

[5] *JASB.* New Series 7, 1911, p. 619. For fantastic conjectures of Mongol hordes pouring across Tibet into India see *PB.* p. 63, pp. 68–69; *EI.* 22, p. 153.

the Pratihāra king, though the question has aroused a bitter controversy in the absence of any reliable evidence. Unless we needlessly postulate several Abhinandas, the eulogy of Śrī-Candra-deva in stanza 1384 (see also 1402, 1500) seems to date that king (who was also a Buddhist and ruled during Pāla times to the east of Pāla territory proper) at least fifty years earlier than the earliest date hitherto proposed. More could have been deduced from these *praśasti* stanzas but for the intensely formal and lyric quality of the verses — quite in keeping with the whole classical Sanskrit tradition, so that the poet generally fails to mention whom he is eulogizing, let alone for what feat.

As the case of Jitāri shows, the great monastic foundation is at least as important as the court for locating *V*. The two are intimately connected. Vajrāsana (= Buddha-Gayā) had older traditions but it came to the days of its greatest glory under the Pālas, as did the new Pāla foundations of Vikramaśīla, Uddaṇḍapuri, and Jagaddala. These *vihāras* gave the title *paṇḍita* (of the institution in question) by royal command (*Tār.* p. 243, 247, 250, etc.). To judge from survivals in Tibet, the official title *paṇḍita* must have involved long study leading to a formal examination in the Buddhist scriptures by the leading scholars of the particular *vihāra;* the successful candidate would, presumably, be granted a royal stipend along with the title, or Tāranātha's references have no meaning. The great importance of this is seen at once for *V*, where we have just three writers with the affix *paṇḍita,* namely Buddhākaragupta (also referred to in the honorific plural like Jitāri), Khipāka (1457), and Jñānasrī (1697). Buddhākaragupta seems to have been then alive and he had not Jitāri's universal fame, but the indications are clear that in his own *vihāra* he did enjoy a superior reputation. *S* uses the prefix *paṇḍita* only to distinguish between King Harṣa and the twelfth-century poet, who is there usually labeled *kavi-paṇḍita-śrīharṣa.*

It remains to locate the *vihāra* on internal evidence, in the absence of any further indications. The local lights Buddhākaragupta and Bhīmārjunasoma are not found in Tāranātha's lists, which cover the leading figures of the western monasteries in Pāla territory. By 1100, the Pāla empire was on the verge of collapse, the last powerful king, Rāmapāla, having recovered the finest part of his own territory from the Kaivarta chief Bhīma only by help of over a dozen powerful chieftains who had independent status. Tāranātha (p. 252) is clear that no Pāla after Rāmapāla could be called a king, which means that

none after him did much, if anything, for the Buddhist monasteries. Rāmapāla's capital was in Varendrī [6] (parts of the Rājshāhī, Bogra, Malda, and Dinajpur districts of Bengal), as was the Jagaddala [7] *vihāra* which enjoyed special royal patronage [8] under Rāmapāla.

[6] Varendrī might be placed so as to include the junction of Rājshāhī, Bogra, Malda, and an unknown amount of territory to the north. The capital Rāmāvatī, founded by Rāmapāla after his restoration (*RC.* 3. 1–10, Varendrī between the Ganges and Karatoyā — before the latter river changed its course) seems to be mentioned in the Ain-i-Akbari, vol. II (J. N. Sarkar's revised translation, reference by kindness of D. C. Sircar) as a village in Sarkar Jannatabad of Lakhnauti.

[7] Jagaddala Vihāra must have been situated at about longitude 88° 24′12″ east, latitude 25° 9′ 31″ north. The evidence is as follows. That the Jagaddala Vihāra was in Varendrī seems to follow from the rather obscure *RC.* 3. 7, which mentions images of Lokeśvara and Tārā too. Far more reliable are the references in the Tibetan canon: Vibhūticandra came from Jagaddala in the east, according to *Rgyud.* 4. 14, 16, 17, 24, 33, and 13. 58–60. Most of the Jagaddala references are (due to the Mahāpaṇḍita Dānaśīla) generally as 'in the east,' *cf. Rgyud.* 12. 8. 14. 43–5. The definitive references are *Rgyud.* 26. 50 and 68. 26, which locate Jagaddala in "Varendrī in Eastern India." Of course, the name Jagaddala has developed many variants in the Tibetan reports which can be eliminated by collation: Jagatahila, Jagattala, Jagtala, Jagdali, Jagatala, Jagarddala, etc. Tāranātha (p. 255; also Pag-sam-jon-zaṅ, S. C. Das in *JASB.* vol. 67, pt. 1, 1898, p. 25) locates Jagaddala to the east of Vikramaśīla, in the land of Oḍiviśa, which cannot here mean Orissa, if indeed the author has not miscopied his sources.

The Ain-i-Akbari, vol. II (J. N. Sarkar's revised translation, reference by kindness of D. C. Sircar) gives "Ganj known as Jagdal" as a Mahal in Sarkar Barbakabad, which was certainly in Varendrī.

Montgomery Martin's *Eastern India* (3 vols., London, 1838; the book is actually by Francis Buchanan, the original manuscript having been simply plagiarized by Martin) shows Jogodol as a thana at that time belonging to Dinajpur District (vol. II, map opposite p. 582). Vol. II, p. 642, describes the thana in the words of the traveler Buchanan. "There are considerable remains of antiquity; but the death of the Darogah just before my arrival, and the ignorance of the people about the thanah, prevented me from hearing of them in time; so that I was unable to lay down a plan for visiting them."

H. H. Phillips, Superintending Surveyor of the Eastern Circle, informs me that the village Jagdala still exists in what is now Malda District of East Bengal, about four miles SE of Bamangaon; the longitude is 88° 24′ 12″ east, latitude 25° 9′ 31″ north. This information is based on the Survey of India's map sheet 78 *C*/8 of 1953. This seems to be all that remains of the great Jagaddala-mahāvihāra, and more than has been located in previous works like *PB*, *HBD*, etc.

[8] The royal patronage of Jagaddala is attested by the *Tarkabhāṣā* of Mokṣākaragupta (*GOS.* XCIV, 1942; *Mdo.* 112. 28), who is described at the end (p. 39) as *śrīmad-rāja-jagaddala-vihārīya*, and begins his work by a salutation to Lokeśvara. *Mdo.* XV has a most important colophon whose meaning remained obscure even to Cordier perhaps because of this extra word *rāja* modifying the abbey. Gokhale renders the colophon as follows: "This *vyākhyā* was composed by Rāja-jagaddala-nivāsī [which thus becomes the writer's name] at the Jagaddala vihāra, which was the place of Rāmapāla's coronation. It was transcribed at the Mahābodhi temple by śrī-Mānapāla in the seventh year of the coronation." The two *-pālas* have been, not

This would account for the provenance of *V* manuscripts, for Paṇḍita Śākyaśrī and his disciple Vibhūticandra fled to Jagaddala when the Muslims sacked the western monasteries (*Tār.* p. 255) and thence to Tibet in A.D. 1203. The manuscripts that went with them to Sāskya, from which the Ngor collection was derived, would come primarily from Jagaddala. Rāmapāla's son Rājyapāla barely survived him, though wielding the royal power in his father's last years (*RC*. 4. 3, 6, 7; *Tār.* pp. 251–252 Yakṣapāla). After one or two further intermediaries, another son Madanapāla ascended the powerless throne (*circa* A.D. 1144–1161). The poem of Sandhyākaranandin (*RC*) published during Madanapāla's reign shows degenerate taste, the absolute dead end of senseless formalism. That Pāla court poetry had reached the level (as did the later *Rāghavapāṇḍavīya*) of an acrostic or crossword puzzle does not indicate general decline in northern and eastern India, but merely corresponds to the shrinkage of Pāla territory, wealth, power. The Gāhaḍavālas who patronized the poet śrī Harṣa (*circa* A.D. 1160) had encroached from the west, having taken Patna and Monghyr, headquarters of the earlier Pālas. Vijayasena's dedication (before A.D. 1158) of a temple to Śiva at Deopārā in Rājshāhī district proves simultaneously that the Senas had already attracted or developed so good a poet as Umāpatidhara, and that they had occupied at least a part of Varendrī, the very core of Rāmapāla's dominions. These Senas rose within a generation of Rāmapāla from the position of feudatories or officials to independent sovereignty, while Gāhaḍavāla supremacy to the west is from A.D. 1090 with Candradeva who ruled from Banāras to Kanouj. The Pāla decline seems to have been complete by A.D. 1150; to what extent it affected the monasteries and our anthologist cannot be determined here.

We may note that the laudatory stanzas in Pāla copperplates do not occur in the corresponding panegyric sections of *V*, though their style is quite familiar after reading *V*, and several have unquestioned merit. This contrasts with the case of *S*, which quotes four stanzas of Umāpatidhara under his name which are found in the Deopārā *praśasti* (*EI*. 1. pp. 305–315; 7 = *S*. 3. 49. 4; 23 = *S*. 3. 17. 5; 24 = *S*. 3. 5. 5;

---

unnaturally, confused. Presumably, the reference to Jagaddala having been built in the seventh year of Rāmapāla's reign as stated by Rāhula Sāṅkṛtyāyana in his Hindi *Tibbat meṃ Bauddhadharma* (Banāras, 1935, p. 30) derives from this same colophon of *Mdo.* xv. R. D. Banerji, *Mem. ASB.* V, 3, pp. 43–113, follows Haraprasād Śāstrī's translation of *RC* to ascribe the construction of Jagaddala to Rāmapāla (p. 91), while the location given on that page was based on misinformation, corrected *ibid.*, p. 113.

30 = *S.* 3. 17. 4) signed by that poet, as well as a stanza found in the Maḍhainagar plate (2 = *S.* 1. 72. 4) of Lakṣmaṇasena. It is quite fitting that the official panegyric by a court poet should be cited in a court anthology; the absence of such citations would strengthen the argument that Vidyākara was connected with the Pāla court only through a monastery. The copperplates were generally written in advance by the court poet, with standard verses; the portion where the beneficiary of the land grant and his donation were specified being left blank, to be filled in at the time of the grant.

Till more substantial evidence is discovered, the most plausible conclusion that may be reached is that Vidyākara first compiled his anthology about A.D. 1100, at the Jagaddala Vihāra, the place where the last great Pāla was crowned. If the final stanza is to be taken with the double meaning generally to be expected in *subhāṣitas*, he may even have been a *paṇḍita* of the vihāra, as were with greater probability Buddhākaragupta and the Bhīmārjunasoma who is called *paṇḍita-śrī* in the final colophon. Buddhākaragupta might have been promoted by royal patent between the two versions *N* and *KT* (say about A.D. 1130), since only *KT* show the affix *paṇḍita–*, and the honorific plural termination. Bhīmārjunasoma seems to have been close to Vidyākara, from the marginal additions of *N* discussed earlier; one may interpret them as friendly suggestions for the next edition. Certainly, Avalokiteśvara — who comes next only to the Buddha in the anthology — was the tutelary deity of Jagaddala (*HBD.* p. 418). A Vidyākara who collaborated with a Tibetan Lochava in the translation of *Rgyud.* xliii. 84, might even have been our otherwise unknown scholar.

5. THE NATURE OF THE ANTHOLOGY AND ITS POETS

It is clear from the preceding section that the details which one needs for the usual type of literary history are lacking here, as in all Sanskrit literature. Compared to the solid documentation possible, say, for Dante, we have not enough to furnish a single paragraph of trustworthy biography for Kālidāsa, Bhavabhūti, or Bhartṛhari. The normal alternatives would be to winnow an occasional grain of doubtful fact from the scattered chaff of obscure, ambiguous, semi-legendary references; or to shrug off historical analysis with the standard remark that all Sanskrit literature is anonymous. It seems to me that high Sanskrit has not the popular anonymity of a fluid work like the *Kalevala*, nor the guild anonymity of Homeric poetry. Biographical details for Indian poet and king were obliterated simply because the word was too powerful for reality, form always plowing under mere content. Still, a larger view of the choice, arrangement, and relative emphasis of subject matter and the technique of handling selected topics in this anthology tell the intelligent reader a great deal about the development of taste and literary ability during the period. If causes can be assigned, we have a literary history after all.

Of the fifty sections into which *V* is divided, the first six are devoted to heavenly characters, including deities of the somewhat illogical Buddhist pantheon. The seventh is an intermediate section on the sun, a lesser deity. We then have the seasons, a group of sections which corresponds to the medieval European *Book of Hours*. The difference is that the Indian work implies a classical education, with better taste and memory for poetry, whereas the *Stundenbuch* needed only eyesight for the possessor, but far better-developed miniature painting to manufacture. The illumined palmleaves of this period contain purely religious pictures, no artist having been employed in the secular productions that would have told us so much about life in the eleventh century while giving a precise meaning to many an obscure Sanskrit term. This is due at least in part to the caste-guild of artists trained in a rigid mannered tradition. The anthology gets down to its main business with *vrajyā 14* on Eros. The real nucleus of the collection is this and eleven succeeding rubrics which continue

various aspects of love in practice. This is love in the direct Indian tradition, sensuous erotic experience that left visible marks (of teeth and nails) upon both participants. All the varied facets are represented, many with a surprising delicacy and charm that do not survive translation into a language with less involved syntax or more puritanical background. Intense longing for the absent beloved, pining described in exaggeration by the go-between *dūtī* — who might herself substitute at times for the heroine whose desire she was supposed to convey — the expression of more vigorous delight in gratified passion, the wiles of the woman not content with her husband's love, the beauty of the girl blooming to womanhood, are all delineated. Thirty years ago, conventions in English would have made it difficult to represent most of this verse, though it is quite normal Sanskrit, as in good taste, but the dismal byways explored by writers of such different merit as James Joyce and J. M. Cain should now make it more simple. It should be kept in mind that neither language nor literature were for the vulgar herd. Sanskrit poetry here manages to surpass Boccaccio's tales in verve and gusto, though limited by a single stanza as the unit, as against the Italian's complete narrative. There is a certain healthiness, however, in this sexuality. The bestialities of a Tiberius Caesar as reported by Suetonius are missing; we hear little of prostitution, and nothing of homosexuality or other abnormalities that now seem proper literary material in the West.

The remaining sections are of a miscellaneous nature. In spite of a *vrajyā* on renunciation, this anthology has not settled down to the *dharma*, *artha*, *kāma*, *mokṣa* (ethics, economics, erotics, salvation) which was standardized by Bhartṛhari's *nīti*, *śṛṅgāra*, *vairāgya*. *Nīti*, in particular, is poorly represented, while *śṛṅgāra* pervades almost everything. Sections *32*, *41*, and *46* give some outrageous court flattery which should have yielded a great deal of information but for the pyrrhic victory of form over content, the final absorption in the play upon words which began and ended the ultimate period of Sanskrit literature. The last section in praise of poets is of much the same nature, though a little more in the way of chronological succession can be deduced from it. Of these sections, about the most attractive is *35*, the *jātivrajyā*. This gives a series of epigrams where the limitations of the isolated stanza are compensated by delimiting the subject; lyric style and lyric content match perfectly to preserve for us the beauty of a trifling momentary incident. A dog chases a cat (1163), quail pick up seed at the edge of a muddy field (1181), sparrows

scratch (1162) in plowed furrows; a bull startles the peasant woman (1176), butting his way out of the rain into the hut; the old dog wags an abject tail in passing (1158) but displays his fine white teeth in a snarl; 1171 is a competent description of a cockfight; an aging presbyopic scholar struggles with a book (1179) before the days of lenses; the tattered brahmin acolyte of 1170 plods homeward with the day's meager pickings to split firewood, at eve. These are quite exceptional topics for Sanskrit poetry, which only too often shows the unhappy crash resulting from an attempt at far higher flight. The *vrajyā* begins startlingly enough with an epigram (1148) wherein the unknown but unmistakably Bengali poet brags of the large number of pond fish, highly spiced and fried in oil, that he has gulped down without even troubling to wash up first. Stanza 1175 is unique in depicting merciless oppression of villages whose consequent desolation is emphasized by the cooing of doves in the orchard. Lacunae in the text of 1190 interrupt a characterization of some dreadful cult-spot in the dense jungle where human sacrifice was still practised. Vidyākara's own delight in poetry of this genre is shown by expansion from fourteen to thirty-five stanzas. Much as we should have liked to read many more of the sort, it is difficult to imagine where he could have found them. Next in charm are the verses on country life, mostly by Yogeśvara. Here we see the preparation of mustard oil (318), peasant women singing (1178, 1182, 314) as they have through the centuries to the rhythm of pounding grain, farm workers dropping tools to chase hares started during harvest (300), the shepherd (282) who relaxes on the cool, clean silt of a river bank.

An essential characteristic is that the poet is a spectator of these activities, never a participant even in imagination. No clay was molded into vivid life by his fingers, no wall grew tier upon tightly bonded tier in his hands. Not for him the joy of driving a straight furrow with fresh, well-fed beasts at the plow, nor the pleasant sensation of trudging home at eve with muscles tired after a good day's work or a long day's hunt. The men who did all these things belonged to a meaner class; Sanskrit meant less to them than Greek to the soldiers of Marcus Aurelius. The *Dhammapada* admonished its readers in simple terms of physical activity: of rising from a wrestler's fall to strive again, of breasting the flood, climbing a high mountain (of virtue) to gaze upon the tiny creatures of the valley, of curbing with firm rein the runaway chariot of one's passions. The writer — Buddhist or not — of this period fifteen centuries later

knew only one type of exertion outside the lover's bed, namely traveling. Here indeed he would have to walk barefoot in hot summer dust that could eat up his very toenails (204), plod on cold winter mornings through snow and frost (307–9), or carry his streaming umbrella like a caged prisoner (242) under the monsoon downpour. For sustenance, he would have to wheedle a handful of chaff from the overweening farmer (305); for shelter in his exhaustion, he might be denied a corner by some raging housewife (1316) and huddle up for the night in a cramped refuge furnished by the rude forest shrine of a village goddess (1305). Sometimes, he would realise that the place where he begged room and board for overnight was even more poverty-stricken (1314, 1328) than he.

Indeed, poverty — of his particular class — seems to be the only reality with which the poet of the classical period came to grips. There was so little he could do to get out of its clutches, with neither capital for trade nor guild training (caste again!) for craft. If he were a practising priest like the great majority of those who knew Sanskrit, he needn't bother with poetry unless a stronger ambition and taste for court life drove him. Otherwise, there was no regular market for his fantastic wares, now that the ancient language had developed very far away from that of the common people who might still give something to a storyteller, singer, bard, or mendicant but to whom the pretty conceits of a finely turned *subhāṣita* meant nothing. The overcrowding of the priesthood and taste for greater comfort without the loss of social status that went with access to the Vedas raised new problems for solution within a narrow social framework. For example, the famished householder says to his wife (1306), be patient till the rains, then the pumpkins we can grow without labor by our hovel will feed us as well as any king. Even so, the hopefully borrowed "golden water" might leak through the cracked pot (1315) on the way home, leaving the dismayed housewife to face a still hungrier future. Nor does starvation force upon the penurious intellectual the slightest idea of going out to earn something by his labor; the society of the day had conditioned his mentality and that of his fellows, to the extent of severely limiting the scope of his permissible activities. There is no land; a single ox (1317) may be the only source of income for a family which is terrified and helpless when the decrepit beast is too exhausted to get up. The entire family lives in just one room (1310) which combines all the functions of kitchen and dining room, living room, nursery, bedroom, and lying-in chamber

too. If the children are fed somehow on any one day (1311), the mother wishes that night would never pass to bring on fresh worry about food on the morrow. Often the hungry but shy youngsters would cast avid half-glances at the diners (1320) from some more fortunate doorway. However, this is poverty of the intelligentsia; not of the proletarian, the *pāmara* who has nothing to live by except the hard labor of his scabby body; with him the poet feels no kinship. The court and the monastery, with some sort of guaranteed living, were essential for classical Sanskrit poetry, hence inevitably set the norms. Our poets had long passed the stage when they would burst into song for the sheer joy of being alive.

"The true stimulus of human life, tomorrow's joy" is not based upon a standard of living; it can derive only from a creative attitude to reality, consciousness of effort within reach of new success. The most fruitful endeavor must necessarily be collective, *with* the rest of society, not at its expense. The poet's failure was that of the diminutive class which he served. Great dreams are rare when the power has been lost to make dreams come true in reality. For all its charm, the *jātivrajyā* cannot aspire to the splendidly creative Faustian moment of which a superb poet could say, "Verweile doch, du bist so schön."

6. THE BASIS OF FEUDAL SANSKRIT LITERATURE

There are authors in this anthology of whose vivid experience no real trace remains. Harṣa, Rājyapāla, Muñja, and Bhoja were kings as well as poets. Each one of them had to lead an army in several battles. In 1413, the hero's arm draws so powerful a bow that the poet warns the very gods to look to their laurels. Far greater effect is achieved by Arrian's direct statement that nothing could withstand the Indian archer's shot, which pierced shield and breastplate alike. The word *nāsīra* (1406) means he who charges ahead of the battle line; as such it is standard praise for kings in inscriptions and copper-plates. But we look in vain for Sanskrit military literature to match passages in Caesar's commentaries, Polybius, or Thucydides; only Bāṇa's account of the army striking camp is impressive enough to make us wish that he had said something more about warfare. Who described the massed thunder of a cavalry charge, armored elephants breaking through compact ranks of infantry, the desperate tumult of a last stand? Yet there were people in every generation who had witnessed or participated in all of these, had been stirred by a parade of victory, thrilled by the narrative of a forlorn hope courageously fought, some lost cause defended with unyielding bravery. Grettir the Strong, Bussy d'Amboise, Hereward the Wake, are foreign literary examples of one man against many, fighting impossible odds merely because it was not in them to surrender. Thus we have Abhimanyu of the Mahābhārata. Karṇa in the bitter speech to the mother who bore and abandoned him, shows unflinching defiance of clear doom, preference for honor to an elder brother's rights in kingdom and queen. These two found only the moralizing cant and doggerel of the epic to celebrate their fortitude. Overexaggerated panegyrics in *V* do not compensate for the absence of such heroism, but then the anthologist had no choice in the matter. Since the experience was constant, and there existed war lords who could write excellent Sanskrit poetry, we have to explain why the poetry of prowess was not written.[9]

[9] Buddhism and the religion of *ahiṃsā* cannot be held responsible. The Jain Khāravela boasts of a long series of victories. Aśoka did not abolish capital punishment. Harṣa forgave the assassin, but eagerly sought every battle. Jenghis Khan was a Buddhist too. The religion (like others) made intercourse within a society

The average Sanskrit poet wrote for the patrician, hence mainly within the limits of their common experience. This means precisely sex and religion. We have to deal here with *class* literature. When drawing conclusions about life in ancient India from any such work as this, it must always be remembered that that life was not shared by most Indians of the poet's or of any other time; in essence, not even by the poet himself. The Sanskrit stanza implies mind and memory not otherwise preoccupied, ample leisure to work out its double and triple meanings, mythological allusions, complicated figures of speech — apart from the long training needed to write even the simplest bit of Sanskrit. The people generally depicted here combine infinite leisure with a full measure of wealth. The women decorated themselves with pearl necklaces (385) and jewels, tinkling girdles, silken clothes of a revealing nature; long hours were spent in applying cosmetics in curious intricate patterns, drawing pictures of or composing messages to the lover, enjoying perfumes and the betel leaf (614). We do not hear of much furniture in the houses, but the ideal [10] of luxury is obviously in painful contrast to the actual, familiar poverty depicted above. Even the high gods live like patricians. Husband and wife gamble for heavy stakes (77, 98), or for love-forfeits (764, 605–606). The living skeleton Bhṛṅgin wonders how Śiva will manage to keep all his incompatibly mixed entourage without conflict (97); he and his bloated companion Kūṣmāṇḍa hope for preferential treatment over each other (99) as retainers at the great wedding. Pārvatī is equipped on the eve of her marriage (102) by the wise woman (*gotra-jaratī*) of the great patriarchal family household, who gives her all sorts of advice and charms against the grim bridegroom's deadly company. Pārvatī's mother notes in a pleased whisper (80) the signs a night of love has left on her daughter and son-in-law. General dancing breaks out when the attendants are

smoother, which often meant externalization of the inner conflict, hence great wars. Even when the problem of peace is finally solved (by whatever methods), literature will suffer no loss, for man's real struggle, the never-ending war against his material environment, the collective fight for sustenance, conquest of nature, defence of all humanity against storm, flood, pestilence — all these give maximum opportunities for discipline, generalship, individual valor. For our purpose, it suffices to note that the Buddhist attitude towards sex did not interfere in the least with erotic literature; it follows that *ahiṃsā* need not have inhibited martial literature.

[10] Having been born and, for some time, brought up in what remained of such great patriarchal households, I can vouch for the fact that life had its own special duties and worries and that in actual fact lovemaking took up a very small proportion of their time and energies.

told that a son has been born (71) to the goddess. Life in such a household implies possession of large estates, in contrast to the indigent poet's single room. All the formalities are observed, though with a certain traditional simplicity. The principal servant sleeps in the same room as his lord and lady (132), turning away from embarrassing scenes. The elder brother is addressed respectfully (85) as *ārya*. The younger couples rarely obtain sufficient privacy (571, 573) and are abashed to find their love-talk of the night repeated in daytime before the elders (616, 621–622, 631) by great house-parrots or other talking birds.

It is such life towards which the poet, a talking house-bird of higher rank, is oriented, which he depicts in the plays from which most *subhāṣitas* are taken, and to which he might aspire by royal favor; naturally, we find its pleasantest aspects most highly developed in his poetry. Woman may be a household animal to him, but she is also the one luxury of the rich that he can savor at first hand with the highly developed technique of the *kāmasūtra*. Every portion of the anthology is permeated by the theme of sex. Even in dealing with the gods, it is their night life which is most often treated (125 and others), generally with the same complete lack of reticence as in *vrajyās 19–20*. What may surprise the reader is that monastic scholars also enjoyed, and perhaps wrote, such erotic poetry without the least sense of transgression or incongruity, without deviating from a puritanical doctrine and the ascetic life in any other way. The great Jain *ācārya* Hemacandra quotes and comments upon many of our stanzas with the zest of any other theorist of Sanskrit poetry, finding nothing in the act unworthy of his high position in a celibate religious life of unquestioned purity. Nor is he alone in this. These people were connected with the court as preceptors to kings, but there is no question of an Indian Abélard, let alone the jovial monks of Boccaccio or the Roman clergy at the time of Alexander VI. It follows that the type of poetry had become as much the fashion as the Sanskrit language among the ruling classes and their educated dependents. The conventions developed by professional poets suited kings like Harṣa and Bhoja, so were taken over without thought of new departure by them as well as their pontiffs and abbots. In flavor, there is little to choose between the Buddhist Dharmakīrti and his Śaiva or Vaiṣṇava colleagues.

Any martial spirit among the warriors was satisfied by their own poetry in their own language. The sagas of Rājasthān, the extensive

rāso literature which is still read and sung in somewhat altered form, had already developed in the eleventh century. Although Hāla's stanzas were still cultivated, Prakrit had become even more of a dead language than Sanskrit. The new poetry of the common people can hardly have been considered literature at all, but must rather have aroused amusement and that tinge of good-natured contempt for the *hālika* which we find even in the *Sattasaī*. We still have the *Vīsaladeva-rāso*, but the same king (or a successor) under the Sanskritized name of Vigraharāja chose to have Sanskrit dramas[11] rather than the old Rājasthānī saga carved in his inscriptions. A feeble Sanskrit poem *Pṛthvī-rāja-vijaya* (of which fragments are available) commemorated the great Pṛthvī-rāja Cauhāna-Cāhamāna; his particular *rāso*, the last of the series, is ruined by heavy inflation on the Purāṇa-Mahābhārata model. Presumably, Harṣa and Bhoja figured in this sort of poetry too, which has vanished without a trace. We have no way of knowing whether they belonged to that select group of military leaders like Maximus of Britain, the Connétable Bourbon, and General Dovator whose soldiers composed songs in their honor without professional aid.[12]

In regretting such losses and the influence of Sanskrit in bringing them about, it is necessary to reach a just evaluation of the classical language and of the culture that accompanied it. Latin differs greatly, in that its medieval and classical forms do not coincide. The Aryan conquest during the Vedic period, which imposed the language upon less well-armed aborigines, was a series of tribal victories not comparable to the financially calculated advance of Rome over the Mediterranean world. While developing from the Vedic to the classical, the language died for the greater part of the population, as is shown by the use of Pāli for the Buddha's sermons and Aśoka's inscriptions, and Prakrit for the women and common people in all classical plays. The brahmin class is primarily responsible for keeping both ritual and language alive while regarding itself as superior to the rest of the people. This could not have succeeded without a working alliance with the ruling class, for which again there is ample testimony.

[11] F. Kielhorn, *Bruchstücke Indischer Schauspiele in Inschriften zu Ajmere*, (*Abh. d. Ges. Wiss. Göttingen*, 1901) for the *Lalita-vigraharāja-* and the *Harakeli-nāṭaka*, the Ajmer inscription being dated A.D. 1153.

[12] Maximus, who fought and lost to Theodosius for mastery of the Roman Empire, is the Maxen Wledig of the *Mabinogion*, and of the *Wayland Smith Saga* (Song of Wayland). For the Connétable Bourbon, F. Gregorovius, *Geschichte d. Stadt Rom im Mittelalter* 14. 6. 3; Dovator was a Soviet leader in the war against Hitler.

Harṣa was not five generations away from a sun-worshiping tribal ancestor (*DHI.* p. 76). His royal prestige, gained by force of arms, was tremendously enhanced by the mastery of Sanskrit, which assimilated him to the previous upper classes and so ultimately to the rest of his subjects. Much the same statement is true of the earlier Rāṣṭrakūṭas, the first Pālas, and Bhoja's ancestors of the Paramāra clan; this method of legitimatization of a rule may be carried back to the Guptas and perhaps to Rudradāman,[13] having been employed by all dynasties in medieval pre-Muslim India, as we see from their inscriptions. Sanskrit education was only one of the luxuries that served the princes who succeeded to a kingdom pacified by their predecessors; *śṛṅgāra* permeated both language and settled court life. At least as men of culture, the medieval Indian kings are decidedly superior to most of the emperors described in the *Historia Augusta* who developed only vice with power. When tribes as a whole fought their way to the top, say in the times of Attila, Clovis, or Theodoric, we still fail to discover parallel European cultural attainments. Certainly the learned men about Charlemagne will not compare with those at the court of Harṣa or Bhoja. Whereas the organized Christian church had started with the tradition of irreconcilable antagonism to pagan learning and classical literary ideals, the brahmin priesthood preserved its unity by developing the Sanskrit language and literature. Inevitably, Sanskrit with its claim to immemorial antiquity became a sort of court language for records, land grants, communication between top officials, and intercourse between regions that had developed their own local languages. Simultaneously, it became the mark of a class, as did Persian later, and English today in India; the common people who did not know this superior language and had not the superior caste-marks (later replaced by imported fashions in costume) seemed to belong to a lesser breed. However, the later "class languages" did not supersede Sanskrit, not having struck deep enough root in the cultural soil of India; there is no Indian contribution worth the mention to Persian or to English literature, which had their centers of gravity far away. Latin since the time of the Renaissance, French when it became fashionable among the German and Russian

[13] The early Guptas are despised local rulers, according to the Purāṇas (F. E. Pargiter, *Purāṇa Text of the Dynasties of the Kali Age*, pp. 53, 73). So the high Sanskrit of Gupta inscriptions and the certainty that Kālidāsa was their court poet prove my statement. For Rudradāman, the Girnār inscription of *circa* A.D. 150, *EI.* 8, pp. 36 ff. bears testimony.

aristocrats, served a similar purpose. But the picture obtained of any Indian's character or thought through Sanskrit alone (even of Rāmānuja's philosophy) is as misleading and unrealistic as the Mughal-Rajput paintings of Pṛthvī-rāja, dressed in Mughal style, and sporting luxuriant mustaches on a progressively fatter face with fatter body — as unlike as possible to the romantic image of a dashing lover, headstrong fighter, pious but heroic worshiper of the gods found in Rājasthānī literary sources.[14]

It is not surprising that this circumscribed literature produced only one Kālidāsa (and that one only with the early Gupta empire), tending more towards the empty bombast of a Rājaśekhara, to *subhāṣitas* packed with intricate subtleties which suffocate the sense. The real potentialities lay in the languages of the people, but our Minnesingers found no steady patrons. Only in religious literature does a poet like Kabīra survive to prove how great was the loss. The unfortunate part is that we also lost our chroniclers and troubadours.

[14] On the other hand, rulers considered rude and almost illiterate are surprisingly found to have had some Sanskrit education, and to have followed the panegyrics written for them in that idiom. The Marāṭhā king Sambhājī (A.D. 1680–1689) is so praised by Hari Kavi (P. K. Goḍe in *ABORI.* 18, 1937, 287–295; 19, 49–60). Family manuscripts of the Udaipur house showed considerable handling of a pedagogic volume into which were bound such beginner's works as the *Pañcatantra* and Bhartṛhari's *śatakas*. The book, when I examined it, opened naturally to the *Anaṅgaraṅga*, on a page with the prominent sub-heading *liṅga-sthūlī-karaṇam*, so that knowledge of Sanskrit seems to have been put to practical use at court.

7. THE TWILIGHT OF THE GODS

It is easy to show that the question of religion, of the particular sectarian worship professed by the anthologist and his public, had a quite fundamental part in the vicissitudes of the work. The first six *vrajyās* of *V* are not fully comprehensible today except to a specially trained antiquarian. The reaction from Vidyākara's Buddhism is already manifested in the transmission of *T*, from which precisely the Śaiva folios have been removed, presumably for separate reading (or with less probability because of rising Vaiṣṇavism). The reaction is at its strongest in *P*, which becomes almost unreadable by dedicating the whole first *ullāsa* of twenty-seven folios to Śiva and his company, with another forty folios — in all, well over a third of the surviving work — in honor of other deities, including the sacred rivers. Śrīdharadāsa does much the same thing in *S*, but less extensively,[15] inclining much more to the Bengali type of Vaiṣṇavism which takes Buddha and Balarāma as incarnations of Viṣṇu, while devoting many 'waves' outside the *avatāra* sections to Kṛṣṇa, who seems to be regarded as a decidedly more powerful representation of Viṣṇu. Why was so much space for religious verse necessary when a benedictory stanza or two would have served better, repelling fewer readers in later days?

It is not easy to see any conflict between sects at first glance. All the gods are equally honored, albeit the non-Buddhist ones (in *S*, *P*, as well as *V*) lack the divine afflatus, being comically human in their failings, and in their problems, in spite of the supernumerary arms and heads grown by Indian deities. Kumāra is Skanda, but also the Buddhist Mañjuśrī, who is in turn regarded and worshiped at times by Hindus as the equivalent of Madana (Eros) because of his companion bees;[16] at the same time, Madana is Māra, the demon of temptation defeated by the Buddha, like Ahriman and Satanas by founders of other religions. The whole list of observances is inextrica-

[15] Vidyākara has 147/1739 stanzas for the gods; Śrīdharadāsa not less than 370/2380; Nandana rises to 470/1428.

[16] *NDC*. p. xiv for Mañjuśrī as Madana, and also the *female* Padmā Kumārī (cf. Getty, p. 78, for Avalokitśvara as the *goddess* Kuan-yin), besides being the Hindu Tantric god of poetry; see also *NDC*. p. lxvii.

bly mixed. Even when fully conscious of the differences, people found no difficulty in simultaneous worship of Buddha and Mahādeva or any other god in spite of the fact that the Buddha is not a god, and Buddhism is not an idolatrous religion but a code of ethics. The Kaśmīrians Kṣemendra and Śivasvāmin are cases in point. The numerous statues of the Buddha found in this period prove that the original position had been lost, the Teacher becoming only a super-god, as indeed he appears even in the later Pāli Canon. Harṣa maintained three foundations: for the Buddha, Mahādeva, and the sun,[17] the last being his clan-god, the second undoubtedly the god of his family for some time; his line bore the title *paramāditya*, his predecessors were also *parama-māheśvara*.[18] The Pāla kings gave plentifully to brahmins, and to brahmin temples, as also to Buddhist *vihāras*. Harṣa's *Nāgānanda* is dedicated to Gaurī although it is a play with a Buddhist theme in which the royal author is himself supposed to have acted. The Buddhist astronomer Daśabala, a Kathiawar contemporary of Bhoja and perhaps of Vidyākara, similarly begins by dedicating his work to Śaradā without forgetting the Buddha.[19] Tantric works arise from very ancient fertility cults, practised clandestinely at all times, and with symbolism reverting to the Indus Valley culture; they became the inner fashion in Śaiva, Buddhist, and even some Vaiṣṇava circles of this period. Not only Tantrism but the worship of Gaṇeśa (connected with the Buddha perhaps through the dream of Māyā and the white elephant, as well as through the word *gaṇa* = *saṃgha*) is to be found in many documents of the Tanjur.

Yet there was conflict below the surface. Harṣa was attacked by a Pāśupata assassin [20] in the passage connecting the place of worship

[17] H. C. Raychaudhuri in *An Advanced History of India*, pt. i (jointly with R. C. Majumdar and K. Datta, 2nd ed., London, 1950), p. 160, seems to think that Harṣa established these on three successive days, at the time of Hsüan Tsang's visit; there is nothing of this in the extant translations of the Chinese traveler's account. Beale. I. 222–223 shows that the three foundations did exist and were well maintained at the time, near the capital city Kanauj.

[18] For Harṣa's titles, G. Bühler's ed. of the Madhuban copperplate, *EI*. 1, pp. 67–75; on p. 74, Harṣa is himself *parama-māheśvara*, Rājyavardhana the first *parama-saugata* of the line, all predecessors being *paramādityas*; also *DHI*. p. 86. The obscure ancestry seems to point to a tribal origin (*DHI*. pp. 78–80), as particularly the election according to Maukhari tribal right followed by joint rule with his sister and Grahavarman's widow, on the throne of Kanauj.

[19] Cf. *JOR* (1952), *19*, pt. 2, supplement, the *Cintāmaṇi-Sāraṇikā* of Daśabala.

[20] Beale. I. 219–221; the "heretics" also set Harṣa's great and costly *saṃghārāma* on fire, though the building survived.

to that of assembly, precisely at the ceremonies where he showed equal honor to three divinities. His enemy Śaśāṅka derived considerable success as an anti-Buddhist crusader, cutting down the sacred tree [21] under which the Buddha had reached enlightenment. At Nālandā, we find images of minor Buddhist deities which conquer "Hindu" gods, as for example Aparājitā, of which the careful mutilation sparing the downtrodden Gaṇeśa proves only the continuation of the conflict after destruction of the Buddhist university. The Senas did not specially patronize Buddhist monasteries, their fortification of Uddaṇḍapuri [22] resulting only in its complete destruction by the Muslims. The quarrel does not end here, but continues between Śiva and Viṣṇu, for King Lakṣmaṇasena is the first of his line [23] to worship the latter god. There is clearly more than theology involved. We know the reason at the final stage, which spread for centuries all over brahminized India as the Smārta-Vaiṣṇava controversy. The basis lay in the terms of possession and exploitation of the land, the followers of Śiva or Devī remaining for a long time the great landlords, while the small producer or landowner worshiped Viṣṇu; theological conflict developed only because economic conflict was a reality. Within a couple of centuries we have Vaiṣṇava works,[24] which put the follower of Śiva on the same level with a beast or untouchable, though there existed great Śiva temples at places like Banāras which were crowded with worshipers from all parts of the country. We can follow this back at least one stage, to show that the Buddhists had been similarly dispossessed by the Pāśupatas. The Vaiṣṇavas gained support by claiming the Buddha (as they had earlier claimed the Boar and other cults) as an incarnation of Viṣṇu. In places, the tension was minimized or reconciled by a hybrid deity Hari-Hara, which

[21] Beale. II. 118; Pūrṇavarman of Magadha, described as the last descendant of Aśoka, restored or replanted the tree, with a protecting wall.

[22] With Vikramaśīla monastery also; *Tār.* p. 254 and *Tabakāt-i-Nāsirī* (trans. Raverty), p. 552. The fortification is clearly not for using these locations as military bases, but for their safety, which implies great wealth, and imminent danger from robbers who at that stage would not be Muslims. The Buddhist faith no longer rendered the *vihāras* immune.

[23] *HBD.* pp. 219, 401, etc. Also *IB.* 3, pp. 85, 94, 101, etc.

[24] The *Durjana-mukha-capeṭika* of Vaṃśīdhara (*BORI.* 698 of 1887–1891) is one of many examples. Intermarriages between *smārta* and *vaiṣṇava* sections of the same brahmin subcaste were virtually forbidden till the end of the nineteenth century, the case of Appayya Dīkṣita being a notable exception. My parents broke a long tradition of this separatism among the Goa Sārasvats, but the economic picture had changed completely by then.

shows Viṣṇu as the senior partner. But the quarrel was not to be denied. The technique is notable, in that the *avatāras* can appeal to a far wider section than Śiva, his Mother-goddess consort, various children and following. As long as there was enough for all, the ruling class holding together, it was possible, even necessary (as in Rome) to worship all the deities that there were, for cohesion and safety. When one section or a newly developing subclass tried for supremacy over the rest, sectarianism became violent. The pioneering period had ended, settlements had reached a fairly tight packing, and the next stage was internal dissension. Vidyākara wrote just before the struggle came to a head, before the upper classes began to choose sides; his very tolerance for all gods stopped the wider spread of his anthology. He had no way of knowing that the time was out of joint; his two successors tried desperately to set it right by the wrong method.

As a matter of historical interest, we may note two incomplete solutions of the conflict. The indigenous one is exemplified by Jayadeva, an author trained in music as well as the brahmin's craft, but who wandered far to gain real insight into the minds of his people. His life and art were one; he had romantically wooed and wedded a beautiful wife; they continued to travel, he singing verses of his own while she danced. This was not on the same level as the ordinary country jongleur, for in their performance they exemplified the sublime love of Rādhā and Kṛṣṇa, a theme Jayadeva developed in his *Gītagovinda* for Lakṣmaṇasena's court. But in his country songs, he used a more popular idiom; two ancient Hindi musical poems stand in his name in the Sikh *Ādi Grantha*.[25] A festival is still annually celebrated at Jayadeva's birthplace Kenduli, not in memory of his *Gītagovinda* but because he introduced a new and joyous life, with faith in a personal god who is close to rich and poor. With Caitanya and his followers, a way was found through *bhakti*, music, ecstasy, and dance to make the rich surrender part at least of their prerogatives, for we are told that whole villages would dance to the next settlement in joy.[26]

[25] This is my interpretation, possibly subject to dispute, of the preface to the *Gītagovinda*, *CSL.* 294, and *Gītagovinda* 2. The *Ādi Grantha* poems, in badly mutilated form, are the *Rāg Gujarī* and *Rāg Mārū* (*HBD.* p. 369, note 2; p. 390).

[26] S. K. De, *Vaiṣṇava Faith and Movement in Bengal* (Calcutta, 1942) reports (p. 60) only the beginnings of this in Caitanya's own day, though the general Bengali tradition is as I have given it. In spite of admitting men of all castes and even Muslims, Caitanya did nothing to remove caste barriers (De, pp. 80–81, 394, etc.) which seems to have been Nityānanda's approach. For our argument, the essential

People dance on that scale only when some new form of life has developed that bears a vision of hope; one may see this for himself in the new China.

The other development came from the Muslims. These people combined trade and religion with war, thus acquiring a flexibility exceeding that of Brahminism. In the Gāhaḍavāla kingdom, they were local settlers who paid their special tax quietly, the *Turuṣka-daṇḍa.*[27] Occasionally came a wave of invasion which was sooner or later turned back, though each time with a greater deposit of Muslim settlement. In the east and south however, there had been considerable penetration by traders. We know from contemporary grants as far apart as Goa and Veraval that these merchants built mosques under sanction of Hindu rulers,[28] which implies that their numbers increased by peaceful local conversion. The religious democracy of Islam must have been far more attractive under the tensions of ingrowing "Hinduism." The advance of Muhammad bin Bakhtyar Khalji with a mere handful of cavalry was really the military link-up between these Muslim settlements in Bihar and West Bengal, which took to arms with alacrity when the sword gave far more gold and converts than did trade.[29] The environment was of greater importance than actual military intervention from outside, which had

is that Kṛṣṇa (as distinct even from Viṣṇu in general) is a popular, quite human divinity; a shepherd, not a patrician. *Bhakti* here meant something much simpler than devotion to the lordly Śiva, which was more like homage to a high feudal lord. The song, dance, and ecstasy, the festival aspects of Vaiṣṇavism, which Vidyākara never saw, were far more attractive than the once primitive but always dreadful and repulsive rites for Rudra and Kālī. Vaiṣṇavism continues and completes (as no classical Sanskrit poet could) the general trend of our anthology in the coalescence of sex and religion, their joint sublimation and transfer to the social level.

[27] *DHI.* 127; *IHQ.* 9, pp. 955–956; the interpretation, due to Sten Konow *EI.* 5. 115, 9. 303, 321, etc., seems reasonable; but it is often contended that the tax was originally levied as tribute-money for the Muslims, to purchase immunity from their raids.

[28] Copperplate of Kadamba Jayakeśin, *Bhārata Itihāsa Saṃśodhaka Maṇḍaḷa Quarterly* (Poona, 1951) 31. 4, pp. 27–39; for the boat-tax in support of the mosque, G. M. Moraes the *Kadamba Kula* (Bombay, 1931), pp. 168–170, 186, etc. For Verāvaḷ (Somnāth), H. C. Raychaudhuri, *Dynastic History of Northern India* (Calcutta, 1936) vol. II, pp. 1038–1039; *IA.* 11, 241–245. It is generally remarked that the Muslims failed to return the compliment!

[29] *Tār.* pp. 251, 254–256. The Turuṣka king "Candra" (Tibetan *zla-ba*, later pronounced *dāvā*) can only be Mahmud bin Bakhtyar. The narrative, not to be doubted, makes it clear that the first symptom was the sudden increase in the "Anhänger des Mletschtscha-Systems der Tadschiks," followed by military operations, and defection of many followers of the Nātha sect to Śaivism — according to Tāranātha, out of pure opportunism.

been resisted on a larger scale. In spite of a highly mobile cavalry, the Muslims had no military advantage in the first attacks on Bihar and Bengal except that which came from the surprise, and internal decay of the opposition's political and social system.[30] The same Muhammad Bakhtyar attacking tribal areas in the northeast with 10,000 picked horsemen barely managed to return with all but a hundred of his army wiped out. Neither the external nor the internal solution worked in the long run any more than did Tantric witchcraft and magic ritual.[31] Replacing one land-owning class by another does not solve the problem. The Koran gave more opportunities than the Bhagavad-gītā, for the convert had new professions open to him such as trade, yet the permanent outlet provided by Islam to anyone who wanted to escape from the confines of the caste system was used by few, after the beginning. Though even slave converts rose to the highest positions in the empire of Delhi, such opportunities were for a few individuals; the lower classes as a whole remained where they were, to be still more tightly squeezed. This is why the indigenous gods continued, why the looting and desecration of Somanātha did not end the cult nor the *praśasti*. The theological expression of a deep crisis was inevitable in a world where underlying causes were not evident, where religion played so fundamental a role in social life. It is fairly clear that even without Islam, there would have been some sort of iconoclasm and violent religious upheaval in India; but it would have been as ineffective as Christianity in the later Roman empire. Mass conversions to Islam of the poorer peasants in East Bengal have been explained as owing to their originally having been Buddhists oppressed by Śaiva landlords,[32] but no one claims that they found much lasting economic betterment thereby as a class.

[30] Cortes with his Tlascalan allies was decidedly superior to the Aztecs; but with the equivalent armament, Vasco da Gama and Albuquerque made far less headway in India. Their successors were forced to take to trade, as the Spaniards might have done if the conquest had not been so easy and tempting. Portuguese missionary zeal was second to none, but it did not pay to exercise it by force of arms.

[31] Tāranātha reports sadly ". . . in Magadha war die Lehre aber wie erloschen. Obwohl zu der Zeit viele Zauberkundige und der Zauberei ergebene weilten, gab es keine Mittel, um zu den auf das Wohl des Wesen bezüglichen Werken zu bekehren." For the mantra-yāna, *Tār.* pp. 275–278. The Dharma cult seems to start about this time, *JASB.* 1894, 65, pt. i, pp. 51–64; I also suggest that this spread to the south, and is the Dharmarāja of the Tigalas at Bangalore.

[32] This is as I interpret the mixed findings of Haraprasād Śāstrī, as reported in his obituary, *IHQ.* 9. 1933, pp. 307–416, particularly pp. 367 ff.

8. THE SOCIAL FUNCTIONS OF LITERATURE

The previous section has had to follow an inverse reasoning, for lack of direct evidence. Had we records in India comparable to those of Europe, it would have been possible to write the normal scholarly and soporific essay, casually pointing out the fundamental crisis that was reflected in the literature of the epoch. Inasmuch as the episodes and details are lacking, it might be as well to specify the basic theory.

Poetry, along with music, dancing, painting, and sculpture, is older than civilization, much older than writing. Sanskrit poetry of all periods was accompanied by the preliterate emphasis on sound and memory, without being itself primitive. The ritual-magic functions of primitive art forms by no means disappear with the rise of urban civilization and the art of writing. Thus, for example, we have the glyptic of ancient Mesopotamia and Mohenjo-dāro which used cultic taboos to seal merchandise. Sanskrit never lost its ritualistic basis or religious stamp.

The analysis must therefore derive from the class divisions of every society in which literature was cultivated. The professional writer before the machine age was a member of the leisure class, which in turn includes and is appended (as is the priesthood) to the ruling class. Hence literature may be viewed in two aspects. The first would be as a closed preserve of the class in power, private literature not accessible to the common herd. This is typical of all Sanskrit, so that its patronage may be called (following Thorstein Veblen) a method of conspicuous consumption. At its broadest, this type of writing marks the unity of the upper classes, as the Sanskrit language unmistakably did till A.D. 1200. There is secondly the broader literature which serves all society; this too becomes saturated with the ideas of the ruling class, taking on the appearance of a tool for domination. But the development and technique have to be different here. The theme or approach must be traditionally familiar to the people at large, accepted by society as a whole, thus suitable for embroidery with special class glorification. That society has progressed by the development of successive classes to positions of dominance implies that the progressive writer is oriented towards the needs of some

rising class; his greatness derives from the inevitable tendency of the class to look upon the interests of all humanity as its own. It is a corollary that the great writers come far oftener at the beginning of their period than at any later stage; they are the ones whose appeal outlasts their times and society. This is why we do not dismiss great writing because it is class literature. When the class in question has gained power, there follows a neat inversion whereby its own special interests are proclaimed to be those of all humanity. Then writers set themselves in a far narrower mold.

The *subhāṣita* literature that concerns us here could not reach the people, so its class interests remain unmistakable. The hold upon society was indirect, through the religion and ritual preserved in Sanskrit. A class structure is maintained ultimately by force, but strong religious belief minimizes the need for violence in its maintenance. Belief in common gods and the inevitability of caste was one of the bonds that formed a coherent society of many producers subject to the few. Associated with the nobility in sharing the surplus as well as ensuring its expropriation were the priests in temples and monasteries, no less than the armed feudal retainers. The very absence of the heroic lay implies stronger religious bonds. Religious conventions would have been patently hollow and ineffective had they not been as sincerely adopted by the ruling class as their amatory conventions. Poet and priest were brothers in fact and in deed; sex and religion went together.

It follows also that new types of literature cannot be expected without the rise of new classes. The English reformation under Henry VIII shows the unmistakable beginning of such a new class, along with that of new literature. Even for the Elizabethan age, only the authors that look forward with the new gentry attain permanence, as, for example, dramatists like Marlowe and Shakespeare who did not scorn to display their wares to the London theatre audiences, or the keen-witted John Donne; the authors who looked backwards to the court and its entourage wrote with no less skill, effort, mastery of words, but the *Faerie Queene* and Lyly's *Euphues* seem comparatively insipid. In India, the new literature had to await the passage of centuries, till the great social novels in Bengal with Bankim Chandra Chatterji, matched by those of Rabīndranāth Tagore whose incomparable poetry speaks of completely new social aspirations. The social drama in Marāṭhī hardly antedates the First World War. I am not qualified to speak in detail of contemporary Indian literature, but it

will be admitted that these vigorous manifestations had been preceded by centuries of dreary classical imitation, even in the vernaculars. To those who could write, the ten-headed Rāvaṇa had remained more real than their living human neighbors, the woes of the Pāṇḍavas indistinguishable from their own. Foreign conquest explains nothing, for where is the corresponding influence of Persian, though that had become a court language all over the country, to be cultivated by learned Hindus. The *Fisāna Ajāyab* and *Bāgh-o-Bahār* might as well have been written at the time of the Arabian Nights. The difference is that the British introduced a fundamentally new, advanced mode of life, the bourgeois, as against Muslim feudalism which had meant a comparatively trifling readjustment of the way in which people lived. With Ghālib come new problems and new writing. The verse of Akbar Allāhābādī shows what life nationalism could infuse; Mohammed Iqbāl's great days gave us an Urdu poem that became a national song, his words *Hindostān hamārā hai* stirring every person who heard them — except the British. Yet this is unmistakably class literature. Munshi Premchand has many admirers, but no worthy successor, though the modern Urdu and Hindi short story begins with him. Iqbāl's later years showed higher Persianization, greater introspective detachment from the problems of the country, and a British knighthood! Competent writers increase, but the framework is now set, foreign models cheap and easy to imitate, profoundly original writing unnecessary as well as uneconomical, "progressive" writing no less imitative, though more dangerous and liable to be suppressed by police action.

For that matter, it is not possible to view modern literary development in the West with equanimity or pleasure. The tradition may be roughly classified as that of love and prowess, just as the Sanskrit mode was love and religion. For historical reasons, violence left an indelible mark on the writing, and was turned to good use by the ruling classes. The Anglo-Saxon thanes who heard *Beowulf* recited killed no monsters; no medieval knight quested after the grail. Yet it is clear that both classes derived some justification for their use of force against their fellow men from the reflected glory of their supposed ancestors. The right way to destroy any monsters that might exist is the mass action of African Masai, killing lions with assegai and shield. It was the modern bourgeois policeman who rescued damsels from distress without distinction between noble and serf. The detective story follows the knightly formula with fundamentally

sound instinct, but hardly seems literature even when written by a master of plot and prose like G. K. Chesterton. The emphasis is increasingly on pure sadistic violence after a brief period of neo-Freudian literary sexual license. The conclusion seems to me inescapable that the class which mass-produces such writing is moving towards some crisis even more violent than that whose shadow remains in theological Sanskrit. This cannot be for lack of range, for Jules Verne and H. G. Wells showed what brave new worlds opened out to the imagination based upon modern technology and science. Yet science fiction has never risen above these pioneers.

There is plenty of rough obscenity in Rabelais, but we know what dangerous opposition he faced. His work still ranks high in world literature as the general *śṛṅgāra* epigram does not. If the Sanskrit poet had been conscious of his failings, which were those of his society, there would at least have been powerful satire, of which no example is to be seen except perhaps ridiculous exaggeration. Pulci's *Morgante*, Folengo's *Maccaronicon* lead to the residual masterpiece, *Don Quixote*. The disillusionment of the First World War gave us a corresponding literary figure for modern times, J. Hasek's *Good Soldier Schweik*. It cannot be the traditional past that inhibited Sanskrit epigrams of this type. Deor laments the sudden disfavor of his lord, a theme quite familiar to the Sanskrit poet. The Anglo-Saxon minstrel, in rougher language and heavier rhythm, consoles himself with the tradition of distress borne patiently by others before him in worse situations. He shares their woe in his song, they relieve his misery and ours by their example. Villon's classical studies were weak, but the strophes preceding his refrain "Mais où sont les neiges d'antan?" show a depth of feeling for bygone love and loveliness that rises above a formal *mahākāvya*. The late Sanskrit poet could not attack the foundation of his own being, for he was attached to society by the slender thread which dangled him from a particular decadent class. He might on occasion have realized that the small recognition for which he strove could endure as little as the spring mist after sunrise. Did he never, as a young wanderer, tread some verdant and springy trail that wound through unknown country into the red glory of the great sun-disc poised on the horizon — thinking to himself, "may this symbolize the course of my life"; or did the lengthening shadows only make him scurry the faster towards a pitiful shelter within which to cower through the night? There is no doubt that India at all times produced noble spirits who could see the futility of neo-classical writing; but

they either took to *vānaprastha* retirement, or to the path of active religion. Neither action produced better Sanskrit literature, because neither affected the foundations of society.

The poetry which we find in our *subhāṣitas* necessarily carries with the rank beauty of an orchid the corresponding atmosphere of luxury, parasitism, decay. Vidyākara's anthology had a hundred years' run, despite the disturbances following the growth of open conflict between Buddhism and Śaivism, before Muslims wiped out *vihāra* and readers. Śrīdharadāsa actually wrote less than five years after the aged Lakṣmaṇasena fled from his capital Navadvīpa (Nadīyā), unable to defend himself in his own palace against a sudden raid by no more than eighteen armed horsemen under Muhammad Bakhtyar. *S* shows not the slightest consciousness of the debacle, the king being praised as before, the royal verses quoted profusely with the rest. Rūpa Gosvāmin, a leading disciple of Caitanya, found as little difficulty earlier in serving a Muslim provincial governor in an official capacity as he did later in adopting erotic verses (in his *Padyāvalī*) to the eternal divine love of Rādhā and Kṛṣṇa. Hardly a generation passed between the publication of Jalhaṇa's *Sūktimuktāvalī* and the ruinous attack of Alāuddin. In spite of it all, brahminism continued its concentration upon theology and pursuit of obsolete philosophical doctrine in stubborn ignorance of reality. One could say that their world had become one of "doublethink," that they continued "to hold simultaneously two opinions which cancelled out . . . to use logic against logic."[33] One could even accuse them of mass-producing verses mechanically, for there exist standard poet's companions giving stock phrases to fit any meter. But they had little choice in the matter, having once started on the wrong path.

The best chances for literary survival are in the front rank of the constant struggle. Bunyan's valiant pilgrim fights his way to salvation, saying "yet now I do not repent me . . . My sword I give to him who shall succeed me in my pilgrimage, and my courage and skill to him who can get it. My marks and scars I carry with me, to be my witness that I have fought his battles who now will be my rewarder." For him, death had no sting, over him the grave could claim no victory; the trumpets sounded for him on the other side as they never could for the florid Sanskrit poet or his hedonist patron. I do not recall a single *subhāṣita* in the following vein:

[33] This apt description is actually what George Orwell imagines would apply to his nightmare of a "socialistic" world in *1984*.

Bring me my bow of burning gold!
Bring me my arrows of desire!
Bring me my spear! O clouds unfold!
Bring me my chariot of fire!
I will not cease from mental fight,
Nor shall my sword sleep in my hand,
Till we have built Jerusalem
In England's green and pleasant land.

This is the best of all possible warfare, the only one for a poet. Blake's fight made his own life miserable while making his poetry great; even if the dark, satanic mills against which he fought did not exist in Vidyākara's day, there were other even darker and more satanic objects for a struggle which the poets had renounced, exchanging doubtful comfort for their share of immortality.

If these authors dealt with no major problem of the individual spirit, if they strove neither to burn with a hard gem-like flame nor to free humanity from any of the shackles man has imposed upon himself in making his own history, time has exacted full penalty for the failure. Most of their works and all their biography have been gathered to an oblivion that makes future restoration extremely doubtful. The poetry strives to be and is, at best, exquisite rather than great. Yet, though the voice be thin, it is clear. The field might be limited as to objectives, vision, or endeavor, but excess is rare. The poets speak across the centuries in refined musical tones bearing a soft but indelible charm, visualising an elegant life. The dominant ideal, frankly expressed, is tasteful though not placid lovemaking in luxury — without vice, greed, brutal lust after blood, bourgeois concentration upon money-breeding profit. It is only fitting that their names and verses should not be altogether forgotten.

9. AUTHORS AND SOURCES OF THE INDIVIDUAL VERSES

From the modern point of view, the most useful feature of this anthology should be the historical information regarding Sanskrit poets which one may derive from it. It is obvious that caution is needed here. The most important point to be noted is that to the anthologist and his public, the stanza was of far more interest than authorship or date. References to authors are missing altogether for the great majority of our stanzas, casual where given at all, while the information does not go beyond a mere single name. Pioneers like Aufrecht were overjoyed at any break in the general anonymity, but we have now to face the possibility that even the name may not be correct, or may be incorrectly identified in the absence of biographical details. In many cases, some epithet or soubriquet is used. It would seem very unlikely that any parent, however optimistic, would christen a child Kavirāja, which is a title enjoyed by more than one poet, and is defined as a certain grade of poetic ability in Rājaśekhara's *Kavirahasya*. All names beginning *Kavi-* must be pseudonyms. The significance of names ending in *-oka, -īka, -ūka* is not clear, but they simulate abbreviations, as with Rājoka, Siddhoka, and the like. The author of our 1456 is given as Halāyudha, but the previous identification from *S* of the Sena official Halāyudha who wrote on *mīmāṃsā* cannot be correct in view of the date of *N*; while we are fortunate in knowing of an earlier southern Halāyudha who was poet, lexicographer, writer on poetics, the possibility is not to be denied that both these worthies wrote epigrams, or that ours may be a third Halāyudha altogether.

The first problem is not so much the identification as the credibility of our citations, where they are not attested by a reasonably well-edited primary source. Theodor Aufrecht took the initial steps towards a literary chronology by listing authors from *Śp* and *S* (*ZDMG.27*, 1873, pp. 1–120; 36, 1882, pp. 361–383, 509–559), and continued the process in his indispensable *CC*. But it is now clear that *Śp* lacks a critical edition, different manuscripts having variant ascriptions; the related *Sbh* is indifferently labeled as by Vallabhadeva or Śrīvara,

though the published edition passes under the former name — whence reliance on its citations of individual authors is a bit difficult. *S* seemed particularly valuable because of its effort to cite an author for every stanza, but many of the names are definitely wrong. We have now reached a stage where it is essential to compare different sources and weigh their reliability. The *Śp* cannot be right in ascribing our 1423 to the Dhanadadeva who belonged to the middle of the fifteenth century A.D. However, when *Śp* and *Sbh* agree in naming an author, and even more when this is supported by some other work like the *Dhvanyāloka* or one of Kṣemendra's essays, the attribution should be accepted as the extreme northwestern tradition for the particular stanza. Agreement between *V*, *S*, and *P* would furnish the northeastern tradition, though *P* generally copies *V*, while *S* also knew a good deal about the south, presumably through the Kanarese relationship of the Sena kings. Inasmuch as *V* is supported by *S* in citing 1605 as by Utpalarāja though it is found in all Bhartṛhari versions, we have to ask ourselves whether the Utpalarāja could be from Bihar-Bengal — a very unlikely possibility which alone could validate the ascription. For the southern tradition (Daulatābād) of the later thirteenth century, we have *Smk*. If all three regional attributions should agree, we are reasonably certain of the author's name. The degree of certainty is nearly as great for names that occur in one set only without contradiction by any of the others, for the absence often denotes that the poet was local. If this procedure seems to reduce the amount of information that may be gathered from anthologies, at least the residue will be more reliable. Naturally, the reliability of any particular anthology may be further weighed by the primary sources from which the stanzas originate.

The northeastern group of anthologies taken even by itself presents difficulties. There is occasional disagreement between the three manuscripts of *V*, not to speak of disagreement with *S* or more rarely with *P*. The sole complete representative of the expanded version is *K*, as unreliable in its citations as it is corrupt in its readings. An intermediate scribe who was not the Khatmandu ignoramus seems to have changed earlier attributions to some extent. We may disregard the cases where *K* is silent as against *N* or *T*. One positive contribution from the close study of Vidyākara's procedure is the *principle of adjacency*, for the anthologist tends to insert fresh stanzas near those of the same author, as is seen from the distribution of identifiable but unnamed Rājaśekhara verses. But this does not

help where the poet is far less prolific than Rājaśekhara. It would be possible to condone the confusion between endings °*nandana* and °*nandin* for Jitārinandin, Taraṇinandin, Śrīdharanandin, but what are we to make of *K*'s Bhaṭṭa Hari for 658, not heard of elsewhere? For 390, *T* seems more likely to be right with its Harṣapāladeva than *K* with Harṣa. Stanza 688 is ascribed to Vaidya-Dhanya by *T*, Vaidya-Dhara by *K*. For 1313, *K* gives Dhara as against Vīra in *NP*, Bhānu in *S*. While *N* and *T* ascribe 823 to Lakṣmīdhara, *K* prefers Dharaṇīdhara; both are perfectly genuine names, represented by other stanzas, not only in *V* but in other collections. When Pāṇini is given as the author of 438 by *N* and *T*, but *K* says Bhoja and Kālidāsa, did not some previous copyist give preference to legend over his exemplar? For 1472, *N* cites Abhinanda, *K* Bhartṛhari — though the stanza is in no Bhartṛhari collection known to me. Stanzas 975–977 are undoubtedly by the Kaśmīrian Śivasvāmin, being found in his *Kapphiṇābhyudaya;* but *K* has only Bhaṭṭa, as for 455, which is Bhaṭṭodbhaṭa's according to *N* and *T*. The reason for emphasizing the unreliability of *K* by itself is that we must allow for this when the name Dhoyīka is found there.

On the other hand, one might argue that there is no contradiction when *N* attributes stanza 1407 to Saṃgrāmāṅgaṇa, *K* to Vallaṇa, for the opening word of the stanza might be responsible for the *N* citation, and after all, it might have been Vallaṇa's pen-name; so it might, though the supposition is weakened by the *S* ascription to Bhānu. However, we can *sometimes* identify two apparently different names. I am willing to concede this for Vācaspati, cited alternatively as Śabdārṇava in *S*, for Śabdārṇava is far more likely to be the name of a work — presumably a lexicon by Vācaspati — than of a person. It has been suggested that Meṭha or Meṇṭha and Hastipāka are identical, both names meaning elephant-driver. If so, how far are translation equivalences justified? Would Mayūra = Śitikaṇṭha be permissible? The logical — and absurd — terminus of the procedure is to equate the names of all the *avatāras* of Viṣṇu, or all the thousand names of Śiva. King Muñja of Dhārā (end of tenth century A.D.), who himself wrote Sanskrit poetry, used a large number of epithets, among them Vākpati and Utpalarāja (*DHI.* p. 138, p. 209; *EI.* 1, pp. 222 ff.), which in turn are names of two well-known poets. To argue, as otherwise intelligent scholars seem fond of doing, that every *subhāṣita* by an Utpalarāja or a Vākpatirāja must be assigned to Muñja, seems ridiculous to me. We must note the variant attribu-

tions for stanzas 104, 922, 1313, and others, without recklessly venturing upon identification of the names. The strongest argument for limiting our reliance upon anthology citations is our 1025, which is not given under the same name by any two sources; *N* = Nandīka (or something of the sort), *K* = Kavinanda, *S* = Vidyāpati, *P* = Kālidāsa, *Smk* = Vararuci, *Śp* = Mālavarudra, while the stanza itself ends the *Century* which has been published as Bhallaṭa's. Equate all these, continue the process, and it would ultimately follow that all Sanskrit epigrams were written by a single poet. In the opposite direction, it is certain that there were at least two Abhinandas, of whom only one, an easterner, is likely to be represented in *V*, or for that matter *S*; the other was a Kaśmīrian of less merit.

It may be proposed as another general principle that any poet cited in *V* with decidedly greater frequency than in *Śp* or *Smk* belongs to Pāla territory, period, court, or abbey. Minor known poets with typical names are Buddhists from Bihar and the eastern regions, which did not prevent them from worshiping Śiva or Viṣṇu at the same time. I combine the information from benedictory stanzas wherever possible, and deliberately label authors Buddhist-Śaiva, or Śaiva-Vaiṣṇava whenever necessary; this should emphasize the fact that during the period in question, no contradiction was felt in any such combination, either by the poets or by their royal patrons, and that the classification as Hindu or Buddhist (followed until now) is almost meaningless. A good many of our stanzas have been taken from original works, presumably a drama in the majority of cases, or some more serious work for the benedictory stanzas of the first three *vrajyās*. But it is also evident that the shorter unoriginal collections like the *Amaruśataka*, *Śāntiśataka*, or some version of Bhartṛhari gained tremendously in popularity between the time of *V* and of *S*, a symptom, surely, of decrease in patronage for new original poetry.

In what follows, I give a list of poets and sources from our printed text, in the Sanskrit alphabetical order. Whatever information could be found as agreed upon by generally accepted surveys has been given without further reference. These surveys are: M. Winternitz, *Geschichte d. Indischen Literatur;* A. B. Keith's perpetually sneering but critical *HSL*, and *The Sanskrit Drama;* S. Konow's *Das Indische Drama;* the compendious work of Kṛṣṇamācharia r, *CSL* (irritatingly perfunctory or inaccurate, however, in bibliography). The introductions to *T* and *S* have been utilized, though I have not followed Thomas' cumulative method of giving *pratīkas* for every author,

which would mean an entire volume by itself; the letter *S*, followed by a number, all within braces, indicates Har Dutt Sharma's number for the poet in the introduction to *S*. Aufrecht's unpublished edition of *S* also contains an author index with *pratīkas*, which tallies fairly well with that of Sharma, neither being perfect. For the stanzas in *S*, the reader will have to consult the Lahore edition, referring to the stanzas listed under Sharma's number. Aufrecht's *CC* is still the basis for comparative information, though it will some day be superseded by the tremendous *Catalogus Catalogorum* being published by the Madras University under V. Raghavan's general editorship. Only the first volume of this is now available, covering the letter *a*. A certain number of Buddhist names have been copied unchecked from M. Lalou's index to Cordier's Tanjur catalogue, as an indication of possibilities, without insistence upon identification with *V* authors, should anyone care to work in this direction. The Tibetan canon does contain a few *subhāṣitas*, which we have not been able to utilize; even the redoubtable Saskya Paṇḍita seems to have translated some of Bhartṛhari's *nīti* stanzas, or what sound like them, in Csoma de Körös's translation. Cf. *Tibetan Studies of Sandór Csoma Körösi*, ed. E. Denison Ross, Calcutta, 1912, pp. 93–172, "A Brief Study of the Subhāṣita-ratna-nidhi [of Saskya-Paṇḍita]," particularly p. 99, no. 15, p. 124, no. 89, p. 143, no. 145.

A full discussion is given only when it seemed that something new could thereby be added to known data or accepted theories. Special mention should be made of the introduction to the *Smk*, which was published after the other source material mentioned above. The real information is in the stanza numbers which follow each name, and indicate the citations of that name. Stanza numbers are given in square brackets where the author is not cited by *V* but the stanza may be assigned to the name on other, reasonable grounds. Poets identified from other sources are indicated in square brackets, without number. Italicized numbers indicate that the authorship may be questioned. In italicizing or bracketing numbers, I have silently used my own judgment based on marginal notes and footnotes to the printed text. Flat contradiction in naming is taken as casting doubt, but mere silence is not regarded as contradiction.

1. Aṅgoka.
1448.

2. Acala. *CC.* i. p. 5. Presumably the same as 3. As a Buddhist name, indicates the 12th Sugata; also a joint author of *Rgyud.* xlviii. 99.

596 (*S* Acaladāsa), **1080–*1*, 1083–4, 1115–6, *1186*, 1385; [1139, 1672].**

3. Acalasiṃha. {S. 1, 4.} *Apparently the same as preceding; P cites only by this name, and S attributes 1080, 1083 to him. N* lapses into Prakrit or vernacular in writing °*siṃgha. CC.* i. p. 5; perhaps cited in *Śp.* 176 as *Acala.*

***100*, 408, 554, *647*, *875*, *999*, 1094, 1135; [*537*, 1029, 1042, 1051, 1078].**

4. Acyuta. *CC.* i. p. 5.
700.

5. Atula. The only Atula known is the author of a poem, the *Mūṣikavaṃśa,* written in the extreme south during the eleventh century A.D. (*CSL.* 67); unlikely to be our author.
1364.

6. Aparājita, Aparājita-rakṣita. {S. 8.} *CC.* i. p. 21. *Sbh.* intr., p. 1. A Buddhist poet, though the significance of his name is not clear, the Buddhist deity being a goddess, Aparājitā. An Aparājita is cited as a contemporary by Rājaśekhara in the introduction to his *Karpūramañjarī.* Author of *Mṛgāṅkalekhakathā.*

5, 730, 925; [924].

7. Abhinanda. {S. 10.} *T.* intr., p. 10, is in error, for this Abhinanda is precisely the author of *RA*, and son of Śatānanda, *not* the Kaśmīrian Abhinanda (son of Jayanta) who wrote the *Kādambarīkathāsāra, CC.* i. p. 24. The reason for our identification is that two stanzas 1295, 1552, are actually found in the *Rāmacarita* (*RA*), nothing in the *Kādambarīkathāsāra.* The father Śatānanda is also well represented in our collection.

Abhinanda, in the tag verses to various chapters of *RA*, names his patron as Hāravarṣa Yuvarājadeva of the Pāla line, son of Vikramaśīla (*RA.* p. 20, p. 39, p. 91, p. 102, etc.). The learned editor of the *RA* concludes that this prince, not known from any inscriptions, was the Pāla king Devapāla (*RA.* intr., pp. x ff.) of *circa* A.D. 810–850.

The argument is that Devapāla's father Dharmapāla founded the Vikramaśīla monastery and should therefore be taken as the father, Vikramaśīla. The name of the son is in the southern style, as for example Keyūravarṣa Yuvarājadeva of Tripuri, who was the last patron of Rājaśekhara.

That Abhinanda belongs to the Pāla court and territory is clear on his own testimony and supported by his being cited by Sarvānanda and Rāyamukuṭa; but the precise identification does not seem reasonable. *It is nowhere found that contemporary kings (let alone the devout Dharmapāla) named vihāras after themselves;* neither King Vikramaśīla nor Hāravarṣa Yuvarājadeva are mentioned in any Pāla copperplate. As for his date, our stanza 1714, though anonymous, is assigned by *S* to Abhinanda; if this be admitted, it follows that Abhinanda knew Rājaśekhara; hence the dates assigned above would be somewhat too early, as Rājaśekhara could hardly have become great enough as a poet to be so flattered before A.D. 880. Further, Abhinanda praises (1384) a King Śrīcandra-deva, who should logically be the most illustrious ruler of the neighbouring Candra dynasty, a line of Buddhist rulers who ruled to the east of Pāla territory. Śrīcandra's date is given, rather uncertainly, on paleographic grounds alone, as the close of the tenth century (*IB*. iii. p. 1, 10, 165–166; *HBD*. p. 195). Though Abhinanda salutes his patron in *RA* (p. 30) as *nṛpati-candra*, this may be taken as a figure of speech, not as a name, like the address *mahīpāla RA*. p. 30. The association of King Śrīcandra and the poet Abhinanda is confirmed by Vākkūṭa in stanza 1500; Suvinīta, author of 1402, may also be praising the same king, though again in this latter case *nṛpati-candra* may be a figure of speech (*cf. paracakra-bhīma* for the patron in *RA*. p. 225, and the same phrase in our 1413). Soḍḍhala, who wrote his *Udayasundarīkathā* (*GOS*. 11, Baroda, 1920) in the first half of the eleventh century, mentions Abhinanda and King Yuvarājadeva before Rājaśekhara in a sequence of poets and patrons (p. 150 mentions Bhoja, who, if Bhoja Paramāra, could hardly have been so very famous as early as 1026, which is the upper terminus for the *Udayasundarīkathā* according to the editor).

All this can be reconciled by noting that during the latter part of Devapāla's long reign, the Yuvarāja who signed royal orders was Rājyapāla (year 33 of Devapāla's reign; Monghyr copperplate, *EI*. 18, p. 304), just as the Yuvarāja Tribhuvanapāla who predeceased Devapāla signed copperplates during Dharmapāla's long reign. After

Devapāla, the succession passed to a junior branch of the family (*EI*. 15, pp. 293–301; *HBD*. pp. 126 ff.) which points to Rājyapāla's early death. This would account for the unfinished state of the *RA*, and perhaps for Abhinanda's wandering in search of other patronage, say to the Candra kings, or as far as Kaśmīr where he would naturally be called Gauḍa-Abhinanda (Gauḍa-Kumbhakāra by Kṣemendra on 1552). During this period, he would have met and saluted the younger as well as richer poet-baron Rājaśekhara. Some confirmation for the identification of Hāravarṣa Yuvarāja with Rājyapāla may also be derived from *RA*. p. 119, p. 190, and p. 322, where the patron is credited with special taste for poetry, and p. 262 where he is reported as a poet in his own right. This fits Rājyapāla, to whom two stanzas are assigned in *V*, namely 360, 701, the latter being Buddhist-Śaiva in flavor, as would be expected of a Pāla ruler. He was a minor poet, being virtually forgotten by the time of *S*. If this be granted, it would follow that Abhinanda's activity began after A.D. 850, and continued till the beginning of the next century. King Candradeva must be put somewhat earlier than is the fashion, namely at the beginning and not the end of the tenth century A.D. The alternative would be to identify our Śrīcandra with another Candra king earlier by at most two generations.

Abhinanda's stanzas are:

173, **252**, **282**, **303–4**, ***317***, ***589***, **595**, **744**, **762**, **947**, **1001**, **1058**, **1192**, **1295**, **1384**, **1391**, ***1472***, **1552**, ***1699***; [**77**, **144**, **948**, **1714**].

8. **Abhiṣeka.** This would be unusual as the name of a person. Cordier lists several works entitled *Abhiṣeka*.

255.

9. **Amaradatta.** A lexicographer of this name is quoted by Halāyudha, Rāyamukuṭa, Medinī, etc.; *CC*. i. p. 27.

1454.

10. **Amarasiṃha.** (*N* °*siṃgha*). {S. 12.} Unlikely to be the famous lexicographer of that name. Eulogized by Śālika or Śālikanātha in stanza 1724, as a poet unexcelled in his own way.

403, **1008**, **1071**, ***1362***; [***1006–7***, **1028**].

11. **Amaru, Amaruka.** {S. 13.} *CC*. i. pp. 27–28, ii. pp. 5–6, iii. p. 7; reputed author of a famous collection of erotic poetry, the

Amaruśataka. This seems to me, however, to be a compilation rather than a work of unitary authorship. Certainly it was not so well known at the time of *V*, which cites only two stanzas by the author's name, as it was to *S* which cites Amaru 53 times. Besides these 53 verses Aufrecht traces ten more of the Amaru canon (Sarma only four) given anonymously in *S*.

636, 638; [511, 603, 619, 621, 640, 664, 666–7, 675, 678, 694, *697*, 734, *816*].

[**Amṛtadatta,** qualified by *Smk, Sbh,* for 119 as a *bhāgavata.*]

12. **Aravinda.** {S. 16.} *CC.* 1. p. 29.
717.

13. **Aśvaghoṣa.** The first outstanding Buddhist author to use classical Sanskrit; Thomas (*T.* p. 25–29) wishes to identify him with Mātṛceṭa, supposedly a contemporary of Kaniṣka. *CC.* i. p. 34 and Thomas' survey gives the works extant in Sanskrit and Tibetan. Of the former, a *Buddhacarita-kāvya, Saundarananda-kāvya, Śāriputra-prakaraṇa* (play, fragmentary, ed. Lüders), *Gaṇḍī-stotra* (transliterated back from the Chinese canon), and *Vajrasūcī* are known, raising the question whether we have one or several Buddhist authors by this name. In any case, Aśvaghoṣa is here represented only by the opening stanza of the anthology, no. 2, in praise of the Buddha, which is not to be identified with anything of his known elsewhere. His date should be within the first two centuries A.D., on the assumption of a single author of the name.

2.

14. **Ānandavardhana.** {S. 19.} *CC.* i. p. 49. A leading Kaśmīrian poet and writer on poetics, whose *Dhvanyāloka* proposes the *dhvani* doctrine in poetics. Lived under King Avantivarman of Kaśmīr (*circa* A.D. 854–883) *cf. Rāj.* 5. 34. The Dhvanyāloka (*ad* 2. 28; *KM.* 25, p. 134) gives as his own the only stanza quoted here under his name, 421, though the *Sbh* (2031), which should have known better, ascribes it to Jayavardhana.

421, [1202].

[**bhadanta Ārogya;** *Sbh, Smk ad* 695, but *Śp* Bhadantavarman, *S* Amaru, and *Ams.* 28.]

15. **Utpalarāja.** {S. 27.} *CC.* i. p. 64. Name of a Kaśmīrian teacher of Abhinavagupta (A.D. 930); name of a whole line of Kaśmīrian rulers beginning with Avantivarman in the middle of the

ninth century; pseudonym also of Muñja, the Paramāra king of Dhāra, end of tenth century. The Utpalarāja mourned by Dakṣa in stanza 1727 would presumably be the last of these. Our stanza 1605 attributed to him in *V* and *S* is really Bhartṛhari's; no such author is known in the east, so the reference is not credible for 1605 in any case.

332, 381, *553*, *1605*.

16. **bhaṭṭa Udbhaṭa.** {S. 29.} *CC*. i. p. 66. A Kaśmīrian poet and writer on poetics, at the court of King Jayāpīḍa (A.D. 779–813), for whom a fantastic salary is given by Kalhaṇa (*Rājataraṅgiṇī* 4. 495–497). Cited respectfully by Ānandavardhana. Author of a treatise on poetics, *Kāvyālaṃkārasaṃgraha*, which quotes his own (lost) poem *Kumārasambhava;* his gloss *Bhāmahavivaraṇa* is also cited by the Kaśmīrian school.

455; [*1241* (*S* Keṣaṭa, *Srh* Udātta)].

17. **Kaṇikākāra.** An epithet for someone known as the author of a commentary.

1108 (*S* Kapāleśvara; {S. 35}, *CC*. i. p. 79, nothing else known).

18. **Kamalādhara.**

423.

19. **śrī Kamalāyudha** {S. 36.} *CC*. i. p. 81. Probably the teacher of Vākpatirāja, praised as such in *Gaüḍavaho* 798, hence to be placed at the end of the seventh century A.D. Praised by Abhinanda (or Yogeśvara) in our stanza 1733.

284, *1587* (*Smk* Kamalākara); [*299* (*S* Bhavabhūti)].

20. **Karkarāja.** {S. 41.} *CC*. i. p. 82. A Śaiva, whose solitary effort, our *68*, is ascribed to Brahmahari by *S*, while the only stanza given as his in *S* is our *1407* (*cf.* Saṃgrāmāṅgana).

[**Karṇotpala** *S*, *Sp*, *Smk* for **570**, from concluding words.]

21. **Kavinanda** (in *K* only; *N* probably **Nandīka**).

1025 (actual reading doubtful).

22. **Kavimalla.**

957.

23. **Kavirāja.** {S. 48} *CC*. i. p. 88. Soubriquet of many poets, including Rājaśekhara, one of his ancestors, Lakṣmaṇasena's court

poet Vyāsa, and probably of Dhoyī also. If a single author here, must have been a Śaiva (70).

70, 1325, 1380; [1010 (*P* only), 1020].

24. **Kaviśekhara.** *CC.* i. p. 88 reports a son of Dhīreśvara, grandson of Rāmeśvara, by this name. Our citation is found only in *K*, while *T* and *P* attribute the stanza (*729*) to Rājaśekhara, *S* to Śadhoka; hence is unlikely to be genuine.

729; [*92* (*P* only, *S* Balabhadra), 561].

25. **Kālidāsa.** {S. 52.} *CC.* i. p. 99. The outstanding Indian poet and dramatist, of unknown date and biography but to be placed at the Gupta court (possibly of Candragupta II, Vikramāditya), and originating in Berar (Vidarbha); tentatively, the early fifth century A.D. Of his works, the *Abhijñāna-śākuntala*, *Mālavikāgnimitra*, *Vikramorvaśīya* represent the height of Sanskrit drama; the *Meghadūta*, *Raghuvaṃśa*, *Kumārasambhava* set enduring fashions in Sanskrit poetry. The authorship of the *Ṛtusaṃhāra* is doubtful; a list of stanzas ascribed to him but not found in extant works is given by Aufrecht *ZDMG.* 39, pp. 306–312, and supplemented in the introduction to *T* (pp. 30–34). Ascription is rendered difficult by the presence not only of imitators but of other Kālidāsas, among them several Abhinava-Kālidāsas, and an Akbarīya-Kālidāsa, none of whom are likely to figure so early as 1100.

205, 456, 491, 513, 515–6, 774, 1149, 1246, *1519*, 1723; [493, 502, 505, 806, *935*, 1165, 1169, 1245].

26. **Kumārabhaṭṭa.** *T.* p. 34 identifies him with the next, Kumāradāsa, on no evidence. The single stanza in his name, *653*, is in the *Amaruśataka*. But *Sbh* attributes our 620 to a Bhaṭṭa Kumāra.

27. **Kumāradāsa.** (*K* Kumāridāśa). {S. 56.} *CC.* i. p. 110. His date has been much debated but now seems to be between that of Kālidāsa, whom he imitates, and A.D. 600, for two verses of his *Jānakīharaṇa* are quoted in the *Jānāśrayī* (ed. M. R. Kavi, *Śri Veṅkateśvara Oriental Series*, No. 21, Tirupati, 1950), which is probably to be dated about A.D. 600. The *Jānakīharaṇa*, which is praised in our 1707 (?Rājaśekhara, *Smk.* 4. 76), is available partly in reconstruction from the Siṃhalese (cantos 1–15 reconstructed and edited by Dharmarāma Sthavira, in Siṃhalese characters, Colombo, 1891) and partly on the basis of Sanskrit manuscripts (cantos 1–10 edited by Gopal Raghunath Nandargikar, Bombay, 1907; canto 16 edited by Lionel D. Barnett,

BSOS. 4, 1926, 285–293). The only stanza in Kumāradāsa's name in *S* (2. 74. 4) is found also in *Amaruśataka*.

1137.

28. **Kumudākaramati.** A Buddhist *mahāpaṇḍita* of this name is found in *Rgyud*. lxx. 5, lxxxi. 95, which is there described as from a Sanskrit original at the great Vihāra of śrīmat-Pāṇḍubhūmi. See also Cecil Bendall, *Catalogue of the Buddhist Sanskrit Manuscripts in the University Library* (Cambridge, 1883), p. 155; F. W. Thomas, *Muséon* (1903), pp. 14, 21.

9.

29. **Kuśalanātha.** A Buddhist author Kuśala is mentioned in *Rgyud*. lxxiv. 35, lxxxvi. 90, but the two stanzas found in *V* could not fit into any canonical writing. A grammarian Kuśala is known from *CC*. i. p. 113.

1068, 1112.

[**Kṛṣṇabhaṭṭa** *Śp, Shv* for 1713.]

30. **Keśaṭa.** (*Smk* **Keṭasa; 1210,** *K* **Keśava; 1193,** *S* **Keśara.** {S. 63.} *CC*. i. p. 126. Mentioned by Vasukalpa in *S*. 5. 26. 3, and by Yogeśvara in 1733 (or by Abhinanda according to *S*. 5. 26. 4.)

***512*, 1193, 1198, 1210, 1212, 1510, 1636; [1195, *1241*, 1640].**

[**Koṅka,** *S* for 585.]

31. **Kṣitīśa.** {S. 70.} *CC*. i. p. 134. (*P* Kṣitipa)

758.

32. **śrī Kṣemīśvara, or Ārya Kṣemīśvara.** *CC*. i. p. 135. Author of the drama *Caṇḍakauśika* and another, *Naiṣadhānanda*, known only from Peterson's third *Report* as extant in a manuscript at Boondi, now inaccessible. The printed Lahore edition of *S* assigns 1. 67. 4 to a Kṣemeśvara, but Aufrecht notes that the stanza is found in Peterson's *Report*. The printed edition also wrongly ascribes 2. 11. 4 to Lakṣmīdhara, the manuscripts giving the author as Kṣemīśvara, while the stanza is found in act 3 of *Caṇ*. (p. 54). Aufrecht's manuscript index also gives in this name *S*. 2. 45. 5; both the printed text and his own transcript give it anonymously, though it is *Caṇ*. 1. 11.

Not being cited in any other anthologies, the presumption is strong that Kṣemīśvara was a Pāla court poet. However, the question has aroused a keen controversy as to whether he was the court poet of

Mahīpāla Pratīhāra ruling at Kanouj in A.D. 917, or of Mahīpāla I, Pāla, about a hundred years later (*cf.* H. P. Śāstrī, *JASB*. 52. p. 250; K. A. Nīlakaṇṭa Śāstrī, *JOR*. 6. 191–198; R. D. Banerji, *PB*. p. 73 and *Bāṅgālār Itihās*, pp. 251 ff.; R. Pischel, *Gött. Gel. Anz.* 1883, p. 1217; and the inconclusive discussion in *HBD*. p. 143, pp. 308–309). The evidence is restricted to an unidentifiable Kārttikeya (minister or general?) in the concluding stanzas of both *Caṇ.* and *Naiṣadhānanda*, plus the opening stanzas of the former, which, after mentioning the King Mahīpāla, which could be a name or just a title 'lord of the earth,' gives the stanza:

yaḥ saṃśritya prakṛtigahanām ārya-Cāṇakya-nītim
jitvā Nandān Kusumanagaraṃ Candragupto jigāya
Karṇāṭatvaṃ dhruvam upagatān adya tān eva hantuṃ
dordarpāḍhyaḥ sa punar abhavac chrī-Mahīpāladevaḥ.

For Mahīpāla Pratīhāra, the reference is taken to mean the Rāṣṭrakūṭa raid, which receded after a short occupation of the capital, Mahodayaśrī. Yet the comparison seems hardly to suit, for there is no question of Patna (Kusumanagara) in that raid, nor of the chicanery by which Cāṇakya got rid of the family in power, *without* fighting. The latter would suit Mahīpāla Pāla very well, for the dynasty intermarried often with the Rāṣṭrakūṭas, and there was always a dangerous Karṇāṭa faction at court which could aptly be described as Nandas now become Karṇāṭas. The Senas who later rose to full royal power began as Pāla officials, from Karṇāṭaka (*IB*. p. 43–44). Rāmapāla was helped by his Kanarese relatives to recover power; but *RC*. 3. 34 reads significantly (and obscurely!) *adharita-Karṇāṭekṣaṇa-līlā*. In addition, we have Nānyadeva, Gāṅgeyadeva, and other chieftains of Karṇāṭa origin who were a menace to the Pālas, particularly about Patna. The remarkable distribution of Kanarese military adventurers at this period is shown by their being specially mentioned among the Hindu soldiers in the pay of Mahmud of Ghazna (Alberūnī's *India*, tr. Ed. Sachau, i. 173, ii. 257; Elliott-Dowson, *History of India* ii. 130–131). Thus, the stanza fits the Pālas very well, while the concentration of oldest *Caṇ* manuscripts in Nepal and the restriction of Kṣemīśvara to these anthologies should now settle the question.

1539; [1537, 1538].

[**Kṣemendra,** presumably the prolific Kaśmīrian of the eleventh century: *Smk*, *Sbh* on 586.]

33. **Khadira.** *CC*. i. p. 130, a Khādira, author of the *Drāhyāyaṇa-gṛhya sūtra*, seems unlikely to be this author.

1113.

34. **paṇḍita Khiyāka** or **Khipāka,** possibly the Kṣiyāka or Kṣiyaṅka of *S*. 4. 1. 1. Apparently a Buddhist monastic *paṇḍita* who achieved the honor between the *N* and *K* versions.

1457.

35. **Gangādhara.** {S. 73.} This might be the court poet of king Karṇa of Ḍāhala, defeated by Bilhaṇa (*Vikramāṅkadevacaritam*. 17. 95). The solitary stanza of his found here, 1406, seems to be from some *praśasti*. The name is far too common for identification, being even in *Rgyud*. lxviii. 225; *Mdo*. xxxiii. 43, 45; xlviii. 2, xciv. 8, 11, besides many in *CC*. i. pp. 137–139, etc.

36. **bhaṭṭa Gaṇapati** or **Gaṇeśa.** {S. 74.} *CC*. 1. p. 141. The name is quite common, but the reference might be to the author of a poem *Mahāmoda*, praised by Rājaśekhara in *Smk*. 4. 72.

894, 934, 1089; [892].

[**Gadādhara.** *S* for 1039. {*Cf*. S. 76–79.} *CC*. i. p. 145.]

37. **Guṇākara, Guṇākarabhadra.** {S. 81.} *CC*. i. p. 155. An author in *Rgyud*. xxxix. 15.

1271–2, 1595.

38. **Guṇeśvara** (*P* Gaṇeśvara *CC*. i. p. 145).

339.

39. **Gonanda.** *CC*. i. p. 159; Gonandana? A Śaiva. Praised by Rājaśekhara, *Smk*. 4. 85.

87, 672; [1641 (*Smk* Gotrānanda)].

40. **Gobhaṭṭa,** or **Gobhaṭa.** {S. 87.} *CC*. i. p. 164. Referred to in 1463?

377, 1218, 1327; [1228, 1232, 1296].

[**Ghaṇṭaka:** *Sbh* for 331.]

41. **Cakra.** *CC*. i. p. 174; *T*. intr., p. 37. Possibly identical with a Cakrapāla, brother of Muktākaṇa, contemporary of Ānandavardhana.

705.

42. **Cakrapāṇi.** {S. 99.} *CC*. i. p. 175. A Cakrapāṇi continued the *Daśakumāracarita* (*HSL*. p. 297); there was a famous scholar

Cakrapāṇidatta under the later Pālas (*HBD*. p. 316). If the *S* poet was also ours, he was rather catholic in belief, a Śaiva-Vaiṣṇava. (*cf*. *S*. 1. 6. 2, 1. 44. 4, 1. 54. 4).

692, 876; [1168].

[**Caṇḍālacandra.** S on 538, *CC*. i. p. 176, from concluding words of stanza.]

43. **Caturnām** = "Of four people"; stanza 927 = *S*. 1. 78. 5, where the four authors are given as Vikramāditya, a Caṇḍāla, i.e., of that caste, as such a personal name seems improbable, Vidyā, and Kālidāsa. This is from some current prose-poetic collection of legends of capping verses (*samasyāpūrti*) where each person supplied one quarter.

44. **Ci.** This is the code letter of some codex in a (monastic) library. This fashion of reference, copied from India, became common in Tibet. All four *Ci* citations are Bhavabhūti stanzas. Cited in both *N* and *K*, hence supplies a useful point in proof of the unitary redaction of both versions.

755, 1244, 1562, 1731.

45. **Cittūka** (*T*. p. 37 misreads Cintūka; possibly the same as Vittoka or Viddūka, *ca* and *va* being almost indistinguishable in the script).

490, 1455.

46. **Citrāṅga.**

718.

47. **Chittapa** or **Cittapa.** {S. 107.} *CC*. i. p. 193. A court poet of King Bhoja of Dhārā, and of some Kalacuri king of the time. *S* cites 38 stanzas as his, while we have just one explicitly named, describing the effect which mere sight of the handsome king Bhoja had upon some maiden. Our 1005 (= *S*. 3. 50. 1), though anonymous here, eulogizes a Kuntalamalla. *Birud* names ending in °malla are characteristic of the Kuntala kings. *S*. 3. 1. 1 again praises Bhoja, 3. 1. 2 the Kuntala ruler; 3. 1. 3, 3. 30. 1 again praise the ruler of Mālavā. *S*. 5. 11. 3 is in praise of the river Narmadā, hence it is out of the question that the Bhoja referred to could be the much earlier Pratīhāra king. Most of Chittapa's *S* stanzas are court flattery, in which he seems to have set a fashion.

749; [101, *926*, 1005, 1012, 1401, 1435, 1650].

[**Jaghanacapalā.** Poetess, usually given as the authoress of 825, of which the last word is *jaghanacapalā*. The name is also given to the meter in which the stanza is composed.]

[**Jayadeva.** *S ad* 1567, but *which* Jayadeva is not known in spite of {S. 111}.]

[**Jayavardhana.** *Sbh* for 1033. {S. 114.} *CC.* i. p. 201. A Kaśmīrian.]

48. **Jayāditya.** {S. 116.} *CC.* i. p. 202. The first of his stanzas below is court flattery of some king, possibly named Parameśvara; the second, like *S.* 5. 73. 1, describes a burning-ghat.
1410, 1535.

49. **Jayīka.** Possibly some abbreviation, as for Jayadeva? Compare Jayoka (*S.* 3. 36. 2), Jiyoka (*S.* 5. 37. 4) and our Joyīka.
792.

50. **Jātārdhavardhana.** A Śaiva.
66.

51. **Jitārinandin, °nandana.** {S. 122.} A Buddhist, presumably the lesser Jitāri or Jetāri, known as a Tantric writer from Bengal, probably the Guhya-Jetāri of *Mdo.* xxxi. 7, xxxiii. 30, 31.
12.

52. **Jitāripāda** (cited in the honorific plural). The great Buddhist *ācārya* and logician from Varendrī, son of Garbhapāda who was a brahmin priest or courtier of King Sanātana of Bengal (*Tār.* pp. 230 ff.), a vassal of the Pālas. He was made *paṇḍita* of Vikramaśīla monastery by King Mahā(ī)pāla, *with a special residence.* The date would be *circa* A.D. 940–980. The one stanza of his found here is the dedication of his work on logic, the *Jātinirākaraṇa*, fortunately discovered in Nepal and published by Tucci, *ABORI.* 11 (1930).
28.

53. **Jīvacandra.**
604.

54. **Joyī, Joyīka.** Confused with Dhoyīka, among others, even by the editor, *Smk.* 96. 14.
1515.

[**Jñānaśiva.** {S. 125.} *S* on *1620.*]

55. **paṇḍita-Jñānaśrī** (*K* Jñānamitra). Some Buddhist scholar holding the monastic title of *paṇḍita.*
1697.

56. **Jñānaśrīmitra.** A common Buddhist name, possibly the same as the preceding, and perhaps identical with the younger contemporary

of Atīśa, Dīpaṃkara (*Tār.* p. 241), though not with Atīśa himself who was called also Dīpaṃkara Śrījñāna. If so, he was originally a Śrāvaka, then became a Mahāyanist, and under the unidentified King Caṇaka (king because of the minority of the rightful Pāla heir, whose maternal uncle he was) was a dominant spirit of the Vikramaśīla monastery. Supposed to have reached Vikramaśīla about the time Atīśa left for Tibet, *c.* A.D. 1040. Special devotee of Lokeśvara.

19, 22.

[**Jñānāṅkura.** {S. 126.} *Smk* for 1627.]

57. **Jñānānanta.**

1601.

58. **Jhalajjhala** (Jhalajjhala Vāsudeva, *CC.* i. p. 214, also Vāsudeva Bhaṭṭa; *Smk*, Jhalañjhala). The name seems derived from the last word of his one stanza.

532.

59. **Ḍimboka.** {S. 127.} Confused readings, Hiṅgoka or Himboka in *T*, Bimboka in *S*. Flatters a Vikramavardhana in *S.* 3. 1. 18 (our 1437, anon.).

288, *549*, *656*, 670, 980; [622, 848, 1437].

60. **vandya Tathāgata, Tathāgatadāsa,** *P* **?Rantitathāgata.** {S. 128 **Tathāgatadāsa,** as in *CC.* i. p. 221.} The name indicates a Buddhist. Tathāgatarakṣita, Tathāgatabhadra, etc. are found in Lalou's index. The prefix might indicate his being a Vandyaghāṭīya brahmin.

785; 1389 (°dāsa).

[**Tapasvin:** (see Vikramāditya) {S. 129.} *CC.* i. p. 223.]

61. **Taraṇinandin, °nandana.** {S. 131.} *CC.* i. p. 223.

726, *1082*, 1086.

62. **Tāmarasa** (*K* Tāmara). The *N* reading would indicate a work or pseudonym rather than a person.

1721.

63. **Tuṅga, Tuṅgoka.** {S. 134.} *CC.* i. p. 232. Flatters the powerful sword of some unnamed king in *S.* 1. 33. 4; lauds Hari-Hara in *S.* 1. 33. 4, but otherwise praises Śiva.

97, 98; [99].

64. **Turuṣkarāja.** Is granted a share in the authorship of *1651* with Bhoja. The verse would seem to be from some tale or possibly a play like the *Lalitavigraharāja*.

65. **Trilocana, Trailocana** (*T* on 167). *CC.* i. p. 238. Rājaśekhara in *Smk.* 4. 71 praises a Trilocana, author of a *Pārthavijaya*. A Trilocanadāsa is author of *Mdo.* cxiv. 10. Our poet is a Buddhist, devotee of Lokeśvara.

13, 14, 20, 167.

66. **Dakṣa.** {S. 141; S. 142 **Daṅka.**} *CC.* i. p. 241. Professional court poet. Presumably just after the time of Muñja, as he laments not having been able to see *śrīmān-Utpala-rāja-deva-nṛpati* in 1727. Śaiva-Vaiṣnava, from our stanza 81 and *S.* 1. 41. 1; 1. 46. 2.

81 (*P*, Dakṣaprajāpati!), 259, 628, 950, 969, 1015, 1392–3, 1446, *1588*, 1727; [72].

67. **Daṇḍin.** {S. 143.} *CC.* i. p. 243. Author of the *Kāvyādarśa*, a leading work on poetics; and of the famous romance, *Daśakumāracarita*. Tradition (Rājaśekhara in *Smk.* 4. 74) ascribes a third work to him, not identified beyond dispute. Possibly, late sixth century.

492.

68. **śrī Daśaratha.** {S. 146.} *CC.* i. p. 247.

1211, 1637.

69. **Upādhyāya Dāmara.**

1157.

70. **Dāmodara.** {S. 148.} *CC.* i. p. 250. A Dāmodaradeva, °bhaṭṭa are known; Dāmodaramiśra is credited with having revised the fragmentary Mahānāṭaka, rediscovered at the time of Bhoja. See also the next.

698 (*P* Dāsavara!), 1021.

71. **Dāmodaragupta.** *CC.* i. p. 251. Author of the *Kuṭṭanīmata;* minister of King Jayāditya of Kaśmīr (A.D. 755–786).

329 (*K* om. *gupta*, but the verse is in *Kuṭ*).

72. **Devagupta.** *CC.* i. p. 258.

835.

73. **Dvandūka.**

1059.

[**Dīṅnāga.** See **Dhīranāga.**]

74. **śrī Dharaṇīdhara.** {S. 160.} *CC.* i. p. 268.
181, *391*, 558, 1306.

75. **Dharādhara.** The name means the same as the preceding.
1199.

76. **śrī Dharmākara** (or °rmakara). {S. 166.} A Dharmākara is reported as a translator *Mdo.* xxxiii. 38; lxxii. 4, 5; xc. 7. 8, 11; xciv. 24. A Dharmākaramati-pāda in *Rgyud.* lxxi. 296; Dharmākaramati *Rgyud.* iv. 6, 7.
180, 410, 1079.

77. **Dharmakīrtipāda.** So labeled by *N*, and cited reverentially in the plural, clearly to distinguish him from the next, hence to identify him with the great Buddhist *ācārya* and logician of the seventh century (*HSL.* p. xxii). List of works in *T.* pp. 47–48.
1729.

78. **Dharmakīrti.** {S. 161.} *CC.* i. p. 268. Generally identified with the preceding, but a professional poet, to judge from 1726, as well as Buddhist, as his name and some of his verses (e.g. 1694) would indicate. His stanzas have the grace, sparkle, and clarity which one associates with the best *subhāṣitas*, and have therefore often slipped into the amorphous Bhartṛhari collection. It would not be surprising if the sagas of the two poets were also confused, and this Dharamakīrti were the Bhartṛhari reported by I Ching to have died about A.D. 652, after having alternated seven times between monastic and secular life; certainly, that could not be the poet Bhartṛhari, nor the grammarian (author of the *Vākyapadīya*), both of whom lived decidedly earlier. For the grammarian, *cf.* Muni Jambūvijaya's Gujerātī article "Ācārya bhagavān Mallavādi-kṣamā-śramaṇa ane Bhaṛtrharino samaya," *Jain Satya Prakāśa*, Year 17 (1952), No. 2, pp. 26–30; also H. R. Rangaswamy Iyengar, "Bhartṛhari and Diṅnāga," read at the fifteenth session of the All-India Oriental Conference. The date of Bhartṛhari's *Vākyapadīya* must be taken as fifth century A.D. or earlier. For the poet, see *JOR.* 15 (ii), 1945–46, pp. 64–77.
437, 440, 454, 481, 501, 539, 645, 657, 720, 919, *1213*, 1518, 1694, 1726; 439, *1467*.

[**Dharmadatta.** *Sbh ad* 1502.]

79. **śrī Dharmadāsa.** *CC.* i. p. 268. Author of the *Vidagdhamukhamaṇḍana*, from which one attributed and at least one anonymous

śloka is taken. Thus the *Vmm* must be placed (because of the *śrī*) before A.D. 1100, and its author taken as a Buddhist (from *Vmm.* 1. 1).
1302; [1653].

80. **śri Dharmapāla.** {S. 162.} *CC.* i. p. 268. Buddhist-Śaiva, but not the early Pāla king of the name, for the ending *deva* is nowhere applied. The *S* author may be different, since none of the stanzas appear to be in common.
64, 877.

81. **Dharmāśoka.** {S. 164.} *CC.* i. p. 270. The name also serves to distinguish the Mauryan emperor Aśoka from one of his predecessors (the Śaiśunāga Kālāśoka) in Buddhist tradition. This poet is Buddhist in name but Śaiva in the first of his verses.
69, 988, 1736.

82. **Dhīranāga.** {S. 168, 319.} *CC.* i. p. 272, p. 494. A Buddhist-Śaiva dramatist. This is probably the correct name of the author of the *Kundamālā*, for this ascription is found in two of the four manuscripts of that play and is strengthened by the ascription of our verse 764. The name has been corrupted to Vīranāga (*P* on 55 and *cf.* exegetical note on 764), Ravināgā (*S.* 1. 12. 1) and even Diṅnāga by two manuscripts (the one apparently copied from the other) of *Kun*, which has led the editors of this play to ascribe it to the Buddhist logician or to the putative critic of Kālidāsa. Given the title *bhadanta* in *S.* 2. 52. 3. This is not the Dhīranāga who composed the Ūṃcāpahād *praśasti* of Vigraharāja Cāhamāna in Saṃvat 1030, *EI.* 21, p. 24, line 30, verse 45.
764; [55].

83. **Dhoyīka Dhoyī, Dhoī.** {S. 171.} *CC.* i. p. 273. The most important reference in the whole apparatus, if it could be trusted on the evidence of *K* alone. Dhoyī was a court poet of Lakṣmaṇasena, and would bring the date of *V* down to 1150 or later. However, we have already noted the unreliability of *K* when unsupported, and *S* gives the particular verse (= *S.* 1. 84. 5) as Yogeśvara's. Of the two, *S* should be more reliable here, as the anthologist Śrīdharadāsa belonged to King Lakṣmaṇasena's court, and should have known a good deal about Dhoyī's work, for he cites many stanzas under Dhoyī's name, including two found in his one surviving work, the *Pavanadūta.* One may note that even the editor of *Smk.* 96. 14 confuses the name Joyīka with Dhoyīka. In view of the great difficulty *K* scribes had

with the letter *ja*, the stanza might also be Joyīka's, a name which is attached to 1515 in any case. A further observation (which Gokhale characterizes as shrewd but unconvincing) is that Joyīka (Joīka) might be a prakritism or vernacularism (like the °*siṃgha* for °*siṃha* in *N*) for Yogīka = Yogeśvara, reconciling the two ascriptions. The *ya–ja* equivalence is too well known, particularly in the eastern region, to need further proof; the softening of *gi* to *ī* is seen in Hāla's *Sattasaī* 3. 30, *tāī* for *tyāgī*, 3. 52, *vioa* for *viyoga*. However, there is no word Joyī or Joī in modern literary Bengali. Let me repeat that I do not believe this citation to be correct.

923.

[**Nandīka:** probable *N* reading for no. 21 = **Kavinanda.**]

84. **Naradatta.**
1281.

85. **Narasiṃha.** {S. 175.} *CC.* i. p. 277. Confused with similar names. Sings of the naval expedition on the Ganges of some unknown king in our 1559, of naval exploits in *S.* 3. 26. 5; according to *S.* 1. 13. 4, worshiped Śiva, according to *S.* 1. 39. 4 Varāha, hence Śaiva-Vaiṣṇava.
374, *750*, 793, 971, 1559; [683].

[bhaṭṭa-**Nārāyana.** *CC.* i. p. 290, p. 603. First half of seventh century; author of *Veṇīsaṃhāra*, from which two verses are here quoted anonymously. Nārāyaṇa is a common name, *cf.* *S.* 180–182, 242; *CC.* i. pp. 288–293. Our verse 1122 is ascribed by *P* to a Nārāyaṇadatta.
125, 1095, 1556.]

86. **Nārāyaṇalacchi.** The name is taken as a corruption of Nārāyaṇalabdhi. {S. 183.} *CC.* i. p. 293, *T.* p. 51. But it would seem to be a popular form of Nārāyaṇa-lakṣmī; Lakṣmī-nārāyaṇa is well known as a name, but not in the reverse order, hence the question arises of its being the name of some work, say on the dalliance of Viṣṇu and his consort, rather than of a person. Local cult-images, half Nārāyaṇa and half Lakṣmī, are still found in and near Nepal, following the *ardhanarīśvara* model.
214.

87. **Nāhilla.** Presents us with outrageous flattery of some unspecified royal archer in his only stanza.
1408.

88. **Nirdaya** (*K* Nirddama).
1527.

89. **Nīla.** {S. 185.} *CC.* i. p. 300. His *S* stanzas smack of the courtier.
156.

90. **Nīlapaṭaha, °paṭṭa, or °paṭa.** {S. 186.} *CC.* i. 302.
323.

91. **Nu.** Library code letter, like *ci* (no. 44) of some book.
890.

92. **Parameśvara.** {S. 183, 196.} *CC.* i. p. 326.
763, 794, 796, 937, 1450; [509, 932, 1449].

93. **Pāṇini.** {S. 200.} Cf. *JRAS.* 1891, pp. 311–336. *P* on 1159: Dharma-Pāṇini, but *S*: Dharmapāla. Most unlikely, on stylistic grounds, to be the great grammarian, who was several centuries before the earliest poets in our collection. According to Rājaśekhara in *Smk.* 4. 45, the author of a *Jāmbavatīvijaya;* supported by other references; Nami on Rudraṭa 2. 8 mentions a *Pātālavijaya*, thus provoking disputes as to the identity of these two otherwise unknown works.
438, 920, 946, *1387*, 1528–9; [*251*, *451*].

94. **śrī Pāśavarman.** The termination should indicate a *kṣatriya*, but his only stanza in the whole of *V* (or anywhere else) is Buddhist, probably the dedication from some serious philosophical or theological work.
11.

[**Puṇya.** *Sbh* on 1227.]

95. **Puruṣottama, °deva.** {S. 212–3.} *CC.* i. p. 341, 342. Buddhist-Vaiṣṇava, with special devotion to Mañjuśri, Avalokiteśvara, and Balarāma (regarded in parts of Bengal as an *avatāra* of Viṣṇu). Salutes the river-goddess of learning, Sarasvatī, in *S.* 1. 71. 5. A Buddhist grammarian Puruṣottamadeva of the period and locality is known as the author of a *Bhāṣā-vṛtti* (ed. S. C. Chakravarti, Rajshahi, 1918). There is nothing to show identity with our poet. A seventeenth-century commentator places this Puruṣottamadeva at the court of King Lakṣmaṇasena but plentiful quotations from the work in Śaraṇadeva's *Durghaṭa-vṛtti* (*TSS.* 6) which was written in A.D. 1172, would make him decidedly earlier.
21, 27, 127, 833, 986.

96. **Puṣpāka.** Praises the respiration of Hari. A Puṣpākaradeva, *CC.* i. p. 343.

136.

[**Puṣṭika, Puṣṭiṃkara.** *Śp, Smk* on 738.]

97. **Pautāyani** (*T* Yautāyaṇi). The reason for preferring *pau* to *yau* as the first syllable when the two would be hard to distinguish in the manuscript is that the gaṇa *Potana* is found in the *Gaṇapāṭha* on *Pāṇ.* 4. 1. 44, while Pautana also seems to indicate a region near Mathurā.

176.

[**Prakāśavarṣa.** *CC.* i. p. 347. *Sbh* for 1274.]

98. **Pradyumna.** {S. 217.} *CC.* i. p. 352. Praised by Rājaśekhara in *Smk.* 4. 73, as a dramatist.

470, 567, *648.*

99. **Prabhākara.** {S. 218–20.} *CC.* i. p. 353. A Prabhākara of Magadha appears as author and translator, *Rgyud.* lxi. 25; lxix. 117, 123; lxxi. 319; *Mdo.* cxxiii. 35. Prabhākara-kīrti *Rgyud.* lxix. 123; lxxi. 52.

550; [*500 Smk, Śp* Prabhākaradeva].

100. **Pravarasena.** *CC.* i. p. 357. Praised by Bāṇa in 1711; taken to be of the fifth century or so, though the king of Kaśmīr (*CSL.* 32, of Kuntala) who succeeded Mātṛgupta in the second half of the sixth century had the same name. Author of a lost epic poem, *Setubandha.*

723.

101. **Baṭu.** A Baṭoka is given as author of *P* 820: *dayitā-mukha-śītaṃśo.* Baṭudāsa, father of Śrīdharadāsa, though praised for his generosity by poets (*S.* 5. 76. 1–5), is not known to have written any poetry.

193.

102. **Bāṇa.** {S. 229.} *CC.* i. p. 368. Court poet of Harṣavardhana-Śīlāditya, who ruled a great part of India from Kanauj during the first half of the seventh century. As the author of the romance *Kādambarī*, and the romantic biography *Harṣacarita*, Bāṇa is the great master of Sanskrit prose, which he virtually killed by setting the norm for monstrous compounds. In the introductory section of the *Harṣacarita*, his own ancestry and biography are set forth in some

detail. He was a Śaiva (Pāśupata) by tradition, and belonged to a brahmin family of the Vātsyāyana *gotra* settled in the village of Prītikūṭa and following the Kukkuṭa *vrata*. In his youth he made friends with people of many classes, and traveled widely, acquiring a reputation for licentious conduct (*bhujaṅga*) which preceded him to Harṣa's court and had to be lived down. Bāṇa's village was by the river Son, which then joined the Ganges near Patna, and less than two days' walking distance from the Ganges. He met Harṣa in a camp-headquarters near the Ajirāvatī (Rapti?) river. His travels never took him to the capital proper, for his description of the region about Thānesar as abounding in coconut trees merely generalizes what was true of the most fertile territory near his own home. Of Bāṇa's poetic works only a few stanzas imbedded in the prose and anthology quotations survive. Not to be confused with the decidedly later author of the *Parvatīpariṇaya*.

49, 56, 203–4, 514, 588, 832, 930, 1304–5, 1710–12, 1735; [48, 91, *95*, 112, *592*, 803, 1166, 1174, 1434].

103. **Bimboka** or **Vimboka.** *CC.* i. p. 373. *T* generally Himboka; *S* Ḍimboka.

998; [*622*].

[**Bījāṅkura, Bījākara, Bījaka** *Śp* for 847.]

104. **Buddhākara, °karagupta.** A Buddhist, cited by the title of *paṇḍita* and in the honorific plural in *K* and *T*, hence promoted after *N*; thus highly regarded at some monastery, which, in the absence of the name in sources like Tāranātha, should indicate the Jagaddala Vihāra.

17, 23–4, 882, 993, 1014, 1121, 1147.

105. **śrī Bhagīratha, Bhāgīratha,** or **Bhagīrathadatta.** {S. 237–8.} *CC.* i. p. 394. A Śaiva-Vaiṣṇava.

86, 142, 941; [82].

106. **Bhadra.** Eulogizes a king whose name or epithet must have been Vāsudeva.

1386.

107. **Bhartṛhari.** {S. 247.} *CC.* i. p. 397. For the critical problem, see the introduction to *The Epigrams Attributed to Bhartṛhari*, *Singhi Jain Series* 23, Bombay, 1948; for the author, *JOR.* 15, 1945 (ii), pp. 64–77. It is clear from *V* and *S* that no Bhartṛhari version

of any known type reached the east before 1200, and that a considerable number of *V* and *S* stanzas which are found in later Bhartṛhari collections came into *V* and *S via* the *Śāntiśataka*. The most graceful of the poet's stanzas, those on *śṛṅgāra*, do not appear at all, while those assigned by name in *V* are not to be seen anywhere else. Stanzas which are perfectly genuine by the criterion of text criticism applied to Bhartṛhari's *śatakas* are ascribed in *V* to other authors. See particularly the note on Dharmakīrti, no. 78.

1215, *1217*, 1222, *1498*, *1610*, *1635*, 1730; [367, 489, 1204, 1225, 1243, 1273, 1334, 1343, *1461*, 1465, 1468, 1471, *1472*, *1604*, *1611*, *1632–3*, 1666, 1673, *1677*, 1696].

[**Bhallaṭa,** the author of a *śataka;* led "the meanest existence" under Śaṃkaravarman of Kaśmīr A.D. 883–902; *Rāj.* 5. 204.

1040.]

108. **Bhava.** *CC.* i. pp. 397–398. An author of this name in *Rgyud.* xliv. 74–79; xlv. 1–7; Bhavabhaṭṭa, *Rgyud.* vi. 3; ix. 1; xv. 3; xxii. 60; xxxiii. 9, 10; lxxi. 372, 374–375, 381. Also a Bhavabhadra.

363.

109. **Bhavabhūti.** {S. 251.} *CC.* i. p. 398. One of the outstanding Sanskrit poets and dramatists, probably of the early eighth century A.D. under the patronage of Yaśovarman. Author of the *Mālatīmādhava*, *Uttararāmacarita*, *Mahāvīracarita*. Some attempts have been made to identify him with Ubbeka or Umbeka, pupil of Kumārila, *cf. Smk.* intro., p. 48. He was a brahmin of the Udumbara line, Kāśyapa *gotra*, Taittirīya school, from the city of Padmapura in the south. This is in the prologues of his plays, where his lineage is further given as: grandfather Bhaṭṭa Gopāla, father Nīlakaṇṭha, mother Jatūkarṇī; his own family cognomen might be indicated by *śrīkaṇṭha-pada-lāñchana*. Worshiped Śiva. Vidyākara shows special liking for Bhavabhūti; see *ci.*

44, 84, 189, 200, 215–8, 405, 427, 446, 482–5, 598, 716, 775, 1188, 1214, 1530–4, 1563–5, 1589–91; [73, 616, 710, 752–4, 783, 893, 987, 1203, 1577, 1592, 1684].

[**Bhavya.** {S. 253.} *CC.* i. p. 401. *S* for 1657.]

110. **Bhāgura.** *T*, ?Vāgura. *CC.* i. p. 558. For the grammarian and lexicographer Bhāguri, *CC.* i. p. 404.

413.

[**Bhāravi.** {S. 256.} *CC.* i. p. 406. Author of the poem *Kirātārjunīya*, from which three stanzas are taken, though the author is nowhere named in *V*. Two stanzas in *S* show worship of Hari and Hara. Supposedly in the sixth century A.D., as the poem is cited in an inscription of A.D. 634.

1625, 1662, 1674.]

111. **Bhāvākadevī, Bhāvadevī.** {S. 257.} *CC.* i. p. 407. One of the three poetesses named explicitly in *V*.

429. *646*.

112. **Bhāsa.** {S. 259.} *CC.* i. p. 410. The dramatist. Praised by Bāṇa, *Har.* 1. 15, for beginning his dramas with a *sūtradhāra* prologue; by Rājaśekhara, *Smk.* 4. 48, as the author of the *Svapnavāsavadatta;* and by Kālidāsa, ruefully, in the prologue to the *Mālavikāgnimitra*. T. Gaṇapati Śāstrī discovered and published 13 plays, the finest of which bears the title *Svapnavāsavadatta*, all of which he believed to be lost works of Bhāsa. Controversy still rages as to whether they are so or are not and many intermediate positions have been taken: e.g., that some only are genuine, that all are reworkings of the originals, etc. The evidence of the anthologies is perhaps not extensive enough to decide the question. But it is worth noting that the verses ascribed to Bhāsa in the anthologies are not found in the recently discovered plays, nor are the verses of these plays found in the anthologies.

138; [43, *88*, 276, *905*].

[**Bhāsoka.** {S. 260.} *CC.* i. 410. *S* for 1394.]

[**Bhikṣu.** {S. 262.} *CC.* i. p. 412. *S* for 839–40.]

[**Bhikṣumati.** See bhikṣu Sumati.]

113. **Bhṛṅgāra.**

1153 (*K*, mistakenly for Śṛṅgāra?).

[**Bherībhramaka.** {S. 265.} *CC.* i. p. 416. *S* for 450, from final word.].

114. **śrī Bhojadeva** or **Bhojyadeva.** {S. 267.} *CC.* i. p. 418. The latter form of the name, noted with a *sic* by Thomas and others, seems to have been the commoner reading current at the time and place of *V*, possibly to distinguish the author from the Pratīhāra Bhojas, who are not known to have written any poetry. Our references are to the famous and prolific Bhoja, king of Dhāra from about A.D. 1000 to 1055 (died A.D. 1055–56, *cf.* supplement to *JOR.* 19, ii, 1952): a polymath, whose theories of poetics are expressed in the

bulky *Sarasvatīkaṇṭhābharaṇa* and the even larger *Śṛṅgāraprakāśa;* a patron of poets and hero of many legends. The supposition that Bhoja was still alive in A.D. 1062 derives from a misinterpretation by G. Bühler of Bilhaṇa's *Vikramāṅkadevacarita* 18. 26, and of the Udepur *praśasti* (*EI*. 1. pp. 222 ff.) stanza 21 (lines 22–3). The former says merely that Bilhaṇa wished he had been able to see Bhoja alive; the latter, that the earth and Dhārā had been darkened by enemies *after* Bhoja's death. Bhoja is praised in 1003, perhaps in 1569; courted by Chittapa in 749 and in *S*. 3. 1. 1, 3. 8. 1; appears as a Śaiva in 54, *S*. 1. 3. 5, *S*. 1. 7. 1 (= 35, anon.) and as a worshiper of Bhavānī in his copperplate grants; flatters his uncle and predecessor Muñja in *S*. 3. 11. 1, perhaps to save himself as the *Prabandhacintāmaṇi* would have it of another stanza. Besides this, there are many oblique references.

54, 350, 436, 706, 1160, 1651 (with a Turuṣka king); [35, *1038*, 1110, 1706].

115. **Bhramaradeva.** {S. 268.} *CC*. i. p. 419.
721.

116. **Maṅgala.** {S. 270.} *CC*. i. p. 419. Buddhist-Śaiva; the only stanza in *S* about the Buddha not in *V* is *S*. 1. 49. 5, by this poet.
67, 1237; [1023].

117. **Maṅgalārjuna.** {S. 271.} *CC*. i. p. 420.
192.

118. **Mañjusrīmitra.** Buddhist by name. Praises some aggressive king in his single stanza.
1414.

[**Maṇḍana.** *P* on 85.]

[**Madhu.** {S. 272.} *CC*. i. p. 426. *S* for 1156.]

119. **Madhukaṇṭha.** {S. 274.} *CC*. i. p. 426.
1187; [1185].

120. **Madhukūṭa.** {S. 273.} *CC*. i. p. 426.
693, 1065, 1388; [*1205*].

121. **Madhuśīla.** {S. 275, Madhuraśīla.} *CC*. i. p. 426.
209, 287, 1138; [1043].

[**Manoka.** {S. 276.} *CC*. i. p. 429. *S* for 680, 1689.]

122. **Manovinoda.** {S. 277.} *CC.* i. p. 429. *T* also Manovinodaka, and Manovida. Pāla court poet, probably dramatist; specialized in description of the seasons and their concomitant love-making.

162–3, 266–74, 324–6, 441, 471–4, 547–8, 577–8, 669, 886.

123. **Mayūra.** {S. 279.} *CC.* i. p. 432. The author of a *Sūryaśataka* still extant. According to Rājaśekhara (*Smk.* 4. 70) court poet of Harṣa along with Bāṇa and others. Possibly referred to by Bāṇa in the Harṣacarita. Like Harṣa, honored Śiva and the Sun.

61, 151.

[**Malayaja.** {S. 280.} *CC.* i. p. 433. *S* for 1053, from concluding line.]

124. **Malayarāja.** {S. 281.} *CC.* i. p. 433. The citation indicates the author of the *Tāpasavatsarāja*, a Buddhist drama of the Udayana cycle; the author's name is generally taken as Anaṅgaharṣa-Mātrarāja, son of śrī-Narendravardhana of Kaśmīr. But the otherwise unknown Mātaṅgarāja of *S.* 5. 5. 2 = *Tāp.* 3. 13 indicates the same person, who must have been forgotten, or enjoyed a large number of pseudonyms, or both.

867, 868, 981, 982, 983.

125. **Malayavāta.**

883.

[**Mahākavi.** {S. 285.} *S ad* 599.]

126. **Mahāvrata.** {S. 287.} *CC.* i. p. 443.

689.

[**Mahāśakti.** {S. 288.} *CC.* i. p. 443. *S* for 1011.]

127. **Mahodadhi.** {S. 291.} *CC.* i. p. 446. A court poet, whose praise of a Rājyapāla in 1428 might indicate the name of a royal patron.

571, *654*, 1428; [1447].

128. **Māgha.** (*P* Māghadatta). {S. 292.} *CC.* i. p. 446. Author of the poem *Śiśupālavadha* from which both our stanzas are taken. Second half of seventh century, as he was grandson of Suprabhādeva, minister of King Varmalāta of whom an inscription dated A.D. 625 has been found; son of Dattaka Sarvāśraya.

626, 627.

129. **Mātṛgupta.** *CC.* i. p. 448. Late sixth century? Poet-king of Kaśmīr, patron of Meṇṭha, *Rāj.* 3. 129–322, 260, etc.; set up by

Harṣa Vikramāditya (sometimes identified with Śīlāditya) of Mālavā; abdicated in favor of Pravarasena II.

1499.

[**Mārjāra.** {S. 296.} *CC.* i. p. 453. *S ad* 631, from the last words.]

[**Mālavakuvalaya.** *Aucityavicāracarcā* of Kṣemendra for 164.]

130. **Mālāyudha.** The single stanza in praise of Viṣṇu is given as Halāyudha's, *S.* 1. 63. 4.

146.

[**Muktāpīḍa.** *CC.* i. p. 459. *Sbh* for 1493.]

131. **Muñjarāja, Muñja.** {S. 299.} *CC.* i. p. 460. Presumably the uncle (and immediate predecessor on the throne of Dhārā) of Bhoja, whose father Sindhurāja he is supposed to have done to death. He ruled at least during 974–979. Patron of the Jain prose writer and poet, Dhanapāla (see the preface to *Tilakamañjarī*). Among his large number of *birud* names (*EI.* 1, p. 223, 226) are Vākpatirāja (II), Utpalarāja, Amoghavarṣa, Pṛthvīvallabha, Śrīvallabha. The fact that each of these names is also associated with some other king adds to the normal confusion in Indian records.

756, 1197.

132. **Murāri.** {S. 301.} *CC.* i. p. 462, ii. p. 106. Author of the drama *Anargharāghava*, for which Vidyākara shows an extraordinary liking; however, stanzas 1019, 1566, 1570, 1574–5 seem to be from some other work, perhaps a *praśasti* whose discovery may help date the poet. Son of Tantumatī and Bhaṭṭa Śrīvardhana, hence a Brahmin. If he should be referred to in the Kaśmīrian Ratnākara's *Haravijaya* 38. 67, he could have been a Kaśmīrian of the middle ninth century A.D. but his not being mentioned by Kalhaṇa casts doubt on the identification. Since he is cited often by *Smk*, comparatively little by *Sbh*, *Śp*, it would be far more likely that he was a southerner, known to *S* and *V* through the Kanarese connections of the Sena and Pāla kings. Konow's guess that he was at the court of some Kalacuri king at Mahiṣmatī (Māndhātā) on the Narmadā river seems more justified. Calls himself a *mahākavi* and *bāla-Vālmīki* in the prologue to *Anr.* Śaiva-Vaiṣṇava.

31–2, 106–7, 117, 158, 357, 442–4, 606, 625, 633–4, 889, 910–8, 962, 984–5, 1019, 1415, 1553, 1566, 1574–5, 1701–2;

[78–9, 831, 860–1, 958–61, 1002, 1411, 1526, 1542–3, 1570, 1579–85].

133. **Muṣṭikaraguha.** {*Cf.* S. 302, Muṣṭika.}
1363.

134. **Meṭha.** {S. 246.} *CC.* i. p. 397, p. 467. Presumably the Kaśmīrian Bhartṛ-Meṇṭha, author of a *Haravijaya*, *Rāj.* 3. 260; praised by Dhanapāla *Smk.* 4. 61 for his *vakrokti;* is sometimes identified by translation with Hastipāka.
1558.

135. **Maitrīśrī.** Buddhist name, as for example the translator of *Rgyud.* xliv. 32–34.
1032.

136. **Yampyāka.** (possibly Pampāka, Pāmpāka, Pāpāka. {S. 202–3.} *CC.* i. p. 334).
1069.

137. **Yaśovarman.** {S. 306.} *CC.* i. p. 474. Author of the *Rāmābhyudaya-nāṭaka*, according to Abhinavagupta's comment on *Dhv.* Taken to be the early eighth-century king of Kanauj, patron of Vākpatirāja and possibly Bhavabhūti; defeated and killed by Lalitāditya of Kaśmīr not later than the middle of the eighth century. Not to be confused with the Yaśodharman of central India who defeated the Hūṇas *circa* A.D. 528.
742; [*240, 770*].

138. **Yāgoka.** {S. 312, Yogoka.}
389.

139. **Yogeśvara.** {S. 311.} *CC.* i. p. 481. Praised by Abhinanda (or *S*, Bhavānanda) in 1699, hence to be placed not later than the ninth century. Appears to be a Pāla court poet, best appreciated for his verses on country scenes. He himself praises in 1733 (but *S* Abhinanda!) Bhavabhūti, Bāṇa, Kamalāyudha, Keśaṭa, and Vākpatirāja, which may be the chronological order. In *S.* 5. 26. 3, he is praised in turn by Vasukalpa after Bāṇa and Keśaṭa. His verse on women pounding the winter rice (1178) is frequently quoted in Bhoja's works on poetics. *S* cites from two other presumably distinct Yogeśavaras as well as from ours: Dharma-Yogeśvara, whose prefix would indicate a Buddhist, and Karañja-Yogeśvara, probably so-named from his place of origin.

71, 183, 206–8, 220, *254*, 256–8, 263–4, 291, 297, 305, 315, 318, 814, 938, *979*, 1191, *1312*, 1453, *1733*; [53, *59*, 60, *74*, 103, 114, 221, 314, 970, 1163–4, *1178*].

140. **Rakṣo-Bibhīṣaṇa** (*P* om. Rakṣo, but Rakṣorāvaṇa on 48). A Śaiva.

40.

141. **Raghunandana.** (or Raghunanda). {S. 313.} *Cf. CC.* i. p. 483, ii. p. 113, iii. pp. 103–104. A Vaiṣṇava.

135, 869.

142. **Ratipāla.**

641.

[**Ratimitra.** *Sbh* for 191.]

143. **Ratnakīrti.** Buddhist by name; adores Lokeśvara in his one stanza. Author and translator cited in *Bstod.* 59; *Rgyud.* xl. 25; lxiii. 18; lxix. 197–198; lxxxi. 5; lxxxii. 55–56; *Mdo.* viii. 4; lxi. 11, 15; cxvii. 3 (*cf. Rgyud.* lxxxii. 24). *Tār.* pp. 157, 172, 174.

18.

144. **Rathāṅga.** {S. 316.} A courtier.

1396; [995].

145. **Ravigupta.** {S. 318.} *CC.* i. p. 494. According to *CC*, with the title *bhadanta*, author of a *Candraprabhāvijayakāvya*, and a *Lokasaṃvyavahāranāmāṅka*, with 55 stanzas in *Sbh.* Also well known in Buddhist literature (*Tār.* pp. 146–147; *Mdo.* cxxiii. 29; *Rgyud.* xxvi. 5–7), though proof of identity is lacking. Here a specialist in gnomic verse.

1253, 1269; [805, 1358].

146. **Rājaśekhara.** {S. 322.} *CC.* i. p. 502, iii. p. 107. The most frequently quoted poet in almost every *subhāṣita* collection, because of the imposing volume and flourish of his output, as well as the wide popularity he enjoyed at court and among his fellow poets. His erudition and generous praise of many poets (*cf. Smk.* section 4) is a valuable source of historical information. He traveled widely, was unusually well off for a *subhāṣita* writer not actually a king, and theorized on poetics. He was of the Yāyāvara family, son of the Mahāmantrin Durduka or Duhika and Śīlavatī, grandson of Akālajalada, descendant of or related to the poets Surānanda, Tarala, Kavirāja. He was married to Avantisundarī, a high princess of the Cauhān

family, and undoubtedly a *kṣatriya* feudal noble himself, though his writings differ in no essential way from contemporary brahmin Sanskrit works. He speaks of himself as the *guru* of King Mahendrapāla, and under the patronage of his son and successor Mahīpāla. This refers to the Pratīhāra kings of Kanauj who are known from inscriptions to have ruled *circa* A.D. 890–920. Mahendrapāla's tutelage to Rājaśekhara would have preceded somewhat these dates. The Prakrit play *Karpūramañjarī* would have been presented at the court of King Nirbhaya (= Mahendrapāla), as also the *Bālarāmāyaṇa;* the incomplete *Bālabhārata* (= *Pracaṇḍapāṇḍava*) at the court of the son. The fourth drama, the *Viddhaśālabhañjikā*, was written and produced for Keyūravarṣa Yuvarājadeva I of Tripuri (Tewar near Jubbulpore), Rājaśekhara having left Kanauj for a time. These pieces are regarded by most modern critics as imitative and lacking in dramatic quality, but they are studded with *subhāṣitas* which captured the attention of contemporary readers. Besides these plays, Rājaśekhara tells us that he wrote two other works, of which the *Haravilāsa* should be one. The other, published as the *Kavirahasya*, is supposed to be the first of eighteen projected sections of a gigantic work, the *Kāvyamīmāṃsā*, which was never finished. The *Kav* being itself in eighteen sections, there may be some confusion as regards the larger plan. But even what we have, which offers a theory on the Purāṇic model of poetics and of the poet's qualifications, is of a grandiose nature. Rājaśekhara praises Śiva, the Fish incarnation of Viṣṇu, and the Sun-god.

34, 62, 83, 102, *113*, 132, 148, *157*, 165–6, 190, 195, 211–3, 327, 335–6, *375*, 380, 383, 418–9, 447–8, 457, *468*, 517–28, 541, *605*, 612, *663*, 679, 711–2, 719, *729*, 745–7, *760*–1, *771–2*, 797–802, 878, 896, 902–*3*, *922*, 953, 974, 990, 1145, 1223, 1546–51, 1690–2; [46, 90, 346, 355, 385, *395*, 409, 411, 464, 531, 540, 552, 703, 713–4, 757, 779, 804, 895, 907–9, 928, 952, 963–4, 989, 1000, 1018, 1140, 1321, 1346, 1639, 1707, 1719, 1737].

147. **Rājaśrī** or **Rājyaśrī.**
898–9.

148. **śrī Rājyapāla.** S. 323, Rājoka; *CC.* i. 503. I propose to identify this poet with the *yuvarāja* who patronized Abhinanda; to be distinguished from the second Rājyapāla-Kāmboja of the junior Pāla line, though which Rājyapāla is lauded by Mahodadhi in 1428 is not clear. The way in which *S* garbles the citations shows that

Rājyapāla was being forgotten by that time, if ever well known as a poet.

360, 701.

149. Risūka. Perhaps the Rissu *ad Svt.* 2. 37 (*KM.* 2. p. 46).
1326; [*1041*].

150. Rudra. {S. 326.} *CC.* i. pp. 528, 530. Probably Rudraṭa, author of the treatise on poetics *Kāvyālaṃkāra*, though this is not certain.

372, 543.

151. Lakṣmīdhara. {S. 330.} *CC.* i. p. 538, "perhaps the brother of Śārṅgadhara" — an identification even more frivolous than most in Sanskrit literary history. This poet was the author of a *Cakrapāṇi-vijaya-mahākāvya* (*BORI.* 28/1873–74; Cat. vol. XIII. i. no. 251), some of the stanzas of which are quoted in *Smk* under the name Lakṣmīdhara. That our poet is the same individual is shown by 313, the ascription of which is the same in *Smk* and *V*. In the prologue to the MS *kāvya*, he is seen to be an indigent poet bitterly disappointed by plagiarism and lack of payment at the court of Bhoja:

śrī-Bhoja-devendu-virājitāyāṃ tasyāṃ sabhā-pañcadaśī-niśāyām
vināpi mudrām ativāhyam eva dūrīkṛtaṃ durjana-taskareṇa.

This refers to his *kāvya*. Further information is that he was from a Gauḍa village settled by Śāṇḍilya brahmins. The lineage is: Naravāhana, Ajita, Śrīstambha, Lakṣmīdhara. Śaiva-Vaiṣṇava. The *kāvya* has recently been announced among the publications of the Rajasthan Puratattva Mandir, Jaipur.

75, *313*, 344, *401*, 600, 635, 715, *823*, 884, 972, 1054; [1045, 1055, 1184, *1612*, 1626].

152. Laḍahacandra. {S. 333.} *CC.* i. p. 542.
337–8, 1101.

153. Lalitoka. {S. 335.} *CC.* i. p. 543.
328.

154. Vajramuṣṭi.
361.

155. Vanāroha.
1109.

[**Vararuci.** {S. 342.} *CC.* i. p. 551. *Smk*, *Śp* for 1171.]

156. Varāha. {S. 343.} *CC.* i. p. 552?
1179; [1206].

157. Varāhamihira. (*K* **°mihara.**) {S. 344.} *CC.* i. p. 552 (identified with above). A famous astronomer and iconographer of the sixth century. The name has a foreign appearance (as with the Ephthalite invader, King Mihiragula, *circa* A.D. 515) and its two components may be responsible for the attribution of the two stanzas found in his name, praising the Boar incarnation (*varāha*) and the sun (*mihira*) respectively. But *cf.* J. E. Sanjana in *Festschrift Dinshah Irani* (1943), pp. 115–122, where *Varāha* is derived from the Pehlevi *Varaharān* (= Avestan *vereθragna*).
134, 150.

158. Vallaṇa (or Ballaṇa) {S. 346.} *CC.* i. p. 554. A Pāla poet, not found except in the *V S P* complex. Praises an unknown king in 1416 as [*Kali-kāla-*]*karṇaka* or *°karṇa*, which may be a proper name. His verses are distributed throughout *V*. Buddhist-Śaiva, but a special devotee of Mañjuśrī. Praises himself in 1703, 1734; laments poverty of really good poets, 1717.
10, 25–6, 36–9, *172*, 333, 353, 428, 488, 556, *568*, 630, 665, 682, 748, 773, 822, 1022, 1026–7, 1037, 1056, *1208*, 1376–9, 1416, 1506, 1540, 1652, 1693, 1703–*5*, 1717, 1734; [1046, 1103, *1599*, 1609, 1664].

159. Vasukalpa, Vasukalpadatta (Kalpadatta, Vasuka, Kalpavasu). {S. 350.} *CC.* i. p. 557. Court poet of King Kāmboja of the junior Pāla line. The identification rests upon praise of Kāmboja by Vasukalpa in our stanzas 1016, 1444, where there is no doubt at all that a king and not a country Kāmboja is being flattered. In *S.* 5 . 17. 5 praises the specially beautiful land of Assam (Prāgjyotiṣa). The Dinajpūr pillar inscription (*JASB.* New Series 7, 1911, p. 619; *PB.* pp. 63, 68–69), consisting of a single verse, gives the first reference to the king:

durvārāri-varūthinī-pramathane dāne ca vidyādharaiḥ
sānandaṃ divi yasya mārgaṇa-guṇa-grāma-graho gīyate
Kambojānvayajena Gauḍapatinā tenendumauler ayaṃ
prāsādo niramāyi Kuñjaraghaṭāvarṣeṇa bhūbhūṣaṇaḥ.

This says that a king of Gauḍa (usual title of Pāla kings), descended from the Kāmboja line, built a temple to Śiva. The script seems to be

of the tenth century. It was tempting to take *kuñjara-ghaṭā-varṣa* as denoting a number, 888, which in the Śaka era would give A.D. 966. But neither the translation nor the Śaka era at that period seem justified. We may here recall that Abhinanda's patron is named in the same style, and take Kuñjara-ghaṭāvarṣa as the prince's family name. The next step is to compare the Irdā copperplate of King Nayapāladeva (*EI*. 22, pp. 150–159; 24, pp. 43 ff.; *IA*. 15, pp. 508 ff.; *HBD*. pp. 190–191), of which the sixth verse reads:

Kamboja-vaṃśa-tilakaḥ sthira-vikrama-śrīr
aśrānta-dāna-mahimā-mahita-prabhāvaḥ
kṣmāpāla-mauli-caya-cumbita-pādapīṭhaḥ
pṛ(thvī)patiḥ pṛthur abhūd iha Rājyapālaḥ.

The Rājyapāla here cannot be written off as a figure of speech, for the genealogy is given, and agrees with unquestioned Pāla records including plates of Rājyapāla himself (not Abhinanda's patron, but of a junior branch that succeeded Devapāla); even the queen Bhāgyadevī is the same for this Rājyapāla as for the Pāla. Thus the reference to a Kamboja line is to distinguish the king from members of the direct line which died out or was deposed quietly. The only question is whether Kamboja of the Dinajpur pillar is Rājyapāla himself (as I incline to believe) or his father. Vasukalpa may be placed about the middle of the tenth century, at the Pāla court.

The poet, like his patron, is Buddhist-Śaiva, with greater emphasis upon the Buddha. A high proportion of his stanzas consist of panegyrics. 1423 mentions the defeat of a Kaliṅga prince, *S*. 3. 19. 1 may praise a Sāhasa, *S*. 3. 26. 1 praises the naval might of Sāhasamalla which so upset the Gauḍa king that he could not enjoy water sports. Whether the Bhīma of 1431 is a name or adjective (or epithet) is not clear. *S*. 3. 36. 1 refers to Kamboja horses, but may be a pun on the king's name too.

3, 6, 15, 30, 93–4, 399, 542, 897, *921*, *956*, 1016, 1125, 1126 (*K* Kalpavasu), 1397, *1423*, 1426, 1431, 1444, 1459; [936, 965, 1381, *1424*–5].

[**Vasundhara** or **Vasudhara.** {S. 352.} *CC*. i. p. 557. *S* for 1091, 1649.]

160. **Vākkūṭa.** {S. 356.} *CC*. i. p. 557. Lived after Abhinanda and King Śrīcandra, of whom he speaks (1500) as in the golden past, while expressing disappointment at lack of appreciation.

155, 406, 551, *643*, 725, *741*, 759, 1458, 1500, *1613*.

161. **Vākpati.** {S. 358.} *CC.* i. p. 557. Probably the same as the next. But see Muñja also. Praises Viṣṇu.
115, 116, *141*; [114].

162. **Vākpatirāja.** {S. 359.} *CC.* i. p. 557. This poet is generally taken as son of a Harṣadeva, and author of the *Gaüḍavaho*, court poet of King Yaśovarman. Praised by Yogeśvara (or Abhinanda) in 1733. Note that the name is also an epithet of Muñja.
104–5, 108, 143, 1155; [*124*, *137*].

163. **Vāgīśvara.**
1336.

164. **Vāgura.** {S. 360.} *CC.* i. p. 558. Referred to by Abhinanda (or, according to *S*, Bhavānanda) in 1699. A Vāgurī is an author, *Mdo.* cxxxiii. 16. See also **Bhāgura.**
178, 210, 292, 1182.

165. **Vācaspati.** {S. 362.} *CC.* i. 559. Identified with Śabdārṇava (no. 189), which seems a soubriquet of his, probably after some lexicon compiled by him (*cf.* 1196 = *S.* 4. 8. 3 and 1201 = *S.* 4. 13. 1).
316, 422, 1196, 1201; [557, *1277*, 1485].

[**Vātoka.** {S. 365.} *CC.* i. p. 561. *S* for 229.]

166. **Vāmadeva.** {S. 367.} *CC.* i. p. 563. *P* gives half a stanza in his name.
425 (*S* twice to Murāri).

[**Vāmana.** {S. 368.} *CC.* i. p. 563. Minister of King Jayāpīḍa of Kaśmīr (A.D. 779–813), *Rājataraṅgiṇī* 4. 496. See also Intr. to *GOS.* 6, Vāmana's *Liṅgānuśāsana;* perhaps author also of the *Kāvyālaṃkāra-sūtra-vṛtti.* Cited by *S* as author of our 185.]

167. **Vārttikakāra.** {S. 369.} *CC.* i. p. 565. The name means simply the writer of a commentary, but attempts have been made to identify him with none less than Kumārila, who seems (with countless others) to have passed by this name.
997; [777].

168. **Vāśaṭa.**
1200 (*P* śrī-Keśavācārya).

[**bhaṭṭa Vāsudeva.** (*Cf.* Jhalajjhala.) *Sbh* for 546, 1224.]

169. **Vikaṭanitambā.** {S. 374.} *CC.* i. p. 569. Poetess praised by Rājaśekhara, *Smk.* 4. 92.
572, *659*.

170. **Vikramāditya.** {S. 375.} *CC.* i. p. 569. Aufrecht regards him as a possible associate in the sixth century of Mātṛgupta and Meṇṭha (*Rāj.* 3. 474; 8.3421). The Vikramāditya of some of these stanzas (927, 1154; *S* on 426) is a legendary figure from the usual prose-poetic tales current about Kālidāsa, Bhoja, and many others, on the model say of the *Bhojaprabandha*, or the *Vikramacarita.* May be regarded as the projection of the Gupta emperor who was Kālidāsa's patron. The name, however, is a *birud* of many kings, historical or fabulous.

426, *452*; 1154, with a *tapasvin.*

171. **Vijayapāla.** (*K* Vijayakavi). The stanza is ascribed by *S* to Yogeśvara. But Vijayapāla seems to have been a Pāla prince, if identical with the *rājaputra*-Vijayapāla of *Smk.* 49. 15 (an author not discussed in the *Smk* introduction).

1403.

172. **Vijayendra.** A *śrī-Kālacakra-paṇḍita* of this name is described as author of *Rgyud.* v. 1; Vijayendrasena, *Rgyud.* xxiii. 13.

891.

173. **Vittoka.** {S. 378.} *CC.* i. p. 572.

384 (*S* Vibhoka), 387–8 (*S* Vetoka), 853 (*S* Chittoka), *1099*, 1496.

174. **Viddūka.**

871, 1124 (*K* Vijjuṭa). *Cf. S* for 365, Vidhūka.

175. **Vidyā.** (also Vijjā, Vidyakā, Vijjakā, Vijayāṅkā). {S. 379.} *CC.* i. p. 571, 573. The leading Sanskrit poetess, though known only from anthologies; had become completely legendary by the time of *P* who ascribes to her almost any stanza where the speaker might be a woman. Associated with Kālidāsa in 1519 (a Bhartṛhari *śloka*) and with Vikramāditya, Kālidāsa, and a Caṇḍāla in the *S* ascription of 927; but the contemporaneousness is extremely unlikely. Praised by Rājaśekhara as the Kanarese Sarasvatī in *Smk.* 4. 93; in *Smk.* 4. 96, proudly says that Daṇḍin, not knowing of her, as dark as the blue lotus, said in vain that Sarasvatī was all white of complexion. This would place her between Daṇḍin and Rājaśekhara, say between A.D. 650 and 850. Incidentally, her defense is rendered unnecessary by the *Bhaṭṭārikā-Sarasvatī-stotra* from Bali (*GOS.* 57, p. 63) which

gives Sarasvatī in white, red, yellow, and black colors. Salutes the Sun-god in 149.

149, 574, 807–8, *996*, 1375, *1519*; [445, 809, 1050, 1267].

176. **Vidyākara.** The compiler of this anthology, author himself of the tag stanzas 1, 1738–9. Not known elsewhere, unless he collaborated in the translation of *Rgyud.* xliii. 84. A Buddhist, in any case.

177. **Vinayadeva.** {S. 382.} *CC.* i. p. 576. A Vinītadeva, and a Vinaya-prabhu, author of *Candradūta* are known, according to *T.* Intr., p. 108. A Śaiva.

65, 153, 1127; [1133].

[**Viśalya.** *Smk* for 851.]

178. **Viśākhadatta.** {S. 386.} *CC.* i. p. 581. Author of the drama *Mudrārākṣasa.* Son of Pṛthu, grandson of the Sāmanta Vaṭeśvaradatta.

133; [278, 791 (Prakrit, *Mud.* 1. 22)]

179. **Viṣṇuhari.** {S. 388.} *CC.* i. p. 594.
722 (*K* Viṣṇudāsa), 968.

180. **Vīra.** {S. 389.} *CC.* i. p. 594.
1092, *1313* (*K* Dhara, *S* Bhānu).

181. **Vīryamitra.** {S. 393.} *CC.* i. p. 596. A Pāla author, Śaiva, courtier.

334, *359*, 407, 433, 467, 480, 590, 650, 769, 1417–22; [42, 1060, 1134].

[**Vṛddhi.** *CC.* i. p. 598. *Sbh* for 231.]

182. **Vaiddoka.** Praises Kṛṣṇa.
147.

183. **Vaidya-Dhanya, Dhana,** or **Dhara.** {S. 397.} *CC.* i. p. 611.
688.

[**Vainateya.** {S. 398.} *CC.* i. p. 613. *S* for 1310.]

184. **Vaiśya** or **Vaiṇya.**
301.

185. **Vopālita.** (Bopālita, Copālita). *CC.* i. p. 616, as a lexicographer mentioned by Halāyudha, tenth century.
642.

186. **Vyāsa.** *CC.* i. p. 619. Here, undoubtedly the legendary author of the *Mahābhārata* and all the major *Purāṇas*, for 1221 is a Bhartṛhari stanza that can slip into any Purāṇa (as so many have in the *nīti* section of the comparatively late *Garuḍamahāpurāṇa*), and 1324 is labeled *śrī-Vyāsapādānām* by *S*. But there also existed a Sena court poet Vyāsa, with the title Kavirāja who praises the generosity of Baṭudāsa, father of Śrīdharadāsa, in *S*. 5. 16. 5.

1221. 1324; [*128*, 1525].

187. **Śaṃkaravarman.** *CC.* i. p. 626. Flatters Rājaśekhara in 1700, which stanza is quoted as Śaṃkaravarman's in the prologue to Rājaśekhara's plays, *Vid.* and *Bāl.* The termination of the name indicates a *kṣatriya*.

1700.

[**Śakaṭīya-Śabara.** {S. 402.} *CC.* i. p. 622. *S* for 1070.]

188. **Śatānanda.** {S. 408.} *CC.* i. p. 631. It is pointed out by Aufrecht and Thomas that Rudraṭa had this surname "but none of the verses can be traced to him." I propose identifying him with the Śatānanda who was the father of Abhinanda. A Pāla court poet, first half of ninth century A.D. Śaiva.

76, 253, 285, 320, 370, 671, 978, 1136, 1299, 1509; [*123*, *1122*, *1316*, 1522].

189. **Śabdārṇava.** {S. 409.} *CC.* i. p. 559, 635. Thomas' identification with Vācaspati (no. 165) seems very reasonable, for the word is much more likely to be the name of a book than of a person.

724, 1111, 1323, 1725; [1047, 1238].

190. **Śambūka.** *CC.* i. p. 636.

637.

[**Śaraṇa.** {S. 410.} *CC.* i. p. 637. *S ad* 1152. A Buddhist Śaraṇadeva wrote the *Durghaṭa-vṛtti* (*TSS*. 6), a commentary on Pāṇini, in A.D. 1172, in the same region as our anthology.]

191. **Śarva.** (*K* Sarva). {S. 411.} *CC.* i. p. 638.

939, 973.

192. **Śaśīkara.** Author of 1514, but name omitted in *N*. Name possibly due to concluding words of the stanza, as with so many others.

193. **Śāntākaragupta** or **Śāntyākaragupta.** {S. 415.} *CC.* i. p. 641. Worshiped the Buddhist deity Mañjuśrī.
29, 776.

[**Śālavāha.** {S. 416 °vāhana.} *CC.* i. p. 644. *S ad* 1606.]

194. **Śālika, Śālikanātha** (*S*). {S. 417.} *CC.* i. p. 644. Praises the poet Amarasiṃha in 1724.
1062, 1724; [1061, 1063, 1249].

[**Śālūka.** {S. 418.} *CC.* i. p. 644. *S ad* 1123.]

195. **Śitikaṇṭha.** *CC.* i. p. 646.
866.

196. bhaṭṭa-śrī **Śivasvāmin.** {S. 420.} *CC.* i. p. 654. Author of the *Kappha(i)ṇābhyudaya.* Poet at the court of King Avantivarman of Kaśmīr (A.D. 855–884; *Rāj.* 5. 34). All stanzas given with his name are taken from *Kap,* as well as three more. Buddhist-Śaiva.
607–11, 836; [975–7].

[**Śīlā-bhaṭṭārikā.** {S. 422.} *CC.* i. p. 657. Generally taken as the authoress of 815, 850, but nowhere named in *V.*]

197. **śrī Śubhāṅga.** {S. 425 Śubhāṅka.} *CC.* i. p. 659. *T*, Śubhaṃkara. *Cf.* Thomas, *Muséon,* 1903, p. 42. *CC.* iii. p. 137. A Śaiva.
80, 169, 179, 286, 290, 321, 1322, 1390, 1412; [89, *109,* 131, *224,* 1044].

[**Śūdraka.** {S. 426.} *CC.* i. p. 659. Author of the drama *Mṛcchakaṭika,* though Keith proposes some complicated hypotheses against this. Here, stanza 57, unnamed, is the benediction of *Mṛc.*]

198. **Śūra** (Ārya Śūra, Ācārya Śūra). *CC.* i. p. 660. Author of a famous Buddhist collection of stories in prose and verse (as in the *Pañcatantra*), the Jātakamālā, from which his only stanza in *V* is taken.
1292.

[**Śūla.** {S. 427.} *CC.* i. p. 660, Śūra. *S ad 1628* (a Bhartṛhari *śloka!*).]

[**Śūlapāṇi.** {S. 428.} *CC.* i. p. 660. Probably not the author of the *Smṛtiviveka* who lived about A.D. 1150. *P* only, on 1516.]

199. **Śṛṅgāra.** {S. 429.} *CC.* i. p. 660.
533, 535–6, 778.

200. **Śrīkaṇṭha.** (*K* Śrīkaṇḍa). {S. 433.} *CC.* i. p. 677. A Śrīkaṇṭhapaṇḍita is known who mentions a King śrī-Malla-deva.

In *S*. 3. 27. 1, praises some martial king of Bhopal, presumably Muñja or Bhoja, thus *circa* end of tenth century.

154, 901, 1128.

201. **Śrīdharanandin.** {S. 435.} *CC*. i. p. 669. A Buddhist, known only for two stanzas in praise of the Buddha. A Śrīdharanandana is author of *Rgyud*. iii. 5; Śrīdhara, *Rgyud*. xiv. 21; xlii. 2; *Mdo*. cxxiv. 7. Śrīdharapāda, *Rgyud*. xliii. 128.

7, 8.

202. **Saṃkarṣaṇa.** *CC*. i. p. 683; iii. p. 142.

569.

203. **Saṃgrāmāṅgaṇa.** {*Cf*. S. 41.}

1407 (*K* Vallaṇa, *S* Karkarāja).

204. **Saṃghaśrī, Saṃghamitra, Saṃghaśrīmitra.** {S. 440–2.} *CC*. i. p. 687. The three names are Buddhist, and might be separate, but are confused in our manuscripts. Our poet seems to have been a royal preceptor (of some Pāla king?) from the title *rājaguru* in 41. Buddhist-Śaiva. A Saṃghamitra in *Rgyud*. lxxii. 18.

4, 41, 152, 1013, 1544–5; [1266].

205. **Saroka** (*K* Seroka).

420, 1513.

[**Sākoka.** {S. 449.} *CC*. i. p. 705. *S ad* 1716.]

206. **Sāvarṇi.** Stanza 507 in his name is generally found in Bhartṛhari collections, though text criticism makes it likely to be an early interpolation.

177, 319, 507.

207. **Siddhoka.** {S. 457.} *CC*. i. p. 722.

728.

208. **Sucarita** *CC*. i. p. 724, **°miśra.** (*P* Surucita).

118.

209. **Suddoka.** (*P* Svarlloka).

376.

210. **Subandhu.** {S. 461.} *CC*. i. p. 726. Author of the *Vāsavadattā*, a prose romance in which occur 18 stanzas (more in some manuscripts) from which the following have been chosen. Earlier

than Bāṇa, who extols him in *Harṣacarita* 1. 11 (= 1710). Later than Uddyotakara.

1491, 1718; [1254, 1572–3, 1655].

211. **bhikṣu Sumati** or **Bhikṣumati** (*K*).
906.

212. **Surabhi.** {S. 463.} *CC.* i. p. 729.
583, *1117*.

213. **Suvarṇarekha** (Svarṇa°). {S. 466.} *CC.* i. p. 729.
402; *1048*.

214. **Suvinīta.** Praises King Srīcandra.
1402

[**Suvibhoka.** {S. 467.} *CC.* i. p. 729. *S* for 837.]

215. (**śrī**) **Sonnoka.** (Sonoka, Solloka, Sohnoka, etc.) {S. 475.} *CC.* i. pp. 734, 737. Devotee of Viṣṇu.

129, 139–40, 145, *581*, 632, 685–6, 787, 1183.

[**Somanāthapraśasti.** *CC.* i. p. 735. Generally given as the source of 50; a work praising Śiva Somanātha.]

216. **Hanūmat.** {S. 476}; *CC.* i. p. 753, p. 438. Reputedly the author of the drama known as *Hanūmannāṭaka* or *Mahānāṭaka.* The legend is that this was lost, but that at the time of King Bhoja of Dhārā, the sea cast up some stone tablets bearing portions of the work. At any rate, the present drama has been restored by open plagiarism from any poet whose stanzas might be made to fit, though this seems to have passed unnoticed because many of the poets, like Vasukalpa, have gone out of circulation and memory. For a sample, taking the uncritically printed Dāmodara version, Kālidāsa has contributed 4.3 = 1149 (*Śāk.* 1. 7); Bhavabhūti, 1. 53 = 1203 (*Mahāvīraca.* 2. 36); Rājaśekhara, 8. 52 = 1546 (*Bāl.* 2. 31), 1. 21 = 1551 (*Bāl.* 1. 48); Vasukalpa, 2. 5 = 921, 2. 7 = 900; Dhīranāga, 5. 1 = 764 (*Kun.* 4. 2), which is beautifully altered to fit by substituting *janakātmajā* in the third quarter, making an ordinary lover's wail specifically Rāma's lament. The Madhusūdana version is no better, having taken 5. 32 = 1552 from Abhinanda (*RA.* 15. 64), and 4. 27 = 427 from Bhavabhūti (*Ut.* 1. 38). This by no means exhausts the palpable loans, which should be carefully discussed in any critical edition, to which Esteller's thesis (*Abh. f. d. Kunde d. Morg.* xxi. 7, Leipzig, 1936) forms an excellent foreword and plan.

1105; [1359, 1433, 1438, 1557, 1621].

217. **bhaṭṭa Hari.** The name is very common. A Bhaṭṭāra Haricandra is praised by Bāṇa, *Har.* 1. 12, and presumably without the affix in our 1698. This poet, however, is referred to only by *K* on 658, *N* and *T* omitting the name. Our 1617, *Hareḥ* in *S*, is Bhartṛhari's; 1006, *S* Hari, *P* Amarasiṃha.

218. **śrī Harṣa, Harṣadeva.** {S. 482.} *CC.* i. p. 764. All citations in *V* refer only to King Harṣa Śīlāditya of Kanauj, patron of Bāṇa and Mayūra, poet in his own right though uncharitable critics would have it that he signed the work of his court poets. The later Śrīharṣa, professional poet who wrote in the second half of the twelfth century under Govindacandra Gāhaḍavāla and is famed as the author of the *Naiṣadhīyacarita*, is nowhere cited by *V*, though *S* distinguishes him from the king by the affix *kavi-paṇḍita; P* confuses both under one name, though citing two stanzas as from the Naiṣadha. Ruled *circa* A.D. 606–646, over the greater part of India, from his capital Mahodayaśrī (Kanauj). Of the line of Puṣyabhūti, who seems to have founded a dynasty at Thanesar; son of Prabhākaravardhana, younger brother of Rājyavardhana, allied to the Maukhari house into which his sister Rājyaśrī was married. We have in *Harṣacarita* a romantic biography, with credible details in Hsüan Tsang's account; these are supplemented by copperplate grants in his name which may have been composed by him, and of which some bear his autograph. Author of the dramas *Ratnāvalī, Nāgānanda, Priyadarśikā.* Buddhist-Śaiva, the family god being the Sun.

397, 476, *508*, *639*, *765*, 824, 1189, 1536; [469, 709, 1665].

219. **Harṣapāladeva.** Though confused with Harṣa by *K* in the single couplet 390 ascribed to him, not Harṣa of Kanauj; *T* gives the correct ascription, and the stanza is not found in any of Harṣa's known works, nor attributed to him anywhere else. May have been a prince of the Pāla house.

390.

220. **Halāyudha.** {Cf. S. 483.} *CC.* i. p. 764. Not the jurist and official under Lakṣmaṇasena, author of several works on Mīmāṃsā and canon law, as has been taken in *JASB.* 1906, p. 176. Far more likely to be the poet-lexicographer and writer on poetics (*Kavirahasya*) at the court of Kṛṣṇa III Rāṣṭrakūṭa, middle of tenth century A.D.

1456.

221. **Hastipāka.** *CC.* i. p. 765. Taken as a synonym of Meṇṭha, but the identification is very doubtful.
1161.

222. **Hiṅgoka.**
649.

223. **Himānga.**
430.

[**Himboka.** *T* systematically for **Ḍimboka,** *q.v.*]
[**Hṛśīkeśa.** {S. 484.} *CC.* i. p. 768. *S ad* 1715.]

10. REFERENCES

(Commonly available editions have been used as far as possible.)

ABORI. *Annals of the Bhāṇḍārkar Oriental Research Institute*, Poona.

Ak. *Alaṃkārakaustubha* of Viśveśvara Paṇḍita. *KM.* 66, *NSP.* 1898.

Amd. *Alaṃkāramahodadhi* of Narendra-prabhā Sūri; ed. L. B. Gandhi. *GOS.* 95, Baroda, 1943.

Amś. *Amaruśataka KM.* 18, 2nd ed. *NSP.* 1929, with commentary of Arjunavarmadeva and extra stanzas found in anthologies. For the critical problem, R. Simon, *Das Amaruśataka*, Kiel, 1898.

Anr. *Anargharāghava*, a drama by Murāri; *KM.* 5, 5th ed. *NSP.* 1937.

Any. *Anyoktimuktāvalī* of Haṃsavijayagaṇi (A.D. 1679); ed. Pt. Kedārnāth and W. L. Paṇśīkar, *KM.* 88, *NSP.* 1907.

Āryāsaptaśatī *Āryāsaptaśatī* of Govardhana, *KM.* 1 (Separate Series) *NSP.* 1934; 3rd ed. by Durgāprasād, K. P. Parab, and V. L. Paṇśīkar.

Aś. *Alaṃkāraśekhara* of Keśavamiśra; *KM.* 50, 2nd ed. *NSP.* 1926.

As. *Alaṃkārasarvasva* of Maṅkhaka (first half of twelfth century), being a commentary on the *Alaṃkārasūtra* of Rājānaka Ruyyaka. 2nd ed., K. Sāmbaśiva Śāstri, *TSS.* 40, Trivandrum, 1926; also, *KM.* 35, 2nd ed. *NSP.* 1935.

ASB. Asiatic Society of Bengal; for a time, *Royal ASB.*

Auc. *Aucityavicāracarcā* of Kṣemendra, a work on poetics; *KM.* 1 (Original Series), 3rd ed. *NSP.* 1929, pp. 115–160.

Avadānakalpalatā *Avadānakalpalatā* (*Bodhisattvāvadānakalpalatā*) of Kṣemendra, with a Tibetan version by Sonton Lochava and Pt. Lakṣmīkara; ed. S. C. Das, Calcutta, 1888.

At. *Alaṃkāratilaka*, being a commentary by Vāgbhaṭa on

his own *Kāvyānuśāsana*. The author lived probably in the fourteenth century and is to be distinguished from the twelfth-century author of the *Vāgbhaṭālaṃkāra*. *KM*. 43, *NSP*. 1894.

Bāl. — *Bālarāmāyaṇa:* a drama by Rājaśekhara; ed. Pt. G. D. Śāstri, Banāras, 1869.

Beale — *Buddhist Records of the Western World (translated from the Chinese of Hiuen Tsiang)* by S. Beale, 2 vol., London, 1884. F. Watters, *On Yuan Chwang's Travels*, 2 vol., London, 1904–05 (*RAS*, Or. Trans. Fund) is a mere commentary.

Bh. — *The Epigrams Attributed to Bhartṛhari*, a critical edition by D. D. Kosambi; *Singhi Jain Series* 23, Bombay, 1948. Numbers after 200 are of doubtful authorship.

Bhallaṭaśataka — *Bhallaṭaśataka*, by Bhallaṭa; *KM*. 4, 3rd ed. *NSP*. 1937, pp. 169–188. The poet, cited by Abhinavagupta, is presumably a Kaśmīrian of the ninth century A.D. or earlier.

Bhāsa — Dramas attributed to Bhāsa, edited by T. Gaṇapati Śāstri *TSS*. 15–17, 20–22, 26, 38, 42.

BIS — *Indische Sprüche* by Otto Böhtlingk; St. Petersburg, vol. i, 1870, ii. 1872, iii. 1873. Anthology of Sanskrit epigrams with translations. Sources quoted are not repeated in our edition except for the *Pañcatantra* and *Hitopadeśa* which are taken only from *BIS* quotations.

Bodhicaryāvatāra — *Bodhicaryāvatāra* of Śantidevācārya, with a *pañjikā* (commentary) by Prajñākaramati; ed. L. de la Vallée Poussin, *Bibliotheca Indica*, N.S., fasc. 983, Calcutta, 1901.

BORI. — Bhāṇḍārkar Oriental Research Institute, Poona; references are mostly to manuscripts of the Bombay Government collection housed there.

Bpb. — *Bhojaprabandha* of Ballāla; 10th ed., *NSP*. 1932; prose fables set with verse, concerning King Bhoja of Dhārā.

Bps. — *Bhojaprabandhīyaḥ Sārasaṃgrahaḥ; BORI*. 248 of Viśrāmbag I; a collection of stanzas taken out of some work like *Bpb.*

Caṇ. — *Caṇḍakauśika*, a play by Ārya Kṣemīśvara; ed. Jaganmohan Tarkālṃkāra, Calcutta, 1867.

CC. — *Catalogus Catalogorum*, an alphabetical register of San-

skrit works and authors by Theodor Aufrecht; 3 vols. Leipzig, vol. i. 1891, ii. 1896, iii. 1903.

Cit. — *Citramīmāṃsā* of Appayya Dīkṣita; *KM*. 38.

Citkh. — *Citramīmāṃsākhaṇḍana* by Paṇḍitarāja Jagannātha; *KM*. 38.

Cordier — *Catalogue du fonds tibétain de la Bibliothèque Nationale* par Palmyr Cordier; Paris, part 2, 1909; part 3, 1915 (part 1 still unpublished, dealing with the Kanjur). Index volume: *Répertoire du Tanjur, d'après le catalogue de P. Cordier*, par Marcelle Lalou, Paris, 1933.

CSL. — M. Kṛṣṇamācariar: *History of Classical Sanskrit Literature*, Madras, 1937 (for Oriental Book Agency, Poona).

Crs. — *Caturvargasaṃgraha* of Kṣemendra; *KM*. 5, 2nd ed. *NSP*. 1937, pp. 85–101.

Daś. — *Daśarūpāvaloka*, commentary by Dhanika on the *Daśarūpa* of Dhanañjaya; ed. K. P. Parab, 5th ed. N. R. Acharya, *NSP*. 1941. A late tenth-century treatise on dramaturgy, author and commentator being brothers (*CSL*. 833–4).

DHI. — *Dynasties et Histoire de l'Inde depuis Kaṇiṣka jusqu'aux invasions Musulmanes;* by L. de la Vallée Poussin, Paris, 1935. Remarkable brevity and compression without loss of any essential information as known to date of publication.

Dhv. — *Dhvanyāloka* of Ānandavardhana (*circa* A.D. 850) with the commentary of Abhinavagupta. *KM*. 25, 4th ed. *NSP*. 1935. A Kaśmīrian treatise on poetics.

EI. — *Epigraphia Indica*, an official publication dealing with inscriptions discovered in all parts of India.

Ekāvalī — *Ekāvalī* of Vidyādhara, an anthology in 8 *unmeṣas;* ed. K. P. Trivedi, Bombay, 1903.

Gaüḍavaho — *Gaüḍavaho* of Vākpati(rāja), an incomplete Prakrit poem on the death of a king of Bengal, presumably killed by King Yaśovarman of Kanauj; ed. S. P. Paṇḍit, re-ed. N. B. Uṭgīkar, *Bombay Skt and Pkt Series* no. 34; *BORI*., 1927.

Getty — *Gods of Northern Buddhism* by Alice Getty (Oxford, 1928). A comprehensive illustrated treatise on later Buddhist iconography, indispensable for understanding the first three *vrajyās* in *V*.

GOS — *Gaekwaḍ's Oriental Series*, Baroda.

Hāla — *Gāthāsaptaśatī(sattasaī)* in Prakrit; ed. A. Weber, later by Durgā Prasād and K. P. Parab, *NSP*. 1889; 2nd ed. used here, *NSP*. 1933 (*KM*. 21), with a commentary by Pt. Mathurānāth Śastrī, who notes on 1. 18:

vāstave tu saptaśatyām . . . nītisūktaratnāni . . . ṭīkākārair balāc chṛṅgāraparatayā vyākhyātāni.

Han. — *Hanūman-nāṭaka*, or *Mahānāṭaka;* ed. V. L. Paṇśīkar, Bombay, *NSP*. 1890. For the authorship and critical problem, A. Esteller: "Die Aelteste Rezensionen des Mahānāṭakam" (Leipzig, *Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes*, xxi. 7, 1936). The Dāmodara-miśra version referred to above was the original, the Madhusūdana a refinement upon it. This corrects S. K. De, *IHQ*. 7, 1931, nos. 3–4, *The Problem of the Mahānāṭaka.*

Har. — *Harṣacarita* of Bāṇa, with commentary of Mahākavicūḍāmaṇi Śaṃkara; ed. K. P. Parab, 7th ed., N. R. Acharya, *NSP*. 1946. Romantic biography of King Harṣavardhana-Śīlāditya of Kanauj in prose. See also the translation by E. B. Cowell and F. W. Thomas, *RAS*., Oriental Translation Fund, new series, 7, London, 1929; and V. S. Agrawala's Hindi study, *Harṣacarita eka sāṃskṛtika adhyayana* (Patna, 1953).

HBD. — *History of Bengal*, vol. I; Dacca University, 1943, Editor R. C. Majumdar, with the cooperation of others, notably S. K. De for the literary history of the period.

HSL. — *History of Sanskrit Literature* by A. Berriedale Keith, Oxford, 1920. The drama is left out altogether, being treated separately, in his *Sanskrit Drama* (1924).

HOS. — *Harvard Oriental Series*, Cambridge (Mass., U.S.A.).

IA. — *The Indian Antiquary.*

IB. — *Inscriptions of Bengal*, vol. III; ed. N. G. Majumdar; Varendra Research Society, Rajshahi, 1929. Vols. I–II were projected but apparently never published, though the most important of the earlier known Pāla inscriptions were printed in *Gauḍalekhamālā* I (ed. A. K. Maitra, Rajshahi, 1912).

Jātakamālā — *Jātakamālā* of Ārya Śura; ed. H. Kern; *HOS*. 1, 1891; otherwise entitled *Bodhisattvāvadānamālā.*

JAOS. — *Journal of the American Oriental Society.*

JASB. *Journal of the Asiatic Society of Bengal*, Calcutta; in four series.

JBORS. *Journal of the Bihar and Orissa* (now only *Bihar*) *Research Society*, Patna. For the Sanskrit MSS in Tibet, note particularly vol. 21 (1935), pt. i; 23 (1937), pt. i; 24 (1938), pt. iv.

JOR. *Journal of the Oriental Research Institute*, Mylapore, Madras; issued by the Kuppuswami Śāstrī Memorial Institute.

Js. *BORI.* 1424/1887–91; a Jain collection of *subhāṣitas;* anonymous, MS dated Saṃvat 1673 = A.D. 1616.

Jsv. *BORI.* 1495/1887–91; a Jain anthology, much older and of somewhat different type than the usual Jain *subhāṣita* collections.

Kap. *Kapphiṇābhyudaya*, by Bhaṭṭa Śivasvāmin, a court poet of King Avantivarman of Kaśmīr (A.D. 855–883); ed. Gauri Shankar, Lahore, 1937. The poem, in 20 *sargas*, deals with a war between a mythical King Kapphiṇa or Kapphaṇa of Kaśmīr, and King Prasenajit, ending in the former's conversion by the Buddha himself. Though dedicated to the Buddha, the final verse of every *sarga* contains the word Śiva.

Kav. *Kavirahasya*, *GOS.* 1, 3rd ed. Baroda, 1934; ed. by C. D. Dalāl and Pt. R. A. Sastry. Taken to be the first of 18 sections which were to comprise Rājaśekhara's *Kāvyamīmāṃsā*.

Kāv. *Kāvyālaṃkāra* of Rudraṭa, with comment of Nami Sādhu (A.D. 1609). *KM.* 2. *NSP.* 1909. A work on poetics, second half of the seventh century.

Kāvyasaṃgraha *Kāvyasaṃgraha*, ed. Jīvānanda Vidyāsāgara, Calcutta, 3 vol. (vol. 3, 1888). Used particularly for some obscure Bengal versions: vol. 2, pp. 1–52, the *Amaruśataka;* vol. 2, pp. 333–385, the *Śāntiśataka;* vol. 3, pp. 360–441, *Rasamañjarī* of Bhānudatta-miśra; vol. 3, pp. 87–192, *Vidagdhamukhamaṇḍana* of Dharmadāsa.

KHA., KHV. The *Kāvyānuśāsana* of Hemacandra (A.D. 1089–1173) with the commentaries *KHA* = *Alaṃkāracūḍāmaṇi*, and *KHV* = *Viveka;* ed. Rasiklāl C. Pārīkh, 2 vol., Bombay, 1938. Also, *KM.* 71, 2nd ed., *NSP.* 1934.

Khaṇ. — *Daśāvatāra-khaṇḍa-praśasti* (Bombay, 1860).

Kīcakavadha — *Kīcakavadha* of Nītivarman, with commentary of Janārdana-sena; ed. S. K. De, *Dacca Uni. Or. Series* 1, Dacca, 1929. Editor's intr., p. xiv, "composed some time before the 11th century A.D." on the strength of quotations in *Skb* and *ŚB;* nothing seems to have been taken by *V*.

Kir. — *Kirātārjunīya*, a poem in 18 cantos by Bhāravi (early sixth cent.), *NSP*. 1942; see also the study collating the verses with Indian sculpture, by T. N. Ramachandran, due to be published shortly at Calcutta.

Kkk. — *Kavikaṇṭhābharaṇa* of Kṣemendra, *KM*. 4, 3rd ed. *NSP*. 1937, pp. 149–169.

KM. — The *Kāvyamālā* series, published by the Nirnaya Sagar Press, Bombay; actually two series, the first being numbered 1–14 for short works, the second again 1–95 for longer.

Kpd. — *Kāvyapradīpa* of Govinda, *KM*. 24, 3rd ed. *NSP*. 1933.

Kpk. — *Kāvyaprakāśa* of Mammaṭa; a leading work on poetics, completed by Allaka or Allaṭa (eleventh-century Kaśmīrian). *Ānandāśrama Skt. Series* 89, ed. V. Abhyankar, Poona, 1921; also V. R. Jaḥḷkīkar, *Bombay Skt. Series*, 6th ed. *BORI*. 1950.

Kun. — *Kundamālā*, a short drama, probably by Dhīranāga; edited by M. R. Kavi and S. K. Rāmanātha Śāstrī as *Kundamālā by Diṅnāga, Dakshinabharati Series* No. 2, Bombay, 1923. Later editions by Jai Chandra Shastri with his own commentary appeared from The Punjab Book Depot, 1929 and 1932.

Kuv. — *Kuvalayānanda*, a work on poetics by Appayya Dīkṣita (A.D. 1554–1626); designed to fit Jayadeva's *Candrāloka;* 9th ed. *NSP*. 1947.

Kuṭ. — *Kuṭṭanīmata* of Dāmodaragupta, court poet and minister of Jayāpīḍa of Kaśmīr (A.D. 775–786). *Bibliotheca Indica*, work no. 266, Calcutta, 1944. This furnishes a better text than the Bombay editions (*KM*. 3, pp. 32–110 and *NSP*, 1899) and more than a hundred new stanzas.

Kvv. — *Kāvyānuśāsana* of Vāgbhaṭa, a Jain writer on poetics of the fourteenth century, with commentary and illustrations by the author. *KM*. 43, *NSP*.

LBD. *Bruchstücke Buddhistischer Drama*, Berlin, 1911 (Kön. Preuss. Turfan Expeditionen). Fragments of the *Kalpanāmāṇḍitikā* of Kumāralāṭa and the *Śāriputraprakaraṇa* of Aśvaghoṣa, edited by Heinrich Lüders.

Mah. *Mahāvīracarita*, a drama by Bhavabhūti; 4th ed., T. R. Ratnam Aiyar, S. Rangācariar, and V. L. Paṇśīkar, *NSP.* 1926.

Māl. *Mālatīmādhava*, a drama by Bhavabhūti; 6th ed., M. R. Telang, *NSP.* 1936.

Mālavikāgnimitra *Mālavikāgnimitram*, a drama by Kālidāsa; 8th ed., K. P. Parab and V. L. Paṇśīkar, *NSP.* 1935.

Mud. *Mudrārākṣasa* of Viśākhadatta, a drama of the intrigue whereby Cāṇakya-Viṣṇugupta destroyed the Nandas and set Candragupta upon the throne at Patna. *Bom. Skt. Ser.* 27, 8th ed. *NSP.* 1935.

Mṛc. *Mṛcchakaṭika*, a drama by Śūdraka; 7th ed., *NSP.* 1936.

Nāg. *Nāgānanda*, a drama by King Harṣa; ed. S. G. Bhanap, Bombay, 1892.

Naiṣadhīyacarita *Naiṣadhīyacarita* of Śrīharṣa, poem written during the second half of the twelfth century by a Gāhaḍavāla court poet. 8th ed., *NSP.* 1942, *V* has cited no stanza from this.

Nāṭ. *Nāṭyadarpaṇa* of Rāmacandra and Guṇacandra (twelfth-cent. Jain); *kārikās* on dramaturgy with their own commentary. *GOS.* 48, Baroda, 1929.

NDC. *Catalogue of palmleaf and selected paper MSS belonging to the Nepal Durbar Library, Khatmandu;* by Haraprasād Śāstrī, Calcutta, 1905.

NSP. The Nirnaya Sagar Press, Bombay; their editions have been used as far as possible, for reasons of availability.

Pad. *Padyaracanā* of Lakṣmaṇa Śāstrī Aṅkolakara; an anthology compiled between A.D. 1625–1650 (P. K. Goḍe, *JOR.* 14, 1941, pp. 184–193). *KM.* 89, *NSP.* 1908.

Padyacūḍāmaṇi *Padyacūḍāmaṇi* of Buddhaghoṣācārya; ed. Kuppuswami Śāstrī, Madras, 1921. A Sanskrit dramatic *Mahākāvya* on the life of the Buddha by a southern Buddhist (not the *Visuddhimagga* author); none of the stanzas appears in *V*.

Pavanadūta *Pavanadūta* of Dhoī, Dhoyī, or Dhoyīka, court poet of Lakṣmaṃasena of Bengal (accession A.D. 1178); ed.

Monmohan Cakravarti, *JASB*. 1905, pp. 41–71; also ed. Chintāharan Chakravarty, Calcutta, 1934 (*Skt. Sāhitya Parishat Series* no. 13).

PB. *The Pālas of Bengal* by R. D. Banerji, *Memoirs ASB*. vol. 5, no. 3 (1915), pp. 43–113.

PG. *Padyāvalī* of Rūpa Gosvāmin, first half of sixteenth century, disciple of Caitanya; of Karṇāṭa brahmin origin, resident in Bengal (official of Husain Shah) till retirement to Mathurā; ed. S. K. De, Dacca, 1934.

Pk. *Prabandhakośa* of Rājaśekhara-sūri; *Singhi Jain Series* 6; ed. Jinavijaya Muni; Śāntiniketan, 1935.

Pmt. *Padyāmṛta-taraṅgiṇī*, an anthology by Hari-Bhāskara (A.D. 1673) ed. J. B. Chaudhuri, Calcutta, 1941.

Pps. *Purātana-prabandha-saṃgraha*, a collection of medieval Jain tales; ed. Jinavijaya Muni; *Singhi Jain Series* 2, 1936.

Prab. *Prabandhacintāmaṇi* of Merutuṅgācārya (A.D. 1306); ed. Jinavijaya Muni, *Singhi Jain Series* 1, Śāntiniketan, 1933.

Prabodhacandrodaya *Prabodhacandrodaya* of Kṛṣṇamiśra. A drama composed A.D. 1065 for the victory celebrations of King Kīrtivarman and his general Gopāla over the armies of Karṇadeva; 6th ed., V. L. Paṇśīkar, *NSP*. 1935.

Pracaṇḍapāṇḍava *Pracaṇḍapāṇḍava* of Rājaśekhara, ed. Carl Capeller, Strassburg, 1885.

Pratāparudrayaśobhūṣaṇa *Pratāparudrayaśobhūṣaṇa* of Vidyānātha; a Kākaṭīya court work on poetics (for King Pratāparudra 1295–1323); ed. K. P. Trivedi, Bombay, 1909.

Pt. *Padyataraṅgiṇī* of Vrajanātha; from the *pratīka* index by N. A. Gore, *Poona Orientalist*, vol. 11, pp. 45–56.

Pv. *Padyaveṇī*, an anthology by Veṇīdatta (A.D. 1644), son of Jagajjīvana (whose *Jagajjīvana-vrajyā* is cited by the son); ed. J. B. Chaudhuri, Calcutta, 1944.

RA. *Rāmacaritam* of Abhinanda, son of Śatānanda (both cited in *V*); ninth century Pāla court poet; ed. K. Rāmaswāmi Śāstrī Śiromaṇi; *GOS*. 46, Baroda, 1930.

Rāj. *Rājataraṅgiṇī* of Kalhaṇa (A.D. 1149–50); ed. M. A. Stein (1892) and English translation, *Chronicles of the Kings of Kaśmīr*, 2 vol., London, 1900. A model of linguistic and archaeological research.

Rasapradīpa *Rasapradīpa* of Prabhākara, son of Mādhava; MS. *BORI*. 764/1886–92, dated Saṃvat 1891.

Rasg. *Rasagaṅgādhara* of Jagannātha, *KM*. 12, 2nd ed., *NSP*. 1894.

Rasm. *Rasamañjarī* of Bhānudatta (14th century); *Benares Skt. Series* 83, 1904. Also *Kāvyasaṃgraha*, vol. 3, pp. 360–441.

Rast. *Rasataraṅgiṇī* of Bhānudatta, Bombay, Gopal Narayan (year lost with frontispiece); also used *BORI*. 603/1887–91, and an edition from Benares, 1885.

Rat. *Ratnāvalī*, a drama by King Harṣa; ed. K. M. Joglekar, *NSP*. 1938. *Kpk*. 8. 9 and commentary is sometimes taken to mean that the actual writer was the court poet Dhāvaka, or Bāṇa.

RC. *Rāma[pāla]-carita* of śrī Sandhyākaranandin (son of Pinākanandin, grandson of Prajāpatinandin); ed. with Skt. commentary and English interpretation by R. C. Majumdar, R. Basak, and N. Banerji; Varendra Research Museum, Rajshahi 1939. Earlier and less satisfactory edition by Haraprasād Śāstrī, *Memoirs, ASB*. vol. 3, 1910–14, no. 1, pp. 1–56. The work gives a double meaning for every stanza, one referring to the classical epic of Rāma, the other to the history of King Rāmapāla. Where a commentary of the time exists (for one and a half cantos), some meaning can be obtained; for the greater part, the historical sense can only be conjectured. Written *circa* A.D. 1150 under King Madanapāla, son and third successor of Rāmapāla. The author styles himself Kali-kāla-Vālmīki.

Sa. *BORI*. 1498/1886–92. MS (dated Saṃvat 1609) anthology entitled the *Subhāṣitārṇava*, sometimes attributed to the Jain Ācārya Śubhacandra.

Sab. *Sabhyālaṃkaraṇa* of Bhaṭṭa Govindajit. MS anthology *BORI*. 417/1884–87.

Śāk. *Abhijñāna-Śākuntalam*, a drama by Kālidāsa; 11th ed. *NSP*. 1947. For the Bengal recension, R. Pischel, *HOS*. 16 (1922).

Śān. *Śāntiśataka* ascribed to Śilhaṇa or Śilhaṇamiśra, undoubtedly a compilation as is seen in most versions. For the critical problem, ed. R. Schoenfeld, Leipzig,

1910; also used, ed. Dīnānātha Nyāyaratna and Candramohan Vandyopādhyāya, undated, *circa* 1880, Calcutta; and the version in the *Kāvyasaṃgraha*.

ŚB. *Śṛṅgāraprakāśa* of Bhoja; the largest known Sanskrit work on poetics, including everything in the *Skb;* unpublished, the references being from *pratīka* slips very kindly supplied by Prof. V. Raghavan.

Sb. A MS collection (anonymous) of *subhāṣitas*, *BORI.* 91/1883–84; fol. 1 missing, 2–22 in Śāradā script, 23–42 in Devanāgarī; mostly *nīti* type stanzas, parallel to *Sbh.*

Sbh. *Subhāṣitāvalī*, published as of Vallabhadeva; ed. P. Peterson and Durgā Prasāda, Bombay, 1886. But this is identical with the *Subhāṣitāvalī* of Śrīvara, *BORI.* 203 and 204 of 1875–76. Anthologist, Kaśmīrian of the fifteenth century.

Sd. *Sāhitya-darpaṇa* of Viśvanātha Kavirāja, 5th ed. *NSP*, 1931.

SG. *Subhāṣitāvalī* of Gopīnātha, MS anthology, *BORI.* 820/1886–92.

Shv. *Subhāṣita-hārāvalī* of Hari Kavi, *circa* 1685, by a court poet of the Marāṭhā king Sambhājī. MS *BORI.* 92/1883–84, heterogeneous codex made up of several pieces, which I have taken as four instead of Thomas' three. Authors often cited.

Śiś. *Śiśupālavadha*, a poem in twenty cantos by Māgha; ed. Durgāprasād and Śivadatta, 11th ed. N. R. Acharya, *NSP*, 1940.

SK. *Subhāṣitaratnakośa* of bhaṭṭa-śrī-Kṛṣṇa. MS anthology, incomplete; *BORI.* 93/1883–84, the first 155 folios only.

Skb. *Sarasvatīkaṇṭhābharaṇa*, a work on poetics by King Bhoja of Dhārā (later subsumed in *ŚB.*); ed. A. Borooah, Calcutta, 1883; used *KM.* 94, *NSP*, 1934, which has an index and commentary.

Skv. *Sāhityakaumudī* of Vidyābhūṣaṇa, *KM.* 63.

Sl. An anonymous MS anthology, probably Mahārāṣṭrian; *BORI.* 324/A of 1881–82, fol. 22 + 38.

Slp. *Śṛṅgārālāpa*. MS anthology on *śṛṅgāra* which lifts bodily from well-known works like *Han*, and has one section made up of a northern Bhartṛhari *śṛṅgāraśataka*. *BORI.* 92/1883–84.

Smk. *Sūktimuktāvalī* of Ārohaka Bhagadatta Jalhaṇa; ed. Embar Kṛṣṇamācārya, *GOS.* 82, Baroda, 1938.

Smv. Another *Sūktimuktāvalī* (before A.D. 1600), P. K. Goḍe, *IHQ*, 1946, pp. 55–59; from a *pratīka* index kindly supplied by Prof. R. N. Dandekar, Poona.

Śp. The *Paddhati* of Śārṅgadhara, vol. I (the rest never appeared); ed. P. Peterson, *Bomb. Skt. Series 37*, Bombay, 1888. The anthologist was son of Dāmodara, grandson of Rāghava, great-grandson of Hammīra Bhūpati of Śākambharī; composed the work in A.D. 1363.

Srb. *Subhāṣitaratnabhāṇḍāgāra*, the largest published or known Sanskrit anthology, 8th edition, *NSP*, 1952. As the sources are all well known, this has not been cited systematically, but is recommended to the reader as a handy, modern, general collection of *subhāṣitas*.

Srh. *Sūktiratnahāra* of Sūrya, a Malabarian anthology; ed. K. Sāmbaśiva Śāstrī, *TSS.* 141, Trivandrum, 1938.

Śṛt. *Śṛṅgāratilaka*, attributed to Kālidāsa, and printed as his with the *Ṛtusaṃhāra*, *NSP*, 1931 (7th ed. V. L. Paṇśīkar); the work of Rudraṭa with the same title, *KM.* 3, pp. 111–152, has not been found useful here.

Ssm. *Ślokasaṃgraha* of Maṇirāma Dīkṣita, court poet of Rājā Ṭoḍar Mal. Unpublished, from *BORI.* 361/1884–86 (lacuna between stanzas 190–204, 1454–1496). Another MS *BORI.* 527/1887–91 with the initial folio missing but otherwise better was not available at the time. Authors generally cited, and stanzas numbered 1–1600 (or more).

Ssv. A MS anthology, entitled *Sārasūktāvalī*, compiled by the Jain scholar śrī Municandra Gaṇi, written down by Pt. Śivahaṃsa in Saṃvat 1650; prototype of most Jain *subhāṣita* collections.

St. *Sabhātaraṅga* of Jagannātha Miśra, second half of eighteenth century. Unpublished, from *BORI.* 416/1884–87, which seems less interpolated than the other MSS of the work; authors often cited.

Sūryaśataka *Sūryaśataka* of Mayūra, *KM.* 19, *NSP*, 1889; other editions by A. P. Quackenbos, N.Y., 1947, and in the *Kāvyasaṃgraha.*

Svapnavāsavadatta *Svapnavāsavadatta*, a drama attributed to Bhāsa; 2nd ed. *TSS.* 1915.

Svt. *Suvṛttatilaka* of Kṣemendra, *KM.* 2, pp. 29–54; 2nd ed. *NSP*, 1932.

Tāp. *Tāpasavatsarāja*, a dramatic fragment ascribed to Anaṇgaharṣa śrī-Mātrarāja (our Malayarāja); ed. Udayagiri Yatirāja Sampatkumāra Rāmānuja Muni of Melkoṭe, Bangalore, 1929; beginning and end missing. Author probably a Kaśmīrian, son of śrī Narendravardhana; *cf.* Hultzsch, "Ueber d. Drama Tap.", *Gött. Nach.*, 1886.

Tār. *Tāranātha's Geschichte des Buddhismus in Indien*, aus dem Tibetischen übersetzt, von Anton Schiefner, St. Petersburg, 1869.

Tilakamañjarī *Tilakamañjarī* of Dhanapāla, a prose romance, end of tenth century. *KM.* 85, 2nd ed., *NSP*, 1938.

TSS. *Trivandrum Sanskrit Series.*

Udayasundarīkathā *Udayasundarīkathā* of Soḍḍhala; *GOS.* 11, Baroda, 1920.

Uj. *Ujjvalanīlamaṇi* of Rūpa Gosvāmin (author of *PG*). *KM.* 95, 2nd ed. *NSP*, 1932.

Ut. *Uttararāmacarita*, a drama by Bhavabhūti; 10th ed. *NSP*, 1949.

Vām. *Kāvyālaṃkārasūtravṛtti* of Vāmana. *KM.* 15, 3rd ed. *NSP*; the superior 4th edition by Pt. N. R. Acārya was issued too late to be used; also, A. Borooah, Calcutta, 1883.

VA. *Vāgbhaṭālaṃkāra*, *KM.* 48, a work on poetics by Vāgbhaṭa (not to be confused with the later author of *Kvv.*), Jain minister of the Cālukya king Jayasiṃha Siddharāja of Anhilvāḍ (A.D. 1094–1143).

Vās. *Vāsavadattā* of Subandhu, prose romance; ed. Fitz Edward Hall, *Bibliotheca Indica*, Calcutta, 1859.

Veṇ. *Veṇisaṃhāra*, a drama in six acts by Bhaṭṭa Nārāyaṇa; 9th ed. *NSP*, 1940.

Vid. *Viddhaśālabhañjikā*, a drama by Rājaśekhara; ed. B. R. Arte, Poona, 1886.

Vik. *Vikramorvaśīyam*, a drama by Kālidāsa; ed. *NSP*, 1942.

Vikramāṅkadevacarita *Vikramāṅkadevacarita*, a Sanskrit romantic poem on the life of King Vikramāṅkadeva of Kalyāṇī, written about A.D. 1088 by the Kaśmīrian poet Bilhaṇa; ed. G. Bühler, *Bombay Skt. Series* 14, 1875; copied with

innumerable misprints, Rāmāvatāra Śarmā, Banāras, 1922.

Vkj. *Vakrokti-jīvita* of Rājānaka Kuntala (or Kuntalaka, or Kuntaka), first two *unmeṣas* only (parts of 3, 4 in MS) ed. S. K. De, Calcutta, 1923; author's date "about the middle of the 11th century."

Vmm. *Vidagdha-mukha-maṇḍana* of Dharmadāsa, from the *Kāvyasaṃgraha.*

Vyk. *Vyaktiviveka*, a work on poetics by Rājānaka Mahimabhaṭṭa; *Kāśī Skt. Series*, 121; Banāras, 1936.

THE SUBHĀṢITARATNAKOṢA

विद्याकरग्रथितः

सुभाषितरत्नकोषः ॥

नमो बुद्धाय ।

नानाकवीन्द्रवचनानि मनोहराणि N. 1b K. 1a 1 T. 1
संख्यावतां परमकण्ठविभूषणानि ।
आकम्पकानि शिरसश्च महाकवीनां
तेषां समुच्चयमनर्घमहं विधास्ये ॥ १ ॥

॥ सुगतव्रज्या ॥ १ ॥

आबाहूद्धतमण्डलाग्ररुचयः संनद्धवक्षःस्थलाः 2 T. 2
सोष्माणो व्रणिनो विपक्षहृदयप्रोन्माथिनः कर्कशाः ।
उत्सृष्टाम्बरदृष्टविग्रहभरा यस्य स्मराग्रेसरा
मारा मारवधूस्तनाश्च न दधुः क्षोभं स वोऽव्याज्जिनः ॥ १ ॥
अश्वघोषस्य ॥

नम्राः पादनखेषु यस्य दशसु ब्रह्मेशकृष्णास्त्रयस् 3 T. 3
ते देवाः प्रतिबिम्बनात्रिदशतां सुव्यक्तमापेदिरे ।
स त्रैलोक्यगुरुः सुदुस्तरभवाकूपारपारंगतो
मारव्यूहजयप्रगल्भसुभटः शास्ता तव स्तान्मुदे ॥ २ ॥
वसुकल्पस्य ॥

कामक्रोधौ द्वयमपि पदं प्रत्यनीकं वशित्वे (4) T. 4 S. 1.49.1
हत्वानङ्गं किमिव हि रुषा साधितं त्र्यम्बकेण ।
यस्तु क्षान्त्या शमयति शतं मन्मथाद्यानरातीन्
कल्याणं वो दिशतु स मुनिग्रामणीरर्कबन्धुः ॥ ३ ॥
संघश्रियः ॥

No heading in N K T_1; T_2 कवीन्द्रवचनसमुच्चयः । K benediction ॐ नमः श्रीदेव्यैः ॥ नमो नारायणाय । Vrajyā rubrics in N om. ततः; in K always ततो, irrespective of saṃdhi requirements; N marks Vrajyā endings only by ॥ ○ ॥. Neither Vrajyās nor stanzas numbered in N, K, or P.

1 — [b]) K °कर्णविभूषणानि. **2** — [c]) K °दृप्तविग्रह-. — [d]) T_2 वारवधू-. ○ Sbh. 74; Subhāṣ 1. (9 *a*); Jayaratha ad As. p. 95; Vām. ad 4.3.7. **3** — [b]) T प्रव्यक्त°. — [c]) T_1 वसुकस्य; K om. **4** — [a]) T S यदि (पदं). S प्रसिद्धं (वशित्वे). — [b]) T $S_{2,3}$ त्र्यम्बकेन; S_1 कामुकेन (त्र्यंबकेण). — [c]) S मन्मथादीन्.

5 T. 5 श्रेयांसि वः स सुगतः कुरुतादपार-
संसारसागरसमुत्तरणैकसेतुः ।
दुर्वारमारपरिवारबलावलेप-
कल्पान्तसंततपयःप्रसरैरहार्यः ॥ ४ ॥

अपराजितरक्षितस्य ॥

6 T. 6 शास्ता समस्तभुवनं भगवानपायात्
पायादपास्ततिमिरो मिहिरोपमेयः ।
संसारभित्तिभिदुरो भवकन्दकन्दु-
कन्दर्पदर्पदलनव्यसनी मुनीन्द्रः ॥ ५ ॥

वसुकल्पस्य ॥

7 T. 7 S. 1.49.3 कारुण्यामृतकन्दलीसुमनसः प्रज्ञावधूमौक्तिक-
ग्रीवालंकरणश्रियः शमस↑रित्पूरोत्सलच्छीकराः । ↑K. 1b
ते मौलौ भवतां मिलन्तु जगतीराज्याभिषेकोचित-
स्रग्भेदा अभयप्रदानचरणप्रेङ्खन्नखाग्रांशवः ॥ ६ ॥

8 T. 8 S. 1.49.4 शीलाम्भःपरिषेकशीतलदृढध्यानालवालस्फुरद्-
दानस्कन्धमहोन्नतिः पृथुतरप्रज्ञोल्लसत्पल्लवः ।
देयात्तुभ्यमवार्यवीर्यविटपः क्षान्तिप्रसूनोदयः
सुच्छायः षडभिज्ञकल्पविटपी संबोधिबीजं फलम् ॥ ७ ॥

एतौ श्रीधरनन्दिनः ॥

(9) T. 9 एकस्यापि मनोभुवस्तदबलापाङ्गैर्जगन्निर्जये
कामं निह्नुतसर्वविस्मयरसव्यक्तिप्रकारा वयम् ।
यस्त्वेनं सबलं च जेतुमभितस्तत्कम्पमात्रं भ्रुवोर्
नारेभे सुगतस्तु तद्गुणकथा स्तम्भाय नः केवलम् ॥ ८ ॥

कुमुदाकरमतेः ॥

---

6 — c) K °भिदुरोद्भव°. T कंदकंद°. 7 — b) S °पूरोच्छलच्°. 8 — c) S °प्रसूनोद्गमः. — d) K स्वच्छायः. — e) K °नन्दनः. 9 — b) T1 कार्यं (कामं).

प्रत्येकानन्तजातिप्रतिवपुरमितावृत्तिजन्मार्जितैनो- 10 T. 10
भोक्तृव्रातोज्जिहीर्षाफलनिलयमहापौरुषस्यापि शास्तुः ।
केऽप्युत्कर्षं स्तुवन्ति स्मरमपि जयतस्तद्वदामः किमस्मिन्
यो भस्मासीत्कटाक्षज्वलनकणिकया प्रागुमाकामुकस्य ॥ ९ ॥

वल्लणस्य ॥

पायाद्वः समयः स मारजयिनो वन्ध्यायितास्त्रोत्करः (11) T. 11
क्रोधाद्यत्र तदुत्तमाङ्गकवलोन्मीलन्महाविक्रमः ।
आसीदद्भुतमौलिरत्नमिलितां व्यात्ताननच्छायिकाम्
आलोक्यात्मन एव मारसुभटः पर्यस्तधैर्योदयः ॥ १० ॥

श्रीपाशवर्मणः ॥

खेलाचञ्चलसंचरन्निजपदप्रेङ्खोललीलामिलत्- 12 T. 12
सद्यःसान्द्रपरागरागरचितापूर्वप्रसूनश्रियः ।
आश्लिष्यन्मधुलम्पटालिनिवहस्योच्चैर्मिथश्चुम्बनैर्
व्याकोषः कुसुमाञ्जलिर्दिशतु वः श्रेयो जिनायार्पितः ॥ ११ ॥

जि↑तारिनन्दिनः ॥ ↑K. 1b

दरोन्मुक्तारक्तस्फुरदधरवीथीक्रमवमन्- 13 T. 13
मयूखान्तर्मूर्च्छद्द्युतिदशनमुद्देशवशिनः ।
सुखं तद्वः शास्तुर्दिशतु शिवमज्ञानरजनी-
व्यवच्छेदोद्गच्छन्महिमघनसंध्यातप इव ॥ १२ ॥

त्रि↑लोचनस्य ॥ ↑N. 2a

कन्दर्पादपि सुन्दराकृतिरिति प्रौढोत्सलद्रागया 14 T. 14
वृद्धत्वं वरयोषितोऽनयदिति त्रासाकुलस्वान्तया ।
मारस्यापि शरैरभेद्यहृदिति श्रद्धाभरप्रह्वया
पायाद्वः स्फुटबाष्पकम्पपुलकं रत्या जिनो वन्दितः ॥ १३ ॥

तस्यैवेति श्रुतिः ॥

---

10 — [a]) T प्रत्येकानेक-.　**11** — [a]) T वन्ध्योऽपितास्त्रोत्करः (T2 °त्रासोत्कटः). — [b]) T ममा(T2 °नो)विक्रमः. — [c]) T °मिलित-. — [d]) K आलोक्यात्मर.　**13** — [d]) K °संध्यात्रप.

15 T. 15 S. 1.49.2 पादाम्भोजसमीपसंनिपतितस्वर्णाथदेहस्फुरन्-
नेत्रस्तोमतया परिस्फुटमिलन्नीलाब्जपूजाविधिः ।
वन्दारुत्रिदशौघरत्नमुकुटोद्भूतप्रभापल्लव-
प्रत्युन्मीलदपूर्वचीवरपटः शाक्यो मुनिः पातु वः ॥ १४ ॥

वसुकल्पस्य ॥

16 T. 16 क एकस्त्वं पुष्पायुध मम समाधिव्ययविधौ
सुपर्वाणः सर्वे यदि कुसुमशस्त्रास्तदपि किम् ।
इतीवैनान्नूनं य इह सुमनोऽस्त्रत्वमनयत्
स वः शास्ता शस्त्रं दिशतु दशदिङ्मारविजयी ॥ १५ ॥

॥ इति सुगतव्रज्या ॥ १ ॥

॥ ततो लोकेश्वरव्रज्या ॥ २ ॥

17 T. 17 द्युतिस्वच्छज्योत्स्नापटपटलवृष्ट्या न कमलं
न चन्द्रः सान्द्रश्रीपरिमलगरिम्णास्यममलम् ।
मधूद्राणां निद्राभिदुरमपमुद्राद्भुतमुदश्
चकोरान् बिभ्राणं सरसिरुहपाणेरवतु वः ॥ १ ॥

बुद्धाकरगुप्तस्य ॥

18 T. 18 वरदकरसरोजस्यन्दमानामृतौघ-
व्युपशमितसमस्तप्रेतसंघाततर्षः ।
जयति सितगभस्तिस्तोमशुभ्राननश्रीः
सहजगुरुदयार्द्रालोकनो लोकनाथः ॥ २ ॥ ↑K. 2a

रत्नकीर्तेः ॥

19 T. 19 अत्युद्गाढरयस्थिराकृतिघनध्वानभ्रमन्मन्दर-
क्षुब्धक्षीरधिवीचिसंचयगतप्रालेयपादोपमः । ↑T. 2b
श्रीमत्पोतलके गभीरविवृतिध्वानप्रतिध्वानिते
सान्द्रस्वांशुचयश्रिया वलयितो लोकेश्वरः पातु वः ॥ ३ ॥

ज्ञानश्रीमित्रस्य ॥

---

15 — c) S °मुकुटोत्सर्पत्. **17** — c) T2 मधुद्राणां. — e) N बुद्धाकरस्य; T °गुप्तानां. **19** — a) T प्रत्युद्गाढ-. — d) K सान्द्रस्वाश्र°.

20 कृपावृष्टिस्फीतात्तव हृदयपीयूषसरसः
प्रवाहो निर्गत्य क्रमतनिमरम्यः करुणया ।
तृषार्तानामीषद्वितितिमधुरान्तःप्रतिगति-
प्रणालीभिः पश्चाभवदिति किमन्यद्भुजकरात् ॥ ४ ॥
त्रिलोचनस्य ॥

21 रविमिव धृतामिताभं कविमिव सुरसार्थविरचितस्तोत्रम् ।
मधुमिव संभृतकरुणं विधुमिव नाथं खसर्पणं वन्दे ॥ ५ ॥
पुरुषोत्तमदेवस्य ॥

(22) उदरस्येद[म]णुत्वं सहजगुरुत्वं यदि नेदं हृदयस्य ।
स्वार्थे कथमलसत्वं कथमनुसत्वं हितकरणे मतिरस्य ॥ ६ ॥
ज्ञानश्रीमित्रस्य ॥

23 वक्त्रं नैष कलानिधिर्धवलिमा नैषोज्ज्वला कौमुदी
नेत्रे नीलरुची न लाञ्छनयुगं चन्द्रेऽस्त्यमन्दच्छवि ।
इत्युन्नीय विधोरभीतिविहसद्यत्संनिधिं साध्वगान्
नूनं नीरजमस्तु वः शिवदिवे तल्लोकनाथाननम् ॥ ७ ॥

24 जटाजूटाभ्यन्तर्नवरविरिव श्यामजलभृद्-
वृतः शोणाशोकस्तवकममिताभः प्रमिनुते ।
महर्षेर्यस्येन्दुद्युतिघटितमूर्तेरिव स वः
क्लमं भिन्द्याद्द्यात्प्रशमसुखपीयूषलहरीम् ॥ ८ ॥
बुद्धाकरस्यैतौ ॥

॥ इति लोकेश्वरव्रज्या ॥ २ ॥

॥ ततो मञ्जुघोषव्रज्या ॥ ३ ॥

25 अङ्गामोदसमोच्छलद्घृणिपतद्भृङ्गावलीमालित- ↑ N. 2b
स्फूर्जल्लाञ्छनसूत्रगुम्फितमिलन्नीलोत्पलश्रीरिव । ↑ K. 3a
निर्यत्पादनखोन्मुखांशुविसरस्रग्दन्तुरः स्मर्यतां
मञ्जुश्रीः सुरमुक्तमञ्जरिशिखावर्षैरिवाभ्यर्चितः ॥ १ ॥

23 — d) K °दह्लोक°. 24 — e) K पंडितबुद्धाकरगुप्तस्यैतौ. 25 — b) N has some extra letter after °रिव.

26 शस्त्रोद्यद्बाहुदेहस्फुरदनलमिलद्धूमकल्पान्तपुञ्जः
शृङ्गान्तानन्तविश्वार्पितमहिषशिरोमक्षिकालीविकल्पः ।
त्रासत्यक्तस्वपर्णास्तृतसुरघृणयेवालसत्पादवृन्दस्
तारौघप्लुष्टभानुर्जगदवतु नटन्भैरवात्मा कुमारः ॥ २ ॥
वल्लणस्यैतौ ॥

27 खड्गी सशब्दमथ पुस्तकवान्सचिन्तं बालः सखेलमभिरामतमः सकामम् ।
नानाविधं सुरवधूभिरितीक्षितो वः पायाच्चिरं सुगतवंशधरः कुमारः ॥ ३ ॥
पुरुषोत्तमस्य ॥

(28) मुग्धाङ्गुलीकिशलयांह्रिसुवर्णकुम्भ-
वान्तेन कान्तिपयसा घुसृणारुणेन ।
यो वन्दमानमभिषिञ्चति धर्मराज्ये
जागर्तु वो हितसुखाय स मञ्जुवज्रः ॥ ४ ॥
जितारिपादानाम् ॥

29 अमीषां मञ्जुश्रीरुचिरवदनश्रीकृतरुचां
श्रुतं नो नामापि क्व नु खलु हिमांशुप्रभृतयः ।
ममाभ्यर्णे धार्ष्ट्याच्चरति पुनरिन्दीवरमिति
क्रुधेवेदं प्रान्तारुणमवतु वो लोचनयुगम् ॥ ५ ॥
शान्ताकरगुप्तस्य ॥

॥ इति मञ्जुघोषव्रज्या ॥ ३ ॥

॥ ततो महेश्वरव्रज्या ॥ ४ ॥

30 S. 1.4.1 (वसुकल्पदत्तस्य) P. 2a (वसुकल्पदत्तस्य)
शिल्पं त्रीणि जगन्ति यस्य कविता यस्य त्रिवेदी गिरो
यश्चक्रे त्रिपुरव्ययं त्रिपथगा यन्मूर्ध्नि माल्यायते ।
त्रीन् लोकानिव वीक्षितुं वहति यो विस्फूर्जदक्ष्णां त्रयं
स त्रैगुण्यपरिच्छदो विजयते देवस्त्रिशूलायुधः ॥ १ ॥
वसुकल्पस्य ॥

26 — c) K त्रासत्य कुस्वपत्रा (?). **28** — a) K मुग्धामुली-. ○ Dedication of जातिनिराकरण by Jitāri; ed. G. Tucci, *ABORI*. 11. 1930. p. 55. **30** — a) S गुरोर्. — c) S त्रीन्कालानिव. S3 अक्षित्रयं.

वाणीभूतपुराणपूरुषधृतिप्रत्याशया धाविते 31 S. 1.15.4
निद्रातिस्फुरदाशुशुक्षणिकणक्लान्ते शकुन्तेश्वरे । ↑K. 3b
नम्रोन्नम्रभुजंगपुङ्गवगुणव्याकृष्टबाणासन-
क्षिप्तास्त्रस्य पुरद्रुहो विजयते सन्धानसीमाश्रमः ॥ २ ॥

पीयूषद्रवपानदोहदरसव्यग्रोरगग्रामणी- 32 P. 18b (anon)
दष्टः पातु शशी महेश्वरशिरोनेपथ्यरत्नाङ्कुरः ।
यो बिम्बप्रतिपूरणाय विधृतो निष्पीड्य संदंशिका-
यन्त्रे शैवललाटलोचनशिखाज्वालाभिरावर्ध्यते ॥ ३ ॥
मुरारेरेतौ ॥

भद्रं चन्द्रकले शिवं सुरनदि श्रेयः कपालावले 33 P. 7b (anon)
कल्याणं भुजगेन्द्रवल्लि कुशलं विश्वे शटासन्तते ।
इत्याहुर्मिलिताः परस्परममूर्यस्मिन् प्रशान्तिं गते
कल्पान्तारभटीनटस्य भवतात्तद्वः श्रिये ताण्डवम् ॥ ४ ॥

देवि त्वद्वदनोपमानसुहृदामेषां सरोजन्मनां 34 P. 10b (शितिकण्ठस्य)
पश्य व्योमनि लोहितायति शनैरेषा दशा वर्तते ।
इत्थं संकुचदम्बुजानुकरणव्याजोपनीताञ्जलेः
शम्भोर्वञ्चितपार्वतीकमुचितं संध्यार्चनं पातु वः ॥ ५ ॥
राजशेखरस्य ॥

कस्मात्पार्वति निष्ठुरासि, सहजः शैलोद्भवानामयं, 35 S. 1.7.1 (भोजदेवस्य) P. 6.a
निःस्नेहासि कथं, न भस्मपुरुषः स्नेहं बिभर्ति क्वचित् ।
कोपस्ते मयि निष्फलः प्रियतमे, स्थाणौ फलं किं भवेद्
इत्थं निर्वचनीकृतो गिरिजया शंभुश्चिरं पातु वः ॥ ६ ॥ ↑N. 3a

---

31 — [a]) S धारिते. — [b]) S निद्रातीक्ष्णजाशु-. — [d]) N पुरुद्रुहो. — [e]) K बाणस्य. ○ Anr. 7.114 — [b]) विद्राति°; Smk. 1.4 (श्रीमुरारेः). **32** — [c]) K शण्डंसिका-. — [e]) K मुरारेः. **33** — [b]) P विश्वक् जटा-. — [d]) P भवताद्वः श्रेयसे. ○ Smk. 2.35; Shv. A. 12b. **34** K omits most ञ on this folio. — [c]) P संपुटदंबु-. — [d]) K °कमुमितं. ○ ŚB. 3.89. **35** — [a]) S सहजं. S इदं (अयं). — [b]) SP कुतो न भस्म प(P °पु°)रुषः स्नेहं क्वचिद्बि(S1.2 °न्नि°)दति. — [d]) SP शंभुः शिवायास्तु वः.

36 S. 1.95.1 (मुञ्जस्य) P. 3a (रावणस्य)

वपुःप्रादुर्भावादनुमितमिदं जन्मनि पुरा
पुरारे न प्रायः क्वचिदपि भवन्तं प्रणतवान् ।
नमञ् जन्मन्यस्मिन्नहमतनुरग्रेऽप्यनतिभाङ्
महेश क्षन्तव्यं तदिदमपराधद्वयमपि ॥ ७ ॥

(37)

किं वाच्यो महिमा महाजलनिधेर्यस्येन्द्रवज्राहतस्
त्रस्तो भूभृदमज्जदम्बुनिचये कौलीलपोताकृतिः । ↑K. 4a
मैनाकोऽपि गभीरनीरविलुठन् पाठीनपृष्ठोच्छल-
च्छैवालाङ्कुरकोटिकोटरकुटीकुड्यान्तरे निर्वृतः ॥ ८ ॥

38 S. 1.3.3

तादृक्सप्तसमुद्रमुद्रितमही भूभृद्भिरभ्रंकषैस्
तावद्भिः परिवारिता पृथुपृथुद्वीपैः समन्तादियम् ।
यस्य स्फारफणामणौ निलयनान्मज्जत्कलङ्काकृतिः
शेषः सोऽप्यगमद्यदङ्गदपदं तस्मै नमः शंभवे ॥ ९ ॥

[एतौ] वल्लणस्य ॥

(39) S. 1.13.2 (भवभूतेः) P. 10.a (भवभूतेः)

गाढग्रन्थिप्रफुल्लद्गलविकलफणापीठनिर्यद्विषाग्नि-
ज्वालानिस्तप्तचन्द्रद्रवदमृतरसप्रोषितप्रेतभावाः ।
उज्जृम्भा बभ्रुनेत्रद्युतिमसकृदसृक्तृष्णयालोकयन्त्यः
पान्तु त्वां नागनालग्रथितशवशिरःश्रेणयो भैरवस्य ॥ १० ॥

तस्यैव ॥

40 P. 3a (बिभीषणस्य)

बभ्रुभ्रूश्मश्रुकेशं शिखरमिव गिरेर्लग्नदावाग्निमालं
नेत्रैः पिङ्गोग्रतारैस्त्रिभिरिव रविभिश्छद्रितः कालमेघः ।
दंष्ट्राचन्द्रप्रभाभिः प्रकटितसुबृहत्तालुपातालमूलं
शंभोर्वक्त्रं सुवक्त्रत्रितयभयकरं हन्त्वघं दक्षिणं वः ॥ ११ ॥

रक्षोविभीषणस्य ॥

---

36 — a) S1 वपुनः; S2.3 पुनः (वपुः). — c) K नमन्मुक्त°. ○ Smk. 133.12 (अपराधसुंदरस्य); Kuv. p. 137; Shv.A.25a. 30; Kpk. 501; SK. 1.17; KHV. 567. **37** (= 1208). — b) K °कृती ।. — d) K कुल्यन्तरे. ○ Any. p. 98.47; Śp. **1096** (बधिरकवेः); Srb.p.216.31. **38** — a) S3 °भूषद्भिर्. — c) S °तिर्यक् (मज्जत्). — e) N om. एतौ; K एता. ○ Srb.p.6.80. **39** — a) S1.2 °पीड°. — b) S °निष्टप्त°. — c) S1 बभ्रनेत्रा. K °सकृत्रस्°. — d) K नागलाल°. **40** — a) K °भूश्मश्रु°. — b) P रविभिश्चित्रितः. — c) K दष्टा चंद्र°. P प्रकलित°. — d) KP सुवक्त्रं. K भवभयहरणं; P त्रितयभयहरं. K दाक्षिणं.

उद्दामदन्तरुचिपल्लविताधेचन्द्र- 41 S. 1.8.2 (श्रीसंघमित्रस्य)
ज्योत्स्नानिपीततिमिरप्रसरोपरोधः ।
श्रेयांसि वो दिशतु ताण्डवितस्य शंभोर्
अम्भोधरावलिघनध्वनिरट्टहासः ॥ १२ ॥

राजगुरुसंघश्रियः ॥

त्वङ्गद्गङ्गमुदञ्चदिन्दुशकलं भ्रश्यत्कपालावलि 42 S. 1.9.1 (वीर्यमित्रस्य) P. 19.*a*
क्रोडभ्राम्यदमन्दमारुतरयस्फारीभवद्भांकृति ।
पायाद्वो घनताण्डवव्यतिकरप्राग्भारखेदस्खलद्-
भोगीन्द्रश्लथपिङ्गलोत्कटजटाजूटं शिरो धूर्जटेः ॥ १३ ॥

नखदर्पणसंक्रान्तप्रतिमादशकान्वितः । ↑ K. 4*b* 43 P. 6*b* (भासस्य)
गौरीपादानतः शंभुर्जयत्येकादशः स्वयम् ॥ १४ ॥

चूडापीडकपालसंकुलपतन्मन्दाकिनीवारयो 44
विद्युत्प्रायललाटलोचनपुटज्योतिर्विमिश्रत्विषः ।
पान्तु त्वामकठोरकेतकशिखासंदिग्धमुग्धेन्दवो
भूतेशस्य भुजङ्गवल्लिवलयस्रङ्नद्धजूटा जटाः ॥ १५ ॥

भवभूतेः ॥

स जयति गाङ्गजलौघः शंभोरुत्तुङ्गमौलिविनिविष्टः । 45 S. 1.10.2 P. 5*b*
मज्जति पुनरुन्मज्जति चन्द्रकला यत्र शफरीव ॥ १६ ॥

स वः पायादिन्दुर्नवबिसलताकोटिकुटिलः 46 S. 1.11.1 (राजशेखरस्य) P. 18*b*
स्मरारेर्यो मूर्ध्नि ज्वलनकपिशे भाति निहितः ।
स्रवन्मन्दाकिन्याः प्रतिदिवससिक्तेन पयसा
कपालेनोन्मुक्तः स्फटिकधवलेनाङ्कुर इव ॥ १७ ॥

---

41 — [b]) S1. 2 प्रकरोप-; S3 प्रकराव-. **42** — [a]) K °वली-. — [b]) P क्रोडे. S °मारुतचय-. K °भांकृर्तिं; P भांकृतिः. — [c]) S1. 2 P °खेलस्खलद्-. — [d]) K °जटाकूटं. **43** — [a]) P °संक्रांति-. — [b]) P दर्शका-. **44** — [e]) K श्रीभवभूतेः. ○ Māl. 1.1; Srb. p. 9.120. **45** — [a]) S3 गांगतरंगः. **46** — [b]) K °कपिले; P °कठिने. ○ As. ad 21; Cit. p. 85; Amd. 731; Vām. ad 4.3.9.

47 S. 1.11.5 (वररुचेः) P. 96 (कालिदासस्य), 19a

च्युतामिन्दोर्लेखां रतिकलहभग्नं च वलयं
द्वयं चक्रीकृत्य प्रहसितमुखी शैलतनया ।
अवोचद्यं पश्येत्यवतु स शिवः सा च गिरिजा
स च क्रीडाचन्द्रो दशनकिरणापूरिततनुः ॥ १८ ॥

48* S. 1.3.2 (बाणस्य) P. 10a (रक्षोरावणस्य)

नमस्तुङ्गशिरश्चुम्बिचन्द्रचामरचारवे ।
त्रैलोक्यनगरारम्भमूलस्तम्भाय शंभवे ॥ १९ ॥

(49) S. 1.16.1 (अमरुकस्य)

क्षिप्तो हस्तावलग्नः प्रसभमभिहतोऽप्याददानोंऽशुकान्तं
गृह्णन् केशेष्वपास्तश्चरणनिपतितो नेक्षितः संभ्रमेण ।
आलिङ्गन्योऽवधूतस्त्रिपुरयुवतिभिः साश्रुनेत्रोत्पलाभिः
कामीवार्द्रापराधः स हरतु दुरितं शांभवो वः शराग्निः ॥ २० ॥

बाणस्य ॥

50 S. 1.20.5 P. 7b

संध्याताण्डवडम्बरव्यसनिनो भीमस्य चण्डभ्रमि-
व्यावृत्यद्भुजदण्डमण्डलभुवो झंझानिलाः पान्तु वः ।
येषामुच्छलतां जवेन झगिति व्यूहेषु भूमीभृताम्
उड्डीनेषु बिडौजसा पुनरसौ दम्भोलिरालोकितः ॥ २१ ॥ ↑N. 3b

(51) P. 17b

केशेषु प्राक्प्रदीपस्त्वचि विकटचटत्कारसारोऽतिमात्रं
मांसे मन्दायमानः क्षरदसृजि सृजन्नस्थिषु ष्ठात्कृतानि । ↑K. 5a
मज्जप्रायेऽङ्गभागे झगिति रतिपतेर्जाज्वलन्प्रोज्ज्वलश्रीर्
अश्रेयो व्यस्यताद्वस्त्रिनयननयनोपान्तवान्तो हुताशः ॥ २२ ॥

---

47 — [a]) P1 विभोश्चूडाचन्द्रं. — [b]) P1 चैकीकृत्य; P2 सज्जीकृत्य. — [c]) P1 °त्संपश्य. — [d]) SP पूरितकलः (S1 marg °तनुः P2 °करः). ○ Śp 96 (क्रीडाचन्द्रस्य); Sbh. 66 (चन्दकस्य); KHV. 435; Bps.2; Skb. 5.112; ŚB 1.432; 3.224; Sb. 8b; SK. 1.12; Srb. p. 5.48. **48** ○ Har. 1.1; Smk. 1.1 (भट्टबाणस्य); Śp. 60 (बाणभट्टस्य); Sbh. 8 (भट्टबाणस्य); Sb. 2a (भट्टबाणस्य), SK. 1.21; Amd. 697; ŚB. 2.88, 2.433; Srb. p.3.1. **49** : The ascription to Bāṇa may be a survival of the lost 48. — [c]) S1 आश्लिष्यन्. — [d]) S स दहतु. ○ Amś. 2; Dhv. ad. 2.5; Daś. ad. 4.28 (अमरुशतके); KHA. 194; Skb. 1.189, 5.499; ŚB. 2.237, 2.393; Kpk. 341; Kpd. p. 273; Aś. p. 26 (ad. 10.5); Sd. ad 7.31; Amd. 493; BIS. 2018 (786); Vyk. ad 1.95; Srb. p. 8 109; Nāṭ. ad 125. **50** — [c]) P यवेन झटिति. ○ Smk. 2.31 (सोमनाथप्रशस्तेः); Śp. 109 (सोमनाथप्रशस्तेः); Shv. A. 13 a (सोमनाथप्रशस्तेः); SG. 1.30 (सोमनाथप्रशस्तेः); Srb. p. 10.152. **51** K corrupt. — [a]) P सारोत्रिमात्रं. — [b]) P स्फुरदसृजि. — [c]) P झटिति रतिपरे. P ज्वालनश्रीर्. — [d]) P अश्रेयांसि स्यताद्वस. K पांतांतो.

पायात्पार्वणसांध्यताण्डवविधौ यस्योल्लसत्काननो 52
हेमाद्रिः करणाङ्गहारवलनैः सार्धेन्दुरान्दोलितः ।
धत्तेऽत्यद्भुतविस्मयेन धरया धूतस्य कान्तत्विषो
लोलत्कुन्तलकुण्डलस्य शिरसः शोभां स वो धूर्जटिः ॥ २३ ॥

कपाले गम्भीरः कुहरिणि जटासंधिषु कृशः (53) S. 1.10.1 (योगेश्वरस्य) P. 11a (योगेश्वरस्य)
समुत्तालश्चूडाभुजगफणरत्नव्यतिकरे ।
मृदुर्लेखाकोणे रयवशविलोलस्य शशिनः
पुनीयाद्दीर्घं वो हरशिरसि गङ्गाकलकलः ॥ २४ ॥

शान्त्यै वोऽस्तु कपालदाम जगतां पत्युर्यदीयां लिपिं (54) S. 1.13.1 (कस्यचित्) P. 4b (राजशेखरस्य)
क्वापि क्वापि गणाः पठन्ति पदशो नेतिप्रसिद्धाक्षराम् ।
विश्वं स्रक्ष्यति रक्षति क्षितिमपामीशिष्यते शिष्यते
नागै रागिषु रंस्यते स्यति जगन्निर्वेक्ष्यति द्यामिति ॥ २५ ॥

भोजदेवस्य ॥

ज्वालेवोर्ध्वविसर्पिणी परिणतस्यान्तस्तपस्तेजसो (55) S. 1.12.1 (रविनागस्य) P. 10a (वीरनागस्य)
गङ्गातुङ्गतरङ्गसर्पवसतिर्वल्मीकलक्ष्मीरिव ।
संध्येवार्द्रमृणालकोमलतनोरिन्दोः सहस्थायिनी
पायाद्वस्तरुणारुणांशुकपिशा शंभोर्जटासंहतिः ॥ २६ ॥

मौलौ वेगादुदञ्चत्यपि चरणभरन्यञ्चदुर्वीतलत्वाद् (56) S. 1.3.1
अक्षुण्णस्वर्गलोकस्थितिमुदितसुरज्येष्ठगोष्ठीस्तुताय ।
संत्रासान्निःसरन्त्याप्यविरतविसरद्दक्षिणार्धानुबन्धाद्
अत्यक्तायाद्रिपुत्र्या त्रिपुरहरजगत्क्लेशहन्त्रे नमस्ते ॥ २७ ॥

बाणस्य ॥

---

53 — [a]) K कपोले. — [b]) SP समुत्तान-. S °मणिबंध-. (°फणरत्न-). — [c]) P नयवश-. — [d]) S पुनीताद्. P गंगाजलकण: **54** — [b]) SP नातिप्र-. — [c]) S वक्ष्यति (रक्षति). KS_3 ऽशिष्यते. — [d]) $S_{1,2}$ नागश्रोणिषु; S_3P नागान्नागिषु. K रंस्यति. ○ ŚB 2.36; Skb. 4.216. **55** — [b]) SP गंगातोय-. — [d]) S °कपिला. P °संततिः. ○ Kun. 1.2 (as in S). **56** — [b]) S_3 °सुरश्रेष्ठ-. — [c]) S_3 विषजद्दक्षिणार्धांग-. — [d]) S_3 °हर्त्रे.

(57) पर्यङ्काश्लेषबन्धद्विगुणितभुजगग्रन्थिसंवीतजानोर्
अन्तःप्राणावरोधादुपरतसकलध्यानरुद्धेन्द्रियस्य । † K. 5b
आत्मन्यात्मानमेव व्यपगतकरणं पश्यतस्तत्त्वदृष्ट्या
शंभोर्वः पातु शून्यक्षणघटितलयब्रह्मलग्नः समाधिः ॥ २८ ॥

(58) पायाद्वारेन्दुमौलेरनवरतभुजावृत्तिवातोर्मिवेग-
भ्राम्यद्रुद्रार्कतारागणरचितमहालातचक्रस्य लास्यम् ।
न्यञ्चद्भूत्सर्पदग्निस्खलदखिलगिरित्वङ्गदुत्तालमौलि-
स्फूर्जच्चन्द्रांशुनिर्यन्नयनरुचिरसज्जाह्नवीनिर्झरं वः ॥ २९ ॥

59 S. 1.8.3 (योगेश्वरस्य) P. 11b
मातर्, जीव, किमेतदञ्जलिपुटे तातेन गोपायितं,
वत्स स्वादु फलं, प्रयच्छति न मे, गत्वा गृहाण स्वयम् ।
मात्रैवं प्रहिते गुहे विघटयत्याकृष्य संध्याञ्जलिं
शंभोर्भग्नसमाधिरुद्धरभसो हासोद्गमः पातु वः ॥ ३० ॥

(60) S. 1.6.1 (योगेश्वरस्य)
एवं स्थापय सुभ्रु बाहुलतिकामेवं कुरु स्थानकं
नात्युच्चैर्नम कुञ्चयाग्रचरणौ मां पश्य तावत्क्षणम् ।
एवं नर्तयतः स्ववक्त्रमुरजेनाम्भोधरध्वानिना
शंभोर्वः परिपान्तु नर्तितलयच्छेदाहतास्तालिकाः ॥ ३१ ॥

61 S. 1.15.3 P. 2b (चित्तपस्य)
संव्यानांशुकपल्लवेषु तरलं वेणीगुणेषु स्थिरं
मन्दं कञ्चुकसंधिषु स्तनतटोत्संगेषु दीप्तार्चिषम् ।
आलोक्य त्रिपुरावरोधनवधूवर्गस्य धूमध्वजं
हस्तस्रस्तशरासनो विजयते देवो दयार्द्रेक्षणः ॥ ३२ ॥

मयूरस्य ॥

---

57 — [d]) K °पटित° ○ Mṛc. 1.1 — [a]) °ग्रंथिबंध-. °भुजगाश्लेष- — [d]) शून्येक्षण-; Srb. p. 8.112. **58** — [c]) K °त्तुङ्गङ्गनदुत्ताल-. **59** — [a]) SP मातर्ब्रूहि- — [b]) S3 P प्रयच्छसि- — [d]) S1 (var.). °समाधिबंध-. SP °मनसो हास्योद्गमः ○ Sbh. 69 (चन्दकस्य); ŚB. 3.37; Srb. p. 7.94. **60** — [d]) S सुखयन्तु (S1 var. परिपांतु) लंभित-. — [e]) S1 तस्यैव (*sic*) योगेश्वरस्य. ○ Kav. p. 38. **61** — [a]) P संध्याभांशुक-. K चरणं; P तरुणी- (तरलं). P °वार्णागुणेषु. S स्थितं. — [c]) P वधूवृंदस्य. — [d]) P श्रस्त-.

जटागुल्मोत्संगं प्रविशति शशी भस्मगहनं 62 P. 6a
फणीन्द्रोऽपि स्कन्धादवतरति लीलाञ्चितफणः ।
वृषः शाठ्यं कृत्वा विलिखति खुराग्रेण नयनं
यदा शंभुश्चुम्बत्यचलदुहितुर्वक्त्रकमलम् ॥ ३३ ॥
राजशेखरस्य ॥

नानावेगविनिःसृतत्रिपथगावारिप्रवाहाकुलः (63)
शीघ्रभ्रान्तिवशाल्ललाटनयनाकालात[पा]द्भीषणः ।
मुण्डालीकुहर↑प्रसर्पदनिलास्फालप्रमुक्तध्वनिः ↑K. 6a
प्रावृट्काल इवोदितः शिवशिरोमेघः शिवायास्तु वः ॥ ३४ ॥

स पातु विश्वमद्यापि यस्य मूर्ध्नि नवः शशी । 64 P. 14a (anon)
गौरीमुखतिरस्कारलज्जयेव न वर्धते ॥ ३५ ॥
धर्मपालस्य ॥

दिग्वासा इति सत्रपं मनसिजद्वेषीति मुग्धस्मितं (65) P. 2a
साश्चर्यं विषमेक्षणोऽयमिति च त्रस्तं कपालीति च ।
मौलिस्वीकृतजाह्नवीक इति च प्राप्ताभ्यसूयं हरः
पार्वत्या सभयं भुजङ्गवलयीत्यालोकितः पातु वः ॥ ३६ ॥
विनयदेवस्य ॥

फणिनि शिखिग्रहकुपिते शिखिनि च तद्देहवलयिताकुलिते । 66
अवताद्वो हरगुहयोरुभयपरित्राणकातरता ॥ ३७ ॥
जातार्धवर्धनस्य ॥

सिन्दूरश्रीर्ललाटे कनकरसमयः कर्णपार्श्वेऽवतंसो (67) S. 1.16.2 P. 2b (सुभाङ्गस्य)
वक्त्रे तांबूलरागः पृथुकुचकलशे कुङ्कुमस्यानुलेपः ।
दैत्याधीशाङ्गनानां जघनपरिसरे लाक्षिकक्षौमलक्ष्मीर्
अश्रेयांसि क्षिणोतु त्रिपुरहरशरोद्गारजन्मानलो वः ॥ ३८ ॥
मङ्गलस्य ॥

---

65 — [b]) K नियमेक्षणो; P विषमक्षणो. 67 — [a]) S P कर्णपाशे. — [b]) P °स्यानुरागः ।. — [c]) K क्षोम-. — [d]) K अश्रेयांसं°.

(68)
S. 1.20.4
(ब्रह्महरेः)
P. 14a
(anon)

पायाद्वः सुरजाह्नवीजलरयभ्राम्यज्जटामण्डली-
वेगव्याकुलनागनायकफणाफूत्कारवातोच्छलत्- ।
सप्ताम्भोनिधिजन्मचण्डलहरीमज्जन्नभोमण्डल-
त्रासत्रस्तसुराङ्गनाकलकलक्रीडाविलक्षो हरः ॥ ३९ ॥

कर्कराजस्य ॥

(69)

पुरस्तादानम्रत्रिदशपतिगारुत्मतमणेर्
वतंसत्रासार्तेरपसरति मौञ्जीफणिपतौ ।
पुरारिः संवृण्वन् विगलदुपसंव्यानमजिने
पुनीताद्वः स्मेरक्षितिधरसुतापाङ्गविषयः ॥ ४० ॥

धर्माशोकस्य ॥

(70)

जीर्णेऽप्युत्कटकालकूटकवले दग्धे हठान्मन्मथे
नीते भासुरभालनेत्रतनुतां कल्पान्तदावानले ।
यः शक्त्या समलंकृतोऽपि शशिनं श्रीशैलजां स्वर्धुनीम् ↑K. 6b
धत्ते कौतुकराजनीतिनिपुणः पायात्स वः शंकरः ॥ ४१ ॥

कविराजस्य ॥

॥ इति श्रीमहेश्वरव्रज्या ॥ ४ ॥

॥ ततस्तद्गणव्रज्या ॥ ५ ॥

(71)
S. 1.32.3
P. 22b

देवी सूनुमसूत नृत्यत गणाः किं तिष्ठतेत्युद्भुजे
हर्षाद्भृङ्गिरिटावयाचितगिरा चामुण्डयालिङ्गिते ।
अव्याद्वो हतदेवदुन्दुभिघनध्वानातिरिक्तस्तयोर्
अन्योन्यप्रचलास्थिपञ्जररणत्कङ्कालजन्मा रवः ॥ १ ॥

योगेश्वरस्य ॥

---

68 — [a]) S सुरदीर्घिका-. — [c]) K °सज्जन्. — [d]) S3 ग्रासत्रस्त. P सुरार्दनाकनगर-. S °क्रीडा-. P °विलक्षा. **69** — [a]) K may be दानत्त-. **70** — [c]) K कवीराजस्य ॥. ○ Han. 9.36; Srb. p. 6.78. Vrajyā **5** : N om. this Vrajyā, which is developed in K by adding to 75, 83–86, 89, 90, 93, 94, 100–102. K calls this शिवगणव्रज्या at the end. **71** — [a]) P °त्यद्भुतं. — [b]) S भृंगरिटा-. S °लिंगितः. — [c]) SP हतदुन्दुभिध्वनि (S3 °स्वन°, P °ध्वन°) घनध्वाना. — [d]) S3 °कंकार. ○ Smk. 2.55; Kav. p. 18, p. 65; Skb. 4.176; ŚB. 2.345.

रक्षतु वः स्तनयुगलं हरिकरिकुम्भानुकारि गिरिदुहितुः । (72) P. 22b (दक्षस्य)
शंकरदृढकण्ठग्रहपीडनभस्माङ्गरागविच्छुरितम् ॥ २ ॥

सावष्टम्भनिशुम्भसंभ्रमनमद्भूगोलनिष्पीडन- (73)
न्यञ्चत्कर्परकूर्मकम्पविचटद्ब्रह्माण्डखण्डस्थिति ।
पातालप्रतिमल्लगल्लविवरप्रक्षिप्तसप्तार्णवं
वन्दे नन्दितनीलकण्ठपरिषद्व्यक्तर्द्धि वः क्रीडितम् ॥ ३ ॥

भो भो दिक्पतयः प्रयात परतः खं मुञ्चताम्भोमुचः (74) S. 1.19.3 (योगेश्वरस्य) P. 11a
पातालं व्रज मेदिनि प्रविशत क्षोणीतलं क्ष्माभृतः ।
ब्रह्मन्नुन्नय दूरमात्मसदनं देवस्य मे नृत्यतः
शंभोः संकटमेतदित्यवतु वः प्रोत्सारणा नन्दिनः ॥ ४ ॥

स्वेदस्ते कथमीदृशः प्रियतमे, त्वन्नेत्रवह्नेर्विभो, 75 S. 1.24.1 P. 19.b (anon)
कस्माद्वेपितमेतदिन्दुवदने, भोगीन्द्रभीतेर्भव ।
रोमाञ्चः कथमेष देवि, भगवन् गङ्गाम्भसां शीकरैर्
इत्थं भर्तरि भावगोपनपरा गौरी चिरं पातु वः ॥ ५ ॥
लक्ष्मीधरस्य ॥

आर्द्रां कण्ठे मुखाब्जस्रजमवनमयत्यम्बिका जानुलम्बां (76) S. 1.19.1 P. 10a
स्थाने कृत्वेन्दुलेखां निबिडयति जटाः पन्नगेन्द्रेण नन्दी ।
कालः कृत्तिं निबध्नात्युपनयति करे ↑ कालरात्रिः कपालम् ↑K 7a
शंभोर्नृत्यावतारे परिषदिति पृथग्व्यापृता वः पुनातु ॥ ६ ॥
शतानन्दस्य ॥

शृङ्गं भृङ्गिन् विमुञ्च त्यज गजवदन त्वं च लाङ्गूलमूलं (77) S. 1.32.4 (अभिनन्दस्य) P. 13b (anon)
मन्दानन्दोऽसि नन्दिन्नलमबल महाकाल कण्ठग्रहेण ।
इत्युक्त्वा नीयमानः सुखयतु वृषभः पार्वतीपादमूले
पश्यन्नक्षैर्विलक्षं वलितगलचलत्कम्बलं त्र्यम्बकं वः ॥ ७ ॥

---

72 — [b]) P om हरि. **73** — [c]) K °प्राक्षिप्त-. ○ Māl. 5.22. — [b]) विगलद्. — [d]) व्यक्तं तव क्रीडितं. **74** — [c]) SP नो (मे). — [d]) K प्रोत्सारिना. ○ Smk. 2.30 (महानाटकात्); Śp. 108 (महानाटकात्). **75** — [a]) P प्रभो (विभो). — [b]) S कस्मात्कंपित-. ○ Śp. 104; SK. 1.45. **76** — [a]) P स्रजमुपरिनयत्य°. — [b]) P बालामर्धे°. SP जटा-. — [c]) K शतनंदस्य. ○ Smk. 2.29; Shv. A. 12b. **77** — [a]) P लांगूलमुच्चैर्. — [c]) S1.2 °मूलैः; P °मूलं — [d]) S3 °गतिचलत्. K कुंबलं; P °कंबलस्.

(78) S. 1.10.4

गौरीविभज्यमानार्धसंकीर्णे हरमूर्धनि ।
अम्ब द्विगुणगम्भीरे भागीरथि नमोऽस्तु ते ॥ ८ ॥

(79)

देवस्याम्बुजसंभवस्य भवनादम्भोधिमागामुका
सेयं मौलिविभूषणं भगवतो भर्गस्य भागीरथी ।
उद्यातानपहाय विग्रहमिह स्रोतःप्रतीपानपि
स्रोतस्तीव्रतरत्वरा गमयति द्रागब्रह्मलोकं जनान् ॥ ९ ॥

(80) P. 21b

प्रातः कालाञ्जनपरिचितं वीक्ष्य जामातुरोष्ठं
कन्यायाश्च स्तनमुकुलयोरङ्गुलीभस्ममुद्राः ।
प्रेमोल्लासाज्जयति मधुरं सस्मिताभिर्वधूभिर्
गौरीमातुः किमपि किमपि व्याहृतं कर्णमूले ॥ १० ॥
शुभाङ्गस्य ॥

(81) S. 1. 22.2 (कस्यचित्) P. 21a (दक्षप्रजापतेः)

लाक्षारागं हरति शिखराज्जाह्नवीवारि येषां
ये तन्वन्ति श्रियमधिजटामण्डलं मालतीनाम् ।
यात्युत्सर्पद्विमलकिरणैर्यैस्तिरोधानमिन्दुर्
देव्याः स्थाणौ चरणपतिते ते नखाः पान्तु विश्वम् ॥ ११ ॥
दक्षस्य ॥

(82) S. 1.28.4 (भगीरथस्य) P. 22a (भगीरथस्य)

मिश्रीभूतां तव तनुलतां बिभ्रतो गौरि कामं
देवस्यासीदविरलपरीरम्भजन्मा प्रमोदः ।
किं तु प्रेमस्तिमितमधुरस्निग्धमुग्धा न दृष्टिर्
दृष्टेत्यन्तःकरणमसकृत्ताम्यति त्र्यम्बकस्य ॥ १२ ॥

83 P. 24b (anon)

अव्याद्वो वलिताङ्घ्रिपातविचलद्भूगोलहेलोन्मुख-
भ्राम्यद्दिक्करिकल्पितानुकरणो↑ नृत्यन् गणग्रामणीः । ↑K. 7b
यस्योद्दण्डितशुण्डपुष्करमरुद्व्याकृष्टसृष्टं मुहुस्
ताराचक्रमुदक्तशीकरपृषल्लीलामिवाभ्यस्यति ॥ १३ ॥
राजशेखरस्य ॥

---

78 ○ Anr. 7.118 — [b]) संकीर्ण- ; Smk. 1.24. **79** — [cd]) K श्रोतः-. ○ Anr. 7.119; Smk. 105.2 (श्रीमुरारेः). **80** — [c]) P सखीभिर् (वधू°). ○ Smk. 1.22. **81** — [b]) S स्रजमधि-. — [c]) S प्रत्युत्सर्पद्. P दशनकिरणैर्. S इन्दोर्. **82** — [b]) S देवस्य स्याद्. **83** — [a]) P °तांघ्रिभार-. — [d]) K °मदक्त-; P °मुदग्र-

सानन्दं नन्दिहस्ताहतमुरजरवाहूतकौमारबर्हि- 84*
त्रासान्नासाग्ररन्ध्रं विशति फणिपतौ भोगसंकोचभाजि ।
गण्डोड्डीनालिमालामुखरितककुभस्ताण्डवे शूलपाणेर्
वैनायक्यश्चिरं वो वदनविधुतयः पान्तु चीत्कारवत्यः ॥ १४ ॥
भवभूतेः ॥

यदम्बा तातो वा द्वयमिदमगादेकतनुताम् 85 P. 26b (मण्डनस्य)
तदर्धं चार्धं च क्व नु गतमथार्यः कथयतु ।
जगत्तत्तज्जातं सकलनरनारीमयमिति
प्रतीतिं कुर्वाणो जयति शिखिभर्तुर्गजमुखः ॥ १५ ॥

भवजलधिजलावलम्बयष्टिर्महिषमहासुरशैलवज्रधारा । 86 S. 1.22.3 (भगीरथदत्तस्य) P. 20a
हरहृदयतडागराजहंसी दिशतु शिवं जगतश्चिरं भवानी ॥ १६ ॥
भगीरथस्य ॥

शूलाहतमहिषासुररुधिरच्छुरिताधराम्बरा गौरी । (87) P. 23a
पुष्पवतीव सलज्जा हसितहरनिरीक्षिता जयति ॥ १७ ॥
गोनन्दस्य ॥

प्रत्यासन्नविवाहमङ्गलविधौ देवार्चनन्यस्तया (88) S. 1.23.2 (भासस्य) P. 22a
दृष्ट्वाग्रे परिणेतुरेव लिखितां गङ्गाधरस्याकृतिम् ।
उन्मादस्मितरोषलज्जितमसौ गौर्या कथंचिच्चिराद्
वृद्धस्त्रीवचनात्प्रिये विनिहितः पुष्पाञ्जलिः पातु वः ॥ १८ ॥

शिखिपतिरतिदुर्ललितः पित्रो↑रभिलषति मध्यमधिशयितुम् । ↑N. 4.a 89 P. 23b (शुभाङ्गस्य)
तावप्येकशरीराविति विषमाशश्चिरं जयति ॥ १९ ॥

---

84 — [c]) N quite illegible. ○ Māl. 1,2; SK. 1.4; SG. 1.49; Srb. p. 3.35; Guṇaratna 1; Śp. 91 (भवभूतेः). **85** — [a]) P द्वयमयम्. — [c]) P जगज्जातं तच्चेत्. — [d]) K प्रतीतं. **86** — [d]) S भवतश्चिरं. **87** — [b]) P शोणित- (रुधिर-). K om °धरा°. **88** — [a]) S (var. as in text) °व्यस्तया. — [c]) SP °रसैर्गौर्या (S1 °र्याः). ○ Smk. 2.37 (श्रीहर्षस्य); Śp. 102; SG. 1. 41; Srb. p. 12.28. **89** — [a]) P शिखिगति°. P °दुर्ललितः. — [d]) K विषमांश°.

90 P. 23b (राजशेखरस्य)

अम्बेयं नेयमम्बा न हि खरकपिशं श्मश्रु तस्या मुखार्धे
तातोऽयं नैष तातः स्तनमुरसि पितुर्दृष्टवान्नाहमत्र ।
केयं कोऽयं किमेतद्युवतिरथ पुमान् वस्तु किं स्यात्तृतीयं,
शंभोः संवीक्ष्य रूपादपसरति गुहः शङ्कितः पातु युष्मान् ॥ २० ॥

(91) S. 1.30.1 (बाणस्य) P. 23b (बाणस्य)

स्वेच्छारम्यं लुठित्वा पितुरुरसि चिताभस्मधूलीचिताङ्गो
गङ्गावारिण्यगाधे झटिति हरजटाजूटतो दत्तझम्पः ।
सद्यः शीत्कारकारी↑ जलजडिमरणद्दन्तपङ्क्तिर्गुहो वः ↑K. 8a
कम्पी पायादपायाज्ज्वलितशिखिशिखे चक्षुषि न्यस्तहस्तः ॥ २१ ॥

(92) S. 1.30.4 (बलभद्रस्य) P. 23b (कविशेखरस्य)

हंसश्रेणिकुतूहलेन कलयन् भूषाकपालावलीं
बालामिन्दुकलां मृणालरभसादान्दोलयन्पाणिना ।
रक्ताम्भोजधिया च लोचनपुटं लालाटमुद्घाटयन्
पायाद्वः पितुरङ्कभाक् शिशुजनक्रीडोन्मुखः षण्मुखः ॥ २२ ॥

93 S. 1.29.2 P. 26b (वसुदत्तस्य)

कपोलादुड्डीनैर्भयवशविलोलैर्मधुकरैर्
मदाम्भःसंलोभादुपरि पतितुं बद्धपटलैः ।
चलद्बर्हच्छत्रश्रियमिव दधानोऽतिरुचिराम्
अविघ्नं हेरम्बो भवदघविघातं घटयतु ॥ २३ ॥

वसुकल्पस्य ॥

94 S. 1.29.1 P. 25a (anon)

एकः स एव परिपालयताज्जगन्ति
गौरीगिरीशचरितानुकृतिं दधानः ।
आभाति यो दशनशून्यमुखैकदेश-
देहार्धहारितवधूक इवैकदन्तः ॥ २४ ॥

तस्यैव ॥

---

90 P order *bacd*. — [b]) P पितुर्नैव दृष्टं कदाचित् ।. — [c]) P कोयं केयं. P किं वा. — [d]) P रूपं संवीक्ष्य पित्रोर्. ○ SK. 6.1. **91** — [a]) S त्रिर (चिता-). P °सितांगो. Smk. 2.43 (बाणस्य); Shv. A. 15*a* (श्रीबाणस्य). **92** — [a]) P °लावलिं. — [c]) S3 लोचनयुगं. — [d]) K °जनः क्रीडा-. — [e]) S3 जलचन्द्रस्य. **93** — [b]) P मदारंभैर्लोभा-. — [c]) P चलद्भृंगं. P दधानाति-. — [d]) S जगदघ-. P रचयतु. — [e]) K om. but has तस्यैव after 94. **94** — [a]) P °ज्जयंति. — [c]) S1 °देशं. — [d]) P °हालित-.

अर्चिष्मन्ति विदार्य वक्त्रकुहराण्यासृक्कणो वासुकेस् (95) S. 1.30.2 (कस्यचित्) P. 24a (गोवर्धनस्य)
तर्जन्या विषकर्बुरान् गणयतः संस्पृश्य दन्ताङ्कुरान् ।
एकं त्रीणि नवाष्ट सप्त षडिति व्यस्तास्तसंख्याक्रमा
वाचः शक्तिधरस्य शैशवकलाः कुर्वन्तु वो मङ्गलम् ॥ २५ ॥

सुप्तं पक्षपुटे निलीनशिरसं दृष्ट्वा मयूरं पुरः (96) S. 1.30.3 P. 25a
कृत्तं केन शिरोऽस्य तात कथयेत्याक्रन्दतः शैशवात् ।
सान्तर्हासपिनाकिपाणियुगलास्फालोल्लसच्चेतसस्
तन्मूर्धेक्षणतर्पितस्य हसितं पायात्कुमारस्य वः ॥ २६ ॥

चर्यायाः कथमेष रक्षति सदा सद्योनृमुण्डस्रज (97) S. 1.32.2 (कस्यचित्)
चण्डीकेशरिणो वृषं च भुजगान् सूनोर्मयूरादपि ।
इत्यन्तः परिभावयन् भगवतो दीर्घं धियः कौशलं
कूष्माण्डो धृतिसंभृतामनुदिनं पुष्णाति तुन्दश्रियम् ॥ २७ ॥ ↑K 8b

कस्मात्त्वं, तातगेहाद्, अपरमभिनवा ब्रूहि का तत्र वार्ता, (98) S. 1.31.2 (तुङ्गोकस्य) P. 26a (तुङ्गोकस्य)
देव्या देवो जितः, किं, वृषडमरुचिताभस्मभोगीन्द्रचन्द्रान् ।
इत्येवं बर्हिनाथे कथयति सहसा भर्तृभिक्षाविभूषा-
वैगुण्योद्वेगजन्मा जगदवतु चिरं हा-रवो भृङ्गरीटेः ॥ २८ ॥

तुङ्गस्यैतौ ॥

स्थूलो दूरमयं न यास्यति, कृशो नैष प्रयाणक्षमस् (99) S. 1.32.1 (तुङ्गोकस्य)
तेनैकस्य ममैव तत्र कशिपुप्राप्तिः परा दृश्यते ।
इत्यादौ परिचिन्तितं प्रतिमुहुस्तद्भृङ्गिकूष्माण्डयोर्
अन्योन्यप्रतिकूलमीशशिवयोः पाणिग्रहे पातु वः ॥ २९ ॥

ज्याकृष्टिबद्धखटकामुखपाणिपृष्ठ- 100 S. 1.25.3 (अमरोः)
प्रेङ्खन्नखांशुचयसंवलितोऽम्बिकायाः ।
त्वां पातु मञ्जरितपल्लवकर्णपूर-
लोभभ्रमद्भ्रमरविभ्रमभृत्कटाक्षः ॥ ३० ॥

अचलसिंहस्य ॥

---

95 — [a]) S3 °सृक्कतो. — [d]) S नो (वो). ○ Smk. 2.42 (बाणस्य); Śp. 105; Daś. ad 3.20. **96** — [b]) S3 P कथमित्या°. P शैशवाः. — [c]) S अंतर्हास-. S °युगलस्फा-; P युगलोत्ता°. — [d]) S °क्षणहर्षितस्य. **97** — [d]) K तुण्डश्रियम् ॥. **98** — [b]) P देवोर्जितः. — [c]) P विभूषो. — [d]) P वैगुण्याद्वेग-. S3 भृंगिरीटेः. **99** — [a]) S3 प्रयातुं. S1.2 क्रमस. — [b]) S परं (परा). — [c]) K भृङ्ग°. **100** — [a]) K °पाणिपृष्ठे. ○ Amś. 1.

101 मातस्तेऽधरखण्डनात्परिभवः कापालिकाद्योऽभवत्
S. 1.1.5 स ब्रह्मादिषु कथ्यतामिति मुहुर्बाल्याद्गुहे जल्पति ।
P. 22a गौरीं हस्तयुगेन षण्मुखवचो रोद्धुं निरीक्ष्याक्षमां
(चित्तपस्य) वैलक्ष्याच्चतुरास्यनिष्फलपरावृत्तिश्चिरं पातु वः ॥ ३१ ॥

102 गोनासाय नियोजितागदरजाः सर्पाय बद्धौषधिः
S. 1.23.1 पाणिस्थाय विषाय वीर्यमहते कण्ठे मणिं बिभ्रती ।
P. 21b भर्तुर्भूतगणाय गोत्रजरतीनिर्दिष्टमन्त्राक्षरा
रक्षत्वद्रिसुता विवाहसमये प्रीता च भीता च वः ॥ ३२ ॥
राजशेखरस्य ॥

(103) दिग्वासा यदि तत्किमस्य धनुषा सास्त्रस्य किं भस्मना
S. 1.31.1 भस्माङ्गस्य किमङ्गना यदि च सा कामं परिद्वेष्टि किम् ।
(योगेश्वरस्य) इत्यन्योन्यविरुद्धचेष्टितमिदं पश्यन्निजस्वामिनो
P. 26a भृङ्गी सान्द्रशिरावनद्धपरुषं धत्तेऽस्थिशेषं↑ वपुः ॥ ३३ ॥ ↑K. 9a

॥ इति शिवगणव्रज्या ॥ ५ ॥

॥ ततो हरिव्रज्या ॥ ६ ॥

104 अस्ति श्रीस्तनपत्रभङ्गमकरीमुद्राङ्कितोरःस्थलो
S. 1.39.2 देवः सर्वजगत्पतिर्मधुवधूवक्त्राब्जचन्द्रोदयः ।
(नम्रस्य) क्रीडाक्रोडतनोर्नवेन्दुविशदे दंष्ट्राङ्कुरे यस्य भूर्
P. 37a (भट्टनारायणस्य) भाति स्म प्रलयाब्धिपल्वलतलोत्खातैकमुस्ताकृतिः ॥ १ ॥

---

101 — [a]) S1.2 जातं ते; S3 जातस्ते; S कापालिकादक्ष (S3 न्व) यः; P कामारिणायं कृतः. — [b]) S3 मुहुर्वाणीं; P शनैर्बाल्याद्. — [c]) KP गौरी-. KP °क्षमा. — [d]) K °वृत्तै°. ○ SG. 1.39; Smk. 2.105. **102** — [a]) P गोनाशाय निवेशिता°. — [b]) SP कंठस्थाय and पाणौ(कंठे). S वीर्यमहतः. S मणीन्. — [c]) P भूतगणेश-. K गोत्रजरती-. ○ Vid. 1.3; Srb. p. 12.33; Smk. 2.36 (राजशेखरस्य); Skb. 3.28; ŚB 1.348, 2.322, 4.456. **103** — [a]) P दिग्वासो. S1.3 सास्त्रं च; S2 शस्त्रं च; P सांद्रस्य. — [b]) S भस्माधास्य; P भस्माधोस्य. S1.2 P प्रतिद्वेष्टि; S3 ततो द्वेष्टि. — [c]) S3 °विरोधि-. P चेष्टितमसौ. — [d]) S1.2 P °नद्धवपुषं. ○ Han. 9.37; Sbh. 2399; Prab. 63; Skb. 3.61; ŚB. 2.307. Vrajyā **5** : Title तद्वर्गव्रज्या at beginning, not शिवगणव्रज्या. **104** ○ Veṇ. 6 end (add. var.); Han. 1.2; Smk. 108.3 (हनुमतः); Smv. 24.7.

पृष्ठभ्राम्यदमन्दमन्दरगिरिग्रावाग्रकण्डूयनान् 105* S. 1.38.1 (केशटाचार्यस्य) P. 36*b* (हनूमतः)
निद्रालोः कमठाकृतेर्भगवतः श्वासानिलाः पान्तु वः ।
यत्संस्कारकलानुवर्तनवशाद्वेलाच्छलेनाम्भसां
यातायातमयन्त्रितं जलनिधेर्नाद्यापि विश्राम्यति ॥ २ ॥
वाक्पतिराजस्यैतौ ॥

निष्प्रत्यूहमुपास्महे भगवतः कौमोदकीलक्ष्मणः 106
कोकप्रीतिचकोरपारणपटू ज्योतिष्मती लोचने ।
याभ्यामर्धविबोधमुग्धमधुरश्रीरर्धनिद्रायितो
नाभीपल्वलपुण्डरीकमुकुलः कम्बोः सपत्नीकृतः ॥ ३ ॥

विरमति महाकल्पे नाभीपथैकनिकेतनस् 107 P. 27*b* (anon)
त्रिभुवनपुरःशिल्पी यस्य प्रतिक्षणमात्मभूः ।
किमधिकरणा कीदृक्कस्य व्यवस्थितिरित्यसाव्
उदरमविशद्द्रष्टुं तस्मै जगन्निधये नमः ॥ ४ ॥
मुरारेरेतौ ॥

देवि त्वं कुपिता, ↑ त्वमेव कुपिता कोऽन्यः पृथिव्या गुरुर्, ↑N. 4*b* 108 T. 20 S. 1.56.1 (वाक्पतेः)
माता त्वं जगतां, त्वमेव जगतां माता न विज्ञोऽपरः ।
देवि ↑ त्वं परिहासकेलिकलहेऽनन्ता, त्वमेवेत्यथ ↑T. 12*a*
ज्ञातानन्त्यपदो नमन् जलधिजां शौरिश्चिरं पातु वः ॥ ५ ॥
वाक्पतिराजस्य ॥

कोऽयं द्वारि, हरिः, प्रयाह्युपवनं शाखामृगेणात्र किं, 109 T. 21 S. 1.56.2 (शुभाङ्कस्य) P. 35*a* (गोवर्धनस्य)
कृष्णोऽहं दयिते, बिभेमि सुतरां कृष्णः कथं वानरः ।
मुग्धेऽहं मधुसूदनो, व्रज लतां तामेव पुष्पासवाम्
इत्थं निर्वचनीकृतो दयितया ह्रीणो हरिः पातु वः ॥ ६ ॥

---

105 — [a]) P पृष्ठे. — [d]) P °मतंद्रितं. — [e]) K puts वाक्पतिराजस्य after 104, om. 105, perhaps by mistake. ○ Smv. 24.6; ŚB. 3.54; Sbh. 36; Srb. p. 18.20. **106** — [d]) N may be स पुत्रीकृतः. ○ Anr. 1.1. **107** ○ Anr. 1.2; Smk. 1.33 (मुरारेः). **108** — [b]) S3 वित्तोऽपरः. — [d]) T ज्ञातानंत-; K जातानंतु-; S ज्ञातानंद-. ○ PG. 284 (हरिहरस्य); Skv. p. 117. **109** — [a]) P प्रयात्युपवनं — [b]) P कृष्णोऽयं. — [c]) K मुग्धोऽहं. S पुष्पान्वितां. — [e]) S1 शुभंकरस्य. ○ Sbh. 104; Sp. 122; Kvv. p. 49; Aś. p. 27; KHA. 495; Sb. 13*a*; SG. 1.8 (कस्यापि); Srb. p. 24.156; ŚB. 2.475; Nāṭ. ad 99.

110 T. 22 S. 1.57.4 मन्दक्वाणितवेणुरह्नि शिथिले व्यावर्तयन् गोकुलं
बर्हापीडकमुत्तमाङ्गरचितं गोधूलिधूम्रं दधत् ।
म्लायन्त्या वनमालया परिगतः श्रान्तोऽपि रम्याकृतिर्
गोपस्त्रीनयनोत्सवो वितरतु श्रेयांसि वः केशवः ॥ ७ ॥ ↑K. 9b

(111) T. 23 विष्णोर्दानववाहिनीप्रमथनेष्टयापूरणायादराद्
आत्तः पाणियुगोदरेण करजश्रेण्या श्रियालम्भितः ।
निर्यातो वदनेन कुक्षिवसतेः पत्युस्तलादर्णसां
शङ्खोऽपत्यपरंपरावृत इव श्रेयांसि पुष्णातु वः ॥ ८ ॥

(112) T. 24 P. 37a (बाणस्य) स जयत्यादिवराहो दंष्ट्रानिष्पिष्टकुलगिरिकसेरुः ।
यस्य पुरः सुरकरिणः साङ्कुरमाषोपमा जाताः ॥ ९ ॥

113 T. 25 जीयासुः शकुलाकृतेर्भगवतः पुच्छच्छटाच्छोटनाद्
उद्यन्तः शतचन्द्रिताम्बरतलं ते बिन्दवः सैन्धवाः ।
यैर्व्यावृत्य पतद्भिरौर्वशिखिनस्तेजोजटालं वपुः
पानाध्मानवशादरोचकरुजश्चक्रे चिरस्यास्पदम् ॥ १० ॥
राजशेखरस्य ॥

(114) T. 26 S. 1.43.3 (वाक्पतेः) कुतस्त्वमणुकः, स्वतः, स्वमिति किं, न यत्कस्यचित्,
किमिच्छसि, पदत्रयं, ननु भुवा किमत्यल्पया ।
द्विजस्य शमिनो मम त्रिभुवनं तदित्याशयो
हरेर्जयति निह्नुतः प्रकटितश्च वक्रोक्तिभिः ॥ ११ ॥

(115) T. 27 S. 1.65.1 (वाक्पतिराजस्य) श्रेयोऽस्याश्चिरमस्तु मन्दरगिरेर्मा घानि पार्श्वैरियं
मावष्टम्भि महोर्मिभिः फणिपतेर्मा लेपि लालाविषैः ।
इत्याकूतजुषः श्रियं जलनिधेरधोत्थितां पश्यतो
वाचोऽन्तःस्फुरिता बहिर्विकृतिभिर्व्यक्ता हरेः पान्तु वः ॥ १२ ॥

---

110 — [a]) T_2 S_1 मंद्र- ; S_2 मंत्र- ; S_3 वक्त्र- (मंद-). T_2 संवर्त°. — [c]) K त्रायन्त्या. ○ PG. 256. **111** — [b]) T °युगो हरेण. K श्रियं. — [d]) T शंखे. **112** — [b]) P °गिरिकुल-. **113** ○ Sp. 81 ; Smk. 1.34 (हनूमतः); Khaṇ. 3 (5) ; Srb. p. 17.7. **114** T_2 S_2 अमुकः S_1 अनुकः, marg. अणुकः ; S_3 अनु कं. **115** — [c]) S_3 om.

चटच्चटिति चर्मणि च्छमिति चोच्छलच्छोणिते (116) T. 28 S. 1.40.2 (वाक्पतिराजस्य)
धगद्धगिति मेदसि स्फुटरवोऽस्थिषु ष्ठादिति ।
पुनातु भवतो हरेरमरवैरिनाथोरसि
क्वणत्करजपञ्जरक्रकचकाषजन्मानलः ॥ १३ ॥
वाक्पतेरेतौ ॥

वन्दे भुजभ्रमितमन्दरमथ्यमान- 117 T. 29
दुग्धाब्धिदुग्धकणविच्छुरितच्छवीकम् ।
नक्षत्रकर्बुरवियत्प्रतिरोधिनिन्दद्
उन्निद्रकैरवतडागमुरो मुरारेः ॥ १४ ॥
मुरा↑रेः ॥ ↑K. 10a

भ्रमति गिरिराट् पृष्ठे गर्जत्युपश्रुति सागरो (118) T. 30 S. 4.1.2 (चिरंतनशरणस्य) P. 37b (सरणमेकस्य)
दहति विततज्वालाजालो जगन्ति विषानलः ।
स तु विनिहितग्रीवाकाण्डः कटाहपुटान्तरे
स्वपिति भगवान्कूर्मो निद्राभरालसलोचनः ॥ १५ ॥

भक्तिप्रह्वविलोकनप्रणयिनी नीलोत्पलस्पर्धिनी (119) T. 31 P. 28a
ध्यानालम्बनतां समाधिनिरतैर्नीते हितप्राप्तये ।
लावण्यस्य महानिधी रसिकतां लक्ष्मीदृशोस्तन्वती
युष्माकं कुरुतां भवार्तिशमनं नेत्रे तनुर्वा हरेः ॥ १६ ॥

पुच्छोदस्तविसारिणो जलनिधेः स्वर्गङ्गया संगम- (120) T. 32
श्रद्धाहूतखलत्पुरातनमुनिर्मीनो हरिः पातु वः ।
यस्मिन्नुद्धरति श्रुतीः पृथुतरादोंकारसारध्वनेर्
मध्येसिन्धु वियन्मयो जलमयस्तम्भस्त्वभूदम्बरे ॥ १७ ॥

---

116 — [b]) T धगि°. S स्फुटतरो. T ऽस्थिपु. — [d]) S °जन्मा रवः. — [e]) T वाक्पतिराजस्योभौ ○ Śp. 126 (वाक्पतिराजस्य); Smk. 2.77 (वाक्पतिनाथस्य); Khaṇ. 35 (41); Srb. p. 19.48. **118** — [a]) S1 सागरे. — [b]) S1 °जातो. S3 विषाननः. ○ Smk. 108.2 (शरथैकस्य); Shv. A 17a; Khaṇ. 19; Srb. p. 236.4. **119** — [a]) P विलोचन-. — [d]) P तनुतां (कुरुतां). ○ Smk. 2.64 (भागवतामृतदत्तस्य (वचनश्लेषः)); Sbh. 43 (भा° अमृतदत्तस्य); Kpk. 371; Kpd. p. 295; As. ad. 64; Skv. p. 196; Shv. A. 8b. 54 (सारंगस्य); PG. 3 (सारंगस्य); Kvv. p. 50; Sb. 5a (अमृतदत्तस्य); Rasg. p. 488; Amd. 590, 872; Vyk. ad 2.92; KHA 480; Sd. ad 11.8 (p. 196); Srb. p. 15.32. **120** T2 order *cdab*. — [c]) T पृथुतरो (T1 रा) हूंकार-. — [d]) T जलमयः.

(121)
T. 33

जृम्भाविजृम्भितदृशः प्रथमप्रबुद्ध-
लक्ष्मीकराम्बुरुहलालनलालसस्य ।
गात्रापवृत्तिभरखर्वितशेषमव्याद्
अव्याहतं मुरजितः कृतकप्रसुप्तम् ॥ १८ ॥

(122)
T. 34

मयान्विष्टो धूर्तः स सखि निखिलामेव रजनीम्
इह स्यादत्र स्यादिति निपुणमन्यामभिसृतः ।
न दृष्टो भाण्डीरे तटभुवि न गोवर्धनगिरेर्
न कालिन्द्याः कूले न च निचुलकुञ्जे मुररिपुः ॥ १९ ॥

(123)
T. 35
S. 1.52.2
(शतानन्दस्य)

श्यामोच्चन्द्रा स्वपिषि न शिशो, नैति मामम्ब निद्रा,
निद्राहेतोः शृणु सुत कथां, कामपूर्वां कुरुष्व ।
रामो नाम क्षितिपतिरभून्माननीयो रघूणाम्
इत्युक्तस्य स्मितमवतु वो देवकीनन्दनस्य ॥ २० ॥

(124)
T. 36
S. 1.44.5
(वाक्पतिराजस्य)

खर्वग्रन्थिविमुक्तसन्धिविकसद्वक्षःस्फुरत्कौस्तुभं
निर्यन्नाभिसरोजकुड्मलकुटीगम्भीरसामध्वनि ।
पात्रावाप्तिसमुत्सुकेन बलिना सानन्दमालोकितम्
पायाद्वः क्रमवर्धमानमहिमाश्चर्यं मुरारेर्वपुः ॥ २१ ॥

(125)
T. 37
S. 1.68.4
(वररुचेः)
P. 45a
(श्रीव्यासदेवस्य)

उत्तिष्ठन्त्या रतान्ते भरमुरगपतौ पाणिनैकेन कृत्वा ↑K. 105
धृत्वा चान्येन वासो विगलितकवरीभारमंशं वहन्त्याः ।
भूयस्तत्कालकान्तिद्विगुणितसुरतप्रीतिना शौरिणा वः
शय्यामालम्ब्य नीतं वपुरलसलसद्बाहु लक्ष्म्याः पुनातु ॥ २२ ॥

---

121 — [a]) T विजिह्मित-. — [d]) K अव्याहृतं ○ ŚB. 3.202, 3.284. **122** — [b]) K निपुणसल्या-. — [d]) T पुररिपुः. **123** ○ PG. 151 (सर्वानन्दस्य). **124** ○ Shv. A. 7a (हनुमतः); Daś. ad 4.72; Khaṇ. 49; Srb. p. 20.62. **125** — [b]) P धृत्वा. S1.2 °भारमंसं; S °भारमंसे; P °भारमंगं. — [d]) S3 P शय्यामालिङ्ग्य. ○ Veṇ. prol. 6 (some Mss). Sbh. 79 (भट्टनारायणस्य); Śp. 135 (निशानारायणस्य); Skb. 2.332, 5.165; ŚB. 2.271, 3.20, 3.54; SK. 1.125; Vetāl. ed. Uhle p. 161. Ssm. 186; KHA. 736; KHV. 355; Pk. 120; Amd. 515; Vyk. ad 2.10; Srb. p. 16.14.

संपूर्णः पुनरभ्युदेति किरणैरिन्दुस्ततो दन्तिनः 126 T. 38 S. 1.66.1 P. 44a
कुम्भद्वन्द्वमिदं पुनः सुरतरोरग्रोल्लसन्मञ्जरी ।
इत्थं यद्वदनस्तनद्वयवलद्रोमावलीषु भ्रमः
क्षीराब्धेर्मथनेऽभवद्विविषदां लक्ष्मीरसावस्तु वः ॥ २३ ॥

भभभ्रमति किं मही ललललम्बते चन्द्रमाः 127 T. 39 S. 1.48.3 P. 40b
कृकृष्ण ववद द्रुतं हहहसन्ति किं वृष्णयः ।
शिशीधु मुमुमुञ्च मे ववववक्त्रमित्यादिकम्
मदस्खलितमालपन् हलधरः श्रियं वः क्रियात् ॥ २४ ॥

पुरुषोत्तमदेवस्य ॥

किं किं, सिंहस्, ततः किं, नरसदृशवपुर्देव, चित्रं गृहीतो, 128* T. 40 S. 1.40.5 (श्रीव्यासपादानाम्)
नैवं, तत्कोऽत्र, जीव, द्रुतमुपनय तं, नन्वयं प्राप्त एव ।
चापं चापं न खड्गं त्वरिततरमहो कर्कशत्वं नखानाम्
इत्थं दैत्याधिराजं निजनखकुलिशैर्जघ्निवान्यः स वोऽव्यात् ॥२५॥ ↑T. 13b

देवस्त्वामेकजङ्घावलयितलगुडो मूर्ध्नि विन्यस्तबाहुर् (129) S. 1.58.3 (योगेश्वरस्य) P. 35b (anon)
गायन् गोयुद्धगीतीरुपरचितशिरःशेखरः प्रग्रहेण ।
दर्पस्फूर्जन्महोक्षद्वयसमररसाबद्धदीर्घानुरागः
क्रीडागोपालमूर्तिर्मुररिपुरवतादात्तगोरक्षलीलः ॥ २६ ॥

श्रीसोन्नोकस्य ॥

जयन्ति निर्दारितदैत्यवक्षसो नृसिंहरूपस्य हरेर्नखाङ्कुराः । (130) S. 1.41.5 P. 38a
विचिन्त्य येषां चरितं सुरारयः प्रियानखेभ्योऽपि रतेषु बिभ्यति ॥ २७ ॥

---

126 — [b]) P अग्रे लसत्. — [c]) P चलद्रोमावलीसुभ्रमः. — [d]) N ? द्विवषदां. P क्षीरोधेर्. P लक्ष्मीवसारस्तवः. **127** — [a]) S मेदिनी (किं मही). — [b]) S1.2 वृष्ट्यः; P कृष्णयः. — [c]) K शशीधु; P सिसीधु. T वक्तं; KP वक्तुं (वक्त्रं). S पपपपानपात्र (S3 °त्रे) स्थितं. — [e]) N om. °देव°. ○ SK. 1.106. **128** Lacuna of one folio in T though folio numbers are continuous. — [b]) S धिक्कोऽत्र. S सोऽपि संप्राप्त एव ।. — S3 सज्जं (खड्गं). S झटिति हहहहा. — [d]) S इत्येवं दैत्यराजं. S सोऽवताद्वः॥.○ Smk. 2.76(वाक्पतिनाथस्य); Khaṇ. 34 (28); At. p. 6; KHA. 152; Kvv. p. 6. **129** — [a]) P एकजन्मा-. S1.2 P °लगुडी. — [b]) P शिरःप्रावृतः. — [c]) S °नुबन्धः; P °नुभावः. — [d]) P गोरक्षणीयः. ○ PG. 152 (योगेश्वरस्य). **130** — [c]) P विलोक्य.

(131)
S. 1.53.3
(शुभाङ्कस्य)
P. 31a

एते लक्ष्मण जानकीविरहिणं मां खेदयन्त्यम्बुदा
मर्माणीव च घट्टयन्त्यलममी क्रूराः कदम्बानिलाः ।
इत्थं व्याहृतपूर्वजन्मविरहो यो राधया वीक्षितः
सेर्ष्यं शङ्कितया स वः सुखयतु स्वप्नायमानो हरिः ॥ २८ ॥

(132)
S. 1.68.3

मिथ्याकण्डूतिसाचीकृतगलसरणिर्येषु जातो गरुत्मान्
ये निद्रां नाटयद्भिः शयनफणिफणै[↑]र्लक्षिता न श्रुताश्च । ↑K. 11a
ये च ध्यानानुबन्धच्छलमुकुलदृशा वेधसा नैव दृष्टास्
ते लक्ष्मीं नर्मयन्तो निधुवनविधयः पान्तु वो माधवस्य ॥ २९ ॥

राजशेखरस्य ॥

(133)
P. 33b

प्रत्यग्रोन्मेषजिह्मा क्षणमनभिमुखी रत्नदीपप्रभाणाम्
आत्मव्यापारगुर्वी जनितजललवा जृम्भितैः साङ्गभङ्गैः ।
नागाङ्कं मोक्तुमिच्छोः शयनमुरुफणाचक्रवालोपधानम्
निद्राच्छेदाभिताम्रा चिरमवतु हरेर्दृष्टिराकेकरा वः ॥ ३० ॥

विशाखदत्तस्य ॥

(134)
S. 1.39.1
P. 37a

दंष्ट्रापिष्टेषु सद्यः शिखरिषु न कृतः स्कन्धकण्डूविनोदः
सिन्धुष्वङ्गावगाहः खुरकुहरविशत्तोयतुच्छेषु नाप्तः ।
प्राप्ताः पातालपङ्के न लुठनरतयः पोत्रमात्रोपयुक्ते
येनोद्धारे धरित्र्याः स जयति विभुताविघ्नितेच्छो वराहः ॥ ३१ ॥

वराहमिहिरस्य ॥

(135)
S. 1.37.4
P. 36a
(अपिदेवस्य)

पातु त्रीणि जगन्ति पार्श्वकषणप्रक्षुण्णदिग्मण्डलो
नैकाब्धिस्तिमितोदरः स भगवान् क्रीडाझषः केशवः ।
त्वङ्गन्निष्ठुरपृष्ठरोमखचितब्रह्माण्डभाण्डस्थिते[र्]
यस्योत्स्फालकुतूहलेन कथमप्यङ्गेषु जीर्णायितम् ॥ ३२ ॥

रघुनन्दनस्य ॥

---

131 — [b]) S3 च खंडयंत्य-. — [c]) P व्याकृत-. ○ KHA. 131. **132** ○ ŚB. 3.298. **133** — [b]) P °जनलवो. P संगिसंगैः. — [c]) P नागाक्तं. ○ Mud. 3.21; Smk. 2.62 (विशाखदेवस्य); Amd. 168; Skb. 5.65; ŚB. 2.77, 3.56. **134** — [a]) P दंष्ट्रापृष्ठेषु. P °कंडं. — [b]) P खुरविवर-. — [c]) S3 ननु च न रतयः. P पोतपात्रोपयोगाद्. — [d]) S °बृंहितेच्छो. ○ Vkj. 1.29. **135** — [c]) S भांडावधेर्; P खंडस्थितैर्. — [d]) S1 मत्स्योत्फाल-; S2.3 P यस्योत्फाल-. ○ Ssm. 970.

ये संतापितनाभिपद्ममधवो ये स्नापितोरःस्रजो (136)
ये तापात्तरलेन तल्पफणिना प्रीतप्रतीपोज्झिताः ।
ये राधास्मृतिसाक्षिणः कमलया सासूयमाकर्णिता
गाढान्तर्दवथोः प्रतप्तसरलाः श्वासा हरेः पान्तु वः ॥ ३३ ॥

पुष्पाकस्य ॥

सेयं द्यौस्तदिदं शशाङ्कदिनकृच्चिह्नं नभः सा क्षितिस् (137) S. 1,63.1
तत्पातालतलं त एव गिरयस्तेऽम्भोधयस्ता दिशः । (वाक्पतिराजस्य) P. 33a
इत्थं नाभिविनिर्गतेन सशिरःकम्पाद्भुतं वेधसा (वाचस्पतेः)
यस्यान्तश्च बहिश्च दृष्टमखिलं त्रैलोक्यमव्यात्स वः ॥ ३४ ॥

युक्तं मानद ↑ मामनन्यमनसं वक्षःस्थलस्थायिनीं K. 11b 138 P. 28b
भक्तामप्यवधूय कर्तुमधुना कान्तासहस्रं तव ।
इत्युक्त्वा फणभृत्फणामणिगतां स्वामेव मत्वा तनुं
निद्राच्छेदकरं हरेरवतु वो लक्ष्म्या विलक्षस्मितम् ॥ ३५ ॥

भासस्य ॥

अग्रे गच्छत ↑ धेनुदुग्धकलशानादाय गोप्यो गृहं ↑ T. 14a 139 T. 41
दुग्धे वस्कयणीकुले पुनरियं राधा शनैर्यास्यति । P. 31a (anon)
इत्यन्यव्यपदेशगुप्तहृदयः कुर्वन् विविक्तं व्रजं
देवः कारणनन्दसूनुरशिवं कृष्णः स मुष्णातु ↑ वः ॥ ३६ ॥ ↑ N. 5a

सत्रासार्ति यशोदया प्रियगुणप्रीतेक्षणं राधया 140 T. 42
लग्नैर्बल्लवसूनुभिः सरभसं संभावितात्मोर्जितैः । S. 1,60.1
भीतानन्दितविस्मितेन विषमं नन्देन चालोकितः (सोन्नोकस्य)
पायाद्वः करमूर्धसुस्थितमहाशैलः सलीलो हरिः ॥ ३७ ॥

सोन्नोकस्यैतौ ॥

---

137 — [a]) P साक्षिभिस्. — [b]) S3 अंभोधरास्. **138** — [d]) K विलक्ष्य-. ○ Smk. 2.97; Shv. A. 10a. 79; Sb. 4b. **139** — [b]) T वष्कयिणी-; P रस्कयनी-. — [c]) P विभक्तं व्रजन्. — [d]) P अनिशं. P पुष्णातु. **140** — [b]) $S_{1,3}$ नम्रैर्. — [c]) S_2 विसयेन. — [d]) S करपद्म-. ○ PG. 264 (साह्नोकस्य).

141 T. 43 S. 1.41.1 (दक्षस्य) दंष्ट्रासङ्कटवक्त्रकन्दरतरज्जिह्वाभृतो हव्यभुग्-
ज्वालाभासुरभूरिकेशरिसटाभारस्य दैत्यद्रुहः ।
व्यावल्गद्बलवद्धिरण्यकशिपुक्रोडस्थलीपाटन-
स्पष्टप्रस्फुटदस्थिपञ्जररवक्रूरा नखाः पान्तु वः ॥ ३८ ॥

वाक्पतेः ॥

(142) T. 44 S. 1.59,2 लक्ष्म्याः केशप्रसवरजसां विन्दुभिः सान्द्रपातैर्
अभ्यर्णश्रीर्घननिधुवनक्लान्तिनिद्रान्तरेषु ।
दोर्दण्डोऽसौ जयति जयिनः शार्ङ्गिणो मन्दराद्रि-
ग्रावश्रेणीनिकषमसृणक्षुण्णकेयूरपत्रः ॥ ३९ ॥

श्रीभगीरथस्य ॥

(143) T. 45 नखक्रकचदारणस्फुटितदैत्यवक्षःस्थल-
क्षरत्क्षतजनिर्झरप्रतिविभावितस्वाकृतेः ।
हरेरपरकेशरिक्षुभितचेतसः पातु वः
सरोषललिताधरभ्रुकुटिभङ्गभीमं मुखम् ॥ ४० ॥

वाक्पतिराजस्य ॥

(144) T. 46 S. 1.52.1 (अभिनन्दस्य) वत्स क्ष्माधरगह्वरेषु विचरन् चारप्रचारे गवां
हिंस्रान्वीक्ष्य पुरः पुराणपुरुषं ↑ नारायणं ध्यास्यसि । ↑K. 12a
इत्युक्तस्य यशोदया मुररिपोरव्याज्जगन्ति स्फुरद्-
बिम्बोष्ठद्वयगाढपीडनवशादव्यक्तभावं स्मितम् ॥ ४१ ॥

(145) T. 47 देवो हरिर्जयति यज्ञवराहरूपः
सृष्टिस्थितिप्रलयकारणमेक एव ।
यस्योदरस्थितजगत्त्रयबीजकोश-
निर्गच्छदङ्कुरशिखेव विभाति दंष्ट्रा ॥ ४२ ॥

सोन्नोकस्य ॥

---

141 — [a]) S_2 °कंकट-. S वक्त्र(S_3 °ज्र°)घर्घरलल्ज्. — [b]) $S_{2.3}$ °भास्वर-. T_2 S °केशर-. — [c]) $S_{1.2}$ °पाटल-. ○ Śp. 4066 (हनूमतः); Srb. p. 19.51; Khaṇ. 37. **142** — [a]) S_1 °प्रसर-. — [b]) T_2 S_1 उद्गूर्ण-; $S_{2.3}$ उद्घर्ण-. S_1 °क्रान्ति°. — [c]) K °भागी°; S om. श्री°. **144** — [a]) S स्थावरकन्दरेषु. — [b]) K परः (पुरः). ○ Shv. A. 9a. 57 (अभिनंदस्य); PG. 149 (अभिनन्दस्य). **145** — [b]) T °मेकमेव.

बीजं ब्रह्मैव देवो मधु जलनिधयः कर्णिका स्वर्णशैलः (146)
कन्दं नागाधिराजो वियदतिविपुलः पत्रकोशावकाशः । T. 48
द्वीपाः पत्राणि मेघा मधुपकुलममूस्तारका गर्भधूलिर् S. 1.63.4
यस्यैतन्नाभिपद्मं भुवनमिति स वः शर्म देवो ददातु ॥ ४३ ॥ (हलायुधस्य)
मालायुधस्य ॥

कनकनिकषस्वच्छे राधापयोधरमण्डले (147)
नवजलधरश्यामामात्मद्युतिं प्रतिबिम्बिताम् । T. 49
असितसिचयप्रान्तभ्रान्त्या मुहुर्मुहुरुत्क्षिपञ्
जयति जनितव्रीडानम्रप्रियाहसितो हरिः ॥ ४४ ॥
वैद्दोकस्य ॥

॥ इति विष्णुव्रज्या ॥ ६ ॥

॥ ततः सूर्यव्रज्या ॥ ७ ॥

यस्याधोधस्तथोपर्युपरि निरवधि भ्राम्यतो विश्वमश्वैर् 148
आवृत्तालातलीलां रचयति रयतो मण्डलं तिग्मधाम्नः । T. 50
सोऽव्यादुत्तप्तकार्तस्वरसरलशरस्पर्धिभिर्धामदण्डैर् P. 50a
उद्दण्डैः प्रापयन् वः प्रचुरतमतमःस्तोममस्तं समस्तम् ॥ १ ॥
राजशेखरस्य ॥

शुकतुण्डच्छवि सवितुश्चण्डरुचः पुण्डरीकवनबन्धोः । 149
मण्डलमुदितं वन्दे कुण्डलमाखण्डलाशायाः ॥ २ ॥ T. 51
विद्यायाः ॥ S. 1.2.3
P. 48b

तुङ्गोदयाद्रिभुजगेन्द्रफणोपलाय 150
व्योमेन्द्रनीलतरुकाञ्चनपल्लवाय । T. 52
संसारसागरसमुत्क्रमयोगिसार्थ- S. 1.2.1
प्रस्थानपूर्णकलशाय नमः सवित्रे ॥ ३ ॥ P. 48b
वराहमिहिरस्य ॥

---

146 — [b]) S कंदो. S वियदपि. — [c]) S1 °मभूत्तारका-. T °धूली; K °धूलि. — [d]) S दधातु. **147** — [d]) T °सहितो. ○ Smk. 1.31; KHA. 110; Skb. 3.110, 5.17; ŚB. 2.315, 3.316; SK. 6.600; Amd. 120. Vrajyā **6** : K विष्णोव्रज्या. **148** — [a]) K यस्यावोध-. — [b]) K °लाभ°; P °नाभ° (°लात°). P वयतो. P °धाम्नेः. — [c]) P °स्वरसकलसम-. ○ Kav. p. 88; KHA. 108. **149** — [e]) T om. विद्यायाः. ○ Sūktirat. 12; Ssm. 728; SK. 1.143; Śp. 86 (नागम्मायाः); Srb. p. 27.2. **150** — [c]) T2 SP °समुत्क्रमि-. P °योगसानु-. — [e]) K वाराहमिहिरस्य ॥.

151* T. 53 संसक्तं सिक्तमूलादभिनवभुवनोद्यानकौतूहलिन्या
यामिन्या कन्ययेवामृतकरकलशावर्जितेनामृतेन ।
अर्कालोकः क्रियाद्वो मुदमुदयशिरश्चक्रवालालवालाद्
उद्यन् बालप्रवालप्रतिमरुचिरहःपादपप्राक्प्रवालः ॥ ४ ॥
मयूरस्य ॥

॥ इति सूर्यव्रज्या ॥ ७ ॥

↑ ॥ ततो वसन्तव्रज्या ॥ ८ ॥ ↑K. 125

152 T. 54 S. 2.153.1 P. 87a आरक्ताङ्कुरदन्तुरा कमलिनी नायामिनी यामिनी
स्तोकोन्मुक्ततुषारमम्बरमणेरीषत्प्रगल्भं महः ।
अप्येते सहकारसौरभमुचो वाचालिताः कोकिलैर्
आयान्ति प्रियविप्रयुक्तयुवतीमर्मच्छिदो वासराः ॥ १ ॥
संघश्रियः ॥

153 T. 55 P. 90a नैवैके वयमेव कोकिलवधूकण्ठोच्चरत्पञ्चम-
स्थानोद्बोधितपञ्चमार्गणगुणास्फालेन रोमाञ्चिताः ।
पश्यैते तरवोऽपि सुन्दरि जरत्पत्रव्ययानन्तरो-
द्भिन्नापाटलकोटिसंपुटदलप्रादुर्भवत्कुड्मलाः ॥ २ ॥
विनयदेवस्य ॥

154 T. 56 मलयमहीधरपवनः कलकण्ठकलध्वनिर्निकुञ्जलताः ।
उत्कलिका उत्कलिकाश्चेतसि जनयन्ति लोकस्य ॥ ३ ॥
श्रीकण्ठस्य ॥

155 T. 57 P. 90a कान्तेन प्रहितो नवः प्रियसखीवर्गेण बद्धस्पृहश्
चित्तेनोपहृतः स्मराय न समुत्स्रष्टुं गतः पाणिना ।
आमृष्टो मुहुरीक्षितो मुहुरभिघ्रातो मुहुर्लोठितः
प्रत्यङ्गं च मुहुः कृतो मृगदृशा किं किं न चूताङ्कुरः ॥ ४ ॥
वाक्कूटस्य ॥

---

151 ○ Sūryaśataka 34. — d) °प्राक्प्ररोहः. 152 — d) P °विप्रमुक्त°. 153 — a) P कंठोच्छलत्. — b) P पंचमध्वाना°. 154 — c) K श्रीकण्डस्य. 155 — b) P °नोपकृतः स्मरा न सुमतस्पष्टं. — c) P °रहिघ्रातो. P लोचितः.

द्विस्त्रिः कोकिलया रुतं त्रिचतुरैश्चूताङ्कुरैरुद्गतं 156 T. 58
कोषान् बिभ्रति किंशुका मधुकरश्रेणीजुषः पञ्चषान् ।
क्वापि क्वापि मदाकुलाकुलतया कान्तापराधग्रह-
ग्रन्थिच्छेदसमुद्यतं च हृदयं दोलायते सुभ्रुवाम् ॥ ५ ॥

नीलस्य ॥

जम्बूनां कुसुमोदरेष्वतिरसादाबद्धपानोत्सवाः ↑N. 5b 157 T. 59 S. 2.152.1
कीराः पक्वफलाशया मधुकरीश्चुम्बन्ति मुञ्चन्ति च ।
एतेषामपि पश्य किंशुकतरोः पत्रैरभिन्नत्विषां
पुष्पभ्रान्तिभिरापतन्ति सहसा चञ्चूषु भृङ्गाङ्गनाः ॥ ६ ॥

राजशेखरस्य ॥

दृश्यन्ते मधुमत्तकोकिलवधूनिर्धूतचूताङ्कुर- ↑K. 13a 158 T. 60
प्राग्भारप्रसरत्परागसिकतादुर्गास्तटीभूमयः ।
याः कृच्छ्रादभिलङ्घ्य लुब्धकभयात्तैरेव रेणूत्करैर्
धारावाहिभिरस्ति लुप्तपदवीनिःशङ्कमेणीकुलम् ॥ ७ ॥

मुरारेः ॥

अशिथिलपरिस्पन्दः कुन्दे तथैव मधुव्रतो (159) T. 61
नयनसुहृदो वृक्षाश्चैते न कुड्मलशालिनः ।
दलति कलिका चौती नास्मिंस्तथा मृगचक्षुषाम्
अथ च हृदये मानग्रन्थिः स्वयं शिथिलायते ॥ ८ ॥

कान्तां हित्वा विरहविधुरारम्भखेदालसाङ्गीं (160) T. 62 P. 90a
मामुल्लङ्घ्य व्रजतु पथिकः क्वाऽपि यद्यस्ति शक्तिः ।
इत्याशोकी जगति सकले वल्लरी चीरिकेव
प्राप्तारम्भे कुसुमसमये कामदेवेन दत्ता ॥ ९ ॥

156— c) N doubtful, T महाकुला°. **157** — a) S1. 2 °दारब्धपानो°. ○ Smk. 109.23 (वसुकस्य); Skb. 3.78; ŚB. 2.310; Kāvyakalpalatā p. 175. **158** ○ Anr. 5.6; Smk. 109.21 (मुरारेः). **160** — b) P शक्तः. — c) P पल्लवी (वल्लरी).

(161) T. 63 S. 2.153.2 P. 90b
मन्दं दक्षिणमाह्वयन्ति पवनं पुंस्कोकिलव्याहृतैः
संस्कुर्वन्ति वनस्थलीः किसलयोत्तंसैर्निषण्णालिभिः ।
चन्द्रं सुन्दरयन्ति मुक्ततुहिनप्रावारया ज्योत्स्नया
वर्धन्ते च विवर्धयन्ति च मुहुस्तेऽमी स्मरं वासराः ॥ १० ॥

(162) T. 64
हृद्यस्निग्धैः परभृतरुतैर्मुक्तदीर्घप्रवासः
प्रत्यावृत्तो मधुरिति वदन्दक्षिणो गन्धवाहः ।
शिञ्जल्लोलभ्रमरवलयः काननालीवधूनां
सद्यः कुन्दस्मितबृहतिकाः पूर्णपात्रीकरोति ॥ ११ ॥

(163) T. 65
लोलैः कोकिलमण्डलैर्मधुलिहां चंचूर्यमाणैर्गणैर्
नीरन्ध्रैर्गृहवाटिकापरिसरेष्वङ्गारितैः किंशुकैः ।
प्रारब्धे तिमिरे वसन्तसमयक्षोणीपतेर्भ्राम्यतः
प्रस्निग्धा परितो धृतेव कलिकादीपावलिश्चम्पकैः ॥ १२ ॥
मनोविनोदस्यैतौ ॥

(164) T. 66
च्युतसुमनसः कुन्दाः पुष्पोद्गमेष्वलसा द्रुमा
मनसि च गिरं ग्रश्नन्तीमे किरन्ति न कोकिलाः ।
अथ च सवितुः शीतोल्लासं लुनन्ति मरीचयो
न च ↑ जरठतामालम्बन्ते क्लमोदयदायिनीम् ॥ १३ ॥ ↑K 135

(165) T. 67 S. 2.154.2
साम्यं संप्रति सेवते विचकिलं षाण्मासिकैर्मौक्तिकैर्
बाह्लीकीदशनव्रणारुणतलैः पत्रैरशोकोऽर्चितः ।
भृङ्गालङ्घितकोटि किंशुकमिदं किंचिद्विवृन्तायते
माञ्जिष्ठैर्मुकुलैश्च पाटलितरोरन्यैव काचिल्लिपिः ॥ १४ ॥

---

161 — [a]) P °णमाह्दयंति· P °किलव्याकुलं. — [b]) P संघूर्णंति· S3 P वनस्थली·. — [d]) P °स्तेमीश्वरं. **164** — [a]) K °युत·. — [d]) T जठरता°. ○ Auc. ad. 5.26 (मालवकुवलयस्य); Vām. ad. 3.2.5; Kav. p. 108; KHV. 320, 420 (*ab* only); Amd. 522. **165** — [b]) S °रुणतरैः. — [c]) S भृंगा·. S3 विवृत्तायते. — [d]) S °वृंत्तैव. ○ Vid. 1.25; Kav. p. 109 (*a* only, rest differs); Bāl. 5.38 (*a* differs); KHV. 322 (as in Kav.); ŚB. 3.28; Srb. p. 333.100.

गर्भग्रन्थिषु वीरुधां सुमनसो मध्येऽङ्कुरं पल्लवा (166) T. 68 S. 2.151.1
वाञ्छामात्रपरिग्रहः पिकवधूकण्ठोदरे पञ्चमः ।
किं च त्रीणि जगन्ति जिष्णु दिवसैर्द्वित्रैर्मनोजन्मनो
देवस्यापि चिरोज्झितं यदि भवेदभ्यासवश्यं धनुः ॥ १५ ॥

राजशेखरस्यैतौ ॥

शीतार्तैरिव भग्नशैशिरनिशाभागैरहः स्फायते (167) T. 69
गर्भं बिभ्रति किंशुका इव दिशां तापाय वह्न्यङ्कुरम् ।
किं च स्वाश्रयसंभृतप्रथिमसुच्छायातपाङ्गेष्वयं
लोकः स्तोकरसोऽद्य न क्वचिदपि स्वच्छन्दमानन्दति ॥ १६ ॥

त्रिलोचनस्य ॥

उद्भिन्नस्तवकावतंससुभगाः प्रेङ्खन्मरुन्नर्तिताः (168) T. 70
पुष्पोद्गीर्णपरागपांशुललसत्पत्रप्रकाण्डत्विषः ।
गम्भीरक्रमपञ्चमोन्मदपिकध्वानोच्छलद्गीतयः
प्रत्युज्जीवितमन्मथोत्सव इव क्रीडन्त्यमू भूरुहः ॥ १७ ॥

प्रागेव जैत्रमस्त्रं सहकारलता स्मरस्य चापभृतः । (169) T. 71
किं पुनरनल्पनिपतितमधुकरविषकल्कलेपेन ॥ १८ ॥

शुभाङ्गस्य ॥

स्वस्ति श्रीमलयाचलात्स्मरसखः श्रीमान्वसन्तानिलः 170 T. 72 P. 90b
क्रीडावेश्मसु कामिनः कुशलयत्येतच्च वक्तीतरत् ।
एषोऽहं मुदितालिकोकिलकुलं कुर्वन् वनं प्राप्तवान्
युष्माभिः प्रियकामिनीपरिगतैः स्थातव्यमस्मादिति ॥ १९ ॥

एते नूतनचूतकोरकघनग्रासातिरेकीभवत्- 171 T. 73 S. 2.155.1
कण्ठध्वानजुषो हरन्ति हृदयं मध्येवनं कोकिलाः ।
येषामक्षिनिभेन भान्ति भगवद्भूतेशनेत्रानल- ↑K. 14a
ज्वालाजालकरालितासमशराङ्गारस्फुलिङ्गा इमे ॥ २० ॥

---

166 — [c]) K राजशेखरस्य. ○ Vid. 1.23; Kav. p. 108; At. p. 67; KHV. 321; Smk. 59.5 (राजशेखरस्य); ŚB. 2.321; Srb. p. 333.101. **167** — [c]) K प्रथमतरङ्गायातपाः शे°. — [e]) T त्रैलोचनस्य. **168** — [c]) T °पिकस्था (T1 °था). नो. — [d]) T क्रीडन्त्यमी. **170** — [b]) KP °लयत्येनाश्च वक्त्री°. — [c]) P मुदितानि कोकिलकलध्वानारवं. **171** — [a]) S3 °घनध्वाना°. — [b]) S1 कण्ठे. — [d]) S इव (इमे).

172
T. 74
किंशुककलिकान्तर्गतचन्द्रकलास्पर्धि केशरं भाति ।
रक्तनिचोलकपिहितं धनुरिव जतुमुद्रितं वितनोः ॥ २१ ॥
वल्लणस्य ॥

173
T. 75
S. 2.152.5
(वीर्यमित्रस्य)
वाप्यो दन्तुरितोदराः कमलिनीपत्राङ्कुरग्रन्थिभिश्
चूतानां कलिकामिलन्मधुलिहां कापि स्थितिर्वर्तते ।
दौर्भाग्योपनयाय सांप्रतमयामल्पोऽपि मार्गश्रमः
शिक्षामुल्ललितुं ददाति रजसां गत्रीपथे मारुतः ॥ २२ ॥
अभिनन्दस्य ॥

174
T. 76
आरक्तैर्नवपल्लवैर्विटपिनो नेत्रोत्सवं तन्वते
तान् धुन्वन्नयमभ्युपैति मधुरामोदो मरुद्दक्षिणः ।
तेनालिङ्गितमात्र एव विधिवत् प्रादुर्भवन्निर्भर-
क्रीडाकूतकषायितेन मनसा लोकोऽयमुन्माद्यते ॥ २३ ॥

175
T. 77
काप्यन्या मुकुलाधिकारमिलिता लक्ष्मीरशोकद्रुमे
माकन्दः समयोचितेन विधिना धत्तेऽभिजातं वपुः ।
किं चाषाढगिरेरनङ्गविजयप्रस्तावनापण्डितः
स्वैरं सर्पति बालचन्दनलतालीलासखो मारुतः ॥ २४ ॥

176
T. 78
S. 2.154.3
(कस्यचित्)
वह्निर्मन्ये हिमजलमिषात्संश्रितः किंशुकेषु
व्यामं धूमैः स खलु कुरुते काननं कोरकाख्यैः ।
संतापार्थं कथमितरथा पान्थसीमन्तिनीनां
पुष्पव्याजाद्विसृजति शिखाश्रेणिमुद्गाढशोणीम् ॥ २५ ॥
पौतायनेः ॥

---

172 — [b]) N स्पर्धितः चिरं?; K स्पर्धित सचिरं. ○ Śp. 3794 (विज्जकायाः); Smk. 59.12 (विज्जाकायाः); SK. 3.352; SG. 73*a*; Srb. p. 331.11. **173** — [a]) S वापी-. S °दरा. — [c]) T_2 °तमपाम्°. — [cd]) S किं चान्यत्कुसुमायुधोऽद्य भगवान्धत्ते सगर्वं धनुर्ज्यामुन्मार्ष्टि च पत्रिभिश्च विशिखैर्जेतुं जगद्वाञ्छति. **174** — [b]) T_1 मधुरामोदो. — [c]) T_1 विधि*. T_2 विधिना. — [d]) T उन्माद्यति. **176** — [a]) S °जलभयात्. — [b]) S श्यामं. — [d]) $S_{1.3}$ °शोणां. — [e]) T यौतायणेः.

श्रोण्यां चित्रः कुरुबकगुणः कर्णयोर्मुग्धचूतं 177 T. 79
रक्ताशोकं प्रणयि कुचयोर्माधवी मूर्धजेषु ।
सर्वाङ्गीणो बकुलरजसा पिञ्जरेणोपरागः
स्त्रैणो यूनां भवतु रतये वेशसर्वाभिसारः ॥ २६ ॥
सावर्णेः ॥

मुग्धाताम्रैर्नवकिशलयैः संभृतोदारशोभं 178 T. 80 P. 90b
प्रादुर्भूतभ्रमरसरणीयौवनोद्भेदचिह्नम् ।
सीमन्तिन्यः कुसुम↑धनुषा बद्धसख्यस्य मासः ↑K. 14b
स्निग्धस्मेरैर्मुखमधिगुणं दृष्टिपातैः पिबन्ति ॥ २७ ॥
वागुरस्य ॥

शिलीमुखैरद्य मनोज्ञपक्षैर्विषोपलेपादिव कज्जलाभैः । 179 T. 81 P. 91a
नितान्तपूर्णा मुचकुन्दकोषा विभान्ति तूणा इव मन्मथस्य ॥२८॥
शुभाङ्गस्य ॥

स्नेहं स्रवन्ति तरवः पश्चापि ↑ क्षिपति मार्गणान्मदनः । ↑N. 6a 180 T. 82
परिमुक्तकण्ठरोधः परपुष्टः क्षरति माधुर्यम् ॥ २९ ॥
श्रीधर्माकरस्य ॥

संकुचिता इव पूर्वं दुर्वारतुषारजनितजडिमानः । 181 T. 83
संप्रत्युपरमति हिमे क्रमशो दिवसाः प्रसारजुषः ॥ ३० ॥
श्रीधरणीधरस्य ॥

दुःश्लिष्टदुर्लक्ष्यपलाशसंधीन्यापाटलाग्राणि हरिन्ति मूले । (182) T. 84
कुशेशयानां शुकशावभांसि प्रादुर्बभूवुर्नवकुड्मलानि ॥ ३१ ॥

उपनयति कपोले लोलकर्णप्रवाल- 183 T. 85
क्षणमुकुलनिवेशान्दोलनव्यापृतानाम् ।
परिमलितहरिद्रान् संप्रति द्राविडीनां
नवनखपदतिक्तानातपः स्वेदबिन्दून् ॥ ३२ ॥
योगेश्वरस्य ॥

---

177 — ^{d}) K भवति. **178** — ^{a}) P °शोभां. — ^{b}) P °भ्रमररमणी-. — ^{c}) P °वर्धसख्य°. **179** — ^{c}) P युतकुंद-. — ^{e}) T om. **180** — ^{d}) K परिपुष्टः. — ^{e}) T श्रीधर्म-. **181** — ^{b}) T2 दुर्ग इव (दुर्वार-). — ^{c}) T उपरमित-. — ^{e}) N om. श्री-. **183** — ^{c}) K परिमिलित-.

(184)
T. 86

सद्यस्तप्तो भ्रमति रजनीं वासरः खण्डयित्वा
क्षीणक्षीणा तदनु भजते सापि सम्यक्प्रसादम् ।
एको ↑ लोके कथयति नरस्येष्टजाते निसर्गं ↑T. 17b
नार्याः पुंसि स्थितिमनुगुणां शंसति स्पष्टमन्या ॥ ३३ ॥

185
S. 2.154.4
(वामनस्य)

इदानीं प्लक्षाणां जठरदलविश्लेषचतुरः
स्थितीनामावन्धः स्फुटति शुकचञ्चूपुटनिभः ।
ततः स्त्रीणां हन्त क्षममधरकान्तिं कलयितुं
समन्तान्निर्याति स्फुटसुभगरागं किसलयम् ॥ ३४ ॥

186

उद्गच्छत्यलिझङ्कृतिः स्मरधनुर्ज्यामञ्जुगुञ्जारवैर्
निर्याता विषलिप्तभल्लिविषमाः कंकेल्लिफुल्लच्छटाः ।
रे संप्रत्यपवित्रमत्र पथिकाः सारम्भमुज्जृम्भते
चूतो दूत इवान्तकस्य कलिकाजालस्फु↑रत्पल्लवः ॥ ३५ ॥ ↑K. 15a

187
S. 2.154.1

मिथःक्रीडालोलभ्रमरभरभङ्गाङ्कुररस-
प्रसेकप्रोन्मीलत्परिमलसमालब्धपवनः ।
इतोऽस्त्येष श्रीमानविरलमिदानीं मुकुलितः
प्रयच्छन्नुन्मादानहह सहकारद्रुमयुवा ॥ ३६ ॥

188
S. 2.152.2

अङ्कुरिते पल्लविते कोरकिते विकसिते च सहकारे ।
अङ्कुरितः पल्लवितः कोरकितो विकसितश्च हृदि मदनः ॥ ३७ ॥

189

उत्फुल्ला नवमालिका मदयति घ्राणेन्द्रियाह्लादिनी
जातं धूसरमेव किंशुकतरोराश्यामलं जालकम् ।
आचिन्वन्ति कदम्बकानि मधुनः पाण्डूनि मत्तालयः
स्त्रीणां पीनघनस्तनेषु कणवान् स्वेदः करोत्यास्पदम् ॥ ३८ ॥

भवभूतेः ॥

---

184 — [a]) T वासवः· — [d]) K पुंस्थिस्थिति·. **185** — [a]) S1.3 जरठ·. — [b]) KS स्फुरति· K °पुटमिभः· — [c]) S हस्तक्षम· — [d]) S3 °रागः किसलयः· ○ Vām. ad 4.2.2. **186** — [c]) K अपमित्र·. **187** — [b]) S °भग्नांकुर·. — [b]) S1 °समारब्ध·. — [c]) S इतोप्येष· — [d]) S °त्युन्मादान्. **188** — [d]) S om. हृदि; S2.3 मदनोऽसौ. ○ Dhv. ad 2.28; Vyk. ad 3.27; ŚB. 2.3. **189** — [a]) K नवमल्लिका· — [b]) N यातं· — [c]) K पांडुनिमित्ता·

सपदि सखीभिर्निभृतं विरहवतीस्नातुमत्र भज्यन्ते । 190 P. 91a
सहकारमञ्जरीणां शिखोद्गमग्रन्थयः प्रथमे ॥ ३९ ॥

राजशेखरस्य ॥

॥ इति वसन्तव्रज्या ॥ ८ ॥

॥ ग्रीष्मव्रज्या ॥ ९ ॥

विश्लेषो जनितः प्रियैरपि जनैरुज्जृम्भितं नालिकैर् 191 P. 91a
मित्रेणापि खरायितं तरुणया दीर्घायितं तृष्णया ।
गुर्वी वल्लभता जडैरधिगता दोषाकरः सेव्यते
हा कालः किमयं कलिर्न हि न हि प्राप्तः स घर्मागमः ॥ १ ॥

तदात्वस्नातानां मलयजरसार्द्रार्द्रवपुषां 192 S. 2.159.1
कचान् बिभ्राणानां दरविकचमल्लीमुकुलिनः ।
निदाघार्कप्लोषग्लपितमहिमानं मृगदृशां
परिष्वङ्गोऽनङ्गं पुनरपि शनैरङ्कुरयति ॥ २ ॥

मङ्गलार्जुनस्य ॥

प्रवृद्धतापो दिवसोऽतिमात्रमत्यर्थमेव क्षणदा च तन्वी । (193)
उभौ विरोधक्रियया विभिन्नौ जायापती सानुशयाविव स्तः ॥ ३ ॥

बटोः ॥

सर्वाशारुधि दग्धवीरुधि सदा सारङ्गबद्धक्रुधि (194) P. 91b (anon)
क्षामक्ष्मारुहि मन्दमुन्मधुलिहि स्वच्छन्दकुन्दद्रुहि ।
शुष्यच्छ्रोतसि तप्तभूमिरजसि ज्वालायमानाम्भसि ↑ K. 15b
ज्येष्ठे मासि खरार्कतेजसि कथं पान्थ व्रजञ्जीवसि ॥ ४ ॥

बाणस्य ॥

---

190 ○ Vid. 1.24; Bāl. 5.39; ŚB 1.430, 4.712; Srb. p 331.14. **191** P °णयोद्दीर्घायितं. — c) K वल्लनता. P जनैर्. — d) P घर्मोदयः. ○ Sbh. 1707 (रतिमित्रस्य); JSV. 272.1. **192** — a) S °रसैराद्र-. — b) S3 कुचान्. — c) S °प्रोष°. ○ Śp. 3834; Sbh. 1714; Ssm. 850. **193** ○ Slp. 7.14. **194** — a) P शारंग-. — c) P °स्त्रोतसि. P ज्वारायमाना-. ○ Smk. 60.26 (भट्टबाणस्य); Ś p. 3854 (बाणभट्टस्य); Sbh. 1703 (भट्टबाणस्य); KHA. 434; Skb. 2.214, 5.463; ŚB 2.396; SK. 3.339; Amd. 556; JSV. 272.3.

195 P. 91b गुरुर्गर्भारम्भः क्लमयति कलत्रं बलिभुजः
समग्रोष्मा चूतं पचति पिचुमर्दं च दिवसः ।
इदानीं नीहारस्तिमितपवनप्रीतिजनितां
निशाशेषो निद्रां नुदति पटुधूम्याटमुखरः ॥ ५ ॥
राजशेखरस्य ॥

(196) P. 91b सान्द्रक्षीणप्रततविततच्छिन्नभुग्नोन्नताभिः
प्रायः कश्मीरजरुचिजुषो दाववह्नेः शिखाभिः ।
वायुः सञ्चारिण इव लिखत्यानने दिग्वधूनां
धूमोद्गारैरगुरुपवनैः सान्तरान् पत्रभङ्गान् ॥ ६ ॥

197 T. 87 हिन्दोलमधुरोपलालनरसप्रीतप्रपापालिका-
गीता↑वर्जितमुग्धवातहरिणश्रेणीपरीतान्तिकाः । ↑T. 19a
औत्सुक्यं जनयन्ति पान्थपरिषद्धर्माम्बुबिन्दूत्कर-
व्याक्षेपक्षममन्दमन्दमरुतो मार्गस्थलीपादपाः ॥ ७ ॥

198 T. 88 चञ्चच्चञ्चुगणोदरैः शिथिलितप्रायांसमुत्पक्ष्मल-
न्यञ्चत्पक्षपुटावकाशविरमत्पार्श्वोष्मभिर्नीयते ।↑ ↑N 6b
जङ्घाकुञ्चनलब्धनीडनिबिडावष्टम्भकष्टोज्झित-
क्षेपीयःपवनाभिघातरभसोत्क्षेपैरहः पक्षिभिः ॥ ८ ॥

199 T. 89 धास्यत्यद्य सितातपत्रसुभगं सा राजहंसी शिशोः
स्मेराम्भोरुहवासिनोऽपि शिरसि स्नेहेन पक्षद्वयम् ।
तृष्णार्तः शुकशावकोऽपि सुतनोः पीनस्तनासंगिनीं
मुक्ताहारलतां तदङ्कवसतिस्तोयाशया पास्यति ॥ ९ ॥

200 T. 90 S. 2.157.1 भुवां घर्मारम्भे पवनचलितं तापहतये
पटच्छत्राकारं वहति गगनं धूलिपटलम् ।
अमी मन्दाराणां दवदहनसंदेहितधियो
न ढौकन्ते पातुं झटिति मकरन्दं मधुलिहः ॥ १० ॥
भवभूतेः ॥

---

195 — [b]) P चूडं. **196** — [a]) K सांद्री. — [b]) P कास्मीर°. K °मुखो (°जुषो). P शिखाभः. — [c]) K सिखोद्यानने; P निखन्यानने. — [d]) P °गुरुमलिनैः. **198** — [a]) K °गलोदरैः. **200** — [b]) S1 पटच्छाया-. S2 रहति. — [c]) S1 द्रवदहन-. — [d]) T ढौकंते. — [e]) T om.

अपां ↑ मूले लीनं क्षणपरिचितं चन्दनरसे ↑ K. 16a 201 T. 91 S. 2,159.2
मृणालीहारादौ कृतलघुपदं चन्द्रमसि च ।
मुहूर्तं विश्रान्तं सरसकदलीकाननतले
प्रियाकण्ठाश्लेषे निवसति परं शैत्यमधुना ॥ ११ ॥

प्रान्तारक्तविलोचनाञ्चलदरीव्यग्राल्पमक्षीभय- (202) T. 92
प्रोद्धूतोभयशृङ्गकोटिविगलच्छैवालवल्लीसखैः ।
पाथोबिन्दुभिरक्षिसंधिषु शनैः संसिच्यमानः सुखं
मग्नो वारिणि दूरनिःसहतया निद्रायते सैरिभः ॥ १२ ॥

तापं स्तम्बेरमस्य प्रकटयति करः शीकरैः कुक्षिमुक्षन् 203 T. 93
पङ्काङ्कं पल्वलानां वहति तटवनं माहिषैः कायकाषैः ।
उत्ताम्यत्तालवश्च प्रतपति तरणावांशवीं तापतन्द्रीम्
अद्रिद्रोणीकुटीरे कुहरिणि हरिणारातयो यापयन्ति ॥ १३ ॥

जाताः पान्थनखंपचाः प्रचयिनो गन्त्रीपथे पांशवः 204 T. 94
कासारोदरशेषमम्बु महिषो मथ्नाति ताम्यत्तिमि ।
दृष्टिर्धावति धातकीवनमसृक्तर्षेण तारक्षवी
कण्ठान् बिभ्रति विष्किराः शरशमीनीडेषु नाडिंधमान् ॥ १४ ॥
बाणस्यैतौ ॥

सुभगसलिलावगाहाः पाटलिसंसर्गसुरभिवनवाताः । 205 T. 95
प्रच्छायसुलभनिद्रा दिवसाः परिणामरमणीयाः ॥ १५ ॥
कालिदासस्य ॥

अग्रे तप्तजला नितान्तशिशिरा मूले मुहुर्बाहुभिर् 206 T. 96
व्यामथ्योपरतप्रपेषु पथिकैर्मार्गेषु मध्यंदिने ।
आधाराः प्लुतबालशैवलदलच्छेदावकीर्णोर्मयः
पीयन्ते हलमुक्तमग्नमहिषप्रक्षोभपर्याविलाः ॥ १६ ॥
योगेश्वरस्य ॥

---

201 — [b]) T कूले. — [c]) S2.3 °काननतटे. — [d]) S1 निविशति. S1.2 पदं. ŚB. 3.166. **202** — [a]) T °निलोचन-. **203** — [c]) T तरणावा(T2 नां)शवी; K तरसायांशवी. — [d]) T रात्रयो. K रापयंति. ○ Vkj. 2.8 (*cd* only). **204** — [a]) T1 *डाः; T2 वाताः K लताः (जाताः). — [c]) T1° सूक्तर्षेण; T2 °सूक्त°. — [d]) T विष्कराः. T नाडींधमान्. — [e]) T बाणस्योभौ. **205** ○ Śāk. 1.3; Srh. 185.3; Sab. 5.32*a* (कालिदासस्य); ŚB. 3.184; Srb. p. 335.4. **206** — [b]) T °रतप्रियेषु.

(207) T. 97 मृद्भूयिष्ठतया गुरून् परिहरन्नारण्यकान् गोमयान्
वल्मीकानुपगूहति प्रशिथिलं ज्वालाभिरुद्वल्बजान् ।
वह्निर्नीडकिलिञ्जसञ्चयसमुत्सिक्तश्चरन् कानने
प्रस्निग्धानिह ↑ विष्किराण्डकललानाज्याशया लुम्पति ॥ १७ ॥ ↑ K. 16b

तस्यैव ॥

208 T. 98 दूरीभूतशरारि विक्लवबकं संक्रान्तकारण्डवं
क्लाम्यत्कङ्कमचक्रवाकममिलन्मद्गु प्रयातप्लवम् ।
क्लिष्टक्रौञ्चमधार्तराष्ट्रमपतत्कोयष्टि निष्टीटिभं
सीदत्सारसमप्रसक्तकुररं कालेन जातं सरः ॥ १८ ॥

तस्यैव ॥

209 T. 99 S. 2.158.2 (मधुरशीलस्य) तोयोत्तीर्णाः श्रयति कवरीः शेखरः सप्तलानां
शैत्यं सिञ्चत्युपरि कुचयोः पाटलाकण्ठदाम ।
कान्तं कर्णावभिनिविशते कोमलाग्रं शिरीषं
स्त्रीणामङ्गे विभजति तपस्तत्र तत्रात्मचिह्नम् ॥ १९ ॥

मधुशीलस्य ॥

210 T. 100 शुकपत्रहरितकोमलकुसुमशटानां शिरीषयष्टीनाम् ।
तलमाश्रयति दिनातपभयेन परिपिण्डितं शैत्यम् ॥ २० ॥

वागुरस्य ॥

(211) T. 101 S. 2.159.4 हरन्ति हृदयानि यच्छ्रवणशीतला वेणवो
यदर्पति करम्बिता शिशिरवारिणा वारुणी ।
भवन्ति च हिमोपमाः स्तनभुवो यदेणीदृशां
शुचेरुपरि संस्थितो रतिपतेः प्रसादो गुरुः ॥ २१ ॥

212 T. 102 S. 2.158.1 जलार्द्राः संव्यानं बिसकिसलयैः केलिवलयाः
शिरीषैरुत्तंसो विचकिलमयी हाररचना ।
शुचावेणा↑क्षीणां मलयजरसार्द्राश्च तनवो ↑ N. 7a
विना तन्त्रं मन्त्रं रतिरमणमृत्युंजयविधिः ॥ २२ ॥

---

207 — [c]) T1 मीत; T2 लीढ (नीड). **208** — [b]) T °प्रपात°. **209** — [a]) S तोयोत्तीर्णा···कवरी शेखरं. K सप्तनालां. **210** — [b]) T °सटानां. **211** ○ Vid. 4.4. — [b]) यद्र्दं (or र्चं) ति···शिशिरवायुना. Srb. p. 336.24. **212** — [a]) S1 जलार्द्रा; S2, 3 जलार्द्रैः. — [b]) S1 उत्तंसा. ○ Vid. 4.3; Srb. p. 336.23.

रजनिविरमयामेष्वादिशन्ती रतेच्छां 213 T. 103
किमपि कठिनयन्ती नारिकेलीफलाम्भः ।
अपि परिणमयित्री राजरम्भाफलानाम्
दिनपरिणतिरम्या वर्तते ग्रीष्मलक्ष्मीः ॥ २३ ॥

एते राजशेखरस्य ॥

अम्भोधेर्जलयन्त्रमन्दिरपरिस्पन्देऽपि निद्राणयोः (214) T. 104
श्रीनारायणयोर्घनं विघटयत्यूष्मा समालिङ्गनम् । S. 2.157.4
किं चोत्तप्तवियत्कपालफलके कङ्कालशेषश्रियं (कस्यचित्)
चन्द्रं मर्मरयन्ति पर्पटमिव क्रूरा रवेरंशवः ॥ २४ ॥

T. **नारायणलच्छेः** ॥

॥ **इति ग्रीष्मव्रज्या** ॥ ९ ॥

॥ ततः प्रावृ↑ड्व्रज्या ॥ १० ॥ ↑K. 17a

वानीरप्रसवैर्निकुञ्जसरितामासक्तवासं पयः 215 T. 105
पर्यन्तेषु च यूथिकासुमनसामुज्जृम्भितं जालकैः ।
उन्मीलत्कुटजप्रहासिषु गिरेरालम्ब्य सानूनितः
प्राग्भारेषु शिखण्डिताण्डवविधौ मेघैर्वितानाय्यते ॥ १ ॥

फलभरपरिणामश्यामजम्बूनिकुञ्ज- 216 T. 106
स्खलिततनुतरङ्गामुत्तरेण श्रवन्तीम् ।
उपरिविघटमानप्रौढतापिञ्जनीलः
श्रयति शिखरमद्रेर्नूतनस्तोयवाहः ॥ २ ॥

जृम्भाजर्जरडिम्बडम्बरघनश्रीमत्कदम्बद्रुमाः 217 T. 107
शैलाभोगभुवो भवन्ति ककुभः कादम्बिनीश्यामलाः ।
उद्यत्कुन्दलतान्तकेतकभृतः कच्छाः सरिच्छ्रोतसाम्
आविर्गन्धशिलीन्ध्रलोध्रकुसुमस्मेरा वनानां ततिः ॥ ३ ॥

---

213 ○ Vid. 4.2; Srb. p. 336.20. **214** — a) S1 अंभोधिर्. T2 °मन्दर-. — d) S1 पर्पटवर; S2.3 पर्पटकर; T पर्पटमिति. — e) K om. **215** ○ Māl. 9.15. — d) °नायते; Srb. p. 140.3. **216** — a) K कलभय-. — c) T °तापिच्छ-. ○ Māl. 9.24. **217** — b) K कुकुभः. — c) T2 कुंदलकांत; K कंदलकांत. ○ Māl. 9.16. — d) आविर्भूत-; Srb. p. 140.4.

218 T. 108 P. 93a
उत्फुल्लार्जुनसर्जवासितवहत्पौरस्त्यझंझामरुत्-
प्रेङ्खोलस्खलितेन्द्रनीलशकलस्निग्धाम्बुदश्रेणयः ।
धारासिक्तवसुन्धरासुरभयः प्राप्तास्त एतेऽधुना
घर्माम्भोविगमागमव्यतिकरश्रीवाहिनो वासराः ॥ ४ ॥
भवभूतेरमी ॥

219 T. 109 P. 93a
एणी याति विलोक्य बालशलभान् शष्पाङ्कुरादित्सया
छत्रीकुड्मलकानि रक्षति चिरादण्डभ्रमात्कुक्कुटी ।
धूत्वा धावति कृष्णकीटपटलश्रेणीं शिखण्डी शिरो
दूरादेव वनान्तरे विषधरग्रासाभिलाषातुरः ॥ ५ ॥

220 T. 110 S. 2.166.1 (कस्यचित्)
आसारान्तमृदुप्रवृत्तमरुतो मेघोपलिप्ताम्बरा
विद्युत्पातमुहूर्तदृष्टककुभः सुप्तेन्दुताराग्रहाः ।
धाराक्लिन्नकदम्बसंभृतसुरामोदोद्वहाः प्रोषितैर्
निःसंपातविसारिदर्दुररवा नीताः कथं रात्रयः ॥ ६ ॥
योगेश्वरस्य ॥

(221) T. 111 S. 2.164.1 (योगेश्वरस्य)
दात्यूहध्वनिभाञ्जि वेतसशिखासुसोरगाणि ध्वनत्-
कादम्बानि कुरङ्गयूथकलितस्तूपान्युदम्भांसि ↑ च । ↑ K. 17b
तीराण्यद्य पिपीलिकासमुदयावर्जज्जटालोलप-
व्याप्तान्युन्मदकुक्कुभानि सरितां कुर्वन्ति लोलं मनः ॥ ७ ॥

222 T. 112
कान्तां क्वापि विलम्बिनीं कलरुतैराहूय भूयस्ततो
दिग्भागानवलोक्य रङ्गवसुधामुत्सृज्य पङ्क्त्यां ततः ।
एष स्फारमृदङ्गनादमधुरैरम्भोमुचामारवैर्
बर्हश्रेणिकृतातपत्ररचनो हृष्टः शिखी नृत्यति ॥ ८ ॥

223 T. 113 P. 95a
पीताम्भःस्तिमिताः सृजन्ति सलिलान्यावद्धधारं घनास्
तद्धाराध्वनिमीलितानि नयनान्यभ्येति निद्रागमः ।

---

218 — a) P °वासितपयः पौलस्त्य-. — d) P विश्रमा°: ○ Māl. 9.17 ; Srb. p. 342.65. **219** — a) P °सुलभान्. P °रनिच्छया. — b) T कुकुंटी ; P कुड्मलं. — c) P हृष्टकीट-. — d) P वनांतरे. **220** — c) S °सुधामोदो-. **221** — b) T1 कुरंज-. — c) S °ज्झटालोलुप-. **222** — a) T1 lac. T2 चेतस (भूयस्). **223** — a) P शीतांभ-. — d) P °न्दोच्छलदुच-.

निद्रामुद्रितलोचने प्रतिगृहं मूकायमाने जने
निर्द्वन्द्वोच्चरदुच्चदर्दुररवैः कोलाहलिन्यो निशाः ॥ ९ ॥

धारानिपातरवबोधितपञ्जरस्थ- 224 T. 114
दात्यूहडम्बरकरम्बितकण्ठकूजाः । S. 5.38.3 (श्रीहनूमतः)
अट्टेषु काण्डपटवारितशीकरेषु P. 95a
धन्याः पिबन्ति मुखतामरसं वधूनाम् ॥ १० ॥ (श्रीशुभाङ्कस्य)

शैलश्रेणिरपेतदावदहना दग्धप्ररूढं वनं 225
जीमूताङ्कुरदन्तुरा दश ↑ दिशो भूरेणुमुक्तं नभः । ↑N. 7b T. 115
किं चान्यत्कलिकोर्मिमेदुरमुखी जाता कदम्बच्छविश्
छिद्यन्ते कियता क्षणेन शिखिनां मौनव्रतग्रन्थयः ॥ ११ ॥

केदारे नववारिपूर्णजठरे किंचित्क्वणद्दर्दुरे
शम्बूकाण्डकपिण्डपाण्डुरततप्रान्तस्थलीवीरणे । 226
डिम्भा दण्डकपाणयः प्रतिदिशं पङ्कच्छटाचर्चिताश् T. 116 P. 95a
चुभ्रूश्चुभ्रुरिति भ्रमन्ति रभसादुद्यायिमत्स्योत्सुकाः ॥ १२ ॥

समन्ततो विस्फुरदिन्द्रनीलमणिप्रभाविच्छुरितान्तरालः । 227 T. 117
मर्त्यावतीर्णस्य बिडोजसोऽयं नीलांशुकच्छत्रमिवाम्बुवाहः ॥ १३ ॥ P. 95b

खद्योतच्छुरितान्धकारपटलाः स्पष्टस्फुरद्विद्युतः (228)
स्निग्धध्वानविभावितोरुजलदोन्नाहा रटत्कम्बवः ↑ । ↑K. 18a T. 118 S. 2.166.2
एताः केतकभेदवासितपुरोवाताः पतद्धारयो
न प्रत्येमि जनस्य यद्विरहिणो यास्यन्ति सोढुं निशाः ॥ १४ ॥

एतस्मिन्मदजर्जरैरुपचिते कम्बूरवाडम्बरैः 229 T. 119
स्तैमित्यं मनसो दिशत्यनिभृतं धारारवे मूर्च्छति । S. 2.162.2
उत्संगे ककुभो निधाय रसितैरम्भोमुचां घोरयन् (वातोकस्य)
मन्ये मुद्रितचन्द्रसूर्यनयनं व्योमापि निद्रायते ॥ १५ ॥ P. 95b

---

224 — [a]) P °खरोदित-. — [c]) P आडंबकांड-. ○ SB. 3.390. **225** — [a]) T lac + धनं (वनं). — [c]) T °मेदुरसुखी. **226** — [a]) P °वारिपूरिततटे. — [b]) P °काण्डज-. TP °पांडर°. KP °तरप्रांत-. — [d]) P रभसां त्वं वापि. **227** — [b]) P °प्रभाविस्फुरितांतराणि. **228** — [b]) S1, 2 °स्निग्धध्यान-. **229** — [a]) P °पच्चितैः. S2 कंबूकरा°. — [b]) S3 नभसो. P दिशंति निभृतं. S धाराधरे. K मूर्च्छिति. — [c]) T विधाय.

230 T. 120 P. 95b गम्भीराम्भोधराणामविरलनिपतद्वारिधारानिनादान्
ईषन्निद्रालसाक्षा दृढगृहपटलारूढकुष्माण्डबन्ध्याः ।
दोर्भ्यामालिङ्गयमाना जलधरसमये पत्रषण्डे निशायां
धन्याः शृण्वन्ति सुप्ताः स्तनयुगभरितोर↑ःस्थलाः कामिनीनाम् ॥१६॥ ↑T. 21b

231 P. 95b अपगतरजोविकारा घनपटलाक्रान्ततारकालोका ।
लम्बपयोधरभारा प्रावृडियं वृद्धवनितेव ॥ १७ ॥

(232) अम्भोधेर्वडवामुखानलझलाज्वालोपगूढान्तरा
व्यामोहादपिबन्नपः स्फुटममी तर्षेण पर्याविलाः ।
उद्देशस्फुरदिन्द्रचापवलयज्वालापदेशादहो
दह्यन्ते कथमन्यथाधमलिनाङ्गारद्युतस्तोयदाः ॥ १८ ॥

(233) कृत्वा पिच्छिलतां पथः स्थगयता निर्भर्त्सनं पादयोः
सान्द्रैर्वारिकणैः कपोलफलके विच्छित्तिमाच्छिन्दता ।
मेघेनोपकृतं यदाशु विहिता तस्यागसो निष्कृतिः
स्वैरिण्याः प्रियवेश्मवर्त्म दिशता विद्युद्विलासैर्मुहुः ॥ १९ ॥

234 P. 96a आसारोपरमे प्रगाढतिमिराः किर्मीरयन्त्यो निशाः
पान्थस्त्रीमनसां स्मरानलकणासन्तानशङ्कास्पृशः ।
पिष्टानां प्रसभं घनाघनघटासंघट्टतो विद्युतां
चूर्णाभाः परितः पतन्ति तरलाः खद्यो↑तकश्रेणयः ॥ २० ॥ ↑K. 18b

235 P. 96a हस्तप्राप्यमिवाम्बरं विदधतः खर्वा इवाशाततीर्
गर्जाभिः क्षणजर्जरीकृतघनानुत्तालधारारवाः ।
कामघ्नं स्थलमस्ति नाम तदिभीवोद्दामसौदामिनी-
नेत्रोन्मेषविलोकिताखिलभुवो वर्षन्ति नक्तं घनाः ॥ २१ ॥

---

230 — [b]) P नीषन्. T1 वल्ह्याः; T2 वह्यः; K °वन्ध्याः; P वल्म्यः. — [d]) N °पतितोरः°. **231** — [a]) P सुपगतगिरिकारा. ○ Sbh. 1738 (वृद्धेः). **232** — [b]) K पर्याविना |. **234** — [a]) P विसारयंत्या. — [b]) P °कणा उत्ताल°. **235** — [a]) P सर्वा. — [b]) K गर्जद्भिः. P उत्तान°. K °रवान्.

उत्पुच्छानतधूतपक्षततयो झात्कारिणो विभ्रमैर् (236)
उद्वाच्यास्ततचञ्चवो लयवशादुत्क्षि[स]पादा मुहुः ।
पश्यन्तो निजकण्ठकाण्डमलिनां कादम्बिनीमुन्नत-
ग्रीवाभ्यर्णमिलत्कलापविटपा नृत्यन्ति केकाभृतः ॥ २२ ॥

इदानीं वंशीनां शबरमिथुनोच्छृङ्खलरहः- (237)
क्रियासख्येनालं गिरिवनसरिद्ग्रामसुहृदाम् ।
स्फुरल्लोमश्यामच्छगलशिशुकर्णप्रतिसम-
च्छदाग्राभिस्त्वग्भिर्वलयितकरीरास्तलभुवः ॥ २३ ॥

पार्श्वाभ्यां शिरसा निमीलितदृशः कामं निमज्य क्रमाद् (238) P. 92b
अंसौ पृष्ठमुरः सपक्षतितलं गाढं स्पृशन्तो मुहुः ।
एते कुञ्चितजानवो नवजले निर्वान्ति घर्माहता
भूयः पक्षपुटाभिपातरभसोत्सर्पत्कणाः पत्रिणः ॥ २४ ॥

मज्जानमपि विलिम्पति नाकृतपुण्यस्य वर्षति पयोदे । 239
निर्गमकेलिसमुत्सुकशिशुवारणगाढपरिरम्भः ॥ २५ ॥

आक्रन्दाः स्तनितैर्विलोचनजलान्यश्रान्तधाराम्बुभिस् 240 S. 2.104.3 (यशोधर्मणः) P. 96a (anon), 164b (जयदेवस्य)
तद्विच्छेदभुवश्च शोकशिखिनस्तुल्यास्तडिद्विभ्रमैः ।
अन्तर्मे दयितामुखं तव शशी वृत्तिः समैवावयोस्
तत्किं मामनिशं सखे जलधर त्वं दग्धुमेवोद्यतः ॥ २६ ॥

भुवः किमेता दिवमुत्पतन्ति दिवोऽथवा भूतलमाविशन्ति । 241 P. 96a
चलाः स्थिरा वेति वितर्कयन्त्यो ↑ धाराः कराग्रैरचलाः स्पृशन्ति ॥ २७ ॥ ↑K. 19a

छत्रावलम्बि विमलोरुपयःप्रवाहधाराभरस्फटिकपञ्जरसंयताङ्गः । 242
पान्थः स्वशासनविलङ्घनजातकोपकामाज्ञया प्रियतमामिव नीयते स्म ॥२८॥

---

237 — [a]) K °नोत्संखल-. **238** — [b]) P अंशौ. P °मुरश्च पक्षति-. P स्पृशंतौ. — [c]) P घर्माहताद्. — [d]) P °रभसांत्संपर्कणां. **239** — [d]) K °शिशुनारण-. **240** — [a]) P2 आक्रांता. P2 °जलैर्. P1 °धाराद्युतिस्. — [c]) P1 स्वांतर्मे. — [d]) P दग्धम्. ○ Smk. 43.33 (यशोवर्मणः); Sbh. 1776 (आनन्दवर्धनस्य); Dhv. ad 2.20; SG. 62 *b*. **241** — [d]) K अचलान्. **242** — [b]) N may be सञ्जुताङ्गः I. perhaps for संयुताङ्गः.

(243) T. 121 अद्याम्भः परितः पतिष्यति भुवस्तापोऽद्य निर्वास्यति
क्षेत्रेष्वद्य यतिष्यते जनपदः सस्येषु पर्युत्सुकः ।
नर्तिष्यन्ति तवो↑दयेऽद्य जलद व्यालोलपुच्छच्छद- ↑T. 23a
च्छत्रच्छादितमौलयो दिशि दिशि क्रीडालसाः केकिनः ॥ २९ ॥

244 T. 122 P. 96b गायति हि नीलकण्ठो नृत्यति गौरी तडित्तरलतारा ।
आस्फालयति मृदङ्गं तदनु घनोऽयं महाकालः ॥ ३० ॥

245 T. 123 अलकेषु चूर्णभासः स्वेदलवाभान् कपोलफलकेषु ।
नवघनकौतुकिनीनां वारिकणान् पश्यति कृतार्थः ॥ ३१ ॥

246 T. 124 P. 96b काले वारिधराणामपतितया नैव शक्यते स्थातुम् ।
उत्कण्ठितासि तरले, न हि न हि सखि पिच्छिलः पन्थाः ॥ ३२ ॥

247 T. 125 P. 96b असितभुजगशिशुवेष्टितमभिनवमाभाति केतकीकुसुमम् ।
आयसवलयालङ्कृतविषाणमिव दन्तिनः पतितम् ॥ ३३ ॥

248 T. 126 स्तम्बेषु केतकीनां यथोत्तरं वामनैर्दलैरद्य ।
विदल↑न्ति मेषतर्णकपुच्छच्छविकेशराः सूच्यः ॥ ३४ ॥ ↑N. 8a

249 T. 127 धूलीभिः केतकीनां परिमलनसमुद्धूलिताङ्गः समन्ताद्
अन्तोद्वेलद्बलाकावलिकुणपशिरोनद्धनीलाभ्रकेशः ।
प्रेङ्खद्विद्युत्पताकावलिरुचिरधनुःखण्डखट्वाङ्गधारी
संप्राप्तः प्रोषितस्त्रीप्रतिभयजनकः कालकापालिकोऽयम् ॥ ३५ ॥

250 T. 128 P. 96b (? योगेश्वरस्य) मेघश्यामदिशि प्रवृत्तधनुषि क्रीडत्तडित्तेजसि
च्छ↑न्नाहर्निशि गर्जितप्रमनसि प्रम्लानलीलारुचि । ↑K. 19b
पूर्णश्रोतसि शान्तचातकतृषि व्यामुग्धचन्द्रत्विषि
प्राणान् पान्थ कथं दधासि निवसन्नेतादृशि प्रावृषि ॥ ३६ ॥

---

246 — [a]) P अवति तया· ○ Sd. p. 288. **247** — [a]) P स्वशितभुजगवेष्टितम्· **248** — [d]) T₂ °कच्छच्छवि°. **250** — [b]) P मज्जर्दिदुमहसि· K प्रस्नान°; P प्रस्थान°· T °लीलाकृपि· — [c]) P पूर्णे· K श्रांतचातक°· P व्यालुप्तसूर्य°·

क्षपां क्षामीकृत्य प्रसभमपहृत्याम्बु सरितां 251 T. 129 S. 2.163.2 (श्रीकण्ठस्य)
प्रताप्योर्वीं सर्वां वनगहनमुच्छाद्य सकलम् ।
क्व संप्रत्युष्णांशुर्गत इति समन्वेषणपरास्
तडिद्दीपालोकैर्दिशि दिशि चरन्तीव जलदाः ॥ ३७ ॥

विद्युद्दीधितिभेदभीषणतमःस्तोमान्तराः संतत- 252 T. 130 S. 2.166.5 (कस्यापि)
श्यामाम्भोधररोधसंकटवियद्विप्रोषितज्योतिषः ।
खद्योतानुमितोपकण्ठतरवः पुष्णन्ति गंभीरताम्
आसारोदकमत्तकीटपटलीक्वाणोत्तरा रात्रयः ॥ ३८ ॥

अभिनन्दस्य ॥

हर्षोल्लासितचारुचन्द्रकबृहद्बर्हैर्वनानाममी (253) T. 131
जाताः पुष्पितबालशाखिन इवाभोगा भुजङ्गाशिभिः ।
स्पृह्याः कोटरनिर्गतार्धतनुभिः पातुं पयोदानिलं
निर्यद्दंशकरीरकोटय इव क्षोणीभृतो भोगिभिः ॥ ३९ ॥

शतानन्दस्य ॥

एताः पङ्किलकूलरूढनलदस्तम्बक्वणत्कम्बवः (254) T. 132 S. 2.164.2 (परमेश्वरस्य)
क्रीडत्कर्कटचक्रवालविदलज्जम्बालतोयाविलाः ।
हृल्लेखं जनयन्त्यनूपसरितामुत्तुण्डगण्डूपदो-
त्कीर्णक्लिन्नमृदो नदस्थपुटितप्रान्तास्तटीभूमयः ॥ ४० ॥

योगेश्वरस्य ॥

नवे धारासारे प्रमदचटुलायाः स्थलजुषो (255) T. 133
वराटीशुभ्रायाः शफरसरणेरेभिरुपरि ।
कुलीरैर्भ्राम्यद्भिर्गणयितुमिव व्यापृतकरा
मनः क्रीणन्तीव प्रकटविभवाः पल्वलभुवः ॥ ४१ ॥

अभिषेकस्य ॥

---

251 — [a]) S3 क्षपाः. — [b]) S3 तरुगहनं. S उत्साद्य. — [c]) S3 तदालोकनपरास्. — [d]) S1 तरंतीव; S3 चरंतीह. ◌ Sbh. 1765 (पाणिनेः); Śp. 3869 (पाणिनेः); Smk. 61.18 (पाणिनेः); Sab. 32b (पाणिनेः); Srb. p. 341.55; Pad. p. 77.35 (पाणिनेः); Ssm. 872 (पाणिनेः); JSV. 273.1; BIS. 2009 (3993); SK 3.55; Any. p. 21.170; SG. 76b. **252** — [c]) S खद्योतोन्नमितो°. **254** — [a]) S °स्तंबाः. — [b]) T °विचल°. S °विलस°. — [d]) S कीर्णोद्गीर्णमृदर्बुदस्थ-.

256 T. 134 P. 97a विन्ध्याद्रिमहालिङ्गं स्नपयति पर्यन्यधार्मिकः शुचिभिः ।
जलदेन्द्रनीलगड्डूशतोज्झितैः संप्रति पयोभिः ॥ ४२ ॥ ↑K. 20a ↑T. 23b

257 P. 97a पिबति व्योमकटाहे संसक्तचलत्तडिल्लतारसनः ।
मेघमहामार्जारः संप्रति चन्द्रातपक्षीरम् ॥ ४३ ॥

योगेश्वरस्यैतौ ॥

258 अर्धोद्गतेन कदली मृदुताम्रतलेन गर्भकोषेण ।
पिबति निदाघज्वरिता घनधारां करपुटेनैव ॥ ४४ ॥

तस्यैव ॥

259 P. 97a आरोहवल्लीभिरिवाम्बुधाराराजीभिराभूमिविलम्बिनीभिः ।
संलक्ष्यते व्योम वटद्रुमाभमम्भोधरश्यामदलप्रकाशम् ॥ ४५ ॥

दक्षस्य ॥

(260) नीपैः काञ्चीकृतविरचनैः पिञ्जरं श्रोणिबिम्बं
मिश्रावंसौ श्रवसि वसता कन्दलीकुड्मलेन ।
पाण्डुच्छायः स्तनपरिसरो यूथिकाकण्ठसूत्रैर्
इत्याकल्पः प्रकृतिललितो वल्लभः सुन्दरीणाम् ॥ ४६ ॥

(261) लूने कालाञ्जनपरिचये शीकरैः काममक्ष्णोर्
एकीभूते कुचकलशयोर्वाससि श्यामसूक्ष्मे ।
दृष्टे स्वाभाविकतनुगुणे दुर्दिनस्वैरिणीनां
धन्यो वेषान्तरविरचनं प्रत्युदास्ते कृतार्थः ॥ ४७ ॥

262 S. 2.163.5 P. 97a असौ नास्तीवेन्दुः क्वचिदपि रविः प्रोषित इव
ग्रहोडूनां चक्रं नभसि लिखितप्रोञ्छितमिव ।
अहर्वा रात्रिर्वा द्वयमपि प्रलुप्तप्रविचयं
घनैर्बद्धव्यूहैः किमिदमतिघोरं व्यवसितम् ॥ ४८ ॥

---

256 N order 257-6. — [b]) T पर्जन्य-; P om. — [d]) P om. °गड्डू°; T2 °गंडूषतोजितैः. **261** — [c]) K °तनुगुणो. **262** — [b]) S1 प्रोञ्चित°; P प्रोर्णित°. — [c]) KSP विलुप्त-. S1 परिचयं; P सुचिरयं. — [d]) S3 P किमिदमिति. P घोरैर्.

तावद्वाचः प्रयुक्ता मनसि विनिहिता जीविताशापि तावद् 263 S. 2.88.1 P. 93*b* (anon)
विक्षिप्तौ तावदङ्गौ पथि पथिकजनैर्लम्भिता तावदाशा ।
फुल्लद्धाराकदम्बस्तबककवलयिता यावदेते न दृष्टा
निर्मुक्तव्यालनीलद्युतिनवजलदव्याकुला विन्ध्यपादाः↑ ।।४९।। ↑ K. 20*b*

कामं कूले नदीनामनुगिरि महिषीयूथनीडोपकण्ठे 264 S. 2 162.1 P. 97*a* (anon)
गाहन्ते शष्पराजीरभिनवशलभग्रासलोला बलाकाः ।
अन्तर्विन्यस्तवीरुत्तृणमयपुरुषत्रासविघ्नं कथंचित्
कापोतं कोद्रवाणां कवलयति कणान् क्षेत्रकोणैकदेशे ।। ५० ।।
योगेश्वरस्यैतौ ।।

अमुष्मिन् संनद्धे जलमुचि समभ्यस्य कतिचित् (265)
ककारान् पर्यन्तद्विगुणमतरेफप्रसविनः ।
स माद्यन्दात्यूहश्चलविपुलकण्ठः प्रसरति
क्रमोदञ्चत्तारः क्रमवशनमन्मन्दमधुरः ।। ५१ ।।

।। इति प्रावृड्व्रज्या ।। १० ।।

।। ततः शरद्व्रज्या ।। ११ ।।

ऐन्द्रं धनुः पाण्डुपयोधरेण शरद्दधानार्द्रनखक्षताभम् । 266 P. 97*b*
प्रसादयन्ती सकलङ्कमिन्दुं तापं रवेरभ्यधिकं चकार ।। १ ।।

यद्यप्यहं शशिमुखी विमलाम्बरश्रीर् 267 S. 2.168.1 P. 97*b*
बन्धूकपुष्परुचिराधरपल्लवाऽपि ।
धिग्मां तथापि गलितोरुपयो↑धरत्वाद् ↑ N 8*b*
इत्युच्चकैः शरदियं वहतीव तापम् ।। २ ।।

---

263 P om. *ab.* — *b*) S निक्षिप्तौ. S °र्लक्षितास्. KS तावदाशाः. — *c*) S नृत्यद्धारा-. P °कदंबप्रसवमुकुलिता. — *d*) S_1 °व्यान-. **264** — *a*) SP °नीलोप°. — *b*) P शर्षराजी अतिनरशरभश्वास-. S_3 °ग्रामलोला. — *c*) K °त्रासनं यं; P °डासविघं. **266** Stanzas 266–274 seem to be by Manovinoda. — *c*) P प्रसारयंती. ○ Sbh. 1815 (पाणिनेः); As. ad 31; Amd. 804; Sd. ad 10.56; Vyk. ad 2.41; Vām. ad 4.3.27; ŚB. 3.169.

(268) P. 98a
ते हंसातिथिवत्सला जलरुहां कालेन पीतायुषां
संजीवौषधयो जरा जलमुचामेते शरद्वासराः ।
येष्वभ्यागतखञ्जरीटशबलास्तोयापसारक्रम-
स्तोकस्तोकतरङ्गितान्तपुलिनाः कर्षन्ति नद्यो मनः ॥ ३ ॥

269 S. 2.167.3 (कस्यचित्)
धूम्रैः पक्षपुटैः पतद्भिरभितः पाण्डूदरैः खञ्जनैर्
आयान्तीं शरदं किरन्ति रभसाल्लाजैरिवाशाङ्गनाः ।
मङ्गल्यं च कलङ्कपल्लवसखं स्मेरानना शर्वरी
ज्योत्स्नातर्पणगौरमिन्दुकलशं व्योमाङ्गणे न्यस्यति ॥ ४ ॥

270
दधति धवलाम्भोदच्छायां सितच्छदपङ्क्तयो
दिवि पयसि च श्वेताम्भोजभ्रमं प्रतिमाशतैः ।
विदधति न चेदुत्कण्ठार्द्रं शरन् मणिनूपुर-
ध्वनित↑मधुरोत्तालस्निग्धैर्मनः क्वणितोर्मिभिः ॥ ५ ॥ ↑K. 21a

271
घनैः शेफालीनां हृदयनिविडाश्लिष्टवसुधैः
प्रसूनैरुन्नालैः पुलकिततरोद्यानतरवः ।
निशान्ताः प्रीणन्ति प्रमदकुररोद्गीतरभसो
नभस्वद्व्याधूतस्फुटकुमुदगन्धप्लुतदिशः ॥ ६ ॥

272 P. 98a
रजःपातज्ञानां कुमुदसुमनोमण्डलभुवि
स्मरस्योच्चैर्मन्त्रं किमपि जपतां हुंकृतिमयम् ।
स्थिरे यूनां मानग्रहपरिभवे मूर्च्छति घनो
द्विरेफाचार्याणां मधुमदपटीयान् कलकलः ॥ ७ ॥

273 P. 98a
अधः पश्यन् पार्श्वद्वयवलितसाचीकृतशिराः
शनैः पक्षस्थैर्याद्दिवि मसृणचक्राकृतिगतिः ।
चिराच्चिल्लस्तिर्यक्त्वरिततरमाहारनिपुणो
निपत्यैवाकस्माच्चलचरणमूर्ध्वं प्रपतति ॥ ८ ॥

---

268 — [a]) K °तिथिवन्मना· — [b]) P शरद्वत्सलाः· — [c]) P °क्रमाः· **269** — [a]) K पक्षपुटे· — [c]) S2.3 °पल्लवमुखं· — [d]) S ज्योत्स्नादर्पण· **272** — [a]) P रजपादज्ञानां· — [b]) P मन्त्री· — [c]) P °ग्रहपरिहरे मूर्छित-· — [d]) P मधुकपटीयान्· **273** — [a]) P °शाचीकृतगिराः· — [b]) P °स्थैर्यादिति· — [c]) P चिराच्छिन्नस्· P दुरिततर°· — [d]) P छलचरण°· P निपतति·

दूरोत्पुच्छः सलयचरणो लम्बलोलत्पतत्रः 274 S. 2.170.1 P. 98a
कण्ठेनोच्चैर्मदकलरुतस्तोकवाचालचञ्चुः ।
हर्षाश्रूर्मिस्तिमितनयनन्यस्तसोत्कण्ठदृष्टिः
कंचित्कालं नटति निकटे खञ्जरीटः प्रियायाः ॥ ९ ॥
मनोविनोदस्यामी ॥

तोयान्तर्लीनमीनप्रचयविचयनव्यापृतत्रोटिकोटि- 275
प्राग्भागप्रह्वकङ्कावलिधवलरुचः पर्यटत्खञ्जरीटाः ।
कूजत्कादम्बराजीपिहितपरिसराः शारदीनां नदीनां
तीरान्ता मञ्जुगुञ्जन्मदकलकुरबश्रेणयः प्रीणयन्ति ॥ १० ॥

तीक्ष्णं रविस्तपति नीच इवाचिराढ्यः 276 S. 2.168.3
शृङ्गं रुरुस्त्यजति मित्रमिवाकृतज्ञः । (भासस्य)
तोयं प्रसीदति मुनेरिव धर्मचिन्ता P. 98b
कामी दरिद्र इव शोषमुपैति पङ्कः ॥ ११ ॥

संतापिनी समदहंसकलाभिलापा 277
प्रालेयधामधवलाम्ब↑रमादधाना । ↑K. 21b
आपाण्डुपीवरपयोधरमुद्वहन्ती
काचिद्वधूर्विरहिणीव शरद्विभाति ॥ १२ ॥

शनैः शान्ताकूताः सितजलधरच्छेदपुलिनाः 278 P. 99a
पुरस्तादाकीर्णाः कलविरुतिभिः सारसकुलैः । (विशाखदत्तस्य)
चिताश्चित्राकारैर्निशि विकचनक्षत्रकुमुदैर्
नभस्तः स्यन्दन्ते सरित इव दीर्घा दश दिशः ॥ १३ ॥

आपीनप्रविसारितोरुविकटैः पश्चार्धभागैर्गुरुर् (279)
वेल्लत्पीवरकम्बलालसरसद्गम्भीरघण्टाकुलः ।

---

274 — [a]) P सनय-. P नम्रलोलत्-. — [c]) P ईषाघर्मैस्तिमित-. — [d]) P किंचित्काले.
276 — [d]) S2.3 कामं. P शेषमुपैति. ○ Śp. 3907 (भासस्य); Sbh. 1821 (भासस्य); Pad. p. 78.5 (भासस्य); Ssm. 886 (भासस्य); KHV. 268; JSV. 274.2; Kav. p. 102; ŚB. 3.169. **278** — [b]) K कलवरुतिभिः; P कलविरतिभिः. — [d]) P नभस्थः स्पष्टं ते. — [d]) N शरित. ○ Mud. 3.7.

ग्रामान्तेषु नवीनसस्यहरितेषूद्दामचन्द्रातप-
स्मेरासु क्षणदासु धेनुधवलीवर्गः परिक्रामति ॥ १४ ॥

(280) पृष्ठेषु शङ्खशकलच्छविषु च्छदानां
राजीभिरङ्कितमलक्तकलोहिताभिः ।
गोरोचनाहरितबभ्रु बहिःपलाशम्
आमोदते कुमुदमम्भसि पल्वलस्य ॥ १५ ॥

(281) S. 5.10.2 P. 100b सान्द्रस्थूलनलोपरोधविषमाः शक्यावताराः पुरस्
तोयोत्तीर्णनिवृत्तनक्रजठरक्षुण्णस्थलीवालुकाः ।
व्यक्तव्याघ्रपदाङ्कपङ्क्तिनिचितोन्मुद्रार्द्रपङ्कोदराः
संत्रासं जनयन्ति कुञ्जसरितः काचाभनीलोदकाः ॥ १६ ॥

(282) इक्षुत्वक्क्षोदसाराः शकटसरणयो धीरधूलीपताकाः
पाकस्वीकारनम्रे शिरसि निविशते शूकशालेः शुकाली ।
केदारेभ्यः प्रणालैः प्रविशति शफरीपङ्क्तिराधारमाराद्
अच्छः कच्छेषु पङ्कः सुखयति सरितामातपादुक्षपालम् ॥ १७ ॥

अभिनन्दस्य ॥

(283) सद्यःस्नातानुलिप्ता इव दधति रुचं पल्लवाः कर्दमाङ्काः
कच्छान्ताः काशतूलैः पवनवशगतैर्मेषयूथोपमेयाः ।
नद्यः प्रत्यग्रतीरोपनतिसरभसैः खञ्जनैः साञ्जनाक्षा
हंसाः कंसारिदेहत्विषि गगनतले शङ्खशोभां वहन्ति ॥ १८ ॥ ↑K. 22a

(284) S. 2.167.4 हंसानां निनदेषु यैः कवलितैरासज्यते कूजताम्
अन्यः कोऽपि कषायकण्ठलुठनादाघर्घरो निस्वनः ।
ते संप्रत्यकठोरवारणवधूदन्ताङ्कुरस्पर्धिनो
निर्याताः कमलाकरेषु बिसिनीकन्दाग्रिमग्रन्थयः ॥ १९ ॥

श्रीकमलायुधस्य ॥

---

280 ○ Vām. ad 3.2.14. — b) °लोहिनीभिः; ŚB. 2.219, 3.28. **281** S order *cbad*. — a) P °घनोपरोध-. SP शंक्याव°. — b) P तोयात्तीर्णविवर्त-. S1 °वल्लिकाः. — c) K °पंक-(पंक्ति-). — d) KP काचात-. **284** — a) S निवहेषु. — d) S °कंदांकुर-. — e) S om. श्री°. ○ Dhv. ad 4.7; Amd. 672; ŚB. 3.169 (?); Vkj. 1.83, 2.22 (both, pratīkas).

वराहानाक्षेप्तुं कलमकवलप्रीत्यभिमुखान् 285 S. 2.168.2
इदानीं सीमानः प्रतिविहितमञ्चाः स्वपतिभिः ।
कपोतैः पोतार्थं कृतनिबिडनीडा विटपिनः
शिवाभिर्वल्मीकाः खरनखरखातोदरमृदः ॥ २० ॥

शतानन्दस्य ॥

लालाकल्पैस्त्रिदशकरिणां दिग्वधूहासभूतैर् 286
अध्वश्रान्तप्रवहणहरित्फेनशङ्कां दिशद्भिः ।
वातोदस्तैः शशधरकलाकोमलैरिन्द्रतूलैर्
लीलोत्तंसं रचयितुमलं कन्यकाः कौतुकिन्यः ॥ २१ ॥ ↑N 9a

शुभाङ्कस्य ॥

हारच्छायां वहति कुचयोरन्तराले मृणाली 287 P. 100b
कर्णोपान्ते नवकुवलयैरच्युतः कर्णिकार्थः ।
या सीमन्ते मणिभिररुणैः सा च्छविर्बन्धुजीवैर्
वेशः शोभां दिशति परमामार्तवः शालिगोप्याः ॥ २२ ॥

मधुशीलस्य ॥

दूरापायप्रकटविटपाः पर्यटत्खञ्जरीटा- 288 S. 2.169.4 P. 101a
क्रान्तप्रान्ताः प्रसभविलसद्राजहंसावतंसाः ।
अद्यानन्दं ददति विचरच्चक्रवाकोपचञ्चु-
ग्रासत्रासप्रचलशफरस्मेरनीरास्तटिन्यः ॥ २३ ॥

डिम्बोकस्य ॥

उन्मग्नचञ्चलवनानि वनापगानाम् (289)
आश्यानसैकततरङ्गपरंपराणि ।
निम्नावशिष्टसलिलानि मनो हरन्ति
रोधांसि हंसपदमुद्रितकर्दमानि ॥ २४ ॥

---

285 — [a]) S1 °प्रत्यभि°. — [b]) S3 सीमानं प्रति. **286** — [c]) K पातोदेस्तैः. **287** — [b]) P °किशलयैर्. P कर्णिकारः।. — [d]) P शालिशोम्याः. **288** — [a]) S पूरापाय°. S2.3 खंजरीट°. S1 क्रान्तप्राप्ताः. — [c]) P अभ्यानंदं. S दधति. S1.3 P चक्रवाकोग्र°. — [e]) S डिंभोकस्य. **289** ○ ŚB. 3.168.

290 व्यालीविमर्दविगलज्जलकोटराणि
शाखाविलम्बिमृतशैवल↑कन्दलानि । ↑K. 22b
दूरीभवन्ति सरितां तटकाननानि
पूर्वप्रवाहमहिमानमुदाहरन्ति ॥ २५ ॥
शुभाङ्गस्य ॥

291 तृणराजपाकसौरभसुगन्धयः परिणताशवो दिवसाः ।
आद्यकुलोपनिमन्त्रणसुहितद्विजदुःसहोष्माणः ॥ २६ ॥
योगेश्वरस्य ॥

292 आढ्यान्निवापलम्भो निकेतगामी च पिच्छिलः पन्थाः ।
द्वयमाकुलयति चेतः स्कन्धावारद्विजातीनाम् ॥ २७ ॥
वागुरस्य ॥

॥ इति शरद्व्रज्या ॥ ११ ॥

॥ ततो हेमन्तव्रज्या ॥ १२ ॥

293
S. 2.171.1 यात्रालग्नं तुहिनमरुतां बान्धवः कुन्दलक्ष्म्याः
कालः सोऽयं कमलसरसां संपदः कालदूतः ।
निद्राव्याजाज्जडिमविधुरा यत्र गाढेऽपि मन्तौ
वामाः कण्ठग्रहमशिथिलं प्रेयसामाद्रियन्ते ॥ १ ॥

294 अग्रे श्यामलबिन्दुबद्धतिलकैर्मध्येऽपि पाकान्वय-
प्रौढीभूतपटोलपाटलतरैर्मूले मनाग्बभ्रुभिः ।
वृन्ते कर्कशकीरपिच्छहरिभिः स्थूलैः फलैर्बन्धुराः
संप्रत्युत्सुकयन्ति कस्य न मनः पूगद्रुमाणां छटाः ॥ २ ॥

295
P. 101a दलानां मूलेषु स्तिमितपतितं केसररजः
समीरो नेदानीं हरति हरितालद्युतिहरम् ।
कुमुद्वत्याः कोषे मधु शिशिरमिश्रं मधुलिहो
लिहन्ति प्रत्यूषे विरसविरसं मन्दरुचयः ॥ ३ ॥

---

290 — [b]) K °विलंब-. — [e]) N सुभाङ्गस्य. **293** — [a]) S शिशिरमरुतां. — [b]) S कालभूतः. — [c]) S गाढे हिमर्तौ. — [d]) S2. 3 रामाः. **294** — [c]) K वृन्दे. **295** — [a]) P °स्तनितपतितं. — [b]) P °द्युतिरियं. — [d]) P विरलविरसं.

आवाति स्फुटितप्रियङ्गुसुरभिर्नीहारवारिच्छलात् 296 P. 101a
स्वच्छन्दं कमलाकरेषु विकिरन् प्रच्छन्नवह्निच्छटाः ।
प्रातः कुन्दसमृद्धिदर्शनरसप्रीतिप्रकर्षोल्लसन्-
मालाकारवधूकपोलपुलकस्थैर्यक्षमो मारुतः ॥ ४ ॥

गर्वायन्ते पलालं प्रति पथिकशतैः पामराः स्तूयमाना (297) S. 2.171.2
गोपान् गोगर्भिणीनां सुखयति बहलो रात्रिरोमन्थबाष्पः ।
प्रातः ↑ पृष्ठावगाढप्रथमरविरुचिर्ग्रामसीमोपशल्ये ↑K. 23a
शेते सिद्धार्थपुष्पच्छदनचितहिमक्लिन्नपक्ष्मा महोक्षः ॥ ५ ॥
योगेश्वरस्य ॥

कटुमधुराण्यामोदैः पर्णैरुत्कीर्णपत्रभङ्गानि । 298
दमनकवनानि संप्रति काण्डैरेकान्तपाण्डूनि ॥ ६ ॥

लघुनि तृणकुटीरे क्षेत्रकोणे यवानां 299 S. 2.173.1 (भवभूतेः)
नवकलमपलालस्रस्तरे सोपधाने ।
परिहरति सुषुप्तं हालिकद्वन्द्वमारात्
स्तनकलशमहोष्माबद्धरेखस्तुषारः ॥ ७ ॥

क्षेत्रोपान्तपलायमानशशकद्वन्द्वं परीक्ष्यापरान् 300 S. 2.173.5 P. 101a
आहूयातिरसेन कर्षकजनानाबद्धकोलाहलाः ।
हस्तारोपितदात्ररज्जुलगुडैर्वृद्धैरवृद्धैः सह
त्यक्त्वा शालिचिकर्तिषामित इतो धावन्त्यमी पामराः ॥ ८ ॥

कृत्वा पृष्ठतटे पटच्चरमथ ज्योतिःप्रतङ्काङ्कयोर् 301
ऊर्वोरन्तरयोर्निषेदुषि करौ कृत्वा कुकूलानले । N. 9b
पार्श्वौ कम्पजडौ पिधाय कफणिद्वन्द्वेन रोमाञ्चिता
प्रातर्नो न च सायमद्य जरती गेहोदरं मुञ्चति ॥ ९ ॥
वैद्यस्य ॥

---

296 — [b]) P प्रच्छन्नं (स्वच्छन्दं). — [d]) K °फलक-; P °फलके (°पुलक-). **297** — [c]) S1 °रविरुचिं. — [d]) S °च्छदनिचित-. **299** — [d]) K तुखारः. ○ Smk. 63.15 (कमलायुधस्य); Śp. 3922 (कमलायुधस्य); Sbh. 1840 (कमलायुधस्य); SG. 80b; ŚB 3.55, 4.862. **300** — [a]) SP निरीक्ष्या-. — [b]) P आक्राघाति-. K °जना; P °जला (°जनान्). — [c]) S3 हस्तावापित. **301** — [a]) Both NK °पतंका-. — [b]) K कुकूलानने. — [c]) K कंपजपौ. — [e]) K वैण्यस्य?.

(302) धूमप्रायः प्रतिमुहुरतिक्षोभनोद्भ्रान्ततेजाः
कारीषाग्निः सततमृतुना सेव्यतां नीयमानः ।
बाहुक्षेपात्स्तनपरिसराद्स्तलीलांशुकाभिर्
घोषस्त्रीभिर्दिवसविरतौ भाति निर्विश्यमानः ॥ १० ॥

303 S. 2.176.1 P. 102a आभोगिनः किमपि संप्रति वासरान्ते
संपन्नशालिखलपल्लवितोपशल्याः ।
ग्रामास्तुषारभरबन्धुरगोमयाग्नि-
धूमावलीवलयमेखलिनो हरन्ति ॥ ११ ॥
अभिनन्दस्य ॥

304 मूले हरिन्ति किंचित्पार्श्वे पीतानि लोहितान्यग्रे ।
मधुरसुरभीणि संप्रत्यगाढपाकानि ↑ बदराणि ॥ १२ ॥ ↑K. 23b
तस्यैव ॥

305 S. 2.173.3 P. 102a भद्रं ते सदृशं यदध्वगशतैः कीर्तिस्तवोद्गीयते
स्थाने रूपमनुत्तमं सुकृतिनो दानेन कर्णो जितः ।
इत्यालोक्य चिरं दृशा कृपणया दूरागतेन स्तुतः
पान्थेनैकपलालमुष्टिरुचिना गर्वायते हालिकः ॥ १३ ॥
योगेश्वरस्य ॥

॥ इति हेमन्तव्रज्या ॥ १२ ॥

॥ ततः शिशिरव्रज्या ॥ १३ ॥

306 कुन्दस्यापि न पूजनव्यतिकरे नाप्यात्मनो मण्डने
व्यापारेऽपि तथा प्रहेणकविधेर्नार्घन्ति बद्धादराः ।
नार्यः कुन्दचतुर्थिकामहसमारम्भाभिषेके यथा
हूतानङ्गमुलूलुकाकलरवैः प्रीणन्ति यूनां मनः ॥ १ ॥

---

303 — [a]) S1.2 कां प्रति; P यं प्रति. P वत्सरांते· — [b]) SP शालिफल·. — [c]) P ग्रामस्तु सारतरमंथर·. — [d]) P बलयिनः खलिनो विभांति· ○ ŚB. 3.178. **305** — [b]) S1.2 सुकृतिना ·. — [c]) P इत्यालोच्य चिरं तृषा· ○ Smk. 96.2; Skb. 3.8; ŚB 2.299; SG. 59b; Śp. 581. **306** — [d]) K °मुरूरुका·.

दुर्लक्ष्या स्याद्दमनकवने धूमधूम्रे पतन्ती 307 P. 102a
कारीषाग्नेः पटमयगृहा वामलीलां तनोति ।
प्रादुर्भावं तिरयति रवेरध्वगानामिदानीं
सर्वाङ्गीणं दिशति पलितं लोमलग्ना हिमानी ॥ २ ॥

पूषा प्रातर्गगनपथिकः प्रस्थितः पूर्वशैलात् 308 P. 102b
सूचीभेद्यप्रबलमहिकाजालकन्थावृताङ्गः ।
रात्रिं सर्वां हुतवहपरिष्वङ्गभाजोऽपि मन्ये
जाड्याबद्धांस्त्वरयितुमयं द्राङ् न शक्नोति पादान् ॥ ३ ॥

पान्थस्यारात्क्षणमिव गतेर्मन्दिमानं दिशन्ति 309
प्रत्यूषेषु प्रतनुसलिलोद्गीर्णबाष्पप्रवाहाः ।
वारां पूर्णा इव सचकिता वारपारीणदृष्टेर्
दूरोत्ताना अपि शिखरिणां निर्झरद्रोणिमार्गाः ॥ ४ ॥

दूरप्रोषितकैरवाकरपरीहासाः स्वकान्ताश्मसु (310)
प्रालेयस्नपितेषु मुक्तसलिलोत्पादस्पृहाकेलयः ।
क्षीयन्ते सुरतान्तरेऽपि न दृशां पात्रीकृतां कामिभिः
सौभाग्यापगमादिवेन्दुमहसां लावण्यशून्याः↑ श्रियः ॥ ५ ॥ ↑K. 24a

हंसैर्जर्जररूक्षपक्षमलिनैर्नक्तं दिवान्तर्बहिस् 311
तिष्ठद्भिः परिवार्य बन्धुभिरिव स्निग्धैः कृतावेक्षणम् ।
प्रत्यासीदति वल्लभे जलरुहां क्षामायमाणद्युतौ
बाष्पानुज्झति वारि वारिरुहिणीनाशादिवोपार्जितान् ॥ ६ ॥

धन्यानां नवपूगपूरितमुखश्यामाङ्गनालिङ्गन- 312 S. 2.175.1 P. 102b
प्राप्तानेकसुखप्रमोदवपुषां रम्यस्तुषारागमः ।
अस्माकं तु विदीर्णदण्डितपटीप्रच्छादितोद्घाटित-
क्रोडस्वीकृतजानुवेपथुमतां चेतः परं सीदति ॥ ७ ॥

---

307 — [a]) P स्याद्गमनकवले धूमधूमे. — [b]) P °गृहावासलीलां. **308** — [a]) P प्रातर्गमन-. — [b]) K जालकण्ठा-; P जालकर्णा-. **309** — [a]) K मंदिमान्यन्. — [c]) K °चकिताऽवार-. **311** — [d]) N °रुहणी-. **312** — [a]) S3 वरपूग-. — [b]) P काम्यस् (रम्यस्). S तुषारोद्गमः. — [c]) S °खंडितपट-. ○ Bh. 540.

313 S. 2.175.4 (शतानन्दस्य)

कम्पन्ते कपयो भृशं जडकृशं गोऽजाविकं ग्लायति
श्वा चुल्लीकुहरोदरं क्षणमपि क्षिप्तोऽपि नैवोज्झति ।
शीतार्तिव्यसनातुरः पुनरयं दीनो जनः कूर्मवत्
स्वान्यङ्गानि शरीर एव हि निजे निह्नोतुमाकाङ्क्षति ॥ ८ ॥
लक्ष्मीधरस्य ॥

(314) S. 2.173.2 (योगेश्वरस्य) P. 102b (योगेश्वरस्य)

इदानीमर्घन्ति प्रथमकलमच्छेदमुदिता
नवाग्रान्नस्थालीपरिमलमुचो हालिकगृहाः ।
उदञ्चद्दोर्वल्लीरणितवलयाभिर्युवतिभिर्
गृहीतप्रोत्क्षिप्तभ्रमितमसृणोद्गीर्णमुशलाः ॥ ९ ॥

(315) S. 2.175.5

पाकक्षामतिलाः समुत्सुकयितुं शक्ताः कपोतान् भुवः
श्यामत्वं फलपीड्यमानकुसुमानापद्यते सर्षपान् ।
वायुर्व्यस्तशणस्तुषारकणवानभ्येति कम्पप्रदः
पान्थैः शुष्कविवादबद्धकलहैः पुण्याग्निरासेव्यते ॥ १० ॥
योगेश्वरस्य ॥

316 S. 2.177.2

सिद्धार्थाः फलसूचिबन्ध↑गुरुभिर्लोलन्त्यमी पल्लवैर् ↑N. 10a
उच्छिन्दन्त्यध एव बन्धुरतया कोलीफलान्यर्भकाः ।
पाकप्रश्लथपत्रकोषदलनव्यक्ताङ्कुरग्रन्थयो
निष्ठीवन्त्यपि हस्तयन्त्रकलिताः पुण्ड्रेक्षुयष्ट्यो↑ रसम् ॥ ११ ॥ ↑K. 24b
वाचस्पतेः ॥

(317) S. 2.175.2 (भासस्य) P. 103b (anon)

व्यथितवनितावक्त्रौपम्यं बिभर्ति निशापतिर्
गलितविभवस्याज्ञेवाद्य द्युतिर्मसृणा रवेः ।
अभिनववधूरोषस्वादुः करीषतनूनपाद्
असरलजनाश्लेषक्रूरस्तुषारसमीरणः ॥ १२ ॥
अभिनन्दस्य ॥

---

313 ○ Smk. 63.17 (लक्ष्मीधरस्य); JSV. 276.3; Skb. 3.10; ŚB. 2.300, 3.172; Śp. 3921 (लक्ष्मीधरस्य). **314** — [b]) S नवीनांधस्थाली°; P नवीनान्नस्थाली°. P °युचो (मुचो). — [c]) S1 दोर्लीलावलित°; S2.3 °दोर्लीलारणित°. — [d]) P °णोत्कीर्ण°. S °मुसलाः; P °मुषलाः. **315** — [b]) K °प्रणस्. — [c]) K योगेश्वरी (! for °रस्यैतौ). **317** — [a]) S विरहिवनिता°; P पथिकवनिता°. — [c]) P °बोधस्वादुः. — [d]) P °जलाश्लेष°. ○ Kav. p. 104; Auc. ad 15 (माल्वरुद्रस्य); KHA. 291; Skb. 1.183; ŚB. 2.236, 2.391, 3.172; Smk. 63.5 (all *cdba*).

वारं वारं तुषारानिलतुलितपलालोष्मणां पामराणां 318
दण्डव्याघट्टनाभिः क्रमपिहितरुचौ बोध्यमाने कृशानौ ।
उद्धूमैर्बीजकोषोच्चटनपटुरवैः सर्षपक्षोदकूटैः
कोणे कोणे खलानां परिसरसकटुः कीर्यते कोऽपि गन्धः ॥ १३ ॥
योगेश्वरस्य ॥

नष्टप्रायाः प्रलयमहिकाजुष्टजीर्णैः प्रतानैर् 319
बीजान्येवोन्मदपरभृतालोचनापाटलानि ।
उत्पाकत्वाद्विघटितशमीकोषसंदर्शितानि
व्याकुर्वन्ति स्फुटसहचरीवीरुधः कृष्णलानाम् ॥ १४ ॥
सावर्णेः

शुकस्निग्धैः पत्रैर्युवतिकरदीर्घैः किशलयैः 320
फलिन्यो राजन्ते हिमसमयसंवर्धितरुचः ।
मनोज्ञा मञ्जर्यो हरितकपिशैः पांसुमुकुलैः
स्फुटन्ति प्रत्यङ्गं पटुपरिमलाहूतमधुपाः ॥ १५ ॥
शतानन्दस्य ॥

माषीणं मुषितं यवेषु यवसश्यामा छविः शीर्यते 321 S. 2.177.1 P. 101b
ग्रामान्ताश्च मसूरधूसरभुवः स्मेरं यमानीवनम् ।
पुष्पाढ्याः शतपुष्पिकाः फलभृतः सिध्यन्ति सिद्धार्थकाः
स्निग्धा वास्तुकवास्तवः स्तबकितस्तम्बा च कुस्तुम्बिनी ॥ १६ ॥
शुभाङ्कस्य ॥

पुरः पाण्डुप्रायं तदनु कपिलिम्ना कृतपदं 322
ततः पाकोत्सेकादरुणगुणसंसर्गितवपुः ।
शनैः शोषारम्भे स्थपुटनिजविष्कम्भविषमं
वने वीतामोदं बदरमरसत्वं कलयति ॥ १७ ॥

॥ इति शिशिरव्रज्या ॥ १३ ॥

---

318 — [d]) कोऽपि ॰गंधः doubtful in N. **319** — [a]) K प्रचल॰ (प्रलय॰). **320** — [c]) N ॰कपिषैः. **321** — [a]) S ॰श्यामच्छविः; P श्यामारविः. — [b]) S मधूक॰ (मसूर॰). P ॰धूषर इव. KS यवानी॰. — [d]) P जाता (स्निग्धा). SP कुस्तुंब (S1 बु) री. — [e]) S2. 3 शुभांकस्य. **322** — [b]) K पाकोच्छेकाद्. — [c]) K ॰विष्कंभि॰. — [d]) K नीतामोदं. ○ Kav. p. 66; Vām. ad 3.2.2.

॥ ततो मदनव्रज्या ॥ १४ ॥

323 S. 1.94.3 (नीलपट्टस्य) P. 84a (वाचस्पतेः)
अयं स भुवनत्रयप्रथितसंयमः शंकरो
विभर्ति व↑पुषाधुना विरहकातरः कामिनीम् । ↑K. 25a
अनेन किल निर्जिता वयमिति प्रियायाः करं
करेण परिताडयन् जयति जातहासः स्मरः ॥ १ ॥
नीलपटहस्य ॥

324 P. 86b
भ्रूशार्ङ्गाकृष्टमुक्ताः कुवलयमधुपस्तोमलक्ष्मीमुषो ये
क्षेपीयाः कृष्णसारा नरहृदयभिदस्तारकक्रूरशल्याः ।
ते दीर्घापाङ्गपुङ्खाः स्मितविषविषमाः पक्ष्मलाः स्त्रीकटाक्षाः
पायासुर्वोऽतिवीर्यास्त्रिभुवनजयिनः पञ्चबाणस्य बाणाः ॥ २ ॥

325 S. 1.93.4 (कस्यचित्) P. 86b (anon.)
मनसि कुसुमबाणैरेककालं त्रिलोकीं
कुसुमधनुरनङ्गस्ताडयत्यस्पृशद्भिः ।
इति विततविचित्राश्चर्यसंकल्पशिल्पो
जयति मनसिजन्मा जन्मिभिर्मानिताङ्गः ॥ ३ ॥

326 T. 135
शत्रुः कारणमात्मनोऽपि भगवान् वामाङ्गनित्याङ्गनः
स्वर्लोकस्य सुधैकपानचषको मित्रं च तारापतिः ।
चुम्बन्तो जगतां मनः सुमनसो मर्मस्पृशः सायका
दा↑राः प्रीतिरती इति क्व महिमा कामस्य नालौकिकः ॥ ४ ॥ ↑T. 31a
मनोवि↑नोदस्याम् ॥ ↑N. 10b

---

323 — [a]) S3 °संयमी° — [d]) S3 परिलालयन्. — [e]) K नीलपटस्य; S नीलपट्टस्य. ○ Sbh. 1038; Kav. p. 87; Kvv. p. 12; Smv. 24.23; Prab. 96 (धनपाल); KHV. 124; KHA. 435; Pps. 367; ŚB. 2.376, 3.37, 3.96, 3.317, 3.225. **324** — [a]) P °लक्ष्मीमुखो° — [c]) P °विषविमलाः. ○ Sbh. 1039. **325** — [a]) P °रैभिरेकास्त्रिलोकीं° — [c]) S1.2 °शिल्पी° — [d]) SP मानितांगः. **326** — [b]) K चकषो° — [e]) °स्याम् under thumbtack in N photograph?. T मनोविदस्याम्.

कुलगुरुरबलानां केलिदीक्षाप्रदाने 327 T. 136 S. 1.94.4 P. 83b
परमसुहृदनङ्गो रोहिणीवल्लभस्य ।
अपि कुसुमपृषत्कैर्देवदेवस्य जेता
जयति सुरतलीलानाटिकासूत्रधारः ॥ ५ ॥
राजशेखरस्य ॥

वन्दे देवमनङ्गमेव रमणीनेत्रोत्पलच्छद्मना 328 T. 137 S. 1.94.1 P. 84b
पाशेनायतशालिना सुनिबिडं संयम्य लोकत्रयम् ।
येनासावपि भस्मलाञ्छिततनुर्देवः कपाली बलात्
प्रेमक्रुद्धनगात्मजाङ्घ्रिविनतिक्रीडाव्रते दीक्षितः ॥ ६ ॥
ललितोकस्य ॥

स जयति संकल्पभवो रतिमुखशतपत्रचुम्बनभ्रमरः । (329) T. 138
यस्यानुरक्तललनानयनान्तविलोकितं वसतिः ॥ ७ ॥
दामोद↑रगुप्तस्य ॥ ↑K. 25b

अहो धनुषि नैपुण्यं मन्मथस्य महात्मनः । 330 T. 139
शरीरमक्षतं कृत्वा भिनत्त्यन्तर्गतं मनः ॥ ८ ॥

धनुर्माला मौर्वी क्वणदलिकुलं लक्ष्यमबला 331 T. 140 S. 1.94.5 P. 86b
मनो भेद्यं शब्दप्रभृतय इमे पञ्च विशिखाः ।
इयाञ्जेतुं यस्य त्रिभुवनमदेहस्य विभवः
स वः कामः कामान्दिशतु दयितापाङ्गवसतिः ॥ ९ ॥

जयति स मदखेलोच्छृङ्खलप्रेमरामा- 332 (T. 140) S. 1.93.3 P. 83b
ललितसुरतलीलादैवतं पुष्पचापः ।

---

327 — [a]) T °गुरुरमराणां — [d]) P °लीलानांदिकः ○ Vid. 1.1; Śp. 3077; Smk. 1.25 (राजशेखरस्य); Srb. p. 250.16; Sab. 1.12. **328** — [b]) T_2 SP °नायति P °शासिना — [c]) S भस्मनांजित- P °वपुर्देवस्त्रिशूली — [d]) P क्रीडारते दीक्षितेः ॥. **329** — [c]) K दामोदरः ○ Kuṭ. 1. **331** T passes from *c* of this to *c* of next by homoteleuton. — [a]) S_1 P लक्ष° — [b]) S_3 पद्म- (शब्द-). ○ Sbh. 82 (घण्टकस्य); Kav. p. 87; KHV. 125; Sb. 10*a*; SG. 39*b*. **332** T *cd* only. — [a]) P स जयति S मदलेखो° $S_{1.3}$ °प्रेमवामा- — [c]) K °संघैः; S_3 P °सिद्धौ.

त्रिभुवनजयसिद्ध्यै यस्य शृङ्गारमूर्तेर्
उपकरणमपूर्वं माल्यमिन्दुर्मधूनि ॥ १० ॥

उत्पलराजस्य ॥

333 T. 141 S. 1.93.5 P. 87a
याच्यो न कश्चन गुरुः प्रतिमा च कान्ता
पूजा विलोकनविगूहनचुम्बनानि ।
आत्मा निवेद्यमितरव्रतसारजेत्रीं
वन्दामहे मकरकेतनदेवदीक्षाम् ॥ ११ ॥

वल्लणस्य ॥

॥ इति मदनव्रज्या ॥ १४ ॥

॥ ततो वयःसन्धिव्रज्या ॥ १५ ॥

334 T. 142 S. 2.2.2 (राजोकस्य) P. 103b
भ्रुवोः काचिल्लीला परिणतिरपूर्वा नयनयोः
स्तनाभोगोऽव्यक्तस्तरुणिमसमारम्भसमये ।
इदानीं बालायाः किममृतमयः किं मधुमयः
किमानन्दः साक्षाद् ध्वनति मधुरः पञ्चमलयः ॥ १ ॥

वीर्यमित्रस्य ॥

335 T. 143 P. 104a
उन्नालालकभञ्जनानि कबरीपाशेषु शिक्षारसो
दन्तानां परिकर्म नीविनहनं भ्रूलास्ययोग्याग्रहः ।
तिर्यग्लोचनचेष्टितानि वचसि च्छेकोक्तिसंक्रान्तयः
स्त्रीणां ग्लायति शैशवे प्रतिकलं कोऽप्येष केलिक्रमः ॥ २ ॥

336 T. 144 P. 104a
विधत्ते सोल्लेखं कतरदिह नाङ्गं तरुणिमा
तथापि प्रागल्भ्यं किमपि चतुरं लोचनयुगे ।

---

333 — [a]) K पाच्यो (याच्यो). P प्रतिनैव. — [b]) P सेवा- (पूजा-). S °निगूहन-. — [d]) T2 °जैत्री. **334** — [c]) P किं विषमयः. — [d]) TK पंचमकलः; P पंचमरवः. For *cd*, S इदानीमेतस्याः कुवलयदृशः प्रत्यहमयं नितम्बस्याभोगो नयति मणिकाञ्चीमधिकताम् as in 360[cd] ॥. ○ Śp. 3274; Smk. 51.7. **335** cf. *cd.* with 348 *cd.* — [a]) T2 उत्तालालक°. P तन्वालालक°. — [b]) K °योग्यो ग्रहः; P °हास्यग्रहः. — [c]) P वचसां छेषोक्ति-. — [d]) P तस्या (स्त्रीणां). T1 lac. T2 म्लायति. ○ Vid. 2.5; Bāl. 3.23; Srb. p. 256.55. **336** — [a]) P विदत्ते. — [c]) P यदा धत्ते दृग्भ्यामखिलगुरु°. — [e]) K om. एतौ. ○ Vid. after 1.41; 2.13, 3.21, 4.8 (complete).

यदादत्ते दृश्यादखिलमपि भावव्यतिकरं
मनोवृत्तिं द्रष्टुः प्रथयति च दृश्यं प्रतिजनम् ॥ ३ ॥ ↑K. 26a

एतौ राजशेखरस्य ॥

एतद्दधाति नवयौवननर्तकस्य 337 T. 145 P. 104a
कश्मीरजच्छुरिततालकयुग्मलक्ष्मीम् ।
मध्ये समुच्छ्वसितवृत्ति मनागुपान्ते
लब्धात्मसीम कुचकुड्मलयुग्ममस्याः ॥ ४ ॥

यौवननगरारम्भे रामाहृदयस्थलीषु कुसुमेषोः । 338 T. 146 P. 104b
मकरपताकेवेयं राजति रोमावली रम्या ↑ ॥ ५ ॥ ↑T. 31b

एतौ लडहचन्द्रस्य ॥

चलितशिशुदशानां यौवनारम्भरेखा- 339 P. 104b (गणेश्वरस्य)
परिचयपरिचुम्बत्प्रेमकौतूहलानाम् ।
उचितसहजलज्जादुर्बला बालिकानां
गुरुजनभयभाजां केऽपि ते भ्रूविलासाः ॥ ६ ॥

गुणेश्वरस्य ॥ ↑ ↑N. 11a

नैतत्समुन्नमितचूचुकमुद्रमन्तः- (340)
संक्रान्तसीमकुचकोरकचक्रमस्याः ।
सङ्केतिताङ्कनवयौवननाटकस्य
कश्मीरजच्छुरितनूतनकांस्यतालम् ॥ ७ ॥

नितम्बः संवादं मसृणमणिवेद्या मृगयते (341)
मनाग्गण्डः पाण्डुर्मधुमुकुललक्ष्मीं तुलयति ।
विशन्त्यास्तारुण्यं घुसृणघनलावण्यपयसि
प्रकामं प्रोन्मज्जद्वपुरपि च तस्या विजयते ॥ ८ ॥

---

337 — [b]) P °तारकयुग्मशोभां ।. — [d]) P लब्धांभ्यनील-. **338** — [c]) T1 अकर- P मकरध्वजपताकेवेयं. — [e]) T lac.; K om. एतौ. **339** — [a]) P °रंभलेखा-. — [d]) P तें[ऽ]गे विलासाः ॥ **341** — [a]) K मृगतते.

(342) उद्भिन्नस्तनकुड्मलद्वयमुरः किंचित्कपोलस्थलीं
लिम्पत्येव मधूककान्तिरधरः संमुग्धलक्ष्मीमयः ।
प्रत्यासीदति यौवने मृगदृशः किं चान्यदाविर्भवल्-
लावण्यामृतपङ्कलेपलडहच्छायं वपुर्वर्तते ॥ ९ ॥

(343) गेहाद्बहिर्विरम चापलमस्तु दूरं
अद्यापि शैशवदशालडितानि तानि ।
आप्यायमानजघनस्थलपीड्यमानं
अर्धोरुकं त्रुटति पुत्रि तव क्षणेन ॥ १० ॥

344 प्रेमासङ्गि च भङ्गि च प्रतिवचोऽप्युक्तं च गुप्तं तथा
यत्नाद्याचितमाननं प्रति समाधाने च हाने च धीः ।
इत्यन्यो मधुरः स कोऽपि शिशुतातारुण्ययोरन्तरे ↑ K. 26b
वर्तिष्णोर्मृगचक्षुषो विजयते द्वैविध्यमुग्धो रसः ॥ ११ ॥
लक्ष्मीधरस्य ॥

(345) नितम्बः स्वां लक्ष्मीमभिलषति नाद्यापि लभते
समन्तात्साभोगं न च कुचविभागाञ्चितमुरः ।
दृशोर्लीलामुद्रा स्फुरति च न चापि स्थितिमती
तदस्यास्तारुण्यं प्रथममवतीर्णं विजयते ॥ १२ ॥

346 शारिद्यूतकथाकुतूहलि मनश्छेकोक्तिशिक्षारतिर्
नित्यं दर्पणपाणिता सहचरीवर्गेण चाचार्यकम् ।
प्रौढस्त्रीचरितानुवृत्तिषु रसो बाल्येन लज्जा मनाक्
स्तोकारोहिणि यौवने मृगदृशः कोऽप्येष केलिक्रमः ॥ १३ ॥

347 दृष्टिः शैशवमण्डना प्रतिकलं प्रागल्भ्यमभ्यस्यते
पूर्वाकारमुरस्तथापि कुचयोः शोभां नवामीहते ।
नो धत्ते गुरुतां तदप्युपचिताभोगा नितम्बस्थली
तन्व्याः स्वीकृतमन्मथं विजयते नेत्रैकपेयं वपुः ॥ १४ ॥

---

344 — [b]) K यत्नायाचित.. — [c]) K सकोप-. ○ Smk. 51.9. **346** ○ Smk. 52.5 (राजशेखरस्य). **347** ○ Smk. 51.6. Kvv. p. 62; KHA. 709.

आकण्ठार्पितकञ्चुकाञ्चलमुरो हस्ताङ्गुलीमुद्रणा- 348 P. 104*b*
मात्रासूत्रितहास्यमास्यमलसाः पञ्चालिकाकेलयः ।
तिर्यग्लोचनचेष्टितानि वचसां च्छेकोक्तिसंक्रान्तयस्
तस्याः सीदति शैशवे प्रतिकलं कोऽप्येष केलिक्रमः ॥ १५ ॥

दोर्मूलावधिसूत्रितस्तनमुरः स्निह्यत्कटाक्षे दृशाव् (349) P. 104*b*
ईषत्ताण्डवपण्डिते स्मितसुधाच्छेकोक्तिषु भ्रूलते ।
चेतः कन्दलितस्मरव्यतिकरं लावण्यमङ्गैर्वृतं
तन्वङ्ग्यास्तरुणिम्नि सर्पति शनैरन्यैव काचिद्गतिः ॥ १६ ॥

वारं वारमनेकधा सखि मया चूतद्रुमाणां वने 350 S. 2.5.1 P. 104*b* (anon)
पीतः कर्णदरीप्रणालवलितः पुंस्कोकिलानां ध्वनिः ।
तस्मिन्नद्य पुनः श्रुतिप्रणयिनि प्रत्यङ्गमुत्कम्पि↑तं ↑ K. 27*a*
तापश्चेतसि नेत्रयोस्तरलिमा कस्मादकस्मान्मम ॥ १७ ॥
भोज्यदेवस्य ॥

दरोत्तानं चक्षुः कलितविरलापाङ्गवलनं (351) S. 2.2.3
भविष्यद्विस्तारिस्तनमुकुलगर्भालसमुरः ।
नितम्बे संक्रान्ताः कतिपयकला गौरवजुषो
वपुर्मुञ्चद्बाल्यं किमपि कमनीयं मृगदृशः ॥ १८ ॥

गणितगरिमा श्रोणिर्मध्यं निबद्धवलित्रयं 352
हृदयमुदयल्लज्जं सज्जच्चिरन्तनचापलम् ।
मुकुलितकुचं वक्षश्चक्षुर्मनाग्वृतवक्रिम
क्रमपरिगलद्बाल्यं तन्व्या वपुस्तनुते श्रियम् ॥ १९ ॥

---

348 cf. 335*cd*. — *b*) P °मुद्रितहास्यलास्यमनसाः. N पंचालिको-. P om. *cd*. ○ Smk. 51.5. **349** — *a*) P तिर्यक् (स्निह्यत्). — *b*) P छेकोक्तिमुक्तं न ते. — *d*) P °स्तरुलम्नि. ○ KHA. 693; Vkj. 1.96. — *d*) काचिद्लिपिः ॥. **350** — *a*) P वारमुदंचितः. N द्रुमानां. — *b*) P °त्रलितः. — *c*) K श्रुतं; P प्रति-(श्रुति-). — *d*) S °स्तरलता. — *e*) K श्रीभोजदेवस्य; S3 om. **351** — *a*) S चलनं. — *b*) S °विस्तार-. ○ Smk. 51.10. **352** — *b*) K मज्जच् (सज्जच्).

353 P. 105a बालोऽद्यापि किलेति लक्षितमलंकर्तुं निजैर्भूषणै
रामाभिश्चिरमुद्यते हृदि लिहन्निच्छामनिच्छां वहन् ।
स्निह्यत्तारमथान्यदृष्टिविरहे यः संमुखं वीक्षितो
नम्रः स्मेरमुखीभवन्निति वयःसन्धिश्रियालिङ्गितः ॥ २० ॥

वल्लणस्य ॥

(354) P. 105a माध्यस्थ्यं च समस्तवस्तुषु परिप्रश्ने शिरोघूर्णनं
प्रेयस्यां परमर्पितान्तरबहिर्वृत्तिप्रपञ्चक्रमः ।
किं चापि स्फुटदृष्टिविभ्रमकलानिर्माणशिक्षारसः
प्रत्यङ्गं स्मरकेलिमुद्रितमहो बाला वयोविभ्रमे ॥ २१ ॥

355 S. 2.2.4 (राजशेखरस्य) P. 105a पद्भ्यां मुक्तास्तरलगतयः संश्रिता लोचनाभ्यां N. lm. 10b
श्रोणीबिम्बं त्यजति तनुतां सेवते मध्यभागः ।
धत्ते वक्षः कुचसचिवतामद्वितीयत्वमास्यं
तद्गात्राणां गुणविनिमयः कल्पितो यौवनेन ॥ २२ ॥

356 P. 105b बाल्यं यदस्यास्त्रिवलीतटिन्यास्तटे विनष्टं सह चापलेन ।
तदर्थमुत्थापितचारुचैत्यकल्पौ स्तनौ पाण्डुतरौ तरुण्याः ॥ २३ ॥

357 तदात्वप्रोन्मीलन्म्रदिमरमणीयात्कठिनतां
निचित्य प्रत्यङ्गादिव तरुणभावेन घटितौ ।
स्तनौ संबिभ्राणाः क्षणविनयवैजात्यमसृण-
स्मरोन्मेषाः केषामुपरि न रसानां युवतयः ॥ २४ ॥ ↑ K. 27b

मुरारेः ॥

358 भ्रूलीला चतुरा त्रिभागवलिता दृष्टिर्गतिर्मन्थरा
विस्रब्धं हसितं कपोलफलके वैदग्ध्यवक्रं वचः ।
नोद्दिष्टं गुरुणा न बन्धुकथितं दृष्टं न शास्त्रे क्वचिद्
बालायाः स्वयमेव मन्मथकलापाण्डित्यमुन्मीलति ॥ २५ ॥

---

353 — [a]) P बालाद्यापि· P लक्षितु°· — [c]) P तारकमन्य°· K वीक्ष्यतो· — [d]) P °भवत्विति· **354** — [a]) P मध्यस्थां· — [d]) K प्रत्यंग-· **355** — [c]) S_3 °द्वितीयं च वक्त्रं· ○ Smk. 52.4 (राजशेखरस्य); Śp. 3282; SK. 5.312. **356** — [c]) P °चारुवैद्य-· — [d]) K तरुण्यः ॥. **357** ○ Anr. 3.7. — [c]) वैयात्य-; Sab. 17a = 2.19 (मोरारेः)· **358** — [c]) K नो दिष्टं·

लावण्यामृतसिन्धुसान्द्रलहरीसंसिक्तमस्या वपुर् 359 S. 2.1.5 (भिक्षोः)
जातस्तत्र नवीनयौवनकलालीलालतामण्डपः ↑ । ↑ N. 11b
तत्रायं स्पृहणीयशीतलतरच्छायासु सुप्तोत्थितः
संमुग्धो मधुबान्धवः स भगवानद्यापि निद्रालसः ॥ २६ ॥
वीर्यमित्रस्य ॥

भ्रुवोर्लीलैवान्या दरहसितमभ्यस्यति मुखं (360) S. 2.2.2 (राजोकस्य) P. 107a (anon)
दृशोर्वक्रः पन्थास्तरुणिमसमारम्भसचिवः ।
इदानीमेतस्याः कुवलयदृशः प्रत्यहमयं
नितम्बस्याभोगो नयति मणिकाञ्चीमधिकताम् ॥ २७ ॥
राज्यपालस्य ॥

मध्यं बद्धवलित्रयं विजयते निःसन्धिबन्धोन्नमद्- (361) S. 2.3.5 (कस्यचित्) P. 107a
विस्तारिस्तनभारमन्थरमुरो मुग्धाः कपोलश्रियः ।
किञ्चिन्मुग्धविलोलनीरजदृशस्तारुण्यपुण्यातिथेस्
तस्याः कुङ्कमपङ्कलेपनडहच्छायं वपुर्वर्तते ॥ २८ ॥
वज्रमुष्टेः ॥

समस्तं विज्ञाय स्मरनरपतेश्चारुचरितं 362
चरश्चक्षुः कर्णे कथयितुमगात्सत्वरमिव ।
प्रयाणं बाल्यस्य प्रतिपदमभूद्विग्रहभरः
परिस्पन्दो वाचामपि च कुचयोः सन्धिरभवत् ॥ २९ ॥

उत्खेलत्त्रिवलीतरङ्गतरला रोमावलीशैवल- 363
स्रग्वल्लिर्युवती ध्रुवं जनमनोनिर्वाणवाराणसी ।
एतस्या यदुरस्तटीपरिसरे यद्बाल्यचापल्ययोः
स्थाने यौवनशिल्पिकल्पितचिताचैत्यद्वयं दृश्यते ↑ ॥३०॥ ↑ K. 28a
भवस्य ॥

---

359 — [a]) S °सांद्रसिंधु-. — [c]) S °शीतलतरुच्छायाप्रसुप्तो-. ○ Sp. 3284. **360** S has *ab* of 334, *cd* of this stanza. — [d]) P °स्याभोगे. **361** — [b]) P °स्तनपूरंदर°. — [c]) S1.2 किं च स्निग्ध-. S3 किं चामुग्ध-. S °विनिद्र°. P °विलीन°. P पुण्यातिथौस्. — [d]) S अस्याः. P चन्दनकुंकुम- (कुंकुम-). S °लडह°.

364 P. 107b
स्तनोद्भेदः किंचित्त्यजति तनुतायाः परिचयं
तथा मध्यो भागस्त्रिवलिवल्येभ्यः स्पृहयति ।
नितम्बे च स्वैरं विलसति विलासव्यसनिता
मृगाक्ष्याः प्रत्यङ्गं कृतपदमिवानङ्गलडितम् ॥ ३१ ॥

(365) S. 2.2.1 (विधूकस्य) P. 107b
यत्प्रत्यङ्गं तटमनुसरन्त्यूर्मयो विभ्रमाणां
क्षोभं धत्ते यदपि वहलः स्निग्धलावण्यपङ्कः ।
उन्मग्नं यत्स्फुरति च मनाक्कुम्भयोर्द्वन्द्वमेतत्
तन्मन्येऽस्याः स्मरगजयुवा गाहते हृत्तडागम् ॥ ३२ ॥

(366)
कृतनिभशतं निष्क्रामन्तीं सखी[भि]रनूद्धृतां
कथमपि हठादाकृष्यान्ते पटस्य निवेशिताम् ।
नवनिधुवनक्रीडारम्भप्रकम्पविवर्तिनीम्
अनुभवसृदूभूतत्रासां मनः स्मरति प्रियाम् ॥ ३३ ॥

(367)
स्मितं किंचिन्मुग्धं तरलमधुरो दृष्टिविभवः
परिस्पन्दो वाचामभिनवविलासोक्तिसरसः ।
गतीनामारम्भः किसलयितलीलापरिमलः
स्पृशन्त्यास्तारुण्यं किमिव न मनोज्ञं मृगदृशः ॥ ३४ ॥

368 P. 107b
अस्ति भयमस्ति कौतुकमस्ति च मन्दाक्षमस्ति चोत्कण्ठा ।
बालानां प्रणयिजने भावः कोऽप्येष नैकरसः ॥ ३५ ॥

369 P. 107b
प्रगल्भानामन्ते निवसति शृणोति स्मरकथां
स्वयं तत्तच्चेष्टाशतमभिनयेनार्पयति च ।
स्पृहामन्तः कान्ते वहति न समभ्येति निकटं
यथैवेयं बाला हरति च तथैवेयमधिकम् ॥ ३६ ॥

---

364 — [c]) P विरसति. — [d]) P °मिवालिंग°. KP °ललितम् ॥. **365** — [a]) S स्फुटमनु°. — [b]) S यदपि विपुलः. — [c]) S1.2 च स्फुरति सु°. S3 युग्म° (द्वन्द्व°). — [d]) P °गजसुरा. ○ Sp. 3283. **366** — [a]) K निःक्रामंतीस्ताः सखीरनुध्नतीं (?). **367** ○ Bh. 93. — [a]) किंचिद्वक्त्रं सरलतरलो. — [d]) न हि रम्यं; Sbh. 2236; Dhv. ad 4.2; Amd. 152; Sāhitya-mimāṃsā 61; KHA. 721; JSV. 218.2; Slp. 4.74 (Bh.); BIS. 7620 (3318); Srb. p. 255.9. **368** — [c]) P प्रणयनिने. **369** — [a]) K °नामन्त्ये. — [c]) P समस्येति. — [d]) P तथैवेयं. ○ Śp. 3281; Sab. 17a (2.18).

अन्योन्यान्तरनिर्गताङ्गुलिदलश्रेणीभवन्निश्चल- 370 P. 108a
ग्रन्थिप्रग्रथितं करद्वयमुपर्युत्तानमाबिभ्रता ।
सेयं विभ्रमतोरणप्रणयिना जृम्भाभरोत्तम्भिते-
नोच्चैर्बाहुयुगेन शंसति मनोजन्मप्रवेशोत्सवम् ॥ ३७ ॥
शतानन्दस्य ॥

स एष यौ↑वनाचार्यः सिद्ध्ये स्मरभूभुजः । ↑ K. 28b 371
प्रियायां वलिमुद्दिश्य तनोति स्तनमण्डलम् ॥ ३८ ॥

बिभ्रत्या वपुरुन्नमत्कुचयुगं प्रादुर्भवद्विभ्रमं (372) P. 108a
बालाया ल्सदङ्गसंधिविरमद्बाल्यं वलङ्घूलतम् ।
अन्तर्विस्फुरति स्मरो बहिरपि व्रीडा समुन्मीलति
स्वैरं लोचनवक्रिमा विलसति श्रीः काचिदुज्जृम्भते ॥ ३९ ॥
रुद्रस्य ॥

सुतनुरधुना सेयं निम्नां स्वनाभिमभीक्षते (373)
कलयति परावृत्तेनाक्ष्णा नितम्बसमुन्नतिम् ।
रहसि कुरुते वासोगुप्तौ स्वमध्यकदर्थनाम्
अपि च किमपि व्रीडां क्रीडासखीमिव मन्यते ॥ ४० ॥

यदन्योन्यप्रेमप्रवणयुवतीमन्मथकथा- (374) S. 2.6.5
समारम्भे स्तम्भीभवति पुलकैरञ्चिततनुः ।
तथा मन्ये धन्यं परमसुरतब्रह्मनिरतं
कुरङ्गाक्षी दीक्षागुरुमकृत कञ्चित्सुकृतिनम् ॥ ४१ ॥
नरसिंहस्य ॥

तरन्तीवाङ्गानि स्फुरदमललावण्यजलधौ 375 S. 2.3.1
प्रथिम्नः प्रागल्भ्यं स्तनजघनमुन्मुद्रयति च ।
दृशोर्लीलारम्भाः स्फुटमपवदन्ते सरलताम्
अहो सारङ्गाक्ष्यास्तरुणिमनि गाढः परिचयः ॥ ४२ ॥
राजशेखरस्य ॥

---

370 — [b]) P °विभ्रती ।. — [c]) P दृष्टा (जृंभा-). **372** — [a]) K करयुगं. P °भवेद्. — [b]) P चलद्भ्र°. — [d]) P स्मेरं. **373** — [a]) K °भिक्ष्यते. **374** — [a]) K प्रेमप्रलयुवती-. — [b]) S1 पुलके वंचित°. K °सुकृतिनः ॥. **375** ○ Smk. 52.6 (कुम्भकस्य); Kvv. p. 62; KHA. 695; Amd. 153; Vkj. 2.91.

376 P. 108a (स्वर्लोकस्य) गतिर्मन्दा सान्द्रं जघनमुदरं क्षाममतनुः
स्तनाभोगः स्तोकं वचनमतिमुग्धं च हसितम् ।
विलोलभ्रूवल्लीचलनलयलोलं च नयनं
क्व जातं बालायाः क्व च विषयमक्ष्णोरियमगात् ॥ ४३ ॥

सुद्दोकस्य ॥

377 हरतितरां जनहृदयं कलिकोपगता लता च दयिता च ।
यदि पुनरतनुशिलीमुखसमाकुला किं न पर्याप्तम् ॥ ४४ ॥

गोभट्टस्य ॥

(378) धृतमिव पुरः पश्चात्कैश्चित्प्रणुन्नमिवोल्लसत्-
पुलकमिव यत्प्राप्तोच्छ्वासव्युदस्तमिथोऽन्तरम् । ↑ K. 29a
अतिगतसखीहस्तोन्मानक्रमं दिवसक्रमैर्
इदमनुभवद्वाञ्छापूर्तिक्षमर्द्धि कुचद्वयम् ॥ ४५ ॥

379 P. 108b स्तनतटमिदमुत्तुङ्गं निम्नो मध्यः समुन्नतं जघनम् ।
इति विषमे हरिणाक्ष्या वपुषि नवे क इह न स्खलति ॥ ४६ ॥

380 मात्रानर्तनपण्डितभ्रु वदनं किंचित् प्रगल्भे दृशौ
स्तोकोद्भेदनिवेशितस्तनमुरो मध्यं दरिद्राति च ।
अस्या यज्जघनं घनं च कलया प्रत्यङ्गमेणीदृशः
सत्यंकार इव स्मरैकसुहृदा तद्यौवनेनार्पितम् ॥ ४७ ॥

राजशेखरस्य ॥

(381) अयि परारि परुन्मलयानिला ववुरमी जगुरेव च कोकिलाः ।
कलमलोत्कलितं तु न मे मनः सखि बभूव वृथैव यथैषमः ॥ ४८ ॥

उत्पलराजस्य ॥

---

376 — c) P °वल्लनलय°. — d) P कुचविषयमक्षोर्. **377** — c) K गोभट्टी. **379** — b) P घजनं. — d) P न स्फाल्यति ॥. ○ Smk. 53.96; Śp. 3370; Sbh. 1268.. **380** — d) K नापितम्. ○ Vid. 1.40. — d) कारमिव. **381** ○ cf. S. 2.5.2 (कालिदासस्य) ववुरेव मलयमरुतो जगुरेव पिकाः परारि च परुच्च । उत्कण्ठाभरतरलं सखि मानसमैषमः किमिदम् ॥.

स्खलति वयसि बाले निर्जिते राजनीव (382)
स्फुरति रतिनिधाने यौवने जेतरीव ।
मदमदनविवृद्धिस्पर्धयेवाबलानां
किमपि वपुषि लीलाकुड्मलानि स्फुटन्ति ॥ ४९ ॥

दृष्ट्या वर्जितमार्जवं समतया दत्तं पयो वक्षसे (383)
क्षीणायुर्गतिषु त्वरा स्मितमपि भ्रूलास्यलीलासखम् ।
सत्या न प्रकृतौ गिरः शिशुतया प्रस्थानदत्तार्घया
काप्यन्या हरिणीदृशः परिणतिः कन्दर्पमुद्राङ्किता ॥ ५० ॥

राजशेखरस्य ॥

॥ इति वयःसंधिव्रज्या ॥ १५ ॥

॥ ततो युवतिवर्णनव्रज्या ॥ १६ ॥

यासां सत्यपि सद्गुणानुसरणे दोषानुरागः सदा 384 S. 2.22.1 (विभोकस्य) P. 108b (anon)
याः प्राणान् वरमर्पयन्ति न पुनः संपूर्णदृष्टिं ↑ प्रिये । ↑N. 12a
अत्यन्ताभिमतेऽपि वस्तुनि विधिर्यासां निषेधात्मकस्
तास्त्रैलोक्यविलक्षणप्रकृतयो वामाः प्रसीदन्तु वः ॥ १ ॥

वित्तोकस्य ॥

कण्ठे मौक्तिकमालिकाः स्तनतटे ↑ कार्पूरमच्छं रजः ↑K. 29b 385 T. 147 S. 2.109.4 (राजशेखरस्य)
सान्द्रं चन्दनमङ्गके वलयिताः पाणौ मृणालीलताः ।
तन्वी नक्तमियं चकास्ति शुचिनी चीनांशुके बिभ्रती
शीतांशोरधिदेवतेव ग↑लिता व्योमाग्रमारोहतः ॥ २ ॥ ↑T. 36a

लीलास्खलच्चरणचारुगतागतानि तिर्यग्विवर्तितविलोचनवीक्षितानि । 386 T. 148
वामभ्रुवां मृदु च मञ्जु च भाषितानि निर्मायमायुधमिदं मकरध्वजस्य ॥ ३ ॥

Vrajyā **16** : N युवतिव्रज्या ॥. K adds कथ्यते. **384** — [a]) S दोषानुबंधः. P दोषान्तराशः परं. — [c]) P प्रत्यन्ता°. — [d]) P रामाः...नः. ○ Śp. 3079; Shv. D 1b. 8; Srb. p 252.53. **385** — [a]) S °मालिका. S कार्पूरमर्घ्यं. — [b]) S वलयिता. S1. 2 मृणालीलता; S3 °लावली. — [d]) N शीतांश्चोर्. ○ Vid. 3.16. — [e]) तनुनी (शुचिनी). Sab. 3.77 (राजशेखरस्य); Srb. p. 277.65; cf. Bālabhārata 1.27.

387 T. 149 S. 2.4.2 (वेतोकस्य)
दृष्टा काञ्चनयष्टिरद्य नगरोपान्ते भ्रमन्ती मया
तस्यामद्भुतपद्ममेकमनिशं प्रोत्फुल्लमालोकितम् ।
तत्रोभौ मधुपौ तथोपरि तयोरेकोऽष्टमीचन्द्रमास्
तस्याग्रे परिपुञ्जितेन तमसा नक्तंदिवं स्थीयते ॥ ४ ॥

(388) T. 150 S. 2.4.1 (वेतोकस्य)
मध्येहेमलतं कपित्थयुगलं प्रादुर्बभूव क्रम-
प्राप्तौ तालफलद्वयं तदनु तन्निःसंधिभावस्थितम् ।
पश्चात्तुल्यसमुन्नतिव्यतिकरं सौवर्णकुम्भद्वया-
कारेण स्फुटमेव तत्परिणतं क्वेदं वदामोऽद्भुतम् ॥ ५ ॥
वित्तोकस्यैतौ ॥

(389) T. 151
स्मितज्योत्स्नालिप्तं मृगमदमसीपत्रहरिणं
मुखं तन्मुग्धाया हरति हरिणाङ्कस्य लडितम् ।
क्व चन्द्रे सौन्दर्यं तदधररुचिः सातिशयिनी
क्व बालायास्ते ते क्व चटुलकटाक्षा नयमुषः ॥ ६ ॥
यागोकस्य ॥

(390) T. 152
आश्चर्यमूर्जितमिदं किमु किं मदीयश् चित्तभ्रमो यदयमिन्दुरनम्बरेऽपि ।
तत्रापि कापि ननु चित्रपरंपरेयम् उज्जृम्भितं कुवलयद्वितयं यदत्र ॥ ७ ॥
श्रीहर्षपालदेवस्य ॥

(391) T. 153 S. 2.70.2 P. 108b
निजनयनप्रतिबिम्बैरम्बुनि बहुशः प्रतारिता कापि ।
नीलोत्पलेऽपि विमृषति करमर्पयितुं कुसुमलावी ॥ ८ ॥
धरणीधरस्य ॥

392 T. 154
यौवनशिल्पिसुकल्पितनूतनतनुवेश्म विशति रतिनाथे ।
लावण्यपल्लवाङ्कौ ↑ मङ्गलकलशौ स्तनावस्याः ॥ ९ ॥ ↑K. 30a

393 T. 155 P. 108b
एकमेव बलिं बद्ध्वा जगाम हरिरुन्नतिम् ।
अस्यास्त्रिवलिबन्धेन सैव मध्यस्य नम्रता ॥ १० ॥

---

387 — b) S °मेकपद्म°. — *) S1 रेतोकस्य for this and the next. **388** — b) S तदभवन्निःसंधि°. — c) S3 पश्चाद्वद्ध°. — e) T श्रीवित्तोकस्यैतौ. **390** — e) K श्रीहर्षस्य. **391** — b) P प्रभाविता°. — c) T2 S3 विमृशति. ○ Smk. 67.13 (गोयिधोयिकविराजयोः); Sd. p. 253; Srb. p. 334.103; BIS. 3702 (1575). **393** — c) P बंधेऽपि. ○ Sp. 3347; Sab. 1.114; Srb. p. 267.328; Shv. D 13a. 48; cf. JSV. 240.6.

रोमावली कनकचम्पकदामगौर्या लक्ष्मीं तनोति नवयौवनसंभृतश्रीः । 394 T. 156 S. 2.77.1
त्रैलोक्यलब्धविजयस्य मनोभवस्य सौवर्णपट्टलिखितेव जयप्रशस्तिः ॥ ११ ॥

दृशा दग्धं मनसिजं जीवयन्ति दृशैव याः । 395 T. 157 S. 2.22.2 (राजशेखरस्य)
विरूपाक्षस्य जयिनीस्ताः स्तुवे वामलोचनाः ॥ १२ ॥

सोऽयमभ्युदितः पश्य प्रियाया मुखचन्द्रमाः । (396) T. 158
यस्य पार्वणचन्द्रेण तुल्यतैव हि लाञ्छनम् ॥ १३ ॥

विधायापूर्वपूर्णेन्दुमस्या मुखमभूद्ध्रुवम् । 397 T. 159
धाता निजासनाम्भोजविनिमीलनदुःस्थितः ॥ १४ ॥
श्रीहर्षदेवस्य ॥

मैकं तमःस्तबकमूर्ध्वमपाकृथास्त्वम् एणं त्यजास्य विमले नयने गृहाण । 398 T. 160
लोलालकं तरलवीक्षितमायताक्ष्याः साक्षान्मुखं यदि भवाननुकर्तुकामः ॥१५॥

एतस्मिन्नवदातकान्तिनि कुचद्वन्द्वे कुरङ्गीदृशः 399 T. 161
संक्रान्तप्रतिबिम्बमैन्दवमिदं द्वेधा विभक्तं वपुः ।
आनन्दोत्तरलस्य पुष्पधनुषस्तत्कालनृत्योत्सव-
प्राप्तिप्रोद्यतकांस्यतालयुगलप्रायं समालोक्यते ॥ १६ ॥
वसुकल्पस्य ॥

घनावूरू तस्या यदि यदि विदग्धोऽयमधरः 400 T. 162
स्तनद्वन्द्वं सान्द्रं यदि यदि मुखाब्जं विजयते ।
हतौ रम्भास्तम्भौ हतमहह बन्धूककुसुमं
हतौ हेम्नः कुम्भावहह विहतः पार्वणशशी ॥ १७ ॥

---

394 — c) S₁ त्रैलोक्यबद्ध-. **395** ○ Sbh. 1309; Śp. 3078 (क्षेमेन्द्रस्य). Smk. 37.2 (राजशेखरस्य); Sab. 1.17 (राजशेखरस्य); Kuv. p. 124; Sd. p. 259; Kpk. 567; Kpd. p. 388; As. ad 51; Ak. p. 408; Rasg. p. 460, 729; Srh. 113.1; Kvv. p. 44; KHA. 605; BIS. 2926 (1228); Sd. p. 259, ad 10.5, (ed. 1828, p. 275); Sk. 5.40; Amd. 873; Vyk. ad. 2.70. **397** — b) N निद्रासन°?. — e) K श्रीहर्षस्य. ○ Rat. 2.9; Sbh. 1513 (श्रीहर्षदेवस्य); Srb. p. 262.164. **398** ○ Shv. D. 9a 85; Smk. 53.36. **399** — c) T आनंदात्तरलस्य. — e) K वसुकस्य.

401 T. 163 S. 2.73.1 P. 124*b* (anon)

यदपि विबुधैः सिन्धोरन्तः कथंचिदुपार्जितं
तदपि सकलं चारुस्त्रीणां मुखेषु विभाव्यते ।
सुरसुमनसः श्वासामोदे शशी च कपोलयोर्
अमृतमधरे तिर्यग्भूते विषं च विलोचने ॥ १८ ॥

लक्ष्मीधरस्य ॥

402 T. 164

तरलनयना ↑ तन्वङ्गीयं पयोध↑रहारिणी ↑ N. 12*b* ↑ K. 30*b*
रचनपटुना मन्ये धात्रा शशिद्रवनिर्मिता ।
भवतु महिमा लावण्यानामयं कथमन्यथा
विगलिततनुर्लेखाशेषः कथं च निशाकरः ॥ १९ ॥

सुवर्णरेखस्य ॥

403 T. 165 S. 2.22.3

सोऽनङ्गः कुसुमानि पञ्च विशिखाः पुष्पाणि बाणासनं
स्वच्छन्दच्छिदुरा मधुव्रतमयी पङ्क्तिर्गुणः कार्मुके ।
एवंसाधनमुत्सहेत स जगज्जेतुं कथं मन्मथस्
तस्यामोघममूर्भवन्ति न हि चेदस्त्रं कुरङ्गीदृशः ॥ २० ॥

अमरसिंहस्य ॥

(404) T. 166 P. 109*a*

गुरुतां जघनस्तनयोः स्रष्टुर्मुष्ट्योन्नमय्य तुलितवतः ।
मग्नाङ्गुलिसंधित्रयनिर्गतलावण्यपङ्क्तिला त्रिवली ॥ २१ ॥

405 T. 167

असारं संसारं परिमुषितरत्नं त्रिभुवनं
निरालोकं लोकं मरणशरणं बान्धवजनम् ।
अदर्पं कन्दर्पं जननयननिर्माणमफलं
जगज्जीर्णारण्यं कथमसि विधातुं व्यवसितः ॥ २२ ॥

भवभूतेः ॥

---

401 P order *cdab*. — [a]) P यदिदममरैरंतःसिंधोः. — [b]) P युगपदखिलं तन्मुग्धानां. T चारु स्त्रीणां; S_1 (marg.) वारस्त्रीणां. S_3 विलोक्यते. — [c]) P तृदशकुसुमं श्वासा-. — [d]) S_3 °मधरं; P °मधुरे. ○ Smk. 53.31 (भासस्य); Śp. 3319. **402** — [c]) K स्वर्णरेखः ॥. **403** — [a]) S_1 वाणीसमं. — [c]) S एतत् (एवं-). TS साधन उत्स°. **404** — [b]) P तुलितरतः. — [c]) T_1 मुग्धांगुलि-. — [d]) P त्रिवलीं. **405** ○ Māl. 5.30; Skb. 1.80; ŚB. 2.235, 4.530; Pad. 13.9; Suv. ad 2.32 (भट्टभवभूतेः); Ssm. 952 (भवभूतेः); Amd. 469, 760; Vkj. 1.20.

त्वद्गण्डस्थलपाण्डु देहि लवलं देहि त्वदोष्ठारुणं 406
बिम्बं देहि नितम्बिनि त्वदलकश्यामं च मे जाम्बवम् । T. 168
इत्यक्षुण्णमनोज्ञचाटुजनितव्रीडः पुरन्ध्रीजनो S. 2.141.3
धन्यानां भवनेषु पञ्जरशुकैराहारमभ्यर्थ्यते ॥ २३ ॥ P. 109a

वाक्कूटस्य ॥

दूर्वाश्यामो जयति पुलकैरेष कान्तः कपोलः 407
कस्तूरीभिः किमिह लिखितो द्राविडः पत्रभङ्गः । T. 169
प्रत्यग्राणि प्रियकररुहक्रीडितान्येव मुग्धे
शोभाभाञ्जि स्तनकलशयोस्तन्वि हारोऽपि भारः ॥ २४ ॥

वीर्यमित्रस्य ॥

जनः पुण्यै[र्या]याज्जलधिजलभावं जलमुचस् (408)
तथावस्थं चैनं विदधति शुभैः शुक्तिवदने । T. 170
ततस्तां श्रेयोभिः परिणतिमसौ विन्दति यया
रुचिं तन्वन् पीनस्तनि हृदि तवायं विलसति ॥ २५ ॥

अचलसिंहस्य ॥

न नीलाब्जं चक्षुः सरसि↑रुहमेतन्न वदनं ↑K. 31a 409
न बन्धूकस्येदं कुसुममधरस्तद्द्युतिधरः । T. 171
ममाप्यत्र भ्रान्तिः प्रथममभवद्भृङ्ग किमु ते S. 2.96.5 (राजशेखरस्य)
कृतं यत्नैरेभ्यो विरम विरम श्राम्यसि मुधा ॥ २६ ॥ P. 109a, 123b (राजशेखर)

मनसिजविजयास्त्रं नेत्रविश्रामपात्रं (410)
तव मुखमनुकर्तुं तन्वि वाञ्छा द्वयोश्च । T. 172
इति जनितविरोधोद्भूतकोपादिवायं P. 109a
हरति तुहिनरश्मिः पङ्कजानां विकाशम् ॥ २७ ॥

धर्माकरस्य ॥

---

406 — [a]) S_1 लवणं. — [b]) P जामुनम् ।. — [c]) P °मनोभवाहततलित्·. **408** — [d]) T_1 lac.; T_2 विलुठति. (from Skb.) ○ Skb. 1.91, 5.456; ŚB. 2.216, 2.389, 3.194, 3.353, 4.447. **409** — [a]) K लीलाब्जं; P लीनाब्जं. P °न्न च दलं. — [b]) S मुकुलमधर°. — [c]) S ममाप्येषा. P_2 भृंगि. — [d]) S विरमेत्यंजलिरयं; P विरम श्राम्यसि सुधा. **410** — [a]) P °विषयास्त्रं नेत्रविश्वासपात्रं. — [c]) P °रेखा°. (°कोपा°). — [e]) T धर्मकरस्य ॥.

(411) T. 173 चेतोभुवो रचितविभ्रमसंविधानं नूनं न गोचरमभूद्दयिताननं वः ।
तत्कान्तिसंपद[म]वाप्स्यत चेच्चकोराः पानोत्सवं किमकरिष्यत चन्द्रिकासु ॥२८॥

(412) T. 174 P. 109b यद्दीयते जगति शस्त्रहता व्रजन्ति नूनं सुरालयमिति स्फुटमेतदद्य ।
सूच्यग्रमात्रपरिखण्डितविग्रहेण प्राप्तं यतः स्तनतटं तव कञ्चुकेन ॥ २९ ॥

413 T. 175 अनेन कुम्भद्वयसंनिवेशसंलक्ष्यमाणेन कुचद्वयेन ।
उन्मज्जता यौवनवारणेन वापीव तन्वङ्गि तरङ्गितासि ॥ ३० ॥

भागुरस्य ॥ ↑ T. 37b

414 P. 109b सत्यं शरैः सुमनसां हृदयं तवैतल् लोलाक्षि निर्भरमपूरि मनोभवेन ।
आमोदमुल्वणमकृत्रिममुद्वहन्ति श्वासाः स्वभावसुभगं कथमन्यथैते ॥ ३१ ॥

415 P. 109b सुतनु भवगभीरं गर्तमुत्पाद्य नाभीम् अथ उपरि निधाय स्तम्भिकां रोमराजीम् ।
स्तनयुगभरभङ्गाशङ्कितेनेव धात्रा त्रिवलिवलयबद्धं मध्यमालोकयामः ॥ ३२ ॥

(416) P. 109b मुहुः शस्त्रच्छेदैर्मुहुरसमपाषाणकषणैर्
मुहुर्ज्योतिःक्षेपैः पयसि परितापैः प्रतिमुहुः ।
तदेवं तन्वङ्ग्याः कथमपि नितम्बस्थलमिदं
मया लब्धं पुण्यैरिति रणति काञ्चीपरिकरः ॥ ३३ ॥

(417) गुणवृद्धिवर्णलोपद्वन्द्वनिपातो↑पसर्गसंकीर्णा । ↑ K. 31b
दुर्घटपदवाक्यार्था व्याकरणप्रक्रियेवासौ ॥ ३४ ॥

418 नयनच्छलेन सुतनोर्वदनजिते शशिनि कुलविभौ क्रोधात् ।
नासानालनिबद्धं स्फुटितमिवेन्दीवरं द्वेधा ॥ ३५ ॥

419 चक्षुर्मेचकमम्बुजं विजयते वक्त्रस्य मित्रं शशी
भ्रूसूत्रस्य सनाभि मन्मथधनुर्लावण्यपुण्यं वपुः ।

---

411 — [d]) K °करिष्यति· ○ Bāl. 5.74. — [a]) °भुवश्चरित·. — [c]) °मवाप्स्यथ. **412** — [c]) P यद्दीयते· — [b]) K सुरालय इति· — [d]) P तव कंठफेनः ○ Sbh. 1544. **414** — [b]) K ममाभवेन ।· — [d]) K °मप्यथैते ॥. **415** — [a]) P सुतनु तव शरीरं· — [c]) K °तेनैव· — [d]) P °वलयमध्यं· **416** — [a]) P शास्त्रछेदे· — [b]) P पपरिपातैः· — [d]) P रटति· **417** ○ Sbh. 1383. **418** ○ Srb. p. 259.75. **419** — [c]) K om. ○ Vid. 1.33; Srb. p. 272.57.

रेखा कापि रदच्छदे च सुतनोर्गात्रे च तत्कामिनीम्
एनां वर्णयिता स्मरो यदि स चेद् वैदग्ध्यमभ्यस्यति ॥ ३६ ॥
राजशेखरस्यैतौ ॥

चण्डीशदर्पदलनात्प्रभृति स्मरस्य वामभ्रुवां वदनमेव हि राजधानी । 420 P. 10b
निःशङ्कमङ्कुरितपुष्पितकान्तिकाशे तत्राधुना तुहिन↑धाम्नि मृगाश्चरन्ति ॥३७॥ ↑N. 13a
सरोकस्य ॥

लावण्यकान्तिपरिपूरितदिङ्मुखेऽस्मिन् स्मेरेऽधुना तव मुखे तरलायताक्षि । (421)
क्षोभं यदेति न मनागपि तेन मन्ये सुव्यक्तमेव जलराशिरयं [प]योधिः ॥३८॥
आनन्दवर्धनस्य ॥

अधीराक्ष्याः पीनस्तनकलशमास्कन्दसि मुहुः (422) S. 2.96.4 P. 110a
क्रमादूरुद्वन्द्वं कलयसि च लावण्यललितम् ।
भुजाश्लिष्टो हर्षादनुभवसि हस्ताहतिकलाम्
इदं वीणादण्ड प्रकटय फलं कस्य तपसः ॥ ३९ ॥
वाचस्पतेः ॥

न तावद् बिम्बोष्ठि स्फुरितनवरागोऽयमधरो 423
न चामी ते दन्ताः सुदति जितकुन्देन्दुमहसः ।
इमां मन्ये मुद्रामतनुतरसिन्दूरसुभगाम्
इदं मुक्तारत्नं मदननृपतेर्मुद्रितमिव ॥ ४० ॥
कमलाधरस्य ॥

इमौ रम्भास्तम्भौ द्विरदपतिकुम्भद्वयमिदं 424
तदेतल्लीलाब्जं शरदमृतरश्मिः स्फुटमयम् ।
किमङ्ग तन्वङ्ग्याः कलयति जगत्कान्तमधिकं
यदेतस्यां शश्वत्परवशमिवोन्मत्तमिव↑ च ॥ ४१ ॥ ↑K. 32a

---

420 — [a]) P °त्प्रकृति. — [b]) K राजधानीम् ।. — [c]) P कांतिदेशे. — [e]) N ? सुरोकस्य ॥. **421** ○ Dhv. ad 2.28 (यथा वा ममैव); Sbh. 2031 (जयवर्धनस्य); Srb. p. 306.28; Daś. ad 4.36 (अलंकारेष्वपि); KHV. 177; Amd. 257; Vyk. ad 1.20, 3 27. **422** — [a]) S °कलस°. — [c]) K हस्तादति-; P हस्ता इति. — [d]) S अये (इदं). **423** ○ Smk. 74.10. **424** — [c]) K जगत्कांति°.

425 S. 1.75.4 2.73.2 (both मुरारेः)

जनानन्दश्चन्द्रो भवति न कथं नाम सुकृती
प्रयातोऽवस्थाभिस्तिसृभिरपि यः कोटिमियतीम् ।
भ्रुवोर्लीलां बालः श्रियमलिकपट्टस्य तरुणो
मुखेन्दोः सर्वस्वं हरति हरिणाक्ष्याः परिणतः ॥ ४२ ॥

वामदेवस्य ॥

426 S. 2.4.4

लावण्यसिन्धुरपरैव हि केयमत्र यत्रोत्पलानि शशिना सह संप्लवन्ते । N.um.14b
उन्मज्जति द्विरदकुम्भतटी च यत्र यत्रापरे कदलकाण्डमृणालदण्डाः ॥ ४३ ॥

श्रीविक्रमादित्यदेवस्य ॥

427 P. 110a

इयं गेहे लक्ष्मीरियममृतवर्तिर्नयनयोर्
असावस्याः स्पर्शो वपुषि बहलश्चन्दनरसः ।
अयं कण्ठे बाहुः शिशिरमसृणो मौक्तिकरसः
किमस्या न प्रेयो यदि परमसह्यस्तु विरहः ॥ ४४ ॥

भवभूतेः ॥

428 T. 176 P. 110a

↑ नितम्बश्रीः कं न स्वगतमितयानं जनयति ↑ T. 39a
स्तनाभोगो मुग्धे हृदयमपरस्यापि हरति ।
तवाक्ष्णोऽपभ्रष्टं स्मरकरशरेन्दीवरदलं
मुखं तद्यस्येन्दुः प्रथमलिखनप्रोञ्छनपदम् ॥ ४५ ॥

वल्लणस्य ॥

429 T. 177 S. 2.76.4 (राजशेखरस्य)

सजन्मानौ तुल्यावभिजनभुवाजन्म च सह-
प्रवृद्धौ नाम्ना च स्तन इति समानावुदयिनौ ।
मिथः सीमामात्रे यदिदमनयोर्मण्डलवतोर्
अपि स्पर्धायुद्धं तदिह हि नमस्यः कठिनिमा ॥ ४६ ॥

भावकदेव्याः ॥

---

425 [a]) S भवतु. ○ Smk. 53.33 (अभिनन्दस्य); Shv. D. 8a.78. **426** [c]) S1.2 विक्रमादित्यस्य; S3 विकटनितम्बायाः. ○ Smk. 49.17 (विक्रमादित्यस्य); Shv. D. 17b, 99 (विक्रमादित्यस्य); Dhv. ad 2.35; Kvv. p. 36; Skb. 4.102; ŚB. 2.38, 3.213, 3.231; Vām. ad 4.3.4; Amd. 823; Kāvyālaṃkāra ad 2.8. **427** — [c]) P स्वयं कंठे. K मौक्तिकसरः. ○ Ut. 1.38; Daś. ad 3.18 (उत्तरचरिते); KHA. 690; Skb. 5.86; ŚB. 2.98, 2.152, 2.331, 3.21, 3.312, 3.371; Han. (Mdhs.) 4.27; JSV. 221.3; Amd. 137; Vyk. ad 2.101; Vām. ad 4.3.6; Nāṭ ad 97 (Ut.). **428** — [a]) P °श्रीः कर्णसुगन-. — [d]) P तत्पूर्णेंदुः. K प्रोंछल-; P प्रांजन-. **429** — [a]) K °जनभुवो. S1.3 °वपि जनितुराजन्म. S2 °वपि जनिभृतां जन्म. — [c]) S मंडलभृतोर्-. — [d]) S1.2 स्पर्धालुत्वं; S3 स्पर्धा नूनं. S नमस्या कठिनता. — [e]) T भावाक°.

शृङ्गारद्रुममञ्जरी सुखसुधासर्वस्वनिक्षेपभूः 430 T. 178
सर्गाभ्यासफलं विधेर्मधुमयी वर्तिर्जगच्चक्षुषाम् ।
लीलानिर्झरिणी मनोजनृपतेर्लावण्यसिन्धोरियं
वेला कस्य मृगेक्षणा सुकृतिनः सौन्दर्यसीमास्थली ॥ ४७ ॥
हिमाङ्गस्य ॥

किमियममृतवर्तिः किं नु लावण्यसिन्धुः 431 T. 179 P. 110b
किमथ नलिनलक्ष्मीः किं नु शृ↑ङ्गारवल्ली । ↑K. 32b
इति नवहरिणाक्ष्याः कान्तिमालोकयन्तो
जगदखिलमसारं भारमालोचयामः ॥ ४८ ॥

स्मितज्योत्स्नाधौतं स्फुरदधरपत्रं मृगदृशां 432 T. 180
मुखाब्जं चेत्पीतं तदलमिह पीयूषकथया ।
अहो मोहः कोऽयं शतमखमुखानां सुमनसां
यदस्यार्थेऽव्यर्थं जलधिमथनायासमविशन् ॥ ४९ ॥

एतल्लोचनमुत्पलभ्रमवशात्पद्मभ्रमादाननं 433 T. 181
भ्रान्त्या बिम्बफलस्य चाजनि दधद्धामाधरो वेधसा ।
तस्याः सत्यमनङ्गविभ्रमभुवः प्रत्यङ्गमासङ्गिनी
भ्रान्तिर्विश्वसृजोऽपि यत्र कियती तत्रास्मदादेर्मतिः ॥ ५० ॥
वीर्यमित्रस्य ॥

आनीलचूचुकशिलीमुखमुद्गतैकरोमावलीविपुलनालमिदं प्रि↑यायाः । 434 T. 182 P. 110b
उत्तुङ्गसंगतपयोधरपद्मयुग्मं नाभेरधः कथयतीव महानिधानम् ॥५१॥ ↑N. 13b

यन्नामापि सुखाकरोति कलयत्युर्वीमपि द्यामिव (435) T. 183 S. 2.22.4
प्राप्तिर्यस्य यदङ्गसङ्गविधिना किं यन्न निह्नूयते ।
अन्तः किं च सुधासपत्नमनिशं जागर्ति यद्रागिणां
विश्रम्भास्पदमद्भुतं किमपि तत्कान्तेति तत्त्वान्तरम् ॥ ५२ ॥

---

430 — [b]) K स्वर्गाभ्यास-. **431** — [a]) T_1 P किमय°. T वृत्तिः. — [c]) TK °मालोचयंतो. — [d]) K जगति * * म°. P भावमालोकयामः. **432** — [a]) T धौतस्फुर°. **433** — [b]) T_2 भ्रान्ति. — [c]) T_1 वीर्यमिन्द्रस्य. **434** — [a]) K आनाल-; P स्वालीन°. — [b]) P °विदल-(°विपुल-). ○ Sbh. 1545; Smk. 53.67; Shv. D. 14b.66. **435** — [c]) T_1 सुधासयत्न°; K सुधायत्न°. — [d]) $S_{1.2}$ विश्रांतास्पद°. S_1 °मस्तुतं.

436 T. 184 तन्वङ्ग्याः स्तनयुग्मेन मुखं न प्रकटीकृतम् ।
हाराय गुणिने स्थानं न दत्तमिति लज्जया ॥ ५३ ॥
भोज्यदेवस्य ॥

437 T. 185 P. 110b (anon) हन्तु नाम जगत्सर्वमविवेकि कुचद्वयम् ।
प्राप्तश्रवणयोरक्ष्णोर्न मुक्तं जनमारणम् ॥ ५४ ॥
धर्मकीर्तेः ॥

438 T. 186 P. 110b (anon) तन्वङ्गीनां स्तनौ दृष्ट्वा शिरः कम्पयते युवा ।
तयोरन्तरसंलग्नां दृष्टिमुत्पाटयन्निव ॥ ५५ ॥
पाणिनेः ॥

(439) T. 187 S. 2.96.1 (धर्मकीर्तेः) शिखरिणि क नु नाम कियच्चिरं किमभिधानमसावकरोत्तपः ।
तरुणि येन तवाधरपाटलं दशति विम्बफलं शुकशावकः ॥५६॥ ↑K. 33a

440 T. 188 याता लोचनगोचरं यदि विधेरेणेक्षणा सुन्दरी
नेयं कुङ्कुमपङ्कपिञ्जरमुखी तेनोज्झिता स्यात्क्षणम् ।
नाप्यामीलितलोचनस्य रचनाद्रूपं भवेदीदृशं
तस्मात्सर्वमकर्तृकं जगदिदं श्रेयो मतं सौगतम् ॥ ५७ ॥
धर्मकीर्तेः ॥

(441) T. 189 S. 2.22.5 व्यर्थं विलोक्य कुसुमेषुमसुव्ययेऽपि गौरीपतीक्षणशिखिज्वलितो मनोभूः ।
रोषाद्वशीकरणमस्त्रमुपाददे यां सा सुभ्रुवां विजयते जगति प्रतिष्ठा ॥ ५८ ॥
मनोविनोदकृतः ॥

---

436 — [b]) K सुखं. — [d]) K दत्तमपि. — [e]) T भोज°; K श्रीभोज°. ○ Sp. 3340; SG. 69*a*; Sd. ad 10.43; Smk. 53.55; SG. 69*a*; Srb. p. 264.248. **437** — [b]) K आविवेकि; P अविवेकी. — [d]) K न युक्तं. **438** — [e]) K श्रीभोजकालिदासयोः ॥. ○ Daś. ad 4.50; Kvv. p. 14. **439** — [b]) K °मसादकरो°. ○ Sbh. 2030; Srb. p. 313.13; Kuv. p. 99; Sd. ad 4.9; Dhv. ad 1.16; Ssm. 571; KHV. 142; BIS. 6455 (2981); Vyk. ad 3 (preamble); ŚB. 2.36, 3.19, 4.447. **440** — [c]) K रचनारूपं. [e]) K श्रीधर्म°. **441** — [c]) T1 -यां; T2 S यत् (यां). — [e]) S °नोदस्य.

आरब्धे दयितामुखप्रतिसमे निर्मातुमस्मिन्नपि (442) T. 190
व्यक्तं जन्मसमानकालमिलितामंशुच्छटां वर्षति ।
आत्मद्रोहिणि रोहिणीपरिवृढे पर्यङ्कपङ्केरुहः
संकोचादतिदुःस्थितस्य न विधेस्तच्छिल्पमुन्मीलितम् ॥ ५९ ॥

अनेन रम्भोरु भवन्मुखेन तुषारभानोस्तुलया जितस्य । (443) T. 191 P. 110b (anon)
ऊनस्य नूनं परिपूरणाय ताराः स्फुरन्ति प्रतिमानखण्डाः ॥ ६० ॥

गोत्रे साक्षादजनि भगवानेष यत्पद्मयोनिः (444) T. 192 P. 62a (anon)
शय्योत्थायं यदखिलमहः प्रीणयन्ति द्विरेफान् ।
एकाग्रां यद्दधति भगवत्युष्णभानौ च भक्तिं
तत्प्रापुस्ते सुतनु वदनौपम्यमम्भोरुहाणि ॥ ६१ ॥
मुरारेरमी ॥

कोषः स्फीततरः स्थितानि परितः पत्राणि दुर्गं जलं N. lm. 13a 445 T. 193 S. 2.73.5
मैत्रं मण्डलमुज्ज्वलं चिरमधो नीतास्तथा कण्टकाः ।
इत्याकृष्टशिलीमुखेन रचनां कृत्वा तदत्यद्भुतं
यत्पद्मेन जिगीषुणापि न जितं मुग्धे त्वदीयं मुखम् ॥ ६२ ॥

सा रामणीयकनिधेरधिदेवता वा 446 T. 194
सौन्दर्यसारसमुदायनिकेतनं वा ।
तस्याः सखे नियतमिन्दुसुधामृणाल- ↑K. 33b
ज्योत्स्नादि कारणमभून्मदनश्च वेधाः ॥ ६३ ॥
भवभूतेः ॥

उपप्राकाराग्रं प्रहिणु नयने तर्कय मनाग् (447) T. 195
अनाकाशे कोऽयं गलितहरिणः शीतकिरणः ।

---

442 ○ Anr. 7.80; Śp. 3325 (मुरारेः); Smk. 53.29 (मुरारेः); Shv. D 8b. 84 (श्रीमुरारेः); Ak. p. 392; Srb. p. 263.203. **443** — a) P तवाननेन· — b) P °भानोः कलयां· T धृतस्य; P चितस्य· — c) T प्रतिपूर°· — d) T स्फुटंति· ○ Anr. 7.81; Śp. 3221; Smk. 74.11 (मुरारेः); Shv. D. 9a. 89; Srb. p. 262.180. **444** — a) P भगवानेव· — c) T1 K एकाग्रं· ○ Anr. 7.82; Smk. 74. 2 (मुरारेः); Ak. p. 392; Srb. p. 313.59. **445** — a) T1 स्फीततरुः· — b) S1, 2 चरमधो· — d) S मुग्धे तवेदं· ○ Sbh. 1523 (विज्जाकायाः); Śp. 3322 (विज्जकायाः); Srb. p. 263.202; Shv. D. 7b. 74 (विज्जायाः). **446** ○ Māl. 1.24; Ak. p. 281; Srb. p. 271.34. **447** ○ Vid. 1.31; Smk. 49.13 (राजशेखरस्य); Śp. 3516; Skb. 4.100; KHA. 567; Daś. ad 4.50; Kuv. ad 33 (p. 41); Cit. p. 45. Order often *cdab*.

सुधाबद्धग्रासैरुपवनचकोरैरनुसृतां
किरञ् ज्योत्स्नामच्छां नवलवलपाकप्रणयिनीम् ॥ ६४ ॥
राजशेखरस्य ॥

(448) T. 196 चन्द्रो जडः कदलकाण्डमकाण्डशीतमिन्दीवराणि च विसूत्रितविभ्रमाणि ।
येनाक्रियन्त सुतनोः स कथं विधाता किं चन्द्रिकां क्वचिदशीतरुचिः प्रसूते ॥६५॥
अयमपि तस्यैव ॥

449 T. 197 अलीकव्यामुक्तप्रचुरकबरीबन्धनमिषाद्
उदञ्चद्दोर्वल्लीद्वयधृतपरीवेशनिहितः ।
अयं जृम्भारम्भस्फटिकशुचिदन्तांशुनिचयो
मुखेन्दुर्गौराङ्ग्या गलितमृगलक्ष्मा विजयते ॥ ६६ ॥

450 T. 198 S. 2.49.1 (भेरीभ्रमकस्य) रम्भोरु क्षिप लोचनार्धमभितो बाणान्वृथा मन्मथः
संधत्तां धनुरुज्झतु क्षणमितो भ्रूवल्लिमुल्लासय ।
किं चान्तर्निहितानुरागमधुरामव्यक्तवर्णक्रमां
मुग्धे वाचमुदीरयास्तु जगतो वीणासु भेरीभ्रमः ॥ ६७ ॥

451 T. 199 S. 2.122.1 (पाणिनेः) पाणौ पद्मधिया मधूकमुकुलभ्रान्त्या तथा गण्डयोर्
नीलेन्दीवरशङ्कया नयनयोर्बन्धूकबुद्ध्याधरे ।
लीयन्ते कबरीषु बान्धवजनव्यामोहजातस्पृहा
दुर्वारा मधुपाः कियन्ति सुतनु स्थानानि रक्षिष्यसि ॥ ६८ ॥

(452) T. 200 S. 2.4.3 (रथाङ्गस्य) दृष्टाः शैवलमञ्जरीपरिचिताः सिन्धोश्चिरं वीचयो
रत्नान्यप्यवलोकितानि बहुशो युक्तानि मुक्ताफलैः ।
यत्तु प्रोञ्छितलाञ्छने हिमरुचावुन्निद्रमिन्दीवरं
संसक्तं च मिथो रथाङ्गयुगलं तत्केन दृष्टं पुनः ॥ ६९ ॥
विक्रमादित्यस्य ॥ ↑K. 34a

---

448 — [e]) K om. अयमपि. ○ Vid. 2.4; Srb, p. 253.22. **449** — [d]) T1 °मृगलक्ष्मी. **450** — [e]) S2 भेरीभ्रमरस्य. **451** — [a]) KS °कुसुम- (°मुकुल-). — [c]) S2.3 °मोहमुग्धाशया. — [d]) S तरुणि (सुतनु). ○ Smk. 65.10; Śp. 3803 (अचलस्य); Srb. p. 334.119; Aś p. 7; Pad. p. 64.32 (अचलस्य); Ssm. 788 (अचलस्य); SG. 81b. **452** — [c]) S3 प्रोज्झित-. — [d]) S रथांगमिथुनं तत्कुत्र. — [e]) K विक्रमादि ॥.

अन्योन्योपमितं युगं निरुपमं तेऽयुग्ममङ्गेषु यत् (453) T. 201
सोऽयं सिक्थकमास्यकान्तिमधुनस्तन्वङ्गि चन्द्रस्तव ।
त्वद्वाचां स्वरमात्रिकां मदकलः पुंस्कोकिलो घोषयत्य्
अभ्यासस्य किमस्त्यगोचरमिति प्रत्याशया मोहितः ॥ ७० ॥

लावण्यद्रविणव्ययो न गणितः क्लेशो महान् स्वीकृतः N. *um.* 13*b* 454 T. 202 S. 2.68.4
स्वच्छन्दं वसतो जनस्य हृदये चिन्ताज्वरो निर्मितः ।
एषापि स्वगुणानुरूपरमणाभावाद्वराकी हता
कोऽर्थश्चेतसि वेधसा विनिहितस्तन्व्यास्तनुं तन्वता ॥ ७१ ॥
धर्मकीर्तेः ॥

किं कौमुदीः शशिकलाः सकला विचूर्ण्य 455 T. 203
संयोज्य चामृतरसेन पुनः प्रयत्नात् ।
कामस्य घोरहरहूंकृतिदग्धमूर्तेः
संजीवनौषधिरियं विहिता विधात्रा ॥ ७२ ॥
भट्टोद्भटस्य ॥

अस्याः सर्गविधौ प्रजापतिरभूच्चन्द्रो नु कान्तिप्रदः 456 T. 204
शृङ्गारैकरसः स्वयं नु मदनो मासः स पुष्पाकरः ।
वेदाभ्यासजडः कथं नु विषयव्यावृत्तकौतूहलो
निर्मातुं प्रभवेन्मनोहरमिदं रूपं पुराणो मुनिः ॥ ७३ ॥
कालिदासस्य ॥

---

453 — *c*) T2 °लोऽप्येषय-. **454** ○ Sbh. 1472 (धर्मकीर्तेः); Smk. 50.9; (भदन्तधर्मकीर्तेः); Srb. p. 286.29; Auc. ad 5.11; As. ad 22; Sab. 1.25; Slp. 3.87; SK. 5.337; Shv. D. 16*a*. 88; Dhv. ad 3.4 KHV. 552; Kpk. p. 494; SG. 65*a*; Kuv. ad 72; BIS. 5850 (2667). **455** — *c*) K भट्टः or भट्टेः. ○ Śp. 3269; Sbh. 1463 (भट्टोद्भटस्य); Srb. p. 253.19; Pmt. 119; Pad. p. 29.3. **456** ○ Vik. 1.10; Sbh. 1467 (कालिदासस्य); Śp. 3268 (कालिदासस्य); Srb. p. 254.42; Sd. ad 10.47; Daś. ad 4.2; Skb. 3.121; Kpk. 420; Kpd. p. 326; As. ad 22; Cit. p. 66, p. 102; Citkh. p. 29; Shv. D. 17*a*. 198 (कालिदासस्य); ŚB. 2.313, 3.42, 3.314, 4.448; Pk. 207; Kvv. p. 39; Ak. p. 199, p. 282; Amd. 618.

457 T. 205 S. 2.99.1 तद्वक्त्रं यदि मुद्रिता शशिकथा हा हेम सा चेद् द्युतिस्
तच्चक्षुर्यदि हारितं कुवलयैस्तच्चेत्स्मितं का सुधा ।
धिक्कन्दर्पधनुर्भ्रुवौ यदि च ते किं वा बहु ब्रूमहे
यत्सत्यं पुनरुक्तवस्तुविमुखः सर्गक्रमो वेधसः ॥ ७४ ॥
राजशेखरस्य ॥

(458) T. 206 तस्या मुखस्यायतलोचनायाः कर्तुं न शक्तः सदृशं प्रियायाः ।
इतीव शीतद्युतिरात्मबिम्बं निर्माय निर्माय पुनर्भिनत्ति ॥ ७५ ॥

459 T. 207 P. 119a तुलि↑तस्त्वन्मुखेनायं यदुन्नमति चन्द्रमाः । ↑N. 14a
अवनम्रमुखि व्यक्तमेतेनैवास्य लाघवम् ॥ ७६ ॥

460 T. 208 S. 2.73.3 P. 119a तपस्यतीव ↑ चन्द्रोऽयं त्वन्मुखेन्दुजिगीषया । ↑K. 34b
कृशः शम्भुजटाजूटतटिनीतटमाश्रितः ॥ ७७ ॥

461 T. 209 तव तन्वि स्तनावेतौ कुर्वाते विग्रहं गुरुम् ।
अन्योन्यमण्डलाक्रान्तौ नष्टसंधी नृपाविव ॥ ७८ ॥

462 T. 210 P. 119a प्रायः स्तनतटीभूमिः प्रकामफलदायिनी ।
यस्यामग्रे करं दत्वा योज्यते नखलाङ्गलम् ॥ ७९ ॥

463 T. 211 P. 119b अमीषां मण्डलाभोगः स्तनानामेव शोभते ।
येषामुपेत्य सोत्कम्पा राजानोऽपि करप्रदाः ॥ ८० ॥

---

457 — [a]) T शशिकला· — [b]) S3 किं सुधा· — [c]) S च यदि ते· — [d]) T1 स्वर्गक्रमो. — [e]) S3 om. ○ Bāl. 2.17; Vid. 1.14; Śp. 3373; Smk. 53.100 (राजशेखरस्य); Srb. p. 271.51; Sab. 1.35 (राजशेखरस्य); Skb. 4.72; Sd. ad 10.87; Shv. D. 15*b*. 80 (श्रीराजशेखरस्य); Kvv. p. 38, p. 59; KHA. 272; (as in Bāl, *acbd*); Vyk. ad 2.5, 2.31. [Bāl. varies]. **458** ○ Śp. 3320; Sbh. 1517 (श्रीहर्षस्य); Srb. p. 262.179; Slp. 2.37; SK. 5.154; Shv. D. 9*a*. 88; **459** N interchanges this with the next. — [c]) T °नम्रमुखे; KP °नम्रमुखी. **460** — [a]) S शीतांशुस् (चंद्रोऽयं). — [b]) T °जयाशया ।. **463** — [c] P येषामुत्पाद्य·

लक्ष्मीं वक्षसि कौस्तुभस्तबकिनि प्रेम्णा करोत्यच्युतो 464
देहार्धे वहति त्रिपिष्टपगुरुर्गौरीं स्वयं शंकरः । T. 212
शङ्के पङ्कजसंभवस्तु भगवानद्यापि बाल्यावधिः P. 119b
सर्वाङ्गप्रणयां प्रियां कलयितुं दीर्घं तपस्तप्यते ॥ ८१ ॥

॥ इति युवतिवर्णनव्रज्या ॥ १६ ॥

॥ ततोऽनुरागव्रज्या ॥ १७ ॥

दत्त्वा वामकरं नितम्बफलके लीलावलन्मध्यया 465
व्यावृत्तस्तनमङ्गचुम्बिचिबुकं स्थित्वा तया मां प्रति । T. 213
अन्तर्विस्फुरदिन्द्रनीलमणिमन्मुक्तावलीमांसलाः
सप्रेम प्रहिताः स्मरज्वरमुचो द्वित्राः कटाक्षच्छटाः ॥ १ ॥

आकर्णान्तविसर्पिणः कुवलयच्छायामुषश्चक्षुषः (466)
क्षेपा एव तवाहरन्ति हृदयं किं संभ्रमेणामुना । T. 214
मुग्धे केवलमेतदाहितनखोत्खाताङ्कमुत्पांशुलम् P. 119b
बाह्वोर्मूलमलीकमुक्तकबरीबन्धच्छलाद्दर्शितम् ॥ २ ॥

तरत्तारं तावत्प्रथममथ चित्रार्पितमिव 467
क्रमादेवापाङ्गे सहजमिव लीलामुकुलितम् । T. 215
ततः किंचित्फुल्लं तदनु घनबाष्पाम्बुलहरी- S. 2.93.4
परिक्षामं चक्षुः पततु मयि तस्या मृगदृशः ॥ ३ ॥
वीर्यमित्रस्य ॥

लीलाताण्डवितभ्रु विभ्रमवलद्वक्त्रं कुरङ्गीदृशा 468
साकूतं च सकौतुकं च सुचिरं न्यस्ताः किलास्मान्प्रति । ↑K. 35a T. 216
नीलाब्जव्यतिमिश्रकेतकदलद्राघीयसीनां स्रजां P. 119b
सोदर्याः सुहृदः स्मरस्य सुधया दिग्धाः कटाक्षच्छटाः ॥ ४ ॥ (anon)
राजशेखरस्य ॥

---

464 — [a]) P वक्ष्यसि. P °करोदच्युतो. — [c]) K °शंभवस्तु. T बाल्यावधेः. — [d]) P °प्रणयप्रिया. ○ Bāl. 10.42. **465** — [c]) K °मणिमिर्मुक्ता-. ○ ŚB. 3.210. **466** — [a]) P °छायामुख°. — [d]) P °कवलीबंधु-. **467** — [b]) S3 °देवापांगं. — [c]) S किंचित्क्षुण्णं. ○ Skm. 43.12 (वीर्यमित्रस्य); SG. 62*b*. **468** P only लीलातांडवितेत्यादि ॥. cf. 795. ○ Smk. 43.11; Shv. C. 216 (वीर्यमित्रस्य).

469 T. 217 S. 2.9.1 2.131.1 (श्रीहर्षदेवस्य) P. 120a

दृष्टा दृष्टिमधो ददाति कुरुते नालपमाभाषिता
शय्यायां परिवृत्य तिष्ठति बलादालिङ्गिता वेपते ।
निर्यान्तीषु सखीषु वासभवनान्निर्गन्तुमेवेहते
याता वामतयैव मेऽद्य सुतरां प्रीत्यै नवोढा प्रिया ॥ ५ ॥

470 T. 218 S. 2.93.5

तद्व्रीडाभरभुग्नमास्यकमलं विन्यस्य जानूपरि
प्रोद्यत्पक्ष्मनिरीक्षितं विजयते सप्रेम वामभ्रुवः ।
हास्यश्रीलवलाञ्छिता च यदसावस्याः कपोलस्थली
लोलल्लोचनगोचरं व्रजति स स्वर्गादपूर्वो विधिः ॥ ६ ॥

प्रद्युम्नस्य ॥

(471) T. 219

बिसकवलनलीलामग्नपूर्वार्धकायं कमलमिति गृहीतं हंसमाशु त्यजन्त्याः ।
विरतचरिततारस्फारनेत्रं यदस्याश्चकितमिह न दृष्टं मूढ तद्वञ्चितोऽसि ॥ ७ ॥

472 T. 220 S. 2.76.3

अयं लोलन्मुक्तावलिकिरणमालापरिकरः
स्फुटस्येन्दोर्लक्ष्मीं क्षपयितुमलं मन्मथसुहृत् ।
विशालः श्यामायाः स्खलितघननीलांशुकवृतिः
स्तनाभोगः स्विद्यन्मसृणघुसृणालेपसुभगः ॥ ८ ॥

473 T. 221

मन्ये हीनं स्तनजघनयोरेकमाशङ्क्य धात्रा
प्रारब्धोऽस्याः परिकलयितुं पाणिनादाय मध्यः ।
लावण्यार्द्रे कथमितरथा तत्र तस्याङ्गुलीनाम्
आमग्नानां त्रिवलिवलयच्छद्मना भान्ति मुद्राः ॥ ९ ॥

N. **मनोविनोदस्यैतौ ॥**

---

469 — [a]) T दधाति. P नालप्य°. — [b]) K परिवर्त्य. — [d]) TS जाता (याता). P यूनि (मेऽद्य). S (2nd) संप्रति मम प्रीत्यै. — [e]) S2.3 (1st) श्रीहर्षस्य. ○ Nāg. 3.4; Śp. 3672 (श्रीहर्षस्य); Sbh. 2072 (श्रीहर्षदेवस्य); Smk. 77.2 (श्रीहर्षस्य); Ssm.368; Srb. p. 318.14; Sd. ad 3.58; Skb. 5.272; Sab. 4.127; (श्रीहर्षस्य); BIS. 2932 (1230); Bh. 532; ŚB. 3.372, 3.395. **470** N gives *cd* in *lm.* 14*a*. — [a]) S यद्व्रीडा. — [c]) S1.2 °लवणांचिता. **471** — [c]) T चलित°. **472** — [b]) N (?) स्थपयतुमलं. S1.2 lac.; S3 वर्तुलतरः ।. — [c]) S स्थगितघनली(S3 °नी°)लांशुकवृतः. — [d]) S3 स्विद्यन्मसृण°. — [e]) S मनोविनोदकृतः. **473** — [b]) K मध्ये ।. — [e]) TK om., because of next stanza.

यत्रैतन्मृगनाभिपत्रतिलकं पुष्णाति लक्ष्मश्रियं (474) T. 222
यस्मिन् हासमयो विलिम्पति दिशो लावण्यबालातपः ।
तन्मित्रं कुसुमायुधस्य दधती बालान्धकाराञ्चिता
तारैकावलिमण्डनेयमनघा श्यामा वधूर्दृश्यताम् ॥१०॥ ↑K. 35b
मनोविनोदस्यामी ॥

वक्त्राम्बुजं भुजमृणाललतं प्रियाया लावण्यवारि वलिवीचि वपुस्तडागम् । 475 T. 223
तत्प्रेमपङ्कपतितो न समुज्जिहीते मच्चित्तकुञ्जरपतिः परिगाहमानः ॥११॥ ↑N. 14b

कृच्छ्रेणोरुयुगं व्यतीत्य सुचिरं भ्रान्त्वा नितम्बस्थले 476 T. 224 P. 120a (श्रीहर्षस्य)
मध्येऽस्यास्त्रिवलीविभङ्गविषमे निष्पन्दतामागता ।
मद्दृष्टिस्तृषितेव संप्रति शनैरारुह्य तुङ्गौ स्तनौ
साकाङ्क्षं मुहुरीक्षते जललवप्रस्यन्दिनी लोचने ॥ १२ ॥
श्रीहर्षदेवस्य ॥

अलमतिचपलत्वात्स्वप्नमायोपमत्वात् 477 T. 225 P. 120a
परिणतिविरसत्वात्संगमेन प्रियायाः ।
इति यदि शतकृत्वस्तत्त्वमालोकयामस्
तदपि न हरिणाक्षीं विस्मरत्यन्तरात्मा ॥ १३ ॥

नपुंसकमिति ज्ञात्वा तां प्रति प्रहितं मनः । 478 T. 226
रमते तच्च तत्रैव हताः पाणिनिना वयम् ॥ १४ ॥

हारोऽयं हरिणाक्षीणां लुठति स्तनमण्डले । 479 T. 227 P. 120a (anon)
मुक्तानामप्यवस्थेयं के वयं स्मरकिंकराः ॥ १५ ॥
धर्मकीर्तेरमी ॥

---

476 — [a]) P भ्रान्त्या· — [b]) TKP °तरंग° (विभंग). P °विषये निःपन्नताम्· — [c]) K पीनौ स्तनौ; P पीनस्तनौ· — [e]) P om. °देव°. ○ Rat. 2.10; Dhv. ad 2.4 (com.); Smk. 49.22 (श्रीहर्षस्य); KHV. 178; Skb. 5.488; ŚB. 3.228. **477** — [b]) P संगमेनांगनाया ।. — [c]) T lac. K °मालोचयामस्; P °मालोचयंतस्. ○ Śp. 566 (Bilhaṇa and his guru); Śān. 2.23, Kpk. 198; Kpd. ad 7.4; Bh. 839; BIS. 637; Srb. p. 252.44; SK. 7.3; Amd. 391. ŚB 3.82. **478** — [a]) N नपुंसमिति· — [b]) T प्रियायां; K प्रियायै (तां प्रति). ○ Śp. 3451; Sbh. 1232; Kuv. p. 115; Aś. ad 20.17; SK. 6.462; BIS. 3339 (1417). **479** — [e]) K om. ○ Amś. 138; Sd. ad 10.83; Sāhityak. ad 11.8; BIS. 7386 (3350).

480 T. 228 P. 120a सा सुन्दरीति तरुणीति तनूदरीति मुग्धेति मुग्धवदनेति मुहुर्मुहुर्मे ।
कान्तामयं विरहिणीमनुरन्तुकामः कामातुरो जपति मन्त्रमिवान्तरात्मा ॥ १६ ॥
वीर्यमित्रस्य ॥

481 T. 229 S. 2.80.2 (अमरोः) P. 120b सा बाला वयमप्रगल्भमनसः सा स्त्री वयं कातराः
साक्रान्ता जघनस्थलेन गुरुणा गन्तुं न शक्ता वयम् ।
सा पीनोन्नतिमत्पयोधरयुगं धत्ते सखेदा वयं
दोषैरन्यजनाश्रितैरपटवो जाताः स्म इत्यद्भुतम् ॥ १७ ॥
धर्मकीर्तेः ॥

482 T. 230 P. 120b अलसवलितमुग्धस्निग्धनिष्पन्दमन्दैर्
अधिकविकसदन्तर्विस्मयस्मेरतारैः ।
हृदयमशरणं मे ↑ पक्ष्मलाक्ष्याः कटाक्षैर् ↑ K. 36a
अपहृतमपविद्धं पीतमुन्मूलितं च ॥ १८ ॥

483 T. 231 P. 120b यान्त्या मुहुर्वलितकन्धरमाननं तद्
आवृत्तवृन्तशतपत्रनिभं वहन्त्या ।
दिग्धोऽमृतेन च विषेण च पक्ष्मलाक्ष्या
गाढं निखात इव मे हृदये कटाक्षः ॥ १९ ॥

484 T. 232 P. 121a परिच्छेदव्यक्तिर्भवति न पुरःस्थेऽपि विषये
भवत्यभ्यस्तेऽपि स्मरणमतथाभावविरसम् ।

---

480 K intercharges this with next to get 4 st. by Dharmakīrti in a row. — [b]) P कांतेति कांतवदनेति· — [c]) T1 lac.; T2 विरहिणा°. P वर्णकामः ○ ŚB. 4.689. **481** SP *acbd*. — [b]) P आक्रांता· — [d]) P जनाश्रयैव· ○ Amś. 34; Bh. 851; BIS. 7002 (3236); Srb. p. 280.92; Sbh. 1346; Srh. 195.14; (अमरुकस्य); [all these in order *acbd*]. Vām. ad 4.3.12; Skb. 3.42; ŚB. 2.305; Amd. 842; Sd. ad 10.69; Slp. 1.45; Aś. p. 36 (13.1); As. ad 44 (*acbd*). **482** — [a]) P °निःपन्न-. — [c]) T1 कटाक्ष्यैर्· — [d]) T1P °मुन्मीलितं· ○ Māl. 1.31; Sbh. 1297 (भवभूतेः); Skb. 5.84; ŚB. 3.53; Kvv. p. 41; Srb. p. 279.59; Amd. 135; Kav. p. 48. **483** — [c]) P दग्धो मृतेन. P पक्ष्मलाक्षा· ○ Māl. 1.32; Daś. ad 1.28, 4.48. Skb. 5.6; As. ad 11. Ak. pp. 30,46; Cit. p. 18; Sab. 36*a* (भवभूतेः); KHV. 392; Srb. p. 278.51; Ssm. 741 (भवभूतेः); Amd. 205, 653; Vyk. ad 2.13; ŚB. 3.12, 3.231, 4.413. **484** — [a]) P पुरस्थोपि· — [b]) N विसरं ।; P °विवसं ।. ○ Māl. 1.34.

न संतापच्छेदो हिमसरसि वा चन्द्रमसि वा
　मनो निष्ठाशून्यं भ्रमति च किमप्यालिखति च ॥ २० ॥

परिच्छेदातीतः सकलवचनानामविषयः 485 T. 233
　पुनर्जन्मन्यस्मिन्ननुभवपथं यो न गतवान् ।
विवेकप्रध्वंसादुपचितमहामोहगहनो
　विकारः कोऽप्यन्तर्जडयति च तापं च कुरुते ॥ २१ ॥
भवभूतेरमी ॥

गच्छन्त्या मुहुरर्पितं मृगदृशा तारस्फुरद्वीक्षणं 486 T. 234
　प्रान्तभ्राम्यदसञ्जितभ्रु यदिदं किं तन्न जानीमहे ।
क्वापि स्वेदसमुच्चयः स्नपयति क्वापि प्रकम्पोद्गमः
　क्वाप्यङ्गेषु तुषानलप्रतिसमः कन्दर्पदर्पक्रमः ॥ २२ ॥

अमृतसिक्तमिवाङ्गमिदं यदि भवति तन्वि तवाद्भुतवीक्षितैः । 487 T. 235
अधरमिन्दुकरादपि शुभ्रयन्त्यरुणयन्त्यरुणादपि किं दृशम् ॥२३॥

सा नेत्राञ्जनतां पुनर्व्रजति मे वाचामयं विभ्रमः 488 T. 236
　प्रत्यासन्नकरग्रहेति च करी हस्तोदरे शायितः ।
एतावद्बहु यद्बभूव कथमप्येकत्र मन्वन्तरे
　निर्माणं वपुषो ममोरुतपसस्तस्याश्च वामभ्रुवः ॥ २४ ॥ ↑N. 15a
वल्लणस्य ॥

　नूनमाज्ञाकरस्तस्याः सुभ्रुवो मकरध्वजः । 489 T. 237
　यतस्तन्नेत्रसंचारसूचितेषु प्रवर्तते ॥ २५ ॥

आदौ विस्मयनिस्तरङ्गमनु च प्रेङ्खोलितं साध्वसैर् ↑K. 36b (490) T. 238
　व्रीडानम्रमथ क्षणं प्रविकसत्तारं दिदृक्षारसैः ।

---

485 ○ Māl. 1.33; As. ad 40; Kpk. 108, 489; Kpd. p. 127, p. 356; Daś. ad 4.24, 4.63 (*d* as in Ut. 1.36); Smk. 43.40 (भवभूतेः); Srb. p. 375.247; Amd. 268 (partially, after 837); ŚB. 4.411. **488** — [a]) K नेतांजनतां. **489** ○ Bh. 127; BIS. 3807 (1637); Śp. 3298; Srb. p. 259.60; Sbh. 1227; Smk. 53.10; SK. 5. 133; Slp. 5.7 (भर्तृहरेः); Shv. D. 4*b*. 37. **490** : T lacunary. — [b]) K पिदृक्षा°.

आक्रुष्टं सहजाभिजात्यकलनात्प्रेम्णा पुरः प्रेरितं
चक्षुर्भूरि कथंकथंचिदगमत्प्रेयांसमेणीदृशः ॥ २६ ॥
चित्तूकस्य ॥

491 T. 239 गच्छति पुरः शरीरं धावति पश्चादसंस्थितं चेतः ।
चीनांशुकमिव केतोः प्रतिवातं नीयमानस्य ॥ २७ ॥
कालिदासस्य ॥

492 T. 240 S. 2.72.3 (कस्यचित्) P. 121a अयं ते विद्रुमच्छायो मरुमार्ग इवाधरः ।
करोति कस्य नो बाले पिपासाकुलितं मनः ॥ २८ ॥
दण्डिनः ॥

(493) T. 241 अस्यास्तुङ्गमिव स्तनद्वयमिदं निम्नेव नाभि[ः] स्थिता
दृश्यन्ते विषमोन्नताश्च वलयो भित्तौ समायामपि ।
अङ्गे च प्रतिभाति मार्दवमिदं स्निग्धस्वभावश्चिरं
प्रेम्णा मन्मुखचन्द्रमीक्षत इव स्मेरेव वक्तीति च ॥ २९ ॥

494 T. 242 स्वच्छन्दं स्वगृहाङ्गणं भ्रमति सा मद्दर्शनालीयते
धन्यान् पश्यति लोचनेन सकलेनार्धेन मां वीक्षते ।
अन्यान्मन्त्रयते पुनर्मयि गते मौनं समालम्बते
नीतो दूरमहं तया दयितया सामान्यलोकादपि ॥ ३० ॥

495 T. 243 स खलु सुकृतिभाजामग्रणीः सोऽतिधन्यो
विनिहितकुचकुम्भा पृष्ठतो यन्मृगाक्षी ।
बहलतरनखाग्रक्षोदविन्यस्तमार्गे
शिरसि टसिति लिक्षां हन्ति हूंकारगर्भम् ॥ ३१ ॥

---

491 — [a]) K पुरः सखीनं. — [b]) N °दशंश्छ्त्रं. ○ Śāk. 1.30; Sab. 36*a* (कालिदासस्य). **492** — [a]) P अपास्तविद्रुम-. — [b]) K मरुमार्गम्; S मरुदेश; P मेरुमार्ग. — [c]) S मुग्धे (बाले). — [d]) S1, 2 पिपासातरलं. ○ Kuv. p. 181, Skb. 5.90 (*cdab*); ŚB. 1.191 (*cd* only), 3.18; Pv. 3.44. **493** — [a]) T नाभी; K नाभि-. — [c]) T स्निग्धः-. — [d]) T वक्तीव च. ○ Śāk. Bengal recension p. 222. **495** — [a]) TK सुकृत-. — [d]) T ढमिति. N °गर्भ doubtful.

अलसयति गात्रमधिकं भ्रमयति चेतस्तनोति संतापम् । 496
मोहं च मुहुः कुरुते विषमविषं वीक्षितं तस्याः ॥ ३२ ॥ T. 244

मत्तेभकुम्भपरिणाहिनि कुङ्कुमार्द्रे कान्तापयोधरयुगे रतिखेदखिन्नः । 497
वक्षो निधाय भुजपञ्जरमध्यवर्ती धन्यः क्षपाः क्षपयति क्षण↑लब्धनिद्रः॥३३॥ ↑K. 37a T. 245

धिक्तस्य मूढमनसः कुकवेः कवित्वं यः स्त्रीमुखं च शशिनं च समीकरोति। 498
भ्रूभङ्गविभ्रमविलासनिरीक्षितानि कोपप्रसादहसितानि कुतः शशाङ्के ॥ ३४ ॥ T. 246

तावज्जरामरणबन्धुवियोगशोकसंवेगभिन्नमनसामपवर्गवाञ्छा । 499
यावन्न वक्रगतिरञ्जननीलरोचिरेणीदृशां दशति लोचनदन्दशूकः ॥ ३५ ॥ T. 247

सा यैर्दृष्टा न वा दृष्टा मुषिताः सममेव ते । 500 T. 248
हृतं हृदयमेकेषामन्येषां चक्षुषः फलम् ॥ ३६ ॥ S. 2.99.4 P. 121a

सा बालेति मृगेक्षणेति विकसत्पद्माननेति क्रम- 501 T. 249
प्रोन्मीलत्कुचकुड्मलेति हृदय त्वां धिग्वृथा श्राम्यसि । P. 121a
मायेयं मृगतृष्णिकास्वपि पयः पातुं समीहा तव
त्यक्तव्ये पथि मा कृथाः पुनरपि प्रेमप्रमादास्पदम् ॥ ३७ ॥
धर्मकीर्तेः ॥

अवचनं वचनं प्रियसंनिधावनवलोकनमेव विलोकनम् । (502) T. 250
अवयवावरणं च यदञ्चलव्यतिकरेण तदङ्गसमर्पणम् ॥ ३८ ॥ S.2.8.4 (कालिदासस्य) P. 121b

---

496 — [d]) T विषविषमं; K विषविमं ○ Sbh. 1262 (भट्टकर्णाटकस्य); Śp. 3302; Sab. 29b. cf. Āryā-Saptaśatī of Govardhana, 54. **497** ○ Bh. 297; BIS. 4663 (2092); Pañc. ed. Koseg. 1.224, ed. Orn. 213; Śp. 3693 (भर्तृहरेः), 3951; Srb. p. 319.27; Sbh. 1292; Ssm. 702 or 704 (भर्तृहरेः); Slp. 3.77; Sab. 21a (भर्तृहरेः) Pad. p. 59.39 (भर्तृहरेः); Śṛṅgāratilaka 22. **498** ○ Bh. 262; BIS. 3149; Śp. 3323 (श्रीधनददेवानाम्); Sbh. 1977; Srb. p. 262.188; Shv. D. 8b. 85 (धनदस्य); SK. 5.155; Slp. 4.14. **499** — [d]) K °दण्डशूकः. **500** — [b]) P मुषिता. — [d]) P °मेतेषां ○ Sbh. 1254 (शक्रदेवस्य); Śp. 3368 (प्रभाकरदेवस्य); KHV. 542; SK. 5.214; Smk. 43.3 (प्रभाकरदेवस्य). **501** — [a]) P स्फुटं (क्रम-). — [b]) T2 K हृदयं. P त्वं. — [d]) P°प्रमोदा-. **502** — [a]) P सुवचनं — [c]) P यदञ्चन- ○ Sbh. 2052 (वामनस्वामिनः); Śp. 3957 (वामनस्वामिनः); Bh. 384; Smk. 88.18; ŚB. 1.328, 4.428.

(503) T. 251 रोमाञ्चैरिव कीलिता चलति नो दृष्टिः कपोलस्थले
स्वान्तं प्रेमपयोधिपङ्कपतनान्निश्चेष्टमास्ते गतम् ।
उद्धाराय तयोर्गता इव पुनस्त्रासान्निवृत्ता इव
श्वासा दीर्घमहो गतागतममी कुर्वन्त एवासते ॥ ३९ ॥

(504) T. 252 यदि सरोजमिदं क्व निशि प्रभा यदि निशापतिरह्नि कुतो नु सः ।
रचयतोभयधर्मि तवाननं प्रकटितं विधिना बहु नैपुणम् ॥ ४० ॥

(505) T. 253 P. 121b अभिमुखे मयि संवृतमीक्षितं हसितमन्यनिमित्तकथोदयम् ।
विनयवारितवृत्तिरतस्तया न विवृतो मदनो न च संवृतः ॥ ४१ ॥

506 T. 254 P. 121b कोऽसौ कृती कथय को मदनैकबन्धुर्
उद्ग्रीवमर्चयसि कस्य ↑ मृगाक्षि मार्गम् । ↑ K. 37b
नीलाब्जकर्बुरितमध्यविनिद्रकुन्द-
दामाभिरामरुचिभिस्तरलैः कटाक्षैः ॥ ४२ ॥

507 T. 255 P. 121b गुरुणा स्त↑नभारेण मुखचन्द्रेण भास्वता । ↑ T. 44b
शनैश्चराभ्यां पादाभ्यां रेजे ग्रहमयीव सा ॥ ४३ ॥

सावर्णेः ॥

508 S. 2.37.3 (अमरोः) अलसवलितैः प्रेमार्द्रार्द्रैर्निमेषपराङ्मुखैः
क्षणमभिमुखं लज्जालोलैर्मुहुर्मुकुलीकृतैः ।
हृदयनिहितं भावाकूतं वमद्भिरिवेक्षणैः
कथय सुकृती कोऽसौ मुग्धे त्वयाद्य विलोक्यते ↑ ॥४४॥ ↑ N. 15b

श्रीहर्षस्य ॥

---

503 — c) T1 K पुनस्तासा°; — d) T1 K कुर्वन्तु. **504** — d) T1 प्रकटितुं. **505** — a) T2 संहृत°; P संभृत°. P°मीलितं. — c) P °विनस्तया. ○ Śāk. 2.11; Smk. 43.8 (कालिदासस्य); Kav. p. 24; ŚB. 1.329, 3.52, 3.200, 3.310, 4.431. **506** — c) P लीलाब्ज°. **507** ○ Bh. 132*; BIS. 2169 (865); Srb. p. 270.3 (शंखक); Sbh. 1233; Smk. 53.93; Shv. D 18a. 7; Slp. 5.10 (भर्तृहरेः); Mandāramarandacampū of Kṛṣṇakavi 10.178. (KM. 52. p. 144). **508** S interchanges portions after caesura in *ab*. — b) S °मभिमुखैर्. — c) N °निहितं. — d) S कोयं (कोसौ). ○ Amś. 4; Sbh. 1098; Śp. 3416 (अमरुकस्य); Smk. 39.4 (अमरुकस्य); Srb. p. 286.13; Shv. D. 25a. 3 (beginning only; अमरुकस्य); Kpk. 202; KHA. 203; BIS. 640; Amd. 389; JSV. 222.2.

उपरि कवरीबन्धग्रन्थेरथ ग्रथिताङ्गुली (509) S. 2.121.3 (परमेश्वरस्य)
निजभुजलते तिर्यक्तन्व्या वितत्य विवृत्तया ।
विवृतविलसद्वामापाङ्गस्तनार्धकपोलया
कुवलयदलस्रक्सन्दिग्धश्रियः प्रहिता दृशः ॥ ४५ ॥

साकूतं दयितेन सा परिजनाभ्याशे समालोकिता 510
स्वाकूतप्रतिपादनाय रभसादाश्वासयन्ती प्रियम् ।
वैदर्भाक्षरगर्भिणीं गिरमुदीर्यान्यापदेशाच्छिशुं
प्रीत्या कर्षति चुम्बति त्वरयति श्लिष्यत्यसूयत्यपि ॥ ४६ ॥

व्यावृत्त्या शिथिलीकरोति वसनं जाग्रत्यपि व्रीडया 511 S. 2.84.5 (अमरोः) P. 121b
स्वप्नभ्रान्तिपरिप्लुतेन मनसा गाढं समालिङ्गति ।
दत्वाङ्गं स्वपिति प्रियस्य रतये व्याजेन निद्रां गता
तन्वङ्ग्या विफलं विचेष्टितमहो भावानभिज्ञे जने ॥ ४७ ॥

आयाते दयिते मरुस्थलभुवामुल्लङ्घ्य दुर्लङ्घ्यतां (512) S. 2.60.1
गेहिन्या परितोषबाष्पतरलामासज्य दृष्टिं मुखे ।
दत्वा पीलुशमीकरीरकवलान् स्वेनाञ्चलेनादराद्
आमृष्टं करभस्य केशरसटाभारावलग्नं रजः ॥ ४८ ॥

केशटस्य ॥

दर्भाङ्कुरेण चरणः क्षत इत्यकाण्डे तन्वी स्थिता कतिचिदेव पदानि गत्वा ।↑K. 38a 513
आसीद्विवृत्तवदना च विमोचयन्ती शाखासु वल्कलमसक्तमपि द्रुमाणाम् ॥ ४९ ॥

कालिदासस्य ॥

---

509 — [a]) S °ग्रंथीनथ. S1 °तांगुरीन्; S2.3 °तांगुलीन्. — [b]) S °भुजतले. S1 विवृत्यया. — [c]) S °द्वामापाङ्ग-. — [d]) K °स्रक्षन्दिग्ध-. **510** — [a]) K °जनाभ्यासे. — [d]) K त्वरति सा. **511** — [a]) P जागर्त्यपि क्रीडया. — [b]) S1.2 सुप्तभ्रांति-. — [c]) S1 दत्तांगं. N स्वपति. — [d]) S विचेष्टितमभूद्. P जनम्. **512** — [a]) S °भुवामुत्प्रेक्ष्य. — [d]) S1.2 उन्मृष्टं. S °भाराग्रलग्नं. ○ Sbh. 2075; Śp. 3528 (अद्भुतपुण्यस्य); Smk. 54.4 (अद्भुतपुण्यस्य); Srb. p. 305.1, Daś. ad 41.4; KHA. 137. Skb. 5.120; ŚB. 2.195, 3.11, 3.393, 4.729, 4.885; Any. p. 42.35; SG. 71.a (अद्भुतपुण्यस्य). **513** ○ Śāk. 2.12; Ssm. 742; Skb. 1.112; ŚB. 2.220, 4. 418.

514 P. 122a दूरादेव कृतोऽञ्जलिर्न स पुनः पानीयपानोचितो
रूपालोकनविस्मितेन चलितं मूर्ध्ना न शान्त्या तृषः ।
रोमाञ्चोऽपि निरन्तरं प्रकटितः प्रीत्या न शैत्यादपाम्
अक्षुण्णो विधिरध्वगेन घटितो वीक्ष्य प्रपापालिकाम् ॥ ५० ॥
बाणस्य ॥

515 चलापाङ्गां दृष्टिं स्पृशसि बहुशो वेपथुमतीं
रहस्याख्यायीव मृशसि मृदु कर्णान्तिकगतः ।
करं व्याधुन्वत्याः पिबसि रतिसर्वस्वमधरं
वयं तत्त्वान्वेषान्मधुकर हतास्त्वं खलु कृती ॥ ५१ ॥

516 स्निग्धं वीक्षितमन्यतोऽपि नयने यत्प्रेषयन्त्या तया
यातं यच्च नितम्बयोर्गुरुतया मन्दं विषादादिव ।
मा गा इत्युपरुद्धया यदपि तत्सासूयमुक्ता सखी
सर्वं तत्किल मत्परायणमहो कामः स्वतां पश्यति ॥ ५२ ॥
कालिदासस्यैतौ ॥

517 वक्त्रश्रीजितलज्जितेन्दुमलिनं कृत्वा करे कन्दुकं
क्रीडाकौतुकमिश्रभावमनया ताम्रं वहन्त्याननम् ।
भृङ्गाग्रग्रहकृष्टकेतकदलस्पर्धावतीनां दृशां
दीर्घापाङ्गतरङ्गणैकसुहृदामेषोऽस्मि पात्रीकृतः ॥ ५३ ॥
राजशेखरस्य ॥

(518) तरङ्गय दृशोऽङ्गने पततु चित्रमिन्दीवरं
स्फुटीकुरु रदच्छदं व्रजतु विद्रुमः श्वेतताम् ।
मनाग्वपुरपावृणु स्पृशतु काञ्चनं कालिकाम्
उदञ्चय निजाननं भवतु च द्विचन्द्रं नभः ॥ ५४ ॥

---

514 ○ Sbh. 1709 (भट्टबाणस्य); Śp. 3859 (बाणभट्टस्य); Smk. 57.33; Srb. p. 339.119; Sab. 5 (f. 31*b* बाणभट्टस्य). **515** — *b*) K स्वनसि (मृशसि). ○ Śāk; 1.20; Srb. p. 283.160; Smk. 65.8 (कालिदासस्य); KHA. 2; Dhv. ad. 2.20. Amd. 210; Bps. 84; SG. 81*b*; Sd. ad 4.11; ŚB. 3.359. **516** ○ Śāk. 2.2 — *d*) कामी; Smk. 43.9 (कालिदासस्य); ŚB. 3.301, 4.556; Nāṭ. ad 48 (Śāk.). **517** — *b*) N °त्यस्त्रं or भ्यस्त्रं; K °भ्यग्रं or °भ्यश्रं (ताम्रं). ○ Vid. 2.11; Śp. 3928 (राजशेखरस्य); Srb. p. 347.40. **518** — *b*) K व्रजति. ○ Vid. 3.27; Bāl. 3.25; cf. Bālabhārata 1.31; Śp. 3659 (राजशेखरस्य order *acbd*); Srb. p. 306.38; Smk. 74.15 (राजशेखरस्य); KHA. 271; Skb. 4.69; ŚB. 2.334; Amd. 317; Vyk. ad 2.31.

एको जयति सद्वृत्तः किं पुनर्द्वौ सुसंहतौ । (519)
किं चित्रं यदि तन्वङ्ग्याः स्तनाभ्यां निर्जितं जगत् ↑ ॥५५॥ ↑ K. 38b P. 122a

प्रणालीदीर्घस्य प्रतिकलमपाङ्ग↑स्य सुहृदः ↑ T. 46a (520) T. 256
  कटाक्षव्याक्षेपाः शिशुशफरफालप्रतिभुवः । S. 2.121.1
स्नुवानाः सर्वस्वं कुसुमधनुषोऽस्मान् प्रति सखे (S1. 2 राजशेखरस्य)
  नवं नेत्राद्वैतं कुवलयदृशः संनिदधति ॥ ५६ ॥

भवनभुवि सृजन्तस्तारहारावतारान् 521
  दिशि दिशि विकिरन्तः केतकानां कुटुम्बम् । T. 257
वियति विरचयन्तश्चन्द्रिकां दुग्धमुग्धां S. 2.93.3
  प्रतिनयननिपाताः सुभ्रुवो विभ्रमन्ति ॥ ५७ ॥ (राजशेखरस्य)

N. **राजशेखरस्य** ॥

यत्पश्यन्ति झगित्यपाङ्गसरणिद्रोणीजुषा चक्षुषा (522)
  विङ्खन्ति क्रमदोलितोभयभुजं यन्नाम वामभ्रुवः । T. 258
भाषन्ते च यदुक्तिभि[:] स्तबकितं वैदग्ध्यमुद्रात्मभिस्
  तद्देवस्य रसायनं रसनिधेर्मन्ये मनोजन्मनः ॥ ५८ ॥

क्रमसरलितकण्ठप्रक्रमोल्लासितोरस्तरलितवलिरेखासूत्रसर्वस्वमस्याः । (523) T. 259
स्थितमतिचिरमुच्चैरग्रपादाङ्गुलीभिः करकलितसखीकं मां दिदृक्षोः स्मरामि ॥ ५९ ॥ S. 2.93.1 (कालिदासस्य)

स्मरशरधिसकाशं कर्णपाशं कृशाङ्गी रयविगलितताडीपत्रताडङ्कमेकम् । (524) T. 260
वहति हृदयचौरं कुङ्कुमन्यासगौरं वलयितमिव नालं लोचनेन्दीवरस्य ॥६०॥ S. 2.71.4 (कस्यचित्)

चोलाञ्चलेन चलहारलताप्रकाण्डैर्वेणीगुणेन च बलाद्वलयीकृतेन । (525) T. 261
हेलाहितभ्रमरकभ्रममण्डलीभिश्छत्त्रत्रयं रचयतीव चिरं नतभ्रूः ॥ ६१ ॥ S. 2.79.3 (राजशेखरस्य)

---

520 — a) T1 S1. 2 lac, T2 प्रतिपद°. S3 प्रसृमरतरंगस्य. — c) S सुधायाः (स्नुवानाः). — e) S3 om. ○ Vid. 4.14; Srb. p. 260.108. **521** — b) S विदिशंतः. — c) S वियति च रच-. S मुग्धमुग्धां. ○ Vid. 4.13; Srb. p. 260.107. **522** — b) T2 रिंखंति. — c) T1 K °भिस्तबकितं. ○ Vid. extra, MS. B, after 4.6; Pk. 208. **523** — a) T1 °शरलित°; K °शरणित°. S °कंठं. S °तारं. — b) T S3 °वलिलेखा-. ○ Vid. 3.3; Srb. p. 279.60. **524** — a) S °निकाशं. — b) T2 °ताटंक°. — c) S3 °चोरं. S1 °न्यासधोरं. ○ Vid. 2.10; Srb. p. 346.37. **525** — a) S3 lac. to कांडैर. S1. 2 चेलांचलेन. — c) S स्वेच्छाहित°. S3 °भ्रमरय-. S °भ्रमि°. — d) S अन्यं रसं रच-. T नतभ्रुः. ○ Vid. 2.9; Śp. 3912; Smk. 66.9 (राजशेखरस्य) Pad. p. 65.36; Ssm. 79.

(526) T. 262 S. 2.79.1
अमन्दमणिनूपुरक्कणनचारुचारीक्रमं
झणज्झणितमेखलास्खलिततारहारच्छटम् ।
इदं तरलकङ्कणावलिविशेषवाचालितं
मनो हरति सुभ्रुवः किमपि कन्दुकक्रीडितम् ॥ ६२ ॥

(527) T. 263
सा दुग्धमुग्धमधुरच्छ↑विरङ्गयष्टिस्ते लोचने तरुणकेतकपत्रदीर्घे । ↑K. 39a
कम्बोर्विडम्बनकरश्च स एव कण्ठः सैवेयमिन्दुवदना मदनायुधाय ॥ ६३ ॥

(528) T. 264 S. 2.95.4
क्व पातव्या ज्योत्स्नामृतभवनगर्भापि तृषितैर्
मृणालीतन्तुभ्यः सिचयरचना कुत्र घटते ।
क्व वा परीमेयो बत बकुलदाम्नां परिमलः
कथं स्वप्नः साक्षात्कुवलयदृशं कल्पयतु ताम् ॥ ६४ ॥
राजशेखरस्यामी ॥

(529) T. 265 S. 2.126.1
रसवदमृतं कः संदेहो मधून्यपि नान्यथा
मधुरमपि किं चूतस्यापि प्रसन्नरसं फलम् ।
सकृदपि पुनर्मध्यस्थः सन् रसान्तरविज्जनो
वदतु यदिहान्यत्स्वादु स्यात्प्रियादशनच्छदात् ॥ ६५ ॥

(530) T. 266
कुवलयवनं प्रत्याख्यातं नवं मधु निन्दितं
हसितममृतं हन्त स्वादोः परं रससंपदः ।
विषमुपहितं चिन्ताव्याजान्मनस्यपि कामिनाम्
अलसमधुरैर्लीलातत्रैस्त्रयार्धविलोकितैः ॥ ६६ ॥

(531) T. 267
चञ्चच्चोलाञ्चलानि प्रतिसरणरयव्यस्तवेणीनि बाहोर्
विक्षेपाद्दक्षिणस्य प्रचलितवलयास्फालकोलाहलानि ।

---

526 — [a]) S °नूपुरप्रचुर°. S3 °चारक्रमं. — [b]) S1.2 ज्झणिति. S3 °हारच्छदं. ○ Vid. 2.6; Śp. 3929; Smk. 66.6; Srb. p. 346.38; Slp. 4.19. **527** — [d]) T1 °मिंदुवचना. ○ Vid. 1.38; Srb. p. 271.36. **528** — [a]) S क्व पेयं ज्योत्स्नांभो वदत विसवल्लीसरणिभिर्. — [b]) S कुत्र भवतु ।. — [d]) K °दृशः. T1 कंपयतु. ○ Vid. 1.20; Sab. 36*b* (राजशेखरस्य); Skb. 2.60 (as in S). **529** — [b]) S मधुरमधिकं. — [c]) S1.2 स एवांतर-. — [d]) S1 °वदन°; S2.3 °रदन° (°दशन). ○ Vām. ad 3.2.11; Skb. 1.110; ŚB. 2.220; Kpk. 216; Kpd. p. 209; Śp. 3312; Srb. p. 252.50; Smk. 53.21; BIS. 532 (3562); AMD. 325; Shv. D. 6*b*. 60; KHV. 251. — [a]) often अमृतममृतं. **530** ○ Vām. ad 4.3.22. **531** ○ Smk. 66.2 (राजशेखरस्य); Srb. p. 347.42; Śp. 3926 (राजशेखरस्य); Ssm. 801.

श्वासत्रुट्यद्वचांसि द्रुतमितरकरोत्क्षिप्तलोलालकानि
स्रस्तस्रञ्जि प्रमोदं दधति मृगदृशां कन्दुकक्रीडितानि ॥ ६७ ॥

प्रहरविरतौ मध्ये वाह्नस्ततोऽपि परेण वा (532) T. 268 S. 2.90.1 (अमरो:) P. 126b
किमुत सकले यातेऽप्यह्नि त्वमद्य समेष्यसि ।
इति दिनशतप्राप्यं देशं प्रियस्य यियासतो
हरति गमनं बालालापैः सबाष्पझलज्झलैः ॥ ६८ ॥

झलज्झलस्य ॥

कल्याणं परिकल्प्यतां पिककुले रोहन्तु वाञ्छाप्तयो (533) T. 269
हंसानामुदयोऽस्तु पूर्णशशिनः स्ताद्भद्रमिन्दीवरे ।
इत्युद्बाष्पवधूगिरः प्रतिपदं संपूरयन्त्यान्तिके
कान्तः प्रस्थिति↑कल्पितोपकरणः सख्या भृशं वारितः ॥६९॥ ↑K.39b

शृङ्गारस्य ॥

सामान्यवाचि पदमप्यभिधीयमानं मां प्राप्य जातमभिधेयविशेषनिष्ठम् । (534) T. 270 P. 127a
स्त्री काचिदित्यभिहिते हि मनो मदीयं तामेव वामनयनां विषयीकरोति ॥ ७० ॥

॥ इत्यनुरागव्रज्या ॥ १७ ॥

॥ ततो दूतीवचनव्रज्या ॥ १८ ॥

लावण्येन पिधीयतेऽङ्गतनिमा संधार्यते जीवितं 535 T. 271 S. 2.29.2 P. 127a (anon)
त्वद्ध्यानैः सततं कुरङ्गकदृशः किं त्वेतदास्ते नवम् ।
निःश्वासैः कुचकुम्भपीठलुठनप्रत्युद्गमान्मांसलैः
श्यामीभूतकपोलमिन्दुरधुना यत्तन्मुखं स्पर्धते ॥ १ ॥

N. शृङ्गारस्य ॥

---

532 — [a]) S परेऽथ वा. — [b]) S याते वाह्नि प्रिय त्वमिहे(S1 °हे°)ष्यसि. — [c]) P संदेशं (देशं), — [d]) K °सलज्जलैः ॥; S3 °गलज्जलैः ॥; P °सलिलैः ॥. ○ Śp. 3389 (गलज्जलवसुदेवस्य); Sbh. 1048 (झलज्झलिकावासुदेवयोः); Smk. 37.7 (झलज्झलवासुदेवस्य); Srb. p. 329.11; ŚB. 3.135, 4.416; Amś. 12; Daś. ad 4.59 (अमरुशतके); Cit. p. 4; Citkh p. 5; Sab. 2.7 (अमरकस्य); Rasg. p. 18; BIS. 4291 (1883). **534** — [a]) KP °पदमप्ये°. P प्रवीधी (?). — [b]) P जातिमभि°. ○ Kav. p. 36. **535** — [a]) S1, 2 निश्वासैः. — [b]) T1 कुरंगक-.

(536) T. 272 S. 2.35.2 P. 127a (anon)

सोद्वेगा मृगलाञ्छने मुखमपि स्वं नेक्षते दर्पणे
त्रस्ता कोकिलकूजितादपि गिरं नोन्मुद्रयत्यात्मनः ।
चित्रं दुःसहदाहदायिनि धृतद्वेषापि पुष्पायुधे
बाला सा सुभग त्वयि प्रतिपदं प्रेमाधिकं पुष्यति ॥ २ ॥

शृङ्गारस्यैतौ ॥

537 T. 273 S. 2.30.1 (अचलसिंहस्य) P. 127b

विलिम्पत्येतस्मिन्मलयजरसार्द्रेण महसा
दिशां चक्रं चन्द्रे सुकृतमय तस्या मृगदृशः ।
दृशोर्बाष्पः पाणौ वदनमसवः कण्ठकुहरे
हृदि त्वं ह्रीः पृष्ठे वचसि च गुणा एव भवतः ॥ ३ ॥

(538) T. 274 S. 2.36.2 (चण्डालचन्द्रस्य) P. 127b

अम्भोरुहं वदनमम्बकमिन्दुकान्तः पाथोनिधिः कुसुमचापभृतो विकारः ।
प्रादुर्बभूव सुभग त्वयि दूरसंस्थे चण्डालचन्द्रधवलासु निशासु तस्याः ॥ ४ ॥

539 T. 275 S. 2.29.1 P. 127b (anon)

वक्त्रेन्दोर्न हरन्ति ↑ बाष्पपयसां धारा मनोज्ञां श्रियं ↑ N. 16a
निश्वासा न कदर्थयन्ति मधुरां बिम्बाधरस्य द्युतिम् ।
तस्यास्त्वद्विरहे विपक्वलवलीलावण्यसंवादिनी
छाया कापि कपोलयोरनुदिनं तन्व्याः परं शुष्यति ॥ ५ ॥

धर्मकीर्तेः ॥

(540) T. 276 S. 2.36.3 (राजशेखरस्य)

तापोऽम्भःप्रसृतंपचः प्रचयवान् बाष्पः प्रणालो↑चितः ↑ K. 40a
श्वासा नर्तितदीपवर्तिलतिकाः पाण्डिम्नि मग्नं वपुः ।
किं चान्यत्कथयामि रात्रिमखिलां त्वद्वर्त्मवातायने
हस्तच्छत्रनिरुद्धचन्द्रमहसस्तस्याः स्थितिर्वर्तते ॥ ६ ॥

---

536 — a) P स्वं लक्षते. — b) T °कूटितादपि. K नो मुद्रयत्यात्मनः; P नो मुद्रयंभ्या मनः ।. — c) S इत्थं (चित्रं). P दुःसहदायिनि ध्वनितविद्वेषापि. K पुष्पायुधो. — d) S मुग्धा सा सुभग (S3 गे). ○ Śp. 3488; Srb. p. 290.72; Smk. 44.16 (बिल्हणस्य). **537** — a) P सहसा. — b) K चक्रे. — c) P °मवशः. — e) S1 प्रचल°; S3 om. ○ Smk. 44.7 (राजशेखरस्य); Skb. 5.137; ŚB. 3.392, 4.435, 4.509. **538** — a) P वदनमीदृश°. — c) P आविर्बभूव. — d) K चाण्डाल-. **539** — a) K राधा-; P धारां. — c) S तन्व्यास्; P तस्यां. P °विरहेऽपि पंक-. — d) P प्रतिदिनं. S तस्याः परं. ○ Vkj. 1.75. **540** — a) S3 तापोन्तः प्रसृतिं°. — d) S3 हस्तच्छन्न-. ○ Vid.2.21; Sbh. 1411 (राजशेखरस्य); Cit. p. 103; Srb. 290.83; As. ad 22; Vkj. 1.46.

चन्द्रं चन्दनकर्दमेन लिखितं सा मार्ष्टि दष्टाधरा 541 T. 277 S. 2.30.3 P. 127b (anon)
वन्ध्यं निन्दति यच्च मन्मथमसौ भङ्क्त्वाग्रहस्ताङ्गुरीः ।
कामः पुष्पशरः किलेति सुमनोवर्गं लुनीते च यत्
तत्काम्या सुभग त्वया वरतनुर्वातूलतां लम्भिता ॥ ७ ॥
राजशेखरस्य ॥

वपुः शारङ्गाक्ष्यास्तदविरलरोमाञ्चनिचयं 542 T. 278 P. 128a (anon)
त्वयि स्वप्नावाप्ते स्नपयति परः स्वेदविसरः ।
बलाकर्षत्र्युट्यद्वलयजकडत्कारनिनदैर्
विनिद्रायाः पश्चादनवरतबाष्पाम्बुनिवहाः ॥ ८ ॥
वसुकल्पस्य ॥

नो शक्या गदितुं स्मरानलदशा यास्यास्त्वयि प्रस्थिते 543 T. 279 P. 128a (anon)
पत्रैः सास्रसखीजनोपरचिते तल्पे लुठन्त्या मुहुः ।
यल्लिप्तं कुचचन्दनेन सुतनोरद्यापि चन्द्रच्छलाच्
छ्वासोड्डीनविशुष्कपाण्डुबिसिनीपत्रं दिवि भ्राम्यति ॥ ९ ॥
रुद्रस्य ॥

प्रकटयति क्षणभङ्गं पश्यति सर्वं जगद्गतं शून्यम् । 544 T. 280 P. 128a
आचरति स्मृतिबाह्यं जाता सा बौद्धबुद्धिरिव ॥ १० ॥

त्वदर्थिनी चन्दनभस्मदिग्धललाटलेखाश्रुजलाभिषिक्ता । 545 T. 281 S. 2.29.3
मृणालचीरं दधती स्तनाभ्यां स्मरोपदिष्टं चरति व्रतं सा ॥ ११ ॥

ये निर्दहन्ति दशनश्वसितावलोकैः क्रूरं द्विजिह्वकुटिलाः क्व विलासिनस्ते । (546) T. 282 P. 128a
भीष्मोष्मभिः स्मरणमात्रविषैस्तवेयमव्याल मारयति कापि भुजङ्गभङ्गिः ॥ १२ ॥

---

541 P order *acbd*. — [a]) P यन्मार्ष्टि. — [b]) T वन्ध्यं (वन्द्यं). SP °हस्तांगुलीः. — [c]) KP पुष्पसरः. P सुमनोरंगं. — [d]) S3 तत्कां सा; P सोत्कंपा. ○ Vid. 2.20 (*acbd*); Srb. p. 290.82 (*acbd*); Smk. 44.9 (*acbd* नन्दनस्य); ŚB. 4.509. **542** — [a]) P सारंगाक्ष्या°. — [b]) P स्वप्नप्राप्ते. K स्वेदविरसः. — [c]) T2 P °त्रुट्य° (grammatically correct). T कटुत्कार-. P °निनदे. — [d]) P °निचयः ॥. **543** — [a]) P यस्या°. — [b]) T2P साश्रुसखी-. KP °परिचिते. — [c]) P या लुप्तं. T चंद्रस्थलाच्. — [d]) P च्छ्वासोदीर्णविशुद्ध-. **544** — [a]) P सा भंगं. — [c]) P स्मृतिराज्यं. — [d]) P याता सा रौन्वबुद्धि-. ○ Sbh. 1382. **545** — [d]) K चरितं. ○ Sbh. 1393. **546** — [a]) P दहनश्च सिता°. — [b]) T क्रूर-; P क्रूरा. — [d]) P अव्यास-. ○ Sbh. 1400 (भट्टवासुदेवस्य).

547 T. 283 स्वेदापूरविलुप्तकुङ्कुमरसाश्लेषाविलप्रच्छदात्
तल्पाद् व्यक्तमनोभवानलशिखालीढादिवाशङ्किता ।
सा बाला बलवन्मृगाङ्ककिरणैरुत्पादितान्तर्ज्वरा ↑K. 40b
त्वत्संकल्पजडे त्वदङ्कशयने निद्रासुखं वाञ्छति ॥ १३ ॥

548 T. 284 धूमेनेव हृते दृशौ विसृजतो बाष्पं प्रवाहक्षमं
क्वाथोत्फेणमिवात्तचन्दनरसं स्वेदं वपुर्मुञ्चति ।
अन्तःप्रज्वलितस्य कामशिखिनो दाहार्जितैर्भस्मभिः
श्वासावेगविनिर्गतैरिव तनोः पाण्डुत्वमुन्मीलति ॥ १४ ॥
मनोविनोदस्यैतौ ॥

(549) T. 285 S. 2.32.4 (वाक्कूटस्य) P. 128b (anon) अत्रैष स्वयमेव चित्रफलके कम्पस्खलल्लेखया
संतापार्तिविनोदनाय कथमप्यालिख्य सख्या भवान् ।
बाष्पव्याकुलमीक्षितः सरभसं चूताङ्कुरैरर्चितो
मूर्ध्ना च प्रणतः सखीषु मदनव्याजेन चापह्नुतः ॥ १५ ॥
डिम्बोकस्य ॥

550 T. 286 P. 128b (anon) सा सुन्दरी तव वियोगहुताशनेऽस्मिन्नभ्युक्ष्य बाष्पसलिलैर्निजदेहहव्यम् ।
जन्मान्तरे विरहदुःखविनाशकामा पुंस्कोकिलाभिहितिमन्त्रपदैर्जुहोति ॥ १६ ॥
प्रभाकरस्य ॥

(551) T. 287 P. 130a (anon) सुभग सुकृतप्राप्यो यद्यप्यसि त्वमसावपि
प्रियसहचरी नाधन्यानामुपैति विधेयताम् ।
तदलमधुना निर्बन्धेन प्रसीद परस्परं
प्रणयमधुरः सद्भावो वां चिराय विवर्धताम् ॥ १७ ॥
वाक्कूटस्य ॥

---

548 — [b]) T °फेन°; K °फेन्न°. T °मिवात्त-. — [c]) T °नोविद°; K °नोविमोद°. **549** — [a]) S अत्रैव. — [b]) P विख्यातवान् ।. — [c]) S सपुलकं. K च्यूतांकुरैर्. — [d]) P मूद्ध्री च प्रणतः सखी सुमदन-. — [e]) T विम्बोकस्य. **550** — [a]) P प्रियवियोग-. — [b]) P अत्युक्ष्य. — [d]) TKP °भिहितमंत्र-. **551** — [a]) T सुकृतप्रायो. — [c]) P परंपरं.

दोलालोलाः श्वसनमरुतश्चक्षुषी निर्झराभे (552) T. 288 S. 2.34.1 (राजशेखरस्य) P. 130a
तस्याः शुष्यत्तगरसुमनःपाण्डरा गण्डभित्तिः ।
तद्गात्राणां किमिव हि वयं ब्रूमहे दुर्बलत्वं
येषामग्रे प्रतिपदुदिता चन्द्रलेखाप्यतन्वी ॥ १८ ॥

तस्यास्तापभुवं नृशंस कथयाम्येणीदृशस्ते कथम् 553 T. 289 S. 2.31.1 (कस्यचित्) P. 130b (anon)
पद्मिन्याः सरसं दलं विनिहितं यस्याः शमायोरसि ।
आदौ शुष्यति संकुचत्यनु ततश्चूर्णत्वमापद्यते
पश्चान्मुर्मुरतां दधद्दहति च श्वासावधूतं सखीम् ॥१९॥ ↑ K. 41a

उत्पलराजस्य ॥

विषं चन्द्रालोकः कुमुदवनवातो हुतवहः 554 T. 290 S. 2.35.3 P. 130b (anon)
क्षतक्षारो हारः स खलु पुटपाको मलयजः ।
अये किंचिद्वक्रे त्वयि सुभग सर्वे कथममी
समं जातास्तस्यामहह विपरीतप्रकृतयः ॥ २० ॥

अचलसिंहस्य ॥

त्वां चिन्तापरिकल्पितं सुभग सा संभाव्य रोमाञ्चिता ↑ N. 16b 555 T. 291 S. 2.32.1
शून्यालिङ्गनसंवलद्भुजयुगेनात्मानमालिङ्गति ।
किं चान्यद्विरहव्यथाप्रणयिनी संप्राप्य मूर्च्छां चिरात्
प्रत्युज्जीवति कर्णमूलपठितैस्त्वन्नाममन्त्राक्षरैः ॥ २१ ॥

गाढावधःकृतवलित्रितयौ सुसङ्गौ तुङ्गौ स्तनाविति तयोस्तलमार्तमागात् । 556 T. 292
तस्याः स्फुटं हृदयमित्यपि न स्मरेषून्तौ रक्षतः प्रविशतो विमुखोऽथ वा क ॥२२॥

वल्लणस्य ॥

---

552 — a) P दोलादोलाः. S1 निर्झराव्ये; P निर्ववाते. — b) P शुष्यत्तरल०. S पाण्डुरा. — c) S हि बहु. P दुर्लभत्वं. — d) P प्रतीपत्वसिलता. ○ Vid. B MS. extra after 4 .6; Sab. 5a 3. **553** — a) S °स्तापमहं. — b) P सरसं कुलं. S1 समायोरसि; P समायामपि. — d) S दधाति दहति; P ददद्दहति च. KS °धूतं सखीः. ○ Smk. 44.25; Shv. D. 37a. 108; PG. 357 (शान्तिकरस्य); ŚB. 4.570. **554** — a) T चांद्रालोकः. — c) P किंचिद्वक्र. T lac. from स खलु in b to °लिङ्ग° in b of 555. — e) T lac.; S2.3 अचलनृसिंहस्य. **555** — a) S1 °कल्पितः. — c) TS प्रणयिनीं. ○ Smk. 44.23; Śp. 3487; Sab. 7b. 1. **556** — d) T2 त्वम् (क).

557 T. 293 S. 2.33.2 (वाचस्पतेः) मृगशिशुदृशस्तस्यास्तापं कथं कथयामि ते
दहनपतिता दृष्टा मूर्तिर्मया न हि वैधवी ।
इति तु नियतं नारीरूपः स लोकदृशां प्रियस्
तव शठतया शिल्पोत्कर्षो विधेर्विघटिष्यते ॥ २३ ॥

558 T. 294 S. 2.32.3 पुनरुक्तावधि वासरमेतस्याः कितव पश्य गणयन्त्याः ।
इयमिव करजः क्षीणस्त्वमिव कठोराणि पर्वाणि ॥ २४ ॥
धरणीधरस्य ॥

॥ इति दूतीवचनव्रज्या ॥ १८ ॥

॥ ततः संभोगव्रज्या ॥ १९ ॥

559 T. 295 प्रौढप्रेमरसान्नितम्बफलकाद्विश्रंसितेऽप्यंशुके
काञ्चीदाममणिप्रभाभिरनु चारब्धे दुकूलान्तरे ।
कान्तेनाशु मुधा विलोकितमथो तन्व्या मुधा लज्जि↑तं ↑ T. 48b
भूयोऽनेन मुधावकृष्टमथ तत्तन्व्या मुधा संवृतम् ॥ १ ॥

560 P. 130b रूढे रतिव्यतिकरे करणीयशेषमायासभाजि दयिते मुहुरातुरायाः ।
प्रत्यक्षरं मदनमन्थरमर्थयन्त्याः किं किं न हन्त हृदयङ्गमम↑ङ्गनायाः ॥२॥ ↑K. 41b

561 P. 134a (कविशेखरस्य) रतान्तश्रान्तायाः स्तनजघनसंदानितदृशि
स्मरावेशव्यग्रे दवयति दुकूलं प्रणयिनि ।
क्षणं श्रोणौ पाणी क्षणमपि कुचाग्रे प्रियदृशोः
क्षणं विन्यस्यन्त्या जगदपि न मूल्यं मृगदृशः ॥ ३ ॥

562 P. 131a तैस्तैर्विजृम्भितशतैर्मदनोपदेशैर्मुग्धा विधाय ललितानि च तानि तानि ।
अङ्के निलीय कमितुः शिथिलाङ्गमुद्रा निद्राति नाल्पतपसः फलसंपदेषा ॥ ४ ॥

---

557 — [d]) S1 शठ तथा· ○ Daś. ad 2.29; Srb. p. 289.65. **559** — [a]) T2 विस्रंसिते· — [c]) T सुधाविलोकित-· **560** — [d]) P °मलमंगनाय ॥. **561** — [a]) P रतांते· P °मंदालित-· — [b]) P स्मरावेग-· P दरयति· P मृगदृशि· — [c]) N श्रौणौ· **562** — [b]) P ललितानि· — [c]) P कमितुं शिथिलांक-·

यद्व्रीडाभरभुग्नमास्यकमलं यच्चक्षुरत्युल्लसत्- 563 P. 131a
पक्ष्मश्रेणि यदङ्गमङ्गजमनोराज्यश्रियामाश्रयः ।
यद्वर्धिष्णु मनोभवप्रणयिता यन्मन्दमन्युग्रहस्
तेनैवेह मनो हरत्यधरितप्रौढा नवोढा न किम् ॥ ५ ॥

स स्वर्गादपरो विधिः स च सुधासेकः क्षणं नेत्रयोस् (564) S. 2.139.2 (कस्यापि) P. 134a (?कविशेखरस्य)
तत्साम्राज्यमगञ्जितं तदपरं प्रेम्णः प्रतिष्ठास्पदम् ।
यद्बाला बलवन्मनोभवभयभ्रश्यत्त्रपं सत्रपा
तत्कालोचितनर्मकर्म दयितादभ्यासमभ्यस्यति ॥ ६ ॥

समालिङ्गत्यङ्गैरपसरति यत्प्रेयसि वपुः 565 S. 2.132.3 P. 131a
पिधातुं यद्दृश्यं घटयति घनालिङ्गनमपि ।
तपोभिर्भूयोभिः किमु न कमनीयं सुकृतिनाम्
इदं रम्यं वाम्यं मदनविवशाया मृगदृशः ॥ ७ ॥

इदममृतममेयं सेयमानन्दसिन्धुर्मधुमधुरमपीदं किंचिदन्तर्धुनोति । 566 P. 131a
यदयमुदयलीलालालसानां वधूनां रतिविनिमयभाजां केलिभिर्याति कालः ॥ ८ ॥

कोऽसौ सुन्दरि पुष्पसायकसखः सौभाग्यवारांनिधिः 567 P. 131b (anon)
कोऽसाविन्दुमुखि प्रसन्नहृदयः कः कुम्भिकुम्भस्तनि ।
यस्मिन्विस्मय↑नीयतप्ततपसि स्वैरं समुच्छृङ्खला ↑K. 42a
विश्राम्यन्ति तव स्मरज्वरहराः कन्दर्पकेलिश्रि↑यः ॥९॥ ↑N. 17a
N. प्रद्युम्नस्य ॥

आत्ते वाससि रोद्धुमक्षमतया दोःकन्दलीभ्यां स्तनौ 568 S. 2.140.3 P. 131b (anon)
तस्योरःस्थलमुत्तरीयविषये सद्यो मया सज्जितम् ।

---

563 cf. 470. — [d]) KP °प्रोढा. **564** — [a]) P सत्यंगादपरो. S2, 3 क्षणान्नेत्र°. — [b]) S1, 2 °मसंचितं; S3 °मर्खडितं; P °मगञ्जितं. — [c]) S °भ्रश्यत्रपं; P त्रस्यत्रपं. KP मात्रया; S1. 2 सत्रपात् (सत्रपा). — [d]) S3 °तादभ्यास°; P °तादभ्यस्य°. **565** — [b]) P घटालिंगन°. — [d]) P बाल्यं (वाम्यं). **566** — [b]) P °मपीयं. P °धिनोति ।. **567** — [a]) K °वारांनिधेः. — [b]) P °कुंभस्थलि ।. — [d]) P विश्रामंति यतस्तवस्मरहराः. P °केलिप्रियः. — [e]) K om. **568** — [a]) P अंते वाससि N दोः स्कन्दलीभ्यां. — [b]) S सख्यो मया चिंतितम् (S1 var. संचितम्) ।. — [c]) P पुनक्रीडां. — [d]) P °मुदधारयन्. — [e]) K एते प्रद्युम्नस्य ॥.

श्रोणीं तस्य करेऽधिरोहति पुनर्व्रीडाम्बुधौ मामथो
मज्जन्तीमुदतारयन्मनसिजो देवः स मूर्च्छागुरुः ॥ १० ॥
वल्लणस्य ॥

(569) P. 124a (शतानन्दस्य) यदेतद्धन्यानामुरसि युवतीसङ्गसमये
समारूढं किंचित्पुलकमिदमाहुः किल जनाः ।
मतिस्त्वेषास्माकं कुचयुगतटीचुम्बकशिला-
निवेशादाकृष्टः स्मरशरशलाकोत्कर इति ॥ ११ ॥
संकर्षणस्य ॥

570 S. 2.130.1 (कर्णोत्पलस्य) P. 131b अङ्गाकृष्टदुकूलया सरभसं गूढौ भुजाभ्यां स्तनाव्
आकृष्टे जघनांशुके कृतमधःसंसक्तमूरुद्वयम् ।
नाभीमूलनिबद्धचक्षुषि मयि व्रीडानताङ्ग्या तया
दीपः स्फूत्कृतवातवेपितशिखः कर्णोत्पलेनाहतः ॥ १२ ॥

571 P. 132a (anon) जिह्रेमि जागर्ति गृहोपकण्ठे सखीजनो वल्लभकौतुकेन ।
तदंशुकाक्षेपमधीरपाणे विमुञ्च काञ्चीमणयो रणन्ति ॥ १३ ॥
महोदधेः ॥

572 T. 296 S. 2.140.1 P. 132a (anon) कान्ते तल्पमुपागते विगलिता नीवी स्वयं बन्धनाद्
वासश्च श्लथमेखलागुणधृतं किंचिन्नितम्बे स्थितम् ।
एतावत्सखि वेद्मि केवलमहं तस्याङ्गसङ्गे पुनः
कोऽसौ कास्मि रतं नु किं कथमपि स्व↑ल्पापि मे न स्मृतिः ॥१४॥ ↑T. 50a
विकटनितम्बायाः ॥

---

569 — [c]) P वयं त्वेवं भ्रमः. — [d]) P समावेशाकृष्टः. P इव (इति). ○ ŚB. 3.314. **570** — [a]) S अंसाकृष्ट-; P अंसाहृष्ट-. — [b]) P हृतमधः. — [c]) P °निरुद्ध°. S तया (मयि). S प्रिये (तया). — [d]) S फूत्कृति°. ○ Smk. 77.9 (कर्णोत्पलस्य); Srb. p. 318.15; Śp. 3674 (कर्णोत्पलस्य). **571** — [b]) K वल्लभकंठकेन ।. **572** — [a]) P विलुलिता. — [b]) P °मेखलं विगलितं. — [d]) S1 रतं च किं शखि शपे; S2, 3 रतं च कीदृशमिति. ○ Amś. 101; Śp. 3747 (अमरुकस्य); Sbh. 2147 (अमरुकस्य); Smk. 86.17; Srb. p. 329.21; Skb. 5.44; ŚB. 2.387, 3.201; Daś. ad. 2.17; Rasm. 15; Vetālp. p. 49; Slp. 1.92; Kav. p. 67; KHA. 146; Smv. 17.5; Sl. 8a (रसमंजरी); Amd. 198.

अतिप्रौढा रात्रिर्बहलशिखदीपः प्रभवति 573 T. 297 P. 132a
प्रियः प्रेमारब्धस्मरविधिरसङ्गः परमसौ ।
सखि स्वैरं स्वैरं सुरतमकरोद्व्रीडितवपुर् ↑K. 42b
यतः पर्यङ्कोऽयं रिपुरिव कडत्कारमुखरः ॥ १५ ॥

धन्यासि यत्कथयसि प्रियसंगमेन नर्मस्मितं च वचनं च रसं च तस्य । 574 T. 298 S. 2.140.2 P. 132b
नीवीं प्रति प्रणिहिते तु करे प्रियेण सख्यः शपामि यदि किंचिदपि स्मरामि ॥१६॥
विद्यायाः ॥

जयति समरतान्तान्दोलनापाण्डगण्ड- 575 T. 299 P. 132b
स्थलकृतनिजवासस्वेदपूरानुजन्मा ।
श्लथतनुभुजबन्धप्राप्तदीर्घप्रसारो
मुखपरिमलमुग्धः कान्तयोः श्वासवातः ॥ १७ ॥

मनोजन्मप्रौढव्यतिकरशतायासविधिषु (576) T. 300 P. 133a
प्रियः प्रायो मुग्धो झगिति कृतचेतोभवविधिः ।
सहूंकारोज्जृम्भा स्मरपरवशा कान्तविमुखं
मुखं मुग्धापाङ्गं क्षिपति विरसं प्रौढयुवती ॥ १८ ॥

नवनवरहोलीलाभ्यासप्रपञ्चितमन्मथ- 577 T. 301
व्यतिकरकलाकल्लोलान्तर्निमग्नमनस्कयोः ।
अपि तरुणयोः किं स्यात्तस्यां दिवि स्पृहयालुता
मुकुलितदृशोरुद्भिद्यन्ते न चेद्विरहत्विषः ॥ १९ ॥

तस्यापाङ्गविलोकितस्य मधुरप्रोल्लासितार्धभ्रुवस् 578 T. 302
तस्य स्मेरशुचेः क्रमस्य च गिरां मुग्धाक्षराणां ह्रिया ।

---

573 — [a]) T1 °प्रोढी; T2 प्रौढी; P °प्रोढा· — [b]) P °विधिरसंगः· — [d]) T1 कडुंकौर-; T2 कडुत्कार-; P रटत्काल-· **574** — [a]) S °संगमेपि; P °संगमेथ. — [b]) P च रतिं च· — [c]) P करे तदीये· — [e]) P इति विद्यायाः· ○ Sbh. 2142; Sp. 3746 (विज्जकायाः); Kpk. 62; Kpd. p. 102; Bps. 55; Sd. ad 3.60; SK. 5.188; BIS. 3080 (1309) Kav. p. 67; Sm. 379 (अमरुकस्य); Smk. 86.15 (विज्जाकायाः); Ak. p. 166; Arjunavarman's com. on Amś. 101. **575** — [a]) P समरतन्तोर्ल्लोडना-. TP °पाण्डु°. — [b]) P स्तनहृतनिज-· P °स्वेदपूर्वा-· **576** — [a]) P °करलनापाश-· — [b]) P गमितहृतचेतोद्भवविधिः· — [d]) T2 मुग्धापांगा· T विरसप्रौढ-. **577** — [b]) K °वपुरकयोः·

भावानामपि तादृशां मृगदृशो हावानुगानामहो
नाधन्यः कुरुते प्ररूढपुलकैरातिथ्यमङ्गैर्जनः ॥ २० ॥
मनोविनोदस्यैतौ ॥

579 T. 303 S. 2.130.2 P. 133a
समाकृष्टं ↑ वासः कथमपि हठात्पश्यति मयि ↑ K. 43a
क्रमादूरुद्वंद्वं जरठशरगौरं मृगदृशः ।
तया दृष्टिं दत्त्वा महति मणिदीपे निपुणया
निरुद्धं हस्ताभ्यां झगिति मम नेत्रोत्पलयुगम् ॥ २१ ॥

580 T. 304 P. 133a
अनल्पं संतापं शमयति मनोजन्मजनितं
तथा शीतं स्फीतं हिमवति निशीथे ग्लपयति ।
तदेवं कोऽप्यूष्मा रमणपरिरम्भोत्सवमिलत्-
पुरन्ध्रीनीर↑न्ध्रस्तनकलशजन्मा विजयते ॥ २२ ॥ ↑ N. 17b

581 T. 305 S. 2.134.2 (सोह्लोकस्य) P. 133a (विद्याधरस्य)
नाधन्यान्विपरीतमोहनरसप्रेङ्खन्नितम्बस्थली-
लोलद्भूषणकिङ्किणीकलरवव्यामिश्रकण्ठस्वनम् ।
संरम्भश्लथकेशबन्धविगलन्मुक्ताकलापद्रुत-
श्वासच्छेदतरङ्गितस्तनयुगं प्रीणाति शृङ्गारिणी ॥ २३ ॥
सोन्नोकस्य ॥

582 T. 306 S. 2.139.4 P. 133b
शीत्कारवन्ति दरमीलितलोचनानि रोमाञ्चमुञ्चितनुघर्मकणावलीनि ।
एणीदृशां मकरकेतुनिकेतनानि वन्दामहे सुरतविभ्रमचेष्टितानि ॥ २४ ॥

583 T. 307 P. 133b
मुहुर्व्रीडावत्याः प्रतिहसितवत्याः प्रतिमुहुर्
मुहुर्विश्रान्ताया मुहुरभिनिविष्टव्यवसितेः ।
श्रमाम्भोभिस्तिम्यत्तिलकमलिकाघूर्णदलकं
मुखं लीलावत्या हरति विपरीतव्यतिकरे ॥ २५ ॥
सुरभेः ॥

---

579 — [a]) S तदा (मयि). — [b]) N जठर-. — [c]) P मणिदीपो. — [d]) P झतिति. S निजनेत्रो°. ○ Smk. 77.5; Srb. p. 318.10; Śp. 3677; Sab. 4.124. **580** — [a]) P जनयति मनो°. — [b]) P श्लथयति ।. — [d]) P पुरंध्रीनां रंध्र-. **581** — [a]) S1 °न्यान्परिवीत-. — [c]) S1 संरंभा-; P संरंभ. S °कलापत्रुटच्; P °कलापं द्रुतं. — [e]) T सोनोकस्य. **583** — [b]) P °व्यवसितैः ।.

आस्तां दूरेण विश्लेषः प्रियामालिङ्गतो मम । 584
स्वेदः किं न सरिन्नाथो रोमाञ्चः किं न पर्वतः ॥ २६ ॥ T. 308 P. 133b

चिरारूढप्रेमप्रणयपरिहासेन हृतया (585) T. 309
तदारब्धं तन्व्या न तु यदबलायाः समुचितम् । S. 2.135.5
अनिर्व्यूढे तस्मिन् प्रकृतिसुकुमाराङ्गलतया (कोङ्कस्य)
पुनर्लज्जालोलं मयि विनिहितं लोचनयुगम् ॥ २७ ॥

नखदशननिपातजर्जराङ्गी रतिकलहे परिपीडिता प्रहारैः ↑ । ↑ K. 43b 586
सपदि मरणमेव सा तु यायाद्यदि न पिबेदधरामृतं प्रियस्य ॥ २८ ॥ T. 310 P. 135b

मुग्धे तवास्मि दयिता दयितो भव त्वमित्युक्तया न हि न हीति शिरोऽवधूय । 587 T. 311
स्वस्मात्करान्मम करे वलयं क्षिपन्त्या वाचं विनाभ्युपगमः कथितो मृगाक्ष्या ॥२९॥ P. 136a

पततु तवोरसि सततं दयिताधम्मिल्लमल्लिकाप्रकरः । 588 T. 312
रतिरसरभसकचग्रहलुलितालकवल्लरीगलितः ॥ ३० ॥ P. 136a

बाणस्य ॥

आवृण्वाना झगिति जघनं मृदुकूलाञ्चलेन 589
प्रेङ्खत्क्रीडाकुलितकबरीबन्धनव्यग्रपाणिः । T. 313 S. 2.136.1
अर्धोच्छ्वासस्फुटनखपदालङ्कृताभ्यां स्तनाभ्यां (राजशेखरस्य) P. 137a
दृष्टा धाष्टर्यस्मृतिनतमुखी मोहनान्ते मया सा ॥ ३१ ॥ (राजशेखरस्य)

अभिनन्दस्य ॥

---

584 — b) T1KP °लिंगितो. — cd) P किल (किं न). ○ Śp. 3679; Sbh. 2087; Srb. p. 318.1. **585** — a) K हृद्यात् (हृतया). — ab) S पुरारूढप्रेमप्रबलरसरागेण कृ(S3 °हृ°)तया समारूढं(S3 °रब्धं)कर्तुं न हि यदबलाभावसदृशम् ।. ○ Sbh. 2129. **586** — a) P नखदर्पनिपात-. T °जर्जरांगा. — b) P विनिपी[डि]ता. ○ Sbh. 2126 (क्षेमेन्द्रस्य); Smk. 78.20 (क्षेमेन्द्रस्य). **587** — a) P पुरुषो भवन्तम्. — b) P विधूयः ।. — c) K क्षपन्त्यां. — d) K वात्रं किना-. P वादं विना-. ○ Sbh. 2127 (? शशिवर्धनस्य); Śp. 3699; Smk. 79.6; Srb. p. 320.13; Sab. 4.162. **588** — b) K °प्रसरः. — c) P °कुत्रग्रह-. — d) P °तालककवरी-. ○ Sbh. 2120 (भट्टबाणस्य); Śp. 3695 (बाणभट्टस्य); Srb. p. 320.2; Smk. 79.2 (बाणस्य). **589** — a) SP झटिति. — b) S प्रेंखह्लीलालुलित-. P °क्रीडाङ्कलितकवली-. — c) P अर्धग्रासस्फुट-. P कुचाभ्यां. — d) SP धाष्टर्यादवनतमुखी सा मया मोहनांते. ○ Smk. 80.5.

590 T. 314 हरति रतिविमर्दे लुप्तपत्राङ्कुरत्वात्
प्रकटनखपदाङ्कः किं च रोमाञ्चमुद्रः ।
हरिणशिशुदृशोऽस्या मुग्धमुग्धं हसन्त्याः
परिणतशरकाण्डस्निग्धपाण्डुः कपोलः ॥ ३२ ॥

वीर्यमित्रस्य ॥

(591) T. 315 S. 2.136.2 करकिसलयं धूत्वा धूत्वा विमार्गति वाससी
क्षिपति सुमनोमालाशेषं प्रदीपशिखां प्रति ।
स्थगयति करैः पत्युर्नेत्रे विहस्य समाकुला
सुरतविरतौ रम्या तन्वी मुहुर्मुहुरीक्षितुम् ॥ ३३ ॥

592 T. 316 P. 136a (? बाणस्य) विश्रान्तिं नूपुरे याते श्रूयते रसनाध्वनिः ।
प्रायः कान्ते रतिश्रान्ते कामिनी पुरुषायते ॥ ३४ ॥

(593) T. 317 S. 2.133.2 P. 136a भावोद्गाढमुपोढकम्पपुलकैरङ्गैः समालिङ्गितं
रागाच्चुम्बितमभ्युपेत्य वदनं पीतं च वक्त्रामृतम् ।
जल्पन्त्यैव मुहुर्न ↑ नेति निभृतं प्रध्वस्तचारित्रया ↑K. 44a
निःशेषेण समापितो रतविधिर्वाचा तु नाङ्गीकृतः ॥ ३५ ॥

(594) T. 318 P. 136b यत्पीनस्तनभारलालसलसद्वासःस्फुरद्गण्डया
तन्वङ्ग्या रभसार्पितं सरभसं वक्त्रं मुहुः पीयते ।
तच्छ्लाघ्यं सुरतं च तत्तदमृतं तद्वस्तु तद्ब्रह्म तच्
चेतोहारि तदेव तत्किमपि तत्त्वान्तरं सर्वथा ॥ ३६ ॥

(595) T. 319 न बत विधृतः काञ्चीस्थाने करः श्लथवाससि
प्रहितमसकृद्दीपे चक्षुर्घनस्थिरतेजसि ।
कुचकलशयोरूढः कम्पस्तया मम संनिधौ
मनसिजरुजो भावैरुक्ता वचोभिरपह्नुताः ॥ ३७ ॥

अभिनन्दस्य ॥

---

591 — [c]) S करं. T पत्युर्नेत्रं. — [d]) S3 °रीक्षते ॥. ○ Sbh. 2105; Śp. 3706 (अमरुकस्य); Smk. 80.3 (अमरुकस्य); Srb. p. 321.17; Vām. ad 5.2.8. (*a* only); Ssm. 705; KHA. 735; Slp. 1.95; Smv. 18.3. **592** — [a]) T नूपुरे. P जाते (याते). ○ Śp. 3696; Sab. 4.161; Srb. 320.1. **593** — [a]) P °समूढकंप-. — [b]) S °मप्युपेत्य. — [c]) S प्रस्तब्ध-. — [d]) P बत (रत-). **594** — [a]) P °लसद्बाष्प-. — [c]) K तत्तदनृतं. — [d]) T चैतोहारि. P तत्वान्तरे.

हर्षाश्रुदूषितविलोचनया मयाद्य किं तस्य तत्सखि निरूपितमङ्गमङ्गम् । 596 T. 320 S. 2.140.4 (अचलदासस्य) P. 136b (anon)
रोमाञ्चकञ्चुकतिरस्कृतदेहया वा ज्ञातानि तानि परिरम्भसुखानि किं वा ॥ ३८ ॥
अचलस्य ॥

स कस्मान्मे प्रेयान् सखि कथमहं तस्य दयिता (597) T. 321
यतो मां स्पृष्ट्वैव स्नपयति करं स्वेदपयसा ।
विलोक्याश्लेषादप्यवहित इवामील्य नयने
व्युदञ्चद्रोमाञ्चस्थगितवपुरालिङ्गति स माम् ॥ ३९ ॥

किमपि किमपि मन्दं मन्दमासत्तियोगाद् 598 T. 322
अविचलितकपोलं जल्पतोश्च क्रमेण ।
अशिथिलपरिरम्भव्यापृतैकैकदोष्णोर्
अविदितगतयामा रात्रिरेव व्यरंसीत् ॥ ४० ॥
भवभूतेः ॥

दाक्षिण्यादभिमानतो रसवशाद्विश्रामहेतोर्मम 599 T. 323 S. 2.135.4 (महाकवेः)
प्रागल्भ्याद्यदनुष्ठितं मृगदृशा शक्यं न त↑द्योषिताम् ↑ । ↑ K. 44b ↑ N. 18a
निर्व्यूढं न यदा तया तदखिलं खिन्नैस्तरत्तारकैः
सव्रीडैश्च विलोकितैर्मयि पुनर्न्यस्तः समस्तो व्ययः ॥ ४१ ॥

वलितमनसोरप्यन्योन्यं समावृतभावयोः (600) T. 324
पुनरुपचितप्रायप्रेम्णोः पुनस्त्रपमाणयोः ।
इह हि निबिडव्रीडानङ्गज्वरातुरचेतसोर्
नवतरुणयोः को जानीते किमद्य फलिष्यति ॥ ४२ ॥
लक्ष्मी↑धरस्य ॥ ↑ T. 51b

द्रष्टुं केतकपत्रगर्भसुभगामूरुप्रभामुत्सुकस् (601) S. 2.125.3
तत्संवाहनलीलया च शनकैराक्षिप्तचण्डातकः ।
लज्जामुग्धविलोचनस्मितसुधानिर्धौतबिम्बाधरं
कम्पप्रश्लथबाहुबन्धनमसावालिङ्गितो बालया ॥ ४३ ॥

---

596 — a) S हर्षाश्रुपूरित-. — b) T तत्सुखि. P °मंदमंदम् ।. — c) P रोमांचकं चरति निष्कृतदेहयाच्चा. — e) S1 प्रचल-. **598** — d) T रात्रिरेवं. ◯ Ut. 1.27; Daś. ad 4.63; Smk. 78.21 (भवभूतेः); Bps. 81; ŚB. 3.21; Nāṭ. ad 112. **599** — a) S3 °दतिमाननो. S1.2 °हेतुर्मम. — b) KS प्रागल्भ्यात्तदनु-. S यद्योषिताम् ।. — d) TS भरः (व्ययः). **601** — a) S °गर्भपत्र-. — b) S शनकैरुत्क्षिप्त-. — c) S °विलोचनं. — d) S1.2 lac. S3 किंचिद्विश्लथबाहु-.

602 निद्रार्तं किल लोचनं मृगदृशा विश्लेषयन्त्या कथां
दीर्घापाङ्गसरित्तरङ्गतरलं शय्यामनुप्रेषितम् ।
उज्जृम्भः किल वल्लभोऽपि विरते वस्तुन्यपि प्रस्तुते
घूर्णन्ती किल सापि हूंकृतवती शून्यं सखी दक्षिणा ॥ ४४ ॥

603 S. 2.82.1 (अमरोः) दृष्ट्वैकासनसंस्थिते प्रियतमे पश्चादुपेत्यादराद्
एकस्या नयने निमील्य विहितक्रीडानुबन्धच्छलः ।
तिर्यग्वर्तितकन्धरां सपुलकस्वेदोद्गमोत्कम्पिनीम्
अन्तर्हासचलत्कपोलफलकां धूर्तोऽपरां चुम्बति ॥ ४५ ॥

604 कुचोपान्तं कान्ते लिखति नखराग्रैरकलितं
ततः किञ्चित्पश्चाद्वलति च मुखेन्दौ मृगदृशः ।
बहिर्व्याजामर्षप्रसरपरुषान्तर्गतरसा
निरीक्ष्या रे मायी किमिदमिति पूर्वा विजयते ॥ ४६ ॥
जीवचन्द्रस्य ॥

605 S. 2.119.2 (योगेश्वरस्य) आश्लेषे प्रथमं क्रमादपहृते हृद्येऽधरस्यार्पणे
केलिद्यूतविधौ पणं प्रियतमे कान्तां पुनः पृच्छति ।
अन्तर्गूढविगाढसंभ्रमरसस्फारीभवद्गण्डया
तूष्णीं शारिविसारणाय निहितः स्वेदाम्बुगर्भः करः ॥ ४७ ॥
राजशेखरस्य ↑ ॥ ↑ K. 45a

606 S. 2.119.1 P. 126a आश्लेषचुम्बनरतोत्सवकौतुकानि क्रीडा दुरोदरपणः प्रतिभूरनङ्गः ।
भोगः स यद्यपि जये च पराजये च यूनोर्मनस्तदपि वाञ्छति जेतुमेव ॥ ४८ ॥
मुरारेः ॥

---

602 — [a]) K कथं. — [c]) K प्रस्थिते. **603** — [a]) S पिधाय (निमील्य). S1.2 °बंधच्छलात्. — [c]) S ईषद्वक्रिम(S3 °त°)कंधरः सपुलकः प्रेमो(S1 °स्नेहो°)ल्लसन्मानसां. — [d]) S °हासलसत्. ○ Amś. 19 Sbh. 2069 (अमरुकस्य); Śp. 3575 (अमरुकस्य); Srb. p. 311.16. Dāś. ad 2.19, 2.52 (अमरुशतके); Sab. 2.40 (अमरकस्य); Kav. p. 47; Kvv. p. 61; Skb. 1.99. 5.370; ŚB. 2.217, 3.108; BIS. 2937 (1235); Māṇikyacandra's com. Saṃketa ad Kpk. (8) 72. Bps. 58; Amd. 191; Sd. ad 3.64, 8.16 (*a* only); Vām. ad 3.2.4; KHA. 99. **605** — [a]) KS3 आश्लेष-; S1.2 आश्लेषः. S क्रमेण विजिते कृत्ये धनस्यार्पणं. — [c]) S °गाढवि(S1 °नि°)गूढमन्मथ-. N °सर- (°रस-). — [d]) S स्वैरं (तूष्णीं). ○ Smk. 75.5 (गोपादित्यस्य); Śp. 3664; Srb. p. 316.6; KHA. 172; Skb. 5.320; ŚB. 2.31, 3.198; Sab. 4.116. **606** — [a]) P आश्लेषचंदन-. — [b]) P °पणं. — [c]) P भोगः समुद्यपि. ○ Anr. 7.115; Śp. 3661 (मुरारेः); Smk. 75.7 (श्रीमुरारेः); Srb. p. 316.2; Ssm. 803.

कलहकलया यत्संवृत्यै त्रपावनताननाः 607
पिहितपुलकोद्भेदं सुभ्रूश्चकर्ष न कञ्चुकम् ।
दयितमभितस्तामुत्कण्ठां विवव्रुरनन्तरं
झटिति तटिति त्रुट्यन्तोऽन्तः स्तनांशुकसन्धयः ॥ ४९ ॥

रतिपतिधनुर्ज्याटङ्कारो मदद्विपडिण्डिमः 608
सपुलकजलप्रेमप्रावृट्पयोधरगर्जितम् ।
निधुवनयुधस्तूर्यातोद्यं जहार नतभ्रुवां
जघनसरसीहंसस्वानः श्रुतिं रसनारवः ॥ ५० ॥

युगलमगलत्तर्षोत्कर्षे तरूत्पलगौरयोः 609
पटुविघटनादूर्वोः पूर्वं प्रिये परिपश्यति ।
श्रुतिकुवलयं दीपोच्छित्त्यै निरास यदङ्गना
ज्वलति रसनारोचिर्दीपे तदाप निरर्थताम् ॥ ५१ ॥

दशनदशनैरोष्ठौ मम्लौ न पल्लवकोमलौ 610
व्यसहत नखच्छेदानङ्गं शिरीषमृदुच्छवि ।
न भुजलतिकागाढाश्लेषैः श्रमं ललिता ययुर्
युवतिषु किमप्यव्याख्येयं स्मरस्य विजृम्भितम् ॥ ५२ ॥

किमुपगमिता भर्त्रा तप्तद्विलोहवदेकताम् 611
उत रमयितुः स्यूताङ्गेऽङ्गे शितैः स्मरसायकैः ।
विलयनमथ प्राप्ता रागानलोष्मभिरित्यहो
न पतिभुजयोर्निष्यन्दान्तः प्रिया निर↑वीयत ॥ ५३ ॥ ↑T. 53a
काश्मीरभट्टश्रीशिवस्वामिनश्चैते ॥ ↑ ↑N. 18b

॥ इति संभोगव्रज्या ॥ १९ ॥

---

607 — [b]) K °कर्षण-. — [d]) N (?) त्र्युट्यंतो. ○ Kap. 14.10. — [b]) झटिति झटिति; Sbh. 2055. **608** — [c]) N °युधि-. ○ Kap. 14.19. **609** — [d]) K om. 6 letters. ○ Kap. 14.24. **610** — [a]) K °नैरोष्णौ. ○ Kap. 14.28. **611** — [b]) K स्फूताङ्गेऽङ्गे. — [e]) K om. काश्मीर°. ○ Kap. 14.29; Sbh. 2099 (श्रीशिवस्वामिनः). Vrajyā **20** : K °समाप्ति° and om. त्रिह°.

॥ ततः समाप्तनिधुवनचिह्नव्रज्या ॥ २० ॥

612 T. 325 S. 2.128.1 (कस्यापि) P. 119*a*, 137*a* (both anon)

राजन्ति कान्तनखरक्षतयो मृगाक्ष्या लाक्षारसद्रवमुचः कुचयोरुपान्ते ।
अन्तःप्रवृद्धमकरध्वजपावकस्य शङ्के विभिद्य हृदयं निरगुः स्फुलिङ्गाः ॥ १ ॥
राजशेखरस्य ॥

613 T. 326 S. 2.128.2 P. 137*a*

जयन्ति कान्तास्तनमण्डलेषु विटार्पितान्यार्द्रन↑खक्षतानि । ↑K. 45*b*
लावण्यसंभारनिधानकुम्भे मुद्राक्षराणीव मनोभवस्य ॥ २ ॥

614 T. 327

क्वचित्ताम्बूलाङ्कः क्वचिदगरुपङ्काङ्कमलिनः
क्वचिच्चूर्णोद्गारैः क्वचिदपि च सालक्तकपदः ।
वलीभङ्गाभोगेष्वलकपतिताकीर्णकुसुमः
स्त्रियाः सर्वावस्थं कथयति रतं प्रच्छदपटः ॥ ३ ॥

615 T. 328 S. 2.128.3 P. 137*b*

पीनतुङ्गकठिनस्तनान्तरे कान्तदत्तमबला नखक्षतम् ।
आवृणोति विवृणोति चेक्षते लब्धरत्नमिव दुःखितो जनः ॥ ४ ॥

616 T. 329 S. 2.141.4 (भवभूतेः) P. 113*b*

उषसि गुरुसमक्षं लज्जमाना मृगाक्षी रतिरुतमनुकर्तुं राजकीरे प्रवृत्ते ।
तिरयति शिशुलीलानर्तनच्छद्मतालप्रचलवलयमालास्फालकोलाहलेन ॥ ५ ॥

(617) T. 330

प्रदोषे दम्पत्योर्निजरुचि विभिन्ने प्रणयिनोर्
विभिन्ने संपन्ने घनतिमिरसंकेतगहने ।
रतौत्सुक्यात्ताम्यत्तरलमनसोः पर्यवसिते
कृतार्थत्वेऽन्योन्यं तदनु विदितौ किं न कुरुताम् ॥ ६ ॥

618 T. 331

पश्यसि नखसंभूतां रेखां वरतनु पयोधरोपान्ते ।
किं वाससा स्तनान्तं रुणत्सि, हिमरुचिकृते वच्मि ॥ ७ ॥

---

612 — [a]) T1 कांतिनख°. — [b]) NK लाक्ष्या°. P °रुग- (°रस-). P1 °रुपास्ते. — [c]) P2 अन्ते प्ररूढ-. — [d]) NT1 निजगुः; S1 निविशुः. **613** — [b]) P प्रियार्पिता°. ○ Sbh. 1541. **614** — [c]) N भोगेष्वकल°. — [d]) K प्रच्छदपदम्. ○ Amś. 107; Sbb. 2131; Śp. 3700; Sd. ad 3.60; Daś. ad 2.18; Smk. 79.9; Srb. p. 328.14. — [b]) all °चूर्णोद्गारी. **615** — [a]) S2 °गुणांतरे. — [c]) S वीक्षते. — [d]) S निर्धनो; P दुर्गतो (दुःखितो) ○ Sab. 1.106 (*cdab*); Slp. 1.18. **616** — [b]) S1 प्रतिरुत°. P कीरराजे. — [c]) P सुतलीला°. — [d]) P °लीलाकोल्कोला°. **617** — [a]) T निजरुजि. — [d]) T किं नु. **618** — [d]) T1 °कृते वग्मि; T2 °कृतेवाह्वि.

यद्रात्रौ रहसि व्यपेतविनयं दृष्टं रसात्कामिनोर् (619) T. 332
अन्योन्यं शयनीयमीहितरसव्यासिप्रवृत्तस्पृहम् ।
तत्सानन्दमिलदृशोः कथमपि स्मृत्वा गुरूणां पुरो
हासोद्भेदनिरोधमन्थरमिलत्तारं कथंचित्स्थितम् ॥ ८ ॥

किं भूषणेन रचितेन हिरण्मयेन किं रोचनादिरचितेन विशेषकेण । 620 T. 333 P. 138a
आर्द्राणि कुङ्कुमरुचीनि विलासिनीनामङ्गेषु किं नखपदानि न मण्डलानि ॥ ९ ॥

दम्पत्योर्निशि जल्पितं गृहशुकेनाकर्णितं यद्वचः 621 T. 334 S. 2.141.5 (अमरोः) P. 114a
प्रातस्तद्गुरुसंनिधौ निगदतस्तस्यैव तारं वधूः ।
हाराकर्षितपद्मरागशकलं विन्यस्य चञ्चोः पुरो
व्रीडार्ता प्रकरोति दाडिमफलव्याजेन वाग्बन्धनम् ॥ १० ॥ ↑K. 46a

प्रयच्छाहारं मे यदि तव रहोवृत्तमखिलं (622) T. 335 S. 2.141.1 (डिम्बोकस्य) P. 124a (बिम्बोकस्य)
मया वाच्यं नोच्चैरिति गृहशुके जल्पति शनैः ।
वधूवक्त्रं व्रीडाभरनमितमन्तर्विहसितं
हरत्यर्धोन्मीलन्नलिनमलिनावर्जितमिव ॥ ११ ॥

नखक्षतं यन्नवचन्द्रसंनिभं स्थितं कृशाङ्गि स्तनमण्डले तव । 623 T. 336 S. 2.128.4
इदं तरीतुं त्रिवलीतरङ्गिणीं विराजते पञ्चशरस्य नौरिव ॥ १२ ॥

हंहो कान्त रहोगतेन भवता यत्पूर्वमावेदितं 624 T. 337 S. 2.24.1
निर्भिन्ना तनुरावयोरिति मया तज्जातमद्य स्फुटम् ।
कामिन्या स्मरवेदनाकुलदृशा यः केलिकाले कृतः
सोऽत्यर्थं कथमन्यथा दहति मामेष त्वदोष्ठव्रणः ॥ १३ ॥

---

619 ○ Sbh. 2212 (अमरुकस्य); Śp. 3741 (अमरुकस्य); Srb. p. 328.18; Smk. 82.30; Amś. 150 (from Sbh.). **620** — [b]) P भूषणादि-. — [c]) P अंगानि कुंकुम-. — [d]) T मंडनानि. ○ Sbh. 2165 (भट्टकुमारस्य). **621** — [a]) P निज- (निशि). S जल्पतोर्. — [b]) SP तत्प्रातर्गुरु-. P निगदितस्. SP तस्योपहारं वधूः. — [c]) SP कर्णालंकृत- (S3 °ति-). P °सकलं. SP चंचूपुटे. — [d]) S3 विदधाति. ○ Amś. 16; Śp. 3743; Sbh. 2214; Srb. p. 328.19; Kuv. p. 173; Ak. p. 358; Sab. 4.62 (अमरुकस्य); Ssm. 401; BIS. 2710 (1109); Slp. 1.28; Bps. 60. **622** — [c]) SP वधूर्वक्त्रं. P °विकसितं. — [d]) T °मनिलावर्जित-. ○ Amś. 117; Smk. 77.12. **624** — [b]) S तज्ज्ञातम्. — [c]) S3 °कुलहृदा. — [d]) S तुदति (दहति).

625 T. 338 अभिमुखपतयालुभिर्ललाटश्रमसलिलैरविधौतपत्रलेखः ।
कथयति पुरुषायितं वधूनां मृदितहिमद्युतिदुर्मनाः कपोलः ॥ १४ ॥
मुरारेः ॥

626 T. 339 नखपदवलिनाभीसंधिभागेषु लक्ष्यः
क्षतिषु च दशनानामङ्गनायाः संशेषः ।
अपि रहसि कृतानां वाग्विहीनोऽपि जातः
सुरतविलसितानां वर्णको वर्णकोऽसौ ॥ १५ ॥

627 T. 340 नवनखपदमङ्गं गोपयस्यंशुकेन स्थगयसि पुनरोष्ठं पाणिना दन्तदष्टम् ।
प्रतिदिशमपरस्त्रीसङ्गशंसी विसर्पन्नवपरिमलगन्धः केन शक्यो वरीतुम् ॥ १६ ॥
माघस्यैतौ ॥

628 T. 341 S. 2.128.5 काश्मीरपङ्कखचितस्तनपृष्ठताम्रपट्टावकीर्णदयितार्द्रनखाक्षराली ।
एणीदृशः कुसुमचापनरेन्द्रदत्ततारुण्यशासनमिव प्रकटीकरोति ॥ १७ ॥
दक्षस्य ॥

629 T. 342 अधरः पद्मरागोऽयमनर्घः सव्रणोऽपि ते ।
मुग्धे हस्तः किमर्थोऽयमपार्थ इह दीयते ॥ १८ ॥

630 T. 343 P. 124a (anon) दरम्लानं वासो लुलितकुसुमालंकृति शिरः ↑ N. 19a
श्लथालोकं चक्षुः सरसनखलेखाङ्कितमुरः । ↑ K. 46b
लसत्काञ्चीग्रन्थिस्फुरदरुणरत्नांशु जघनं
प्रियाङ्गोन्मृष्टाङ्ग्या विषमिदमियद्भावकनृणाम् ॥ १९ ॥
वल्लणस्य ॥

(631) T. 344 S. 2.141.2 (मार्जारस्य) P. 138a प्रत्यूषे गुरुसंनिधौ गृहशुके तत्तद्रहोजल्पितं
प्रस्तोतुं परिहासकारिणि पदैरधोंदितैरुद्यते ।

---

625 — [b]) K °रवधौत-. ◌ Anr. 7.107. — [c]) °रवधृत-. — [d]) द्युतिनिर्मलः; Srb. p. 320,11. **626** ◌ Śiś. 11.29. **627** — [a]) TK द्रवनखपदभंगं (K °मंगं). ◌ Śiś. 11.34; Sbh. 2171 (माघस्य); Daś. ad 2.23, 4.55; Sd. p. 82; At. p. 64; Rasm. 3.5; KHA. 713. **628** — [b]) S1 पर्णावकीर्ण-. S1 °नखक्षतानां; S2.3 °नखक्षताली. — [c]) T °परेंद्र; S1.2 °नवेंद्र-. S3 °दत्ता.— [d]) S1.2 lac. S3 जैत्रप्रशस्तिरिव चित्रलिपिर्विभाति **629** — [a]) T2 अधर-. — [cd]) K किमर्थोऽयमयार्थ. **630** — [d]) P विषमितमियं. **631** — [b]) P नैरुच्यते. — [c]) S1.3 भयार्ता वधूं.

क्रीडाशारिकया निलीय निभृतं त्रातुं त्रपार्तां वधूं
प्रारब्धः सहसैव संभ्रमकरो मार्जारगर्जारवः ॥ २० ॥

तल्पे चम्पककल्पिते सखि गृहोद्यानेऽद्य सुप्तासि किं 632 T. 345
तत्किञ्जल्कचयं न पश्यसि कुचोपान्ते विमर्दारुणम् ।
आः किं छद्मविदग्धमानिनि मयि ब्रूषे पुरोभागिनि
क्रूरैरुल्लिखितास्मि तत्र कुसुमान्युच्चिन्वती कण्टकैः ॥ २१ ॥
सोन्नोकस्य ॥

इतः पौरस्त्यायां ककुभि विवृणोति क्रमदलत्- (633) T. 346
तमिस्रामर्माणं किरणकणिकामम्बरमणिः ।
इतो निष्क्रामन्ती नवरतिगुरोः प्रोञ्छति वधूः
स्वकस्तूरीपत्राङ्कुरमकरिकामुद्रितमुरः ॥ २२ ॥

प्रभाते पृच्छन्तीरनुरहसिवृत्तं सहचरीर् 634 T. 347 P. 138a
नवोढा न व्रीडामुकुलितमुखीयं सुखयति ।
लिखन्तीनां पत्राङ्कुरमनिशमस्यास्तु कुचयोश्
चमत्कारो गूढं करजपदमासां कथयति ॥ २३ ॥
मुरारेरेतौ ॥

॥ इति समाप्तनिधुवनचिह्नव्रज्या ॥ २० ॥

॥ ततो मानिनीव्रज्या ॥ २१ ॥

मानोन्नतेत्यसहनेत्यतिपण्डितेति 635 T. 348 P. 144a
मय्येव धिक्कृतिरनेकमुखी सखीनाम् ।
आकारमात्रमसृणेन विचेष्टितेन
धूर्तस्य तस्य हि गुणानुपवर्णयन्ति ॥ १ ॥
लक्ष्मीधरस्य ॥

---

633 — [b]) T1K तमिश्रा-. — [c]) K प्रोञ्छित-. ○ Anr. 4.3; Srb. p. 324.39. **634** — [a]) T2 °रहस-. P °रभस-. P सहचरी. — [b]) P सुखयती ।. — [c]) N मणिश°. — [e]) NK मुरारेः (as N om. 633). ○ Anr. 4.6; Srb. p. 328.13; Jayaratha's com. As. p. 76. Vrajyā **21** : T1 माननी°.; K मालिनी°. **635** — [d]) P गुणाननु-. ○ Śp. 3547; Smk. 84.6; Srb. p. 308.5; Śkb. ad 5.178; Sab. 7*a*; ŚB. 4.617, 4.643.

636 T. 349 S. 2.46.1 (अमरोः) P. 144b

वलतु तरला दृष्टादृष्टिः खला सखि मेखला
स्खलतु कुचयोरुत्कम्पान्मे विदीर्यतु कञ्चुकम् ।
तदपि न मया संभाष्योऽसौ पुनर्दयितः शठः
स्फुटति हृदयं मौनेना↑न्तर्न मे यदि तत्क्षणात् ॥ २ ॥ ↑K. 47a

अमरुकस्य ॥

637 T. 350

तदेवाजिह्माक्षं मुखमविषदास्ता गिर इमाः
स एवाङ्गाक्षेपो मयि सरसमाश्लिष्यति तनुम् ।
यदुक्तं प्रत्युक्तं तदपटु शिरःकम्पनपरं
प्रिया मानेनाहो पुनरपि कृता मे नववधूः ॥ ३ ॥

शम्बूकस्य ॥

638 T. 351 S. 2.49.4 (अमरोः)

यदि विनिहिता शून्या दृष्टिः किमु स्थिरकौतुका
यदि विरचितो मौने यत्नः किमु स्फुरितोऽधरः ।
यदि नियमितं ध्याने चक्षुः कथं पुलकोद्गमः
कृतमभिनयैर्दृष्टो मानः प्रसीद विमुच्यताम् ॥ ४ ॥

अमरुकस्य ॥

639 T. 352 S. 2.44.2 (अमरोः)

एकत्रासनसंस्थितिः परिहृता प्रत्युद्गमाद्दूरतस्
ताम्बूलारचनच्छलेन रभसाश्लेषक्रमो विघ्नितः ।
संलापोऽपि न मिश्रितः परिजनं व्यापारयन्त्यान्तिके
भर्तुः प्रत्युपचारतश्चतुरया कोपः कृतार्थीकृतः ॥ ५ ॥

श्रीहर्षस्य ॥

---

636 — [a]) P वलयतु चपला दृष्टिः खला· TKS धृष्टा (दृष्टा°). — [c]) S संभाव्योऽसौ; P संभास्योसौ. ○ Sbh. 1575; (अमरुकस्य); Smk. 55.2 (अमरुकस्य); Amś. 146. **637** — [b]) T °समालिंगति· ○ Sbh. 1577; Śp. 3538 (संकुलस्य); Sab. 30a (संकुलस्य); Srb. p. 311.15; ŚB. 4.607, 4.621. **638** — [d]) S_1 °नयैर्दुष्टो· ○ Sbh. 1625 (अमरोः); Amś. 149 (from Sbh.). **639** — [b]) S तांबूलानयन-. S °साश्लेषोऽपि संविघ्नितः ।. — [c]) S आलापोऽपि· S तया (°न्तिके). — [d]) S कांतं (भर्तुः). NK °श्चतुरयो· ○ Amś. 18; Smk. 55.6 (अमरानंदस्य, var. पुलिन्दस्य); Sbh. 1583 (पुलिनस्य); Śp. 3534; Srb. p. 358.59; Ssm. 385; Daś. ad 2.19 (अमरुशतके); Skb. 5.436; ŚB. 3.209, 3.348, 3.372, 4.419, 4.583; BIS. 1363 (524); Amd. ad 3.63; Rast. 30; Sd. p. 44; KHA. 702.

यद्वक्त्राभिमुखं मुखं विनिहितं दृष्टिर्धृता चान्यतस् 640 T. 353 S. 2.46.4 (अमरोः) P. 144b
तस्यालापकुतूहलाकुलतरे श्रोत्रे निरुद्धे मया ।
हस्ताभ्यां च तिरस्कृतः सपुलकः स्वेदोद्गमो गण्डयोः
सख्यः किं करवाणि यान्ति शतधा यत्कञ्चुके संधयः ॥ ६ ॥

दूरादुत्सुकमागते विचलितं संभाषिणि स्फारितं 641 T. 354 S. 2.50.4 (अमरोः)
संश्लिष्यत्यरुणं गृहीतवसने कोपाञ्चितभ्रूलतम् ।
मानिन्याश्चरणानतिव्यतिकरे बाष्पाम्बुपूर्णं क्षणाच्
चक्षुर्जातमहो प्रपञ्चचतुरं जातागसि प्रेयसि ॥ ७ ॥
रतिपालस्य ॥

वचोवृत्तिर्मा भूद्गलतु च न वा वक्त्रमभितो (642) T. 355
न नाम स्याद्बाष्पापगमविषदं लोचनयुगम् ।
समाश्वासस्तेन प्रणतशिरसः पत्युरभवत्
प्रिया प्रौढक्रोधाप्यपहृतवती यन्न चरणौ ॥ ८ ॥
बोपालितस्य ॥

किं पादान्ते पतसि विरम स्वामिनो हि स्वतन्त्राः 643 T. 356 S. 2.47.1 (भावदेव्याः) P. 144b
कंचित्कालं क्वचिदपि रतिस्तेन कस्तेऽपराधः । ↑K. 47b
आगस्कारिण्यहमिह यया जीवितं त्वद्वियोगे
भर्तृप्राणाः स्त्रिय इति ननु त्वं मयैवानुनेयः ॥ ९ ॥ ↑N. 19b
वाक्कूटस्य ॥

यद्गम्यं गुरुगौरवस्य सुहृदो यस्मिन् लभन्तेऽन्तरं 644 T. 357 P. 145a
यद्दाक्षिण्यरसाद्भिया च सहसा नर्मोपचाराण्यपि ।

---

640 — [a]) T2S तद्वक्त्रा°. S विनमितं. S दृष्टिः कृता; P दृष्टिं कृता. K नान्यतस्. — [c]) S हस्ताभ्यामपि वारितः. — [d]) S यांति सहसा. P यत्कुंचुके संयुधः. ○ Amś. 11; Śp. 3535 (अमरुकस्य); Sbh. 1581; Srb. p. 309.12; KHV. 174; SK. 5.319; BIS. 2484 (996); ŚB. 4.616; Smk. 55.5 (अमरुकस्य). **641** — [a]) S1 विवलितं; S3 विकसितं. — [b]) S1, 2 कोपानत-. — [c]) S2, 3 °पूर्णेक्षणं. — [d]) K जाता शशि-. ○ Amś. 49; Srb. p. 358.61; Smk. 55.3 (अमरुकस्य); Śp. 3539; Kpk. 30; Kpd. p. 72, p. 268; KHA. 95; Skb. 5.16; ŚB. 3.119, 4.415, 4.873; Bps. 47; BIS. 2915 (1219); Kav. p. 47; Nāṭ. ad 125. **643** — [a]) P लुठसि (पतसि). — [b]) S3 क्वचिदसि. S रतस्तेन; P बत स्तेन. — [c]) S3P मया (यया). P तद्वियोगे. — [d]) P °वात्मनेयः. ○ Smk. 57.14; PG. 381. **644** — [b]) P सरुषा नर्मोपचारिण्यपि. — [c]) P यल्लज्जां. P सपर्यैर्. ○ Sbh. 1626; Śp. 3561; Smk. 57.30 (अमरुकस्य); Srb. p. 307.67.

यल्लज्जा निरुणद्धि यत्र शपथैरुत्पाद्यते प्रत्ययस्
तत्किं प्रेम स उच्यते परिचयस्तत्रापि कोपेन किम् ॥ १० ॥

645 T. 358 S. 2.46.3 P. 147*b* भ्रूभङ्गो गुणितश्चिरं नयनयोरभ्यस्तमामीलनं
रोद्धुं शिक्षितमादरेण हसितं मौनेऽभियोगः कृतः ।
धैर्यं कर्तुमपि स्थिरीकृतमिदं चेतः कथंचिन्मया
बद्धो मानपरिग्रहः परिकरे सिद्धिस्तु दैवे स्थिता ॥ ११ ॥

धर्मकीर्तेः ॥

646 T. 359 S. 2.47.2 (अमरोः) तथाभूदस्माकं प्रथममविभिन्ना तनुरियं
ततोऽनु त्वं प्रेयानहमपि हताशा प्रियतमा ।
इदानीं नाथस्त्वं वयमपि कलत्रं किमपरं
मयाप्तं प्राणानां कुलिशकठिनानां फलमिदम् ॥ १२ ॥

भावकदेव्याः ॥

647 T. 360 S. 2.47.5 (अचलस्य) P. 147*b* यदा त्वं चन्द्रोऽभूरविकलकलापेशलवपुस्
तदाहं जातार्द्रा शशधरमणीनां प्रतिकृतिः ।
इदानीमर्कस्त्वं खररुचिसमुत्सारितरसः
किरन्ती कोपाग्नीनहमपि रविग्रावघटिता ॥ १३ ॥

अचलसिंहस्य ॥

648 T. 361 S. 2.47.4 (अमरोः) P. 147*b* कोपो यत्र भ्रुकुटिरचना निग्रहो यत्र मौनं
यत्रान्योन्यस्मितमनुनयो दृष्टिपातः प्रसादः ।

---

645 — [a]) SP भ्रूभेदो. S रचित°. P °नयोरत्यंत-. — [b]) P मौनेतियोगः. — [d]) S °ग्रहे परिकरः. P दैवस्थिता. — [e]) S1 also adds अमरोः. ○ Amś. 97; Sbh. 1578 (अमरुकस्य); Smk. 55.4 (अमरुकस्य); Srb. p. 358.67; Nami Sādhu ad Rudraṭa 6.46; PG. 231 (अमरोः); BIS. 4649 (2084); Slp. 1.93; SG. 71*a*; ŚB. 3.396, 4.615, 4.633. **646** — [e]) K om. ○ Amś. 69; Sbh. 1622; Śp. 3558 (अमरुकस्य); Srb. p. 313.65; Smk. 57.4 (अमरुकस्य); Pad. p. 55.14 (अमरुकस्य); Kuv. p. 130; KHA. 706; Ssm. 384; BIS. 4142 (1801); Slp. 1.81; SG. 72*a*; cf. ŚB. 4.592, 4.617. **647** — [b]) S तदार्द्रा जाताहं. S प्रकृतिभिः ।. ○ Śp. 3564 (अचलस्य); Srb. p. 309.3; Smk. 57.20 (अचलस्य); Sab. 2.38 (भावमिश्रस्य). **648** — [b]) NT1 दृष्टिपात-; S यत्र दृष्टिः. — [d]) S न च. ○ Sbh. 1630; Śp. 3562 (वामनस्य); Smk. 84.7; Srb. p. 309.6; Daś. ad 2.19 (अमरुशतके); Skb. 5.10; ŚB. 2.388, 3.133, 4.415, 4.596, 4.617; Pad. p. 55.13 (वामनस्य); Ssm. 388; BIS. 1939 (752); Amd.209; Amś. 38.

तस्य प्रेम्णस्तदिदमधुना वैशसं पश्य जातं
त्वं पादान्ते लुठसि न हि मे मन्युमोक्षः खलायाः ॥ १४ ॥
प्रद्युम्नस्य ॥

शठान्यस्याः काञ्चीमणिरणितमाकर्ण्य सहसा 649 T. 362
समाश्लिष्यन्नेव प्रशिथिलभुजग्रन्थिरभवः ।
तदेतत्काचक्षे घृतमधुमय त्वन्मृदुवचो-
विषेणाघूर्णन्ती किमपि न सखीयं गणयति ॥ १५ ॥
हिङ्गोकस्य ॥

मुग्धासि नायमपराध्यति मैवमालि केयं रुषा परुषिता लिखिताप्यनेन । 650 T. 363
केलिस्खलद्वसनमुत्पुलकाङ्ग↑भङ्गमुत्तुङ्गपीनकुचमालिखिता त्वमेव ॥ १६ ॥ ↑K. 48a
वीर्यमित्रस्य ॥

पाणौ शोणतले तनूदरि दरक्षामं कपोलस्थलं 651 T. 364 S. 2.48.5 (पाणिनेः)
विन्यस्याञ्जनदिग्धलोचनजलैः किं म्लानिमानीयते ।
मुग्धे चुम्बतु नाम चञ्चलतया भृङ्गः क्वचित्कन्दलीम्
उन्मीलन्नवमालतीपरिमलः किं तेन विस्मर्यते ॥ १७ ॥

कोपः सखि प्रियतमे ननु वञ्चनैव तन्मुञ्च मानिनि रुषं क्रियतां प्रसादः । (652) T. 365
प्राणेश्वरश्चरणयोः पतितस्तवायं संभाष्यतां विकसता नयनोत्पलेन ॥ १८ ॥

बाले, नाथ, विमुञ्च मानिनि रुषं, रोषान्मया किं कृतं, 653 T. 366 S. 2.44.1 (अमरोः) P. 148a (श्रीकुमारिरभट्टस्य)
खेदोऽस्मासु, न मेऽपराध्यति भवान् सर्वेऽपराधा मयि ।
तत्किं रोदिषि गद्गदेन वचसा, कस्याग्रतो रुद्यते,
नन्वेतन्मम, का तवास्मि, दयिता, नास्मीत्यतो रुद्यते ॥ १९ ॥
कुमारभट्टस्य ॥

---

649 — [c]) K om. ○ Amś. 109; Sab. 22b; Daś. ad 2.7; PG. 263, BIS. 6357 (2934) Sd. ad 3.37. **650** — [a]) K यथासि (मुग्धासि). T_1 सैवमालि-. — [d]) T °कुचमां. **651** — [a]) S_1 शोणतमे. T °क्षारं; K °क्षानं; S °क्षामा (क्षामं). S °स्थली. — [b]) S विन्यस्ता°. — [d]) N किंस्तेन. S_3 विस्मार्यते. **653** — [c]) P रोदसि गंगदेन. — [d]) S_2P कातरा(P °रो°)स्मि. P नास्माद्यतो. — [e]) K कुमारभट्टः (or °ट्टः). ○ Amś. 57; Sbh. 1614 (भट्टकुमारस्य); Śp. 3554 (कुमारदासस्य); Smk. 57.1 (श्रीकुमारदासस्य); Srb. p. 309.7; Sd. ad 3.62; Daś. ad 2.17 (अमरुशतके); Skb. 1.158, 2.347; ŚB. 2.230, 2.286, 4.874; Sab. 30a (कुमारदासस्य); Ananta ad Rasm. p. 42; KHA. 255, 700 (start only); BIS. 4443 (1965); Slp. 1.53; Sl. 13b (अमरग); Amd. 437.

654 T. 367 P. 148a
गतप्राया रात्रिः कृशतनु शशी शीर्यत इव
प्रदीपोऽयं निद्रावशमुपगतो घूर्णत इव ।
प्रणामान्तो मानस्त्यजसि न तथापि क्रुधमहो
कुचप्रत्यासत्त्या हृदयमपि ते चण्डि कठिनम् ॥ २० ॥
महोदधेः ॥

655 T. 368 P. 148a
गतो दूरं चन्द्रो जठरलवलीपाण्डरवपुर्
दिशः किंचित्किंचित्तरणिकिरणैर्लोहितरुचः ↑ । ↑ N. 20a
इदं निद्राच्छेदे रसति सरसं सारसकुलं
चकोराक्षि क्षिप्रं जहिहि जहिहि प्रेमलडितम् ॥ २१ ॥

(656) T. 369 S. 2.40.2 (बिम्बोकस्य) P. 148a (डिम्बोकस्य)
मया तावद्गोत्रस्खलितहतकोपान्तरितया
न रुद्धो निर्गच्छन्नयमतिविलक्षः प्रियतमः ।
अयं त्वाकूतज्ञः परिणतिपरामर्शकुशलः
सखीलोकोऽप्यासील्लिखित इव चित्रेण किमिदम् ॥ २२ ॥
T. हिम्बोकस्य ॥

657 T. 370 S. 2.47.3 (अमरोः)
भवतु विदितं कृत्यालापैरलं प्रिय गम्यतां
तनुरपि न ते दोषोऽस्माकं विधिस्तु पराङ्मुखः ।
तव यदि तथारूढं प्रेम प्रपन्नमिमां दशां
प्रकृतिचपले का नः ↑ पीडा गते हतजीविते ॥ २३ ॥ ↑ K. 485
धर्मकीर्तेः ॥

---

654 — [a]) P गतः प्रायो॰ P जीर्यंत॰ — [b]) N घूर्णनत ; K घूर्णित ; P घूर्णिन्नित॰ — [c]) P क्रुधवहो॰ ○ Sbh. 1642 (बाणभट्टस्य); Śp. 3713; Smk. 81.3; Srb. p. 306.42; Pad. p. 60.1; Pv. 490; Ssm. 757; Kvv. p. 54; Prab. 109 (भावुक & शालक); Pps. 43 (बाण to his wife); Sab. 21*a* = 4.44; cf. ŚB. 4.415, 4.576, 4.869. **655** — [a]) P चंद्रो जलत्ररवनै॰ — [c]) K रससं ; P विरसं (सरसं)॰ — [d]) P कठिनं प्रेमललितं॥. **656** — [a]) P °कोप्रांतविनया॰ — [c]) P त्वाकूटज्ञः T1P °परामर्ष°. — [d]) K °खितमिव॰ — [e]) K om. ○ Smk. 84.4; ŚB. 3.161. **657** — [a]) S भव्यालापैरलं. — [c]) S तथाभूतं॰ ○ Amś. 30; Jayaratha ad As. p. 5; Smk. 57.6 (धर्मकीर्तेः); Sbh. 1617 (भदन्तधर्मकीर्तेः); Ssm. 387; PG. 223 (अमरोः); BIS. 4554 (2028); SG. 72*a*; ŚB. 4.600.

असद्वृत्तो नायं न च सखि गुणैरेष रहितः 658 T. 371 S. 2.48.2 (कस्यचित्) P. 148*b* (anon)
प्रियो मुक्ताहारस्तव चरणमूले निपतितः ।
गृहाणैनं मुग्धे व्रजतु तव कण्ठप्रणयिताम्
उपायो नास्त्यन्यो हृदयपरितापोपशमने ॥ २४ ॥
K. भट्टहरेः ॥

अनालोच्य प्रेम्णः परिणतिमनादृत्य सुहृदस् 659 T. 372 S. 2.42.1 (राजशेखरस्य)
त्वयाकाण्डे मानः किमिति शरले प्रेयसि कृतः ।
समाकृष्टा ह्येते विरहदहनोद्भासुरशिखाः
स्वहस्तेनाङ्गारास्तदलमधुनारण्यरुदितैः ॥ २५ ॥
विकटनितम्बायाः ॥

मा रोदीः सखि नश्यदन्धतमसं पश्याम्बरं ज्योत्स्नया 660 T. 373
शीतांशुः सुधया विलिम्पति सखा राज्ञो मनोजन्मनः ।
कः कोपावसरः प्रसीद रहसि स्वेदाम्भसां बिन्दवो
लुम्पन्तु स्तनपत्रभङ्गमकरीः सौधागुरुश्यामलाः ॥ २६ ॥

मा रोदीः करपल्लवप्रणयिनीं कृत्वा कपोलस्थलीं 661 T. 374
मा भाङ्क्षीः परिखेदसाक्षिभिरिव श्वासैर्मुखेन्दोः श्रियम् ।
मुग्धे दग्धगिरः स्खलन्ति शतशः किं कुप्यसि प्रेयसि
प्राणास्तन्वि ममासि नोचितमिदं तद्व्यर्थमुत्ताम्यसि ॥ २७ ॥

यदेतन्नेत्राम्भः पतदपि समासाद्य तरुणी- (662) T. 375
कपोलव्यासङ्गं कुचकलशमस्याः कलयति ।
ततः श्रोणीबिम्बं व्यवसितविलासं तदुचितं
स्वभावस्वच्छानां विपदपि सुखं नान्तरयति ॥ २८ ॥

---

658 — [c]) P गृहाणैवं. — [d]) S3 °तापापनयने. — [e]) NT om. ○ Sbh. 1607 (अमरुकस्य); Śp. 3552; Smk. 56.10 (भवभूतेः); Srb. p. 308.13;. Amś. 140 (from Sbh.); Any. p. 146.45. **659** — [b]) S3 त्वया कान्ते. — [c]) S3 °दहनोड्डामर-. ○ Amś. 80; Sbh. 1170; Srb. p. 308.14; Smk. 56.9 (वा° or वंकूटस्य); PG. 229 (अमरोः); Slp. 1.99; BIS. 283 (98); ŚB. 4.414. **662** ○ Śp. 1171; Smk. 38.19; Srb.p.51.234; Any.p.144.27.

663 T. 376 S. 2.28.4 पक्ष्मान्तस्खलिताः कपोलफलके लोलं लुठन्तः क्षणं
धारालास्तरलोत्सलत्तनुकणाः पीनस्तनास्फालनात् ।
कस्माद्ब्रूहि तवाद्य कण्ठविगलन्मुक्तावलीविभ्रमं
बिभ्राणा निपतन्ति बाष्पपयसां प्रस्यन्दिनो बिन्दवः ॥ २९ ॥

राजशेखरस्य ॥

(664) T. 377 S. 2.49.5 कपोले पत्राली करतलनिरोधेन मृदिता
निपीतो निःश्वासैरयममृतहृद्योऽधररसः ।
मुहुः ↑ कण्ठे लग्नस्तरलयति बाष्पः स्तनतटं ↑ K. 49a
प्रियो मन्युर्जातस्तव निरनुरोधे न तु वयम् ॥ ३० ॥

(665) T. 378 धिग्धिक्त्वामयि केन दुर्मुखि कृतं किं किं न कायव्रतं
द्वित्राण्यत्र दिनानि को न कुपितः को नाभवन्मानुषः ।
स्मः केचिन्न वयं यदेकमपरस्याप्युक्तमाकर्ण्यताम्
अत्युन्माथिनि चन्दनेऽपि नियतं नामाग्निरुत्तिष्ठति ॥ ३१ ॥

वल्लणस्य ॥

(666) T. 379 S. 2.46.5 (S_1 अमरोः) स्फुटतु हृदयं कामः कामं करोतु तनुं तनुं
न खलु चटुलप्रेम्णा कार्यं पुनर्दयितेन मे ।
इति सरभसं मानाटोपादुदीर्य वचस्तया
रमणपदवी शारङ्गाक्ष्या सशङ्कितमीक्षिता ॥ ३२ ॥

(667) T. 380 S. 2.50.3 (अमरोः) P. 148b एकस्मिन् शयने पराङ्मुखतया वीतोत्तरं ताम्यतोर्
अन्योन्यं हृदये स्थितेऽप्यनुनये संरक्षतोर्गौरवम् ।

---

663 — [a]) $S_{2.3}$ पक्ष्मांते. — [b]) S °रलोच्छल°. **664** — [c]) S लग्नस्तिरयति च. — [d]) S_3 निरनुरोधो. ○ Amś. 81; Sbh. 1627; Srb. p. 306.47; Dhv. ad 2.17; Skb. 5.489; ŚB. 3.96, 3.123, 3.320, 3.393, 4.414, 4.575, 4.590, 4.868; BIS. 1533 (597); Slp. 1.90; Amd. 45; Vkj. 2.100; Nāṭ ad 123. **665** — [a]) K दुर्मदकृतं. — [b]) K वो न. — [c]) T_1 कल्हणस्य. **666** — [d]) $S_{2.3}$ सारंगाक्ष्या. K °मीक्षता ॥. ○ Amś. 73; Sbh. 1574 (अर्भकस्य); Srb. p. 357.51; Smk. 55.1 (अमरुकस्य); BIS. 7252 (3316); Slp. 1.84. **667** — [a]) P एतस्मिन्. — [b]) SP अन्योन्यस्य हृदि. K हृदयस्थिते. P संरक्षतो. — [c]) S दंपत्योः शनकैरपांग-. P चक्षुषो. — [d]) S व्यासक्तकंठग्रहः(S_1 °हं); P व्यावृत्तकः संग्रहः. ○ Amś. 23; Sbh. 2112; Śp. 3715 (अमरुकस्य); Srb. p. 311.22; Smk. 81.8 (अमरुकस्य); KHA. 98; As. ad 82; Sd. ad 3.199; BIS. 1378 (530); Slp. 1.39; Bps. 61; Amd. 105; ŚB. 4.881. Nāṭ ad 112.

पश्चादाकुलयोरपाङ्गवलनान्मिश्रीभवच्चक्षुषोर्
भग्नो मानकलिः सहासरभसव्यावृत्तकण्ठग्रहः ॥ ३३ ॥

कन्दर्पकन्दलि सलीलदृशा लुनीहि कोपाङ्कुरं चरणयोः शरणातिथिः स्याम् । 668 T. 381
पश्य प्रसीद चरमाचलचूलचुम्बि बिम्बं विधोर्लवलपाण्डुरमस्तमेति ॥ ३४ ॥

अहो दिव्यं चक्षुर्वहसि तव सापि प्रणयिनी 669 T. 382
पराक्षणामग्राह्यं युवतिषु वपुः संक्रमयति ।
समानाभिज्ञानं कथमितरथा पश्यति पुरो
भवानेकस्तस्याः प्रतिकृतिमयीरेव रमणीः ॥ ३५ ॥
मनोविनोदस्य ॥

प्रिये मौनं मुञ्च श्रुतिरमृतधाराः पिबतु मे 670 T. 383 S. 2.49.3
दृशावुन्मील्येतां भवतु जगदिन्दीवरमयम् ।
प्रसीद प्रेमापि प्रशमयतु निःशेषमधृतीर्
अभूमिः कोपानां ननु निरपराधः परिजनः ॥ ३६ ॥
डिम्बोकस्य ॥

कोपस्त्वया यदि कृतो मयि पङ्कजाक्षि सोऽस्तु प्रियस्तव किमस्ति विधेयमन्यत् । 671 T. 384 P. 148b
आश्लेषमर्पय ↑ मदर्पितपूर्वमुच्चैरुच्चैः समर्पय मदर्पितचुम्बनं च ॥ ३७ ॥ ↑ K. 49b
शतानन्दस्य ॥

सखि कलितः स्खलितोऽयं हेयो नैव प्रणाममात्रेण । 672 T. 385 P. 148b
चिरमनु↑भवतु भवत्या बाहुलताबन्धनं धूर्तः ॥ ३८ ॥ ↑ N. 20b
गोनन्दस्य ॥

जाते केलिकलौ कृते कमितरि व्यर्थानुनीतौ चिरान् (673) T. 386
माने म्लायति मन्मथे विकसति क्षीणे क्षपानेहसि ।
मायास्वापमुपेत्य तन्निपुणया निद्रान्ध्यमाचेष्टितं
मानम्लानिरभून्न येन च न चाप्यासीद्रहःखण्डनम् ॥ ३९ ॥

---

669 — [a]) K °वंदसि· — [b]) T °मग्राङ्कं· — [c]) T °विनोदकस्य· **670** — [a]) T1 lac.; T2 S°धारां· — [c]) T हिम्बोकस्य· **671** — [a]) P हृदि कृतो यदि· ○ Amś. 133; Srb. p. 313.51; Śṛt. 28; Ssm. 747; SK. 5.324. **673** ○ Smk. 81.6.

(674)
T. 387

कथंचिन्नैदाघे दिवस इव कोपे विगलिते
प्रसत्तौ प्राप्तायां तदनु च निशायामिव शनैः ।
स्मितज्योत्स्नारम्भक्षपितविरहध्वान्तनिवहो
मुखेन्दुर्मानिन्याः स्फुरति कृतपुण्यस्य सुरते ॥ ४० ॥

(675)
T. 388
P. 149a

मानव्याधिनिपीडिताहमधुना शक्नोमि तस्यान्तिकं
नो गन्तुं न सखीजनोऽस्ति चतुरो यो मां बलान्नेष्यति ।
मानी सोऽपि जनो न लाघवभयादभ्येति मातः स्वयं
कालो याति चलं च जीवितमिति क्षुण्णं मनश्चिन्तया ॥ ४१ ॥

(676)
T. 389

यावन्नो सखि गोचरं नयनयोरायाति तावद्द्रुतं
गत्वा ब्रूहि यथाद्य ते दयितया मानः समालम्बितः ।
दृष्टे धूर्तविचेष्टिते तु दयिते तस्मिन्नवश्यं मम
स्वेदाम्भःप्रतिरोधिनिर्भरतरस्मेरं मुखं जायते ॥ ४२ ॥

(677)
T. 390
S. 2.83.4

दुष्टा मुष्टिभिराहता हृदि नखैराचोटिता पार्श्वयोर्
आकृष्टा कबरीषु गाढमधरे सीत्कुर्वती खण्डिता ।
त्वत्कृत्यं त्वदगोचरेऽपि हि कृतं सर्वं मयैवाधुना
मामाज्ञापय किं करोमि सरले भूयः सपत्न्यास्तव ॥ ४३ ॥

678
T. 391
S. 2.50.5
(अमरोः)
P. 149a

सुतनु जहिहि मौनं पश्य पादानतं मां
न खलु तव कदाचित्कोप एवंविधोऽभूत् ।
इति निगदति नाथे तिर्यगामीलिताक्ष्या ↑ K. 50a
नयनजलमनल्पं मुक्तमुक्तं न किंचित् ॥ ४४ ॥

(679)
T. 392
S. 2.50.2
P. 149b

चेतस्यङ्कुरितं विकारिणि दृशोर्द्वन्द्वे द्विपत्रायितं
प्रायः पल्लवितं वचःस्वपरताप्रत्यायमानादिषु ।

---

675 — b) P बलान्वेष्यति. — c) P लाघवतया लभ्येति. — d) P जीवितमपि. ○ Sbh. 1160 (अमरुकस्य); Śp. 3542; Srb. p. 309.10; Ssm. 433. **676** ○ Sbh. 1163 (बुद्धकस्य); Smk. 55.10 (वर्धकस्य); ŚB. 4.584. **677** — a) S दृष्टा (दुष्टा). — d) T2 शरले. **678** — a) SP कोपं (मौनं). — b) P कदापि. — c) T1 °मीलिताक्षी. ○ Amś. 39; Sbh. 1600; Śp. 3577; Smk. 57.33 (अमरुकस्य); Srb. p. 311.13; BIS. 7102 (3267); Slp. 1.46; Sd. p. 98; cf. SK 5.12 (*a* only). **679** — a) S विसारिणि. P विकाशिनि दृशो द्वंद्वेपि. — b) S वचस्युपचितं प्रौढं कपोलस्थले; P वचस्त्वपरता यद्यापमानादिषु. — d) S3 मानिन्यां. S1 मानतरुणी-.

तत्तत्कोपविचेष्टिते कुसुमितं पादानते तु प्रिये
मानिन्याः फलितं न मानतरुणा पर्यन्तवन्ध्यायितम् ॥ ४५ ॥
राजशेखरस्य ॥

कियन्मात्रं गोत्रस्खलितमपराधश्चरणयोश् (680) T. 393 S. 2.48.1 (मनोकस्य)
चिरं लोठत्येष ग्रहवति न मानाद्विरमसि ।
रुषं मुञ्चामुञ्च प्रियमनुगृहाणायतिहितं
शृणु त्वं यद्ब्रूमः प्रियसखि नखं मा कुरु नदीम् ॥ ४६ ॥

दैवादयं यदि जनो विदितोऽपराधी दासोचितैः परिभवैरयमेव शास्यः । (681) T. 394 P. 149a
एषा कपोलफलकेऽगरुपत्रवल्ली किं पीड्यते सुतनु बाष्पजलप्रणालैः ॥ ४७ ॥

कृत्वागः स च नागतोऽपि किमपि व्यक्तं मनो मन्यते (682) T. 395
तत्कासे कमुपैमि जङ्गमवने को मामिहाश्वासयेत् ।
इत्युक्त्वाश्रुगलन्मुखी विटसखी ध्वस्ता विशन्ती गृहं
धन्येनाधिमुपाश्रुणोरसि कृतात्यन्तं प्रिया रोदिता ॥ ४८ ॥
वल्लणस्य ॥

कपोलं पक्ष्मभ्यः कलयति कपोलात्कुचतटं 683 T. 396 S. 2.28.5 (नरसिंहस्य)
कुचान्मध्यं मध्यान्नवमुदितनाभीसरसिजम् ।
न जानीमः किं नु क नु कियदनेन व्यवसितं
यदस्याः प्रत्यङ्गं नयनजलबिन्दुर्विहरति ॥ ४९ ॥

विकिर नयने मन्दच्छायं भवत्वसितोत्पलं (684) T. 397
वितर दयिते हासज्योत्स्नां निमीलतु पङ्कजम् ।
वद सुवदने लज्जामूका भवन्तु शिखण्डिनः
परपरिभवो मानस्थानैर्न मानिनि सह्यते ॥ ५० ॥

---

680 — [a]) S °स्खलनमपराद्ध°. — [b]) S1 लोचल्येष; S2 नोठत्येष. S2 प्रहरति न. — [d]) S न माने कुरु मतिम् ॥. T2 मुखं (नखं). **681** — [c]) P [ऽ] गुरु°. — [d]) P सुमुखि बाष्पकणावलीभिः ॥. **682** — [cd]) T lac. विस (श)......रसि°. — [c]) K विसन्ती°. — [d]) K °मुपश्रुणो°. **683** — [a]) S1 करप्राणात् (कपोलात्; hypermetric !) S स्तनतटं°. — [b]) S स्तनान्नाभिं नाभेर्घनजघनमेत्य प्रतिमुहुः ।. — [c]) T1 lac. T2 S1 क्व सुकृतमनेन; S2. 3 क नु कृतमनेन.

(685) T. 398 S. 2.24.2 (सोह्णोकस्य) P. 149a. (कृष्णमिश्रस्य)

अयं धूर्तो मायाविनयमधुरादस्य चरितात्
सखि प्रत्यूषि त्वं प्रकृतिसरले पश्यसि न किम् ।
कपोले यल्लाक्षारसबहलरागप्रणयिनीम्
इमां धत्ते मुद्रामनतिचिरवृत्तान्तपिशुनाम् ॥ ५१ ॥ ↑ K. 50b

(686) T. 399

अप्राप्तकेलिसुखयोरतिमानरुद्धसंधानयो रहसि जातरुषोरकस्मात् ।
यूनोर्मिथोऽभिलषतोः प्रथमानुनीतिं भावाः प्रसादपिशुनाः क्षपयन्ति निद्राम् ॥५२॥

सोन्नोकस्यैतौ ॥

(687) T. 400 S. 2.42.3

श्रवसि न कृतास्ते तावन्तः सखीवचनक्रमाश्
चरणपतितोऽङ्गुष्ठाग्रेणाप्ययं न हतो जनः ।
कठिनहृदये मिथ्यामौनव्रतव्यसनादयं
परिजनपरित्यागोपायो न मानपरिग्रहः ॥ ५३ ॥

(688) T. 401 S. 2.45.1 (वैद्यधनस्य)

न मन्दो वक्त्रेन्दुः श्रयति न ललाटं कुटिलता
न नेत्राब्जं रज्यत्यनुषजति न भ्रूरपि भिदाम् ।
इदं तु प्रेयस्याः प्रथयति रुषोऽन्तर्विकसिताः
शतेऽपि प्रश्नानां यदभिदुरमुद्रोऽधरपुटः ॥ ५४ ॥

वैद्यधन्यस्य ॥

(689) T. 402

तत्तद्वदत्यपि यथावसरं हसत्यप्यालिङ्गनेऽपि न निषेधति चुम्बनेऽपि ।
किं तु प्रसादनभयादतिनिह्नुतेन कोपेन कोऽपि निहितोऽद्य रसावतारः ॥ ५५ ॥

महाव्रतस्य ॥

(690) T. 403

आश्लेषेण पयोधरप्रणयिनीं प्रत्यादिशन्त्या दृशं
दृष्ट्वा चाधरबद्धतृष्णमधरं निर्भर्त्सयन्त्या मुखम् ।
ऊर्वोर्गाढनिपीडनेन जघने पाणिं च रुद्धानया
पत्युः प्रेम न खण्डितं निपुणया मानोऽपि नैवोज्झितः ॥ ५६ ॥

---

685 — [a]) S °मधुवा(S_3 रा)दस्य वचसः. — [b]) T_1 प्रत्यैषि; T_2SP प्रत्येषि, P प्रकृतिमरणे. — [c]) T_1S_1 °लाक्ष्या°. S °बहलरस°. T °भागप्रणायिणीम्. — [e]) S_3 सोल्होकस्य ॥. **686** — [b]) K °सत्वानयो. — [c]) T_1 °लषितोः. — [e]) K om. एतौ. **687** — [c]) $S_{1.2}$ मिथ्यासौ न. — [d]) $S_{1.2}$ °पायोऽवमान°. **688** — [a]) S कुटिलतां. — [b]) S_1 रक्षत्यनुसजति. — [c]) S °विलसितं. — [e]) K °धरस्य; $S_{2.3}$ °धनस्य. **689** — [c]) K °भयादिति. ○ Śp. 3536; Srb. p. 357.47. **690** — [b]) K °बद्धदृष्ट°. — [c]) T रुन्धानया.

दीर्घोच्छ्वासविकम्पिताकुलशिखा यत्र प्रदीपाः कुले (691) T. 404
दृष्टिर्यत्र च दीर्घजागरगुरुः कोपे मदीये तव ।
विस्रम्भैकरसप्रसादमधुरा यत्र प्रवृत्ताः कथास्
तान्यन्यानि दिनानि मुञ्च चरणौ सैवाहमन्यो भवान् ॥ ५७ ॥

परीरम्भारम्भः स्पृशति परमिच्छां न तु भुजौ (692) T. 405
भजन्ते विज्ञानं न तु गिरमनूरोधविधयः ।
मनस्विन्याः स्वैरं प्रसरति निशासीमसमये
मनः प्रत्यावृत्तं क↑मितरि कथंचिन्न तु वपुः ॥ ५८ ॥ ↑K. 51a
चक्रपाणेः ॥

अद्योद्यानगृहाङ्गणे सखि मया स्वप्नेन लाक्षारुणः (693) T. 406
प्रोत्क्षिप्तोऽयमशोकदोहदविधौ पादः क्वणन्नूपुरः ।
तावत्किं कथयामि केलिपटुना निर्गत्य कुञ्जोदराद्
अज्ञातोपनतेन तेन सहसा मूर्ध्नैव संभावितः ॥ ५९ ॥
मधुकूटस्य ॥

सखि स सुभगो मन्दस्नेहो मयीति न मे व्यथा (694) T. 407 S. 2.41.1 (अमरोः)
विधिपरिणतं यस्मात्सर्वो जनः सुखमश्नुते ।
मम तु हृदये संतापोऽयं प्रिये विमुखेऽपि यत्
कथमपि हतव्रीडं चेतो न याति विरागिताम् ॥ ६० ॥

भ्रूभेदे रचितेऽपि दृष्टिरधिकं सोत्कण्ठमुद्वीक्षते (695) T. 408 S. 2.46.2 (अमरोः) P. 149b
रुद्धायामपि वाचि सस्मितमिदं दग्धाननं जायते ।
कार्कश्यं गमितेऽपि चेतसि तनू रोमाञ्चमालम्बते
दृष्टे निर्वहणं भविष्यति कथं मानस्य तस्मिन् जने ॥ ६१ ॥

प्रेयान् सोऽयमपाकृतः सशपथं पादानतः कान्तया (696) T. 409
द्वित्राण्येव पदानि वासभवनाद्यावन्न यात्यात्मना ।

---

694 — [b]) S विधिविरचितं. — [c]) S तु मनसः. S जने (प्रिये). ○ Sbh. 1118; ŚB. 4.635; 4.643. **695** — [a]) KS1 °मुद्वीक्ष्यते. — [c]) P रोमांचमालं वरे. ○ Amś. 28; Sbh. 1580 (भदन्तारोग्यस्य); Smk. 55.8 (भदन्तारोग्यस्य); Śp. 3540 (भदन्तवर्मणः); Srb. p. 359.99; Ssm. 768; Slp. 1.44; Sd. p. 81; SK. 5.318; BIS. 4648 (2083); ŚB. 4.596, 4.622. **696** ○ Vām. ad 3.2.15; Kpk. 99; Kpd. p. 122; KHV. 444; Amd. 264; ŚB. 4.877.

तावत्प्रत्युत पाणिसंपुटलसन्नीवीनिबन्धं धृतो
धावित्वेव कृतप्रणामकमहो प्रेम्णो विचित्रा गतिः ॥ ६२ ॥

(697) T. 410 S. 2.179.3 (अमरोः)
गते प्रेमाबन्धे हृदयबहुमाने विगलिते
निवृत्ते सद्भावे जन इव जने गच्छति पुरः ।
तदुत्प्रेक्ष्योत्प्रेक्ष्य प्रियसखि गतास्ते च दिवसा
न जाने को हेतुः स्फुटति शतधा यन्न हृदयम् ॥ ६३ ॥

698 T. 411 P. 149b (दासवरस्य)
सुतनु नितम्बस्तव पृथुरक्ष्णोरपि नियतमर्जुनो महिमा ।
मध्यः सवलिरिदानीं मान्धाता कुचतटः क्रियताम् ॥ ६४ ॥
दामोदरस्य ॥

(699) T. 412 S. 2.50.1
दृष्टे लोचनवन्मनाङ्मुकुलितं चाग्रे गते वक्त्रवन्
न्यग्भूतं बहिरास्थितं पुलकवत्संस्पर्शमातन्वति ।
नीवीबन्धवदागतं शिथिलतामाभाषमाणे ततो
मानेनापसृतं ह्रियेव सुदृशः ↑ पादस्पृशि प्रेयसि ॥६५॥ ↑ K. 51b

॥ इति मानिनीव्रज्या ॥ २१ ॥

॥ ततो विरहिणीव्रज्या ॥ २२ ॥

700 T. 413
तापस्तत्क्षणमाहितासु बिसिनीष्वङ्गारकारायते
बाष्पः पाण्डुकपोलयोरुपरि वै कुल्याम्बुपूरायते ।
किं चास्या मलयद्रुमद्रवभरैर्लिम्पामि यावत्करं
तावच्छ्वाससमीरणव्यतिकरैरुद्धूलिरासीत्करः ॥ १ ॥
अच्युतस्य ॥

---

697 — [a]) S प्रणयबहुमाने. — [c]) T2 S गतांस्तांश्च दिवसान्. — [d]) S हेतुर्दलति. ○ Amś. 43. Sbh. 1141 (विज्जाकायाः); Śp. 3545 (अमरुकस्य); Srb. p. 287.7; Smk. 84.1 (अमरुकस्य); Slp. 10.14; Smv. 14.7; BIS. 2071 (817); JSV. 229.1. **698** — [b]) P संमार्जनो (नियतमर्जुनो). — [c]) P मध्यः सरनि-. — [d]) K ह्रियताम् ॥. **699** — [a]) S पार्श्वस्थिते (चाग्रे गते). — [b]) S बहिरासितं. S °त्स्पर्शं समातन्वति. — [c]) S °लतां संभाष°. T1 K तत्ततो (ततो). ○ Sp. 3581; Skb. 5.15, 5.496; Smk. 58.2; Sab. 30*a*; Srb. p. 311.21; KHA. 119; Amś. 160 (from Smk.) Amd. 231; ŚB. 2.177, 2.196, 2.394, 3.136, 4.622, 4.867. **700** — [b]) T1 वैपुल्याक्षु°; T2 वैपुल्यात्कु°.

देवेन प्रथमं जितोऽसि शशभृल्लेखाभृतानन्तरं 701 T. 414 S. 2.103.2 (विद्यायाः) P. 138b
बुद्धेनोद्धतबुद्धिना स्मर ततः कान्तेन पान्थेन मे ।
त्यक्त्वा तान्बत हंसि मामतिकृशां बालामनाथां स्त्रियं
धिक्त्वां धिक्तव पौरुषं धिगुदयं धिक्कार्मुकं धिक्छरान् ॥ २ ॥
श्रीराज्यपालस्य ॥

कर्णे यन्न कृतं सखीजनवचो यन्नादृता बन्धुवाक् 702 T. 415 S. 2.40.1 (अमरोः) P. 138b
यत्पादे निपतन्नपि प्रियतमः कर्णोत्पलेनाहतः ।
तेनेन्दुर्दहनायते मलयजालेपः स्फुलिङ्गायते
रात्रिः कल्पशतायते बिसलताहारोऽपि भारायते ॥ ३ ॥

आहारे विरतिः समस्तविषयग्रामे निवृत्तिः परा 703 T. 416 S. 2.25.2 (राजशेखरस्य) P. 138b
नासाग्रे नयनं यदेतदपरं यच्चैकतानं मनः ।
मौनं चेदमिदं च शून्यमखिलं यद्विश्वमाभाति ते
तद्ब्रूयाः सखि योगिनी किमसि भोः किं वा वियोगिन्यसि ॥ ४ ॥

वत्से नैते पयोदाः सुरपतिकरिणो नो बकाः कर्णशङ्खाः 704 T. 417 P. 139a
सौदामिन्योऽपि नैताः कनकमयमिदं भूषणं कुम्भपीठे ।
नैतत्तोयं नभस्तः पतति मदजलं श्वासवातावधूतं
तत्किं मुग्धे वृथा त्वं मलिनयसि मुखं प्रावृडित्यश्रुपातैः ॥ ५ ॥

नाकानोकहसंभवैः सखि सुधाच्योतल्लवैः पल्लवैः 705 T. 418
पल्यङ्कं क्षणमात्रमास्तृणु विधुं गण्डोपधानीकुरु ।
नो चेत्स्नेहरसावसेकविकसज्ज्वालावलीदारुणो
दारूणीव न मे विरंस्यति दहन्नङ्गान्यनङ्गानलः ॥ ६ ॥
चक्रस्य ॥

---

701 — a) S1 जितोऽपि. — b) K बुद्धेनोन्नत-. P बुद्धेनोद्दत-. P प्रांतेन मे. — c) P त्यक्त्वैतान्. — d) K पौरुषं. — e) N om. श्री. **702** S3 °हता बांधवा. — d) P विचलता-. S1 हारायते. ○ Slp. 10.92. **703** — a) K निवृत्तः. — d) S1 यद्ब्रूयाः ○ Sbh. 3485; Śp. 3423 (राजशेखरस्य); Smk. 39.3 (राजशेखरस्य); Srb. p. 286.25; Sd. ad 4.11; Skv. ad 4.9 (p. 53); Skb. 4.73; ŚB. 3.78; Shv. D. 32a.47 (राजशेखरस्य); PG. 238; Uj. p. 370.72 (पद्यावल्यां); Ssm. 523; Amd. 682; BIS. 1079 (3740). **704** — b) P नैते. — c) K नभस्थः. — d) K प्रावृति°; P प्रावृजि°. ○ Shv. C. 348; At. pp 39-40. **705** — a) K नाकालोक°. — c) K °रसावसेव.

706 T. 419 असौ गतः सौगत एव यस्मात्कुर्यान्निरालम्बनतां ममैव । ↑ K. 52a
सखि प्रियस्ते क्षणिकः किमन्यन्निरात्मकः शून्यतमः स वन्द्यः ॥ ७ ॥

भोज्यदेवस्य ॥ ↑ N. 21a

707 T. 420 पूर्णं कपोलतलमश्रुजलैर्यदस्या यद्धूसरं वदनपङ्कजमायताक्ष्याः ।
अर्धावदग्धगलदङ्गरसावसिक्तमार्द्रेन्धनं तदिव भस्मकणानुयातम् ॥ ८ ॥

(708) T. 421 अयं धारावाहस्तडिदियमियं दग्धकरका
स चायं निर्घोषः स च रववशो भेकनिचयः ।
इतीव प्रत्यङ्गप्रथितमदनाग्निं कृशतनुर्
घनश्वासोत्क्षेपैर्ज्वलयति मुहुर्मृत्युवशिनी ॥ ९ ॥

(709) T. 422 P. 1605 (श्रीहर्षस्य) परिम्लानं पीनस्तनजघनसङ्गादुभयतस्
तनोर्मध्यस्यान्तः परिमलनमप्राप्य हरितम् ।
इदं व्यस्तन्यासं श्लथभुजलताक्षेपवलनैः
कृशाङ्ग्याः संतापं वदति बिसिनीपत्रशयनम् ॥ १० ॥

710 T. 423 मनोरागस्तीव्रं व्यथयति विसर्पन्नविरतं
प्रमाथी निर्धूमं ज्वलति विधुतः पावक इव ।
हिनस्ति प्रत्यङ्गं ज्वर इव गरीयानित इतो
न मां त्रातुं तातः प्रभवति न चाम्बा न भवती ॥ ११ ॥

(711) T. 424 S. 2.33.3 (योगेश्वरस्य) एतस्या विरहज्वरः करतलस्पर्शैः परीक्ष्यो न यः
स्निग्धेनापि जनेन दाहभयतः प्रस्थंपचः पाथसाम् ।
निःशक्तीकृतचन्दनौषधिविधावस्मिंश्चमत्कारिणो
लाजस्फोटममी स्फुटन्ति मणयो विश्वेऽपि हारस्रजाम् ॥ १२ ॥

---

706 — c) T श्रीभोज्य-. K श्रीभोज-. **709** — a) P परिम्लानः. P °संज्ञानुभयतस्. — c) K व्यस्तं न्यासं. P वस्त्रन्यास-. P °वलनात्. ○ Rat. 2.12; Śp. 3401 (श्रीहर्षस्य); Smk. 38.18 (श्रीहर्षस्य); Kpk. 349; Kpd. p. 284; Dhv. ad 1.17; Kuv. ad 67; Auc. ad 11 (श्रीहर्षस्य); Shv. D 34b.69 (रत्नावलीतः); Slp. 3.88; Srb. p. 275.27; Pad. p. 40.8 (कालिदासस्य); Amd. 530; ŚB. 2.466, 3.212. **710** ○ Māl. 2.1; Srb. p. 284.27; Kpk. 343; Kpd. ad 8.2; KHA. 129; Amd. 497; ŚB. 3.67, 4.566. **711** — a) S1 एतस्यां. S स्मरसंज्वरः. S परीक्ष्योऽद्य न. — c) S निर्बीजीकृत-. S °विधौ तास्मिंश्चट(S1 च)त्कारिणो. ○ Bāl. 5.11; Smk. 38.21 (राजशेखरस्य); Auc. ad 14; Shv. D. 33b.59 (राजशेखरस्य).

यत्ताडीदलपाकपाण्डु वदनं यन्नेत्रयोर्दुर्दिनं (712) T. 425 S. 2.25.3
गण्डः पाणिनिषेवणाच्च यदयं संक्रान्तपञ्चाङ्गुलिः ।
गौरी क्रुध्यतु वर्तते यदि न ते तत्कोऽपि चित्ते युवा
धिग्धिक्त्वां सहपांशुखेलनसखीलोकेऽपि यन्निह्नवः ॥ १३ ॥

राजशेखरस्यैतौ ॥

केयूरीकृतकङ्कणावलिरसौ कर्णान्तिकोत्तंसित- (713) T. 426 S. 2.60.2 (राजशेखरस्य) P. 139a
व्यालोलालकपद्धतिः पथि पुरोबद्धाञ्जलिः पृच्छति ।
यावत्किञ्चिदुदन्तमात्मकमितुस्तावत्स एवेत्यथ ↑ K. 52b
व्रीडावक्रितकण्ठनालमबला कैः कैर्न भिन्ना रसैः ॥ १४ ॥

प्रियविरहमहोष्मामर्मरामङ्गलेखाम् (714) T. 427 S. 2.102.2 (राजशेखरस्य)
अपि हतक हिमांशो मा स्पृश क्रीडयापि ।
इह हि तव लुठन्तः प्लोषपीडां भजन्ते
दरजठरमृणालीकाण्डमुग्धा मयूखाः ॥ १५ ॥

यद्दौर्बल्यं वपुषि महती सर्वतश्चास्पृहा यन् 715 T. 428 S. 2.25.5
नासालक्ष्यं यदपि नयनं मौनमेकान्ततो यत् ।
एकाधीनं कथयति मनस्तावदेषा दशा ते
कोऽसावेकः कथय सुमुखि ब्रह्म वा वल्लभो वा ॥ १६ ॥

लक्ष्मीधरस्य ॥

निकामं क्षामाङ्गी सरसकदलीगर्भसुभगा 716 T. 429
कलाशेषा मूर्तिः शशिन इव नेत्रोत्सवकरी ।
अवस्थामापन्ना मदनदहनोद्दाहविधुराम्
इयं नः कल्याणी रमयति मतिं कम्पयति च ॥ १७ ॥

भवभूतेः ॥

---

712 — [a]) K यत्तालीवन-; S_3 यत्तालीदल-. — [d]) S °सखीवर्गे. — [e]) K om एतौ. ○ Vid. 2.14; Srb. p. 286.26; Smk. 39.2 (राजशेखरस्य); Sab. 3.24 (राजशेखरस्य); ŚB. 2.17, 4.555. **713** — [a]) S कर्णावतंसीकृत-; P कर्णेऽर्पितोत्तंसित-. — [b]) T_2 °पक्षतिः. K पति (पथि). — [d]) K °वक्रितकंपनाल-. ○ Smk. 54.10(राजशेखरस्य). ŚB. 3.51, 4.721, 4.824. 4.887. **714** — [a]) S महौष्म्या(S_2 ष्णा)न्मुर्मुरा°. S_3 °मर्मलेखां. — [b]) S_3 अयि (अपि), which seems better. — [c]) $S_{1.3}$ प्रोषभारं; S_3 प्लोषभावं. — [d]) S_1 (orig.) °मुग्धकाण्डा. K मयूषाः- ○ Vid. 3.23; Srb. p. 285.48; ŚB. 4.692. **715** — [b]) KS_1 नासालक्षं. **716** ○ Māl. 2.3. — [d]) मनः (मतिं); Srb. p. 276.34; Skb. 4.136; ŚB. 3.36, 4.555; Ak. p. 324.

717 T. 430 S. 2.60.3 निद्रे भद्रमवस्थितासि कुशलं संवेदने किं तव
क्षेमं ते सखि निर्वृते ननु समं कान्तेन यूयं गताः ।
किं चान्यत्प्रियसंगमेऽद्य चलितो गच्छन्विपद्वत्सलो
मूर्च्छाविस्मृतवेदनापरिजनो दृष्टोऽस्मदीयो न वा ॥ १८ ॥

अरविन्दस्य ॥

718 T. 431 S. 2.53.1 (महोदधेः) P. 139a मध्येसद्म समुद्गता तदनु च द्वारान्तरालं गता
निर्याताथ कथंचिदङ्गणमपि प्रेयांस्तु नालोकितः ।
हंहो वायस राजहंस शुक हे हे शारिके कथ्यतां
का वार्त्तेति मृगीदृशो विजयते बाष्पान्तरायं वचः ॥ १९ ॥

चित्राङ्गस्य ॥

719 T. 432 दरदलितहरिद्राग्रन्थिगौरे शरीरे स्फुरति विरहजन्मा कोऽप्ययं पाण्डुभावः ।
बलवति सति यस्मिन् सार्धमावर्त्य हेम्ना रजतमिव मृगाक्ष्याः कल्पितान्यङ्गकानि २०

राजशेखरस्य ॥

720 T. 433 P. 139b (anon) प्रिये प्रयाते हृदयं प्रयातं निद्रा गता चेतनया सहैव ।
निर्लज्ज हे जीवित न श्रुतं किं महाजनो येन गतः स पन्थाः ॥२१॥ ↑K. 53a

धर्मकीर्तेः ॥

(721) T. 434 बाष्पं चक्षुषि नाञ्जनं करतले वक्त्रं न लीलाम्बुजं
गण्डे पाण्डरिमा न पत्रमकरी श्वासा मुखे न स्मितम् ।
इत्थं यस्य वियोगयोगविधुरं मुग्धे तवेदं वपुर्
नो जाने कतमः स पुष्पधनुषा नीतः प्रसादश्रियम् ॥ २२ ॥

भ्रमरदेवस्य ॥

722 T. 435 P. 139b कस्मादिदं नयनमस्तमिताञ्जनश्रि विश्रान्तपत्ररचनौ च कुतः कपोलौ ।
शृङ्गारवारिरुहकाननराजहंसि कस्मात्कृशासि विरसासि मलीमसासि ॥ २३ ॥

विष्णुहरेः ॥

---

717 — [c]) S °संगमेन. — [d]) S °विस्मृति-. — [e]) T1 आरविन्दस्य. **718** — [a]) S मध्येवेश्म. — [b]) S °दंगणभुवं; P °दंगणभुवः. — [c]) P वायसि राजहंसि शुकि. SP सारिके. — [d]) S बाष्पांबुगर्भं; P बाष्पांतरालं. ○ ŚB. 4.722. **719** ○ Vid. 3.17; Kkk. ad 5.1; Srb. p. 275.23. **720** — [b]) P लज्जा गता. — [c]) P हे प्राण कथं न यासि. **721** — [a]) T बाष्पश्चक्षुषि. K लीनांबुजं. **722** — [e]) K विष्णुदासस्य.

अरतिरियमुपैति मां न निद्रा गणयति तस्य गुणान्मनो न दोषान् । 723
विगलति रजनी न संगमाशा व्रजति तनुस्तनुतां न चानुरागः ॥ २४ ॥ T. 436 S. 2.37.5

प्रवरसेनस्य ॥

असावहं लोहमयी स यस्याः क्रूरः सखि प्रस्तर एष कान्तः । 724
आकर्षकद्रावकचुम्बकेषु नैकोऽप्यसौ भ्रामक इत्यवैहि ॥ २५ ॥ T. 437

शब्दार्णवस्य ॥

नावस्था वपुषो ममेयमवधेरुक्तस्य नातिक्रमो (725)
नोपालम्भपदानि वाप्यकरणे तत्राभिधेयानि ते । T. 438 S. 2.56.2
प्रष्टव्यः शिवमालि केवलमसौ कच्चिद्भवद्गोचरे
नायातं मलयानिलैर्मुकुलितं कच्चिन्न चूतैरिति ॥ २६ ॥

वाकूटस्य ॥

स्वप्नेऽपि प्रियसंगमव्यसनिनी शेते न निद्रागमश् (726)
चित्रेणालिखितुं तमिच्छति यदि स्वेदः सपत्नीजनः । T. 439
मुग्धेयं कुरुतेऽथ तद्गुणकथां मन्युर्गिरामर्गलः
प्रायः पुण्यदिनानुभाववलनादाशंसितं सिध्यति ॥ २७ ॥

तरणिनन्दनस्य ॥

व्योमश्रीहृदयैकमौक्तिकलते मातर्बलाकावलि (727)
ब्रूयास्त्वं जनमादरः खलु महान् प्राणेषु कार्यस्त्वया । T. 440
एतां म्लानिमुपागतां स्रजमिव त्यक्त्वा तनुं दुर्वहाम्
एषाहं सुखिनी भवामि न सहे तीव्रां वियोगव्यथाम् ↑ ॥ २८ ॥ ↑ K. 53b

आदृष्टिप्रसरात्प्रियस्य पदवीमुद्वीक्ष्य निर्विण्णया (728)
विश्रान्तेषु पथिष्वहःपरिणतौ ध्वान्ते समुत्सर्पति । T. 441 S. 2.58.5

---

723 — [b]) S1 गमयति· — [c]) S विरमति· ○ Sbh. 1113; Ṡp. 3427 (बिल्हणस्य); Smk. 40.3; Srb. p. 284.17; PG. 214 (कङ्कस्य); SK. 5.216. **724** — [d]) TK इत्यवेहि· **725** — [b]) T1 lac.; T2 S1.3 °करुणे. **726** — [c]) T lac.; K तवणि°. **727** — [a]) K °मुक्तिक°. — [b]) K प्राणे सु-. — [c]) T1K एता· **728** — [a]) S3 निर्विघ्नया· — [c]) S यान्त्यैव स्वनिवेशनं प्रतिपथं· T2 सशुचा गृहं· — [d]) T2 मा भूदा°. K °गलितोद्; S1.2 °वलितोद्°; S3 °वलित°. S3 मुहुर्. ○ Amś. 76; Sbh. 1056 (अमरुकस्य); Srb. p. 359.86; Shv. D. f. 33a. 56; Daś. ad 2.27 (अमरुशतके); Ssm. 483; BIS 937 (343); Slp. 10.5; ŚB. 4.419, 4.724.

दत्त्वैकं ससुधागृहं प्रति पदं पान्थस्त्रियास्मिन् क्षणे
नाभूदागत इत्यमन्दवलितोद्ग्रीवं पुनर्वीक्षितम् ॥ २९ ॥
सिद्धोकस्य ॥

729 T. 442 S. 2.26.1 (शधोकस्य) P. 139b
श्वासास्ताण्डवितालकाः करतले सुप्ता कपोलस्थली ↑N. 21b
नेत्रे बाष्पतरङ्गिणी परिणतः कण्ठे कलः पञ्चमः ।
अङ्गेषु प्रथमप्रवृद्धफलिनी लावण्यसंपादिनी
पाण्डिम्ना विरहोचितेन गमिता कान्तिः कथागोचरम् ॥ ३० ॥
राजशेखरस्य ॥

730 T. 443
स्मितज्योत्स्नादानादुपकुरु चकोरप्रणयिनीर्
विधेहि भ्रूलीलां स्मरतु धनुषः पञ्चविशिखः ।
अपि स्तोकोन्निद्रैर्नयनकुमुदैर्मोदय दिशो
विशेषास्ते मुग्धे दधतु कृतिनां चेतसि पदम् ॥ ३१ ॥
अपराजितरक्षितस्य ॥

(731) T. 444 S. 2.49.2 (अमरोः) P. 139b
किमिति कबरी यादृक्तादृग्दृशौ किमकज्जले
मृगमदमसीपत्रन्यासः स किं न कपोलयोः ।
अयमयमयं किं च क्लाम्यत्यसंस्मरणेन ते
शशिमुखि सखीहस्तन्यस्तो विलासपरिच्छदः ॥ ३२ ॥

(732) T. 445 S. 2.59.3
वारंवारमलीक एव हि भवान् किं व्याहृतैर्गम्यताम्
इत्युद्गम्य सुमन्दबाहुलतिकामुत्थापयन्त्या रुषा ।
संक्रान्तैर्वलयैरलङ्कृतगलो युष्मद्वियोगोचितां
तन्वङ्ग्याः प्रकटीकरोति तनुतां द्रङ्गे भ्रमन्वायसः ॥ ३३ ॥

733 T. 446
पक्ष्माग्रग्रथिताश्रुबिन्दुविसरैर्मुक्ताफलस्पर्धिभिः
कुर्वन्त्या हरहासहारि हृदये हारावलीभूषणम् ।

---

729 — [b]) S3 °तरंगिते. P °परिषदः. — [c]) S °प्रबुद्ध°. S1 °फणिमीरारण्य°. T2SP °संवादिनी. — [d]) T1 कथागौरवं; S कथाशेषतां. — [e]) K कविशेषरस्य; S1 शचोकस्य; S2 शधोकस्य; S3 om. **730** — [c]) T अयि. — [e]) K om. **731** — [a]) S किमनञ्जने. — [c]) S3 अयमसमयं. — [e]) S1 अभिनन्दस्य ॥ अमरोः ॥ S2.3 only अमरोः. ○ Skb. 4.193; ŚB. 3.86, 4.610. **732** — [b]) T2 इत्युद्यम्य; S इत्युद्गम्य. — [d]) S1.2 तनुतामंगे; S3 तनुतामंके. **733** — [a]) T °विशरैः°. ○ Śp. 3414; Smk. 39.11; Srb. p. 286.20; Daś. ad 4.15; SK, 5.285 (185); cf. ŚB. 4.713.

बाले बालमृणालनालवलयालंकारकान्ते करे
　विन्यस्याननमायताक्षि सुकृती कोऽयं त्वया स्मर्यते ॥ ३४ ॥

734 दहति विरहेष्वङ्गानीर्ष्यां करोति समागमे T. 447
　हरति हृदयं दृष्टः ↑ स्पृष्टः करोत्यवशां तनुम् । ↑ K. 54a S. 2.40.5
क्षणमपि सुखं यस्मिन्प्राप्ते गते च न लभ्यते (अमरोः)
　किमपरमतश्चित्रं यन्मे तथापि स वल्लभः ॥ ३५ ॥ P. 140a

(735) कोऽसौ धन्यः कथय सुभगे कस्य गङ्गासरस्वोस् T. 448
　तोयास्फालव्यतिकरखलत्कारि कङ्कालमास्ते । S. 2.28.2
यं ध्यायन्त्याः सुमुखि लिखितं कज्जलक्लेदभाञ्जि P. 140a
　व्यालुम्पन्ति स्तनकलशयोः पत्रमश्रूण्यजस्रम् ॥ ३६ ॥

(736) त्वच्छ्लेषेण च्छुरितकरया कुङ्कुमेनादधत्या T. 449
　शोणच्छायां भवनबिसिनीहंसके कौतुकिन्या ।
कोकभ्रान्तिक्षणविरहिणी यन्मयाकारि हंसी
　तस्यैतन्मे फलमुपनतं नाथ यत्ते वियोगः ॥ ३७ ॥

(737) श्वासोत्कम्पतरङ्गिणि स्तनतटे धौताञ्जनश्यामलाः T. 450
　कीर्यन्ते कणशः कृशाङ्गि किममी बाष्पाम्भसां बिन्दवः ।
किं चाकुञ्चितकण्ठरोधकुटिलाः श्रोत्रामृतस्यन्दिनो
　हूंकाराः कलपञ्चमप्रणयिनस्त्रुट्यन्ति निर्यान्ति च ॥ ३८ ॥

738 इदानीं तीव्राभिर्दहन इव भाभिः परिगतो T. 451
　ममाश्चर्यं सूर्यः किमु सखि रजन्यामुदयते ।
अयं मुग्धे चन्द्रः, किमिति मयि तापं प्रकटयत्य्,
　अनाथानां बाले किमिह विपरीतं न भवति ॥ ३९ ॥

---

734 — [b]) N द्दष्टः (दृष्टः). — [c]) P न च. — [e]) S1 अमरुकस्य. **735** — [a]) S1, 2 °सरस्वत्. — [b]) S1 °थनत्कारि; S3 °खणत्कारि. — [c]) S1 सुसखि. S नियतं (लिखितं). S3 कज्जलच्छेद-. **736** — [a]) T *शेषेण. ○ ŚB. 4.661. **737** ○ Vkj. 1.44 (pratīka), 1.81. **738** — [b]) K सूर्यः किमपि स. ○ Śp. 3436 (पुष्टिकस्य); Smk. 40.4 (पुष्टिकरस्य); Srb. p. 284.25; Subhāṣita-saṃcaya 28.6; Shv. D. 32b. 53 (पुष्टिकरस्य); SK. 5.217,5.289.

739 T. 452 मा मुञ्चाग्निमुचः करान् हिमकर प्राणाः क्षणं स्थीयतां
निद्रे मुद्रय लोचने रजनि हे दीर्घातिदीर्घा भव ।
स्वप्नासादितसंगमे प्रियतमे सानन्दमालिङ्गिते
स्वच्छन्दो भवतां भविष्यति पुनः कष्टो विचेष्टारसः ॥ ४० ॥

740 T. 453 दिशतु सखि सुखं ते पञ्चबाणः स साक्षादनयनपथवर्ती यस्त्वयालेखि नाथः ।
तरलितकरशाखामञ्जरीकः शरीरे धनुषि च मकरे च स्वस्थरेखानिवेशः ॥ ४१ ॥

(741) T. 454 S. 2.26.2 (बाहूटस्य) कस्मान्म्लायसि मालतीव मृदितेत्यालीजने पृच्छति
व्यक्तं ↑ नोदितमार्तयापि विरहे शालीनया बालया । ↑ K. 546
अक्ष्णोर्बाष्पचयं निगृह्य कथमप्यालोकितः केवलं
किंचित्कुड्मलकोटिभिन्नशिखरश्चूतद्रुमः प्राङ्गणे ॥ ४२ ॥

वाकूटस्य ॥

(742) T. 455 उच्छूनारुणमश्रुनिर्गमवशाच्चक्षुर्मनाङ्मन्थरं
सोष्मश्वासकदर्थिताधररुचिर्व्यस्तालका भ्रूभुवः ।
आपाण्डुः करपल्लवे च निभृतं शेते कपोलस्थली
मुग्धे कस्य तपःफलं परिणतं यस्मै तवेयं दशा ॥ ४३ ॥

यशोवर्मणः ॥

743 T. 456 केन प्राप्तो भुवनविजयः कः कृती कः कलावान्
केनाव्याजं स्मरचरणयोर्भक्तिरापादिता च ।
यं ध्यायन्ती सुतनु बहुलज्वालकन्दर्पवह्नि-
प्रोद्यद्भस्मप्रचयरचितापाण्डिमानं दधासि ॥ ४४ ॥

(744) T. 457 दग्धव्येयं नवकमलिनीपल्लवोत्सङ्गशय्या
तप्ताङ्गारप्रकरविकरैः किं धुतैस्तालवृन्तैः ।
तत्रैवास्तां दहति नयने चन्द्रवच्चन्दनाम्भः
सख्यस्तोयेन्धन इव शिखी विप्रतीपोऽयमाधिः ॥ ४५ ॥

अभिनन्दस्य ॥

---

739 — c) K °मालिंगते. **741** — c) K बाष्परयं ; S बाष्पभरं. — e) S_1 बाहटस्य ; $S_{2.3}$ बाहूटस्य. **742** — a) T_2 °चक्षुर्गतं. — b) T भ्रू ** ; K भ्रूर्भुवः. — d) K परिणतिं. **743** — c) TK बहल-. — d) T_2 °रचितं. **744** — b) T_2 °विकिरैः. — d) T_2 सख्या°. T_1 स्तोल्यम्वन ; T_2 स्तेऽयं वन ; T_2 विप्रतीयोग आधिः.

सौधादुद्विजते त्यजत्युपवनं द्वेष्टि प्रभामैन्दवीं (745) T. 458 S. 2.35.1
द्वारात्रस्यति चित्रकेलिसदसो वेशं विषं मन्यते ।
आस्ते केवलमब्जिनीकिसलयप्रस्तारिशय्यातले
संकल्पोपनतत्वदाकृतिरसायत्तेन चित्तेन सा ॥ ४६ ॥

अन्तस्तारं तरलिततलाः स्तोकमुत्पीडभाजः (746) T. 459
पक्ष्माग्रेषु ग्रथितपृषतः कीर्णधाराः क्रमेण ।
चित्तातङ्कं निजगरिमतः सम्यगासूत्रयन्तो
निर्यान्त्यस्याः कुवलयदृशो बाष्पवारां प्रवाहाः ॥ ४७ ॥

मुक्त्वानङ्गः कुसुमविशिखान् पञ्च कुण्ठीकृताग्रान् (747) T. 460 S. 2.28.3 P. 161a (anon)
मन्ये मुग्धां प्रहरति हठात्पत्रिणा वारुणेन ।
वारां पूरः कथमपरथा स्फारनेत्रप्रणाली-
वक्त्रोद्वान्तस्त्रिवलिविपिने सारणीसाम्यमेति ॥ ४८ ॥ ↑K. 55a

राजशेखरस्यामी ॥

उन्मील्याक्षि सखीर्न पश्यसि न चाप्युक्ता ददास्युत्तरं 748 T. 461
नो वेत्सीदृशमत्र नेदृशमिमां शून्यामवस्थां गता ।
तल्पादृश्यकरङ्कपञ्जरमिदं जीवेन लिप्तं मनाङ्
मुञ्चन्ती किमु कर्तुमिच्छसि कुरु प्रेमान्यदेशागते ॥ ४९ ॥

वल्लणस्य ॥

किं वातेन विलङ्घिता, न न, महाभूतार्दिता किं, न न, 749 T. 462 S. 3.6.4 P. 141a (चित्तपस्य)
भ्रान्ता किं, न न, संनिपातलहरीप्रच्छादिता किं, न न ।
तत्किं रोदिति मुह्यति श्वसिति किं स्मेरं च धत्ते मुखं,
दृष्टः किं कथयाम्यकारणरिपुः श्रीभोज्यदेवोऽनया ॥ ५० ॥

छित्तपस्य ॥

---

745 — [b]) K चित्रके विसदशो· S3 वेषं. — [d]) S3 °कृतिवशा-. ○ Vid. 3.2; Bāl. 5.8; Srb. p. 290.86; Skb. 5.208; Sab. B. 4a. KHV. 400; Vyk. ad 2.21. **746** — [d]) K निर्वाल्यस्याः. ○ Vid. 3.24; Srb. p. 276.39. **747** — [a]) S चूर्णीकृता°. — [c]) S कथामितरथा. P स्फालनेत्र-. — [d]) S वक्त्रोद्वाह-. T शारिणी-; K सारिणी-. ○ Vid. 3.25; ŚB. 4.721; Srb. p. 276.40. **748** — [d]) T °दिशागते ॥. **749** — [ab]) P किं धन (for किं न न throughout). — [b]) S श्रान्ता; P भ्रस्ता. S नु न. S °प्रच्छार्दिता. S1, 2 नु न ।. — [c]) S मुह्यति रोदिति. N श्वसति. S च (किं). — [d]) SP श्रीभोज°. K °देवो नृपः.

750 T. 463 S. 2.25.1 (अमरसिंहस्य) कुचौ धत्तः कम्पं निपतति कपोलः करतले
निकामं निश्वासः सरलमलकं ताण्डवयति ।
दृशः साम↑र्थ्यानि स्थगयति मुहुर्बाष्पसलिलं ↑ N. 22a
प्रपञ्चोऽयं किंचित्तव सखि हृदिस्थं कथयति ॥ ५१ ॥
नरसिंहस्य ॥

751 T. 464 त्यजसि न शयनीयं नेक्षसे स्वामवस्थां
विशदयसि न केशानाकुलग्रन्थिबन्धान् ।
किमपि सखि कुरु त्वं देहयात्रानुरूपं
शतमिह विरहिण्यो नेदृशं क्वापि दृष्टम् ॥ ५२ ॥

॥ इति विरहिणीव्रज्या ॥ २२ ॥

॥ ततो विरहिव्रज्या ॥ २३ ॥

752 T. 465 गमनमलसं शून्या दृष्टिः शरीरमसौष्ठवं
श्वसितमधिकं किं त्वेतत्स्यात् किमन्यदतोऽथ वा ।
भ्रमति भुवने कन्दर्पाज्ञा विकारि च यौवनं
ललितमधुरास्ते ते भावाः क्षिपन्ति च धीरताम् ॥ १ ॥

(753) T. 466 वारं वारं तिरयति दृशोरुद्गमं बाष्पपूरस्
तत्संकल्पोपहितजडिम स्तम्भमभ्येति गात्रम् ।
सद्यःस्विद्यन्नयमविरतोत्कम्पलोलाङ्गुलीकः
पाणिर्लेखाविधिषु नितरां वर्तते किं करोमि ॥ २ ॥

754 T. 467 उन्मीलन्मुकुल↑करालकुन्दकोषप्रश्च्योतद्घनमकरन्दगन्धगर्भः । ↑ K. 55b
तामीषत्प्रचलविलोचनां नताङ्गीमालिङ्गन् पवन मम स्पृशाङ्गमङ्गम् ॥३॥

---

750 — [b]) S3 निःश्वासः. S1 सकल- (marg. सरल-). **751** — [b]) TK विषदयसि. — [d]) T1 विहरिण्यो. **752** — [c]) K भवने. ○ Māl. 1.20; Daś. ad 2.47 (मालतीमाधवे); Sd ad 6.127 (मालतीमाधवे); Smk. 42.2 (भवभूतेः); Srb. p. 274.4; ŚB. 4.558. **753** ○ Māl. 1.38; Skb. 2.398; ŚB. 2.284, 3.50, 3.294, 3.322; Kvv. p. 58; Srb. p. 279.62. **754** — [b]) T प्रश्चोत-. ○ Māl. 1.41. — [b]) प्रच्योत-; Srb. p. 283.149.

दलति हृदयं गाढोद्वेगं द्विधा न तु भिद्यते　　755 T. 468 P. 157b (भवभूतेः)
वहति विकलः कायो मोहं न मुञ्चति चेतनाम् ।
ज्वलति च तनूमन्तर्दाहः करोति न भस्मसात्
प्रहरति विधिर्मर्मच्छेदी न कृन्तति जीवितम् ॥ ४ ॥
K. चेः ॥

नादत्से हरिताङ्कुरान् क्वचिदपि स्थैर्यं न यद्गाहसे　　(756) T. 469 S. 4.44.2 (केशटस्य) P. 157b
यत्पर्याकुललोचनोऽसि करुणं कूजन्दिशः पश्यसि ।
दैवेनान्तरितप्रियोऽसि हरिण त्वं चापि किं यच्चिरं
प्रत्यद्रि प्रतिकन्दरं प्रतिनदि प्रत्यूषरं भ्राम्यसि ॥ ५ ॥
K. मुञ्जस्य ॥

कस्त्राघातैः सुरभिरभितः सत्वरं ताडनीयो　　(757) T. 470
गाढाम्रेडं मलयमरुतः शृङ्खलादाम दत्त ।
कारागारे क्षिपत तरसा पञ्चमं रागराजं
चन्द्रं चूर्णीकुरुत च शिलापट्टके पिष्टपेषम् ॥ ६ ॥

ह्रिया संसक्ताङ्गं तदनु मदनाज्ञाप्रशिथिलं　　(758) T. 471 P. 158a (क्षितिपस्य)
सनाथं माञ्जिष्ठप्रसरकुशरेखैर्नखपदैः ।
घनोरुप्राग्भारं निधिमुखमिवामुद्रितमहो
कदा नु द्रक्ष्यामो विगलितदुकूलं मृगदृशः ॥ ७ ॥
क्षितीशस्य ॥

एते चूतमहीरुहोऽप्यविरलैर्धूमायिताः षट्पदैर्　　759 T. 472 S. 2.100.3 P. 158a (वाकूटस्य)
एते प्रज्वलिताः स्फुटत्किशलयोद्भेदैरशोकद्रुमाः ।

---

755 — [a]) P गाढोद्वेगो. — [c]) TK ज्वल्यति. — [e]) NT om; P *sic* for भवभूतेः. ○ Māl. 9.12; Ut. 3.31; Smk. 43.39 (भवभूतेः); Srb. p. 279.68; Shv. C. 458; Sd. ad 6.105 (मालतीमाधवे); Skb. 5.271; ŚB. 3.288, 3.318, 4.693, 4.739; PG. 325 (भवभूतेः). **756** — [a]) P नासंसे. — [b]) P पश्यति. — [c]) P corrupt. $S_{1,2}$ क्षामोऽसि; S_3 क्षीणोऽस्ति (त्वं चापि). S यत्प्रत्यहं. — [d]) S प्रतिकाननं. P प्रतिनदिं. S धावसि; P भ्राम्यति. — [e]) T om. **757** — [a]) T_1K कस्त्राघातैः (?). — [c]) K क्षिपति. ○ Bāl. 5.49. **758** — [a]) P मदनांग्यः प्रणिहतं. — [b]) P मंजिष्ठा-. P कुशरेखै°. **759** — [b]) TKP एतेऽपि ज्वलिताः. P स्फुटाः. — [c]) P मनिलै°. — [d]) K विश्रमया क्रिमत्र.

एते किंशुकशाखिनोऽपि मलिनैरङ्गारिताः कुड्मलैः
कष्टं विश्रमयामि कुत्र नयने सर्वत्र वामो विधिः ॥ ८ ॥
वाक्कूटस्य ॥

760 T. 473 S. 2.86.5 (राजशेखरस्य) P. 158a (anon)
सव्याधेः कृशता क्षतस्य रुधिरं दष्टस्य लालास्रवः
सर्वं नैतदि↑हास्ति केवलमयं पान्थस्तपस्वी मृतः । ↑T. 64b
आ ज्ञातं मधुलम्पटैर्मधुकरैराबद्धकोलाहले
नूनं साहसिकेन चूतमुकुले दृ↑ष्टिः समारोपिता ॥ ९ ॥ ↑K. 56a
N. राजशेखरस्य ॥

(761)
मनसिशय कृशाङ्ग्याः स्वान्तमन्तर्निशातैर्
इषुभिरशनिकल्पैर्मा वधीस्त्वं ममेव ।
अपि ननु शशलक्ष्मन् मा मुचस्त्वं च तस्याम्
अकरुणकिरणोल्काः कन्दलीकोमलायाम् ॥ १० ॥
राजशेखर[स्यैतौ] ॥

762
चक्षुश्चुम्बनविघ्निताधरसुधापानं मुखं शुष्यति
द्वेष्टि स्वं च कचग्रहव्यवहितश्रोणीविहारः करः ।
निद्रे किं विरतासि तावदघृणे यावन्न तस्याश्चिरात्
क्रीडन्ति क्रमशः कृशीकृतरुषः प्रत्यङ्गमङ्गानि मे ॥ ११ ॥
अभिनन्दस्य ॥

763 S. 2.95.1 (कस्यचित्)
जाने सा गगनप्रसूनकलिकेवात्यन्तमेवासती
तत्संभोगरसाश्च तत्परिमलोल्लासा इवासत्तमाः ।
स्वप्नेन द्विषतेन्द्रजालमिव मे संदर्शिता केवलं
चेतस्तत्परिरम्भणाय तदपि स्फीतस्पृहं ताम्यति ॥ १२ ॥
परमेश्वरस्य ॥

---

760 — [a]) P दन्तस्य. — [b]) S तत्कथमसौ; P तत्कथमयं-. — [c]) SP आरब्ध-. — [e]) T lac.; K om. ○ Śp. 3822; Sab. 27*a*; Smk. 59.35 (all रामिलसोमिलयोः); Srb. p. 335.146; SG. 74*b*; ŚB. 4.699. **761** — [d]) K °कोमलायाः. — [e]) K राजशेखरी. **762** — [a]) K °विघ्नता-. — [e]) K अभिनन्दी.

द्यूते पणः प्रणयकेलिषु कण्ठपाशः क्रीडापरिश्रमहरं व्यजनं रतान्ते । 764 P. 158b
शय्यानिशीथकलहेषु मृगेक्षणायाः प्राप्तं मया विधिवशादिदमुत्तरीयम् ॥१३॥ (हनुमतः)
धीरनागस्य ॥

देशैरन्तरिता शतैश्च सरितामुर्वीभृतां काननैर् 765 S. 2.86.1
यत्नेनापि न याति लोचनपथं कान्तेति जानन्नपि । (अमरोः,
उद्ग्रीवश्चरणार्धरुद्धवसुधः कृत्वाश्रुपूर्णां दृशं श्रीहर्षस्य)
तामाशां पथिकस्तथापि किमपि ध्यायंश्चिरं वीक्षते ॥ १४ ॥ P. 158b
श्रीहर्षस्य ॥

प्रौढानङ्गरसाविलाकुलमनाङ्न्यञ्चत्तिरोघूर्णित- (766) P. 159a
स्निग्धाह्लादि मदान्धमध्वनि तया यच्चक्षुरान्दोलितम् ।
तेनास्माकमियं गतिर्मतिरियं संवित्तिरेवंविधा
तापोऽयं तनुरीदृशी स्थितिरियं तस्या अपीति श्रुतिः ॥ १५ ॥
वल्लणस्य ॥

स एवायं देशः सर इव विलूनाम्बुजवनं 767
तनोत्यन्तस्तापं नभ इव विलीनामृतरुचि ↑ । ↑ K. 56b
वियोगे तन्वङ्ग्याः कलयति स एवायमधुना
हिमर्तुर्नैदाघीमहह विषमां तापनरुजम् ॥ १६ ॥ ↑ N. 22b

सृष्टा वयं यदि ततः किमियं मृगाक्षी 768 P. 159a
सेयं वयं यदि ततः किमयं वसन्तः ।
सोऽप्यस्तु नाम जगतः प्रतिपक्षभूतश्
चूतद्रुमः किमिति निर्मित एष धात्रा ॥ १७ ॥

---

764 P order *acbd.* — [c]) P °कलहे हरिणाक्षणायश्चाः. ○ Kun. 4.20; Han. 5.1. — [c]) °समये जनकात्मजायाः; ŚB. 2.152, 4.697. **765** — [a]) P °रितागतैश्च. — [c]) $S_{1.2}$ °पूर्णं. — [d]) P वीक्ष्यते. — [e]) S_1 orig. श्रीहर्षस्य, corr. to अमरोः; S_2 अमरोः, S_3 both. ○ Amś. 99; Smk. 42.10; (अमरुकस्य); Śp. 3445; Sbh. 1768; Daś. ad 4.65; BIS. 2965 (1246); Slp. 1.94; Sl. 19*a*; ŚB. 3.57, 3.210; 3.393, 4.658, 4.706. **766** — [d]) P तनु कीदृशी. P तस्या नु प्रीति श्रुतिः ।. **767** — [b]) K °रुचिः ॥. — [d]) K °रुजः ॥. **768** — [a]) K किमयं. — [d]) K एव धात्रा. ○ Smk. 59.19.

769 ते बाणाः किल चूतकुड्मलमयाः पौष्पं धनुस्तत्किल
कुद्धत्र्यम्बकलोचनाग्निशिखया कामोऽपि दग्धः किल ।
किं ब्रूमो वयमप्यनेन हतकेनापुङ्खमग्नैः शरैर्
विद्धा एव न चेदृशः परिकरस्यैवंविधा वेदना ॥ १८ ॥
वीर्यमित्रस्य ॥

770 P. 157a रक्तस्त्वं नवपल्लवैरहमपि श्लाघ्यैः प्रियाया गुणैस्
त्वामायान्ति शिलीमुखाः स्मरधनुर्मुक्तास्तथा मामपि ।
कान्तापादतलाहतिस्तव मुदे सत्यं ममाप्यावयोः
सर्वं तुल्यमशोक केवलमहं धात्रा सशोकः कृतः ॥ १९ ॥

771 S. 2.103.3 P. 159a (anon) आपुङ्खाग्रममी शरा मनसि मे मग्नाः समं पञ्च ते
निर्दग्धं विरहाग्निना वपुरिदं तैरेव सार्धं मम ।
कष्टं काम निरायुधोऽसि भवता जेतुं न शक्यो जनो
दुःखी स्यामहमेक एव सकलो लोकः सुखं जीवतु ॥ २० ॥
राजशेखरस्य ॥

(772) P. 161b विलीयेन्दुः साक्षादमृतरसवापी यदि भवेत्
कलङ्कस्तत्रत्यो यदि च विकचेन्दीवरवनम् ।
ततः स्नानक्रीडाजनितजडभावैरवयवैः
कदाचिन्मुञ्चेयं मदनशिखिपीडापरिभवम् ॥ २१ ॥
राजशेखर[स्यैतौ] ॥

773 यदि क्षामा मूर्तिः प्रतिदिवसमश्रूणि दृशि चेच्
छुतौ दूतीवक्त्रं यदि मृगदृशो भूषणधिया ।

---

769 — [b]) K क्रुध्यत्र्य-. **770** ○ Sbh. 1364 (श्रीयशोवर्मणः); Dhv. ad 2.20; Kkk. ad 3.2 (कालिदासस्य; editor's note यशोवर्मणः); Kvv. p. 39; Kuv. p. 65; KHA. 7; BIS. 5691 (2579); Han 5.24; Slp. 9.16; SK. 5.49; Rasg. p. 354; Any. p. 114.61; Ak. p. 298; Amd. 218; ŚB. 4.691. **771** — [c]) S1. 2 °युधोऽपि. K न शक्तो. — [e]) K om. because of next stanza. ○ Han. 5.23; Slp. 9.15; Sl. 11*a*. **772** — [b]) P विकलेंदीवर-. — [d]) P विरशिखिक्रीडा-. — [e]) K राजशेखरी. ○ Vid. 2.2; Smk. 43.44 (राजशेखरस्य); BIS. 6184 (2840); Kuv. p. 198; ŚB. 4.713.

इदं चास्मत्कर्णे यदि भवति केनापि कथितं
तदिच्छामः सङ्गाद्विरहभरमेकत्र वसतौ ॥ २२ ॥
वल्लणस्य ॥

तव कुसुमशरत्वं शीतरश्मित्वमिन्दोर्द्वयमिदमयथार्थं दृश्यते मद्विधेषु । ↑K. 57a 774
विसृजति हिमगर्भैरग्निमिन्दुः कराग्रैस्त्वमपि कुसुमबाणान् वज्रसारीकरोषि ॥२३॥ P. 161b
कालिदासस्य ॥

संभूयैव सुखानि चेतसि परं भूमानमातन्वते 775*
यत्रालोकपथावतारिणि रतिं प्रस्तौति नेत्रोत्सवः ।
यद्बालेन्दुकलोदयादवचितैः सारैरिवोत्पादितं
तत्पश्येयमनङ्गमङ्गलगृहं भूयोऽपि तस्या मुखम् ॥ २४ ॥
भवभूतेः ॥

शरान्मुञ्चत्युच्चैर्मनसिजधनुर्मक्षिकरवा 776*
रुजन्तीमे भासः किरति दहनाभा हिमरुचिः ।
जितास्तु भ्रूभङ्गार्चनवदनलावण्यरुचिभिः
सरोषा नो जाने मृगदृशि विधास्यन्ति किममी ॥ २५ ॥
शान्ताकरगुप्तस्य ॥

अपि स दिवसः किं स्याद्यत्र प्रियामुखपङ्कजे (777) S. 2.92.3 (वार्तिककारस्य)
मधु मधुकरीवास्मद्दृष्टिर्विकासिनि पास्यति । P. 161b (वार्तिककारस्य)
[तदनु च मृदुस्निग्धालापक्रमाहितनर्मणः
सुरतसचिवैरङ्गैः सङ्गो ममापि भविष्यति ॥ २६ ॥]
[वार्तिककारस्य ॥]

सा लम्बालकमाननं नमयति प्रद्विष्टचयं मां शशी (778)
नैवोन्मुञ्चति वाचमञ्चितकला विघ्नन्ति मां कोकिलाः ।
भ्रूभङ्गं कुरुते न सा धृतधनुर्मञ्नाति मां मन्मथः
को वा तामबलां विलोक्य सहसा नात्रोपकृच्छ्रो भवेत् ॥ २७ ॥
शृङ्गारस्य ॥

---

774 — [c]) P °मयथा त्वं. — [d]) P°करोति. ○ Śāk. 3.3; Sbh. 1298; KHA. 269.
775 K omits 775–6 and 777[cd]. which may have preceded these two. ○ Mah. 2.45. (*cd* var.); Māl. 5.9; Smk. 43.14; (भवभूतेः); ŚB. 3.18, 3.313.
777 — [a]) P किं स्यात्स्वास्मिन्. — [b]) P मधुकरी वाष्पकृष्टि°. **778** — [d]) K नात्रेपजच्छो.

779 बाणान् संहर मुञ्च कार्मुकलतां लक्ष्यं तव त्र्यम्बकः
के नामात्र वयं शिरीषकलिकाकल्पं यदीयं मनः ।
तत्कारुण्यपरिग्रहात्कुरु दयामस्मिन्विधेये जने
स्वामिन् मन्मथ तादृशं पुनरपि स्वप्नाद्भुतं दर्शय ॥ २८ ॥

(780) S. 2.89.1 विवेकादस्माभिः परमपुरुषाभ्यासरसिकैः
कथंचिन्नीयन्ते रतिरमणबाणैरपि हृतैः ।
प्रियाया बालत्वादभिनववियोगातुरतनोर्
न जानीमस्तस्या बत कथममी यान्ति दिवसाः ॥ २९ ॥

781 T. 474 S. 2.92.5 स्खलल्लीलालापं विनिपतितकर्णोत्पलदलं श्रमस्वेदक्लिन्नं सुरतविरतिक्षामनयनम् ।
कचाकर्षक्रीडासरलकुरलश्रेणिसुभगं कदा तद्द्रष्टव्यं वदनमवदातं मृगदृशः ॥३०॥

782 T. 475 अहमिव शून्यमरण्यं वयमिव तनुतां गतानि तोयानि ।
अस्माकमिवोच्छ्वासा दिवसा दीर्घाश्च तप्ताश्च ॥ ३१ ॥

783 T. 476 P. 169a (भवभूतेः) लीनेव प्रतिबिम्बितेव लिखितेवोत्कीर्णरूपेव च
प्रत्युप्तेव च वज्रलेपघटितेवान्तर्निखातेव च ।
सा नश्चेतसि कीलितेव विशिखैश्चेतोभुवः पञ्चभिश्
चिन्तासंततितन्तुजालनिबिडस्यूतेव लग्ना प्रिया ॥ ३२ ॥ ↑ N. 23a ↑ K. 57b

784 T. 477 P. 167b नेत्रेन्दीवरिणी मुखाम्बुरुहिणी भ्रूवल्लिकल्लोलिनी
बाहुद्वन्द्वमृणालिनी यदि वधूर्वापी पुनः सा भवेत् ।
तल्लावण्यजलावगाहनजडैरङ्गैरनङ्गानल-
ज्वालाजालमुचस्त्यजेयमसमाः प्राणच्छिदो वेदनाः ॥ ३३ ॥

---

779 ○ Vid. 1.22; Smk. 43.22 (राजशेखरस्य); Srb. p. 282.143; Sab. 36b (राजशेखरस्य). **780** — [b]) K धीयन्ते. — [c]) S1.2 °वियोगात्तव; S3 °वयोगोचर-. **781** — [c]) S3 स्रवत्स्वेद-. — [c]) K °क्रीडामलकरमणि°; S क्रीडासरलधवल-; S3 श्रोणिसुभगं. **782** ○ Sbh. 1701. — [b]) सलिलानि. **783** ○ Māl. 5.10; Daś. ad 4.20 (मालतीमाधवे); Skb. 2.258; 4.108; ŚB. 2.387; 3.58, 3.313; Shv. C. 324; Srb. p. 281.105; Kvv. p. 58; Amd. 749. **784** — [b]) P वधूवापी. — [c]) P °गाहलहरैर्. — [d]) P °स्त्यजेयमधुना मर्मच्छिदो.

प्रहर्ता क्वानङ्गः स च कुसुमधन्वाल्पविशिखश् 785
चलं सूक्ष्मं लक्ष्यं व्यवहितममूर्तं क्व च मनः । T. 478
इतीमामुद्भूतां स्फुटमनुपपत्तिं मनसि मे S. 2.91.1 (मृगराजस्य) P. 168a
रुजामाविर्भावादनुभवविरोधः शमयति ॥ ३४ ॥ (रन्तितथागतस्य)
वन्द्यतथागतस्य ॥

अन्तर्निबद्धगुरुमन्युपरंपराभिरिच्छोचितं किमपि वक्तुमशक्नुवत्याः । (786) T. 479
अव्यक्तहूंकृतिचलत्कुचमण्डलायास्तस्याः स्मरामि मुहुरर्धविलोकितानि ॥३५॥

भ्रस्यद्विवक्षितमसंफलदक्षरार्थमुत्कम्पमानदशनच्छदमुच्छ्वसत्या । (787)
अद्य स्मरामि परिमृज्य पटाञ्चलेन नेत्रे तया किमपि यत्पुनरुक्तमुक्तम् ॥३६॥ T. 480 S. 2.92.4
सोन्नोकस्य ॥ (सोल्लोकस्य)

दग्धप्ररूढमदनद्रुममञ्जरीति लावण्यपङ्कपटलोद्गतपद्मिनीति । 788 T. 481
शीतांशुबिम्बगलितामृतनिर्मितेति बालामबालहरिणाङ्कमुखीं स्मरामि ॥ ३७ ॥

मधूद्गारस्मेरभ्रमरभरहूंकारमुखरं (789) T. 482
शरं साक्षान्मीनध्वजविजयचापच्युतमिव ।
निलीयान्योन्यस्मिन्नुपरि सहकाराङ्कुरममी
समीक्षन्ते पक्ष्मान्तरतरलतारा विरहिणः ॥ ३८ ॥

सा न चेन्मृगशावाक्षी किमन्यासां कथाव्ययः । (790) T. 483
कला न यदि शीतांशोरम्बरे कति तारकाः ॥ ३९ ॥

उपरि घनं घनपटलं दूरे कान्ता तदेतदापतितम् । 791 T. 484
हिमवति दिव्यौषधयः क्रोधाविष्टः फणी शिरसि ॥ ४० ॥

स्थगितं नवाम्बुवाहैरुत्तानास्यो विलोकयन् व्योम । 792 T. 485
संक्रमयतीव पथिकस्तज्जलनिवहं स्वलोचनयोः ॥ ४१ ॥ ↑K. 58a
जयीकस्य ॥

---

785 — [a]) N क्व (स). S कुसुमचापो(S3 बाणो)ल्प-. — [b]) T1KP लक्ष्मं. S1 क्व (क). P न नः।. — [e]) K om वन्द्य°. S3 om. **786** — [a]) K °निर्विद्ध-. **787** — [a]) S भ्रश्यद्. S °क्षितमपस्खलद°. — [b]) S °च्छ्वसन्त्या. — [c]) S1 पटांजलेन. — [e]) K सोन्नोकी (? for °कस्यैतौ). **788** — [d]) T1 बालाक्ष°. **789** — [d]) K विरहिताः. **791** ○ This is not the Bhartṛhari stanza (Bh. 87) with the same beginning. Skb. 3.87; ŚB. 2.308; KHA. 545; SK. 3.322; Mud. 1.22 (in Prakrit).

(793) T. 486 ते जङ्घे जघनं च तत्तदुदरं तौ च स्तनौ तत्स्मितं
सूक्तिः सा च तदीक्षणोत्पलयुगं धम्मिल्लभारः स च ।
लावण्यामृतबिन्दुवर्षि वदनं तच्चैवमेणीदृशस्
तस्यास्तद्द्वयमेकमेवमसकृद्ध्यायन्त एवास्महे ॥ ४२ ॥
नरसिंहस्य ॥

(794) T. 487 यदि शशधरस्त्वद्वक्त्रेण प्रसह्य तिरस्कृतस्
तदयमदयो मह्यं मुग्धे किमेवमसूयति ।
यदमृतरसासारस्रुद्भिर्धिनोत्यखिलं जगज्
ज्वलयति तु मामेभिर्वह्निच्छटाकटुभिः करैः ॥ ४३ ॥
T. परमेश्वरस्य ॥

(795) T. 488 P. 119b लीलाताण्डवितभ्रुवः स्मितसुधाप्रस्यन्दभाजो दलन्-
नीलाब्जद्युतिनिर्भरा दरवलत्पक्ष्मावलीचारवः ।
प्राप्तास्तस्य वियोगिनः स्मृतिपथं खेदं समातन्वते
प्रेमार्द्राः सुदृशो विकुञ्चनततिप्रेङ्खत्कटाक्षा दृशः ॥ ४४ ॥

(796) T. 489 विस्फाराग्रास्तरलतरलैरंशुभिर्विस्फुरन्तस्
तासां तासां नयनमसकृन्नैपुणाद्वञ्चयित्वा ।
मुक्तास्तन्व्या मसृणपरुषास्ते कटाक्षक्षुरप्राश्
च्छिन्नं छिन्नं हृदयमदयैश्छिद्यतेऽद्यापि यैर्मे ॥ ४५ ॥
T. [पर]मेश्वरस्य ॥

(797) T. 490 श्यामां श्याममलिमानमानयत भोः सान्द्रैर्मसीकूर्चकैस्
तन्त्रं मन्त्रमथ प्रयुज्य हरत श्वेतोत्पलानां स्मितम् ।
चन्द्रं चूर्णयत क्षणाच्च कणशः कृत्वा शिलापट्टके
येन द्रष्टुमहं क्षमे दश दिशस्तद्वक्त्रमुद्राङ्किताः ॥ ४६ ॥

---

794 — [d]) K जनयति तु मान्मभिर्. — [e]) K om. **795** P pratika only = लीलाताण्डवितेत्यादि. cf. 468. **796** — [b]) K तासां भासां. — [e]) T ** मेश्वरस्य; K om. The stanzas after this to 802 are Rājaśekhara's. **797** ○ Vid. 3.1; Shv. C. 452; Kpk. 276; Kpd. p. 243; Amd. 183, 416; KHA. 3.404.

तस्मिन् पञ्चशरे स्मरे भगवता भर्गेण भस्मीकृते (798) T. 491 P. 168a (राजशेखरस्य)
जानाम्यक्षयसायकं कमलभूः कामान्तरं निर्ममे ।
यस्यामीभिरितस्ततश्च विशिखैरापुङ्खमग्नात्मभिर्
जातं मे विदलत्कदम्बमुकुलस्पष्टोपमानं मनः ॥ ४७ ॥

सूतिर्दुग्धसमुद्रतो भगवतः श्रीकौस्तुभे ↑ सोदरे ↑ K. 58b 799 T. 492 S. 2.102.3 (कस्यचित्) P. 167b
सौहार्दं कुमुदाकरेषु किरणाः पीयूषधाराकिरः ।
स्पर्धा ते वदनाम्बुजैर्मृगदृशां तत्स्थाणुचूडामणे
हंहो चन्द्र कथं निषिञ्चसि मयि ज्वालामुचो वेदनाः ॥ ४८ ॥

अयि पिबत चकोराः कृत्स्नमुन्नामिकण्ठक्रमसरलितचञ्चच्चञ्चवश्चन्द्रिकाम्भः । 800 T. 493
विरहविधुरितानां जीवितत्राणहेतोर्भवति हरिणलक्ष्मा येन तेजोदरिद्रः ॥ ४९ ॥
N. राजशेखरस्यैतौ ॥

शीतांशुर्विषसोदरः फणभृतां लीलास्पदं चन्दनं (801) T. 494
हाराः क्षारपयोभुवः प्रियसुहृत्पङ्केरुहं भास्वतः ।
इत्येषां किमिवास्तु हन्त मदनज्योतिर्विघाताय यद्
बाह्याकारपरिभ्रमेण तु वयं तत्त्वत्यजो वञ्चिताः ॥ ५० ॥

व्यजनमरुतः श्वासश्रेणीमिमामुपचिन्वते (802) T. 495 P. 168a
मलयजरसो धाराबाष्पं प्रपञ्चयितुं प्रभुः ।
कुसुमशयनं कामास्त्राणां करोति सहायतां
द्विगुणगरिमा मारोन्माथः कथं नु विरंस्यति ॥ ५१ ॥
राजशेखरस्यैते ॥

---

798 — a) P अस्मिन्. KP om. स्मरे. — b) T1K om. साय°. ○ Vid. 2.1; Srb. p. 280.98. **799** — a) P सूति त्वं च. S श्रीकौस्तुभौ. T1 lac; T2S सोदरौ. — b) T कुमुदाकरे च; P कुसुमाकरेषु. P °धारामुचः ।. — c) P तद्भस्मचूडा°. — d) SP कथं नु(P न)मुंचसि. P करज्वाला°. ○ Vid. 3.13; Sab. B. 2a (राजशेखरस्य); Srb. p. 282.148. **800** — a) T अपि. — c) N only, as preceding and succeeding Rājaśekhara stanzas are om. in N. ○ Vid. 3.15; Bāl. 5.73; Srb. p. 303.127; ŚB. 4.697 Vkj. 2.10. **801** — c) K °मटनज्योति°. ○ Vid. 3.19; Srb. p. 281.118; Śp. 801. **802** — b) P मलयजरजो. P मुहुः ।. — d) P न (नु). — e) K गजशेखरी. The reference to Rājaśekhara covers 797 - 802. ○ Vid. 3.20; Srb. p. 276.47.

(803) T. 496 P. 168b
हारो जलार्द्रशयनं नलिनीदलानि प्रालेयशीकरमुचस्तुहिनाद्रिवाताः ।
यस्येन्धनानि सरसान्यपि चन्दनानि निर्वाणमेष्यति कथं स मनोभवाग्निः ॥५२॥

(804) T. 497
मन्दादरः कुसुमपत्रिषु पेलवेषु नूनं बिभर्ति मदनः पवनास्त्रमद्य ।
हारप्रकाण्डसरलाः कथमन्यथामी श्वासाः प्रवर्तितदुकूलदशाः सरन्ति ॥ ५३ ॥

(805) T. 498 P. 168b
अकृतप्रेमैव वरं न पुनः संजातविघटितप्रेमा ।
उद्धृतनयनस्ताम्यति यथा हि न तथेह जातान्धः ॥ ५४ ॥

(806) T. 499 S. 2.95.3 (कालिदासस्य) P. 169b
स्वप्न प्रसीद भगवन् पुनरेकवारं संदर्शय प्रियतमां क्षणमात्रमेव ।
दृष्ट्वा सती निबिडबाहुनिबन्धलग्नं तत्रैव मां नयति सा यदि वा न याति॥५५॥↑K.59a

॥ इति विरहिव्रज्या ॥ २३ ॥

॥ ततोऽसतीव्रज्या ॥ २४ ॥

807 T. 500 S. 2.14.1 P. 149b
दृष्टिं हे प्रतिवेशिनि क्षणमिहाप्यस्मद्गृहे दास्यसि
प्रायो नैव शिशोः पिताद्य विरसाः कौपीरपः पास्यति ।
एकाकिन्यपि यामि तद्वरमितः श्रोतस्तमालाकुलं
नीरन्ध्राः स्तनमालिखन्तु जठरच्छेदा नलग्रन्थयः ॥ १ ॥
विद्यायाः ॥

808 T. 501
तेषां गोपवधूविलाससुहृदां राधारहःसाक्षिणां
क्षेमं भद्र कलिन्दराजतनयातीरे लतावेश्मनाम् ।
विच्छिन्ने स्मरतल्पकल्पनविधिच्छेदोपयोगेऽधुना
ते जाने जरठीभवन्ति विगलन्नीलत्विषः पल्लवाः ॥ २ ॥
K. विद्यायाः ॥

---

803 ○ Amś. 134; Sbh. 1087 (बाणकवेः); Auc. ad 14 (भट्टबाणस्य); Srb. p. 250.15; BIS. 7385 (3349). **804** — c) T °शरलाः. ○ Vid. 2.3; Srb. p. 279.56. **805** ○ Sbh. 1389 (रविगुप्तस्य); cf. Bps. 137. **806** — a) S3 क्षणमेकवारं. — c) S2.3 दृष्ट्वा. **807** — a) K क्षणमिमां; P क्षणमहो. — b) SP प्रायेणास्य. SP पिता न. P कोपीनसः यास्यति. — c) S सत्वरमितः; P सद्वरमितः. — d) S तनु- (स्तन-); KS जरठच्छेदा. ○ Śp. 3769 (विज्जकायाः); Srb. p. 353.43; Smk. 87.7 (विज्जाकायाः); Sd ad. 4.8; Daś. ad 2.20; Skb. 1.118; SB. 2.222, 3.382, 4.561; Aś. ad 8.1; At. p. 62; Sab. 3.9; Kvv. p. 62; KHA. 708 (beginning only) Amd. 96. **808** K has this stanza after 815. — d) K ते जाते. — e) T om. ○ Dhv. ad 2.6.

सिकतिलतलाः सान्द्रच्छायास्तटान्तविलम्बिनः 809 T. 502 S. 2.12.1 (विद्यायाः) P. 150a
शिशिरमरुतां लीलावासाः क्वणज्जलरङ्कवः ।
अविनयवतीनिर्विच्छेदस्मरव्ययदायिनः
कथय मुरले केनामी ते कृता निचुलद्रुमाः ॥ ३ ॥

पान्थ स्वैरगतिं विहाय झटिति प्रस्थानमारभ्यताम् 810 T. 503 S. 2.15.5 P. 150a
अत्यन्तं करिसूकराहिगवयैर्भीमं पुरः काननम् ।
चण्डांशोरपि रश्मयः प्रतिदिशं म्लानास्त्वमेको युवा
स्थानं नास्ति गृहे ममापि भवतो बालाहमेकाकिनी ॥ ४ ॥

विटपिनि शिशिरच्छाये क्षणमिह विश्रम्य गम्यतां पथिकाः । 811 T. 504 P. 150a
अतरुवारिरतःपरमसमशिलादुर्गमो मार्गः ॥ ५ ॥

अम्बा शेतेऽत्र वृद्धा परिणतवयसामग्रणीरत्र तातो 812 T. 505 S. 2.15.3 (भट्टस्य) P. 150a
निःशेषागारकर्मश्रमशिथिलतनुः कुम्भदासी तथेह । ↑ N. 235
अस्मिन्पापाहमेका कतिपयदिवसप्रोषितप्राणनाथा,
पान्थायेत्थं युवत्या कथितमभिमतं व्याहृतिव्याजपूर्वम् ॥ ६ ॥

स्मरविवशया किंचिन्मिथ्यानिषेधमनोज्ञया (813) T. 506
दिशि दिशि भयाद्भूयोभूयः प्रवर्तितनेत्रया ।
कुवलयदृशा शून्ये दैवादतर्कितलब्धया
निभृतनिभृतं ये चुम्ब्यन्ते त एव विदुः सुखम् ॥ ७ ॥

व्यपेतव्याहारं गतविविधशिल्पव्यतिकरं 814 T. 507
करस्पर्शारम्भप्रगलितदुकूलान्तशयनम् ।

---

809 — a) S_3 °छायातटा°. — b) S_3 नीतावासाः; P लीनावासा. — c) P °स्मरोत्सव-. — d) S_1 भुवने; P सुरते (मुरले). **810** — b) S_1 °शूकरो; $S_{2.3}$ °शूकरा-. P पुनः (पुरः). ○ Slp. 3.61. **811** — b) P विश्राम्य. K पथिकः; P पथिक. — cd) P om. °परमसम°. **812** — b) S गर्भदासी तथात्र ।. — c) S_1 (var.) यस्मिन्. ○ Sbh. 2247 (रुद्रटस्य); Smk. 87.12 (रुद्रस्य); Rasg. P. 262; Citkh. p. 32; Dhv. ad 2.24; JSV. 227.1. **813** — b) T तया भूयो. — d) T lac; K चम्पन्ते. K विपुः सुषौ ॥. **814** — a) T °व्यापारं. — b) K °युग- (°प्रग-). — d) T_1 °सूत्राम्णोः. T क्षणिकमिह. — c) T ＊＊श्वरस्य; K योगेश्वरी. ○ Smk. 87.10; Skb. 5.276a अपेत-; ŚB. 3.178, 3.235, 3.308; 4.453, 4.514.

मुहुर्बद्धोत्कम्पं दिशि दिशि मुहुःप्रेषितदृशोर् ↑ K. 59b
अहल्यासुत्राम्णोः क्षणिकमिव तत्संगतमभूत् ॥ ८ ॥

योगेश्वरस्य ॥

815 T. 508 S. 2.12.3 यः कौमारहरः स एव च वरस्ताश्चन्द्रगर्भा निशाः
प्रोन्मीलन्नवमालतीसुरभयस्ते ते च विन्ध्यानिलाः ।
सा चैवास्मि तथापि धैर्यसुरतव्यापारलीलाभृतां
किं मे रोधसि वेतसीवनभुवां चेतः समुत्कण्ठते ॥ ९ ॥

816 T. 509 P. 152a क्व प्रस्थितासि करभोरु घने निशीथे, प्राणाधिको वसति यत्र जनः प्रियो मे ।
एकाकिनी वद कथं न बिभेषि बाले, नन्वस्ति पुङ्खितशरो मदनः सहायः ॥१०॥

817 T. 510 उदेति यस्यां न निशाकरो रिपुस्तिथिर्नु का पुण्यवतीभिराप्यते ।
इतीव दुष्ट्या परिदेविते मुहुः कुहूकुहूरित्यलमाह कोकिलः ॥ ११ ॥

818 T. 511 S. 2.14.5 मातर्गेहिनि यद्ययं हतशुकः संवर्धनीयो मया
लौहं पञ्जरमस्य दुर्नयवतो गाढं तदा कारय ।
अद्यैनं बदरीनिकुञ्जकुहरे लीनं प्रचण्डोरगे
कर्षन्त्या मम तावदङ्गलिखनैरेवापदेषागता ॥ १२ ॥

819 T. 512 P. 154a ध्वस्तं केन विलेपनं कुचयुगे केनाञ्जनं नेत्रयो
रागः केन तवाधरे प्रमथितः केशेषु केन स्रजः ।
तेनाशेषजनौघकल्मषमुषा नीलाब्जभासा सखि,
किं कृष्णेन, न यामुनेन पयसा कृष्णानुरागस्तव ॥ १३ ॥

---

815 — [a]) TS हि (च). — [b]) TK °न्नवमाधवी. — [c]) T1 वैर्य-; T2 S चौर्य- (धैर्य-). — [d]) S रेवारोधसि. ○ Śp. 3768 (शीलाभट्टारिकायाः); Smk. 87.9 (शिलाभट्टारिकायाः); Srb. p. 353.42; Kpk. 1; Kpd. p. 9; Sd. ad 1.2; As. ad 42, 85; Ak. p. 336; Sab. 3.5; Shv. D. 25b. 78 (शीलायाः); PG. 382; Bps. 82; Amd. 855. **816** K has 808 before this, perhaps to understand 815 as Vidyā's. — [b]) P प्राणाधिपो. — [c]) K बिमेषि काले. ○ Amś. 71; Sbh. 1946 (अमरुकस्य); Śp. 3610 (गोविन्दस्वामिनो विकटनितम्बायाश्च); Srb. p. 298.14; Vetālp. (ed. Uhle) p. 27; Skb. 2.354; ŚB. 2.287, 3.363, 4.475, 4.545, 4.843; Sab 3.63, 21b; Ssm. 453; BIS. 1991 (774); SK. 5.169; Bps. 73. **817** — [c]) T2 दुष्टा-; K दुत्या. K षनिदोविते मूहु. **818** — [a]) S अंब (S1 अघ) श्वश्रु यदि त्वया. S तदा (मया). — [b]) T लोहं. S2.3 दुर्णय-. S गाढान्तरं. — [c]) S संलीनमन्विष्यती. — [d]) S दष्टा यत्र भुजङ्गमेन तदतिश्रेयः किमेभिः क्षतैः. K °दंगनिखनैर्. **819** P has *ab* only. — [c]) K °कल्मषसुधा.

आकृष्यादावमन्दग्रहमलकचयं वक्त्रमासज्य वक्त्रे (820) T. 513 P. 154a
कण्ठे लग्नः सुकण्ठः पुनरपि कुचयोर्दत्तगाढाङ्गसङ्गः ।
बद्धासक्तिर्नितम्बे पतति चरणयोर्यः स तादृक् प्रियो मे, ↑K. 60a
बाले लज्जा प्रणष्टा, न हि न हि कुटिले चोलकः किं त्रपाकृत् ॥ १४ ॥

आमोदिना समधुना परिधूसरेण सव्याकुलभ्रमवता पतता पुरस्तात् । 821 T. 514
आयासितास्मि सखि तेन दिवावसाने, मत्तेन किं प्रणयिना, न हि केसरेण ॥१५॥

पान्थे पद्मसरोऽन्तशाद्वलभुवि न्यस्ताञ्चलं शायिनि 822 T. 515
त्वं श्रान्तास्यवहं च वर्त्म वसतिग्रामो न वेलाप्यगात् ।
उत्तानद्विगुणासमञ्जसमिलज्जानूदरास्तांशुक-
स्तोकोन्मीलदसञ्जितोरु वयमप्येकाकिनः किं न्विदम् ॥ १६ ॥

वल्लणस्य ॥

इन्दुर्यत्र न निन्द्यते न मधुरं दूतीवचः श्रूयते 823 T. 516 P. 154a
नालापा निपतन्ति बाष्पकलुषा नोपैति कार्श्यं तनुः ।
स्वाधीनामनुकूलिनीं स्वगृहिणीमालिङ्ग्य यत्सुप्यते
तत्किं प्रेम गृहाश्रमव्रतमिदं कष्टं समाचर्यते ॥ १७ ॥

लक्ष्मीधरस्य ॥

प्रणयविशदां वक्त्रे दृष्टिं ददाति विशङ्किता (824) T. 517 P. 154b
घटयति घनं कण्ठाश्लेषं सकम्पपयोधरा ।
वदति बहुशो गच्छामीति प्रयत्नधृताप्यहो
रमयतितरां संकेतस्था तथापि हि कामिनी ॥ १८ ॥

श्रीहर्षस्य ॥

---

820 — [a]) P आकृष्यादार॰. K °ग्रहसकल॰. P वक्रमासह्य चारु. — [b]) P °र्यत्त गाढानुमंदः ।. — [c]) P बद्धा शक्तिर्. P प्रिया मे. — [d]) T1P लोचकः. ○ Sbh. 1164; As. p. 110; Cit. p. 72. **821** — [a]) T केशरेण. **822** — [a]) T सद्मसरो°. T शाड्वल°. — [d]) N °दशञ्जि°; T1 °दमञ्जि°; K °दगञ्जि. **823** — [a]) T विद्यते. — [b]) P वपुः ।. — [c]) K °मालिख्य. — [e]) K धरणीधरस्य. ○ Sbh. 2398; Śp. 3782; Smk. 75.4; Srb. p. 353.49; Skb. 5.192; ŚB. 3.397; Sab. 4.148; SK. 5.298; Ssm. 937. **824** — [a]) TK विषदां. — [d]) P सा संकेते. ○ Rat. 3.9; Sbh. 2058 (श्रीहर्षदेवस्य); Daś. ad 1.38 (रत्नावल्यां); Smk. 70.10 (अमरुकस्य); Nāṭ. ad 53 (रत्नावल्यां).

825 T. 518 दुर्दिननिशीथपवने निःसंचारासु नगरवीथीषु ।
पत्यौ विदेशयाते परं सुखं जघनचपलायाः ॥ १९ ॥

826 T. 519 P. 154b N. lm. 24a मार्गे पङ्किनि तोयदान्धतमसे निःशब्दसंचारकं
गन्तव्या दयितस्य मेऽद्य वसतिर्मुग्धेति कृत्वा मतिम् ।
आजानूद्धृतनूपुरा करतलेनाच्छाद्य नेत्रे भृशं
कृच्छ्राल्लब्धपदस्थितिः स्वभवने पन्थानमभ्यस्यति ॥ २० ॥

827 T. 520 बिभ्राणार्द्रनखक्षतानि जघने नान्यत्र गात्रे भयान्
नेत्रे चुम्बनपाटले च दधती निद्रालसे निव्रणे ।
स्वं संकेतमदूरमेव कमितुर्भ्रूसंज्ञया ↑ शंसती ↑ K. 60b
सिद्धिं याति विटैककल्पलतिका रण्डा न पुण्यैर्विना ॥ २१ ॥

828 T. 521 P. 154b अद्य स्वां जननीमकारणरुषा प्रातः सुदूरं गतां
प्रत्यानेतुमितो गतो गृहपतिः श्रु↑त्वैव मध्यंदिने । ↑ N. 24a
पङ्गुत्वेन शरीरजर्जरतया प्रायः स लक्ष्याकृतिर्
दृष्टोऽसौ भवता न किं पथिक हे स्थित्वा क्षणं कथ्यताम् ॥ २२ ॥

829 T. 522 S. 2.62.5 वस्त्रप्रोतदुरन्तनूपुरमुखाः संयम्य नीवीमणीन्
उद्गाढांशुकपल्लवेन निभृतं दत्ताभिसारक्रमाः ।
एताः कुन्तलमल्लिकापरिमलव्यालोलभृङ्गावली-
झंकारैर्विकलीकृताः पथि बत व्यक्तं कुरङ्गीदृशः ॥ २३ ॥

830 T. 523 S. 2.61.1 पतिर्दुर्वृत्तोऽयं विधुरमलिनो वर्त्म विषमं
जनश्छिद्रान्वेषी प्रणयिवचनं दुःपरिहरम् ।

---

825 ○ Often cited as an example of Jaghanacapalā metre. Sbh. 1937; Srb. p. 352.4; Shv. D 24*a*. 65; Pv. 4.48 (309) (जघनचपलायाः); Śp. 3767; Pad. p. 52.36 (जघनचपलायाः); Ssm. 409; BIS. 2863 (1191); Pañc. ed. Koseg. 1.189, 3.206, ed orn. 1.139, ed. Bomb. 4.53. **826** — [a]) P पंक्लि°. — [b]) P मेत्य ... मुग्धेभिहत्वा. — [c]) P नेत्रे दृशं. — [d]) P °मभ्यस्यते. ○ Sbh. 1948; Śp. 3614; Smk. 71.2; Srb. p. 357.32; Sab. 3.73, 4.148; Ssm. 454; SK. 5.170. **827** — [b]) T2 निश्चले. — [c]) K °दूरसेवक°. ○ Sbh. 2373 (? भट्टवृद्धेः). **828** P *ab* only. (*c* on marg., recent addition) rest presumably lost with fol. 155. — [c]) T2 सुलक्ष्या°. **830** — [a]) S1 °मनिलो. S दुष्परिहरम् ।

अतः काचित्तन्वी रतिविहितसंकेतगतये
गृहाद्वारंवारं निरसरदथ प्राविशदथ ॥ २४ ॥

उदेष्यत्पीयूषद्युतिरुचिकणार्द्राः शशिमणि- 831 T. 524
स्थलीनां पन्थानो घनचरणलाक्षालिपिभृतः ।
चकोरैरुड्डीनैर्झटिति कृतशङ्काः प्रतिपदं
पराञ्चः संचारानविनयवतीनां विवृणुते ॥ २५ ॥

मलयजपङ्कलिप्ततनवो नवहारलताविभूषिताः 832 T. 525 S. 2.65.2
सिततरदन्तपत्रकृतवक्त्ररुचो रुचिरामलांशुकाः ।
शशभृति विततधाम्नि धवलयति धरामविभाव्य↑तां गताः ↑ T.70b
प्रियवसतिं व्रजन्ति सुखमेव निरस्तभियोऽभिसारिकाः ॥ २६ ॥
बाणस्य ॥

निशान्धकारे विहिताभिसाराः सखीः शपन्तीह नितान्तमुग्धा । (833)
पथि स्खलन्ती बत वारिधारामालिङ्गितुं वाञ्छति वारिदानाम् ॥ २७ ॥
पुरुषोत्तमस्य ॥

कृत्वा नूपुरमूकतां चरणयोः संयम्य नीवीमणीन् 834 S. 2.85.4
उद्दामध्वनिपिण्डितान् परिजने किंचिच्च निद्रायिते ।
कस्मै कुप्यसि यावदस्मि ↑ चलिता तावद्विधिप्रेरितः ↑ K. 61a
काश्मीरीकुचकुम्भसंभ्रमहरः शीतांशुरभ्युद्यतः ॥ २८ ॥

उरसि निहितस्तारो हारः कृता जघने घने 835 S. 2.62.3 (अमरोः)
कलकलवती काञ्ची पादौ रणन्मणिनूपुरौ ।

---

831 N interchanges this with next. — [d]) T2 पराञ्चः. T2 विवृणते. ○ Anr. 7.90. **832** — [c]) N om. गताः. T1 ends. — [d]) T2 प्रयांति (व्रजंति). S3 सुखमेव मिथो निरस्त- (hyp.). ○ Vām. ad 4.3.10; Ak. p. 396; As. ad 71; Srb. p. 299.23; Kpd. ad 10.48. **834** — [b]) S ध्वनिपंडिता°. S1 var. निद्रायते।; S2.3 निद्रायति ।. — [c]) S1.3 तस्मिन्कुप्यति. — [d]) S1 °विभ्रमहरः; S2 विभ्रमहतः; S3 विभ्रमकरः. S °भ्युद्गतः ॥. ○ Smk. 70.13 (काश्मीरीबिल्हणस्य); Kvv. p. 5; Slp. 1.36; Smv. 16.1. **835** — [c]) S3 त्वमाहत-. S1.2 °तिण्डिमा. — [d]) S2.3 त्रासोत्कंपं. ○ Amś. 31; Sbh. 1947 (अर्गटस्य); Śp. 3613 (अर्गटस्य); Srb. p. 298.17; Daś. ad 2.27 (अमरुशतके); KHA. 718; BIS. 1316 (501) Sab. 3.78 (22a).

प्रियमभिसरस्येवं मुग्धे समाहतडिण्डिमा
किमिदमपरं त्रासोत्कम्पा दिशो मुहुरीक्षसे ॥ २९ ॥
देवगुप्तस्य ॥

836 अनुमतमिवानेतुं जोषं तमीतमसां कुलं
दिशि दिशि दृशो विन्यस्यन्त्यः श्रियाङ्कुरिताञ्जनाः ।
मदनहुतभुग्धूमच्छायैः पटैरसितैर्वृताः
प्रययुररसद्भूषैरङ्गैः प्रियानभिसारिकाः ॥ ३० ॥
भट्टशिवस्वामिनः ॥

॥ इत्यमतीव्रज्या ॥ २४ ॥

॥ ततो दूतीकोपालम्भव्रज्या ॥ २५ ॥

837 S. 2.113.1 (सुविभोकस्य) निःशेषच्युतचन्दनः स्तनतटो निर्यातरागोऽधरो
नेत्रे दूरमनञ्जने जललवप्रस्यन्दिनी ते तनुः ।
आशाच्छेदिनि दूति बान्धवजनस्याज्ञातपीडागमे
वापीं स्नातुमितो गतासि न पुनस्तस्याधमस्यान्तिकम् ॥ १ ॥

838 S. 2.113.5 किं त्वं निगूहसे दूति स्तनौ वक्त्रं च पाणिना ।
सव्रणा एव शोभन्ते शूराधरपयोधराः ॥ २ ॥

839 S. 2.113.4 (भिक्षोः) साधु दूति पुनः साधु कर्तव्यं किमतःपरम् ।
यन्मदर्थे विलग्नासि दन्तैरपि नखैरपि ॥ ३ ॥

840 S. 2.113.3 (भिक्षोः) विहारः कण्ठदेशस्ते काषाये तव लोचने ।
अधरौ वीतरागौ ते दूति प्रव्रजितासि किम् ॥ ४ ॥

---

836 — [c]) K मथन-. ○ Kap. 14.3. — [a]) पोवं. Vrajyā **25** : K heading : दूतीकोपालंभनव्रज्या वक्ष्येते ॥. **837** — [a]) KS °चंदनं. K स्तनतटे ; S स्तनतटं. S निर्मृष्ट°. — [b]) S पुलकिता तन्वी तथे(S3 वे)यं तनुः. — [c]) S मिथ्यावादिनि दूति. ○ Śp. 3508 ; Sbh. 1423 ; Srb. p. 293.7 ; Smk. 48.2 ; Pad. p. 54.11 (अमरुकस्य) ; Ssm. 495 ; Kvv. p. 37 ; KHA. 27 ; Skb. 4.236 ; ŚB. 2.349 ; Kpk, 2 ; Kpd. p. 12 ; Sd. ad 2.16 ; BIS. 3777 (1617) ; Aś. p. 9 (ad 3.1) ; Bps. 54 ; Cit p. 2 ; Amd. 99, 946. **838** — [d]) K °स्तवाधर- ; S वीराधर-. ○ Sbh. 1428 ; Srb. p. 293.3 ; Pad. p. 54.10 ; Ssm. 498 ; Sab. 4.103. **839** — [c]) S विलग्नासि. ○ SK. 5.339. **840** S order *cbad*. — [b]) S कषाये. — [c]) S अधरो वीतरागस्ते. ○ Sbh. 1426.

दूति किं तेन पापेन शास्त्रातिक्रमकारिणा । 841 P. 156a
पञ्च पञ्चनखा भक्ष्याः षष्ठी त्वं येन खादिता ॥ ५ ॥

नायातः सामदानाभ्यामिति भेदेऽपि दर्शिते । 842 P. 156a
साधु यद्दुर्विनीतस्य त्वया दण्डो निपातितः ॥ ६ ॥

अनेन वीतरागेण बुद्धेनेवाधरेण ते ↑ । ↑ N. 24b 843 P. 156a
दूति निर्व्याजमाख्याता सर्ववस्तुषु शून्यता ॥ ७ ॥

पार्श्वाभ्यां सप्र↑हाराभ्यामधरे व्रणखण्डिते । ↑ K. 61b 844 P. 156a
दूति संग्रामयोग्यासि न योग्या दूतकर्मणि ॥ ८ ॥

त्वया दूति कृतं कर्म यत्तदन्येन दुष्करम् । 845 P. 156a
शरणागतविध्वंसी छिद्रान्वेषी निपातितः ॥ ९ ॥

क्षामा तनुर्गतिः खिन्ना नेत्रे व्यालोलतारके । 846 P. 156a
वागस्पष्टा श्लथं वासो दूति त्वं ज्वरितासि किम् ॥ १० ॥

रजन्यामन्यस्यां सुरतपरिवर्तादनुचितं 847 P. 156a
मदीयं यद्वासः कथमपि हृतं तेन सुहृदा ।
त्वया प्रीत्यानीतं स्वनिवसनदानात्पुनरिदं
कुतस्त्वादृग्दूति स्खलितशमनोपायनिपुणा ॥ ११ ॥

नायातो यदि तादृशं स शपथं कृत्वापि दूति प्रियस् 848 P. 156b
तत्किं कोपनया त्वया स्वदशनैरग्राधरः खण्डितः ।
स्वेदाम्भःकणदायि वेपनमिदं त्यक्त्वा भज स्वस्थतां
को लोकस्य सखि स्वभावकुटिलस्यान्तर्गतं ज्ञास्यति ॥ १२ ॥

---

841 ○ Sbh. 1429. **842** — [a]) P नायाते. — [b]) K दह्लिते. ○ Sbh. 1425. **843** ○ Smk. 48.1; Sbh. 1427. **844** — [b]) P इति भेदेऽपि दर्शितः. — [cd]) P °योग्योऽसि न योग्ये. ○ Śp. 3505; Sbh. 1430; Sab. 4.104 (वररुचेः). **846** — [a]) P क्षामभिन्नगतिः. — [c]) P रागस्पष्टा. ○ Sbh. 1433. **847** — [b]) P मद्वासः. P कृतं. — [c]) P सुरसदानात्पुलकितं. — [d]) K °ग्दूती. K स्खलति. ○ Smk. 48.7; Śp. 3509 (बीजाकरस्य); Sbh. 1437 (बीजकस्य); Ssm. 497; Sab. 3.48 (बीजांकुरस्य); SG. 64b. **848** — [c]) P भज सुष्ठुतां. — [d]) P का (को). ○ Smk. 48.6 (डिंबोकस्य); Sbh. 1438.

849 P. 156b रोमाञ्चं वहसि श्वसिष्यविरतं ध्यानं किमप्याश्रिता
दृष्टिस्ते भ्रमति प्रकम्पचपले व्यक्तं च ते शीत्कृतम् ।
तं लब्ध्वा खलु बन्धकीव सुरतव्यापारदक्षं जनं
किं दूति ज्वरितासि पापमथवा स्पृष्ट्वा भवन्त्यापदः ॥ १३ ॥

850 P. 156b श्वासः किं, त्वरिता गतिः, पुलकिता कस्मात्, प्रसाद्यागता,
वेणी भ्रश्यति, पादयोर्निपतनात्, क्षामा, किमित्युक्तिभिः ।
स्वेदार्द्रं मुखम्, आतपेन, गलिता नीवी, गमादागमाद्
दूति म्लानसरोरुहद्युतिमुषः स्वौष्ठस्य किं वक्ष्यसि ॥ १४ ॥

851 P. 156b अधरेणोन्नतिभाजा भुजङ्गपरिपीडितेन ते दूति ।
संक्षोभितं मनो मे जलनिधिरिव मन्दरागेण ॥ १५ ॥

852 P. 157a सद्भावोपगता समप्रणयिनी दाराः परस्येति वा
दूते रागपराभवः क्रियत इत्येतन्न मीमांसितम् ।
येनाम्भोरुहसंनिभस्य वदनस्यापाण्डुता ते कृता
दूति भ्रष्टगुणस्य तस्य निलयं स्वप्नेऽपि मा गाः पुनः ॥ १६ ॥

853 S. 2.113.2 (छित्तोकस्य) P. 157a स्वकार्यबुद्ध्यैव सदा मदर्थे दूति प्रवृत्तिं प्रतिपालयन्त्या । ↑ K. 62a
त्वया फलेनैव विभावितोऽयं मया सहाभिन्नशरीरवादः ॥ १७ ॥
वित्तोकस्य ॥

॥ इति दूतीकोपालम्भव्रज्या ॥ २५ ॥

॥ ततः प्रदीपव्रज्या ॥ २६ ॥

(854) रुद्धे वायौ निषिद्धे तमसि शुभवशोन्मीलितालोकशक्तिः
कस्मान्निर्वाणलाभी न भवतु परमब्रह्मवद्वीक्ष्य दीपः ।

---

849 — [a]) P मुहु विश्वसिस्यविरतं· K ध्यानी· — [b]) P °चपला व्यक्तं च यच्छीत्कृतं· — [c]) P तं लब्ध्वाश्मनवह्नकीव· ○ Sbh. 1439. **850** — [a]) K °तागता· — [b]) P किमभ्युक्तिभिः· ○ Smk. 48.5 *acbd.* (शिलाभट्टारिकायाः); Śp. 3507 (शीलाभट्टारिकायाः); Sbh. 1440 (शीलाभट्टारिकायाः); Sab. 3.47 (शीलाभट्टारिकायाः). **851** — [a]) P °भाजो· — [b]) P om. परि-. P. °तेन तेन ।. ○ Smk. 48.3 (विशल्यस्य). **852** — [a]) P मम (सम-). — [b]) K दूते वाल°; P दूति नान°. K °त्येतन्नु· **853** — [a]) P स्वकीय-. — [b]) S2 °पादयंत्या; S3 °पालयंत्याः; P °पादयंन्त्या· — [c]) S1 तित्तोकस्य; S2.3 छित्तोकस्य. Vrajyā **26** completely om. in N.

निद्राणस्त्रीनितम्बाम्बरहरणरणन्मेखलारावधावत्-
कन्दर्पानद्धबाणव्यतिकरतरलं कामिनं यामिनीषु ॥ १ ॥

अतिपीतां तमोराजीं तनीयान्सोढुमक्षमः । (855)
वमतीव शनैरेष प्रदीपः कज्जलच्छलात् ॥ २ ॥ S. 2.148.5

निर्वाणगोचरगतोऽपि मुहुः प्रदीपः किं वृत्तकं तरुणयोः सुरतावसाने । (856)
इत्येवमाकलयितुं सकलङ्कलज्जदुद्ग्रीविकामिव ददाति रतिप्रदीपः ॥ ३ ॥ S. 2.148.2

बालां कृशाङ्गीं सुरतानभिज्ञां गाढं नवोढामुपगूढवन्तम् । (857)
विलोक्य जामातरमेष दीपो वातायने कम्पमुपैति भीतः ॥ ४ ॥ S. 2.148.3

॥ इति प्रदीपव्रज्या ॥ २६ ॥

॥ ततोऽपराह्णव्रज्या ॥ २७ ॥

निद्रान्धानां दिनमणिकराः कान्तिमम्भोरुहाणाम् (858)
उच्चित्यैते बहुगुणमिवाबिभ्रतः शोणिमानम् ।
चक्राङ्काणामविरलजलैरार्द्रविश्लेषभाजां
वक्षःस्पर्शैरिव शिशिरतां यान्ति निर्वाप्यमाणाः ॥ १ ॥

दावास्त्रशक्तिरयमेति च शीतभावं (859)
भास्वान् ज्वलन्ति हृदयानि च कोकयूनाम् ।
किं ब्रूमहेऽभ्युदयते च जगत्पिधानं
ध्वान्तं भवन्ति च विशुद्धदृशो दिवान्धाः ॥ २ ॥

उन्मुक्ताभिर्दिवसमधुना सर्वतस्ताभिरेव (860)
स्वच्छायाभिर्निचुलितमिव प्रेक्ष्यते विश्वमेतत् ।
पर्यन्तेषु ज्वलति जलधौ रत्नसानौ च मध्ये
चित्राङ्गीयं रमयति तमःस्तोम↑लीला धरित्री ॥ ३ ॥ ↑K. 62b

---

855 — [b]) S तनीयान्वोढु-. **856** — [a]) S मुहुर्निशायां. — [b]) S किं चेष्टितं — [c]) S सकलं कलाविद्. **857** — [c]) S1 जामातरमेव. Vrajyā **27** : Completely om. in N. **858** — [c]) K °विश्लेषिभाजं. — [d]) K वक्षः-. **859** — [a]) K हवस्तु (?). **860** ○ Anr. 2.49; Smk. 69.5 (मुरारेः).

(861) चूडारत्नैः स्फुरद्भिर्विषधरविवराण्युज्ज्वलान्युज्ज्वलानि
प्रेक्ष्यन्ते चक्रवाकीमनसि निविशते सूर्यकान्तात्कृशानुः ।
किं चामी शल्ययन्तस्तिमिरमुभयतो निर्भराहस्तमिस्रा-
संघट्टोत्पिष्टसंध्याकणनिकरपरिस्पर्धिनो भान्ति दीपाः ॥ ४ ॥

(862) पटुकटुकोष्मभिः कटकधातुरसस्य गिरेः
कुहरकटाहकेषु रविधामभिरुत्क्वथतः ।
उपरिभरादिवोत्सलितया छटया गगनं
प्रतिनवसंध्यया सपदि संवलितं शुशुभे ॥ ५ ॥

(863) अस्तं भास्वति लोकलोचनकलालोके गते भर्तरि
स्त्रीलोकोचितमाचरन्ति सुकृतं वह्नौ विलीय त्विषः ।
अप्येतास्तु चिकीर्षयेव तपसां ताराक्षमाला दिशो
मन्ये खञ्जनकण्ठकोमलतमःकृष्णाजिनं बिभ्रति ॥ ६ ॥

(864) यावद्भास्करकेसरी प्रविततज्योतिस्सटाभासुरो
हत्वा वासरवारणं वनदरीमस्ताचलस्याश्रितः ।
तावत्संतमसाच्छभल्लपरिषत्संध्यास्रमापीयते
कुम्भभ्रंशविकीर्णमौक्तिकरुचो राजन्त्यमूस्तारकाः ॥ ७ ॥

(865) अस्तव्यस्तान्क्रमततगतीन् पत्रिमालातरङ्गान्
वेणीदण्डानिव धृतवती मुक्तसंध्याङ्गरागा ।
ध्वान्तम्लानांशुकपरिचयच्छन्नलावण्यशोच्या
द्यौः प्रत्यग्रद्युमणिविरहाद्भ्रान्तमक्ष्णोर्न याति ॥ ८ ॥

(866) परावृत्ता गावस्तरुषु वयसां कूजति कुलं
पिशाचीनां चेतः स्पृशति गृहकृत्यप्रवणता ।
अयं नन्दी संध्यासमयकृतकृत्यव्यवसितिस्
त्रिनेत्राभिप्रायप्रतिसदृशमुन्मार्ष्टि मुरजान् ॥ ९ ॥

शितिकण्ठस्य ॥

---

861 — [d]) K °परस्पर्धि°. ○ Anr. 2.51; Smk. 68.19 (श्रीमुरारेः). **865** — [a]) K प्रत्रिमाला-. — [c]) K ध्यान्त- **866** — [b]) K °प्रवणतां ।.

उत्सर्पद्धूमलेखात्विषि तमसि मनाग्विस्फुलिङ्गायमानैर् (867)
उद्भेदैस्तारकाणां वियति परिगते पश्चिमाशामुपेता । ↑ K. 63a
खेदेनेवानतासु स्खलदलिरसनास्वब्जिनीप्रेयसीषु
प्रायः संध्यातपाग्निं विशति दिनपतौ दह्यते वासरश्रीः ॥ १० ॥

प्रारब्धो मणिदीपयष्टिषु वृथा पातः पतङ्गैरितो (868)
गन्धान्धैरभितो मधुव्रतकुलैरुत्पक्ष्मभिः स्थीयते ।
वेल्लद्बाहुलताविलोलवलयस्वानैरितः सूचित-
व्यापाराश्च नियोजयन्ति विविधान्वाराङ्गना वर्णकान् ॥ ११ ॥
मलयराजस्यैतौ ॥

व्रजति कलितस्तोकालोको नवीनजवारुण- (869)
च्छविरविरसौ स्वेच्छादृश्यो दिशं भृशमप्पतेः । S. 2.145.4 (कस्यचित्)
ककुभि ककुभि प्राप्ताहाराः कुलायमहीरुहां
शिरसि शिरसि स्वैरं स्वैरं पतन्ति पतत्रिणः ॥ १२ ॥
रघुनन्द[न]स्य ॥

कालव्यालहतं वीक्ष्य पतन्तं भानुमम्बरात् । (870)
ओषधीशं समादाय धावतीव पितृप्रसूः ॥ १३ ॥

जगन्नेत्रज्योतिः पिबति शनकैरन्धतमसं (871)
कुलायैराकृष्टाः क्षणविरतकूजा बलिभुजः ।
तथोलूकः स्तोकव्यपगतभयः कोटरमुखाद्
वपुर्मग्नग्रीवो डमरितशिराः पश्यति दिशः ॥ १४ ॥
विद्दूकस्य ॥

ताराप्ररोहधवलोत्कटदन्तपङ्क्तिर्ध्वान्ताभिनीलवपुषो रजनीपिशाच्याः । (872)
जिह्वेव सार्द्ररुधिरारुणसूर्यमांसग्रासार्थिनी नभसि विस्फुरति स्म संध्या ॥१५॥

स्नातीव मन्दरनगोऽस्तमितेऽद्य मित्रे सिन्धूद्धृतेन्दुकलशस्खलदंशुतोयैः । (873)
एतज्जगन्नयनहारि घनं तमोऽस्य पृष्ठे श्रियं विततकुन्तलवत्तनोति ॥ १६ ॥

---

867 ○ Tāp. 1.21. **868** ○ Tāp. 1.22. **869** — [b]) S1, 2 lac.; S3 बिंबं विंदन् (स्वेच्छादृश्यो). — [c]) K रघुनन्दस्य. **873** — [b]) K सिन्दूद्धृते°.

(874) पृथुगगनकबन्धस्कन्धचक्रं [कि]मेतत्
किमु रुधिरकपालं कालकापालिकस्य ।
कललभरितमन्तः किं नु तार्क्ष्याण्डखण्डं
जनयति हि वितर्कान् सांध्यमर्कस्य बिम्बम् ॥ १७ ॥

(875)
S. 2.145.1
(मलयराजस्य)
याते भास्वति वृद्धसारसशिरःशोणेऽस्तशृङ्गाश्रयं ↑ K. 63b
व्यालिप्तं तिमिरैः कठोरबलिभुक्कण्ठाभिनीलैर्नभः ।
माहेन्द्री दिगपि प्रसन्ननलिना चन्द्रोदयाकाङ्क्षिणी
भात्येषा चिरविप्रयुक्तशबरीगण्डावपाण्डुच्छविः ॥ १८ ॥
अचलसिंहस्य ॥

(876) अतिहरितपत्रपरिकरसंपन्नस्पन्दनैकविटपस्य ।
घनवासनैर्मयूखैः कुसुम्भकुसुमायते तरणिः ॥ १९ ॥
चक्रपाणेः ॥

(877) दिनमणिरनर्घमूल्यो दिनवणिजार्घप्रसारितो जगति ।
अनुरूपार्घमलब्ध्वा पुनरिव रत्नाकरे निहितः ॥ २० ॥
श्रीधर्मपालस्य ॥

(878) निर्यद्वासरजीवपिण्डकरणिं बिभ्रत्कवोष्णैः करैर्
माञ्जिष्ठं रविबिम्बमम्बरतलादस्ताचले लुण्ठति ।
किं च स्तोकतमःकलापकलनाश्यामायमानं मनाग्
धूमध्यामपुराणचित्ररचनारूपं जगज्जायते ॥ २१ ॥
राजशेखरस्य ॥

(879) घर्मत्विषि स्फुरितरत्नशिलाक्रमेण मेरोर्नितम्बकटकानवगाहमाने ।
वल्गत्तुरङ्गखुरचूर्णितपद्मरागधूलीव वातवलितोल्लसति स्म संध्या ॥ २२ ॥

(880) अस्ताद्रिशिरोविनिहितरविमण्डलसरसयावघट्टाङ्कम् ।
नयतीव कालकौलः क्वापि नभःसैरिभं सिद्ध्यै ॥ २३ ॥

---

874 ○ Smk. 68.6; Śp. 3583. both. — [d]) प्रजनयति वितर्कै. **875** — [a]) S1 °शोणेसु. — [b]) S1 °कंडाति-; S2,3 °कंठाति-. — [c]) K प्रसन्नतलिना; S प्रसन्नमलिना. — [d]) S°गंडाभ°. **877** — [c]) K °लाद्धा (°लब्धा.). **878** — [c]) K राजशेखरी. ○ Vid. 2.22. — [a]) पिंडकरुणं. — [b]) चुंबति ॥; Srb. p. 295.62. **879** ○ ŚB. 3.186. **880** K °यावक° (°याव°).

प्रथममलसैः पर्यस्ताग्रं स्थितं पृथुकेशरैर् (881)
विरलविरलैरन्तःपत्रैर्मनाङ्मिलितं ततः ।
तदनु वलनामात्रं किंचिद्व्यधायि बहिर्दलैर्
मुकुलनविधौ वृद्धाब्जानां बभूव कदर्थना ॥ २४ ॥

दग्धध्वान्तदिनस्य धर्मदिनकृत्संवृत्तसप्तार्चिषा (882)
तप्ताङ्गारगुरूच्चयश्रियमयं बध्नाति संध्यातपः ।
निर्वाणाज्ज्वलविप्रकीर्णनिवहश्यामत्वमातन्वते
प्राग्विप्लुष्टतमोगुरोरभिनवास्तस्यास्तमिस्रत्विषः ॥ २५ ॥
बुद्धाकरस्य ॥

अस्तोप↑धानविनिहितरविबिम्बशिरोनिकुञ्चितदिगङ्गः । ↑ K. 64a (883)
वस्तेऽन्धकारकम्बलमम्बरशयने दिनाध्वन्यः ॥ २६ ॥
मलयवातस्य ॥

नृत्यश्रमात् करनखोदरपीतवान्तैः स्वेदार्द्रभस्ममयबिन्दुभिरिन्दुगौरैः । (884)
संत्यज्य तारकितमेतदिति प्रवादं व्योमाङ्गणं गणय चित्रितमीश्वरेण ॥ २७ ॥
लक्ष्मीधरस्य ॥

॥ इत्यपराह्णव्रज्या ॥ २७ ॥

॥ ततोऽन्धकारव्रज्या ॥ २८ ॥

किं स्वर्भानुरसौ विलिम्पति जगद्देहप्रभाविस्तरैस् (885)
तीव्रांशोः पततः पतत्यथ करालम्बावकृष्टं नभः ।
किं साम्भोधिकुलाचलां वसुमतीं स्वस्मिन्विधत्ते हरिः
संकल्पानिति मांसलं वितनुते कादम्बनीलं तमः ॥ १ ॥

निष्यन्दस्फुरिताभिरोषधिरुचां शैलाः शिखाभक्तिभिः (886)
शब्दैः प्राणभृतो गृहीतसुमनोवासैर्मरुद्भिर्द्रुमाः ।

---

881 — [b]) K मनाङ्क्लितं. ∩ Vām. ad 3.2.14. — [a]) °केसरैर्. **882** — [d]) K °तमगुरो°. **883** — [b]) K °बिम्बम्बशिर-. — [c]) K °न्धकारकन्बर°. Vrajyā **28** completely om. in N.

ध्वान्ते लिम्पति मत्तकोकिलवधू[क]ण्ठाभिनीले जगल्
लक्ष्यन्ते भवनानि जालविवरोद्भ्रान्तैः प्रदीपांशुभिः ॥ २ ॥

मनोविनोदस्य ॥

(887) द्राक्पर्यस्तगभस्तिरस्तमयते माणिक्यशोणो रविः
सांध्यं धाम नभोऽङ्गणं कुलयति द्वित्रिस्फुरत्तारकम् ।
शोच्यन्ते वयसां गणैरित इतः पर्यन्तचैत्यद्रुमाः
किं चाभ्यर्णपराक्रमेण तमसा प्रोर्णूयते रोदसी ॥ ३ ॥

(888) चक्षुर्लग्नमिवातिमांसलमसीवर्णायते यन्नभः
पार्श्वस्था इव भान्ति हन्त ककुभो निःसंधिरुद्धान्तराः ।
विन्यस्तात्मपदप्रमाणकमिदं भूमीतलं ज्ञायते
किं चान्यत्करसंगमैक[ग]मकः स्वाङ्गेऽपि संप्रत्ययः ॥ ४ ॥

(889) घनतमतिमिरघुणोत्करजग्धानामिव पतन्ति काष्ठानाम् ।
छिद्रैरमीभिरुडुभिः किरण↑व्याजेन चूर्णानि ॥ ५ ॥ ↑ K. 646

मुरारेः ॥

(890) रहःसंकेतस्थो घनतमतमःपुञ्जपिहित-
वृथोन्मेषं चक्षुर्मुहुरुपदधानः पथि पथि ।
सङत्कारादल्पादपि निभृतसंप्राप्तरमणी-
भ्र[म]भ्रा[म्य]द्बाहुर्दमदमिकयोत्ताम्यति युवा ॥ ६ ॥

नोः ॥

(891) हा कष्टं क इह क्षमः प्रतिकृतौ कस्यैतदावेद्यतां
ग्रस्तं हन्त निशाचरैरिव तमःस्तोमैः समस्तं जगत् ।
कालः सोऽपि किमस्ति यत्र भगवानुद्गम्य शीतद्युतिर्
ध्वान्तौघाद्भुवमुद्धरिष्यति हरिः पातालगर्भादिव ॥ ७ ॥

विजयेन्द्रस्य ॥

---

887 — [b]) K कुरयति. 889 ○ Anr. 2.53; Smk. 69.13 (श्रीमुरारेः); Jsv. 298.5. 890 — [a]) K तपःपुंज-. 891 — [d]) K ध्वान्तौवा°.

उत्सारितो हसितदीधितिभिः कपोलादेकावलीभिरवधूत इव स्तनेभ्यः । (892) S. 2.147.2 (गणपतेः)
अङ्गेष्वलब्धपरिभोगसुखोऽन्धकारो गृह्णाति केशरचनासु रुषेव नारीः ॥ ८ ॥

व्योम्नस्तापिच्छगुच्छावलिभिरिव तमोवल्लरीभिर्व्रियन्ते (893)
पर्यन्ताः प्रान्तवृत्त्या पयसि वसुमती नूतने मज्जतीव ।
वात्यासंवेगविष्वग्विततवलयितस्फीतधूम्याप्रकाशं
प्रारम्भेऽपि त्रियामा तरुणयति निजं नीलिमानं वनेषु ॥ ९ ॥

अत्युत्सार्य बहिर्विटङ्कवडभीगण्डस्थलश्यामिकां (894)
भिन्नाभिन्नगवाक्षजालविरलच्छिद्रैः प्रदीपांशवः ।
आरूढस्य भरेण यौवनमिव ध्वान्तस्य नक्तं मुखे
निर्याताः कपिलाः करालविरलश्मश्रूप्ररोहा इव ॥ १० ॥
भट्टगणपतेः ॥

तनुलग्ना इव ककुभः क्ष्मावलयं च[र]णचारमात्रमिव । (895)
वियदिव चालिकदघ्नं मुष्टिग्राह्यं तमः कुरुते ॥ ११ ॥

उत्तंसः केकिपिच्छैर्मरकतवलयश्यामले दोःप्रकाण्डे (896)
हारः सारेन्द्रनीलैर्मृगमदरचितो वक्त्रपत्रप्रपञ्चः ।
नीलाब्जैः शेखरश्रीरसिततवसनता ↑ चेत्यभीकाभिसारे ↑ K 65a
संप्रत्येणेक्षणानां तिमिरभरसखी वर्तते वेशलीला ॥ १२ ॥
राजशेखरस्य [एतौ] ॥

॥ इत्यन्धकारव्रज्या ॥ २८ ॥

॥ ननश्चन्द्रव्रज्या ॥ २९ ॥

शृङ्गारे सूत्रधारः कुसुमशरमुनेराश्रमे ब्रह्मचारी 897 S. 1.72.1 P. 52a
नारीणामादिदेवस्त्रिभुवनमहितो रागराज्ये पुरोधाः ।

---

892 — [c]) S1 °ध्वनद्ध-. — [d]) S1 रुचेव. **893** — [a]) K °पिच्छगुत्सा°. ○ Māl. 5.6. **895** ○ Vid.3.6; Kav. p.80; KHV. 76; Srb. p. 297.4. **896** ○ Vid. 3.7; Sab. 3.70 (राजशेखरस्य); Srb. p. 298.22. **897** — [a]) SP °राश्रम-. — [b]) S3 रागयज्ञे. — [c]) P ज्योत्स्नाशस्त्रं. — [d]) S3 कुमुदिनीनायकः.

ज्योत्स्नासत्रं दधानः पुरमथनजटाजूटकोटीशयालुर्
देवः क्षीरोदजन्मा जयति कुमुदिनीकामुकः श्वेतभानुः ॥ १ ॥
वसुकल्पस्य ॥

898 शशधरः कुमुदाकरबान्धवः कमलषण्डनिमीलनपण्डितः ।
अयमुदेति करेण दिगङ्गनाः परिमृषन्निव कुङ्कुमकान्तिना ॥ २ ॥
N. राजश्रियः ॥

(899) P. 55a लोकाः शोकं त्यजत न चिरस्थायिनी ध्वान्तवृत्तिर्
भद्रे यायाः कुमुदिनि मुदं मुञ्च मोहं चकोर ।
स्वच्छज्योत्स्नामृतरसनदीस्रोतसामेकशैलः
सोऽयं श्रीमानुदयति शशी विश्वसामान्यदीपः ॥ ३ ॥
एतौ राजश्रियः ॥

900 S. 1.75.1 (वसुकल्पस्य) P. 52a (राजशेखरस्य) P. 57b (anon) कर्पूरैः किमपूरि किं मलयजैरालेपि किं पारदैर्
अक्षालि स्फटिकोपलैः किमघटि द्यावापृथिव्योर्वपुः ।
एतत्तर्कय कैरवक्लमहरे शृङ्गारदीक्षागुरौ
दिक्कान्तामुकुरे चकोरसुहृदि प्रौढे तुषारत्विषि ॥ ४ ॥

(901) S. 1.83.5 कलाधारो वक्रः स्फुरदधररागो नवतनुर्
गलन्मानावेशास्तरुणरमणीनागर इव ।
घनश्रोणीबिम्बे नयनमुकुले चाधरदले
कपोले ग्रीवायां कुचकलशयोश्चुम्बति शशी ॥ ५ ॥
श्रीकण्ठस्य ॥

902 P. 52b (anon) संबन्धी रघुभूभुजां मनसिजव्यापारदीक्षागुरुर्
गौराङ्गीवदनोपमापरिचितस्तारावधूवल्लभः ।
चन्द्रः सुन्दरि दृश्यतामयमितश्चण्डीशचूडा↑मणिः ↑N. 25a
सद्योमार्जितदा↑क्षिणात्ययुवतीदन्तावदातद्युतिः ॥ ६ ॥ ↑K. 65b

---

898 — [c]) K om. because of next. **899** — [a]) P लोकः. P चिरं. P °वर्तिर्. — [b]) P मोहं च रावः ।. — [c]) K राजाश्रियः. **900** SP2 order *cdab*. — [a]) N तन् (किं). — [b]) P1 अद्रावि. S2 स्फटिकान्तरैः. P2 °पृथिव्यो यशः. — [d]) P1 °मुकुले; P2 °मुदरे. ○ Han. 2.7; Śp. 3639 (*cdab*); Slp. 4.28 (रामनाटकात्). **901** — [a]) K वक्त्रः. — [b]) K ललन्. K °वेशस्तरुण-. **902** P order *abdc*. — [a]) P यदुभूभुजां. — [d]) P °तरुणी° (°युवती°). P °दाताम्बुभिः. ○ Auc. ad 11; Vkj. 1.33 (*abdc*).

लेखामनङ्गपुरतोरणकान्तिभाजमिन्दोर्विलोकय तनूदरि नूतनस्य । 903 S. 1.73.2 (वसुकल्पस्य)
देशान्तरप्रणयिनोरपि यत्र यूनोर्नूनं मिथः सखि मिलन्ति विलोकितानि ॥७॥
एतौ राजशेखरस्य ॥

नैतन्नभो लवणतोयधिरेष पश्य छायापथश्च न भवत्ययमस्य सेतुः । N. *um*. 25*a* 904* P. 58*b*
नायं शशी निबिडपिण्डितभोग एष शेषो न लाञ्छनमिदं हरिरेष सुप्तः ॥ ८ ॥

कपाले मार्जारः पय इति करान् लेढि शशिनस् 905 S. 1.77.2 (राजशेखरस्य) P. 53*b*
तरुच्छिद्रप्रोतान्बिसमिव करी संकलयति ।
रतान्ते तल्पस्थान् हरति वनिताप्यंशुकमिति
प्रभामत्तश्चन्द्रो जगदिदमहो विक्लवयति ॥ ९ ॥

भवति भविष्यति किमिदं निपतिष्यति बिम्बमम्बराच्छशिनः । 906
अहमपि चन्दनपङ्कैरङ्कमनङ्कं करिष्यामि ॥ १० ॥
भिक्षुसुमतेः ॥

चिताचक्रं चन्द्रः कुसुमधनुषो दग्धवपुषः 907 S. 1.84.4 (राजशेखरस्य)
कलङ्कस्तत्रत्यो वहति मलिनाङ्गारतुलनाम् ।
इदं त्वस्य ज्योतिर्दरदलितकर्पूरधवलं
मरुद्भिर्भस्मेव प्रसरति विकीर्णं दिशि दिशि ॥ ११ ॥

सद्यश्चन्दनपङ्कपिच्छिलमिव व्योमाङ्गणं कल्पयन् (908) S. 1.76.2 (राजशेखरस्य)
पश्यैरावतकान्तदन्तमुसलच्छेदोपमेयाकृतिः ।
उद्गच्छत्ययमच्छमौक्तिकमणिप्रालम्बलम्बैः करैर्
मुग्धानां स्मरलेखवाचनकलाकेलिप्रदीपः शशी ॥ १२ ॥

---

903 — [a]) S1 °भाजाम्. — [d]) S2 देशांतरे. — [e]) K एता. **904** — [b]) P हेतुः ।. **905** — [b]) SP बिन(रा)मिति. — [c]) S1.2 अंशुकधिया. — [d]) S1 विह्वल°; S2 विभ्रम-; S3 विप्लव°. ○ Smk. 72 17 (भासस्य); Śp. 3640 (भासस्य); Sbh. 1994 (भासस्य); Srb. p. 301.79; Kav. p. 72; Skb. 3.114; ŚB. 2.316, 3.189, Sab. 4.79 (भासस्य); BIS. 1531. (3866); Cit. p. 64; Citkh. p. 36; Rasg. p. 273; Kpk. 553; Kpd. p. 382; Bps. 35; Amd. 687. **906** — [b]) K विश्व° (बिंब-). — [e]) K भिक्षुमतेः. **907** — [b]) S कलंकस्तस्यायं. — [c]) S अथैतस्य. ○ Auc. ad 15 (राजशेखरस्य). **908** — [a]) S3 सद्यः कुंकुम-. — [b]) S1.2 °मुषल-. ○ Vid. 3.11.

(909) S. 2.149.3 (राजशेखरस्य) P. 55b
असावेकद्वित्रिप्रभृतिपरिपाट्या प्रकटयन्
कलाः स्वैरं स्वैरं नवकमलकन्दाङ्कररुचः ।
पुरन्ध्रीणां प्रेयोविरहदहनोद्दीपितदृशां
कटाक्षेभ्यो बिभ्यन्निभृतमिव चन्द्रोऽभ्युदयते ॥ १३ ॥

(910)
उन्मीलन्ति मृणालकोमलरुचो राजीवसंवर्तिका-
संवर्तव्रतवृत्तयः कतिपये पीयूषभानोः कराः ।
अप्युच्चैर्धवलीभवत्सु गिरिषु क्षुब्धोऽयमुन्मज्जता
विश्वेनेव तमोमयो निधिरपामह्नाय फेनायते ॥ १४ ॥

(911) P. 60a (anon)
काश्मीरेण दिहानमम्बरतलं वामभ्रुवामानन-
द्वैराज्यं विदधानमिन्दुदृषदां भिन्दानमम्भःशिराः ।
प्रत्युद्यत्पुरुहूतपत्तनवधूदत्तार्घदूर्वाङ्कुर-
क्षीवोत्सङ्गकुरङ्गमैन्दवमिदं तद्बिम्बमुज्जृम्भते ॥ १५ ॥

(912) P. 62b (anon)
नैवायं भगवानुदञ्चति शशी गव्यूतिमात्रीमपि
द्यामद्यापि तमस्तु कैरवकुलश्रीचाटुकाराः कराः ।
मथ्नन्ति स्थलसीम्नि शैलगहनोत्सङ्गेषु संरुन्धते
जीवग्राहमिव क्वचित्क्वचिदपि च्छायासु गृह्णन्ति च ॥ १६ ॥

(913) P. 55b (anon)
किं नु ध्वान्तपयोधिरेष कतकक्षोदैरिवेन्दोः करैर्
अत्यच्छोऽयमधश्च पङ्कमखिलं छायापदेशादभूत् ।
किं वा तत्करकर्तरीभिरभितो निस्तक्षणादुज्ज्वलं
व्योमैवेदमितस्ततश्च पतिताश्छायाच्छलेन त्वचः ॥ १७ ॥

914
दलविततिभृतां तले तरूणामिह तिलतण्डुलितं मृगाङ्करोचिः ।
मदचपलचकोरचञ्चुकोटीकवलनतुच्छमिवान्तरान्तराभूत् ॥ १८ ॥

---

909 — a) P द्वित्रिचतुर-. K °पाट्याः. — b) P °कंदांबुज-. — d) S निभृत इव; P निभृततर-. S2.3 ऽभ्युदयति; P विजयते. **910** — a) The Murāri stanzas begin here, extending to 918. ○ Anr. 2.70; Smk. 72.11 (मुरारेः); Srb. p. 303.131. **911** — c) P °पट्टन°. — d) P श्रीरोत्संग-. ○ Anr. 2.72; Srb. p. 304.164. **912** ○ Anr. 2.74; Srb. p. 303.134. **913** — a) K कटक-. — b) P अत्यच्जो. K कायापदेशा°. ○ Anr. 2.75; Smk. 72.25 (श्रीमुरारेः); Srb. p. 303.132; Sab. 4.78 (मुरारेः). **914** ○ Anr. 2.76.

तथा पौरस्त्यायां दिशि कुमुदकेदारकलिका- 915 S. 1.82.2 (मुरारेः) P. 63a (anon)
कपाटघ्नीमिन्दुः किरणलहरीमुल्लयति ।
समन्तादुन्मीलद्बहलजलबिन्दुस्तबकिनो
यथा पुञ्जायन्ते प्रतिगुडकमेणाङ्कमणयः ॥ १९ ॥

भूयस्तराणि यदमूनि तमस्विनीषु ज्यौत्स्नीषु च प्रविरलानि ततः प्रतीमः । (916) P. 51b
संध्यानलेन भृशमम्बरमूषिकायामावर्तितैरुडुभिरेव भृतोऽयमिन्दुः ॥ २० ॥

यं प्राक्प्रत्यगवागुदञ्चि ककुभां नामानि संबिभ्रतं (917) P. 61a (anon)
ज्योत्स्नाजालझलज्झलाभिरभितो लुम्पन्तमन्धं तमः ।
प्राचीनाद्चलादितस्त्रिजगतामालोकबीजाद्बहिर्
निर्यान्तं हरिणाङ्कमङ्कुरमिव द्रष्टुं जनो जीवति ॥ २१ ॥

प्राचीनाचलचूलचन्द्रमणिभिर्निर्व्यूढपाद्यं निजैर् (918) P. 61b (anon)
निर्यासैरुडुभिर्निजेन वपुषा दत्तार्घलाजाञ्जलि ।
अन्तःप्रौढकलङ्कतुच्छमभितः सान्द्रं परिस्तीर्यते
बिम्बादङ्कुरभग्ननैशिकतमःसंदोहमिन्दोर्महः ॥ २२ ॥

मुरारेरमी ॥

शशिनमसूत प्राची नृत्यति मदनो हसन्ति ककुभोऽपि । 919 S. 1.82.1 P. 55b (anon)
कुमुदरजःपटवासं विकिरति गगनाङ्गणे पवनः ॥ २३ ॥

धर्मकीर्तेः ॥

कह्लारस्पर्शिगर्भैः शिशिरपरिगमात्कान्तिमद्भिः कराग्रैश् (920) S. 1.83.1 P. 55b (anon)
चन्द्रेणालिङ्गितायास्तिमिरनिवसने स्रंसमाने रजन्याः ।
अन्योन्यालोकिनीभिः परिचयजनितप्रेमनिष्यन्दिनीभिर्
दूरारूढे प्रमोदे हसितमिव परिस्पष्टमाशावधूभिः ॥ २४ ॥

पाणिनेः ॥

---

915 — [b]) P कपात-. — [c]) S3 °द्बहुल°. S°व्यतिकरैर्. — [d]) S3 °गुणक°; P गुल्क°; ○ Anr. 2.78. **916** — [b]) K ज्योत्स्नीषु; P ज्योत्स्नासु. — [c]) P भूषिका-. — [d]) P कृतोऽ. ○ Anr. 2.81. **917** — [c]) P प्राचीनाक°. ○ Anr. 7.60. **918** — [a]) P °चलचूड°. — [b]) P °जांजलिः ।. — [c]) P°प्रोढिकलंकि-. ○ Anr. 7.72. **919** ○ ŚB. 2.3. **920** — [a]) SP °स्पर्श°. SP °परिचयात्. — [c]) SP °प्रेमनिस्यंदि°. — [d]) SP °मागासखीभिः ॥.

921
S. 1.76.1
P. 52b
(विद्यायाः)

अद्यापि स्तनशैलदुर्गविषमे सीमन्तिनीनां हृदि
स्थातुं वाञ्छति मान एष झगिति क्रोधादिवालोहितः ।
उद्यन्दूरतरप्रसारितकरः कर्षत्यसौ तत्क्षणात्
स्फायत्कैरवकोषनिःसरदलिश्रेणीकृपाणं शशी ॥ २५ ॥
वसुकल्पस्य ॥

(922)
S. 1.83.3
(वसुकल्पस्य)
P. 51a
(वदरुचेः)

यातस्यास्तमनन्तरं दिनकृतो वेषेण रागान्वितः
स्वैरं शीतकरः करं कमलिनीमालिङ्गितुं योजयन् ।
शीतस्पर्शमवेत्य सान्द्रमनया रुद्धे मुखाम्भोरुहे
हास्येनेव कुमद्वतीदयितया वैलक्ष्यपाण्डूकृतः ॥ २६ ॥
राजशेखरस्य ॥

(923)
S. 1.84.5
(योगेश्वरस्य)

तथोद्दामैरिन्दोः सरसबिसदण्डद्युतिधरैर्
मयूखैर्विक्रान्तं सपदि परितः पीततिमिरैः ।
दिनंमन्या रात्रिश्चकितचकितं कौशिककुलं
प्रफुल्लं निद्राणैः कथमपि यथाम्भोरुहवनैः ॥ २७ ॥
धोयीकस्य ॥

(924)
S. 1.74.2
(अपराजित-
रक्षितस्य)

उद्गर्भहूणतरुणीरमणोपमर्दभुग्नोन्नतस्तननिवेशनिभं हिमांशोः ।
बिम्बं कठोरबिसकाण्डकडारगौरैर्विष्णोः पदं प्रथममग्रकरैर्व्यनक्ति ॥२८॥ ↑ K. 67b

(925)
S. 1.87.4
(अपराजित-
रक्षितस्य)

तमोभिर्दिक्कालैर्वियदपि विलङ्घ्य क नु गतं
गता द्राङ् मुद्रापि क नु कुमुदकोषस्य सरसः ।
क धैर्यं तच्चाब्धेर्विदितमुदयाद्रेः प्रतिसर-
स्थलीमध्यासीने शशिनि जगदप्याकुलमिदम् ॥ २९ ॥
अपराजितस्य ॥

---

921 — [a]) S वामेक्षणानां हृदि. — [b]) S थिगिति; P झटिति. — [c]) S1.2 P उद्यद्दूर-. S तत्क्षणे. ○ Han. 2.5; Smk. 72.6; Śp. 3636; Pv. 577 (महाकवेः); Ssm. 534; Kpk. 239; Kpd. p. 223; Slp. 4.26. Sab. 4.70 (25a); SK. 5.28; Any. p. 9.78; Bps. 33; Amd. 335; Sd. ad 7.8; Jsv. 294.1. **922** — [a]) S वेशेन; P रोगेन. P रोगारुणः. — [c]) S3 °स्पर्शमवाप्य संप्रति तया गुप्ते. — [d]) S हासेनेव. S2 °वनितया. ○ Han. 2.7; Slp. 4.27 (रामनाटकात्). **923** — [a]) S1 अथोद्दा°. **924** — [a]) S3 उद्दर्प-. S °हूणरमणी-. — [b]) K भग्नोन्नत-. — [c]) K °कदार-. ○ Skb. 1.193; ŚB. 2.238, 3.188; Cit. p. 13; Ak. p. 21; Amd. 674; Vām. ad 4.2.2. **925** — [a]) S1.2 °र्दिक्कोणैर्. S वियदिव. — [b]) S3 दृङ्मुद्रापि. — [c]) S परिसर-.

प्रथममरुणच्छायस्तावत्ततः कनकप्रभस् N. lm. 24b 926 S. 1.80.1 (राजशेखरस्य) P. 50a (चित्तपस्य)
तदनु विरहोत्ताम्यत्तन्वीकपोलतलद्युतिः ।
प्रसरति पुनर्ध्वान्तध्वंसक्षमः क्षणदामुखे
सरसबिसिनीकन्दच्छेदच्छविर्मृगलाञ्छनः ॥ ३० ॥

चन्द्रः क्षीरमिव क्षरत्यविरतं धारासहस्रोत्करैर् 927 S. 1.78.5 (विक्रमादित्य-चण्डाल-विद्या-कालिदासानाम्)
उद्ग्रीवैस्तृषितैरिवाद्य कुमुदैर्ज्योत्स्नापयः पीयते ।
क्षीरोदाम्भसि मज्जतीव दिवसव्यापारखिन्नं जगत्
तत्क्षोभाज्जलबुद्बुदा इव तरन्त्यालोहितास्तारकाः ॥ ३१ ॥
चतुर्णाम् ॥

स्फटिकालवाललक्ष्मीं प्रवहति शशिबिम्बमम्बरोद्याने । 928 S. 1.79.4 (राजशेखरस्य)
किरणजलसिक्तलाञ्छनबालतमालैकविटपस्य ॥ ३२ ॥

इह बहलितमिन्दोर्दीधि[तीनां प्रभा]भिर् मदविकलचकोरीचञ्चुमुद्राङ्किताभिः । (929)
रतिभरपरिखेदस्रस्तरार्थं वधूनां करकिसलयलीलाभञ्जनव्यञ्जिकाभिः ॥ ३३ ॥

रजनिपुरन्ध्रिरोध्रतिलकस्तिमिरद्विपयूथकेसरी (930)
रजतमयोऽभिषेककलशः कुसुमायुधमेदिनीपतेः ।
अयमुदयाचलैकचूडामणिरभिनवदर्पणो दिशाम्
उदयति गगनसरसि हंसस्य हसन्निव विभ्रमं शशी ॥ ३४ ॥
बाणस्य ॥

एष सान्द्रतिमिरे गगनान्ते वारिणीव मलिने यमुनायाः । 931 P. 58b
भाति पक्षपुटगोपितचञ्चू राजहंस इव शीतमयूखः ॥ ३५ ॥

गगनतलतडागप्रान्तसीम्नि प्रदोष- (932) S. 1.84.3 (परमेश्वरस्य)
प्रबलतरवराहोत्खन्यमानश्वकास्ति ।
परिकलितक↑लङ्कः स्तोकपङ्कानुलेपो
निजकिरणमृणालीमूलकन्दोऽयमिन्दुः ॥ ३६ ॥ ↑K. 67b

---

926 — b) P °होद्भाम्यत्तन्वी°. — c) SP प्रभवति ततो°. — d) P सरसि° ○ Smk. 72.4; Sbh. 2004; Kvv. p. 45; Skb. 1.120; ŚB. 2.195, 2.222; Kpk. 140; Kpd. p. 167; Aś. p. 22 ad 8.8; Bps. 29; Vkj. 1.40, 2.6 (pratīka). **927** S order *cdab*. — d) S इव भवंत्या°. — e) K चतुर्णाः ॥. **929** — d) K °लीनां भञ्जनं°. **930** ○ Kav. p. 74. **932** — b) K प्रवनतर°. — c) S °कलंकस्तोक°.

(933) परिणतलवलीफलाभिपाण्डुस्तनुरभवन्मलिनोदरा हिमांशोः ।
जनहृदयविभेदकुण्ठितेषोर्विशिखनिशातशिलेव मन्मथस्य ॥ ३७ ॥

(934) लब्धोदये सुहृदि चन्द्रमसि स्ववृद्धिम् आसाद्य भिन्नसमयस्त्रिदशोद्धृतानि ।
रत्नानि लिप्सुरिव दिग्भुवनान्तराले ज्योत्स्नाच्छलेन धवलो जलधिर्जगाह ॥ ३८ ॥
गणपतेः ॥

935 P. 53a (कालिदासस्य) पिनष्टीव तरङ्गाग्रैरर्णवः फेनचन्दनम् ।
तदादाय करैरिन्दुर्लिम्पतीव दिगङ्गनाम् ॥ ३९ ॥

(936) P. 52a (वसुकल्पस्य) सर्वस्वं गगनश्रिया रतिपतेर्विश्वासपात्रं सखा
वास्तव्यो हरमूर्ध्नि सर्वभुवनध्वान्तौघमुष्टिंधयः ।
क्षीराम्भोधिरसायनं कमलिनीनिद्रौषधीपल्लवो
देवः कान्तिमहाधनो विजयते दाक्षायणीवल्लभः ॥ ४० ॥

937 S. 1.78.3 कर्पूरद्रवशीकरोत्करमहानीहारमग्नामिव N. lm. 25a
प्रत्यग्रामृतफेनपङ्कपटलीलेपोपदिग्धामिव ।
स्वच्छैकस्फटिकाश्मवेश्मजठरक्षिप्तामिव क्ष्मामिमां
कुर्वन् पार्वणशर्वरीपतिरसावुद्दाममुद्द्योतते ॥ ४१ ॥
परमेश्वरस्य ॥

(938) असौ बिभ्रत्ताम्रत्विषमुदयशैलस्य शिरसि
स्खलन् प्रालेयांशुर्यदि भवति मत्तो हलधरः ।
तदानीमेतत्तु प्रतिनवतमालद्युतिहरं
तमोऽपि व्यालोलं विगलति तदीयं निवसनम् ॥ ४२ ॥
योगेश्वरस्य ॥

(939) S. 1.79.5 यथायं भात्यंशून् दिशि दिशि किरन् कुन्दविशदान्
शशाङ्कः काश्मीरीकुचकलशलावण्यलडितः ।

---

933 — [c]) K °तेर्षोर्. **935** — [d]) P दिगंगना. ○ Smk. 72.23 (भगवतो व्यासस्य); Kuv. p. 37, p. 197; Skb. 2.198, 4.238; SB. 2.350; BIS. 4081 (1778); Amd. 954; Srb. p. 299.4. **936** — [b]) P °मूर्धनि त्रिभुवन-. — [c]) P निद्रौषधीयन्दवो. — [d]) P कांतिमहोदय. P °यणीनां पतिः ।. **937** — [d]) S °द्दाम विद्योतते. — [e]) S2 (var.) S3 पञ्चमेश्वरस्य. **939** — [a]) S1 तथायं. — [b]) S °लावण्यघटितः. — [c]) S कस्तूरीमसि-. S1.2 °मुद्रावलि°; S3 °मुद्रावति°. — [e]) K सर्वस्य.

तथायं कस्तूरीमदलिखितपत्रावलितुलां
नवाम्भोदच्छेदच्छविरपि समारोहति मृगः ॥ ४३ ॥
शर्वस्य ॥

यथैवैष श्रीमांश्चरमगिरिविश्रान्तजलधौ (940) S. 1.86.1
सुधासूतिश्वेतः कनककमलाशङ्किं कुरुते । ↑ K. 68a
तथायं लावण्यप्रसरमकरन्दद्रवतृषा-
पतद्भृङ्गश्रेणीश्रियमपि कलङ्कः कलयति ॥ ४४ ॥

स्फुटकोकनदारुणं पुरस्तादथ जाम्बूनदपत्रपिञ्जराभम् । (941) S. 1.74.3
क्रमलङ्घितमुग्धभावमिन्दोः स्फटिकच्छेदनिभं विभाति बिम्बम् ॥ ४५ ॥
भगीरथस्य ॥

वियति विसर्पतीव कुमुदेषु बहूभवतीव योषितां (942)
प्रतिफलतीव जठरशरकाण्डविपाण्डुषु गण्डभित्तिषु ।
अम्भसि विकसतीव हसतीव सुधाधवलेषु धामसु
ध्वजपटपल्लवेषु ललतीव समीरचलेषु चन्द्रिका ॥ ४६ ॥

अनलसजवापुष्पोत्पीडच्छवि प्रथमं ततः (943) S. 1.74.1
समदयवनीगण्डच्छायं पुनर्मधुपिङ्गलम् ।
तदनु च नवस्वर्णादर्शप्रभं शशिनस्ततस्
तरुणतगराकारं बिम्बं विभाति नभस्तले ॥ ४७ ॥

रक्तः करं किरति पाण्डुपयोधराग्रे चन्द्रो विधूय तिमिरावरणं निशायाः । (944) P. 51a
दिग्योषितस्तदवलोक्य कुतूहलिन्यो ह्रीणाश्च सस्मितमिवापसरन्ति दूरम् ॥४८॥

गोरोचनारुचकभङ्गपिशङ्गिताङ्गस्तारापतिर्मसृणमाक्रमते क्रमेण । (945) S. 1.76.4
गोभिर्नवीनबिसतन्तुवितानगौरैराढ्यंभविष्णुरयमम्बरमावृणोति ॥ ४९ ॥

असौ समालोकितकाननान्तरे विकीर्णविस्पष्टमरीचिकेसरः । (946)
विनिर्गतः सिंह इवोदयाचलाद्गृहीतनिष्पन्दमृगो निशाकरः ॥५०॥
पाणिनेः ॥

---

941 — c) S3 भागीरथस्य. **942** ○ Kav. p. 74; KHA. 529; Amd. 740. **943** — c) S स्वर्णाभोजप्रभं. — d) S तरुणि. S3 तु गवाकारं. **944** — c) P °हलिन्या°. — d) P व्रीडाश्च.

(947) P. 58b (anon) इन्दुमिन्द्रदिगसूत सरस्वानुत्तरङ्गभुजराजिरनृत्यत् ।
उज्जहर्ष झषकेतुरवापुः षट्पदाः कुमुदबन्धनमोक्षम् ॥ ५१ ॥
अभिनन्दस्य ॥

948 S. 1.81.1 (अभिनन्दस्य) P. 51b मृगेन्द्रस्येव चन्द्रस्य मयूखैर्नखैरिव ।
पाटितध्वान्तमातङ्गमुक्ताभा भान्ति तारकाः ॥ ५२ ॥

(949) गौरत्विषां कुचतटेषु ↑ कपोलपीठेष्वेणीदृशां रभसहासमिवारभन्ते । ↑ K. 68b
तन्वन्ति वेल्लनविलासमिवामलासु मुक्तावलीषु विशदाः शशिनो मयूखाः ॥ ५३ ॥

950 S. 1.74.4 (कस्यचित्) कचमूलबद्धपन्नगनिश्वासविषाग्निधूमहतमध्यम् ।
ऐशानमिव कपालं स्फुटलक्ष्म स्फुरति शशिबिम्बम् ॥ ५४ ॥
K. दक्षस्य ॥

951 गते ज्योत्स्नासितव्योमप्रासादाट्टकतुल्यताम् ।
हिमांशुमण्डले लक्ष्म नीलपारावतायते ॥ ५५ ॥

(952) S. 1.78.4 (राजशेखरस्य) सद्यःपाटितकेतकोदरदलश्रेणीश्रियं बिभ्रती
येयं मौक्तिकदामगुम्फनविधौ योग्यच्छविः प्रागभूत् ।
उन्मेया कलशीभिरञ्जलिपुटैर्ग्राह्या मृणालाङ्कुरैः
पातव्या च शशिन्यमुग्धविभवे सा वर्तते चन्द्रिका ॥ ५६ ॥

(953) S. 1.77.1 ये पूर्वं यवसूचिसूत्रसुहृदो ये केतकाग्रच्छद-
च्छायाधामभृतो मृणाललतिकालावण्यभाजोऽत्र ये ।
ये धाराम्बुविडम्बिनः क्षणमथो ये तारहारश्रियस्
तेऽमी स्फाटिकदण्डडम्बरजितो जाताः सुधांशोः कराः ॥ ५७ ॥
राजशेखर[स्यैतौ] ॥

(954) त्रियामावामायाः कमलमृदुगण्डस्थलधृति-
प्रगल्भो गण्डाली न विधुरयमक्षुण्णकिरणः ।

---

947 — b) P °रनर्तत ।· **948** — a) P मृगेंद्रेण च चंद्रेण· — c) P पातित-· — d) P भाति तारका· **950** — a) S करमूल°. — b) S om. निश्वास· S3 °धूमाहतं मध्ये. — c) N om.; S कस्यचित्· **952** — a) S °श्रेणि°. ○ Smk. 72.15; Śp. 3638; Sab. 4.74. **953** — a) S यवशूकसूचि°. — b) K °धामपुनर्मृ°. S °भाजश्च ये. — d) S °डंबररुचो· — e) K राजशेषरी· ○ Vid. 3.10. — b) °साम्यभृतो; KHV. 432. **954** — b) K गर्भाली or गर्ताली, both obscure.

तदक्ष्णः सीम्नेयं यदुरसि मनागञ्जनमयी
मृगच्छाया दैवादघटि न कलङ्कः पुनरयम् ॥ ५८ ॥

ज्योत्स्नामुग्धवधूविलासभवनं पीयूषवीचीसरः (955) S. 1.87.2 P. 58b
क्षीराब्धेर्नवनीतकूटमवनीतापार्तितोयोपलः ।
यामिन्यास्तिलकः कला मृगदृशां प्रेमव्रतैकाश्रमः
क्रामत्येष चकोरयाचकमहः कर्पूरवर्षः शशी ॥ ५९ ॥

ताराकोरकराजिभाजिगगनोद्याने तमोमक्षिकाः 956 S. 1.81.4 (हरेः)
संध्यापल्लवपातिनीः कवलयन्नेकान्ततस्तर्कय ।
एतस्मिन्नुदयास्तभूधरतरुद्वन्द्वान्तराले ततैर्
एभिर्भाति गभस्ति↑तन्तुपटलैः श्वे↑तोर्णनाभः शशी ॥ ६० ॥ ↑ K. 69a ↑ N. 25b

वसुकल्पस्य ॥

॥ इति चन्द्रव्रज्या ॥ २९ ॥

॥ ततः प्रत्यूषव्रज्या ॥ ३० ॥

मध्येव्योमकटिभ्रमास्तु कितवप्राग्भारकोपक्रम- (957)
क्षिप्रक्षिप्तकपर्दमुष्टिकलनां कुर्वन्त्यमूस्तारकाः ।
किं चायं रजनीपतिः प्रविगलल्लावण्यलक्ष्मीरितः
पर्यन्तस्थितचारुवृत्तकठिनीखण्डच्छविं वाञ्छति ॥ १ ॥

कविमल्लस्य ॥

तमोभिः पीयन्ते गतवयसि पीयूषवपुषि (958)
ज्वलिष्यन्मार्तण्डोपलपटलधूमैरिव दिशः ।
सरोजानां कर्षन्नलिमय[म]यस्कान्तमणिवत्
क्षणादन्तःशल्यं तपति [पति]रद्यापि न रुचाम् ॥ २ ॥

---

955 — [a]) P °वीचीलवः. — [b]) S1.2 °वनीभावार्ति-. P तापोपनः ।. — [d]) K चकोरपारक°. P कर्पूरवेशः. **956** — [c]) S3 °न्नुदयान्त-. S °पर्वततरु-. — [d]) S एतैर्भाति. Vrajyā **30** : N om. completely. **957** — [b]) K क्षिप्रं. **958** ○ Anr. 2.1; Smk. 824 (श्रीमुरारेः); Sab. 5.65 (मुरारेः).

(959) जाताः पक्वपलाण्डुपाण्डुमधुरच्छायाकिरस्तारकाः
प्राचीमङ्कुरयन्ति किंचन रुचो राजीवजीवातवः ।
लूतातन्तुवितानवर्तुलमितो बिम्बं दधच्चुम्बति
प्रातः प्रोषितरोचिरम्बरतलादस्ताचलं चन्द्रमाः ॥ ३ ॥

(960) प्राचीविभ्रमकर्णिकाकमलिनीसंवर्तिकाः संप्रति
द्वे तिस्रो रमणीयमम्बरमणेर्द्यामुच्चरन्ते रुचः ।
सूक्ष्मोच्छ्वासमपीदमुत्सुकतया संभूय कोषाद्बहिर्
निष्क्रामद्भ्रमरौघसंभ्रमभरादम्भोजमुज्जृम्भते ॥ ४ ॥

(961) एकद्विप्रभृतिक्रमेण गणनामेषामिवास्तं यतां
कुर्वाणा समकोचयद्दशशतान्यम्भोजसंवर्तिकाः ।
भूयोऽपि क्रमशः प्रसारयति ताः संप्रत्यमूनुद्यतः
संख्यातुं सकुतूहलेव नलिनी भानोः सहस्रं करान् ॥ ५ ॥

(962) पीत्वा भृशं कमलकुड्मलशुक्तिकोषा दोषातनीतिमिरवृष्टिमथ स्फुटन्तः ।
निर्यन्मधुव्रतकदम्बमिषाद्वमन्ति बिभ्रन्ति कारणगुणानिव मौक्तिकानि ॥ ६ ॥
[अमी] मुरारेः ॥

(963) ताराणां तगरत्विषां परिकरः संख्येयशेषः स्थितः
स्पर्धन्तेऽस्तरुचः प्रदीपकशिखाः सार्धं हरिद्राङ्कुरैः । ↑ K. 695
तत्र स्तम्भितपारदद्रवजडो जातः प्रगे चन्द्रमाः
पौ[रस्त्यं] च [पुराण]सीधुमधुरच्छायं नभो वर्तते ॥ ७ ॥

(964) द्वित्रैर्व्योम्नि पुराणमौक्तिकमणिच्छायैः स्थितं तारकैर्
ज्योत्स्नापानभरालसेन वपुषा सुप्ताश्चकोराङ्गनाः ।
यातोऽस्ताचलचूलमुद्वसमधुच्छत्रच्छविश्चन्द्रमाः
प्राची बालबिडाललोचनरुचां याता च पात्रं ककुप् ॥ ८ ॥

---

959 ○ Anr. 2.2; Sbh. 2169 (मुरारेः). **960** — [a]) K °कर्णिकाः. ○ Anr. 2.4. **961** ○ Anr. 2.5; Sab. 5.77 (मुरारेः). **962** — [b]) K °तिमिदृष्टि°. — [c]) K °कदंबि°. ○ Anr. 2.11; Smk. 82.28. (मुरारेः). **963** — [b]) K ऽस्तगुरुः. ○ Bāl. 7.1; ŚB. 3. 190. **964** ○ Vid. 111; Kav. p. 95; Smk. 82.1 (राजशेखरस्य); KHV. 233.

क्षीणान्येव तमांसि किं तु दधति प्रौढिं न सम्यक् दृशो (965) S. 2.142.1 (वसुकल्पस्य)
वासः संवृतमेव किं तु जहति प्राणेश्वरं नाबलाः ।
पारावारगतैश्च कोकमिथुनैरानन्दतो गद्गदं
साकूतं रुतमेव किं तु बहलं सात्कृत्य नोड्डीयते ॥ ९ ॥

परिस्फुरत तारकाश्चरत चौरचक्राण्यलं (966)
प्रसर्पत तमांसि रे समय एष युष्मादृशाम् ।
न यावदुदयाचलोद्धतरजाः समाक्रामति
प्रभापटलपाटलीकृतनभोऽन्तरालो रविः ॥ १० ॥

प्रातः कोपविलोहितेन रविणा ध्वस्तं तमः सर्वतो (967)
भृङ्गाः पद्मपुटेषु वर्णसदृशास्तस्येति कृष्टाः करैः ।
हा कष्टं तिमिरत्विषो वयमपि व्यक्तं हता इत्यमी
काकाः संप्रति घोषयन्ति सभयाः काकेति नाम्नात्मनः ॥ ११ ॥

शक्यार्चनः सुचिरमीक्षणपङ्कजेन काश्मीरपिण्डपरिपाटलमण्डलश्रीः । (968) S. 2.143.2
ध्वान्तं हरन्नमरनायकपालितायां देवोऽभ्युदेति दिशि वासरबीजकोषः ॥१२॥
विष्णुहरेः ॥

कुन्तल इवावशिष्टः स्मरस्य चन्दनसरोनिमग्नस्य । (969)
प्रतिभाति यत्र हरिणः स हरिणलक्ष्मा गतोऽस्तमयम् ॥ १३ ॥
दक्षस्य ॥

पत्यौ याते कलानां वियति गतिवशादस्तमिन्दौ क्रमेण (970) S. 2.142.2 (योगेश्वरस्य)
क्रन्दन्ती पत्रिनादैर्विगलिततिमिरस्तोमधम्मिल्लभारा । ↑K. 70a
प्रभ्रंशिस्थूलमुक्ताफलनिकरपरिस्पर्धिताराश्रुबिन्दुः
प्रोन्मीलत्पूर्वसंध्याहुतभुजि रजनी पश्य देहं जुहोति ॥ १४ ॥

सोऽहं सुदूरमगमं द्विजराजरूढिं गाढप्रसक्तिरभवं बत वारुणीतः । (971)
इत्याकलय्य नियतं शशभृत्समस्तमस्ताद्रदौ झगिति झम्पमयं पयोधौ ॥१५॥
नरसिंहस्य ॥

965 — [a]) S3 क्षुण्णान्येव. S3 दृशोर्. — [d]) S किं तु सहसा झात्कृत्य. **966** — [c]) K °लोद्धतजा रः. **969** — [c]) K दक्षः. **970** — [a]) S पत्यौ पात्रे. S व्रजति. — [b]) S1 पत्रिशारैर्; S2.3 पत्रिरावैर्. K °विगिलित-. S1 °ल्लभावा ।. — [c]) S3 °ताराग्र°. ○ Jsv. 292,3.

(972) स्तोकस्तोकममूभिरम्बरतले ताराभिरस्तं गतं
गच्छत्यस्तगिरेः शिरस्तदनु च च्छायादरिद्रः शशी ।
प्रत्यासन्नतरोदयस्थतरणेर्बिम्बारुणिम्ना ततो
मञ्जिष्ठारसलोहिनी दिगपि च प्राची समुन्मीलति ॥ १६ ॥
लक्ष्मीधरस्य ॥

(973) S. 1.86.3 मुषितमुषितालोकास्तारातुषारकणत्विषः
सवितुरपि च प्राचीमूले मिलन्ति मरीचयः ।
श्रयति शिथिलच्छायाभोगस्तटीमपराम्बुधेर्
जठरलवलीलावण्याच्छच्छविर्मृगलाञ्छनः ॥ १७ ॥
शर्वस्य ॥

(974) व्रजत्यपरवारिधिं रजतपिण्डपाण्डुः शशी
नमन्ति जलबुद्बुदद्युतिसपक्ष्यस्तारकाः ।
कुरुण्टकविपाण्डुरं दधति धाम दीपाङ्कुराश्
चकोरनयनारुणा भवति दिक्च सौत्रामणी ॥ १८ ॥
राजशेखरस्य ॥

(975) लब्ध्वा बोधं दिवसकरिणः कीर्णनक्षत्रमालं
दीर्घाद[स्मा]द्गगनशयनादुज्जिहानस्य दर्पात् ।
सज्जद्दानोदकतुनमलो जर्जराभीषुरज्जुर्
भ्रश्यत्येष प्रशिथिल इव श्रोत्रशङ्खः शशाङ्कः ॥ १९ ॥

(976) S. 2.143.3 (शिवस्वामिनः) तेजोराशौ भुवनजलधेः प्लाविताशातटान्तं
भानौ कुम्भोद्भव इव पिबत्यन्धकारोत्कराम्भः ।
सद्यो माद्यन्मकरकमठस्थूलमत्स्या इवैते
यान्त्यन्तस्थाः कुलशिखरिणो व्यक्तिवर्त्मक्रमेण ॥ २० ॥

---

972 ○ Skb. 5.464; ŚB. 2.396, 3.191. **973** — [d]) S3 जरठ°. — [c]) K सर्वस्य. **974** — [c]) K कुरुण्ट्यक- ○ Vid. 4.1; Smk. 82.21 (राजशेखरस्य); Śp. 3719. **975** — [c]) K °तुलमनो. ○ Kap. 15.10. **976** — [d]) S1 सृष्टिवर्त्म; S2, 3 °दृष्टिवर्त्म°. ○ Kap. 15.32.

आमृद्न[न्त]स्तम इव सरःसीम्नि संभूय पङ्कं (977)
तारा↑सार्थैरिव पतिशुचा फेनकैः श्लिष्टपादाः । ↑ K. 70b
भ्रान्त्यादष्टस्फुटबिसलताचु[ञ्चुभिश्च]ञ्चुचक्रैश्
चक्रा बन्दीकृतविरहकृच्चन्द्रलेखा इवैते ॥ २१ ॥
भट्ट[शिवस्वामिन]ः ॥

कृतपादनिगूहनोऽवसीदन्नधिकश्यामकलङ्कपङ्कलेखः । (978) S. 1.86.2
गगनोदधिपश्चिमान्तलग्नो विधुरुत्तान इवास्ति कूर्मराजः ॥ २२ ॥
शतानन्दस्य ॥

अयमुदयति मुद्राभञ्जनः पद्मिनीनाम् उदयगिरिवनालीबालमन्दारपुष्पम् । (979) S. 2.143.1 P. 49a
विरहविधुरकोकद्वन्द्वबन्धुर्विभिन्दन् कुपितकपिकपोलक्रोधताम्रस्तमांसि ॥ २३ ॥ (विद्यायाः)
योगेश्वरस्य ॥

रथ्याकार्पटिकैः पटच्चरशतस्यूतोरुकन्थाबल- (980)
प्रत्यादिष्टहिमागमार्तिविशदप्रस्निग्धकण्ठोदरैः ।
गीयन्ते नगरेषु नागरजनप्रत्यूषनिद्रानुदो
राधामाधवयोः परस्पररहःप्रस्तावनागीतयः ॥ २४ ॥
डिम्बोकस्य ॥

॥ इति प्रत्यूषव्रज्या ॥ ३० ॥

॥ ततो मध्याह्नव्रज्या ॥ ३१ ॥

मध्याह्ने परिपुञ्जितैस्तरुतलच्छाया मृगैः सेव्यते (981)
कासारे स्फुटितोदरे सुनिभृतं कीटैरहर्नीयते ।
उत्सङ्गश्लथमुक्तहस्तयुगलन्यस्ताननः कानने
झिल्लीतोयकणाभिषेकसुखितो निद्रायते वानरः ॥ १ ॥

---

977 — [b]) K शिष्टपादाः. ○ Kap. 15.37. **978** — [d]) K °रुत्ताल. **979** — [c]) P °द्वंद्वबध्वं. — [d]) SP क्रोडताम्रस्. — [e]) K योगेश्वरी. ○ Śp. 3738; Skb. 1.100, 2.29; ŚB. 2.217, 2.270, 3.184; Aś. p. 22 (ad 8.8); Amd. 517. Vrajyā **31** : N om. completely.

(982) S. 2.144.1 एतस्मिन्दिवसस्य मध्यसमये वातोऽपि चण्डातप-
त्रासेनेव न संचरत्यहिमगोर्बिम्बे ललाटंतपे ।
किं चान्यत्परितप्तधूलिलुठनप्लोषासहत्वादिव
च्छाया दूरगतापि भूरुहतले व्यावर्त्य संलीयते ॥ २ ॥

(983) आदौ मानपरिग्रहेण गुरुणा दूरं समारोपिता
पश्चात्तापभरेण तानवकृता नीता परं लाघवम् ।
उत्संगान्तरवर्तिनामनुगमात् संपीडिता गामिमां
सर्वाङ्गप्रणयप्रियामिव↑ तरुच्छाया समालम्बते ॥ ३ ॥ ↑K. 71a

मलयराजस्यैते ॥

(984) किरति मिहिरे विष्वद्रीचः करानतिवामनी
स्थलकमठवद्देहच्छाया जनस्य विचेष्टते ।
गजपतिमुखोद्गीर्णैराप्यैरपि त्रसरेणुभिः
[शि]शिरमधुरामेणाः कच्छस्थलीमधिशेरते ॥ ४ ॥

(985) उद्दामद्युमणिद्युतिव्यतिकरप्रक्रीडदर्कोपल-
ज्वालाजालजटालजाङ्गलतटीनिष्कूजकोयष्टयः ।
भौमोष्मप्लवमानसूरकिरणक्रूरप्रकाशा दृशोर्
आयुःकर्म समापयन्ति धिगमूर्मध्येऽह्नि शून्या दिशः ॥ ५ ॥

मुरारेरेतौ ॥

(986) रथ्यागर्भेषु खेलारसिकशिशुगणं त्याजयेत्पूर्वकेलीर्
उद्दण्डाब्जच्छदालीतलमुपगमयेद्राजहंसीकुलानि ।
अध्येतॄणां दधानं भृशमलसदृशां किंचिदङ्गावसादं
देवस्यैतत्समन्ताद्भवतु समुचितश्रेयसे मध्यमह्नः ॥ ६ ॥

पुरुषोत्तमदेवस्य ॥

(987) काश्मर्याः कृतमालमुद्गतदलं कोयष्टिकष्टीकते
नीराश्मन्तकशिम्बिचुम्बनमुखा धावन्त्यपःपूर्णिकाः ।

---

982 — [a]) K चन्द्रातप-. — [b]) S1 °मगोर्विचे. — [c]) K°प्लौषाग्रह-. — [d]) S व्यावृत्य. **983** ○ Tāp. 3.17 ; Smk. 60.19 (अनङ्गहर्षस्य); Nāṭ. ad 19 (Tāp. 3). **984** — [c]) K °राध्यैरपि. ○ Anr.1.54; Srb. p.336.40. **985** ○ Anr. 2.30; Smk. 60.20 (श्रीमुरारेः); Srb. p. 337.46. **987** ○ Māl. 9.7. — [b]) तीराश्मन्त°; Ssm. 775; Ak. p. 294; ŚB. 4.841; Srb. p. 337.49.

दात्यूहैस्तिनिशस्य कोटरवति स्कन्धे निलीय स्थितं
वीरुन्नीडकपोतकूजितमनुक्रन्दन्त्यधः कुक्कुभाः ॥ ७ ॥

उद्दामज्वलदंशुमालिकिरणव्यर्थातिरेकादिव (988)
च्छायाः संप्रति यान्ति पिण्डपदवीं मूलेषु भूमीरुहाम् ।
किं चैतद्दनुजाधिराजयुवतीवर्गावगाहोत्सरत्-
क्षोभोड्डीनविहंगमण्डलकृतालीकातपत्रं सरः ॥ ८ ॥
धर्मांशोकस्य ॥

धत्ते पद्मलतादलेप्सुरुपरि स्वं कर्णतालं द्विपः (989) S. 2.144.2
शष्पस्तम्बरसान्नियच्छति शिखी मध्येशिखण्डं शिरः । (राजशेखरस्य)
मिथ्या लेढि मृणालकोटिरभसाद्दंष्ट्राङ्कुरं शूकरो
मध्याह्ने महिषश्च वाञ्छति निजच्छायामहाकर्दमम् ॥ ९ ॥

विशन्तीनां स्नातुं जघनपरिवेशैर्मृगदृशां ↑ K. 71b (990)
यदम्भः संप्राप्तं प्रमदवनवाप्यास्तटभुवम् ।
गभीरे तन्नाभीकुहरपरिणाहेऽध्वनि सकृत्
कुहुंकारस्फारं रचयति च नादं नमति च ॥ १० ॥
राजशेखरस्य ॥

विष्वङ् मुर्मुरनर्म बिभ्रति पथां गर्भेष्वदभ्राः पटु- (991)
ज्योतिर्मुक्तनिरभ्रदीधितिघटानिर्धूपिता धूलयः ।
मेघच्छायधियाभिधावति पुरो निर्दग्धदूर्वावनं
पान्थः किं च मरीचिवीचिषु पयःपूरभ्रमः क्रामति ॥ ११ ॥

ध्वान्तानीलवनाद्रिकोटरगृहेष्वध्यासते कोकिलाः (992)
पान्थाः पोतवदापिबन्ति कलुषं धान्याः प्रतप्तं पयः ।
तल्लाम्भो वनतामसोलनिवहस्याशक्तसूर्यस्तुति-
व्रातस्फीतवराहसैरिभसभास्वस्थैणयूथाच्युतम् ॥ १२ ॥

---

988 — [c]) K धर्मशोकस्य. **989** ○ Vid. 1.43; Smk. 60.21 (राजशेखरस्य). Śp. 3837 (राजशेखरस्य); Srb. p. 337.44. **990** ○ Vid. 1.44; Srb. p. 337.43. — [d]) निनादं नयति च. **991** — [a]) K विम्व°. K °नर्मु. **992** — [a]) K ध्वान्तानीव°.

(993) धूमोऽटन्नटवीषु चाटुपटलानाटीकयत्युच्छलत्-
पांशुप्रांशुभराभि[राभि]रभितो वातोर्मिभिर्वर्त्मनः ।
उत्सर्पद्दवधूमविभ्रमभृतः किं च प्रतीचीरपः
कुर्वन्त्यच्छमरीचिवी[चि]निचयभ्रान्त्या ह्रदान्ते मृगाः ॥ १३ ॥
बुद्धाकरगुप्तस्य ॥

(994) मध्याह्ने परिनिर्मलेषु शकुलः शैवालमालाम्बुषु
स्थूलत्वाज्जलरङ्कुनिर्जितभयः पुच्छाग्ररोमावलीः ।
लीलाताण्डवडम्बरैरवकिरन् पानीयपूर्णोदरस्
तुण्डाग्रात् क्षणपीतवारिगुडिकामुद्गीर्य संलीयते ॥ १४ ॥

॥ इति मध्याह्नव्रज्या ॥ ३१ ॥

॥ ततो यशोव्रज्या ॥ ३२ ॥

995 S. 3.47.5 (रथाङ्गस्य) P. 75a

देव स्वस्ति वयं द्विजास्तत इतस्तीर्थेषु सिस्नासवः
कालिन्दीसुरसिन्धुसंगपयसि स्नातुं समीहामहे ।
तद्याचेमहि सप्तपिष्टपशुचीभावैकतानव्रतं
संयच्छ स्वयशः सितासितपयोभेदाद्विवेकोऽस्तु नः ॥ १ ॥

996 S. 3.50.3 (तुतातितस्य) P. 75b

किं वृत्तान्तैः परगृहगतैः किं तु नाहं समर्थस् ↑K. 72a
तूष्णीं स्थातुं प्रकृतिमुखरो दाक्षिणात्यस्वभावः ।
गेहे गेहे विपणिषु तथा चत्वरे पानगोष्ठ्याम्
उन्मत्तेव भ्रमति भवतो वल्लभा हन्त कीर्तिः ॥ २ ॥
विद्यायाः ॥

997 S. 3.51.5 (राजशेखरस्य) P. 75b

सा चन्द्रादपि चन्दनादपि दरव्याकोषकुन्दादपि
क्षीराब्धेरपि शेषतोऽपि फणिनश्चण्डीशहासादपि ।

---

993 — [a]) K धूम्याटं नट-. K °पटनामाटी°. **994** — [b]) K °ज्जलटङ्कु°. Vrajyā **32** : NK have identical stanzas. **995** — [a]) S °षु निष्कल्मषाः; P प्रतिष्ठासवः. — [c]) S₂ °विष्टप°. — [d]) S स्वं यच्छस्व. ○ KHA. 286; Kvv. p. 21. **996** — [b]) K मुखरकुहरो; P प्रकृतिचपलो. S₁ दाक्षिणात्यः. — [c]) S देशे देशे विप°. ○ Śp. 1227 (मातङ्गदिवाकरस्य); Sbh. 2544 (मातङ्गदिवाकरस्य); Ssm. 73; KHA. 614; As. ad 37. **997** — [b]) P शेषभोगी°. — [d]) S₃ °रिपोर्-.

कर्णाटीसितदन्तपत्रमहसोऽप्यत्यन्तमुद्द्योतिनी
कीर्तिस्ते भुजवीर्यनिर्जितरिपो लोकत्रयं भ्राम्यति ॥ ३ ॥
वार्तिककारस्य ॥

त्वद्यशोराजहंसस्य पञ्जरं भुवनत्रयम् । 998 P. 75b (डिम्बोकस्य)
अमी पानकरङ्काभाः सप्तापि जलराशयः ॥ ४ ॥
बिम्बोकस्य ॥

यत्क्षारं च मलीमसं च जलधेरम्भस्तदम्भोधरैः 999 P. 75b
कृत्वा स्वादु च निर्मलं च निहितं यत्नेन शुक्तौ तथा ।
येनानर्घतया च सुन्दरतया चेदं यशोभिस्तव
स्पर्धामेत्य विराजते ननु परीणामोऽद्भुतो मौक्तिकः ॥ ५ ॥
अचलसिंहस्य ॥

दृष्टं संगरसाक्षिभिर्निगदितं वैतालिकश्रेणिभिर् 1000 S. 3.48.4 (राजशेखरस्य) P. 76a
न्यस्तं चेतसि सज्जनैः सुकविभिः काव्येषु संचारितम् ।
उत्कीर्णं कुशलैः प्रशस्तिषु सदा गीतं च नाकेसदां
दारैरुज्जयनीभुजङ्ग भवतश्चन्द्रावदातं यशः ॥ ६ ॥

उत्कल्लोलस्य लक्ष्मीं लवणजलनिधिर्लम्भितः क्षीरसिन्धोः 1001 P. 76a
को विन्ध्यः कश्च गौरीगुरुरिति मरुतामभ्युदस्तो विवेकः ।
नीताः कर्कत्वमर्कप्रवहणहरयो हारितोत्सङ्गलक्ष्मा
राजन्नुद्दामगौरैरजनि च रजनीवल्लभस्त्वद्यशोभिः ॥ ७ ॥
अभिनन्दस्य ॥

निर्मुक्तशेषधवलैरचलेन्द्रमन्थसंक्षुब्धदुग्धमयसागरगर्भगौरैः । 1002
राजन्निदं बहुलपक्षदलन्मृगाङ्कच्छेदोज्ज्वलैस्तव यशोभिरशोभि विश्वम् ॥ ८ ॥

---

999 — [a]) N °स्तदाम्भो°. — [c]) P °नर्घ्यतया. — [d]) P परीनामोऽस्तु ते मौक्तिकः. — [e]) N °सिंघस्य ॥. **1000** — [b]) P कर्णेषु सं°. — [c]) P गीर्तिं. S1.2 नाकेषदां. — [d]) S दारैर्जितवैरिवीर भवत°. **1001** — [a]) KP लक्ष्मी-. P °निधिर्लंघितः. — [d]) K त्वद्दशोभिः. **1002** ○ Anr. 1.35; Ak. p. 154.

1003 P. 76a स्वस्ति क्षीराब्धिमध्यान्निजदयितभुजाभ्यन्तरस्थाब्जहस्ता ↑ K. 72b
क्षमायामक्षामकीर्तिं कुशलयति महाभूभुजं भोज्यदेवम् ।
क्षेमं मेऽन्यद्युगान्तावधि तपतु भवान् यद्यशोघोषणाभिर्
देवो निद्रादरिद्रः सफलयति हरियौवनर्द्धिं ममेति ॥ ९ ॥

1004 P. 76b त्वत्कीर्तिर्जातजाड्येव सप्ताम्भोनिधिमज्जनात् ।
प्रतापाय जगन्नाथ याता मार्तण्डमण्डलम् ॥ १० ॥

1005 S. 3.50.1 (छित्तपस्य) P. 76b का त्वं, कुन्तलमल्लकीर्तिर्, अहह क्वासि स्थिता, न क्वचित्,
सख्यस्तास्तव कुत्र कुत्र वद वाग्लक्ष्मीस्तथा कान्तयः ।
वाग्याता चतुराननस्य वदनं लक्ष्मीर्मुरारेरुरः
कान्तिर्मण्डलमैन्दवं मम पुनर्नाद्यापि विश्राममभूः ॥ ११ ॥

1006 S. 3.51.3 (हरेः) P. 76b (अमरसिंहस्य) आसीदुप्तं यदेतद्रणभुवि भवता वैरिमातङ्गकुम्भान्
मुक्ताबीजं तदेतत्त्रिजगति जनयामास कीर्तिद्रुमं ते ।
शेषो मूलं प्रकाण्डं हिमगिरिरुदधिर्दुग्धपूरालवालं
ज्योत्स्ना शाखाप्रतानः कुसुममुडुचयो यस्य चन्द्रः फलं च ॥ १२ ॥

1007 S. 3.53.4 (मुरारेः) P. 76b (अमरसिंहस्य) अद्य स्वर्गवधूगणे गुणमय त्वत्कीर्तिमिन्दूज्ज्वलाम् ↑ N. 26a
उच्चैर्गायति निष्कलङ्किमदशामादास्यते चन्द्रमाः ।
गीताकर्णनमोदमुक्तयवसग्रासाभिलाषो वद
स्वामिन्नङ्कमृगः कियन्ति हि दिनान्येतस्य वर्तिष्यते ॥ १३ ॥

1008 P. 77a अभयमभयं देव ब्रूमस्तवासिलतावधूः
कुवलयदलश्यामा शत्रोरुरःस्थलशायिनी ।
समयसुलभां कीर्तिं भव्यामसूत सुतामसाव्
अपि रमयितुं रागान्धेव भ्रमत्यखिलं जगत् ॥ १४ ॥

अमरसिंहस्य ॥

1003 — [b]) P °क्ष्यामकीर्तिं· K मुदा (महा-). P °भूभुजं भोजराजं· — [c]) P क्षेमं मन्ये· P त्वद्यशो-· **1004** — [d]) N जाता· ○ SK. 4.5. — [c]) आतपाय महीपाल· — [d]) गता· **1005** — [b]) S वाग्लक्ष्मीरुचः संप्रति· **1006** — [b]) S विमुक्तं (तदेतत्)· S1 कीर्तिद्रुमस्; P कीर्तिस्त्रयं· — [c]) P दग्ध- (दुग्ध-). — [d]) S3 °मुडुचया· **1007** — [a]) S स्वर्गि-· P गुणमयस्· P मिंदुज्वला· — [c]) P ग्रीवाकर्णललाटमुक्त-· S3 वर- (वद). — [d]) P कियंति दिवसान्· **1008** — [b]) P गतो°(शत्रो°). — [c]) P समरसुलभां· P यशस्यसाव्· — [d]) P वमयितुं रागादाशा· — [e]) N °सिंघस्य ॥.

द्यामावृणोति धरणीतलमातनोति पातालमूलतिमिराणि तिरस्करोति । 1009 P. 77a
हारावलीहरिणलक्ष्महराट्टहासहेरम्बदन्तहरिशङ्खनिभं यशस्ते ॥ १५ ॥

देव त्वद्यशसि प्रसर्पति शनैर्लक्ष्मीसुधोच्चैःश्रवश्- ↑K. 73a 1010 P. 77a (कविराजस्य)
चन्द्रैरावतकौस्तुभाः स्थितिमिवामन्यन्त दुग्धोदधौ ।
किं त्वेकः परमस्ति दूषणकणो यन्नोपयाति भ्रमात्
कृष्णं श्रीः शितिकण्ठमद्रितनया नीलाम्बरं रेवती ॥ १६ ॥

ऐरावणन्ति करिणः फणिनोऽप्यशेषाः शेषन्ति हन्त विहगा अपि हंसितारः । 1011 S. 3.47.4 (महाशक्तेः) P. 77a
नीलोत्पलानि कुमुदन्ति च सर्वशैलाः कैलासितुं व्यवसिता भवतो यशोभिः॥१७॥

रामः सैन्यसमन्वितः कृतशिलासेतुर्यदम्भोनिधेः 1012 S. 3.50.2 (छित्तपस्य) P. 77b
पारं लङ्घितवान् पुरा तदधुना नाश्चर्यमापादयेत् ।
एकाकिन्यपि सेतुबन्धरहितान् सप्तापि वारांनिधीन्
हेलाभिस्तव देव कीर्तिवनिता यस्मात्समुल्लङ्घति ॥ १८ ॥

न तच्चित्रं यत्ते विततकरवालोग्ररसनो 1013 S. 3.48.1 P. 77b (संहरश्रियः)
महीभारं वोढुं भुजभुजगराजः प्रभवति ।
यदुद्भूतेनेदं नवबिसलतातन्तुशुचिना
यशोनिर्मोकेण स्थगितमवनीमण्डलमभूत् ॥ १९ ॥

संघश्रियः ॥

श्रीखण्डपाण्डिमरुचः स्फुटपुण्डरीकषण्डप्रभापरिभवप्रभवास्तुदन्ति । 1014
त्वत्कीर्तयो गगनदिग्वलयं तदन्तःपिण्डीभवन्निबिडमूर्तिपरम्पराभिः ॥ २० ॥

बुद्धाकरगुप्तस्य ॥

अपनय महामोहं राजन्ननेन तवासिना 1015 S. 3.29.3 P. 82b
कथय कुहकक्रीडाश्चर्यं कथं क च शिक्षितम् ।

1010 — [a]) P देवस्. K शनैर्लक्ष्म्या ; P समैर्लक्ष्मी. ○ Śp. 1226. **1011** — [b]) S2 हंसिभावः। **1012** — [b]) S °मुत्पादयेत्।; P °मुत्पादयन्।. — [c]) P °रहिता. — [d]) P कीर्तिरबला. P °ह्लंघते. **1013** — [a]) S चित्ते (यत्ते). — [b]) S सोढुं. **1014** — [e]) K °करगुप्तानां॥; perhaps Buddhākaragupta was promoted between N and K (*cf.* 17). **1015** — [a]) P om. महा-. — [b]) S कुहकाश्चर्यं केदं कथं. S3 नु (क). P सिक्षितम्. — [d]) SP झटिति.

यदरिरुधिरं पायं पायं कुसुम्भरसारुणं
झगिति वमति क्षीराम्भोधिप्रवाहसितं यशः ॥ २१ ॥
दक्षस्य ॥

1016 त्वं काम्बोज विराजसे भुवि भवत्तातो दिवि भ्राजते
तत्तातस्तु विभूषणः स किमपि ब्रह्मौकसि द्योतते ।
युष्माभिस्त्रिभिरेभिरर्पिततनुस्त्वत्कीर्तिरुज्जृम्भिणी
माणिक्यस्तबकत्रयप्रणयिनीं हारस्य धत्ते ↑ श्रियम् ॥ २२ ॥ ↑ K. 73b
वसुकल्पस्य ॥

1017 जनानुरागमिश्रेण यशसा तव सर्पता ।
दिग्वधूनां मुखे जातमकस्मादर्धकुङ्कमम् ॥ २३ ॥

1018 P. 83b इन्दोर्लक्ष्म त्रिपुरजयिनः कण्ठमूलं मुरारिर्
दिग्नागानां मदजलमसीभाञ्जि गण्डस्थलानि ।
अद्याप्युर्वीवलयतिलक श्यामलिम्नावलिप्तान्य्
आभासन्ते वद धवलितं किं यशोभिस्त्वदीयैः ॥ २४ ॥

॥ इति यशोव्रज्या ॥ ३२ ॥

॥ ततोऽन्यापदेशव्रज्या ॥ ३३ ॥

1019 S. 4.18.5 P. 70a अये मुक्तारत्न प्रसर बहिरुद्द्योतय गृहान्
अपि क्षोणीन्द्राणां कुरु फलवतः स्वानपि गुणान् ।
किमत्रैवात्मानं जरयसि मुधा ↑ शुक्तिकुहरे ↑ N. 26b
महागम्भीरोऽयं जलधिरिह कस्त्वां गणयति ॥ १ ॥
मुरारेः ॥

1017 ○ Kav. p.26,p.41,p.83. — [a]) गुणानु°. **1018** — [a]) P मुरारेर्. ○ Sbh. 2563 (राजशेखरकवेः); Kuv. p. 157; As. ad 37; Amd. 834; ŚB. 2.340; Srb. p.135.32. — [c]) °तिलक-. **1019** — [b]) S2.3 क्षौणींद्राना. — [c]) S धिगत्रैवात्मानं. S2 जनयति. P सुधा. — [d]) P °धिरिति. ○ Any. p. 92.53.

अप्रत्याकलितप्रभावविभवे सर्वाश्रयाम्भोनिधौ 1020 P. 69a (कविराजस्य), 70b (anon)
वासो नाल्पतपःफलं यदपरं दोषोऽयमेको महान् ।
शम्बूकोऽपि यदत्र दुर्लभतरै रत्नैरनर्घैः सह
स्पर्धामेकनिवासकारणवशादेकान्ततो वाञ्छति ॥ २ ॥

पद्माकरः परिमितोऽपि वरं स एव यस्य स्वकामवशतः परिभुज्यते श्रीः । 1021 P. 70b
किं तेन नीरनिधिना महता तटेऽपि यस्योर्मयः प्रकुपिता गलहस्तयन्ति ॥ ३ ॥
दामोदरस्य ॥

नीरेऽस्मिन्नमृतांशुमुत्सुकतया कर्तुं करे कौतुकिन् 1022
मा निम्नेऽवतरार्जवादियमधस्तस्य प्रतिच्छायिका ।
मर्त्येऽस्य ग्रहणं क्व दर्शनसुधाप्युन्मुक्तनेत्रश्रियां
स्वर्लोकेऽपि लवः शवेश्वरजटाजूटैकचूडामणिः ॥ ४ ॥
वल्लणस्य ॥

केनासीनः सुखमकरुणेनाकरादुद्धृतस्त्वं 1023 S. 4.17.5 (मङ्गलस्य) P. 175b
विक्रेतुं वा त्वमभिलषितः केन देशान्तरेऽस्मिन् । N. lm. 26b
यस्मिन् वित्तव्ययभरसहो ग्राहकस्तावदास्तां
नास्ति भ्रातर्मरकतमणे त्वत्परीक्षाक्षमोऽपि ॥ ५ ॥

मूर्धारोपणसत्कृतैर्दिशि दिशि क्षुद्रैर्विहङ्गैर्गतं ↑K. 74a 1024 S. 4.49.2
छायादाननिराकृतश्रमभरैर्नष्टं मृगैर्भीरुभिः ।
हा कष्टं फललोलुपैरपसृतं शाखामृगैश्चञ्चलैर्
एकेनैव दवानलव्यतिकरः सोढः परं शाखिना ॥ ६ ॥

अयं वारामेको निलय इति रत्नाकर इति 1025 S. 4.9.3 (विद्यापतेः) P. 68b (कालिदासस्य)
श्रितोऽस्माभिस्तृष्णातरलितमनोभिर्जलनिधिः ।

1020 — [a]) P1 अप्रत्या; P2 स्वप्रत्या-. — [b]) P1 नान्यतपः°. P1 °को भवान्; P2 °को वने ।. — [c]) P1 दुर्लभतलै°. **1023** — [a]) S3 नादराद्. — [b]) S कथमुपनतः; P समभिलषितः-. P देशांतरेऽपि. — [c]) S अस्मिन्. P lac. after °व्ययभ-. ○ Smk. 28.11 (सर्ववर्मणः); Śp. 1110 (शर्ववर्मणः); Any. p. 91.46; ŚB. 2.9 **1024** — [a]) S द्रुतं (गतं). **1025** — [b]) K जलनिधेः. — [c]) N ? नन्दीकस्य. ॥; rest as shown; note variant ascription in following sources. ○ Smk. 27.18 (वररुचेः); Śp. 1091 (मालवरुद्रस्य); Bhallaṭaśataka 108 (final); Kuv. p. 108; SK. 3.234; Kpk. 490; Kpd. p. 356; BIS. 546 (3573); Any. p. 98.43; SG. 32a; Jsv. 291.5; As. p. 135.

क एवं जानीते निजकरपुटीकोटरगतं
क्षणादेनं ताम्यत्तिमिमकरमापास्यति मुनिः ॥ ७ ॥

K. कविनन्दस्य ॥

1026 जन्म व्योमसरःसरोजकुहरे मित्राणि कल्पद्रुमाः
क्रीडा स्वर्गपुरन्ध्रिभिः परिचिताः सौवर्णवल्लीस्रजः ।
अप्यस्मादवतार एव भवतो नोन्मादभेरीरवः
सम्यक्मूर्च्छितकेलयः पुनरिमे भृङ्ग द्विरभ्याहतिः ॥ ८ ॥

1027 अङ्गेनाङ्गमनुप्रविश्य मिलतो हस्तावलेपादिभिः
का वार्ता युधि गन्धसिन्धुरपतेर्गन्धोऽपि चेत्के द्विपाः ।
जेतव्योऽस्ति हरेः स लाञ्छनमतो वन्दामहे तामभूद्
यद्गर्भे शरभः स्वयंजय इति श्रुत्वापि यो नाङ्कितः ॥ ९ ॥

वल्लणस्यैतौ ॥

1028 S. 4.20.2 (अमरसिंहस्य) आजन्मस्थितयो महीरुह इमे कूले समुन्मूलिताः
कल्लोलाः क्षणभङ्गुराः पुनरमी नीताः परामुन्नतिम् ।
अन्तः प्रस्तरसंग्रहो बहिरपि भ्रश्यन्ति गन्धद्रुमा
भ्रातः शोण न सोऽस्ति यो न हसति त्वत्संपदां विप्लवे ॥ १० ॥

1029 S. 4.60.5 (अचलसिंहस्य) अमुं कालक्षेपं त्यज जलद गम्भीरमधुरैः
किमेभिर्निर्घोषैः सृज झटिति झात्कारि सलिलम् ।
अये पश्यावस्थामकरुणसमीरव्यतिकर-
स्फुरद्दावज्वालावलिजटिलमूर्तेर्विटपिनः ॥ ११ ॥

1030 युक्तं त्यजन्ति मधुपाः सुमनोविनाश-
काले यदेनमवनीरुहमेतदस्तु ।
एतत्त्वदृष्टचरमश्रुतवार्↑तमेताः ↑ K. 74b
शाखास्त्वचोऽपि तनुकाण्डसमा↑स्त्यजन्ति ॥ १२ ॥ ↑ N. 27a

1027 — [d]) N श्रुत्यापयो· — [e]) K om. एतौ. **1028** — [b]) S °भंगुराश्च सहसा· — [d]) S2 हसते. ◌ Smk. 30.5; Śp. 1122; Any. p. 102.77; SG. 24b. **1029** S order *cdab.* ◌ Śp. 784 (अचलस्य); Smk. 13.13 (अचलस्य); Ssm 1138 (अचलस्य); SK. 3.51.

↑स वन्द्यः पाथोदः स खलु नयनानन्दजननः ↑N. 28*a l.* 1. 1031
परार्थे नीचेऽपि व्रजति लघुतां योऽर्थिसुभगाम् ।
कथापि श्रोतव्या भवति हतकेतोर्न च पुनर्
जनानां ध्वंसाय प्रभवति हि यस्योद्गतिरपि ॥ १३ ॥

उदञ्चद्धर्मांशुद्युतिपरिचयोन्निद्रबिसिनी- 1032
घनामोदाहूतभ्रमरभरझङ्कारमधुराम् ।
अपश्यत्कासारश्रियममृतवर्तिप्रणयिनीं
सुखं जीवत्यन्धूदरविवरवर्ति प्लवकुलम् ॥ १४ ॥
मैत्रीश्रियः ॥

सुवर्णकार श्रवणोचितानि वस्तूनि विक्रेतुमिहागतस्त्वम् । 1033
कुतोऽपि नाश्रावि यदत्र पल्ल्यां पल्लीपतिर्यावदविद्धकर्णः ॥ १५ ॥

यस्यावन्ध्यरुषः प्रतापवसतेर्नादेन धैर्यद्रुहां 1034 P. 198*b*
शुष्यन्ति स्म मदप्रवाहसरितः सद्योऽपि दिग्दन्तिनाम् ।
दैवात्कष्टदशावशं गतवतः सिंहस्य तस्याधुना
कर्षत्येष करेण केशरसटाभारं जरत्कुञ्जरः ॥ १६ ॥

उत्क्रान्तं गिरिकूटलङ्घनसहं ते वज्रसारा नखास् 1035 S. 4.36.3
तत्तेजश्च तदूर्जितं स च नगोन्माथी निनादो महान् । P. 198*b*
आलस्यादविमुञ्चता गिरिगुहां सिंहेन निद्रालुना
सर्वं विश्वजयैकसाधनमिदं लब्धं न किञ्चित्कृतम् ॥ १७ ॥

हंहो जनाः प्रतिपथं प्रतिकाननं च N. 27*a l.* 1 1036 P. 184*a*
तिष्ठन्तु नाम तरवः फलिता नताश्च ।
अन्यैव सा स्थितिरहो मलयद्रुमस्य
यद्गन्धमात्रमपि तापमपाकरोति ॥ १८ ॥

1031 For the rest of this Vrajyā, N & K differ considerably in order; folio and line in N of the *first* of each group of stanzas is indicated, the rest following consecutively till the next change shown. **1032** — [d]) K जीवत्यन्दूदर-. **1033** ○ Sbh. 975 (? जयवर्धन); SG. 25*b*; Srb. p. 231.45. **1034** — [a]) P °देन हानात्मनां. — [c]) P गतस्य भवतः (गतवतः). ○ Śp. 916. **1035** — [a]) K तत्क्रांतं. — [b]) P नख * * माथी विनादो महा ।. — [d]) P किंचित्कुतः ॥. **1036** — [b]) P लताश्च ।.

1037 P. 195a (नन्दनस्य) यन्नीडप्रभवो यदञ्जनरुचिर्यत्खेचरो यद्द्विजस् N. 28a l. 5
तेन त्वं स्वजनः किलेति करटैर्यत्तैरुपब्रूयसे ।
तत्रातीन्द्रियमोदिमांसलरसोद्गारस्तवैष ध्वनिर्
दोषोऽभूत्कलकण्ठनायक निजस्तेषां स्वभावो हि सः ॥ १९ ॥
वल्लणस्य ॥

1038 S. 4.54.5 (कविराजस्य) P. 184a किं ते नम्र↑तया किमुन्नततया किं ते घनच्छायया ↑ K. 75a
किं ते पल्लवलीलया किमनया चाशोक पुष्पश्रिया ।
यत्त्वन्मूलनिषण्णखिन्नपथिकस्तोमः स्तुवन्नन्वहो
न स्वादूनि मृदूनि खादति फलान्याकण्ठमुत्कण्ठितः ॥ २० ॥

(1039) S. 4.57.5 (गदाधरस्य) कल्याणं नः किमधिकमितो जीवनार्थं यदस्माल्
लूत्वा वृक्षानहह दहसि भ्रातरङ्गारकार ।
किं त्वेतस्मिन्नशनिपिशुनैरातपैराकुलानाम्
अध्वन्यानामशरणमरुप्रान्तरे कोऽभ्युपायः ॥ २१ ॥

1040 P. 196a रुद्धा दिशः प्रवितताः सलिलं विषेण
पाशैर्मही हुतवहज्वलिता वनान्ताः ।
व्याधाः पदान्यनुसरन्ति गृहीतचापाः
कं देशमाश्रयतु यूथपतिर्मृगाणाम् ॥ २२ ॥ N. 27a l. 1

1041 P. 68b आदाय वारि परितः सरितां शतेभ्यः किं नाम साधितमनेन महार्णवेन ।
क्षारीकृतं च वडवादहने हुतं च पातालकुक्षिकुहरे विनिवेशितं च ॥२३॥ N. 28a l. 7

1037 — [a]) P °प्रसवो. — [b]) P सुजनः. P °रुपाद्रीयसे. — [c]) P मासनरसोद्गारं. **1038** — [a]) K किं वा घन°. — [b]) P वाशोक. — [c]) KSP स्तुवन्नन्वयं. — [e]) S1 कविराजश्रीनारायणस्य. ○ Smk. 33.32 (श्रीभोजदेवस्य); Śp. 1004 (श्रीभोजदेवस्य); Pmt. 240; Ssm. 1284 (भोजस्य); Kvv. p. 7; BIS. 1753 (680) (Vetālabhaṭṭa, Nītipr. 9 in Haeberlin p. 527); St. 8.2; Any. p. 114.60; Jsv. 268.4; Srb. p. 238.77. **1039** — [a]) S °कमतो वर्तनार्थं. — [c]) S °रातपैस्तापितानां. — [d]) S °नामपयसि मरु-. ○ Smk. 33.6; Śp. 1183; Any. p. 147.50; SG. 32a; Srb. p. 220.4. **1040** — [d]) P °माश्रयति. ○ Bhallaṭaśataka 103. — [b]) हुतभुजा; Sbh. 648 (मुक्तापीडस्य); Any. p. 39.12. **1041** — [a]) P सरितां मुखेभ्यः. ○ Smk. 27.5 (शुकस्य); Śp. 1083 (श्रीशुकस्य); Sbh. 891; Auc. ad 20 (भट्टेन्दुराजस्य); Pmt. 247; Ssm. 1336; KHA. 562; Ssv. 1187; Kpk. 445; SK. 3.218; Any. p. 95.29; Amd. 815; Srb. p. 216.17.

सोढप्रौढहिमक्लमानि शनकैः पत्राण्यधः कुर्वते
संभाव्यच्छदवाञ्छयैव तरवः केचित्कृतघ्नव्रताः ।
नामन्यन्त तदातनीमपि निजच्छायाक्षतिं तैः पुनस्
तेषामेव तले कृतज्ञचरितैः शुष्यद्भिरप्यास्यते ॥ २४ ॥

(1042)
S. 4.49.5
(अचलसिंहस्य)
P. 183b

मदोष्मासंतापाद्वनकरिघटा यत्र विमले
ममज्जुर्निःशेषं तटनिकट एवोन्नतकराः ।
गते दैवाच्छोषं वरसरसि तत्रैव तरला
बकग्रासत्रासाद्विशति शफरी पङ्कमधुना ॥ २५ ॥

(1043)
S. 4.22.5
(मधुरशीलस्य)

यद्वीचीभिः स्पृशसि गगनं यच्च पातालमूलं
रत्नैरुद्द्योतयसि पयसा यद्धरित्रीं पिधत्से ।
धिक् तत्सर्वं तव जलनिधे यद्विमुच्याश्रुधारास्
तीरे नीरग्रहणरभसैरध्वगैरुज्झितोऽसि ॥ २६ ॥

(1044)
S. 4.11.3
(शुभाङ्कस्य)
P. 70b

लोला श्रीः शशभृत्कलङ्कमलिनः क्रूरो मणिग्रामणीर्
माद्यत्यत्रभ्रमुवल्लभोऽपि सततं तत्कालकूटं विषम् ।
इत्यन्तः स्वकुटुम्बदुर्णयपरामर्शाग्निना दह्यते ↑K. 75b
बाढं वाडवनामधेयदहनव्याजेन वारांनिधिः ॥ २७ ॥

(1045)
S. 4.12.1
(वाणीकुटिल-
लक्ष्मीधरस्य)
P. 69b
(लक्ष्मीधरस्य)

यन्मार्गोद्धुरगन्धवातकणिकातङ्कार्तिनानादरी-
कोणाकुञ्चदुरोनिगूहितशिरःपुच्छा हरीणां गणाः ।
दृप्यद्दुर्दमगन्धसिन्धुरजयोत्खातेऽपि कामं स्तुतः
स्मेरोऽयं शरभः परां हृदि घृणामायाति जातिस्मरः ॥ २८ ॥

(1046)
S. 4.35.2
(वल्लणस्य)
P. 201b

1042 — [c]) S3 च्छायाक्षिति. S2 ते; P भैः (तैः) ○ SG. 33a; Smk. 33.8 (बिल्हणस्य). **1043** — [a]) S मदोष्ण(S1 ष्ण)प्रागल्भ्याद्. — [b]) S ममज्जुर्निःशंकं. — [c]) S गते शोषं दैवाद्. **1044** — [b]) S °रुद्दीपयसि. S यत्पिधत्से धरित्रीं. — [c]) P तदखिलनिधेर्. — [d]) S °ग्रहणविमुखैर्. — [e]) S1 शुभाङ्कस्य. ○ Smk. 27.14; Śp. 1090 (गौडाभिनन्दस्य); SK. 3.216. **1045** — [b]) P माद्यन्तभ्रमु-. — [d]) S गाढं. S1 धारां निधेः. **1046** P corrupt. — [a]) S यस्यानुद्ध (S2 द्ध) रगंध-. — [b]) S कोणोदञ्च° — [a]) S दृप्यद्दुर्जय-. S° त्वातेन का मे स्तुतिः. — [d]) S सरभः. S जातस्मय: ॥.

1047 S. 4.8.2 (शब्दार्णवस्य) P. 70a

एकेनापि पयोधिना जलमुचस्ते पूरिताः कोटिशो N. 28a l. 8
जातो नास्य कुशाग्रलीनतुहिनश्लक्ष्णोऽपि तोयव्ययः ।
आहो शुष्यति दैवदृष्टिवलनादम्भोभिरम्भोमुचः
संभूयापि विधातुमस्य रजसि स्तैमित्यमप्यक्षमाः ॥ २९ ॥

(1048) S. 4.8.5 (सुवर्णरेखस्य) P. 68a (बधिर-कविराजस्य)

मर्यादाभङ्गभीतेरमितरसतया धैर्यगाम्भीर्ययोगान्
न क्षुभ्यन्त्येव तावन्नियमितसलिलाः सर्वदैते समुद्राः ।
आहो क्षोभं व्रजेयुः क्वचिदपि समये दैवयोगात्तदानीं
न क्षोणी नाद्रिवर्गो न च रविशशिनौ सर्वमेकार्णवं स्यात् ॥ ३० ॥

1049 P. 70b

श्रुतं दूरे रत्नाकर इति परं नाम जलधेर् N. 27a l. 2
न चास्माभिर्दृष्टा नयनपथगम्यस्य मणयः ।
पुरो नः संप्राप्तास्तटभुवि सलिप्सं तु वसताम्
उदग्राः कल्लोलाः स्फुटविकटदंष्ट्राश्च मकराः ॥ ३१ ॥

1050 S. 4.49.3 (विद्यायाः) P. 184a

सुच्छायं फलभारनम्रशिखरं सर्वार्तिशान्तिप्रदं
त्वामालोक्य महीरुहं वयममी मार्गं विहायागताः ।
अन्तस्ते यदि कोटरोदरचलद्व्यालावलीविस्फुरद्-
वक्त्रोद्वान्तविषानलातिभयदं वन्द्यस्तदानीं भवान् ॥ ३२ ॥

1051 S. 4.69.5 (अचलसिंहस्य)

परभृतशिशो मौनं तावद्विधेहि नभस्तलोत्- N. 28a l. 9
पतनविषये पक्षौ स्यातां ↑ न यावदिमौ क्षमौ । ↑K. 76a
ध्रुवमितरथा द्रष्टव्योऽसि स्वजातिविलक्षण-
ध्वनितकुपितध्वाङ्क्षत्रोटीपुटाहतिजर्जरः ॥ ३३ ॥

1047 — a) SP एकेनैव. P कोटिशः पूरिता. — b) SP °तुहिनस्वल्पो. — c) S दैवदुर्विलसितैर्. SP अंभोधिर्. — d) SP रजसः. **1048** — a) SP °भीतेरमृतमयतया. — b) P [न] क्षुभ्यन्ते कदाचिन्निय°. — d) S1.2 क्षोणीर्. S नाद्रिवर्गो; P नाद्रिकन्दो. **1049** — b) P चास्माभिस्तृष्णा. — c) P पुरो वः. P सलिलांशु वसतां. — d) P °दंष्ट्राश्च मणयः. **1050** — a) P सर्वार्त्ति°. — b) S सुभूरुहं खलु वयं. — c) P °विलव्यालावली°. — d) P °भयदो. S2 वन्य°; S3 धन्य° °(वंद्य°). **1051** — a) S तावन्मौनं. — b) S °त्पतनविधये. — c) S ध्रुवमपरथा. ○ Smk. 14.9 (अचलस्य); Any. p. 65.108; Jsv. 285.1.

मज्जत्कठोरनखरक्षतकृत्तिकृत्तरक्तच्छटाच्छुरितकेसरभारकायः । N. *lm.* 28a 1052*
सिंहोऽप्यलङ्घ्यमहिमा हरिनामधेयं धत्ते जरत्कपिरपीति किमत्र वाच्यम् ॥ ३४ ॥

क मलयतटीजन्मस्थानं क ते च वनेचराः 1053 S. 4.51.5 (मलयजस्य) P. 184b
क खलु परशुच्छेदः कासौ दिगन्तरसंगतिः ।
क च खरशिलापट्टे घृष्टिः क पङ्कसुरूपता
मलयज सखे मा गाः खेदं गुणास्तव दूषणम् ॥ ३५ ॥

वदत विदितजम्बूद्वीपसंवृत्तवार्तां कथमपि यदि दृष्टं वारिवाहं विहाय । 1054 S. 4.65.2
सरिति सरसि सिन्धौ चातकेनार्पितोऽसावपि बहलपिपासापांशुलः कण्ठनालः॥३६॥
लक्ष्मीधरस्य ॥

उच्चैरुन्मथितस्य तेन बलिना दैवेन धिक्कर्मणा (1055) S. 4.7.3 (लक्ष्मीधरस्य) P. 68a (लक्ष्मीधरस्य)
लक्ष्मीमस्य निरस्यतो जलनिधेर्जातं किमेतावता ।
गाम्भीर्यं किमयं जहाति किमयं पुष्णाति नाम्भोधरान्
मर्यादां किमयं भिनत्ति किमयं न त्रायते वाडवम् ॥ ३७ ॥

उन्मुक्तक्रमहारिमेरुशिखरात्क्रामन्तमन्यो धरः ↑ N. 28b 1056 S. 4.35.1 P. 201b (anon)
कोऽत्र त्वां शरभीकिशोरपरिषद्धौरेय धर्तुं क्षमः ।
तस्माद्दुर्गमशृङ्गलङ्घनकलादुर्ललितात्मन् व्रज
त्वद्वासाय स एव कीर्णकनकज्योत्स्नो गिरीणां पतिः ॥ ३८ ॥
वल्लणस्य ॥

दुर्दिनानि प्रशान्तानि दृष्टस्त्वं तेजसां निधे । (1057)
अथाशाः पूरयन्नेव किं मेघैर्व्यवधीयते ॥ ३९ ॥

व्याप्याशाः शयितस्य वीचिशिखरैरुल्लिख्य खं प्रेङ्खतः (1058) S. 4.9.1 P. 71a
सिन्धोर्लोचनगोचरस्य महिमा तेषां तनोत्यद्भुतम् ।

1053 — c) P °शिलोपट्टे. S2 दृष्टिः. K पंकस्वरूपता; SP पंकसरूपता. **1054** — a) S1 °संभूत°. S °वार्ताः. — b) S कचिदपि. — c) N सरति. S3 °नार्पिताऽ. — d) S अतिबहल-. **1055** — a) K देवेन. — b) P निरस्यतां. S1 °निधेर्यातं. — d) S3 जहाति (भिनत्ति). S पत्रिणः ॥. **1056** — a) P °क्रमहारि°. S3 शैल- (मेरु-). — b) S1.2 सरभी-. P शरभां. P °पतितं धौरेय. KP कर्तुं. — c) S तस्मादुद्गम°. SP °केलिलंघन- (S3 °लंघित-). S1.2 °दुर्ललितां न (S2 नु) व्रज; S3 °दुर्वीतलादुद्व्रज. — d) S कीर्तिकनकज्योत्स्ना; P कीर्णकटकज्योत्स्ना. **1058** — a) S वीचिवलनैर्. — b) S °गोचरः स. P ततोभ्यद्भुतं. — c) S1 °र्नीवरो; P °नीरदा. — d) S3 करशुक्तिकोदर-; P करकुंठितोदर-. S3 °गतो (°लघुर्.)

संश्लिष्टाङ्गुलिरन्ध्रलीनमकरग्राहावलिर्नीरवो
यैर्नायं करकुण्डिकोदरलघुर्दृष्टो मुनेरञ्जलौ ॥ ४० ॥
अभिनन्दस्य ॥

(1059) S. 4.23.5 (छित्तपस्य)
भेकैः कोटरशायिभिर्मृतमिव क्ष्मान्तर्गतं कच्छपैः
पाठीनैः पृथुपङ्कपीठलुठनादस्मिन् मुहुर्मूर्च्छितम् ।
तस्मिन्नेव सरस्यकालजलदेनागत्य तच्चेष्टितं ↑ K. 76b
येनाकुम्भनिमग्नवन्यकरिणां यूथैः पयः पीयते ॥ ४१ ॥
डिन्दूकस्य ॥

(1060) S. 4.37.5 (वीर्यमित्रस्य) P. 199a
हंहो सिंहकिशोरक त्यजसि चेत्कोपं वदामस्तदा
हत्वैनं करिणां सहस्रमखिलं किं लब्धमायुष्मता ।
एवं कर्तुमहं समर्थ इति चेद्धिङ् मूर्ख किं सर्वतो
नालं प्लावयितुं जगज्जलनिधिर्धैर्यं यदालम्बते ॥ ४२ ॥

(1061) S. 4.52.2 (शालिकनाथस्य) P. 184b
सत्यं पिप्पल पादपोत्तम घनच्छायोन्नतेन त्वया
सन्मार्गोऽयमलंकृतः किमपरं त्वं मूर्तिभेदो हरेः ।
किं चान्यत्फलभोगहृष्टमुखरास्त्वामाश्रिताः पत्रिणो
यत्पुंस्कोकिलकूजितं विदधते तन्नानुरूपं परम् ॥ ४३ ॥

(1062) S. 4.58.1 (शालिकनाथस्य) P. 184b (anon)
न्यग्रोधे फलशालिनि स्फुटरसं किंचित्फलं पच्यते
बीजान्यङ्कुरगोचराणि कतिचित्सिध्यन्ति तस्मिन्नपि ।
एकस्तेष्वपि कश्चिदङ्कुरवरो बध्नाति तामुन्नतिं
यामध्वन्यजनः स्वमातरमिव क्लान्तिच्छिदे धावति ॥ ४४ ॥
शालिकस्य ॥

1059 — [b]) S तनुपंकपीठ° (S1 °पीठपंक°). S3 °लुठनाद्यस्मिन्. ○ Śp. 777 (अकालजलदस्य); Sbh. 843 (दाक्षिणात्यस्य); Bpb. 201; Pad. p. 104.77 (भोजप्रबन्धात्); Pv. 727 (अकालजलदस्य); Prab. 70 (इत्यकालजलदराजशेखरोक्तिः); St. 27.9; SK. 3.72; Any. p. 23.188; Jsv. 277.2. **1060** — [a]) S2, 3 वदामस्त्वया. — [b]) S1, 2 हत्वैकं; S3 हत्वैवं. — [c]) S3 इत्थं (एवं). — [d]) K °निधेर्द्धैर्यं; P °निधैर्यं. S1 धैर्यं समा-; S3 यद्धैर्यमा-. **1061** — [c]) S3 °भोगक्लृष्ट-; P °भोगतृष्ण-. — [d]) S1, 2 पिदधते; P शिरशिते. P तन्नामरूपं-. **1062** — [b]) S तत्रापि च ।. — [c]) S एकस्तत्र स. P °दंकुररसो. — [d]) K कांतिच्छिदे; P क्लांतिच्छिदो. ○ Kvv. p. 35; Any. p. 129.172; Bps. 255; Smv. 9.1.

एतस्मिन्कुसुमे स्वभावमहति प्रायो महीयः फलं (1063) S. 4.55.5 (शालिकनाथस्य)
रम्यं स्वादु सुगन्धि शीतलमलं प्राप्तव्यमित्याशया ।
शाल्मल्याः परिपाककालकलनाबोधेन कीरः स्थितो
यावत्तत्पुटसंधिनिर्गतपतत्तूलं फलात्पश्यति ॥ ४५ ॥

माधुर्यादतिशैत्यतः शुचितया संतापशान्त्या द्वयोः (1064)
स्थाने मैत्र्यमिदं पयः पय इति क्षीरस्य नीरस्य च ।
तत्राप्यर्णसि वर्णना स्फुरति मे यत्संगतौ वर्धते
दुग्धं येन पुरैव चास्य सुहृदः क्वाथे स्वयं क्षीयते ॥ ४६ ॥

दारैः क्रीडितमुन्मदैः सुरगुरोस्तेनैव नैवामुना (1065)
भग्नं भूरि सुरासुरव्यतिकरे तेनैव नैवामुना ।
नैवायं स इमं नृजः स इव वा नैवैष दोषाकरः
कोऽयं भोः शशिनीव लोचनवतामर्के कलङ्कः समः ↑ ॥ ४७ ॥ ↑ K. 77a
मधुकूटस्य ॥

आयान्ति यान्ति सततं नीरं शिशिरं खरं न गणयन्ति । (1066)
विघ्नो न हन्त दिवसाः कस्य किमेते करिष्यन्ति ॥ ४८ ॥

उपालभ्यो नायं सकलभुवनाश्चर्यमहिमा (1067)
हरेर्नाभीपद्मः प्रभवति हि सर्वत्र नियतिः ।
यदत्रैव ब्रह्मा पिबति निजमायुर्मधु पुनर्
विलुम्पन्ति स्वेदाधिकममृतहृद्यं मधुलिहः ॥ ४९ ॥

यदा हत्वा कृत्स्नां तिमिरपटलीं जातमहिमा N. 27a l. 4 1068
जगन्नेत्रं मित्रः प्रभवति गतोऽसाववसरः ।
इदानीमस्ताद्रिं श्रयति गलितालोकविभवः
पिशाचा वल्गन्तु स्थगयतु तमिस्रं च ककुभः ॥ ५० ॥
कुशलनाथस्य ॥

1063 — [a]) S गरीयः फलं· — [c]) K °कलनाकार्येण; S_3 °कलनारोधेन· S_1 काकः स्थितो· — [c]) S_2 om. **1064** ○ Smk. 120.9. **1065** — [d]) K कलंकं·

(1069) S. 4.11.2 (पपाकस्य) P. 71a (anon)

उपाध्वं तत्पान्थाः पुनरपि सरो मार्गतिलकं
यदासाद्य स्वच्छं विलसथ विनीतक्लमभराः ।
इतस्तु क्षाराब्धेर्जरठमकरक्षुण्णपयसो
निवृत्तिः कल्याणी न पुनरवतारः कथमपि ॥ ५१ ॥

यंप्याकस्य ॥

(1070) S. 4.21.5 (शकटीय-शबरस्य)

सलीलं हंसानां पिबति निवहो यत्र विमलं
जलं तस्मिन्मोहात्सरसि रुचिरे चातकयुवा ।
स्वभावाद्दर्वाद्वा न पिबति पयस्तस्य शकुनेः
किमेतेनोच्चैस्त्वं भवति लघिमा वापि सरसः ॥ ५२ ॥

(1071) S. 4.36.5 P. 201a (anon)

प्रसीद प्रारम्भाद्विरम विनयेथाः क्रुधमिमां
हरे जीमूतानां ध्वनिरयमुदीर्णो न करिणाम् ।
असंज्ञाः खल्वेते जलशिखिमरुद्धूमनिचयाः
प्रकृत्या गर्जन्ति त्वयि तु भुवनं निर्मदमिदम् ॥ ५३ ॥

अमरसिंहस्य ॥

1072 S. 4.39.1 (नारायणस्य)

अकस्मादुन्मत्त प्रहरसि किमध्वक्षितिरुहं N. 27a l. 5
ह्रदं हस्ताघातैर्विदलसि किमुत्फुल्लनलिनम् ।
तदा जानीमस्ते करिवर बलोद्गारमसमं
सटां सुप्तस्यापि स्पृशसि यदि पञ्चाननशिशोः ॥ ५४ ॥

1073 S. 4.16.3

समुद्रेणान्तःस्थस्तटभुवि तरङ्गैरकरुणैः
समुत्क्षिप्तोऽस्मीति त्वमिह परितापं त्यज मणे । ↑ K. 77b
अवश्यं कोऽपि त्वद्गुणपरिचयाकृष्टहृदयो
नरेन्द्रस्त्वां कुर्यान्मुकुटमकरीचुम्बितरुचिम् ॥ ५५ ॥

1069 — a) P तत्पन्थाः. P सरोमंग-. — b) S स्वेच्छं. S1.2 विद्दरत; S3 विहरथ; P विहरति. S1.2 विलीन-. — c) P क्ष्मावारेर्जठर-. S °कमठक्षुण्ण. — e) S3 पापाकस्य. ○ Smk. 31.12 (यायाकस्य); Amd. 817; Skb. 4.97; ŚB 1.436. **1070** — b) S मोहात्तस्मिन्सरसि. — c) S1 शकुने. — d) S चापि. ○ Ssm. 1322. **1071** SP order *cdab*. — a) K प्रमी क्रूरारंभा°. S3 विजयेथाः. — c) K अल्पेते ?. — d) S निर्मदमदः. **1072** — b) S दंताघातैर्. S1.2 दलयसि S3 °सलिलं ।. — c) N करिकर. S3 मदोद्गार-. ○ Any. p. 36.88.

अशोके शोकार्तः किमसि बकुलेऽप्याकुलमना 1074 S. 4.28.5
निरानन्दः कुन्दे सह च सहकारैर्न रमसे ।
कुसुम्भे विश्रम्भं यदिह भजसे कण्टकशतैर्
असंदिग्धं दग्धभ्रमर भवितासि क्षतवपुः ॥ ५६ ॥

पातः पूष्णो भवति महते नैव खेदाय यस्मात् (1075)
कालेनास्तं क इह न गता यान्ति यास्यन्ति चान्ये ।
एतावत्तु व्यथयति यदालोकबाह्यैस्तमोभिस्
तस्मिन्नेव प्रकृतिमहति व्योम्नि लब्धोऽवकाशः ॥ ५७ ॥

कश्चित्कष्टं किरति करकाजालमेकोऽतिमात्रं 1076
गर्जत्येव क्षिपति विषमं वैद्युतं वह्निमन्यः ।
सूते वातं जवनमपरस्तेन जानीहि तावत्
किं व्यादत्से विहग वदनं तत्र तत्राम्बुवाहे ॥ ५८ ॥

मा संचैषीः फलसमुदयं मा च पत्रैः पिधास्त्वं (1077)
रोधःशाखिन् वितर तदिदं दानमेवानु[कूलम्] ।
नूनं प्रावृट्समयकलुषैरूर्मिभिस्तालतुङ्गैर्
अद्य श्वो वा सरिदकरुणा त्वां श्रिया पातयित्री ॥ ५९ ॥

आमोदैस्ते दिशि दिशि गतैर्दूरमाकृष्यमाणाः (1078) S. 4.51.2
साक्षाल्लक्ष्म्या तव मलयज द्रष्टुमभ्यागताः स्मः । (अचलसिंहस्य) P. 185a
किं पश्यामः सुभग भवतः क्रीडति क्रोड एव
व्याडस्तुभ्यं भवतु कुशलं मुञ्च नः साधु यामः ॥ ६० ॥

अणुरपि ननु नैव क्रोडभूषास्य काचित् परिभजसि यदेतत्तद्विभूतिस्तथैव । (1079) P. 180a
इह सरसि मनोज्ञे संततं पातुमम्भः श्रमपरिभवमग्नाः के न मग्नाः करीन्द्राः ॥६१॥
श्रीधर्मकरस्य ॥

1074 — a) S किमपि. S व्याकुल°. — b) S3 कौन्दे. — c) S3 विस्रम्भं. — d) S मुग्धभ्रमर. **1075** ○ Bhallaṭaśataka 10; Sbh. 563 (भट्टभल्लटस्य); Any. p. 6.51; Smk. 10.5 (भट्टभल्लटस्य); Śp. 745 (भल्लटस्य). **1078** — b) SP °लक्ष्मीं. K नु च; S3 बत. P मलयजरसादूरमभ्यागताः स्मः । — c) S पश्यामः किं; P तरव- (भवतः). K क्रीडित-. — d) SP व्याड-. S3 साधयामः ॥. ○ Smk. 33.24 Śp. 998; Ssm. 1274; BIS. 978 (366); Bh. 825; Srb. p. 237.52; St. 18.4; Any. p. 116.73. **1079** — a) K अनु-; P मुधे (अणु-). — b) K °स्तथैव । — d) K करीमाः ॥.

1080 S. 4.63.2 (अचलसिंहस्य)
नभसि निरवलम्बे सीदता दीर्घकालं
त्वदभिमुखनिसृष्टोत्तानचञ्चूपुटेन ।
जलधर जलधारा दूरतस्तावदास्तां ↑ ↑ K. 78a
ध्वनिरपि मधुरस्ते न श्रुतश्चातकेन ॥ ६२ ॥

(1081) S. 4.10.5 (कमलगुप्तस्य)
श्रमपरिगतैर्विस्तीर्णश्रीरसीति पयः परं
कतिपयमपि त्वत्तोऽस्माभिः समुद्र समीहितम् ।
किमसि नितरामुत्क्षुब्धोर्मिः प्रसीद नमोऽस्तु ते
दिशि दिशि शिवाः सन्त्यस्माकं शतं कमलाकराः ॥ ६३ ॥
अचलस्यैतौ ॥

1082 S. 4.51.4 (भामहस्य) P. 185a (तरणिनन्दनस्य)
ककुभि ककुभि भ्रान्त्वा भ्रान्त्वा विलोक्य विलोकितं
मलयजसमो दृष्टोऽस्माभिर्न कोऽपि महीरुहः ।
उपचितरसो दाहे च्छेदे शिलातलघर्षणेऽ-
प्यधिकमधिकं यत्सौरभ्यं तनोति मनोहरम् ॥ ६४ ॥
तरणिनन्दिनः ॥

1083 S. 4.63.3 (अचलसिंहस्य)
अभिपतति घनं शृणोति गर्जाः सहति शिलाः सहते तडित्तरङ्गान् ।
विधुवति गरुतं रुतं विधत्ते जलघृषते कियतेऽपि चातकोऽयम् ॥ ६५ ॥
अचलस्य ॥

1084
बद्धोऽसि विद्धि तावन्मधुरसन व्यसनमीदृगेतदिति ।
अनवहितकमलमीलन मधुकर किं विफलमुत्फलसि ॥ ६६ ॥
तस्यैव ॥

1085
हृत्वापि वसुसर्वस्वममी ते जलदाः सखि । N. 27b l. 11
मित्रमप्यपकुर्वन्ति विप्रियाणां तु का कथा ॥ ६७ ॥

1080 — [a]) N शीदता. — [b]) S °मुखनिविष्टो°. ○ Smk. 13.2; SK. 3.57; Bpb. 208; BIS. 3360 (1428); Any. p. 23.186. **1081** — [a]) S1 श्रमपरि°. S परं पयः. — [b]) S कतिपयमितं. — [c]) K नितरामरुतोसिथ प्र°. — [d]) S पथि पथि शिवाः. **1082** — [a]) SP भ्रामं भ्रामं. — [c]) S1, 2 दाहच्छेदे; S3 दाहच्छेदैर्; P दाहोच्छेदे. S3 °घर्षणैर्. — [d]) S अधिकमधिकं. — [e]) K °नन्दन ॥. **1083** — [b]) K शिवाः. — [c]) S विसहति मरुतं. — [d]) K कियतोऽपि. — [e]) N om. because of next. **1084** — [a]) K विहिता°. — [e]) N अचलस्यैतौ.

श्रीफलेनामुनैवायं कुरुते किं न वानरः । N. 27b l. 12 1086
हसत्युल्लसति प्रेङ्खत्यधस्तादीक्षते जनम् ॥ ६८ ॥

तरणिनन्दिनः ॥

अन्योऽपि चन्दनतरोर्महनीयमूर्तेः सेकार्थमुत्सहति तद्गुणबद्धतृष्णः । (1087)
शाखोटकस्य पुनरस्य महाशयोऽयमम्भोद एव शर[णं] यदि निर्गुणस्य ॥ ६९ ॥

त्वं गर्ज नाम विसृजाम्बुद नाम्बु नाम विद्युल्लताभिरभितर्जय नाम भूयः । (1088) S. 4.65.3
प्राचीनकर्मपरतन्त्रनिजप्रवृत्तेरेतस्य पश्य विहगस्य गतिस्त्वमेव ॥ ७० ॥ P. 192b

आमन्थिनीकलश एष सदुग्धसिन्धुर्वेत्रं च वासुकिरयं गिरिरेष मन्थः । N. 28b l. 1 1089
संप्रत्युपोढमदम↑न्थरबाहुदण्डकण्डूयनावसर एव सुरासुराणाम् ॥७१॥ ↑K. 78b

भट्टगणपतेः ॥

व्याकुर्महे बहु किमस्य तरोः सदैव नैसर्गिकोऽयमुपकाररसः ↑ परेषु । N. 27a l. 12 ↑ N. 27b 1090 S. 4.49.4
उन्मूलितोऽपि मरुता बत वारिदुर्गमार्गे यदत्र जनसंक्रमतामुपेतः ॥ ७२ ॥ P. 185a

विस्रं वपुः परवधप्रवणं च कर्म तिर्यक्तयैव कथितः सदसद्विवेकः । (1091) S. 4.36.4
इत्थं न किंचिदपि चारु मृगाधिपस्य तेजस्तु तत्किमपि येन जगद्वशकम् ॥७३॥ (वसुंधरस्य)

कस्य तृषं न क्षपयसि न पयसि तव कथय के निमज्जन्ति । (1092) P. 71a
यदि सन्मार्गजलाशय नक्रो न क्रोडमधिवसति ॥ ७४ ॥

वीरस्य ॥

न स्फूर्जति न च गर्जति न च करकाः किरति सृजति न च तडितः । 1093
न च विनिमुञ्चति वात्यां वर्षति निभृतं महामेघः ॥ ७५ ॥

न भवतु कथं कदम्बः प्रतिप्रतीकप्ररूढघनपुलकः । (1094) P. 185a
विश्वं धिनोति जलदः प्रत्युपकारस्पृहारहितः ॥ ७६ ॥

अचलसिंहस्य ॥

1086 — [e]) K तरणिनन्दन ॥. **1087** — [b]) K °बंधतृष्णः. ○ Śp. 774; St. 27.15; Any. p. 20.165; SG. 5.7; BIS. 387 (3510); Srb. p. 212.37. **1088** — [b]) S₂ °रभितो जय- — [cd]) P प्रवृत्ते चेतस्य. **1089** — [b]) S वासुति°. N मन्थाः । — [e]) K भट्टगणेशः ।. **1090** — [b]) S यदुपकार-. — [c]) KSP वारिदुर्गे. — [d]) S यदन्यजन°. **1091** — [b]) S विदितः सद°. ○ Sbh. 600; Sb. 40b. 19; Any. p. 28.31. **1092** — [a]) P दृष्टिर् (तृषं). ○ Smk. 31.2; Srb. p. 219.3. **1094** — [b]) P प्रतिशाकः प्रतिरूढघनपुनश्च- — [d]) P प्रियारहितः ॥.

1095 P. 50a करं प्रसार्य सूर्येण दक्षिणाशावलम्बिना । N. 27b l. 12
न केवलमनेनात्मा दिवसोऽपि लघूकृतः ↑ ॥ ७७ ॥ ↑ N. 28a

(1096) न शक्यं स्नेहपात्राणां वितानं च विरूक्षणम् ।
दह्यमानान्यपि स्नेहव्यक्तिं कृत्वा स्फुटन्ति यत् ॥ ७८ ॥

(1097) S. 5.70.3 नालम्बनाय धरणिर्न तृषार्तिशान्त्यै सप्तापि वारिनिधयो न धनाय मेरुः ।
पूर्वार्जिताशुभवशीकृतपौरुषस्य कल्पद्रुमोऽपि न समीहितमातनोति ॥ ७९ ॥

(1098) S. 4.61.1 आश्वास्य पर्वतकुलं तपनोष्मतप्तं निर्वाप्य दावविधुराणि च काननानि ।
नानानदीनदशतानि च पूरयित्वा रिक्तोऽसि यज्जलद सैव तवोन्नतश्रीः ॥८०॥

(1099) S. 4.56.4 P. 185b (विम्बोकस्य) ये पूर्वं परिपालिताः फलदल↑च्छायादिभिः प्राणिनो ↑ K. 79a
विश्रामद्रुम कथ्यतां तव विपत्काले क्व ते सांप्रतम् ।
एताः संनिधिमात्रकल्पितपुरस्कारास्तु धन्यास्त्वचो
यासां छेदनमन्तरेण पतितो नायं कुठारस्त्वयि ॥ ८१ ॥
वित्तोकस्य ॥

1100 दूरं यदि क्षिपसि भीमजवैर्मरुद्भिः संचूर्णयस्यपि दृढं यदि वा शिलाभिः । N. 27b. l. 1
सौदामिनीभिरसकृद्यदि हंसि चक्षुर् नान्या गतिस्तदपि वारिद चातकस्य ॥८२॥

1101 S. 4.64.2 P. 192b यस्योदये बहुमनोरथमन्थरेण संचिन्तितं किमपि चेतसि चातकेन ।
हा कष्टमिष्टफलदानविधानहेतोरम्भोधरात्पतति संप्रति वज्रघातः ॥ ८३ ॥
लडहचन्द्रस्य ॥

1095 — [b]) P दक्षिणायनलंबिना. ○ Śp. 742; Sbh. 550 (भट्टनारायणस्य); Pad. p. 106.89; Pv. 736 (जगज्जीवनत्रज्यायाः); BIS. 1540 (3870) (Śp.); Pt. 10.2; St. 24.4; SK. 6.528; Bps. 209; Smv. 9.23. **1097** — [ab]) S आलंबनाय धरणी न च नागभूमिः स्वर्वासिनां च वसतिर्न भवेदमुष्य ।. **1098** — [b]) K °विधुरा स च. — [c]) K नदीनिद°. — [d]) S तवोन्नता. ○ Śp. 778; Bph. 280; Bps. 218; Pmt. 190; Ssm. 1142; BIS. 1059; St. 27.14; SG. 16a; Any. p. 22.179. **1099** — [a]) S पत्रिणो. — [b]) P तपविपत्. — [c]) S °मात्रदर्शित°. P °पुरःसारा°. P धन्यास्त्वतो. — [d]) S1 छेदमनंतरेण. ○ Śp. 985; Ssm. 1262; St. 21.12; SK. 3.240; Any. p. 113.54. **1100** — [a]) K पदं (यदि). — [c]) N सौदामनी°. **1101** — [a]) S अस्योदये (S1 °ये) बहु°. — [d]) S3 °धराद्भवति. SP वज्रपातः. ○ Smk. 21.3 Srb. p. 212.49.

देवे कालवशं गते सवितरि प्राप्यान्तरासंगतिं 1102
हन्त ध्वान्त किमेधसे दिशि दिशि व्योम्नः प्रतिस्पर्धया ।
तस्यैवास्तमुपेयुषः करशतान्यादाय विध्वंसयन्न्
एष त्वां कलितः कलाभिरुदयत्यग्रे शशी पार्वणः ॥ ८४ ॥

धन्यस्त्वं सहकार संप्रति फलैः काकान् शुकान् पूरयन् (1103) S. 4.31.1
पूर्वं तु त्वयि मुक्तमञ्जरिभरोन्निद्रे य इन्दिन्दिरः । (वल्लणस्य)
अक्रीडन्निमिषं स नैति फलितं यत्त्वां विकाशैकमुत्
तद्धर्मोऽस्य फलाशया परिचयः कल्पद्रुमेऽप्यस्ति किम् ॥ ८५ ॥

यः पूर्वस्फुटदस्थिसंपुटमुखे दृष्टः प्रवालाङ्कुरः (1104) S. 4.53.4
प्रायः स द्विदलादिकक्रमवशादारब्धशाखाशतः । P. 185b
स्निग्धं पल्लवितो घनं मुकुलितः स्फारच्छटं पुष्पितः
सोत्कर्षं फलितो भृशं च विनतः कोऽप्येष चूतद्रुमः ॥ ८६ ॥

जायन्ते बहवोऽत्र कच्छपकुले किं तु क्वचित्कच्छपी (1105) S. 4.1.3
नैकाप्येकमसूत नापि च पुनः सूते न वा सोष्यते । (शतानन्दस्य) P. 38a
आकल्पं धरणीभरोद्वहनतः संकोचखिन्नात्मनो (anon)
यः कूर्मस्य दिनानि नाम कति चिद्विश्रामदानक्षमः ॥ ८७ ॥ ↑ K. 79b

हनूमतः ॥

भवकाष्ठमयी नाम नौके हृदयवत्यसि । N. 27b l. 10 1106 P. 180b
परकीयैरपरथा कथमाकृष्यसे गुणैः ॥ ८८ ॥

भगवति यामिनि वन्दे त्वयि भुवि दृष्टः पतिव्रताधर्मः । N. 28b l. 2 1107
गतवति रजनीनाथे कज्जलमलिनं वपुर्वहसि ॥ ८९ ॥

धिगेतद्गाम्भीर्यं धिगमृतमयत्वं च जलधेर् 1108 S. 4.11.5
धिगेतां द्राघीयः प्रचलतरकल्लोलभुजताम् । (कपालेश्वरस्य) P. 69b (कलिकाकारस्य)

1102 — c) K तस्यैकास्त-. **1103** — c) S आक्रीडन्ननिशं. S3 °शैकभुक् — d) K परिनयः. **1104** — a) S यो दृष्टः स्फुट°. S °मुखान्निर्यत्प्रवाल°. — b) S लब्धः (प्रायः). S °वशादारूढ-. — c) S1 पुलकितः; P मुकुटितः. S3 स्फारच्छदं. — d) P फलिनो दृशश्च. **1105** — b) S °सूत सुनुमपरं सूते. — c) SP °धरो (°भरो). S संतापखिन्ना°; P संकोचखिद्या-. **1106** — b) P °वत्यपि. **1108** — b) SP °तद्राघीयः. S पृथुलतर-; P पृथुतरतर-. — d) S1.2 °भ्युपकृता; P °व्यपहृता. ○ SG. 28a.

यदेतस्यैवाग्रे कवलिततनुर्दावदहनैर्
न तीरारण्यानी सलिलचुलुकेनाप्युपकृता ॥ ९० ॥
कणिकाकारस्य ॥

(1109) अम्भोनिधेरनवगीतगुणैकराशेरुच्चैःश्रवप्रभृतिषु प्रसभं हृतेषु ।
आश्वासनं यदवकृष्टमभून्महर्षे तोयं त्वया तदपि निष्करुणेन पीतम् ॥ ९१ ॥
वनारोहस्य ॥

1110 S. 4.20 3 (भोजदेवस्य) P. 67b
कतिपयदिवसस्थायी पूरो दूरोन्नतोऽपि भविता ते । N. 27b l. 4
तटिनि तटद्रुमपातनपातकमेकं चिरस्थायि ॥ ९२ ॥

(1111) S. 4.20.5 (कस्यचित्)
प्रशान्ताः कल्लोलाः स्तिमितमसृणं वारि विमलं
विनीतोऽयं वेशः शममिव नदीनां कथयति ।
तथाप्यासां तैस्तैस्तरुभिरभितस्तीरपतितैः
स एवाग्रे बुद्धौ परिणमति रुद्धोऽप्यविनयः ॥ ९३ ॥
शब्दार्णवस्य ॥

(1112) P. 180a
सततं या मध्यस्था प्रथयति यष्टिः प्रतिष्ठितासीति ।
पुष्करिणि किमिदमुचितं तां चेदानीमधो नयसि ॥ ९४ ॥
कुशलनाथस्य ॥

1113 कृतमिदमसाधु हरिणैः शिरसि तरूणां दवानले ज्वलति । N. 27b l. 11
आजन्म केलिभवनं यद्भीतैरुज्झितं विपिनम् ॥ ९५ ॥
खदिरस्य ॥

1114 S. 2.160.2 (योगेश्वरस्य)
विध्वस्ता मृगपक्षिणो विधुरतां नीताः स्थलीदेवता N. 27b l. 4
धूमैरन्तरिता स्वभावमलिनैराशा मही तापिता ।
भस्मीकृत्य सपुष्पपल्लवदलांस्तांस्ता↑न्महापादपान् ↑ K. 80a
दुर्वृत्तेन दवानलेन विहितं वल्मीकशेषं वनम् ॥ ९६ ॥

1109 ○ SG. 32.a. **1110** — [c]) S2 भोजस्य. ○ Śp. 1124; Smk. 30.2; Ssm. 1351; St. 38.3; Pt. 8.5; SK. 6.141; Smv. 5.10; Any. p. 101.72; Sa. 26.30 (10); SG. 33b. **1111** — [a]) S कल्लोला-. — [d]) S2 विरुद्धी° (रुद्धो°). ○ Smk. 30.4. **1112** — [a]) K ग्रामध्यस्था. — [b]) P पथयति. P °ष्ठिताप्यासीत्. — [c]) P पुष्करिणी. P °मेधो नयति. **1113** — [b]) K शिरसि तरसा. **1114** — [a]) S3 विश्वस्ता. S1.2 विरसतां; S3 विवशतां. — [b]) S °रंतरिताः. — [c]) S °पल्लवफलांस्-. — [d]) S निर्वृत्तेन. KS1 कृतं (वनं). ○ Smk. 34.5; Śp. 1159; Srb. p 220.7; Any. p. 106.106.

कर्णाहतिव्यतिकरं करिणां विपक्षदानं व्यवस्यति मधुव्रत एष तिक्तम् । 1115
स्मर्तव्यतामुपगतेषु सरोरुहेषु धिग्जीवितव्यसनमस्य मलीमसस्य ॥ ९७ ॥

चित्रं तदेव महदश्मसु तापनेषु यन्नोद्गिरन्त्यनलमिन्दुकराभिमृष्टाः । 1116
संभाव्यतेऽपि किमिदं नु यथेन्दुकान्तास्ते पावनं च शिशिरं च रसं सृजन्ति॥९८॥
अचलस्यैतौ ॥

दाहच्छेदनिकाषैरतिपरिशुद्धस्य ते वृथा गरिमा । 1117 S. 4.19.4 (बाणस्य) P. 178a
यदसि तुलामधिरूढं काञ्चन गुञ्जाफलैः सार्धम् ॥ ९९ ॥
सुरभेः ॥

सिन्धोरुच्चैः पवनचलनादुत्सलद्भिस्तरङ्गैः (1118) S. 4.15.5 (अनुरागदेवस्य) P. 178b (सुरुचितस्य)
कूलं नीतो हतविधिवशाद्दक्षिणावर्तशङ्खः ।
दग्धः किं वा न भवति मसी चेति संदेहिनीभिः
शम्बूकाभिः सह परिचितो नीयते पामरीभिः ॥ १०० ॥
सुचरितस्य ॥

छिद्रं मणेर्गुणार्थं नायकपदहेतुरस्य तारल्यम् । 1119 P. 178b
कथमन्यथेश्वराणां विलुठति हृदये च मौलौ च ॥ १०१ ॥

परिणतिसुकुमार स्वादुमाकन्द निन्दां (1120)
कथमिव तव भृष्टो राजकीरः करोतु ।
अनवधिकठिनत्वं नारिकेरस्य यस्मिन्
वशिकहृदयवृत्तेर्लुप्तसारश्रियश्च ॥ १०२ ॥

किंपाक पाके बहिरेव रक्त तिक्तासितान्तर्दृशि कान्तिमेषि । N. 28b l. 4 1121
एतावता काकमपास्य कस्य हृत्प्रीतिभित्तिस्त्वमिदं न जाने ॥ १०३ ॥
वुद्धाकरगुप्तस्य ॥

विगर्जामुन्मुञ्च त्यज तरलतामर्णव मनाग् N. 27b l. 8 1122 S. 4.10.3 (शतानन्दस्य) P. 69b (नारायणदत्तस्य)
अहंकारः कोऽयं कतिपयमणिग्रावगुडकैः ।

1115 — a) K दंताविति व्यतिकरं. 1117 — a) S °च्छेदननिकषै(S2 रै)र्. — b) N व्यथा (वृथा). — c) N °मधिरोढुं. 1118 — a) K संधोरुच्चैः. P वलनाद्. S उच्छलद्भिस्; P उच्छरद्भिस्. — b) S तीरं (कूलं). — c) S भवति न. S वेति; P वेत्ति; — d) S परित्रयान्. 1119 — b) P तारतम्यं ।. 1121 — a) K विपाकबहिरेवरक्त-. — c) K काकपथास्य. 1122 — a) P धिग्गर्जान्. — b) S अहंभावः. K उदकैः; P °गुलकैः ।. — c) K दिशा; S1.2 P भृशं (दृशं). K om. मेरौ. P दम्भ्या. P प्रस्थनिचितो. — d) P मौनस्थैर्या°. S द्रढयति ॥; P स्थगयति ॥.

दृशं मेरौ दद्याः स हि मणिमयप्रस्थमहितो
महामौनः स्थैर्यादथ भुवनमेव स्थिरयति ॥ १०४ ॥

(1123) S. 4.13.3 (शाल्लकस्य) आज्ञामेव मुनेर्निधाय शिरसा विन्ध्याचल स्थीयताम्
अत्युच्चैः पदमिच्छता पुनरियं नो लङ्घनीया त्वया ।
मैनाकादिमहीध्रलब्धवसतिं यः पीतवानम्बुधिं
तस्य त्वां गिलतः कपोलमिलनक्लेशोऽपि किं ↑ जायते ॥१०५॥ ↑ K. 80b

1124 अभ्युद्यत्कवलग्रहप्रणयिनस्ते शल्लकीपल्लवास्
तच्चास्फालसहं सरः क्षितिभृतामित्यस्ति को निह्नुते ।
दन्तस्तम्भनिषण्णनिःसहकरः श्वासैरतिप्रांशुभिर्
येनायं विरही तु वारणपतिः स्वामिन् स विन्ध्यो भवान् ॥ १०६ ॥
विद्दूकस्य ॥

॥ इत्यन्यापदेशव्रज्या ॥ ३३ ॥

॥ ततो वातव्रज्या ॥ ३४ ॥ N. 28b l. 4

1125 उद्दामद्विरदावलूनबिसिनीसौरभ्यसंभावित-
व्योमानः कलहंसकम्पितगरुत्पालीमरुन्मांसलाः ।
दूरोत्तानतरङ्गलङ्घनकलाजङ्घालगर्वस्पृशः
कर्पूरद्रवशीकरैरिव दिशो लिम्पन्ति पम्पानिलाः ॥ १ ॥

1126 S. 1.89.3 (कस्यचित्) अन्ध्रीनीरन्ध्रपीनस्तनतटलुठनायासमन्दप्रचाराश्
चारूनुल्लासयन्तो द्रविडवरवधूहारिधम्मिल्लभारान् ।
जिघ्रन्तः सिंहलीनां मुखकमलमलं केरलीनां कपोलं
चुम्बन्तो वान्ति मन्दं मलयपरिमला वायवो दाक्षिणात्याः ॥ २ ॥
वसुकल्पस्यैतौ ॥

(1127) लतां पुष्पवतीं स्पृष्ट्वा कृतस्नानो जलाशये ।
पुनस्तत्सङ्गशङ्कीव वाति वातः शनैः शनैः ॥ ३ ॥
विनयदेवस्य ॥

1123 — a) S मुनेः प्रणम्य. — — b) $S_{2.3}$ नोल्लंघनीया. — d) S_1 गिलितः. S कपोलफलक- (S_3 °के). **1124** — c) K विज्जूट्स्य. **1126** — b) S °वधूहार°. — c) S °कमलवनं. K केल्लीनां. — d) K दक्षिणात्याः ॥. — e) K कल्पवसोः. **1127** — c) K °शंगीव. ○ Pad. p. 61.7; Ssm. 812; SK. 6.110 (*bis*); Jsv. 279.1.

कान्ताकर्षणलोलकेरलवधूधम्मिल्लमल्लीरजश्- 1128
चौराश्चोडनितम्बिनीस्तनतटे निष्पन्दतामागताः ।
रेवाशीकरधारिणोऽन्ध्रमुरलस्त्रीमानमुद्राभिदो
वाता वान्ति नवीनकोकिलवधूहूंकारवाचालिताः ॥ ४ ॥

श्रीकण्ठस्य ॥

धुनानः कावेरीपरिसरभुवश्चम्पकतरून् मरुन्मन्दं कुन्दप्रकरमकरन्दानवकिरन् । 1129 S. 1.90.2
प्रियप्रेमाकर्षच्युतरचनमामूलसरलं ललाटे लाटीनां लुठितमलकं ताण्डवयति ॥५॥ (S1 अचलस्य)

वहति ललितमन्दः कामिनीमानबन्धं श्लथयितुमयमेको दक्षिणो दाक्षिणात्यः । 1130
वितरति घनसारामोदमन्तर्धुनानो जलधिजलतरङ्गान् खेलयन् गन्धवाहः ॥ ६ ॥

भुक्त्वा चिरं दक्षिणदिग्वधूमिमां विहाय तस्या भयतः शनैः शनैः । (1131)
सगन्धसारादिकृताङ्गभूष[ः प्र]यात्युदीचीं दयितामिवानिलः ↑ ॥ ७ ॥ ↑ K. 81a

वाति व्यस्तलवङ्गलोध्रलवलीकुञ्जः करञ्जद्रुमान् 1132
आधुन्वन्नुपभुक्तमुक्तमुरलातोयोर्मिमालाजडः ।
स्वैरं दक्षिणसिन्धुकूलकदलीकच्छोपकण्ठोद्भवः
कावेरीतटताडिताडनतटत्कारोत्तरो मारुतः ॥ ८ ॥

चुम्बन्नाननमालुठन्स्तनतटीमान्दोलयन् कुन्तलं 1133 S. 1.89.1
व्यस्यन्नंशुकपल्लवं मनसिजक्रीडाः समुल्लासयन् । (विनयदेवस्य)
अङ्गं विह्वलयन् मनो विकलयन् मानं समुन्मूलयन्
नारीणां मलयानिलः प्रिय इव प्रत्यङ्गमालिङ्गति ॥ ९ ॥

अलीनां मालाभिर्विरचितजटाभारमहिमा N. lm. 28b 1134 S. 1.88.2
परागैः पुष्पाणामुपरचितभस्मव्यतिकरः । (वीर्यमित्रस्य)
वनानामाभोगे कुसुमवति पुष्पोच्चयपरो
मरुन्मन्दं मन्दं विचरति परिव्राजक इव ॥ १० ॥

1128 — [b]) K चातनितंबिनी°. — [c]) K °न्ध्रमुरुण-. **1129** — [a]) S3 °श्चंदनतरून्. — [b]) S1 मरुन्मंद्रं. — [c]) S3 °प्रेमावर्ष°. ○ Kav. p. 110. **1130** — [a]) K लुलितमन्दः. **1132** — [a]) K °कुंजन्. — [c]) K °कच्छोदकश्चोद्भवः. K दक्षिणमेरु°. — [d]) K °तटाक्षारोत्तरो. **1133** — [b]) S °क्रीडां. **1134** — [d]) S1 विचरिति.

(1135) शष्पश्यामलितालवालनिपतत्कुल्याजलप्लावित-
क्रीडोद्याननिकेतनाजिरजुषामस्पृष्टभूरेणवः ।
सुप्तं संप्रति बोधयन्ति शनकैश्चेतोभुवं कामिनां
प्रत्यग्रस्फुटमल्लिकासुरभयः सायंतना वायवः ॥ ११ ॥
अचलसिंह[स्य] ॥

(1136) अद्याभोगिनि गाढमर्मनिवहे हर्म्याग्रवेदीजुषां
सद्यश्चन्दनशोषिणि स्तनतटे सङ्गे कुरङ्गीदृशाम् ।
प्रायः प्रश्लथयन्ति पुष्पधनुषः पुष्पाकरे निष्ठिते
निर्वेदं नवमल्लिकासुरभयः सायंतना वायवः ॥ १२ ॥
शतानन्दस्य ॥

(1137) P. 86a (anon) शिशिरशीकरवाहिनि मारुते चरति शीतभयादिव सत्वरः ।
मनसिजः प्रविवेश वियोगिनीहृदयमाहितशोकहुताशनः ॥ १३ ॥
कुमारदासस्य ॥

(1138) दीर्घोन्मुक्तः सपदि मलयाधित्यकायाः प्रसङ्गाद्
आविष्कुर्वन् प्रणयपिशुनं सौरभं चन्दनस्य ।
मन्दं मन्दं निपतति चिरादागतो माधवीषु
व्याकुर्वाणो भयमिव परं दाक्षिणो गन्धवाहः ॥ १४ ॥
मधुशील[स्य] ॥

(1139) S. 1.92.2 (अचलस्य) प्रभाते सन्नद्धस्तनितमहिमानं जलधरं
स्पृशन्तः सर्वत्र स्फुटितवनमल्लीसुरभ↑यः । ↑K. 81b
अमी मन्दं मन्दं सुरतसमरश्रान्ततरुणी-
ललाटस्वेदाम्भःकणपरिमुषो वान्ति मरुतः ॥ १५ ॥

(1140) सुरतभरखिन्नपन्नगविलासिनीपानकेलिजर्जरितः ।
पुनरिह विरहिश्वासैर्मलयमरुन्मांसलीभवति ॥ १६ ॥

1135 — [c]) K कानिनां· **1137** — [a]) P शिशिरकिरणवाहिनि· — [b]) P सपदि (चरति)· — [c]) P वियोगिनो· — [e]) K कुमारिदाशस्य· ○ Sp. 3897 (कुमारदासस्य); Sbh. 1757 (कुमारदासस्य). **1139** — [a]) S °तनिमानं· — [b]) K स्पृशन्तिः· S1.2 °नवमल्ली-; S3 °तरमल्ली-. — [d]) S1.2 ललाटे· K °परिमुखो· **1140** ○ Vid. 1.28. — [a]) °क्रियते (°भवति); Srb. p. 325.3; Smk. 59.30 (राजशेखरस्य); SG. 73b.

एते पल्लीपरिवृढवधूप्रौढकन्दर्पकेलि- (1141) S. 1.88.5
क्लिष्टापीनस्तनपरिसरस्वेदसंपद्विपक्षाः ।
वान्ति स्वैरं सरसि सरसि क्रोडदंष्ट्राविमर्द-
त्रुट्यद्बुन्द्रापरिमलगुणग्राहिणो गन्धवाहाः ॥ १७ ॥

नाधन्यैः शङ्खपाणेः क्षणधृतगतयः प्रांशुभिश्चन्द्रकान्त- (1142)
प्रासादैर्द्वारकायां तरलितचरमाम्भोधिनीराः समीराः ।
सेव्यन्ते नित्यमाद्यत्करिकठिनकरास्फालकालप्रबुद्ध-
क्रुध्यत्पञ्चाननाग्रध्वनिभरविगलद्गुग्गुलूद्गारगर्भाः ॥ १८ ॥

हिमस्पर्शादङ्गे घनपुलकजालं विदधतः 1143
पिकत्रोटीत्रुट्यद्विकचसहकाराङ्कुरलिहः ।
अमी स्वैरं स्वैरं ↑ मलयमरुतो वान्ति दिनजं ↑ N. 29a
दिनापाये चक्षुःक्लममपहरन्तो मृगदृशाम् ॥ १९ ॥

अयमुषसि विनिद्रद्राविडीतुङ्गपीनस्तनपरिसरसान्द्रस्वेदबिन्दूपमर्दी । 1144 S. 1.92.1
स्रुतमलयजवृक्षक्षीरसौरभ्यसभ्यो वहति सखि भुजङ्गीभुक्तशेषः समीरः ॥ २० ॥

ये दोलाकेलिकाराः किमपि मृगदृशां मन्युतन्तुच्छिदो ये (1145) S. 1.89.4
सद्यः शृङ्गारदीक्षाव्यतिकरगुरवो ये च लोकत्रयेऽपि ।
ते कण्ठे लोठयन्तः परभृतवयसां पञ्चमं रागराजं
वान्ति स्वैरं समीराः स्मरविजयमहासाक्षिणो दाक्षिणात्याः ॥ २१ ॥
राजशेखरस्य ॥

दरोन्मीलच्चूडप्रकरमुकुलोद्गारसुरभिर् (1146)
लतालास्यक्रीडाविधिनिबिडदीक्षापरिचयः ।
विभिन्दन्नुद्यानान्यतनुमकरन्दद्रवहर-
श्रमस्वैरो वायुर्मनसिजशरैर्जर्जरयति ॥ २२ ॥

1141 — [b]) S क्लिश्यत्पीन-. — [c]) K क्रोदद्रष्टा°. **1144** — [a]) S1.2 °पीनतुंग°. — [c]) KS1 श्रुतमलयज-. S3 °सौरम्यरम्यो. **1145** — [c]) K राजशेखरः. ○ Vid. 1.27; Cf. Bāl. 10.55; Smk. 59.29 (राजशेखरस्य); Śp. 3816. **1146** — [cd]) K °द्रवभूरंशूमस्वैरो.

1147 श्रान्ताश्चूतवनानि कुञ्जपटलप्रेङ्खोलनादुन्मिषन्- N. *lm.* 29*a*
मल्लीकुड्मलसान्द्रसौरभसरित्संस्यन्दशृङ्गारिणः ।
एते संवसथोपकण्ठविलसद्वृष्ट्यम्बुवीचीचयोन्-
मीलद्बालतुषारशीकरकिरः क्रीडन्ति झञ्झानिलाः ॥ २३ ॥
बुद्धाकरगुप्तस्य ॥

॥ इति वातव्रज्या ↑ ॥ ३४ ॥ ↑ K. 82*a*

॥ ततो जातिव्रज्या ॥ ३५ ॥

1148 अजाजीजम्बाले रजसि मरिचानां च लुठिताः
कटुत्वादुष्णत्वाज्जनितरसनौष्ठव्यतिकराः ।
अनिर्वाणोत्थेन प्रबलतरतैलाक्ततनवो
मया सद्यो भृष्टाः कतिपयकवय्यः कवलिताः ॥ १ ॥

1149 ग्रीवाभङ्गाभिरामं मुहुरनुपतति स्यन्दने दत्तदृष्टिः
पश्चार्धेन प्रविष्टः शरपतनभयाद्भूयसा पूर्वकायम् ।
शष्पैरर्धावलीढैः श्रमविवृतमुखभ्रंशिभिः कीर्णवर्त्मा
पश्योदग्रप्लुतत्वाद्वियति बहुतरं स्तोकमुर्व्यां प्रयाति ॥ २ ॥
कालिदासस्य ॥

1150 स्वैरं चक्रानुवृत्त्या मुहुरुपरि परिभ्रम्य सम्यक्कृतास्थः
क्षिप्ताधोदृष्टिलक्ष्यीकृतपलशकलः पक्कणप्राङ्गणेषु ।
तीव्राधःपातपुञ्जीकृतविततचलत्पक्षपालीविशालश्
चिल्लश्चाण्डालपल्लीपिठरजठरतः प्रोद्धरत्यर्धदग्धम् ॥ ३ ॥

1151 S. 2.171.5 उद्ग्रीवा विवृतारुणास्यकुहरास्तृष्णाचलत्तालवः
पक्षासंभववेपमानतनवः प्रोड्डीय किंचिद्ध्रुवः ।

1147 N indicates insertion after 1143. — *b*) N °संसन्द-; K संसद्द-. — *c*) K °वीचीवधो-. — *e*) N बुद्धाकरस्य; K बुद्धाकरगुप्त ॥. **1149** — *e*) K कालिदाश ॥. ○ Śāk. 1.7; Han. 4.3; Smk. 93.1 (कालिदासस्य); Pmt. 177; Ssm. 993 (कालिदासस्य); Kvv. p. 32; KHA. 114; Kpk. 42; Kpd. p. 83; Aś. p. 74 ad 20.23; Ekāvalī. p. 101; Ak. p. 327; Amd. 127; Vyk. ad 2.120; Srb. p 207.7. **1150** — *d*) K श्यैनश्चाण्डाल°. **1151** — *a*) S_1 °नयनास्तृष्णा-. $S_{1.2}$ °ज्वलत्तालवः. — *b*) K किंचिद्ध्रुतंः; S किंचिन्मुहुः. — *c*) K °क्रमितः; S °क्षमिणः. — *d*) S °प्रणाली-. S_1 °द्रुतम् ॥.

अन्योन्याक्रमिणः शरारिशिशवः प्रातर्नदीरोधसि
प्रालेयाम्बु पिबन्ति वीरणदलद्रोणीप्रणालस्रुतम् ॥ ४ ॥

रज्जुक्षेपरयोन्नमद्भुजलताव्यक्तैकपार्श्वस्तनी (1152) S. 5.1.4. (शरणस्य)
सूत्रच्छेदविलोलशङ्खवलयश्रेणीझणत्कारिणी ।
तिर्यग्विस्तृतपीवरोरुयुगला पृष्ठानतिव्याकृता-
भोगश्रोणिरुदस्यति प्रतिमुहुः कूपादपः पामरी ॥ ५ ॥

पक्षाभ्यां सहितौ प्रसार्य चरणावेकैकशः पार्श्वयोर् 1153 S. 5.5.5 (शङ्गारस्य)
एकीकृत्य शिरोधरोपरि शनैः पाण्डूदरे पक्षती ।
निद्राशेषविशेषरक्तनयनो निर्याय नीडोदराद्
आसृक्कान्तविदारिताननपुटः पारावतो जृम्भते ॥ ६ ॥
K. भृङ्गार[स्य] ॥

प्रातर्वारविलासिनीजनरणन्मञ्जीरमञ्जुस्वनैर् 1154 S. 5.5.4 (विक्रमादित्यस्य)
उद्बुद्धः परिधूय पक्षतिपुटं पारावतः सस्पृहम् ।
किंचित्कुञ्चितलोचनां सहचरीं संचुम्ब्य चञ्च्वा चिरं
मन्दान्दोलि↑तकण्ठकुण्ठितगलः सोत्कण्ठमुत्कूजति ॥ ७ ॥ ↑K. 82b
विक्रमादित्यतपस्विनोः ॥

उत्प्लुत्य दूरं परिधूय पक्षावधो निरीक्ष्य क्षणबद्धलक्ष्यः । 1155 S. 5.7.1 (कस्यचित्)
मध्येजलं बुड्डति दत्तझम्पः समत्स्यमुत्सर्पति मत्स्यरङ्कः ॥ ८ ॥
वाक्पतिराजस्य ॥

नीडादपक्रम्य विधूय पक्षौ वृक्षाग्रमारुह्य ततः क्रमेण । (1156) S. 5.7.2 (मधोः)
उद्ग्रीवमुत्पुच्छमुदेकपादमुच्चूडमुत्कूजति ताम्रचूडः ॥ ९ ॥

अङ्गुष्ठाक्रमवक्रिताङ्गुलिरधः पादार्धनीरुद्धभूः 1157 S. 5.1.1 (कस्यचित्)
पार्श्वोद्वेगकृतो निहत्य कफणिद्वन्द्वेन दंशान्मुहुः ।

1152 — [a]) K व्यस्तैकपालस्थली. **1153** — [c]) N om. **1154** — [b]) N doubtful; K परिभूय. — [d]) K °कण्डकुंठित-. S1 cor. °गलः to °कलः. K सोत्कूण्ड°. **1155** — [b]) KS1.2 °लक्षः ।. — [c]) S चञ्चति (बुड्डति). **1156** — [a]) K उपक्रम्य. — [b]) K उद्ग्रीविकेमुत्पुच्छ. **1157** — [a]) S अंगुष्ठाग्रिमवक्रितांगुलिरसौ. — [c]) S3 °वक्त्रांतरोध-. — [d]) S3 धारध्वान-. — [e]) K उपाध्यादामर ॥. ○ Smk. 96.14 (जोयिकस्य); PG. 262 (शरणस्य); Uj. p. 279.47 (PG.).

न्यग्जानुद्वययन्त्रयन्त्रितघटीवक्त्रान्तरालस्खलद्-
धाराध्वानमनोहरं सखि पयो गां दोग्धि गोपालकः ॥ १० ॥
उपाध्यायदामरस्य ॥

(1158) कर्णाग्रन्थितकिंतनुर्नतशिरा बिभ्रज्जराजर्जर-
स्फिक्संधिप्रविवेशितप्रविचलल्लाङ्गूलनालः क्षणम् ।
आराद्वीक्ष्य विपक्षसाक्रमकृतक्रोधस्फुरत्कन्धरं
श्वा मल्लीकलिकाविकाशिदशनः किंचित्क्वणन् गच्छति ॥ ११ ॥

(1159) तुन्दी चेत्परिचुम्बति प्रियतमां स्वार्थात्ततो भ्रश्यति
स्वार्थं चेत्कुरुते प्रियाधररसास्वादं न विन्दत्यसौ ।
तं चेमं च करोति मूढजडधीः कामान्धमुग्धो यतस्
तुन्दौ तुन्दितविग्रहस्य सुरते नैको भवेन्नापरः ॥ १२ ॥

(1160) नश्यद्वक्रिमकुन्तलान्तलुलितस्वच्छाम्बुबिन्दूत्करा
हस्तस्वस्तिकसंयमे नवकुचप्राग्भारमातन्वती ।
पीनोरुद्वयलीनचीनवसना स्तोकावनम्रा जलात्
तीरोद्देशनिमेषलोलनयना बालेयमुत्तिष्ठति ॥ १३ ॥
भोज्यदेवस्य ॥

1161 अम्भोमुचां सलिलमुद्गिरतां निशीथे
ताडीवनेषु निभृतस्थितकर्णतालाः ।
आकर्णयन्ति करिणोऽर्धनिमीलिताक्षा
धारारवं दशनकोटिनिषण्णहस्ताः ॥ १४ ॥ ↑ N. 29b
हस्तिपकस्य ॥

(1162) हलाग्रोत्कीर्णायां परिसरभुवि ग्रामचटका
लुठन्ति स्वच्छन्दं नखरशिखराच्छोटितमृदः ।
चलत्पक्षद्वन्द्वप्रभवमरुदुत्तम्भितरजः-
कणाश्लेषभ्रामद्द्रुतमुकुलितोन्मीलितदृशः ॥ १५ ॥ ↑ K. 83a

1158 — c) K आवाद्वीक्ष्य. **1161** — b) K °ताली°. ○ Śp. 593; Sbh. 2413; Srb. p. 207.6.

आकुञ्चीकृतपृष्ठमुन्नतवलद्वक्त्राग्रपुच्छं भयाद् 1163 S. 5.4.3 (योगेश्वरस्य)
अन्तर्वेश्मनिवेशितैकनयनं निष्कम्पकर्णद्वयम् ।
लालाकीर्णविदीर्णसृक्कविकचद्दंष्ट्राकरालाननः
श्वा निःश्वासनिरोधपीवरगलो मार्जारमास्कन्दति ॥ १६ ॥

पयसि सरसः स्वच्छे मत्स्यान् जिघृक्षुरितस्ततो (1164) S. 5.6 5 (योगेश्वरस्य) P. 181a
वलितनयनो मन्दं मन्दं पदंनिदधद्बकः ।
वियति विधृतैकाङ्घ्रिस्तिर्यग्विवर्तितकन्धरो
दलमपि चलत्सप्रत्याशं मुहुर्मुहुरीक्षते ॥ १७ ॥

मुक्तेषु रश्मिषु निरायतपूर्वकाया निष्कम्पचामरशिखा निभृतोर्ध्वकर्णाः । (1165)
आत्मोद्धतैरपि रजोभिरलङ्घनीया धावन्त्यमी मृग[ज]वाक्षमयेव रथ्याः ॥ १८ ॥

पश्चादङ्घ्री प्रसार्य त्रिकनतिविततं द्राघयित्वाङ्गमुच्चैर् (1166) S. 5.2.4 (विक्रमादित्यस्य)
आसज्याभुग्नकण्ठो मुखमुरसि सटां धूलिधूम्रां विधूय ।
घासग्रासाभिलाषादनवरतचलत्प्रोथतुण्डस्तुरङ्गो
मन्दं शब्दायमानो विलिखति शयनादुत्थितः क्ष्मां खुरेण ॥ १९ ॥

आघ्रातक्षोणिपीठः खुरशिखरसमाकृष्टरेणुस्तुरङ्गः 1167 S. 5.2.3 (विक्रमादित्यस्य)
पुञ्जीकृत्याखिलाङ्घ्रीन् क्रमवशविनमज्जानुरुन्मुक्तकायः ।
पृष्ठान्तः पार्श्वकण्डूव्यपनयनरसाद्विस्त्रिरुद्वर्तिताङ्गः
प्रोत्थाय द्राङ् निरीहः क्षणमथ वपुरास्यानुपूर्व्या धुनोति ॥ २० ॥

आदौ वितत्य चरणौ विनमय्य कण्ठमुत्थाप्य वक्त्रमभिहत्य मुहुश्च वत्साः । (1168) S. 5.3.2 (चक्रपाणेः)
मात्रा प्रवर्तितमुखं मुखलिह्यमानपश्चार्धसुस्थमनसः स्तनमुत्पिबन्ति ॥ २१ ॥

1163 — [c]) S_3 °सृक्व°. S °विकसद्-. — [d]) K निःश्वासविदीर्ण-. S °गलं. **1164** — [a]) K सरस-; S_3 सरसे; P om. — [b]) P चलित-. S °नयनं. P विदधन्. — [c]) P विवृतै°. **1165** — [b]) K निभृतोर्द्ध-. — [c]) K आत्मोद्धतैरपि. ○ Śāk. 1.8; Smk. 100.2 (कालिदासस्य). **1166** — [b]) S °भुग्नकंठं क्षणमुपरि. $S_{1,2}$ धूलिनम्रां. — [c]) K पासग्रासा°. S °त्प्रोथतुंग°. ○ Harṣacarita 3.5 Smk. 102.4 (भट्टबाणस्य); Sbh. 2420 (भट्टबाणस्य); Ssm. 117; Kpk. 492; Kpd. p. 356. **1167** — [a]) S_3 °क्षौणि-. — [b]) S °नमज्जानुकं मुक्त-. — [c]) $S_{2,3}$ °नयनवशाद्. K °दृष्टिरुद्वर्ति°. — [d]) S_1 °पूर्व्यां; S_2 °पूर्वां; S_3 °पूर्वं. **1168** — [a]) S अग्रे (आदौ). K विनिमय्य. — [c]) S मात्राविवर्तित-. S_1 °लिह्यमानः. — [d]) S_1 °स्वस्थमन°.

(1169) S. 4.45.3 (कालिदासस्य) प्रियायां स्वैरायामतिकठिनगर्भालसतया
किराते चाकर्णीकृतधनुषि धावत्यनुपदम् ।
प्रियाप्रेमप्राणप्रतिभयवशाकूतविकलो
मृगः पश्चादालोकयति च मुहुर्याति च मुहुः ॥ २२ ॥

(1170) शीर्णक्षुद्रातपत्री जठरवलयितानेकमात्राप्रपञ्चश्
चूडानिर्व्यूढचि↑ल्वच्छद उदरदरीभीषणो जीर्णकण्ठः । ↑ K. 835
दूराध्वभ्रान्तिखिन्नः कथमपि शनकैरङ्घ्रिपीडां नियम्य
स्वैरेन्धस्फोटनाय द्विजभवनमनु स्नातकः सायमेति ॥ २३ ॥

1171 S. 5.7.4 चञ्चच्चञ्चलचञ्चुवञ्चितचलच्चूडाग्रमुग्रं पतच्-
चक्राकारकरालकेसरसटास्फारस्फुरत्कन्धरम् ।
वारंवारमुदङ्घ्रिलङ्घनघनप्रेङ्खन्नखक्षुण्णयोः
कामं कुक्कुटयोर्द्वयं द्रुतपदक्रूरक्रमं युध्यति ॥ २४ ॥

(1172) एते जीर्णकुलायजालजटिलाः पांसूत्कराकर्षिणः
शाखाकम्पविहस्तदुःस्थविहगानाकम्पयन्तस्तरून् ।
हेलान्दोलितनर्तितोज्झितहतव्याघट्टितोन्मूलित-
प्रोत्क्षिप्तभ्रमितैः प्रपापटलकैः क्रीडन्ति झञ्झानिलाः ॥ २५ ॥

(1173) एते संततभृज्यमानचणकामोदप्रधाना मनः
कर्षन्त्यूषरसंनिवेशजरठच्छायाः स्थलीग्रामकाः ।
तारुण्यातिशयाग्रपामरवधूसोल्लासहस्तग्रह-
भ्राम्यत्पीवरयन्त्रकध्वनिरसद्गम्भीरगेहोदराः ॥ २६ ॥

(1174) S. 2.160.3 (बाणस्य) अस्मिन्नीषद्वलितविततस्तोकविच्छिन्नभुग्नः
किंचिल्लीलोपचितविभवः पुञ्जितश्चोत्थितश्च ।
धूमोद्गारस्तरुणमहिषस्कन्धनीलो दवाग्नेः
स्वैरं सर्पन् सृजति गगने गत्वरान् पत्रभङ्गान् ॥ २७ ॥

1169 — [b]) S3 चाकर्ण धृत-. — [d]) K पश्चादालीकयति. ○ Any. p. 39.11. **1170** — [a]) K °प्रपञ्चश. — [b]) K °कण्ठः ।. — [d]) K स्वैरंभिस्फाटनाय. **1171** — [a]) S2.3 °चंचुवांछित-. — [b]) S1 °सटास्फाल-. — [d]) S द्रुतपदं. S1.2 युध्यते. ○ Smk. 96.10 (वररुचेः); Śp. 572 (वररुचेः). **1174** — [a]) S °द्वितततवलित-. — [b]) S °विनतः (°विभवः). K स्कंधलीनो. S1 दराग्निः. ○ Skb. 1.85; ŚB. 1.431, 2.214, 4.805.

कैश्चिद्वीतदयेन भोगपतिना निष्कारणोपप्लुत- (1175)
प्रक्षीणैर्निजवंशभूरिति मितैरत्यज्यमानाः कुलैः ।
ग्रामा निस्तृणजीर्णकुड्यबहुलाः स्वैरं भ्रमद्वभ्रवः
प्रायः पाण्डुकपोतकण्ठमुखरारामे न यान्त्युत्कताम् ॥ २८ ॥

दुरुपहितहलेषासार्गलद्वारमारात्परिचकितपुरन्ध्रीपातिताभ्यर्णभाण्डम् । (1176)
पवनरयतिरश्चीस्तोयधाराः प्रतीच्छन्विशति वलितशृङ्गः पामरागारमुक्षा ॥ २९ ॥

उत्प्लुत्या गृहकोणतः प्रचलिताः स्तोकाग्रजङ्घं ततो (1177)
वक्रस्वैरपदक्रमैरुपगताः किंचिच्चलन्तो गले ।
भेकाः पूतिनि↑पातिनो मिचिमिचीत्युन्मीलितार्धेक्षणा ↑K 84a
नक्राकारविदारिताननपुटैर्निर्मक्षिकं कुर्वते ॥ ३० ॥

विलासमसृणोल्लसन्मुसललोलदोःकन्दली- (1178) S. 2.118.3 (योगेश्वरस्य)
परस्परपरिस्खलद्वलयनिःस्वनैर्दन्तुराः ।
हरन्ति कलहूंकृतिप्रसभकम्पितोर[ः]स्थल-
त्रुटद्भमकसंकुलाः कलमकण्डनीगीतयः ॥ ३१ ॥

विकासयति लोचने स्पृशति पाणिनाकुञ्चिते (1179) S. 5.52.5 (कस्यचित्)
विदूरमवलोकयत्यतिसमीपसंस्थं पुनः ।
बहिर्व्रजति सातपे स्मरति नेत्रवर्तेः पुमान्
जराप्रमुखसंस्थितः समवलोकयन् पुस्तकम् ॥ ३२ ॥
वराह[स्य] ॥

प्रायो रथ्यास्थलभुवि रजःप्रायदूर्वालतायां (1180)
जाल्मैः पृष्ठापहृतसलवाः सक्षुधो मामहोक्षाः ।
स्वैरं श्वासानिलतरलितोद्भूतधूलीप्रवेश-
प्रुष्टघ्राणा विहितविधुतग्रासविघ्नं चरन्ति ॥ ३३ ॥

1175 — d) K °रामेनयन्त्युत्कुतां ॥. **1176** — a) K °मार्गल. — b) K °पारिता-. **1177** — d) K लक्कोरविदा°. K निर्मेस्थिकं. **1178** — a) KS1 मुषल-. S कंदलाः. — b) S1.2 °नोद्दंतुराः; S3 नोद्धंधुराः ।. — c) S चलंति कलहुंकृति°. ○ Smk. 62.32 (विज्जाकायाः); Śp. 582 (विज्जकायाः); Skb. 5.87; ŚB. 2.155, 3.15, 3.192, 3.212; Sab. 2.11; Amd. 138. **1179** — a) KS1.2 विकाशयति. — b) S1 °संस्थः — c) K साततो. S1.3 नेत्रवृत्तेः; S2 नेत्रवृत्ते. S पुरा (पुमान्). **1180** — c) K °तरणितोभूत-.

(1181) सीमनि लघुपङ्कायामङ्कुरगौराणि चञ्चितोरस्काः ।
लघुतरमुत्प्लवमानाश्चरन्ति बीजानि कलविङ्काः ॥ ३४ ॥

(1182) क्वणद्वलयसंततिक्षणमुदञ्चिदोष्कन्दली
गलत्पटसमुन्मिषत्कुचतटीनखाङ्कावली ।
कराम्बुजधृतोल्लसन्मुशलमुन्नमन्ती मुहुः
प्रलम्बिमणिमालिनी [क]लमकण्डनी राजते ॥ ३५ ॥

वागुरस्य ॥

(1183) उत्पुच्छः प्रमदोच्छ्वसद्वपुरधोविस्रंसिपक्षद्वयः
S. 5.7.5 स्वैरोत्फालगतिक्रमेण परितो भ्रान्त्वा सलीलं मुहुः ।
(सोल्लोकस्य) उत्कण्ठालसकूजितः कलरुतां भूयो रिंसारस-
न्यग्भूतां चटकः प्रियामभिसरत्युद्वेपमानः क्षणम् ॥ ३६ ॥

सोन्नोकस्य ॥

(1184) सिद्धार्थयष्टिषु यथोत्तरहीयमानसंस्थानबद्धफलसूचिपरंपरासु ।
S. 2.177.4 विच्छिद्यमानकुसुमासु जनिक्रमेण पाकक्रमः कपिशिमानमुपादधाति ॥ ३७ ॥
(लक्ष्मीधरस्य)

(1185) बकोटाः पान्थानां शिशिरसरसीसीम्नि सरताम्
S. 5.6.2 अमी नेत्रानन्दं ददति चरणाचोटितमुखाः ।
(मधुकण्ठस्य) धुनाना मूर्धानं गलबिलगलत्स्फारशफर-
स्फुरत्पुच्छानच्छव्यतिकरसबाष्पाकुलदृशः ॥ ३८ ॥ ↑K. 84b

1186 तिर्यक्तीक्ष्णविषाणयुग्मचलनव्यानम्रकण्ठाननः
S. 5.3.3 किंचित्कुञ्चितलोचनः खुरपुटेनाचोटयन्भूतलम् ।
(योगेश्वरस्य) नि[:]श्वासैरतिसंततैर्बुषकणाजालं खले विक्षिपन्न्
उक्षा गोष्ठतटीषु लब्धविजयो गोवृन्दमास्कन्दति ॥ ३९ ॥

अचलस्य ॥

1182 — [d]) K °मलिमालिनी-. K °कन्दनी. **1183** — [a]) S1 उत्पुच्छ-. S °दोल्लस°. — [b]) S स्वैरालोकगति-. — [d]) S °मनुसर°. S स्वयं (क्षणं). — [e]) K मोन्नोकस्य. **1184** — [a]) S यथोदय-. — [b]) S संतानवद्ध-(S2 °बंध-). — [d]) K यावक्रमः. K °मानमपादधाति. ○ Kav. p. 104; KHV. 288. **1185** — [a]) S बलाकाः पांथानां. — [c]) S °विशत् (गलत्). — [d]) S °द्युतिशबल (S1 °सकल°; S2 °कवल) बाष्पारुणदृशः ॥. **1186** — [a]) S1, 2 °चरण°. N °कर्णाननः; S °ग्रीवाननः. — [b]) S °पुटैराचोट°. — [c]) S3 °जर्जरैर्बुष°

अर्चिर्मालाकरालाद्दिवमभिलिहतो दाववह्नेरदूराद् (1187)
उड्डीयोड्डीय किंचिच्छलभकवलनानन्दमन्दप्रचाराः ।
अग्रेऽग्रे संरटन्तः प्रचुरतरमसीपातदुर्लक्षधूम्रा
धूम्याटाः पर्यटन्ति प्रतिविटपममी निष्ठुराः स्वस्थलीषु ॥ ४० ॥
मधुकण्ठस्य ॥

नीवारौदनमण्डमुष्णमधुरं सद्यःप्रसूतप्रिया- (1188)
पीतादप्यधिकं तपोवनमृगः पर्याप्तमाचामति ।
गन्धेन स्फुरता मनागनुसृतो भक्तस्य सर्पिष्मतः
कर्कन्धूफलमिश्रशाकपचनामोदः परिस्तीर्यते ॥ ४१ ॥
भवभूतेः ॥

मधुरमिव वदन्तः स्वागतं भृङ्गशब्दैर्नतिमिव फलनम्रैः कुर्वतेऽमी शिरोभिः । (1189)
मम ददत इवार्घं पुष्पवृष्टिं किरन्तः कथय नतिसपर्यां शिक्षिताः शाखिनोऽपि ॥४२॥
श्रीहर्षस्य ॥

अस्मिन् वृद्धवनेचरीकरतलैर्दत्ताः सपञ्चाङ्गुला (1190)
– – – ⏑ ⏑ – – ⏑ – शिखरिभिः शृङ्गैः करालोदराः ।
द्वारोपान्तपशूकृताप्यपुरुषक्षुब्धास्थिकिर्मीरिताश्
चित्तोत्कम्पमिवानयन्ति गहनाः कान्तार – – ⏑ – ॥ ४३ ॥

तैस्तैर्जीवोपहारैरिह कुहरशिलासंश्रयामर्चयित्वा (1191)
देवीं कान्तारदुर्गां रुधिरमुपतरु क्षेत्रपालाय दत्वा । S. 5.1.2 (कस्यचित्)
तुम्बीवीणाविनोदव्यवहितसरकामह्नि जीर्णे पुराणीं
हालां मालूरकोषैर्युवतिसहचरा बर्बराः शीलयन्ति ॥ ४४ ॥
योगेश्वरस्य ॥

अ[भि]नवमुखमुद्रं क्षुद्रकूपोपवीतं प्रशिथिलविपुलत्वं ज्वालकोच्छ्वासिपालम् । (1192)
परिणतिपरिपाटिव्याकृतेनारुणिम्ना हतहरितिमशेषं नागरङ्गं चकास्ति ॥४५॥ ↑K.85a
अभिनन्दस्य ॥

॥ इति जातिव्रज्या ॥ ३५ ॥

1187 — [c]) K संवरटंतः. **1188** — [a]) K °प्रपूत-. ○ Ut. 4.1; Srb. p. 141.10. **1189** ○ Nāg. 1.11; Srb. p. 141.3. — [d]) कथमतिथि-. **1190** The lacunae are in K. **1191** — [a]) S °गिरिकुहर°. **1192** — [a]) K क्षुद्रकूपी-. — [b]) K °पालः ।. — [c]) K °कृतनौरुणिम्ना.

॥ ततो माहात्म्यव्रज्या ॥ ३६ ॥

1193 S. 4.72.4 P. 202a तद्ब्रह्माण्डमिह क्वचित्क्वचिदपि क्षोणी क्वचिन्नीरदास्
ते द्वीपान्तरमालिनो जलधयः क्वापि क्वचिद्भूभृतः ।
आश्चर्यं गगनस्य कोऽपि महिमा सर्वैरमीभिः स्थितैर्
दूरे पूरणमस्य शून्यमिति यन्नामापि नाच्छादितम् ॥ १ ॥
केशटस्य ॥

1194 आपीयमानमसकृद्भ्रमरायमाणैरम्भोधरैः स्फुरितवीचिसहस्रपत्रम् ।
क्षीराम्बुराशिमवलोकय शेषनालमेकं जगत्त्रयसरःपृथुपुण्डरीकम् ॥ २ ॥

(1195) P. 202a (केशटस्य) विष्णुर्बभार भगवानखिलां धरित्रीं तं पन्नगस्तमपि तत्सहितं पयोधिः ।
कुम्भोद्भवस्तु तमपीयत हेलयैव सत्यं न कश्चिदवधिर्महतां महिम्नः ॥ ३ ॥

1196 S. 4.8.3 (शब्दार्णवस्य) P. 70a (anon) किं ब्रूमो जलधेः श्रियं स हि खलु श्रीजन्मभूमिः स्वयं
वाच्यः किं महिमापि यस्य हि किल द्वीपं महीति श्रुतिः ।
त्यागः कोऽपि स तस्य बिभ्रति जगन्त्यस्यार्थिनोऽप्यम्बुदाः
शक्तिः कैव कथापि यस्य भवति क्षोभेण कल्पान्तरम् ॥ ४ ॥
वाचस्पतेः ॥

1197 S. 4.8.4 (हरेः) P. 73a (anon) एतस्माज्जलधेर्जलस्य कणिकाः काश्चिद्गृहीत्वा ततः
पाथोदाः परिपूरयन्ति जगतीं रुद्धाम्बरा वारिभिः ।
अस्मान्मन्दरकूटकोटिघटनाभीतिभ्रमत्तारकां
प्राप्यैकां जलमानुषीं त्रिभुवने श्रीमानभूदच्युतः ॥ ५ ॥
मुञ्जराजस्य ॥

1198 S. 4.12.4 P. 69b (anon) 202b आश्चर्यं वडवानलः स भगवानाश्चर्यमम्भोनिधिर्
यत्कर्मातिशयं विचिन्त्य हृदये कम्पः समुत्पद्यते ।

1193 — a) P तद्ब्रह्माण्डमखण्डितं क्वचिदपि. S2.3 क्षौणी. — b) N दीपा°. K °सालिनो; P °सानिनो; S °शालिनो. P जनरयः. S क्वचित्पर्वताः ।. — c) P सौरेरमी-. — d) P पूरमनल्प. — e) Ss केशरस्य. **1195** ○ Sbh. 993. **1196** — b) S महिमास्य यस्य. P खलु (किल). P महीविश्रुतिः ।. — c) P न (स). S जगद्यस्यार्थिनो. ○ Smk. 104.10; Any. p. 96.33; Amd. 82. **1197** — b) P जगतिं रुद्धा सुधा वारिभिः. — c) SP अस्मिन्मंदर°. P °भीतभ्रम°. — d) P °मानुषीस्. ○ Smk. 104.9 (जलमानुषीरुद्रस्य); Auc. ad 20 (मालवरुद्रस्य); Any. p. 96.34; SG. 18b. **1198** — b) S यत्कार्यातिशयं. K विभित्स्व; S विलोक्य (विचिन्त्य). P1 कल्पः (कंपः). ○ Auc. ad 31 (भट्टेन्दुराजस्य; ed. footnote श्रीमदभिनवगुप्ताचार्यस्य गुरुर्भट्टेन्दुराजः); Sbh. 884; Jsv. 302.2.

एकस्याश्रयघस्मरस्य पिबतस्तृप्तिर्न जाता जलैर्
अन्यस्यापि महात्मनो न वपुषि स्वल्पोऽपि तोयव्ययः ॥ ६ ॥
केशटस्य ॥

निपीतो येनायं तटमधिवसत्यस्य स मुनिर् 1199 P. 202b
ददानोऽन्तर्दाहं ↑ स्रज इव स चौर्वोऽस्ति दहनः । ↑ K. 85b
तथा सर्वस्वार्थे बहुविमथितो येन स हरिः
स्वपित्यङ्के श्रीमानहह महिमा कोऽपि जलधेः ॥ ७ ॥
धराधरस्य ॥

अन्यः कोऽपि स कुम्भसंभवमुनेरास्तां शिखी जाठरो (1200) P. 75a (श्रीकेशवाचार्यस्य)
यं संचिन्त्य दुकूलवह्निसदृशः संलक्ष्यते वाडवः ।
वन्द्यं तज्जठरं स मीनमकरग्राहावलिस्तोयधिः
पश्चात्पार्श्वमपूरितान्तरवियद्यत्र स्वनन् भ्राम्यति ॥ ८ ॥
वाशटस्य ॥

श्वासोन्मूलितमेरुरम्बरतलव्यापी निमज्जन्मुहुर् (1201) S. 4.13.1 (शब्दार्णवस्य) P. 202b
यत्रासीच्छिशुमारविभ्रमकरः क्रीडावराहो हरिः ।
सीमा सर्वमहाद्भुतेषु स तथा वारांपतिः पीयते
पीतः सोऽपि न पूरितं च जठरं तस्मै नमोऽगस्तये ॥ ९ ॥
वाचस्पतेः ॥

उद्यन्तु नाम सुबहूनि महामहांसि चन्द्रोऽप्यलं भुवनमण्डलमण्डनाय । 1202 S. 4.4.1 (आनन्दवर्धनस्य) P. 203a
सूर्यादृते न तदुदेति न चास्तमेति येनो↑दितेन दिनमस्तमितेन रात्रिः ॥१०॥ ↑N.30a

उत्पत्तिर्जमदग्नितः स भगवान्देवः पिनाकी गुरुस् 1203
त्यागः सप्तसमुद्रमुद्रितमहीनिर्व्याजदानावधिः ।
शौर्यं यच्च न तद्गिरां पथि ननु व्यक्तं हि तत्कर्मभिः
सत्यं ब्रह्मतपोनिधेर्भगवतः किं नाम लोकान्तरम् ॥ ११ ॥

1199 — [a]) P तामनुसरत्यस्य. — [c]) P तथाप्येष स्वार्थे. P येन जलधिः. — [d]) P स्वपित्यंगे. **1200** P *cdab.* — [c]) P °ग्राहाकुल°. — [d]) P पार्श्वापार्श्वं-. **1201** — [c]) S वीचिव्याप्तदिगंतरः स हि तथा. — [e]) S1 शब्दार्णववाचस्पतेः. **1202** — [a]) S किं नैव सन्ति सुबहूनि. ○ Sbh. 558 (आनन्दवर्धनस्य); BIS. 1245 (468; Śp.); Sb. 37*b*; Any. p. 6.49; Śp. 741; Srb. p. 209.9. **1203** — [d]) N किं वा न. ○ Mahāvīracarita 2.36. — [d]) लोकोत्तरं; Han. 1.53; Smk. 109.43 (भवभूतेः); Daś. ad 2.2; Srh. 182.1 (भवभूतेः); KHA. 686; ŚB. 2.535; all these have order *acbd.*

(1204) P. 68a इतो वसति केशवः पुरमितश्च तद्विद्विषाम्
इतश्च शरणागताः शिखरिपक्षिणः शेरते ।
इतश्च वडवानलः सह समस्तसंवर्तकैर्
अहो विततमूर्जितं भरसहं च सिन्धोर्वपुः ॥ १२ ॥

(1205) S. 4.6.4 (मधुकूटस्य) P. 203a तत्तावदेव शशिनः स्फुरितं महीयो यावन्न तिग्मरुचिमण्डलमभ्युदेति ।
अभ्युद्गते सकलधामनिधौ च तस्मिन्निन्दोः सिताभ्रपटलस्य च को विशेषः॥१३॥

(1206) S. 4.1.5 (वराहस्य) P. 37b अपत्यानि प्रायो दश दश वराही जनयति ↑ K. 86a
क्षमाभारे धुर्यः स पुनरिह नासीन्न भविता ।
पदं कृत्वा यः स्वं फणिपतिफणाचक्रवलये
निमज्जन्तीमन्तर्जलधिवसुधामुत्तुलयति ॥ १४ ॥

(1207) तेषां तृषः परिणमन्ति न यत्र तत्र नान्यस्य वारिविभवोऽपि च तादृगस्ति ।
विश्वोपकारजननीव्यवसायसिद्धिमम्भोमुचां जलधयो यदि पूरयन्ति ॥ १५ ॥

1208 किं वाच्यो महिमा महाजलनिधेर्यत्रेन्द्रवज्राहति-
त्रस्तो भूभृदमज्जदम्बुविचलत्कौलीलपोताकृतिः ।
मैनाकोऽपि गभीरनीरविलुठत्पाठीनपृष्ठोल्लसच्-
छेवालाङ्कुरकोटिकोटरकुटीकुड्यान्तरे निर्वृतः ॥ १६ ॥
वल्लणस्य ॥

1209 S. 4.13.2 P. 203a किं ब्रूमो हरिमस्य विश्वमुदरे किं वा फणां भोगिनः
शेते यत्र हरिः स्वयं जलनिधेः सोऽप्येकदेशे स्थितः ।
आश्चर्यं कलशोद्भवः स जलधिर्यस्यैकहस्तोदरे
गण्डूषीयति पङ्कजीयति फणी भृङ्गीयति श्रीपतिः ॥ १७ ॥

1204 — [a]) P माधवः पुरमिदं तदीयद्विषां — [b]) P इतः परमनिर्वृताः P °पत्रिगः — [c]) P वडवानलः तदनुपत्तनं भोगिनां ○ Bh. 20; Śp. 1093 (भर्तृहरेः); Sbh. 886; Srh. 168.41; Srb. p. 216.25; Amd. 818; KHA. 565; Skb. 4.95; ŚB. 3.43; Any. p. 98.44; Jsv. 290.9. **1205** — [b]) S °भ्युदेति; P °भ्युपेति — [c]) S तु (च). ○ Sbh. 555 (प्रकाशदत्तस्य); KHV. 44 (? प्रकाशदत्त); Skb. 2.87; Kav. p. 59; Sb. 37*a* (प्रकाशदत्तस्य). **1206** — [a]) P नवदश — [b]) P धरोद्धारे धूर्यः P निसीन्दभरिता — [c]) P यः स्वं कृत्वा P °चक्र च नये — [d]) S °मुद्वलयति. **1208** (= 37). This is the proper place for the stanza. ○ Śp. 1096 (बधिरकवेः); Any. p. 98.47. **1209** — [c]) S1.2 मुनिरयं यस्यैक-; S3 [अ]म्बुधिरयं यस्यैक- P हस्तेऽम्बुधिर्. ○ Smk. 109.49 (मुरारेः); Śp. 4025; Pv. 797; Ssm. 969; Jsv. 291.4.

विस्तारो यदि नेदृशो न यदि तद्गाम्भीर्यमम्भोनिधेर् 1210 S. 4.12.2 P. 74a
न स्याद्वा यदि सर्वसत्त्वविषयस्तादृक्कृपानुग्रहः ।
अन्तः प्रज्वलता पयांसि दहता ज्वालावलीर्मुञ्चता
के न स्युर्वडवानलेन बलिना भस्मावशेषीकृताः ॥ १८ ॥
केशटस्य ॥

उद्दीप्ताग्निरसौ मुनिर्विजयते यस्योदरे जीर्यतः (1211)
पाथोधेरवशिष्टमम्बु कथमप्युद्गीर्णमन्तोऽर्णवम् ।
किं चास्माज्जठरानलादिव नवस्तत्कालवान्तिक्रमान्
निर्यातः स पुनर्य[मा]य पयसामन्तर्गतो वाडवः ॥ १९ ॥
श्रीदशरथस्य ॥

यस्मिन्नापस्तदधिकरणस्यास्य वह्नेर्निवृत्तिः (1212)
संवासान्ते व्रजति जलदे वैकृतस्ताभिरेव ।
अस्त्यन्योऽपि प्रलयरजनीसंनिपातेऽप्यनिद्रो
यः सामुद्रीरविरतमिमास्तेजसि स्वे जुहोति ॥ २० ॥
केशटस्य ॥

॥ इति माहात्म्यव्रज्या ॥ ३६ ॥

॥ ततः सद्व्रज्या ॥ ३७ ॥

असन्तो ↑ नाभ्यर्थ्याः सुहृदपि न याच्यस्तनुधनः K. 86b 1213 S. 5.35.4
प्रिया वृत्तिर्न्याय्या चरितमसुभङ्गेऽप्यमलिनम् ।
विपद्युच्चैः स्थेयं पदमनुविधेयं च महतां
सतां केनोद्दिष्टं विषममसिधाराव्रतमिदम् ॥ १ ॥
धर्मकीर्तेः ॥

प्रियप्राया वृत्तिर्विनयमधुरो वाचि नियमः 1214
प्रकृत्या कल्याणी मतिरनवगीतः परिचयः ।

1210 — [b]) P स्याद्वायसि. S_3 सत्वमात्रविषयस्. S दया-(कृपा-). — [c]) S ज्वालावलीं; P ज्वालावली-. S_2 युध्यते. — [d]) S_1 °शेषीकृतः. — [e]) K केशवस्य. ○ Smk. 27.17 (केसटस्य; printed केटसस्य). **1213** — [d]) S_3 केनादिष्टं. ○ Bh. 18, *bacd*; Sbh. 280 (जयादित्यस्य); Srb. p. 52.248; Pt. 1.56; Ssv. 417; Jsv. 182.3. **1214** — [d]) K °मनुमधिविशुद्धं. ○ Ut. 2.2; ŚB. 3.248.

पुरो वा पश्चाद्वा तदिदमविपर्यासितरसं
रहस्यं साधूनामनुपदि विशुद्धं विजयते ॥ २ ॥

भवभूतेः ॥

1215 निन्दन्तु नीतिनिपुणा यदि वा स्तुवन्तु लक्ष्मीः परापततु गच्छतु वा यथेष्टम् ।
अद्यैव वा मरणमस्तु युगान्तरे वा न्याय्यात्पथः प्रविचलन्ति पदं न धीराः ॥३॥

भर्तृहरेः ॥

1216 निर्मलानां कुतो रन्ध्रं कथंचिदपविध्यते ।
विधीयते गुणैरेव तच्च मुक्तामणेरिव ॥ ४ ॥

N. त्र्यम्बकस्य ॥

1217 यदा किंचिज्ज्ञोऽहं गज इव मदान्धः समभवं
तदा सर्वज्ञोऽस्मीत्यभवदवलिप्तं मम मनः ।
यदा किंचित् किंचिद्बुधजनसकाशादधिगतं
तदा मूर्खोऽस्मीति ज्वर इव मदो मे व्यपगतः ॥ ५ ॥

N. कालिदासस्य ॥

1218 अनुहरतः खलसुजनावग्रिमपाश्चात्यभागयोः सूच्याः ।
एकः कुरुते छिद्रं गुणवानन्यः प्रपूरयति ॥ ६ ॥

गोभट्टस्य ॥

(1219) पुण्ड्रेक्षुकाण्डसुहृदो मधुराम्बुभावाः सन्तः स्वयं यदि नमन्ति नमन्ति कामम् ।
आन्दोलितास्तु नमनस्पृहया परेण भज्यन्त एव शतधा न पुनर्नमन्ति ॥ ७ ॥

1220 जतुपङ्कायते दोषः प्रविश्यैवासतां हृदि ।
सतां तु न विशत्येव यदि वा पारदायते ॥ ८ ॥

1215 ○ Bh. 265; Śp. 225 (भर्तृहरेः); Sbh. 278; Srb. p. 78.11; Srh. 28.12 (भर्तृहरेः); Alaṃkāraratnākara 471; St. 2.1 (भर्तृहरेः); Sa. 24.119; Shv. A. 47*a*. 342 (भर्तृहरेः); Ssm. 1447; Pt. 1.39; Smv. 28.24; Jsv. 173.4; SG. 17*b*; Sl. 28*b*; BIS. 3723 (1581); ŚB. 3.242. **1216** — [a]) K रन्ध्रा. — [b]) K °दध्वविद्यते. — [c]) K om. ○ Smk. 121.6. — [b]) कदाचिदपि जायते. **1217** — [a]) N समभवंस्. — [b]) N °मदलिप्तं. — [c]) K तस्यैव, which means that 1216–7 are Bhartṛhari's. ○ Bh. 5; Śp. 4177 (भर्तृहरेः); Sbh. 3456 (भर्तृहरेः); Srb. p. 41.58; SK. 6.37; Ssm. 1051; Ssv. 760; Bps. 157; SG. 4.1; BIS. 5188 (2437). **1218** — [a]) K अनुहवतः. ○ Smk. 6.11 (गोभटस्य); Shv. A 60*a*. 597 (शूचीगोभट्टस्य). Śp. 239 (गोभट्टस्य); Srb. p. 47.112.

कुसुमस्तबकस्येव द्वयी वृत्तिर्मनस्विनः । 1221
सर्वलोकस्य वा मूर्ध्नि शीर्यते वन एव वा ॥ ९ ॥
व्यासस्य ॥

राजा त्वं वयमप्युपासितगुरुप्रज्ञाभिमानोन्नताः (1222) S. 5.40.5
ख्यातस्त्वं विभवैर्यशांसि कवयो दिक्षु प्रतन्वन्ति नः । (वल्लणस्य)
इत्थं मानद नातिदूरमुभयोरप्यावयोरन्तरं
यद्यस्मासु पराङ्मुखोऽसि वयमप्येकान्ततो निःस्पृहाः ॥ १० ॥ ↑K. 87a
भर्तृहरेः ॥

उदन्वच्छिन्ना भूः स च निधिरपां योजनशतं 1223 S. 5.25.3
सदा पान्थः पूषा गगनपरिमाणं कलयति ।
इति प्रायो भावाः स्फुरदवधिमुद्रामुकुलिताः
सतां प्रज्ञोन्मेषः पुनरयमसीमा विजयते ॥ ११ ॥
राजशेखरस्य ॥

सत्पक्षा ऋजवः शुद्धाः सफला गुणसेविनः । (1224)
तुल्यैरपि गुणैश्चित्रं सन्तः सन्तः शराः शराः ॥ १२ ॥

विपदि धैर्यमथाभ्युदये क्षमा सदसि वाक्पटुता युधि विक्रमः । (1225)
यशसि चाभिरतिर्व्यसनं श्रुतौ प्रकृतिसिद्धमिदं हि महात्मनाम् ॥ १३ ॥

स साधुर्यो विपन्नानां साहाय्यमधिगच्छति । (1226)
न तु दुर्विहितातीतवस्तुपालनपण्डितः ॥ १४ ॥

1221 — [c]) K व्यासः. ○ Bh. 34; Smk. 7.2 (भर्तृहरेः); Śp. 264 (भर्तृहरेः); Sbh. 201 (रविगुप्तस्य), 509 (anon); Srh. 102.2; Sa. 24.46; St. 43.23 (भर्तृहरेः); Shv. A. 71*a*. 779 (भर्तृहरेः); Garuḍamahāpurāṇa 110.13; Ssv. 1544; Jsv. 168.2; SG. 17*a*; Srb. p. 79.4; BIS. 1845 (1708), Hit. ed. Schl. 1.126, ed. Johns. 241; Sb. 33*a*. 10. **1222** — [c]) S3 om. ○ Bh. 163. — [a]) त्वं राजा; Śp. 204 (भर्तृहरेः); Sbh. 3473; Srb. p. 80.42; BIS. 2654 (1078). **1223** — [a]) S °च्छन्ना. S पतिरपां. — [b]) K परिणामं. ○ Bāl. 1.8; Bh. 219; Sbh. 322 (राजशेखरस्य); Srb. p. 51.233; Sd. ad 7.8 (*a* only); Amd. 310; Jsv. 109.1; KHA. 264; Sb. 22*b*. 73; Vyk. ad 2.29 (beginning); ŚB. 1.338. **1224** ○ Sbh. 229 (भट्टवासुदेवस्य); Srb. p. 47.79. **1225** ○ Bh 14; Smk. 6.23 (भर्तृमेण्ठस्य); Śp. 209 (भर्तृहरेः); Srh. 168.30 (भर्तृहरेः); Sbh. 267 (मेण्ढकस्य); Srb. p. 50.188; Sa. 24.97; Shv. A. 46*a*; SK. 2.66; Pt. 1.2; Ssv. 416; SG. 17*a*; BIS. 6147 (2825), Hit. ed. Schl. 1.28. ed. Johns. 32; ŚB. 1.179. **1226** — [d]) K °पालय-.

1227 सत्यं गुणा गुणवतां विधिवैपरीत्याद्यत्नार्जिता अपि कलौ विफला भवन्ति । ↑ N. 30b
साफल्यमस्ति सुतरामिदमेव तेषां यत्तापयन्ति हृदयानि पुनः खलानाम् ॥१५॥

1228 अपूर्वः कोऽपि कोपाग्निः सज्जनस्य खलस्य च ।
एकस्य शाम्यति स्नेहाद्वर्धतेऽन्यस्य वारितः ॥ १६ ॥

1229 छायां कुर्वन्ति चान्यस्य तापं तिष्ठन्ति वातपे ।
फलन्ति च परार्थाय पादपा इव सज्जनाः ॥ १७ ॥

1230 अपेक्षन्ते न च स्नेहं न पात्रं न दशान्तरम् ।
सदा लोकहिते सक्ता रत्नदीपा इवोत्तमाः ॥ १८ ॥

1231 लक्ष्मीं तृणाय मन्यन्ते तद्भरेण नमन्ति च ।
अहो किमपि चित्राणि चरित्राणि महात्मनाम् ॥ १९ ॥

1232 S. 5.35.1 (गोभटस्य) अञ्जलिस्थानि पुष्पाणि वासयन्ति करद्वयम् ।
अहो सुमनसां वृत्तिर्वामदक्षिणयोः समा ॥ २० ॥

1233 परगुणतत्त्वग्रहणं स्वगुणावरणं परव्यसनमौनम् ।
मधुरमशठं च वाक्यं केनाप्युपदिष्टमार्याणाम् ॥ २१ ॥

1234 विचिन्त्यमानो हि करोति विस्मयं विसारिणा सच्चरितेन सज्जनः ।
यदा तु चक्षुःपथमेति देहिनां तदामृतेनेव मनांसि सिञ्चति ॥ २२ ॥

1235 संपर्केण तमोभिदां जगदघप्रध्वंसिनां धीमतां
क्रूरोऽपि प्रकृतिं विहाय मलिनामालम्बते भद्रताम् । ↑ K. 87b
यत्तृष्णाग्लपितोऽपि नेच्छति जनः पातुं तदेव क्षणाद्
उज्झत्यम्बुधरोदरस्थितमपांपत्युः पयः क्षारताम् ॥ २३ ॥

1227 ○ Sbh. 270 (पुण्यस्य). **1228** ○ Smk. 8.20 (गोभटस्य); Śp. 359; Ssm. 1574; St. 3.15; BIS. 448 (160); Srb. p. 54.7. **1229** ○ Any. p. 109.22; Sa. 16.2; BIS. 2307 (921), Vikramacaritra 65; Srb. p. 236.4. **1230** — [c]) K शक्ता. ○ Śp. 235; Sbh. 224; Pad. p. 110.30; Bh. 372; Srh. 31.3; Sa. 16.1; SK. 2.77; Ssm. 1483; Pt. 1.3; BIS. 455 (165); Srb. p. 46.42. **1232** ○ Smk. 6.4; Śp. 199; St. 1.8; Pt. 1.21; BIS. 118 (45). **1234** — [b]) K विमारिणा सर्व्वरितेन. **1235** — [a]) N तमोविदां.

क्वाकारणरुषां संख्या संख्याताः कारणक्रुधः । 1236
कारणेऽपि न कुप्यन्ति ये ते जगति पञ्चषाः ॥ २४ ॥

सुजनाः परुषाभिधायिनो यदि कः स्यादपरोऽपि मञ्जुवाक् । 1237
यदि चन्द्रकराः सवह्नयो ननु जायेत सुधा कुतोऽन्यतः ॥ २५ ॥
मङ्खलस्य ॥

ये दीनेषु कृपालवः स्पृशति यानल्पोऽपि न श्रीमदः (1238) S. 5.35.5 (शब्दार्णवस्य)
श्रान्ता ये च परोपकारकरणे हृष्यन्ति ये याचिताः ।
स्वस्थाः सत्यपि यौवनोदयमहाव्याधिप्रकोपेऽपि ये
ते भूमण्डलमण्डनैकतिलकाः सन्तः कियन्तो जनाः ॥ २६ ॥

यशो रक्षन्ति न प्राणान् पापाद्बिभ्यति न द्विषः । (1239)
अन्विष्यन्त्यर्थिनो नार्थान् निसर्गोऽयं महात्मनाम् ॥ २७ ॥

यथा यथा परां कोटिं गुणः समधिरोहति । (1240)
सन्तः कोदण्डधर्माणो विरमन्ति तथा तथा ॥ २८ ॥

अयं निजः परो वेति गणना लघुचेतसाम् । (1241) S. 5.35.2 (केशटस्य)
उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् ॥ २९ ॥

ये प्राप्ते व्यसनेऽप्यनाकुलधियः संपत्सु नैवोन्नताः (1242)
प्राप्ते नैव पराङ्मुखाः प्रणयिनि प्राणोपयोगैरपि ।
ह्रीमन्तः स्वगुणप्रशंसनविधावन्यस्तुतौ पण्डिता
धिग्धात्रा कृपणेन येन न कृताः कल्पान्तदीर्घायुषः ॥ ३० ॥

करे श्लाघ्यस्त्यागः शिरसि गुरुपादप्रणयिता (1243)
मुखे सत्या वाणी श्रुतमनवगीतं श्रवणयोः ।

1238 — [a]) S दयालवः. — [b]) S व्यग्रा ये च. — [c]) S3 सुस्था. ○ Smk. 6.30; Śp. 228; SK. 2.64; St. 1.20; Bps. 111; SG. 3.9. **1240** ○ Ssv. 454. **1241** — [d]) K कुटुम्बिकम् ॥. ○ Bh. 376; Śp. 273; Sbh. 498 (भट्टोद्भटस्य); Srb. p. 70.9; Srh. 168.6 (उदात्तस्य); Pad. p. 110.31; Sa. 16.13; St. 5.5; Ssm. 1484; Pt. 1.4; SG. 15*b*; Ssv. 443; BIS. 550 (203), Hit. ed. Schl. 1.64, ed. Johns. 12, Vikramacaritra 67, Pañc. ed. Bomb. 5.38; Sb. 33*b*. 4 (भट्टोद्भटस्य). **1242** — [c]) K°प्रसंसिनि-. — [d]) K तेन च कृताः. ○ Bh. 695; Shv. A. 45*a*. 310 (भर्तृहरेः); Śp. 248; Srb. p. 52.256; Jsv. 259.7. **1243** ○ Bh. 72; Pt. 1.63; Ssv. 16; Jsv. 13.12, 182.9; Srb. p. 52.240; BIS. 1543 (601).

हृदि स्वच्छा वृत्तिर्विजयिभुजयोः पौरुषमथो
विनाप्यैश्वर्येण स्फुरति महतां मण्डनमिदम् ॥ ३१ ॥

(1244) वज्रादपि कठोराणि मृदूनि कुसुमादपि ।
लोकोत्तराणां चेतांसि को हि विज्ञातुमर्हति ॥ ३२ ॥
चेः ॥

(1245) आपरितोषाद्विदुषां न साधु मन्ये प्रयोगविज्ञानम् । ↑ K. 88a
बलवदपि शिक्षितानामात्मन्यप्रत्ययं चेतः ॥ ३३ ॥

(1246) पुराणमित्येव न साधु सर्वं न चापि काव्यं नवमित्यवद्यम् ।
सन्तः परीक्ष्यान्यतरद्भजन्ते मूढः परप्रत्ययहार्यबुद्धिः ॥ ३४ ॥
कालिदास[स्यैतौ] ॥

(1247) गुह्यपिधानैकपरः सुजनो वस्त्रायते सदा पिशुनम् ।
भवतामयं विडम्बो यदिदं छिद्रैर्विसूत्रयतु ॥ ३५ ॥

(1248) ब्रूत नूतनकूष्माण्डफलानां के भवन्त्यमी ।
अङ्गुलीकथनादेव यत्र जीवन्ति मानिनः ॥ ३६ ॥

(1249) S. 5.25.2 (शालिकनाथस्य) यन्नेत्रैस्त्रिभिरीक्षते न गिरिशो नाष्टाभिरप्यब्जभूः
स्कन्दो द्वादशभिर्न वा न मघवा चक्षुःसहस्रेण वा ।
संभूयापि जगत्त्रयस्य नयनैर्द्रष्टुं न तच्छक्यते
प्रत्यादिश्य दृशौ समाहितधियः पश्यन्ति यत्पण्डिताः ॥ ३७ ॥

(1250) नीरसान्यपि रोचन्ते कर्पासस्य फलानि नः ।
येषां गुणमयं जन्म परेषां गुह्यगुप्तये ॥ ३८ ॥

1244 ○ Ut. 2.7; Śp. 215 (भवभूतेः); Shv. A. 71b. 788, B. 10b. 84; ŚB. 3.252, 4.715; Srb. p. 45.4. **1245** ○ Śak. 1.2; Srb. p. 170.746. **1246** — [c]) K कालिदासः, for कालिदासस्यैतौ? ○ Mālavikāgnimitra 1.2; BIS. 4141 (4559). **1247** — [c]) K भवतामवे विडंबो. — [d]) K विसूत्रयत. **1248** ○ Smk. 7.3; Śp. 262; Shv. A. 71b. 785; Daś. ad 2.13; KHA. 687; Ssv. 1551. **1249** — [b]) S द्वादशभिस्तथा न. S यत् l. — [c]) S न यत्पार्यते. — [d]) S1 प्रत्याहृत्य; S2 3 प्रत्याहृत्य. S तत्पंडिताः. ○ Jsv. 169.3; Ssv. 779. **1250** ○ Śp. 294; Ssm. 1594; St. 4.5; Any. p. 138.237; Ssv. 620; Jsv. 162.1; BIS. 3802 (1633).

गुणवत्पात्र मात्रैकहार्यनिर्यासमाशयन् । (1251)
आत्मनावैति ते लोकः स्वबन्धुरिति धावति ॥ ३९ ॥

सततमसत्याद्बिभ्यति मा भैषीरिति वदन्ति भीतेषु । (1252)
अतिथिजनशेषमश्नति सज्जनजिह्वे कृतार्थासि ॥ ४० ॥

यद्यपि दैवात्स्नेहो नश्यति साधोस्तथापि सत्त्वेषु । (1253)
घण्टाध्वनेरिवान्तश्चिरमनुबध्नाति संस्कारः ॥ ४१ ॥
रविगुप्तस्य ॥

॥ इति सद्व्रज्या ॥ ३७ ॥

॥ ततोऽसद्व्रज्या ॥ ३८ ॥

अतिमलिने कर्तव्ये भवति खलानामतीव निपुणा धीः । 1254
तिमिरे हि कौशिकानां रूपं प्रतिपद्यते दृष्टिः ॥ १ ॥

सद्गुणालङ्कृते काव्ये दोषान् मृगयते खलः । 1255
वने पुष्पफलाकीर्णे करभः कण्टकानिव ॥ २ ॥

मुखरस्याप्रसन्नस्य मित्रकार्यविघातिनः । 1256
निर्माणमाशानाशाय दुर्जनस्य घनस्य च ॥ ३ ॥

निर्वाते व्यजनं मदान्धकरिणां दर्पोपशान्तौ शृणिः 1257
पोतो दुस्तरवारिराशितरणे दीपोऽन्धकारागमे । ↑K 88b
इत्थं तद्भुवि नास्ति यत्र विधिना नोपायचिन्ता कृता
मन्ये दुर्जनचित्तवृत्तिहरणे धातापि भग्नोद्यमः ॥ ४ ॥

अकारणाविष्कृतवैरदारुणादसज्जनात्कस्य भयं न जायते । (1258)
विषं महाहेरिव यस्य दुर्वचः सुदुःसहं संनिहितं सदा मुखे ॥ ५ ॥

1252 — [d]) K कृतार्थोसि. **1254** ○ Vās. 7; Śp. 350 (सुबन्धोः); Sbh. 328 (सुबन्धोः); Shv. A. 58*a*. 560 (सुबन्धोः); St. 3 10; SK. 2.95; Sb. 23*a*. 3; Sa. 26.24; BIS. 142 (57); Srb. p. 57.126. **1257** — [b]) N पातो. ○ Srb. p. 61.264; BIS. 4189 (1823), Pañcaratna (Haeberlin 3), Hit. ed. Schl. 2.155, Johns. 164, ed. Calc. 1830, p. 286. (all in order *bacd*). **1258** — [b]) K °ज्जनो कंप°. ○ Srb. p. 59.221; (बृहस्पतिनीतिसार 112, गरुडमहापुराण).

1259 खलवृन्दं श्मशानं च भवत्यपचितं यदा ।
ध्रुवं तदैव लोकानां कल्याणमवगम्यते ॥ ६ ॥

1260 अन्तर्मलिनदेहेन बहिराह्लादकारिणा ।
महाकालफलेनेव कः खलेन न वञ्चितः ॥ ७ ॥

1261 सर्वत्रैव खलो जनः सरलतासद्भावनिःसङ्गिनां
साधूनां पदबन्धनाय पिशुनप्रौढाभिमानोद्यमः ।
सूत्रं किंचिदपूर्वमेव जठरादुत्पाद्य सद्यः स्वयं
लूतातन्तुवितानजालकुटिलं चक्रं करोत्यद्भुतम् ॥ ८ ॥

1262 देवानामपि पश्यन्तां स श्रिया मेध्यते खलु ।
वाससापि न योगोऽस्ति निश्चकस्य पिनाकिनः ॥ ९ ॥

1263 स्तोकेनोन्नतिमायाति स्तोकेनायात्यधोगतिम् ।
अहो नु सदृशी वृत्तिस्तुलाकोटेः खलस्य च ॥ १० ॥

1264 आखुभ्यः किं खलैर्ज्ञातं खलेभ्यः किमथाखुभिः ।
अन्यत्परगृहोत्खातात्कर्म येषां न विद्यते ↑ ॥ ११ ॥ ↑ N. 31a

1265 दुर्जनदूषितमनसां पुंसां स्वजनेऽपि नास्ति विश्वासः ।
बालः पायसदग्धो दध्यपि फूत्कृत्य भक्षयति ॥ १२ ॥

1256 S. 5.36.4 (संघ [श्री] मित्रस्य) गुणोत्कर्षद्वेषात्प्रकृतिमहतामप्यसदृशं
खलः किंचिद्वाक्यं रचयति च विस्तारयति च ।
न चेदेवं तादृक्कमलकलिकार्धप्रतिनिधौ
मुनेर्गण्डूषेऽब्धिः स्थित इति कुतोऽयं कलकलः ॥ १३ ॥

1259 — [d]) K °गमपगम्यते ॥. **1260** ○ Srb. p. 55.62 (कवितामृतकूप, Calcutta 1826). **1261** — [a]) NK शरलता-. **1263** — [a]) K °नोद्यति°. ○ Śp. 373; Sbh. 352; Sd. ad 10.12; SK. 2.112; Amd. 596; Ak. p. 245; Smv. 10.28; BIS. 842 (3299) *cdab*, Pañc. ed. Koseg. 1.166, ed. orn. 119, ed. Bomb. 150; Kpk. 378; Srb. p. 54.23. **1264** ○ BIS. 860 (3681). **1265** ○ Śp. 476; Sbh. 390; Sb. 27*a*. 53; SK. 2.116; Ssv. 526; BIS. 2855 (1184) Hit. ed. Schl. ad 4.101, Johns. 4.107. — [b]) often सुजनेऽपि; Srb. p. 56.124. **1266** — [a]) S1.2 किंचिद्वाच्यं. — [c]) S3 चेदेषां. — [d]) K कुतोऽयं. — [e]) S1 संघश्री°; S2 संघ°; S3 संघा-.

प्रियसखि विपद्दण्डप्रान्तप्रपातपरंपरा- (1267)
परिचयचले चिन्ताचक्रे निधाय विधिः खलः ।
मृदमिव बलात्पिण्डीकृत्य प्रगल्भकुलालवद्
भ्रमयति मनो नो जानीमः किमत्र विधास्यति ॥ १४ ॥

पादाहतोऽथ धृतदण्डविघट्टितो वा यं दंष्ट्रया स्पृशति तं किल हन्ति ↑ सर्पः ।↑ K. 89a (1268)
कोऽप्यन्य एष पिशुनोऽत्र भुजङ्गधर्मा कर्णे परं स्पृशति हन्त्यपरं समूलम्॥१५॥

परिशुद्धामपि वृत्तिं समाश्रितो दुर्जनः परान् व्यथते । 1269
पवनाशिनोऽपि भुजगाः परोपघातं न मुञ्चन्ति ॥ १६ ॥
रविगुप्तस्य ॥

अगम्यो मन्त्राणां प्रकृतिभिषजामप्यविषयः 1270
सुधासारासाध्यो विसदृशतरारम्भगहनः ।
जगद्भ्रामीकर्तुं परिणतधियानेन विधिना
स्फुटं सृष्टो व्याधिः प्रकृतिविषमो दुर्जनजनः ॥ १७ ॥

यः स्वानपि प्रथममस्तसमस्तसाधुवृत्तिर्गुणान् खलतया मलिनीकरोति । (1271)
तस्यास्य भोगिन इवोग्ररुषः खलस्य दाक्षिण्यमस्ति कथमन्यगुणोपमर्दे ॥ १८ ॥

रन्ध्रान्वेषिणि दुष्टदृष्टिविषिणि स्वच्छाशयद्वेषिणि 1272
क्षिप्रे रोषिणि शर्मशोषिणि विना हेतुं जगत्प्लोषिणि ।
स्वार्थार्थं मृदुभाषिणीष्टविहतावेकान्ततस्तोषिणि
श्रेयः क्रुद्धभुजंगभोगविषमे संविद्यते किं खले ॥ १९ ॥
गुणाकरस्य श्लेषश्लोकौ ॥

जाड्यं ह्रीमति गण्यते व्रतरुचौ दम्भः शुचौ कैतवं (1273)
शूरे निर्घृणतार्जवे विमतिता दैन्यं प्रियालापिनि ।

1267 — [c]) K मृगमिव. — [d]) K विधान्यति. ○ Bh. 278; Śp. 451 (विज्जकायाः); Srb. p. 93.86; Sbh. 3137; Shv. A. 64*a*. 667, B. 2*b*. 63. (both विज्जायाः); BIS. 4353 (1921); SB. 4.555. **1268** — [c]) K विशुनोग्र. ○ Śp. 361; Sbh. 439; Srb. p. 60.237; Sb. 31*a*. 95. **1269** ○ Śp. 355; Sbh. 400 (रविगुप्तस्य); Shv. A. 58*a*. 555; St. 3.11; Sb. 27*b*. 59; SK. 2.97; SG. 21*b*. 9; Srb. p. 57.130. **1273** — [d]) K तत्कौ. ○ Bh. 24; Smk. 8.34; Sbh. 464 (भर्तृहरेः); Srb. p. 61.263; SK. 2.113; SG. 21*b*. Ssv. 525; Smv. 10.29.

तेजस्विन्यवलिप्तता मुखरता वक्तर्यशक्तिः स्थिरे
तत्को नाम भवेद्गुणः स गुणिनां यो दुर्जने नाङ्कितः ॥ २० ॥

(1274) वन्द्यान्निन्दति दुःखितानुपहसत्याबाधते बान्धवान्
शूरान् द्वेष्टि धनच्युतान् परिभवत्याज्ञापयत्याश्रितान् ।
गुह्यानि प्रकटीकरोति घटयत्यन्योन्यवैराश्रयान्
ब्रूते शीघ्रमवाच्यमुज्झितगुणो गृह्णाति दोषान् खलः ॥ २१ ॥

1275 यद्यदिष्टतरं तत्तद्देयं गुणवते किल ।
अत एव खलो दोषान् साधुभ्यः संप्रयच्छति ॥ २२ ॥

(1276) करुणाद्रवमेव दुर्जनः सुतरां सत्पुरुषं प्रबाधते ।
मृदुकं हि भिनत्ति कण्टकः कठिने कुण्ठक एव जायते ॥ २३ ॥

(1277) S. 5.37.5 (वाचस्पतेः) आरम्भगुर्वी क्षयिणी क्रमेण लघ्वी पुरा वृद्धिमती च पश्चात् । ↑ K. 89b
दिनस्य पूर्वार्धपरार्धभिन्ना छायेव मैत्री खलसज्जनानाम् ॥ २४ ॥

1278 खलानां खर्जूरक्षितिरुहकठोरं क्व च मनः
क्व चोन्मीलन्मल्लीकुसुमसुकुमाराः कविगिरः ।
इतीमं व्यामोहं परिहर विचित्राः शृणु कथा
यथायं पीयूषद्युतिरुपलखण्डं द्रवयति ॥ २५ ॥

(1279) उपकारिणि शुद्धमतौ वार्य[ज]ने यः समाचरति पापम् ।
तं [ज]नमसत्यसंधं भगवति वसुधे कथं वहसि ॥ २६ ॥

(1280) मुखे नीचस्य पतिता अहेरिव पयःकणाः ।
क्षणेन विषतां यान्ति सूक्तपीयूषबिन्दवः ॥ २७ ॥

1274 — [a]) K दुःखिताम्युप°. ○ Sbh. 459 (प्रकाशवर्षस्य); Srb. p. 62.277. **1275** ○ Sbh. 382; Ssv. 522; SG. 21*a*. 6; Srb. p. 56.111. **1276** K runs this stanza into the preceding. — [a]) K °द्रवनेव. **1277** — [a]) K क्षयणी. ○ Bh. 62; Pk. 64; Srb. p. 172.826; St. 3.38; Ssm. 1557; Ss. 27.3; Sl. 26*a*; Smv. 13.9; Jsv. 217.5; SG. 17*a*; BIS. 1004 (382), Pañc. ed. Koseg. 2.38. **1278** — [b]) K कदिगिरिः ।. — [c]) K व्यामोत्तं. — [d]) K °क्षतिरुपलमेव. **1279** ○ Sbh. 3061; Srb. p. 75.2; BIS. 1280 (484) Hit. ed. Schl. 1.73, ed. Johns. 80.

मुण्डाप्रियादायतिदुःखदायिनो वसन्तमुत्सार्य विजृम्भितश्रियः । (1281)
न कः खलात्तापितमित्रमण्डलादुपैति तापं तपवासरादिव ॥ २८ ॥

नरदत्तस्य ॥

तुल्योत्पत्ती प्रकृतिधवलावप्यमू शङ्खसोमौ (1282)
तत्र स्थाणुर्विधुमसदृशेनोत्तमाङ्गेन धत्ते ।
शङ्खस्तापक्रकचनिचयैर्भिद्यते शङ्खकारैः
को नामान्तःप्रकृतिकुटिलो दुर्गतिं नाभियाति ॥ २९ ॥

अकलितनि[ज]पररूपः स्वकमपि दोषं परस्थितं वेत्ति । (1283)
नावास्थितस्तटस्थानचलानपि विचलितान् मनुते ॥ ३० ॥

आश्रयाशः कृष्णवर्त्मा दहनश्चैष दु[र्ज]नः । (1284)
अग्निरेव तथाप्यस्मिन् स्याद्भस्मनि हुतं हुतम् ॥ ३१ ॥

वरमाक्षीणतैवास्तु शशिनो दु[र्ज]नस्य च । (1285)
न प्रवृद्धिस्तु विस्तारिलाञ्छनप्रतिपादिनी ॥ ३२ ॥

सर्वत्र मुखरचपलाः प्रभवन्ति न लोकसंमता गुणिनः । (1286)
तिष्ठन्ति वारिराशेरुपरि तरङ्गास्तले मणयः ॥ ३३ ॥

आरम्भ[र]मणीयानि विमर्दे विरसानि च । (1287)
प्रायो वै[रा]वसानानि संगतानि खलैः सह ॥ ३४ ॥

गुणकणिकामपि सुजनः शशिलेखामिव शिवः शिरसि कुरुते । 1288
चन्द्र इव पद्मलक्ष्मीं न क्षमते परगुणं पिशुनः ॥ ३५ ॥

बिभीमो वयमत्यन्तं ↑ चाक्रिकस्य गुणादपि । ↑ K. 90a 1289
निष्पन्नमपि यः पात्रं गुणेनैव निकृन्तति ॥ ३६ ॥

परसंतापनहेतुर्यत्राहनि न प्रयाति निष्पत्तिम् । (1290)
अन्तर्मना असाधुर्गणयति न तदायुषो मध्ये ॥ ३७ ॥

दिवसांस्तानभिनन्दति बहु मनुते तेषु [ज]न्मनो लाभम् । (1291)
ये यान्ति दुष्टबुद्धेः परोपतापाभियोगेन ॥ ३८ ॥

1282 — [c]) K °निवयैर्. **1283** — [b]) K परिस्थित.

(1292) दयामृदुषु दुर्जनः पटुतरावलेपोद्धवः
परां व्र[ज]ति विक्रियां न हि भयं ततः पश्यति ।
यतस्तु भयशङ्कया सुकृशयापि संस्पृश्यते
विनीत इव नीचकैश्चरति तत्र शान्तोद्धवः ॥ ३९ ॥

शूरस्य ॥

(1293) अस[ज्ज]नाश्चेन्मधुरैर्वचोभिः शक्यन्त एव प्रतिकर्तुमार्यैः ।
तत्केतकीरेणुभिरम्बुराशेर्बन्धक्रियायामपि कः प्रयासः ॥ ४० ॥

(1294) नूनं दर्पात्तुहिनरुचिना दु[र्ज]नस्य प्रमार्ष्टुं
नीतं चेतो न च धवलितं [हे]लया नार्पितं च ।
येनेदानीं मलिनहृदयो लक्ष्यते शीतरश्मिर्
यस्माच्चायं हृदयरहितो दुर्विधः सर्वदैव ॥ ४१ ॥

(1295) निर्यन्त्रणं यत्र न वर्तितव्यं न मोदितव्यं प्रणयातिवादे ।
विशङ्कितान्योन्यभयं सुदूरान्नमस्क्रियामर्हति सौहृदं तत् ॥ ४२ ॥

अभिनन्दस्य ॥

(1296) S. 5.36.1 (गोभटस्य) एते स्निग्धतमा इति मा मा क्षुद्रेषु कुरुत विश्वासम् ।
सिद्धार्थानामेषां स्नेहोऽप्यश्रूणि पातयति ॥ ४३ ॥

(1297) वृथाज्वलितकोपाग्नेः परुषाक्षरवादिनः ।
दु[र्ज]नस्यौषधं नास्ति किंचिदन्यदनुत्तरात् ॥ ४४ ॥

(1298) चक्रसंभारिणि क्रूरे परच्छिद्रानुसारिणि ।
द्विजिह्वे दृष्टमात्रे चेत्कस्य न स्याच्चमत्कृतिः ॥ ४५ ॥

1299 चक्षुराश्रयते कामः कामुकस्य दरिद्रतः ।
क्रूरस्य चाप्रभवतः परद्रोहः सरस्वतीम् ॥ ४६ ॥

शतानन्दस्य ॥

1292 ○ Jātakamālā 33.4. **1295** — [b]) K (?) °याभिवादे· — [c]) K अभिनन्दः· ○ RA. 3.51. **1296** — [a]) S एते स्नेहमया· — [b]) S क्षुद्रेषु यात· ○ Smk. 8.25 (सूचिगोभटस्य); Shv. A. 59*a*. 575 (? रविगुप्तस्य); Srb. p. 56.120. **1297** ○ Sbh. 379; SG. 21*b*; Sb. 16*a*. 44; Srb. p. 56.109.

खलं दृष्ट्वैव साधूनां हृदयं काष्ठवद्भवेत् । (1300)
ततस्तद्दारयन्त्यस्य वाचः क्रकचकर्कशाः ॥ ४७ ॥

हेतोर्विनोपकारी यदि नाम शतेषु कश्चिदेकः स्यात् । (1301)
तत्रापि क्लिष्टधियां दोषं व↑क्ष्यत्यतिखलत्वम् ॥ ४८ ॥ ↑ K. 90b

आक्रान्तेव महोपलेन मुनिना शप्तेव दुर्वाससा 1302
सातत्यं बत मुद्रितेव जतुना नीतेव मूर्च्छां विषैः ।
बद्धेवातनुरज्जुभिः परगुणान् वक्तुं न शक्ता सती
जिह्वा लोहशलाकया खलमुखे विद्धेव संलक्ष्यते ॥ ४९ ॥
श्रीधर्मदासस्य ॥

प्रकृतिरिह खलानां दोषचित्तं गुणज्ञे विनयललितभावे द्वेषरक्ता च बुद्धिः । 1303
उभयमिदमवश्यं जायते सर्ववारं पटुरपि नियतात्मा कीर्तिमेवाभिधत्ते ॥ ५० ॥

॥ इत्यसद्व्रज्या ॥ ३८ ॥

॥ ततो दीनव्रज्या ॥ ३९ ॥

प्रातर्बाष्पाम्बुबिन्दुव्यतिकरविगलत्क्लिन्नसृक्कः कथंचित् 1304 P. 169b
किंचित् संकुब्जजङ्घाजनितजडजवो जीर्णजानुर्जरार्तः ।
मुष्ट्यावष्टभ्य यष्टिं कटिपुटविचटत्कर्पटः प्लुष्टकन्थः
कुन्थन्नुत्थाय पान्थः पथि परुषमरुन्मूर्च्छ्यमानः प्रयाति ॥ १ ॥

पुण्याग्नौ पूर्णवाञ्छः प्रथममगणितप्लोषदोषः प्रदोषे 1305 S. 2.174.4 P. 170a
पान्थस्तस्वा प्रसुप्तस्तदनु तततृणे धामनि ग्रामदेव्याः ।
उत्कम्पी कर्पटार्धे जरति परिजडे छिद्रिणि च्छिन्ननिद्रो
वाते वाति प्रकामं हिमकणिनि कणन् कोणतः कोणमेति ॥ २ ॥
बाणस्यैतौ ॥

1302 — [c]) K धर्मदाशः. ○ Vmm. 1.3; St. 3.2. **1304** — [a]) P °गलच्छिन्न-. — [b]) P संकोचि-. P °जडजरो. — [c]) P °कर्पटं. — [d]) P गन्तुन्नुत्थाय. P पथि पुरुष. **1305** — [a]) S3 पुण्यवांछः. P °मगलितप्रागदोषे. S2.3 °प्रोषदोषः. — [b]) S1.2 पान्थः सुप्त्वा. S प्रतत- (तदनु). SP तनुतृ(P °भृ°)णे. — [c]) K जरयति. S पदहतिच्छिद्रिते. P छिन्ननिद्रे. — [d]) P हिमकुलिनिरणतं कोणतः. — [e]) K बाण ॥. ○ Smk. 64.12 (बाणस्य); Śp. 3946 (बाणभट्टस्य); Sbh. 1857.

1306 P. 170a पोतानेतानपि गृहवति ग्रीष्ममासावसानं
यावन्निर्वाहयतु भवती येन वा केनचिद्वा ↑ । ↑ N. 31b
पश्चादम्भोधरजलपरीपातमासाद्य तुम्बी
कूष्माण्डी च प्रभवति तदा भूभुजः के वयं के ॥ ३ ॥
धरणीधरस्य ॥

1307 S. 5.48.3 क्षुत्क्षामाः शिशवः शवा इव तनुर्मन्दादरो बान्धवो
लिप्ता जर्जरकर्करी जतुलवैर्नो मां तथा बाधते ।
गेहिन्या स्फुटितांशुकं घटयितुं कृत्वा सकाकु स्मितं
कुप्यन्ती प्रतिवेशिनी प्रतिदिनं सूचीं यथा याचिता ॥ ४ ॥

1308 साक्रन्दाः शिशवः सपत्रपुटका वप्तुः पुरोवर्तिनः
प्रच्छन्ने च वधूर्विभागकुशला मध्ये स्थिता गेहिनी ।
कत्याच्छादनबन्धकेन कथमप्यासादितेना↑न्धसा ↑ K. 91a
सिन्दूरारुणमण्डले सवितरि प्राणाहुतिर्दीयते ॥ ५ ॥

1309 एते दरिद्रशिशवस्तनुजीर्णकन्थां स्कन्धे निधाय मलिनां पुलकाकुलाङ्गाः ।
सूर्यस्फुरत्करकरम्बितभित्तिदेशलाभाय शीतसमये कलिमाचरन्ति ॥ ६ ॥

(1310) S. 5.48.4 (वैनतेयस्य) P. 170a तस्मिन्नेव गृहोदरे रसवती तत्रैव सा कण्डनी
तत्रोपस्करणानि तत्र शिशवस्तत्रैव वासः स्वयम् ।
एतत्सोढवतोऽपि दुःस्थगृहिणः किं ब्रूमहे दुर्दशाम्
अद्य श्वो विजनिष्यमाणगृहिणी तत्रैव यत्कुन्थति ॥ ७ ॥

1311 S. 5.49.1 P. 170a अद्याशनं शिशुजनस्य बलेन जातं श्वो वा कथं नु भवितेति विचिन्तयन्ती ।
इत्यश्रुपातमलिनीकृतगण्डदेशा नेच्छेद्दरिद्रगृहिणी रजनीविरामम् ॥ ८ ॥

1306 — [c]) P °परीवाह-. **1307** — [b]) S °जल° (°जतु°). — [c]) NK गेहिण्या; S गेहिन्याः. — [d]) S प्रतिमुहुः सूची. ○ Bpb. 215 (भास्कर); Bps. 100; SG. 41*a*. **1308** — [a]) N °रक्तः. — [c]) K °सादितेनान्ममा. — [d]) K प्राणानति-. **1309** — [a]) K °जीर्णकण्ठां. — [b]) N कन्धे. **1310** — [a]) K कंडली; P कन्दली. — [c]) S सर्वं; P नत्तत् (एतत्). S तां दशां. — [d]) P यत् गंतुभिः ॥. **1311** — [c]) S अत्यश्रुपात-कलुषीकृत-. — [cd]) S1. 2 नेच्छे; S3 °न्नैच्छद्; P नेच्छद्.

सक्तून् शोचति संप्लुतान् प्रतिकरोत्याक्रन्दतो बालकान् 1312 S. 5.49.5 (लङ्कदत्तस्य)
प्रत्युत्सिञ्चति कर्परेण सलिलं शय्यातृणं रक्षति ।
दत्वा मूर्धनि शीर्णशूर्पशकलं जीर्णे गृहे व्याकुला
किं तद्यन्न करोति दुःस्थगृहिणी देवे भृशं वर्षति ॥ ९ ॥
योगेश्वरस्य ॥

जरदम्बरसंवरणग्रन्थिविधौ ग्रन्थकार एकोऽहम् । 1313 S. 5.46.5 (भानोः) P. 170b
परिमितकदन्नवण्टनविद्यापारंगता गृहिणी ॥ १० ॥
वीरस्य ॥

मा रोदीश्चिरमेहि वत्स विफलं दृष्ट्वाद्य पुत्रानिमान् 1314 P. 170b
आयातो भवतोऽपि दास्यति पिता ग्रैवेयकं वाससी ।
श्रुत्वैवं गृहिणीवचांसि निकटे कुड्यस्य निःकिंचनो
निश्वस्याश्रुजलप्लुताननमुखः पान्थः पुनः प्रोषितः ॥ ११ ॥

कूष्माण्डीविटपः फलत्यविरतं सिक्तः सुवर्णाम्बुना (1315) P. 171a
भूयोभिर्गदितं हितैषिभिरितीवास्माभिरङ्गीकृतम् ।
तत्संयाच्य कुतश्चिदीश्वरगृहादानीयमानं शनैर्
अध्वन्येव हि बिन्दुभिर्विगलितं श्राणे शरावोदरे ॥ १२ ॥

मातर्धर्मरते कृपां कुरु मयि श्रान्ते च वैदेशिके (1316) S. 2.174.1 (शतानन्दस्य) P. 171a
द्वारालिन्दककोणकेषु निभृतः स्थित्वा क्षिपामि क्षपाम् ।
इत्येवं गृहिणीप्रचण्डवदनावाक्येन निर्भर्त्सितः ↑ K. 91b
स्कन्धे न्यस्तपलालमुष्टिविभवः पान्थः शनैर्गच्छति ॥ १३ ॥

लग्नः शृङ्गयुगे गृही सतनयो वृद्धौ गुरू पार्श्वयोः (1317) S. 5.46.1
पुच्छाग्रे गृहिणी खुरेषु शिशवो लग्ना वधूः कम्बले ।

1312 — [c]) S मूर्ध्नि विशीर्ण-. ○ Sbh. 3201; SG. 42b. **1313** — [a]) KP जरदस्वर°. — [b]) S ग्रन्थविधौ. — [c]) K धरस्य. **1314** — [a]) P पुत्र (वत्स) — [c]) P निष्किञ्चनो. — [d]) P निःश्वासाश्रु-. P °प्लुतो. ○ Śp. 408; SG. 40a; Jsv. 203.1. **1315** — [b]) P हितैषिनिवती-. — [c]) P नीयमानः. — [d]) P अध्वन्येन. P ग्लाने शरावोदके. **1316** — [a]) SP धर्मपरे दयां. K शांते च. — [b]) K द्वारालिंदन-. SP निभृतं. $S_{1,2}$ P क्षपामि. — [d]) S हस्तन्यस्त-; P हस्तं न्यस्त-. ○ Smk. 96.3 (रविगुप्तस्य); Śp. 580 (रविदत्तस्य); Sbh. 2416 (रविदत्तस्य); Srb. p. 208.31. **1317** — [a]) K नग्नः. — [b]) K नत्रा वधूः.

एकः शीर्णजरद्गवो विधिवशात्सर्वस्वभूतो गृहे
सर्वेणैव कुटुम्बकेन रुदता सुप्तः समुत्थाप्यते ॥ १४ ॥

(1318) शीतवातसमुद्भिन्नपुलकाङ्कुरशालिनी ।
ममाम्बरविहीनस्य त्वगेव पटिकायते ॥ १५ ॥

(1319) P. 174b सद्यो विभिद्यते नूनं दरिद्रतनुपञ्जरम् ।
यदि न स्यान्मनोराज्यरज्जुभिर्दृढसंयतम् ॥ १६ ॥

(1320) S. 5.46.2 P. 174b प्रायो दरिद्रशिशवः परमन्दिराणां द्वारेषु दत्तकरपल्लवलीनदेहाः ।
लज्जानिगूढवचसो बत भोक्तुकामा भोक्तारमर्धनयनेन विलोकयन्ति ॥ १७ ॥

1321 S. 5.70.2 (राजशेखरस्य) P. 174b अध्वश्रमाय चरणौ विरहाय दारा अभ्यर्थनाय वचनं च वपुर्जरायै ।
एतानि मे विदधतस्तव सर्वदैव धातस्त्रपा यदि न किं न परिश्रमोऽपि ॥ १८ ॥

1322 वर्धनसुखासिकायामुदरपिशाचः किमिच्छकामिच्छन ।
पर्याकुलयति गृहिणीमकिंचनः कृपणसंवासः ॥ १९ ॥

शुभाङ्कस्य ॥

1323 S. 5.41.1 P. 175a (anon) वरं मृतो न तु क्षुद्रस्तथापि महदन्तरम् ।
एकस्य बन्धुर्नादत्ते नामान्यस्याखिलो जनः ॥ २० ॥

शब्दार्णवस्य ॥

(1324) S. 5.41.5 (श्रीव्यासपादानाम्) P. 175a (anon) कृपणस्यास्तु दारिद्र्यं कार्पण्यावृतिकारकम् ।
विभवस्तस्य तद्दोषघोषणापटुडिण्डिमः ॥ २१ ॥

व्यासस्य ॥

1325 S. 5.41.2 जीवतापि शवेनेव कृपणेन न दीयते ।
मांसं वर्धयतानेन काकस्योपकृतिः कृता ॥ २२ ॥

कविराजस्य ॥

1319 — [a]) P सत्यं (सद्यो). **1320** — [a]) P परमं निराशं. — [b]) S1 °नीलदेहाः । — [c]) S1 नम्रानिगूढ. SP बहुभोक्तु. ○ SG. 41b. **1321** — [b]) P अत्यस्वनाय. — [d]) KSP न यदि. **1322** — [a]) K वर्द्दुल. — [b]) K °निच्छन् ।. — [e]) K श्रीमुभांगस्य. **1323** — [b]) S1. 2 तथा हि. — [c]) P काशिन्नादत्ते. — [d]) P °खिलं जगत् ॥. **1324** — [a]) K क्षयिणन्यास्तु. — [b]) K °ण्यावृत्ति-; P °ण्यवृत्ति. — [c]) K तच्छोष. — [d]) P घोषेनापहनौजसः ॥. **1325** — [b]) K त्र न (°न न). — [e]) K कविराज ॥.

श्रीफलं यन्न तद्दीर्घमिति तावद् व्यवस्थितम् । (1326) P. 175a (anon)
तत्रैकान्तधृतिर्यस्य मन्यते मुग्ध एव सः ॥ २३ ॥
रिसूकस्य ॥

दृढतरनिबद्धमुष्टेः कोषनिषण्णस्य सहजमलिनस्य । N. 39b/. 4 1327 S. 5.41.3 (गोभटस्य) P. 175a (anon)
कृपणस्य कृपाणस्य च केवलमाकारतो भेदः ॥ २४ ॥
K. गोभट्टस्य ॥

पथिक हे विजही[हि] वृथार्थितां न खलु वेत्सि नवस्त्वमिहागतः । (1328)
इदम↑हि[भ्र]मितं पचमन्दिरं बलिभुजोऽपि न यान्ति यदन्तिकम् ॥२५॥ ↑ K. 92a

रवेरस्तमये येन निद्रा नेत्रेषु निर्मिता । 1329
तेन किं न कृतो मृत्युर्मर्त्यानां विभवक्षये ॥ २६ ॥

येनैवाम्बरखण्डेन दिवा संचरते रविः । 1330 P. 175a
तेनैव निशि शीतांशुरहो दौर्गत्यमेतयोः ॥ २७ ॥

मलीमसेन देहेन प्रतिगेहमुपस्थिताः । 1331 P. 175a
आत्मनैवात्मकथका वयं वायसवृत्तयः ॥ २८ ॥

भूयादतो बहुव्रीहिशासनाशा मुधैव मे । 1332
पूर्वापरापरामर्शाद्विमूढस्येव मे मतिः ॥ २९ ॥

॥ इति दीनव्रज्या ॥ ३९ ॥

॥ ततोऽर्थान्तरन्यासव्रज्या ॥ ४० ॥

कालिन्द्या दलितेन्द्रनीलशकलश्यामाम्भसोऽन्तर्जले 1333 P. 203a
मग्नस्याञ्जनपुञ्जसंचयनिभस्याहेः कुतोऽन्वेषणा ↑ । ↑ N. 32a
ताराभाः फणचक्रवालमणयो न स्युर्यदि द्योतिनो
यैरेवोन्नतिमाप्नुवन्ति गुणिनस्तैरेव यान्त्यापदम् ॥ १ ॥

1326 — [a]) P तनु तद्दीर्घ॰ — [c]) P धृतिर्यस्तु॰ — [d]) P मूर्ष (मुग्ध). **1327** — [a]) N गाढतरबद्ध; S1. 2 गाढतरनिबद्ध॰. — [b]) K om. च. — [c]) N om. ○ Śp. 382 (गोभट्टस्य); Smk. 9.13 (सूचिगोभटस्य); Shv. 70a 758 (शुचीगोभट्टस्य); Srb. 32.52 (पञ्चतन्त्रे); Ssm. 1505; Kuv. p. 66; SK. 2.141; KHA. 274; BIS. 2925 (1227); Ujjvaladatta on Uṇādi. 2.90; Rasg. p. 355; Ssv. 1183; Vyk. ad 2.102. **1330** ○ Bh. 313; Srb. p. 65.5; Ssv. 1296; BIS 5544 (2510). Generally. — [b]) संवीतो निशि चंद्रमाः — [c]) तेनैव च दिवा भानुर्. **1333** — [a]) P सांतर्जले. — [c]) K तावाभाः. P °वालफणयो. ○ Smk. 121.11.

1334 S. 5.71.2 P. 2036 भग्नाशस्य करण्डपिण्डिततनोर्म्लानेन्द्रियस्य क्षुधा
कृत्वाखुर्विवरं स्वयं निपतितो नक्तं मुखे भोगिनः ।
तृप्तस्तत्पिशितेन सत्वरमसौ तेनैव यातः पथा
स्वस्थास्तिष्ठत दैवमेव जगतः शान्तौ क्षये चाकुलम् ॥ २ ॥

(1335) यस्याः कृते नृपतयस्तृणवत्त्यजन्ति प्राणान्प्रियानपि प[रस्प]रबद्धवैराः ।
तेषामसृक् पिबति सैव मही हतानां श्रीः प्रायशो विकृतिमेति बहूपभुक्ता ॥ ३ ॥

1336 रथस्यैकं चक्रं भुजगयमिताः सप्त तुरगा
निरालम्बो मार्गश्चरणरहितः सारथिरपि ।
रविर्यात्येवान्तं प्रतिदिनमपारस्य नभसः
क्रियासिद्धिः सत्त्वे भवति महतां नोपकरणे ॥ ४ ॥
वागीश्वरस्य ॥

1337 पौलस्त्यः कथमन्यदारहरणे दोषं न विज्ञातवान्
काकुत्स्थेन कथं न हेमहरिणस्यासंभवो लक्षितः ।
अक्षाणां च युधिष्ठिरेण महता ज्ञातो न दोषः कथं
प्रत्यासन्नविपत्तिमूढमनसां प्रायो मतिः क्षीयते ॥ ५ ॥

1338 अकार्ये तथ्यो वा भवति वितथः काममथवा ↑ K. 92b
तथाप्युच्चैर्धाम्नां हरति महिमानं जनरवः ।
तुलोत्तीर्णस्यापि प्रकटनिहताशेषतमसो
रवेस्तादृक्तेजो न हि भवति कन्यां गत इति ॥ ६ ॥

1339 कृतो यदह्नस्तनिमा हिमागमे लघीयसी यच्च निदाघशर्वरी ।
अनेन दृष्टान्तयुगेन गम्यते सदर्थसंकोचसमुद्यतो विधिः ॥ ७ ॥

1334 — [a]) S2.3 °तनोर्म्ला°; P °तनो म्ला°. — [d]) S सुस्थास्. N देवमेव. S1 क्षान्तौ क्षये; P वृद्धौ क्षये. ○ Bh. 26; Sbh. 3143; Srb. p. 94.109; Shv. A6 4a. 668, B. 3a 64 (both भर्तृहरेः); Ssv. 284; Smv. 8.15; Jsv. 264.8. **1335** — [cd]) K सवनहीहतानान्श्राप्रायसो. **1336** ○ Śp. 503; Sbh. 2277 (अगटस्य); Srb. p. 52.251; Bpb. 169. (the queen); Srh. 82.28 (शृङ्गारप्रकाशे); Ssm. 1375; BIS. 5712; Bps. 118; Ssv. 393; SG. 40a; Jsv. 172.1. **1337** ○ Srh. 35.56 (सुवर्णविस्तारस्य); Srb. p. 179.1024; BIS. 4193 (1824), Pañc. ed. Koseg. & Bomb. 2.4; Jsv. 109.8. **1338** — [a]) K काममथयरा. **1339** — [c]) K गम्यति.

पीताम्बराय तनयां प्रददौ पयोधिस्तत्कालकूटगरलं च दिगम्बराय । 1340
तत्रानयोर्वदत कस्य गुणातिरेकः प्रायः परिच्छदकृतादर एव लोकः ॥ ८ ॥

किं जन्मना जगति कस्यचिदीक्षितेन शक्त्यैव याति निजया पुरुषः प्रतिष्ठाम् । 1341
शक्ता हि कूपमपि शोषयितुं न कुम्भाः कुम्भोद्भवेन पुनरम्बुधिरेव पीतः ॥ ९ ॥

पुंसः स्वरूपविनिरूपणमेव कार्यं तज्जन्मभूमिगुणदोषकथा वृथैव । N. *lm.* 32*a* 1342
कः कालकूटमभिनन्दति सागरोत्थं को वारविन्दमभिनिन्दति पङ्कजातम् ॥१०॥

खल्वाटो दिवसेश्वरस्य किरणैः संतापितो मूर्धनि 1343
च्छायामातपवैरिणीमनुसरन् बिल्वस्य मूलं गतः ।
तत्राप्याशु कदाचिदेव पतता बिल्वेन भग्नं शिरः
प्रायो गच्छति यत्र भाग्यरहितस्तत्रापदां भाजनम् ॥ ११ ॥

अलंकारः शङ्काकरनरकपालः परिकरः 1344
प्रशीर्णाङ्गो भृङ्गी वसु च वृष एको बहुवयाः ।
अवस्थेयं स्थाणोरपि भवति यत्रामरगुरोर्
विधौ वक्रे मूर्ध्नि स्थितवति वयं के पुनरमी ॥ १२ ॥

न संबन्धोपाधिं दधत इह दाक्षिण्यनिधयः (1345)
प्रहृष्टप्रेमाणां स हि सहज एषामुदयते ।
क एते संबन्धान्मलयमरुतश्चूततरवो
यदेतानालभ्य प्रतिपरुरुदानं जनयति ॥ १३ ॥

लोकोत्तरं चरितमर्पयति प्रतिष्ठां पुंसः कुलं न हि निमित्तमुदात्ततायाः । 1346
वातापितापनमुनेः कलशात्प्रसूतिर्लीलायितं पुनरमुष्यसमुद्रपानम् ↑ ॥१४॥ ↑ K. 93*a*

1340 — [c]) K अत्रानयोर्. **1341** — [d]) K पतिः (पीतः). ○ Shv. C. 100*b*. 24; Srb. p. 50.202 (var.); St. 1.47; SK. 6.303; Jsv. 291.3. **1342** — [d]) K अभिनंदति. **1343** — [a]) K खल्लीतो. ○ Bh. 39; Śp. 437 (भर्तृहरेः); Sbh. 3141 (दिविरदेवादित्यस्य); Srb. p. 94.114; Srh. 36.7 (पञ्चतन्त्रे); Shv. A 65*a*. 681 (भर्तृहरेः), B. 3*b*. 77 (भर्तृहरेः); SG. 34*a*; Smv. 8.5; BIS. 2048 (802). **1344** ○ Smk. 112.12; Kvv. p. 13; KHA. 478; Kpk. 369; As. ad 63; Amd. 588. 911; Jsv. 263.4; Srb. p. 93.94. Generally. — [ab]) °कपालं परिजनो विशीर्णांगो. **1345** — [d]) K यदेनालभ्ये प्रतिपरूरदनं जरयति. **1346** — [cd]) K प्रसूति ललापितं. ○ Bāl. 2.51; Sbh. 2281 (बालरामायणे), 3446; Jsv. 291.2. Srb. p. 78.7; As. ad. 35.

1347 स्थलीनां दग्धानामुपरि मृगतृष्णानुसरणात्
तृषार्तः शारङ्गो विरमति न खिन्नेऽपि वपुषि ।
अजानानस्तत्त्वं न स मृगयतेऽन्यां च सरसीम्
अभूमौ प्रत्याशा न हि फलति विघ्नं च कुरुते ॥ १५ ॥

(1348) किं कूर्मस्य भरव्यथा न वपुषि क्ष्मां न क्षिपत्येष यत्
किं वा नास्ति परिश्रमो दिनकरस्यास्ते न यन्निश्चलः ।
किं त्वङ्गीकृतमुत्सृजन् कृपणवच्छ्लाघ्यो जनो लज्जते
निर्व्यूढिः प्रतिपन्नवस्तुषु सतामेकं बताहो व्रतम् ॥ १६ ॥

1349 स्वच्छाशयो भवति कोऽपि जनः प्रकृत्या संगः सतामभिजनश्च न हेतुरत्र ।
दुग्धाब्धिलब्धजननो हरकन्धरास्थः स्वां कालतां त्यजति जातु न कालकूटः ॥ १७ ॥

1350 वासश्चर्म विभूषणं शवशिरो भिक्षाटनेनाशनं
गौरेकः स च लाङ्गलेऽप्यकुशलस्तन्मात्रसारं धनम् ।
शर्वस्येत्यवगम्य याति विमुखी रत्नालयं जाह्नवी ↑ N. 32b
कष्टं दुर्गतिकस्य जीवितमहो दारैरपि त्यज्यते ॥ १८ ॥

1351 कैवर्तकर्कशकरग्रहणच्युतोऽपि जाले पुनर्निपतितः शफरो वराकः । N. lm. 32b
दैवात्ततोऽपि गलितो गिलितो बकेन वामे विधौ वद कथं व्यसनस्य शान्तिः॥१९॥

1352 खनति न खुरैः क्षोणीपृष्ठं न नर्दति सादरं
प्रकृतिपुरुषं दृष्ट्वाग्रे न कुप्यति गामपि ।
वहति तु धुरं धुर्यो धैर्यादनुद्धतकन्धरो
जगति कृतिनः कार्यौदार्यात्परानतिशेरते ॥ २० ॥

(1353) शिरः शार्वं स्वर्गात्पशुपतिशिरस्तः क्षितिभृतं
महीध्रादुत्तुङ्गादवनितलमस्माच्च जलधिम् ।

1347 ○ Śp. 942; Sbh. 650; Srb. p. 233.110. **1348** ○ Bh. 232; Mud. 2.18; Srb. p. 53.269. **1350** ○ SK. 6.524; Srb. p. 68.76. **1351** ○ Bh. 466; Srb. p. 92.75; SG. 34*a*; Shv. A. 64*a*. 669, B 3*a*. 65; Any. p. 47.72. **1352** ○ Śp. 970; Any. p. 45.58. **1353** ○ Bh. 334. — [d]) विवेकभ्रष्टानां; Alaṃkāraratnākara 496; Alaṃkāravimarśinī 27.191; Jsv. 208.3; Srb. p. 41.59; BIS. 6456 (2982).

अधोऽधो गङ्गावद्वयमुपगता दूरमथ वा
पदभ्रं[शे]तानां भवति विनिपातः शतमुखः ॥ २१ ॥

कापि कस्य च कुतोऽपि कारणाच्चित्तवृत्तिरिह किं गुणागुणैः । 1354 P. 67b
उन्नतं यदवधीर्य भूधरं नीचमब्धिमभियाति जाह्नवी ॥ २२ ॥

सरसि बहुशस्ताराच्छायां दशन् परिवञ्चितः (1355)
कुमुद↑विटपान्वेषी हंसो निशासु विचक्षणः । ↑ K. 93b
न दशति पुनस्ताराशङ्की दिवापि सितोत्पलं
कुहकचकितो लोकः सत्येऽप्यपायमवेक्षते ॥ २३ ॥

अस्थानाभिनिवेशी प्रायो जड एव भवति नो विद्वान् । 1356
बालादन्यः कोऽम्भसि जिघृक्षतीन्दोः स्फुरद्बिम्बम् ॥ २४ ॥

निर्गुणमप्यनुरक्तं प्रायो न समाश्रितं जहति सन्तः । 1357
सहवृद्धिक्षयभाजं वहति शशाङ्कः कलङ्कमपि ॥ २५ ॥

अविकारिणमपि सज्जनमनिशमनार्यः प्रबाधतेऽत्यर्थम् । 1358
कमलिन्या किमपकृतं हिमस्य यस्तां सदा दहति ॥ २६ ॥

भग्नं यद्धनुरीश्वरस्य शिशुना यज्जामदग्न्यो हतस् 1359 S. 5.71.5 (श्रीहनूमतः)
त्यक्ता येन गुरोर्गिरा वसुमती बद्धो यदम्भोनिधिः ।
एकैकं दशकन्धरक्षयकृतो रामस्य किं वर्ण्यते
दैवं वर्णय येन सोऽपि सहसा नीतः कथाशेषताम् ॥ २७ ॥

शशिनमुदितं लेखामात्रं नमन्ति न चेतरं 1360
गगनसरितं धत्ते मूर्ध्ना हरो न नगात्मजाम् ।
त्रिभुवनपतिर्लक्ष्मीं त्यक्त्वा हरिः प्रियगोपिकः
परिचितगुणद्वेषी लोको नवं नवमिच्छति ॥ २८ ॥

1354 — [a]) KP कस्यचित्. — [d]) P °मुपयाति. **1355** — [a]) K सवसि. K तावच्छाया. — [b]) K विभक्षणः ।. ○ Sbh. 709; Śp. 801. **1356** ○ Sbh. 394 (रविगुप्तस्य); Srb. p. 58.170. **1357** ○ Sbh. 242 (रविगुप्तस्य); BIS. 3752; Ssv. 460; Srb. p. 48.141. **1358** ○ Sbh. 409 (रविगुप्तस्य); Srb. p. 58.183. **1359** — [a]) S यद्भग्नं. KS जितस्. — [b]) S यच्च(येन). — [c]) S वर्ण्यतां. — [d]) S सोऽपि येन. K °शेषताः. ○ Han. 14.93; Smv. 8.22; Ssv. 292. **1360** — [b]) K धन्ते. K नगात्मजाः ।

1361 उपशमफलाद्विद्याबीजात्फलं धनमिच्छतां
भवति विफलः प्रारम्भो यत्तदत्र किमद्भुतम् ।
नियतविषयाः सर्वे भावा न यान्ति हि विक्रियां
जनयितुमलं शालेर्बीजं न जातु जवाङ्कुरम् ॥ २९ ॥

1362 S. 4.63.1 (भर्तृहरेः) तृषार्तैः शारङ्गैः प्रति जलधरं भूरि विरुतं
घनैर्मुक्ता धाराः सपदि पयसस्तान्प्रति मुहुः ।
खगानां के मेघाः क इह विहगा वा जलमुचाम्
अयाच्यो नार्तानामनुपकरणीयो न महताम् ॥ ३० ॥
अमरसिंहस्य ॥

(1363) पयस्तेजो वायुर्गगनमवनिर्विश्वमपि वा
स्वयं विष्णुस्तस्य त्रिदशजयिनः किं न सुकरम् ।
छलान्नीतोऽधस्ताद्बलिरणुकरूपेण तदपि
स्वभावाच्चक्री यः प्रगुणमपि चक्रेण सृजति ॥ ३१ ॥
मुष्टिकरगुहस्य ॥

(1364) किं नोज्ज्वलः किमु कलाः सकला न धत्ते ↑ ↑ K. 94a
दत्ते न किं नयनयोर्मुदमुन्मयूखः ।
राहोस्तु चक्रपति[तो]ऽस्तमितोऽयमिन्दुः
सत्यं सतामहृदयेषु गुणास्तृणानि ॥ ३२ ॥
अतुलस्य ॥

(1365) लूनास्तिलास्तदनु शोषमुपागतास्ते शोषाद्धि शुद्धिमथ तापमुपेतवन्तः ।
तापात्कठोरतरयन्त्रनिपीडनानि स्नेहो निमित्तमिति दुःखपरंपरायाः ॥ ३३ ॥

(1366) दुग्ध मुग्धमसि यस्त्वया धृतः स्नेह एष विपदेककारणम् ।
यत्कृते त्वमपवासितं पुनश्छिन्नमुन्मथितमग्निसात्कृतम् ॥ ३४ ॥

(1367) मूर्धेन्दुः परमेश्वरेण विधृतो वक्रो जडात्मा क्षयी
कर्णान्ते च परा[प]कारचतुरो न्यस्तो द्विजिह्वाधिपः ।

1361 ○ Pad. p. 91.59 (बिह्लणशतकात्); BIS. 1294 (493); Śān. 3.22. **1362** — [d]) S3 °नुपहरणीयो. ○ Śp. 1205; Shv. C. 1a. 6; Bh. 516 (from S); Srb. p. 52.44; SK. 6.521; Any. p. 152.88. **1363** — [c]) K °द्बलिनणुक°.

नन्दी द्वारि बहिःकृतो गुणनिधिः कष्टं किमत्रोच्यतां
पात्रापात्रविचारणास्वनिपुणः प्रायो भवेदीश्वरः ॥ ३५ ॥

काकुत्स्थस्य दशाननो न कृतवान् दारापहारं यदि (1368)
क्वाम्भोधिः क्व च सेतुबन्धघटना क्वौत्तीर्यं लङ्काजयः ।
पार्थस्यापि पराभवं यदि रिपुर्नादात्क्व तादृक्तपो
नीयन्ते रिपुभिः समुन्नतिपदं प्रायः परं मानिनः ॥ ३६ ॥

शम्बूकाः किल निर्गता जलनिधेस्तीरेषु दावाग्निना (1369)
दह्यन्ते मणयो वणिक्करतलैरायान्ति राज्ञां शिरः ।
स्थानप्रच्युतिरल्पकस्य विपदे सन्तस्तु देशान्तरं
यान्तो यान्ति [सदा स]मर्पितगुणाः श्लाघ्याः परामुन्नतिम् ॥३७॥

य एको लोकानां परमसुहृदानन्दजनकः 1370 S. 5.71.4
कलाशाली श्रीमान्त्रिभुवनविधौ मङ्गलघटः ।
सुधासूतिः सोऽयं त्रिपुरहरचूडामणिरहो
प्रयात्यस्तं हन्त प्रकृतिविषमा दैवगतयः ॥ ३८ ॥

अपेताः शत्रुभ्यो वयमिति विषादोऽयमफलः (1371)
प्रतीकारस्त्वेषामनिशमनुसंधातुमुचितः ।
जरासंधाद्भग्नः सह हलभृता [दा]नवरिपुर्
जघानैनं पश्चान्न किमनिलसूनुः प्रियसखः ॥ ३९ ॥

चन्द्रः क्षयी प्रकृतिवक्रतनुर्जडात्मा दोषाकरः स्फुरति मि↑त्रविपत्तिकाले । 1372
मूर्ध्ना तथापि विधृतः परमेश्वरेण नैवाश्रितेषु महतां गुणदोषचिन्ता ॥४०॥↑ K. 94b

शुक्लीकरोति मलिनानि दिगन्तराणि चन्द्रो न शुक्लयति चात्मगतं कलङ्कम् । 1373
नित्यं यथार्थघटनाहितमानसानां स्वार्थोद्यमो भवति नो महतां कदाचित् ॥ ४१ ॥

गृह्णाति युक्तमितरच्च जहाति धीमानेष स्वभावजनितो महतां विवेकः । 1374
अन्योन्यमिश्रितमपि व्यतिरिच्य शुद्धं दुग्धं पिबत्युदकमुज्झति राजहंसः ॥ ४२ ॥

1368 ○ Sbh. 2286; Srb. p. 78.13. **1370** — [b]) S3 मंगलधरः।.
1372 ○ Srb. p. 50.194; BIS. 2244 (898), Vikramacaritra 93; St. 1.39.

1375 प्रायो भवत्यनुचितस्थितिदेशभाजः श्रेयः स्वजीवपरिपालनमात्रमेव ।
अन्तःप्रतप्तमरुसैकतदह्यमानमूलस्य चम्पकतरोः क्व विकाशचिन्ता ॥ ४३ ॥

विद्यायाः ॥

1376 ग्रहपरिकवलिततनुरपि रविरिह बोधयति पद्मषण्डानि ।
भवति ↑ विपद्यपि महतामङ्गीकृतवस्तुनिर्वाहः ॥ ४४ ॥ ↑ N. 33a

(1377) प्रणत्या बहुलाभोऽपि न सुखाय मनीषिणः ।
चातक[ः स्वल्प]मप्यम्बु गृह्णात्यनतकन्धरः ॥ ४५ ॥

(1378) कस्योपयोगमात्रेण धनेन रमते मनः ।
पदप्रमाणमाधारमारूढः को न कम्पते ॥ ४६ ॥

(1379) S. 4.61.3 उपैति क्षाराब्धिं सहति बहुवातव्यतिकरं
पुरो नानाभङ्गाननुभवति पश्यैष जलदः ।
कथंचिल्लब्धानि प्रवितरति तोयानि जगते
गुणं वा दोषं वा गणयति न दानव्यसनिता ॥ ४७ ॥

वल्लणस्यैते ॥

(1380) P. 49b (anon) सुधाधाम्नः कान्तिं ग्लपयति विलुम्पत्युडुगणं
किरत्युष्णं तेजः कुमुदवनलक्ष्मीः शमयति ।
रविर्जानात्येव प्रतिदिवसमस्ताद्रिपतनं
तथापि प्रत्यग्राभ्युदयतरलः किं न कुरुते ॥ ४८ ॥

कविराजस्य ॥

॥ इत्यर्थान्तरन्यासव्रज्या ॥ ४० ॥

॥ नतश्चाटुव्रज्या ॥ ४१ ॥

1381 S. 3.36.1 (वसुकल्पस्य) देव त्वद्विजयप्रयाणसमये काम्बोजवाहावली-
विङ्खोल्लेखविसर्पिणि क्षितिरजःपूरे वियच्चुम्बति ।
भानोर्वाजिभिरङ्गरूषणरसास्वादः समासादितो
लब्धः किंच नभस्तलामरधुनीपङ्केरुहैरन्वयः ↑ ॥ १ ॥ ↑ K. 95a

1378 — [a]) K कन्यापयोग-. **1379** — [a]) $S_{2,3}$ वहति. K वडवान-. — [d]) S न गणयति. **1380** — [a]) P °धाम्ना. **1381** — [a]) S यात्रानेहसि यस्य दिग्विजयिनः कांबोज-. — [b]) S रिंखोल्लेख°. — [c]) S. °रंगकर्षणरसानंदः.

त्वद्यत्राणां प्रयाणेष्वनवरतवलत्कर्णतालप्रकीर्णैर् 1382
आकीर्णे व्योम्नि सर्पत्समदगजघटाकुम्भसिन्दूरपूरैः ।
बिभ्राणाः पारिभद्रद्रुमकुसुमरुचो रश्मयः पत्युरह्नां
मध्याह्नेऽप्यस्तसंध्याभ्रमचकितदृशश्चक्रिरे चक्रवाकान् ॥ २ ॥

स्फीतो धाम्ना समरविजयी श्रीकटाक्षप्रदीर्घः 1383
स्निग्धश्यामः कुवलयरुचिर्युद्धमल्ल त्वदीयः ।
वर्षेऽमुष्मिन् प्रतिनृपयशःपूरगौरे परीक्षा-
क्षीरन्यस्तं तुलयति महानीलरत्नं कृपाणः ॥ ३ ॥

दिग्दन्तिनः स्वकरपुष्करलेखनीभिर्गण्डस्थलान्मदमसीं मुहुराददानाः । 1384
श्रीचन्द्रदेव तव तोयधितीरताडीपत्रोदरेषु विजयस्तुतिमालिखन्ति ॥ ४ ॥
अभिनन्दस्य ॥

सत्सु रक्तो द्विषां कालः पीतः स्त्रीणां विलोचनैः । 1385
शुभ्रकीर्त्यासि तत्सत्यं चतुर्वर्णाश्रयो भवान् ॥ ५ ॥
अचलस्य ॥

न जनयसि कंसहर्षं वहसि शरीरं यशोदया जुष्टम् । 1386
त्यजसि न सत्योन्मुखतामिति सत्यं वासुदेवोऽसि ॥ ६ ॥
भद्रस्य ॥

न लोपो वर्णानां न खलु परतः प्रत्ययविधिर् 1387
विकारो नास्त्येव क्वचिदपि न भग्नाः प्रकृतयः । S. 3.2.3 (शब्दार्णवस्य)
गुणो वा वृद्धिर्वा सततमुपकाराय जगतां
मुनेर्दाक्षीपुत्रादपि तव समर्थः पदविधिः ॥ ७ ॥
पाणिनेः ॥

सत्यं त्वद्गुणकीर्तनेन सुखयत्याखण्डलं नारदः 1388
किंतु श्रोत्रकटु क्वणन्ति मधुपास्तत्पारिजातस्रजाम् ।
वार्यन्ते यदि चाप्सरःपरिषदा ते चामराडम्बरैर्
उद्वेलद्भुजवल्लिकङ्कणझणत्कारस्तदा दुःसहः ॥ ८ ॥
मधुकूटस्य ॥

1384 — [b]) K कुंभ- (गंड-). **1387** — [d]) K यदवधिः ॥. **1388** — [c]) K पार्श्वन्ते. ○ Smk. 97.15.

1389 S. 3.2.2 यस्य द्वीपं धरित्री स च जलधिरभूद्यस्य गण्डूषतोयं
तस्याश्चर्यैकमूर्तेरपि नभसि वपुर्यत्र दुर्लक्ष्यमासीत् । ↑K. 95b
तत्पीतं त्वद्यशोभिस्त्रिभुवनमभजंस्तानि विश्रामहेतोस्
तत्रान्तः कैटभारेः स च तव हृदये वन्दनीयस्त्वमेकः ॥ ९ ॥
तथागतदासस्य ॥

1390 S. 3.17.2 कर्पासास्थिप्रचयनिचिता निर्धनश्रोत्रियाणां
येषां वात्याप्रविततकुटीप्राङ्गणान्ता बभूवुः ।
तत्सौधानां परिसरभुवि त्वत्प्रसादादिदानीं
क्रीडायुद्धच्छिदुरयुवतीहारमुक्ताः पतन्ति ॥ १० ॥
शुभाङ्गस्य ॥

1391 S. 3.10.1 लक्ष्मीवशीकरणचूर्णसहोदराणि त्वत्पादपङ्कजरजांसि चिरं जयन्ति ।
यानि प्रणाममिलितानि नृणां ललाटे लुम्पन्ति दैवलिखितानि दुरक्षराणि ॥११॥
अभिनन्दस्य ॥

1392 S. 3.14.2 (कस्यचित्) त्वं चेन्नाथ कलानिधिः शशधरस्तत्तोयनाथा वयं
मर्यादानिधिरम्भसां पतिरथ त्वं चेद्वयं वारिदाः ।
सर्वाशापरिपूरको जलधरस्त्वं चेद्वयं भूरुहः
सन्मार्ग↑स्थितिसुन्दरस्त्वमिह चेच्छाखी वयं चाध्वगाः ॥ १२ ॥↑N. 33b

1393 S. 3.41.5 (दक्षस्य) पदहीनान् बिलवसतीन् भुजगानिव जातभोगसंकोचान् ।
व्यथयति मन्त्राक्षरमिव नाम तवारीन्वनेचरैर्गीतम् ॥ १३ ॥
दक्षस्यैतौ ॥

1394 S. 3.17.1 (भासोकस्य) येषां वेश्मसु कम्बुकर्परचलत्कुड्यध्वनिर्दुःश्रवः
प्रागासीन्नरनाथ संप्रति पुनस्तेषां तवानुग्रहात् ।
षड्जादिक्रमरङ्गदङ्गुलिचलत्पाणिस्खलत्कङ्कण-
श्रेणीनिस्वनमांसलः कलगिरां वीणारवः श्रूयते ॥ १४ ॥

1389 — [a]) K यम्यद्वीपं. — [b]) S3 दुर्लक्ष्य°. — [c]) KS1 स्वद्यशो°. — [d]) S3 हृदये देव वंद्यस्. S त्वमेव ॥. — [e]) K om. **1390** — [a]) S कार्पासास्थि-. — [c]) K त्वत्प्रमादाद् ; S1 त्वत्प्रसादान्. — [e]) S2.3 शुभाङ्कस्य. **1391** N indicates 1429 as before this. ○ Shv. A. 23*a*. 3 ; Skb. 5.467 ; ŚB. 2.402 ; SK. 1.44. **1392** — [d]) S °स्थितिविश्रुतस्त्वमिति. **1393** — [d]) K नाम तवाभिवानीत्वांनचरैर्गीतम्. **1394** — [a]) S3 वेश्मनि.

नाथ त्वामनुयाचे प्रसीद विजहीहि सङ्गरारम्भम् । 1395
उन्नतिभाजः संप्रति सन्ति विपक्षाः परं गिरयः ॥ १५ ॥

देव स्वस्तुतिरस्तु नाम हृदि नः सर्वे वसन्त्यागमास् 1396 S. 3.29.1
तीर्थं न क्वचिदीदृगत्रभवती त्वत्खड्गधारा यथा ।
यामेकः स्वशरीरशुद्धिरसिको मूर्ध्नि प्रतीच्छन्त्रिपुर्
द्वैविध्यादनु पञ्चतां तदनु च त्रैदश्यमाप क्षणात् ॥ १६ ॥
रथाङ्गस्य ॥

मत्पर्यन्तवसुंधराविजयिने मुक्तादि रत्नं मया 1397 S. 3.19.2 (कस्यापि)
सर्वं ↑ ढौकितमेव तुभ्यमधुना जातोऽस्मि निष्किञ्चनः । ↑K. 96a
इत्युल्लासितवीचिबाहुरुदयन्मार्तण्डबिम्बच्छलात्
प्रातस्तप्तकुठारमेष वहते देव त्वदग्रेऽम्बुधिः ॥ १७ ॥
K. वसुकल्पस्य ॥

संदिष्टं मरुभूमिभूरुहचयैर्भूपाल भूयाद्भवान् 1398 S. 3.44.2
निर्जेता नवखण्डमण्डलभुवो ये त्वत्प्रसादाद्वयम् ।
प्रत्यासन्नविपन्नवारडवधूनेत्रप्रणालीगलद्-
बाष्पाम्भःप्लवपङ्कपिच्छलतलाः श्रीमुञ्ज मोदामहे ॥ १८ ॥

तन्वीमुज्झितभूषणां कलगिरं सीत्कारमातन्वतीं 1399
वेपन्तीं व्रणिताधरां विवसनां रोमोद्गमं बिभ्रतीम् ।
हेमन्ते हिमशीतमारुतभयादाश्लिष्य दोर्भ्यां तनुं
स्वां मूर्तिं दयितामिवातिरसिकां त्वद्विद्विषः शेरते ॥ १९ ॥

भूसंपर्करजोनिपातमलिनाः स्वस्माद्गृहात्प्रच्युताः 1400
सामान्यैरपि जन्तुभिः करतलैर्निःशङ्कमालिङ्गिताः ।

1395 — [a]) K त्वामनुनाथे. **1396** — [a]) S सर्वे त्र सन्त्या(S3 न्त्वा)गमा(S2 म)स्. — [b]) S भवति. — [c]) S मूर्ध्ना. S2 प्रतिच्छन्. S अरिर् (रिपुर्). ○ Smk. 97.68 (धर्माशोकस्य). **1397** — [b]) S1.2 तुभ्यं; S3 °त्तभ्यं. — [b]) S3 ढौकितुमेव. S सोऽहमधुना. K जातोऽस्ति. — [c]) S3 इत्युल्लालितबाहुवीचि°. — [d]) S3 प्राप्तस्तप्त-. S1.2 स्वदग्रे. — [e]) N om. **1398** — [a]) S °चयैर्भूयाद्भवान्भूपतिर्. — [b]) S यत्त्वत्. — [c]) S °विपन्नहूणतरुणी-. — [d]) S प्लवपूरपिच्छिल-. **1399** — [b]) K प्रणिताधरां. ○ Śp. 1272; Sbh. 2548; Srb. p. 132.30. **1400** — [d]) K भ्रान्त्यस्. ○ Śp. 1274; Srb. p. 132.31.

निर्लग्नाः क्वचिदेकतामुपगता बद्धाः क्वचिन्मोचिता
अक्षाणामिव शारयः प्रतिगृहं भ्रान्तास्तवारिस्त्रियः ॥ २० ॥

1401 S. 3.45.3 (छित्तपस्य) वर्षासंभृतपीतिसारमवशं स्तब्धाङ्घ्रिहस्तद्वयं
भेकं मूर्ध्नि निगृह्य कज्जलरजःश्यामं भुजङ्गं स्थितम् ।
मुग्धा व्याधवधूस्तवारिनगरे शून्ये चिरात्संप्रति
स्वर्णोपस्कृतिमुष्टिसायकधिया साकूतमादित्सति ॥ २१ ॥

(1402) पर्यङ्कः शिथिलीकृतो न भवता सिंहासना[न्नो]त्थितं
न क्रोधानलधूमराजिरिव च भ्रूवल्लिरुल्लासिता ।
राज्ञां त्वच्चरणारविन्दमथ च श्रीचन्द्र पुष्यन्त्यमूः
चञ्चच्चारुमरीचिसंचयमुचां चूडामणीनां रुचः ॥ २२ ॥
सुविनीतस्य ॥

1403 S. 3.46.1 (योगेश्वरस्य) द्वारं खड्गिभिरावृतं बहिरपि प्रक्लिन्नगण्डैर्गजैर्
अन्तः कञ्चुकिभिः स्फुरन्मणिधरैरध्यासिता भूमयः ।
आक्रान्तं महिषीभिरेव शयनं त्वद्विद्विषां मन्दिरे
राजन् सैव चिरन्तनप्रणयिनीशून्येऽपि राज्यस्थितिः ॥ २३ ॥
विजयपालस्य ॥

1404 अत्युक्तौ यदि न प्रकुप्यसि मृषावादं न चेन्मन्यसे ↑ K. 96b
तद्ब्रूमोऽद्भुतकीर्तनेषु रसना केषां न कण्डूयते ।
देव त्वद्विजयप्रतापदहनज्वालावलीशोषिताः
सर्वे वारिधयस्ततो रिपुवधूबाष्पाम्बुभिः पूरिताः ॥ २४ ॥

1405 ताडीताडङ्कमात्राभरणपरिणतीन्युल्लसत्सिन्दुवार-
स्रग्दामानि द्विषां वो घनजघनजरद्भूरिभूर्जांशुकानि ।
विन्ध्यस्कन्धेषु धातुद्रवरचितकुचप्रान्तपत्राङ्कुराणि
क्रीडन्ति क्रोडलग्नैः कपिशिशुभिरविश्रान्तमन्तःपुराणि ॥ २५ ॥

1401 — a) K°मानमवशं ; S °मानमनवं. — c) S2.3 चिरात्सांप्रतं. — d) K स्वहीयष्कृति ; S स्वर्णोपस्कृत-. S1.2 °शायक-. S साकूतमाकर्षति ॥. **1402** — a) K सिंहाममान्थितं. — c) K पुम्वन्त्स्वभू-. **1403** — a) S प्रस्विन्न-. — d) K मैव भिरंतन-. — e) K विजयकवेः ॥. ○ Smk. 97.78; Sbh. 2569; Pad. p. 25.54. — d) राजन्कर्ण; Pmt. 105; Ssm. 182; Kuv. p. 161; Smv. 8.2; SG. 51b; Jsv. 106.15; ŚB. 2.168. **1404** ○ Han. 14.83; Śp. 1246; Ak. p. 346; SG. 46a; BIS. 177(69); Srh. p. 133.13. **1405** N indicates 1431, 1432 after this.

त्वन्नासीरविसारिवारणभरभ्रश्यन्महीयन्त्रणाद् 1406
अन्तःखिन्नभुजङ्गभोगविगलल्लालाभिरासीन्नदी । ↑ N. 34a
किं चास्यां जलकेलिलालसवलन्नागाङ्गनानां फण-
श्रेणीभिर्मणिकेशराभिरभवत्संभूतिरम्भोरुहाम् ॥ २६ ॥
गङ्गाधरस्य ॥

संग्रामाङ्गणसंगतेन भवता चापे समारोपिते 1407 S. 3.38.2 (कर्कराजस्य)
देवाकर्णय येन येन महसा यद्यत्समासादितम् ।
कोदण्डेन शराः शरै रिपुशिरस्तेनापि भूमण्डलं
तेन त्वं भवता च कीर्तिरनघा कीर्त्या च लोकत्रयम् ॥ २७ ॥
N. **संग्रामाङ्गणस्य** ॥

शरैर्व्यर्थं नाथ त्रिभुवनजयारम्भचतुरैस् 1408
तव ज्यानिर्घोषं नृपतिरिह को नाम सहते ।
यमुच्चैराकर्ण्य त्रिदशपतिरप्याहवभिया
ह्रिया पार्श्वं पश्यन् निभृतनिभृतं मुञ्चति धनुः ॥ २८ ॥
नाहिल्लस्य ॥

ऋक्षस्य क्रोडसंधिप्रहितमुखतया मण्डलीभूतमूर्तेर् 1409
आरात्सुप्तस्य वीर त्वदरिवरपुरद्वारि नीहारकाले ।
प्रातर्निद्राविनोदक्रमजनितमुखोन्मीलितं चक्षुरेकं
व्याधाः पालालभस्मस्थितदहनकणाकारमालोकयन्ति ॥ २९ ॥

ते कौपीनधनास्त एव हि परं धात्रीफलं भुञ्जते 1410 S. 3.7.4
तेषां द्वारि नदन्ति वाजिनिवहास्तैरेव लब्धा क्षितिः ।
तैरेतत्समलङ्कृतं निजकुलं किं वा बहु ब्रूमहे
ये दृष्टाः परमेश्वरेण भवता रुष्टेन तुष्टेन वा ॥ ३० ॥
जयादित्यस्य ॥

1406 — [c]) K गंगाधरः ॥. **1407** — [b]) S सहसा. — [c]) S अरि- (रिपु-). — [e]) K वल्लन ॥. ○ Sbh. 2513; Śp. 1225; Pmt. 101; Skb. 1.115, 4.206; ŚB. 2.221; Kpd. p. 217, 245; Kpk. 230, 459; As. ad 55; SK. 4.17; Rasg. p. 329; Aś. p. 36; Amd. 883. **1408** — [a]) K °र्व्यर्थनुन्नाथ. — [b]) K महते ।. **1409** — [a]) K क्रोधसंधि-. K °भूतभूर्तेर्. **1410** — [b]) K रद्धा (लब्धा). — [d]) S तुष्टेन रुष्टेन. ○ Śp. 1224. Srb. p. 108.194.

1411 दत्तेन्द्राभयविभ्रमाद्भुतभुजासंभारगम्भीरया ↑ K. 97a
त्वद्वृत्त्या शिथिलीकृतस्त्रिभुवनत्राणाय नारायणः ।
अन्तस्तोषतुषारसौरभमयश्वासानिलापूरण-
प्राणोत्तुङ्गभुजङ्गतल्पमधुना भद्रेण निद्रायते ॥ ३१ ॥

1412 S. 3.46.4 वत्से माधवि तात चम्पक शिशो माकन्द कौन्ति प्रिये
हा मातर्मदयन्ति हा कुरवक भ्रातः स्वसर्मालति ।
इत्येवं रिपुमन्दिरेषु भवतः शृण्वन्ति नक्तंचरा
गोलाङ्गूलविमर्दसंभ्रमवशादुद्यानदेवीगिरः ॥ ३२ ॥

शुभाङ्कस्य ॥

1413 वज्रिन् वज्रमिदं जहीहि भगवन्नीश त्रिशूलेन किं
विष्णो त्वं च विमुञ्च चक्रममराः सर्वे त्यजन्त्वायुधम् ।
अद्यायं परचक्रभीमनृपतेर्वोढुं त्रिलोकीधुरं
प्रौढारातिघटाविघट्टनपटुर्दोर्दण्ड एवोद्यतः ॥ ३३ ॥

1414 बाणास्ते परचक्रविक्रमकलावैलक्ष्यदीक्षागुरोर्
वीक्षन्ते मिहिरांशुमांसलरुचः क्षिप्ताः प्रतिद्वेषिणः ।
हस्ताहल्लितहारवल्लितरला युद्धाङ्गणालोकन-
क्रीडालोलदिगङ्गनासमुदयोन्मुक्ताः कटाक्षा इव ॥ ३४ ॥

मञ्जुश्रीमित्रस्य ॥

1415 मन्दोद्वृत्तैः शिरोभिर्मणिभरगुरुभिः प्रौढरोमाञ्चदण्ड-
स्फायन्निर्मोकसंधिप्रसरदविगलत्संमदस्वेदपूराः ।
जिह्वायुग्माभिपूर्णाननविषमसमुद्गीर्णवर्णाभिरामं
वेलाशैलाङ्कभाजो भुजगयुवतयस्त्वद्गुणानुद्गृणन्ति ॥ ३५ ॥

मुरारेः ॥

1411 — [a]) K दत्तेन्द्राभव-. ○ Anr. 1.27. **1412** — [a]) K वस्से. S कौन्दि प्रिये. — [b]) K कुलुवक; S1,2 कुरुवक; S3 कुरवक. — [e]) N doubtful. K सुभाङ्कस्य; S शुभाङ्कस्य. **1413** — [a]) K वज्रिमिदं. **1414** — [a]) K °वैलक्ष°. — [b]) K मांसररुचः. — [c]) on °हल्लित, N note *lm.* हस्तेनाकलित. — [e]) K °मित्रः ॥. **1415** ○ Anr. 1.56. — [a]) मंदोद्धृतैः; Srb. p. 112.283. मंदोद्धृतैः.

जीयासुः कलिकालकर्णकजगद्दारिद्र्यदारूदर- 1416 S. 3.10.2
व्याघूर्णद्घुणचूर्णलङ्घिमजुषस्त्वत्पादयोः पांसवः ।
लक्ष्मीसद्मसरोजरेणुसुहृदः सेवावनम्रीभवद्-
भूमीपालकिरीटरत्नकिरणज्योत्स्नानदीवालिकाः ॥ ३६ ॥
वल्लणस्य ॥

पृथुरसि गुणैः कीर्त्या रामो नलो भरतो भवान् 1417 S. 3.14.1 (वीर्यमित्रस्य)
महति समरे शत्रुघ्नस्त्वं सदैव युधिष्ठिरः ।
इति सुचरितैर्बिभ्रद्रूपं चिरंतनभूभुजां
कथमसि न मांधाता देव त्रिलोकवि↑जय्यपि ॥ ३७ ॥ ↑K. 97b

प्रभुरसि वयं मालाकारव्रतव्यवसायिनो 1418 S. 3.54.3 (वीर्यमित्रस्य)
वचनकुसुमं ते↑नास्माभिस्तवादरढौकितम् । ↑N. 34b
यदि तदगुणं कण्ठे मा धास्तथोरसि मा कृथा
नवमिति कियत्कर्णे धेहि क्षणं फलतु श्रमः ॥ ३८ ॥

भयमेकमनेकेभ्यः शत्रुभ्यो युगपत्सदा । 1419
ददाति तच्च तेनास्ति राजन् चित्रमिदं महत् ॥ ३९ ॥

सर्वदा सर्वदोऽसीति मिथ्या संस्तूयसे बुधैः । 1420
नारयो लेभिरे पृष्ठं न वक्षः परयोषितः ॥ ४० ॥

अपूर्वेयं धनुर्विद्या भवता शिक्षिता कुतः । 1421
मार्गणौघः समायाति गुणो याति दिगन्तरम् ॥ ४१ ॥

सालकाननयोगेऽपि सालकाननवर्जिता । 1422
हारावरुद्धकण्ठापि विहारारिवधूस्तव ॥ ४२ ॥
अमी वीर्यमित्रस्य ॥

1416 S order *cdab*. — [a]) S °कर्णनृपते. — [b]) S °द्घुणवृन्दलङ्घनमुषस्. S पांशवः. — [d]) S °वालुकाः ॥. — [e]) K वल्लन ॥. **1417** — [b]) K सयैव. — [c]) S °भूभृतां. — [d]) S °विधाय्यपि. ○ Sbh. 2502; Amd. 66. **1418** N probably inserts 1438 and 1440 after this, and perhaps 1443, 1445. **1420** ○ Śp. 1221; Sbh. 2452; Bpb. 313 (कविशेखर); Kuv. p. 157; Pk. 50; SK. 4.26; Smv. 6.2; SG. 43*b*; Amd. 279; BIS. 6923 (5197). **1421** ○ Sbh. 2455 (अमृतदत्तस्य); Bpb. 311. **1422** — [e]) K वीर्यमित्रस्यामी ॥. The Vīryamitra stanzas seem to begin with 1417; but different grouping in N. ○ Śp. 1275; Srb. p. 131.1.

1423 कर्षद्भिः सिचयाञ्चलानतिरसात् कुर्वद्भिरालिङ्गनं
गृह्णानैः कचमालिखद्भिरधरं विद्रावयद्भिः कुचौ ।
प्रत्यक्षेऽपि कलिङ्गमण्डलपतेरन्तःपुराणामहो
धिक्कष्टं विटपैर्विटैरिव वने किं नाम नाचेष्टितम् ॥ ४३ ॥

वसुकल्पस्य ॥

1424* S. 3.44.4 (कल्पदत्तस्य) गम्भीरनीरसरसीरपि पङ्कशेषाः कुर्वन्ति ये दिनकरस्य करास्त एव ।
त्वद्वीरवैरिवनितानयनाम्बुलेशशोषे कथं प्रतिहता इति मे वितर्कः ॥ ४४ ॥

1425* S. 3.27.3 (वसुकल्पस्य) त्वत्सैन्यगलपितस्य पन्नगपतेरच्छिन्नधाराक्रमं
विस्फारायतशालिनि प्रतिफणं फेनाम्भसि भ्रश्यति ।
देव क्ष्मावलयप्रभो फणिकुलैः प्रव्यक्तमेकोत्तर-
स्थूलस्तम्भसहस्रधारितमिव क्ष्माचक्रमालोक्यते ॥ ४५ ॥

1426* S. 3.27.4 शेषं क्लेशयितुं दिशः स्थगयितुं पेष्टुं धरित्रीभृतः
सिन्धून्धूलिभरेण कर्दमयितुं तैरेव रोद्धुं नभः ।
नासीरे च मुहुर्मुहुश्चल चलेत्यालापकोलाहलान्
कर्तुं नाथ वरूथिनीयमवनीं जेतुं पुनस्त्वद्भुजौ ॥ ४६ ॥

वसुकल्पस्य ॥

1427 देव त्वत्सैन्यभारादवनिमवनतां धर्तुमुत्तब्धदेहः
स्फूत्कारक्ष्वेडमीलत्फणशतनिपतत्पीनलालाप्रवाहः ।
दृष्टः प्रारोहशाली वट इव फलितो रक्तमूर्धन्यरत्नः
कूर्मेणोद्धृत्य कण्ठं निजविपुलवपुश्चत्वरे सर्पराजः ॥ ४७ ॥

1428 S. 3.32.5 अम्भः कर्दमतामुपैति सहसा पङ्कद्रवः पांशुतां
पांशुर्वारणकर्णतालपवनैर्दिक्प्रान्तनीहारताम् ।
निम्नत्वं गिरयः समं विषमतां शून्यं जनस्थानकं
निर्याते त्वयि राज्यपाल भवति त्यक्तस्वभावं जगत् ॥ ४८ ॥

महोदधेः ॥

1423 — [a]) K सित्रयांचनोन्नति-. ○ Śp. 1277 (श्रीधनददेवानाम्); Srb. p. 132.32. **1424** This and the next two stanzas are omitted in K, presumably by haplography with the citation वसुकल्पस्य. The S citations here may have been [वसु]कल्पदत्तस्य, cf. SP at 30[e]. — [c]) S त्वद्वैरिवीर-. **1425** — [c]) S3 फणिफणैः. S3 प्रत्यग्रमे°. **1428** — [c]) S जनस्थानतां.

असिन्दूरेण सीमन्तो मा भून्नो योषितामिति । 1429
अतः परिहरन्त्याजावसिं दूरेण तेऽरयः ॥ ४९ ॥ N. *lm*. 33*a*

देव त्वं किल कुन्तलग्रहरुचिः काञ्चीमपासारयन् 1430 S. 3.15.3
क्षिप्रं क्षिप्तकरस्ततः प्रहणनं प्रारब्धमङ्गेष्वपि । ↑ K. 98*a*
इत्याकूतजुषस्तव स्तवकृता वैतालिकेनोदिते
लज्जन्ते प्रमदाः परस्परमभिप्रेक्ष्यारयो बिभ्यति ॥ ५० ॥

भीमे प्रस्थानभाजि स्फुरदसिजलदापह्नुतद्वेषिवह्नौ N. *lm*. 33*b* 1431
गृह्णीताह्नाय सर्वे भुवि भुवनभुजश्चामरं वा दिशो वा ।
नैवं चेद्वस्तदानीं प्रधनधृतधनुर्मुक्तरावर्णविद्धं
गृध्रा मूर्धानमूर्ध्वं नभसि रभसिनो लाघवेनोद्धरन्ति ॥ ५१ ॥
वसुकल्पस्य ॥

भवानीहितकृन्नित्यं त्वं हिमानीगिरिस्थितः । N. *lm*. 33*b* 1432
अतः शंकर एवासि सदा स्कन्दः परं न ते ॥ ५२ ॥

आबाल्याधिगमान्मयैव गमितः कोटिं परामुन्नतेर् 1433 S. 3.4.1 (श्रीहनूमतः)
अस्मत्संकथयैव पार्थिवसुतः संप्रत्ययं लज्जते ।
इत्थं खिन्न इवात्मजेन यशसा दत्तावलम्बोऽम्बुधेः
प्राप्तस्तीरतपोवनानि भवतो वृद्धो गुणानां गणः ॥ ५३ ॥

स्तनयुगमश्रुस्नातं समीपतरवर्तिहृदयशोकाग्नेः । 1434
चरति विमुक्ताहारं व्रतमिव भवतो रिपुस्त्रीणाम् ॥ ५४ ॥

संकल्पेऽङ्कुरितं द्विपत्रितमथ प्रस्थानवेलागमे N. *lm*. 34*a* 1435 S. 3.11.3 (छित्तपस्य)
मार्गे पल्लवितं पुरं प्रविशतः शाखाशतैरुद्गतम् ।
प्रातर्भाविनि दर्शने मुकुलितं दृष्टे तु देव त्वयि
प्रोत्फुल्लं फलितं च संप्रति मनोराज्यद्रुमेणाद्य मे ॥ ५५ ॥

1429 ○ Smk. 97.61; SG. 47*a*. **1430** — [b]) S क्षिप्तः क्षिप्तकरग्रहः. S1. 2 प्रहरणं. — [d]) K परंपर-. **1431** — [d]) K मूर्द्धात-. **1432** — [d]) both NK परन्नते ॥. **1433** — [a]) S3 °न्मयेव. — [b]) S °कथनेन. S संप्रत्यसौ. — [c]) S इवात्ययेन. K दन्ता°; S दत्तो°. — [d]) S यात° (प्राप्त°). ○ Smk. 97.14 (श्रीहनूमतः); Prab. 98. **1434** ○ Smk. 97.26 (भट्टबाणस्य); Sbh. 2482 (भट्टबाणस्य); Auc. ad 20 (भट्टबाणस्य); KHV. 394; Bps. 109; Vyk. ad 2.13. **1435** — [c]) S3 भ्रातर्भाविनि. S3 तदेव. — [d]) S1 मनोबाह्य°.

1436 भूतिविभूषितदेहाः कान्तारागेण लब्धमहिमानः ।
त्रिकलिङ्गन्यस्तकरा भवदरयस्त्वत्समा जाताः ॥ ५६ ॥

(1437) S. 3.18.3 (डिम्बोकस्य) जाने विक्रमवर्धन त्वयि धनं विश्राणयत्यर्थिनां
भावी शोण इवोपलैरुपचितो रत्नैरगाधोऽम्बुधिः ।
तत्पश्यामि च रोहणो मणिभरैराध्मायमानोदरः
पाकोत्पीडितदाडिमीफलदशां कैश्चिद्दिनैर्यास्यति ॥ ५७ ॥

1438 S. 3.13.3 (श्रीहनूमतः) एकस्त्रिधा हृदि सदा वससि स्म चित्रं N. um. 34b
यो विद्विषां च विदुषां च मृगीदृशां च ।
तापं च संमदरसं च रतिं च तन्वन्
शौर्योष्मणा च विनयेन च लीलया च ॥ ५८ ॥

1439 देव त्वामहमर्थये ↑ चिरमसौ वर्षागमो निर्गतस् ↑ K. 98b
तीर्थं तीर्थमितस्ततो विचरितुं चेतोऽधुना धावति ।
तद्विश्रामय वीर वीर्यनिबिडज्याबन्धनात्कार्मुकं
मा भूद्वैरिवधूविलोचनजलैर्मार्गक्रमो दुर्गमः ॥ ५९ ॥

1440 द्विरूपा समरे राजन्नेकैवासिलतावधूः । N. um. 34b
दारिकारिकरीन्द्राणां सुभटानां च कुट्टनी ॥ ६० ॥

1441 आमृश्य स्त↑नमण्डलं प्रतिमुहुः संचुम्ब्य गण्डस्थलीं ↑ N. 35a
ग्रीवां प्रत्यवलम्ब्य संभ्रमबलैराहन्यमानः करैः ।
सुप्तस्याद्रिनदीनिकुञ्जगहने मत्तः पयोदानिलैः
कर्णान्ते मशकः किमप्यरिवधूसार्थस्य ते जल्पति ॥ ६१ ॥

1442 लम्बमाननयनाम्बुबिन्दवः कन्दरासु गहनासु भूभृताम् ।
आकपोलतललोलकुन्तलाः संचरन्ति तव वैरियोषितः ॥ ६२ ॥

1436 — [b]) K क्रांतारोगेग. **1437** — [b]) S1.2 उपचितैः. — [c]) S उत्पश्यामि. S3 रोहणैर्. S1.2 °र्वास्याय°. — [d]) S1 °फलदृशां. **1438** — [a]) S वससीति चित्रं. — [c]) S3 संमदभरं. S3 पुष्णन्. ○ KHV. 572; Kpk. 477; Amd. 895. **1439** — [a]) K त्वामहमन्वये. — [b]) N विचरतुं. **1440** N indicates 1443, 1445 as to be inserted before this. **1441** — [c]) K सुप्तस्यापि. — [d]) K °वधूमात्वग्पते.

मा ते भवतु शत्रूणां या श्रुतिः श्रूयते क्विपः । N. *lm.* 34*b* 1443
सार्धं बन्धुभिरङ्गस्य या परस्मैपदे सिचि ॥ ६३ ॥

तत्कल्पद्रुमपुष्पसंस्तरिरजस्तत्कामधेनोः पयस् (1444)
तं च त्र्यम्बकनेत्रदग्धवपुषः पुष्पायुधस्यानलम् ।
पद्मायाः श्वसितानि[लानि] च शरत्कालस्य तच्च स्फुटं
व्योमादाय विनिर्मितोऽसि विधिना काम्बोज तुभ्यं नमः ॥६४॥
वसुकल्पस्य ॥

द्विषो भवन्ति वीरेन्द्र मुखे न तव संमुखाः । N. *lm.* 34*b* 1445
भवद्भुजबलप्रौढिपरित्याजितहेतयः ॥ ६५ ॥

क्षिप्तः क्षीरगृहे न दुग्धजलधिः कोषे न हेमाचलो 1446 S. 3.40.1 (कस्यचित्)
दिक्पाला अपि पालिपालनविधावानीय नारोपिताः ।
नो वा दिक्करिणः क्वणन्मधुलिहः पर्यायपर्याणन-
क्रीडायां विनियोजिता वद कृतं किं किं त्वया दिग्जये ॥ ६६ ॥
दक्षस्य ॥

वाहव्यूहखुराग्रटङ्कविहतिक्षुण्णक्षमाजन्मभिर् 1447 S. 3.36.3 (महोदधेः)
धूलीभिः पिहिते विहायसि भवत्प्रस्थानकालोत्सवे ।
दिङ्मोहाकुलसूरसूतविपथभ्राम्यत्तुरङ्गावली
दीर्घायुःकृतवासरः प्रतिदिशं व्यस्तो रविस्ताम्यति ॥ ६७ ॥

दातैष विश्वविदितः किमयं ददाति सर्वाहितानि जगते ननु वार्तमेतत् ↑ । ↑ K. 99*a* (1448)
अस्योदयात्प्रभृति वाञ्छति दानपात्रं चिन्तामणिर्यदि ददाति ददातु तावत् ॥६८॥
अङ्कोकस्य ॥

पूर्णोऽग्रे कलशो विलासवनिताः स्मेराननाः कन्यका (1449) S. 3.16.2 (परमेश्वरस्य)
दानक्लिन्नकपोलपद्धतिरिभो गौरद्युतिर्गोवृषः ।
क्षीरक्ष्मारुहि वायसो मधुरवाग्वामा शिवेति ध्रुवं
त्वां प्रत्युच्चलतां नरेन्द्रतिलक प्रादुर्भवन्त्यर्थिनाम् ॥ ६९ ॥

1443 — [a]) K भर्वतु. **1444** — [a]) K °पुष्पमस्तुविरज°. **1446** — [c]) S_3 द्विक्करिणः. **1447** — [a]) K वाहव्याह-. — [c]) $S_{2.3}$ °मोहादनुसूर-. — [d]) S प्रतिवासरं (S_2 °रः). S रविर्भ्राम्यति. **1449** — [a]) K पूर्णोग्रे; S_1 पूर्णो यः. S_2 पूर्णोग्रः. S कलसो. S °वनिता स्मेरानना. — [b]) K गौरक्षाति°. — [c]) S क्षीरिक्ष्मा-.

1450 S. 3.7.3 (कस्यचित्) यतो यतो नृप नखपृष्ठपाटलं विलोचनं चलति तव प्रसीदतः ।
ततस्ततो नलिनवनाधिवासिनी तदीप्सया किल कमलानुधावति ॥ ७० ॥
परमेश्वरस्य ॥

1451 रुदितं वनेचरैरपि विन्ध्याद्रिनिवासिभिस्तवारिशिशौ ।
वनमानुषीषु हस्तं फलहस्तासु प्रसारयति ॥ ७१ ॥

1452 आबद्धभीमभृकुटीस्थपुटं ललाटं बिभ्रत्पराङ्मुखरिपोर्विधुताधरोष्ठः ।
आत्मैव सङ्गरमुखे निजमण्डलाग्रच्छायाछलादभिमुखस्तव देव जातः ॥ ७२ ॥

1453 निजगृहमयूरनामभिराहूतानागतेषु वनशिखिषु ।
बालतनयेन रुदता त्वदरिवधू रोदिता दीर्घम् ॥ ७३ ॥
योगेश्वरस्य ॥

(1454) ये तृष्णार्तैरधिकमनिशं भुज्यमानाः प्रसन्ना
अन्तर्भूता झटिति गुणिनो यत्र पूर्णा भवन्ति ।
नम्रीभूतैः फलमभिनवं प्राप्यते यद्यवश्यं
तत्किं कूपाः सुकृतघटितास्त्वादृशा वा पुमांसः ॥ ७४ ॥
अमरदत्त[स्य] ॥

1455 S. 3.5.1 (कस्यचित्) भ्रान्तं येन चतुर्भिरेव चरणैः सत्याभिधाने युगे
त्रेतायां त्रिभिरङ्घ्रिभिः कथमपि द्वाभ्यां ततो द्वापरे ।
न स्यास्त्वं यदि देव पङ्गुलगुडः काले कलावुत्कले
सोऽयं पङ्गुरवस्थितैकचरणो धर्मः कथं भ्राम्यति ॥ ७५ ॥
चित्तूकस्य ॥

1456 त्वं धर्मभूस्त्वमिह सङ्गरमूर्ध्नि भीमः कीर्त्यार्जुनोऽसि नकुलेन तवोपमास्ति ।
तुल्यस्त्वया यदि परं सहदेव एव दुःशासनस्तव पुनर्ननु कोऽपि शत्रुः ॥ ७६ ॥
हलायुधस्य ॥

1457 S. 3.22.1 (श्रीहनूमतः) कूर्मः पादोऽत्र यष्टिर्भुजगपतिरसौ भाजनं भूतधात्री
तैलोत्पूरः ↑ समुद्राः कनकगिरिरियं वृत्तवर्तिप्ररोहः । ↑ K 99b

1450 — [a]) S1.2 नृप नखयुग्म-; S3 नृपवर पद्म-. **1456** — [a]) K शङ्करमूर्ति भीमः. ○ SG. 53b. — [d]) रिपुर्न हि भोजदेव ॥. **1457** — [a]) S पादोऽस्य. — [b]) S तैलोत्पूराः. S2 दीप-; S3 दीप्त- (वृत्त-). — [c]) S1 जोतिश्चंडांशु-; S3 अंचिश्चंद्राशु-; S8 अर्चिश्चंडांशु-. S1.2 दह्यमानाः. — [d]) S रघुपते. — [e]) K पण्डितखियाकस्य. ○ Han. 14.77; Smk. 97.47 (चित्तपस्य); Śp. 1248 (हनूमतः); Pv. 74 (हनुमतः) Ssm. 83 (हनूमतः).

अर्चिस्तिग्मांशुरोचिर्गगनमलिनिमा कज्जलं दह्यमाना
शत्रुश्रेणी पतङ्गा ज्वलति नरपते त्वत्प्रतापप्रदीपः ॥ ७७ ॥
खिपाकस्य ॥

अन्तःखेदमिवोद्वहन् यदनिशं रत्नाकरो घूर्णते 1458
यच्च ध्यानमिवास्थितो न कनकक्षोणीधरः स्पन्दते ।
जाने दानविलास दानरभसं शौर्यं च ते शुश्रुवान्
एको मन्थविघट्टनास्तदपरष्टङ्काहतीः शङ्कते ॥ ७८ ॥
वाक्कूटस्य ॥

मया तावद्दृष्टो न खलु कलिकन्दर्पनृपतेर् 1459
गुणैस्तुल्यः कोऽपि क्वचिदपि किमश्रावि भवता ।
इति प्रश्नश्रद्धाकुलितमिव कर्णान्तिकमगात्
मृगाक्षीणां चक्षुश्चटुलतरतारान्ततरलम् ॥ ७९ ॥
वसुकल्पस्य ॥

न दीनस्त्वं पुण्यप्रभवरमणीनां विलसितैर् 1460
विराजच्छुद्धान्तस्त्वमहिमकरप्रौढमहिमा ।
क्वचिन्न क्रोधस्ते स्वपदजितदेवस्त्वमुदधेर्
अभिन्नोऽपि स्वामिन्न किमसि समुद्रः स्वविषये ॥ ८० ॥

॥ इति चाटुव्रज्या समाप्ता ॥ ४१ ॥

॥ ततो निर्वेदव्रज्या ॥ ४२ ॥

धन्यानां गिरिकन्दरोदरभुवि ज्योतिः परं ध्यायताम् 1461 S. 5.58.3 (सत्यबोधस्य)
आनन्दाश्रुजलं पिबन्ति शकुना निःशङ्कमङ्कस्थिताः ।
अस्माकं तु मनोरथोपरचितप्रासादवापीतट-
क्रीडाकाननकेलिमण्डपसदामायुः परं क्षीयते ॥ १ ॥

1458 — [b]) K यद्यध्यानमिव. **1459** — [d]) N °ररलम् ॥. **1460** K °रमणी नो. — [b]) K पौटमहिमा ।. — [c]) N सुपद-. Vrajyā **41**: K समाप्तं ॥. **1461** — [b]) S अंके स्थिताः. — [d]) S °जुषां (°सदां.). S1 मंदिरजुषां चेतः परं सीदति ॥. ○ Bh. 196; Śān. 1.5; Smk. 126.9; (ed. भर्तृहरेः); Srb. p. 374.220; Pv. 814 (जगज्जीवनव्रज्यायाः); Pmt. 290 (भर्तृहरेः); BIS. 3077 (1307); Rast. p. 32; Śp. 4155.

1462 आस्वाद्य स्वयमेव वच्मि महतीर्मर्मच्छिदो वेदना
मा ↑ भूत्कस्यचिदप्ययं परिभवो याच्ञेति संसारिणः । ↑N. 35b
पश्य भ्रातरियं हि गौरवजराधिक्कारकेलिस्थली
मानम्लानिमसी गुणव्यतिकरप्रागल्भ्यगर्भच्युतिः ॥ २ ॥

1463 पश्य गोभट किं कुर्मः कर्मणां गतिरीदृशी ।
दुर्षेर्धातोरिवास्माकं दोषनिष्पत्तये गुणः ॥ ३ ॥

1464 अनादृत्यौचित्यं ह्रियमविगणय्यातिमहतीं
यदेतस्याप्यर्थे धनल↑वदुराशातरलिताः । ↑K. 100a
अलीकाहंकारज्वरकुटिलितभ्रूणि धनिनां
मुखानि प्रेक्ष्यन्ते धिगिदमतिदुष्पूरमुदरम् ॥ ४ ॥

1465 जातिर्यातु रसातलं गुणगणस्तस्याप्यधो गच्छतु
शीलं शैलतटात्पतत्वभिजनः संदह्यतां वह्निना ।
शौर्ये वैरिणि वज्रमाशु निपतत्वर्थोऽस्तु नः केवलं
येनैकेन विना गुणास्तृणलवप्रायाः समस्ता इमे ॥ ५ ॥

1466 निष्कन्दाः किमु कन्दरोदरभुवः क्षीणास्तरूणां त्वचः
किं शुष्काः सरितः स्फुरद्गिरिगुरुग्रावस्खलद्वीचयः ।
प्रत्युत्थानमितस्ततः प्रतिदिनं कुर्वद्भिरुद्ग्रीतिभिर्
यद्द्वारार्पितदृष्टिभिः क्षितिभुजां विद्वद्भिरप्यास्यते ॥ ६ ॥

1467 S. 5.43.3 (धर्मकीर्तेः) अमीषां प्राणानां तुलितबिसिनीपत्रपयसां
कृते किं नास्माभिर्विगलितविवेकैर्व्यवसितम् ।
यदीशानामग्रे द्रविणकणमोहान्धमनसां
कृतं वीतव्रीडैर्निजगुणकथापातकमपि ॥ ७ ॥

1462 — a) K महतीमर्मं°. — d) N °म्लानिमशी-; K °म्लानमसी-. ○ Śān. 1.16; BIS. 1074 (3739). **1463** N has this after 1469. **1464** — b) K यदेतंस्याप्यन्धे N धनबल-. **1465** — a) K तस्यापि गच्छत्वधः. — b) K शैलं शील-, — c) K वक्रमाशु. ○ Bh. 25; Skm. 125.9 (भर्तृहरेः); Srb. p. 64.15; Sbh. 3073 (var., माघस्य); St. 41.11; Pad. p. 111.40 (भर्तृहरेः); Shv. A. 66b; 696 (भर्तृहरेः). B. 5a. 91 (भर्तृहरेः); Ss. 39.12; SK. 2.174; Ssm. 1515; Smv. 4.6. **1466** — b) K शरितः. — c) K °रुह्रीतिभिर्. ○ Śān. 4.3; BIS. 3718 (1619). **1467** — c) S द्रविगमद°. ○ Bh. 168; Sān. 1.19; Srb. p. 77.45.

यदेते साधूनामुपरि विमुखाः सन्ति धनिनो 1468 S. 5.40.2 (भर्तृहरेः)
न चैषावज्ञैषामपि तु निजवित्तव्ययभयम् ।
अतः खेदो नास्मिन्नपरमनुकम्पैव भवति
स्वमांसत्रस्तेभ्यः क इव हरिणेभ्यः परिभवः ॥ ८ ॥

नो बद्धं शरदिन्दुधामधवलं पाणौ मुहुः कङ्कणं 1469
व्रीडामन्थरकोमलं नववधूवक्त्रं च नास्वादितम् ।
नीतं नैव यशः सुरेन्द्रभवनं शस्त्रेण शास्त्रेण वा
कालो जीर्णमठेषु धृष्टपिशुनैश्छात्रैः सह प्रेरितः ॥ ९ ॥

वयमकुशलाः कर्णोपान्ते निवेशयितुं मुखं 1470 S. 5.43.5 (भर्तृहरेः)
कृतकचरितैर्भर्तुश्चेतो न वञ्चयितुं क्षमाः ।
प्रियमपि वचो मिथ्या वक्तुं जडैर्न च शिक्षितं
क इव हि गुणो योऽस्मान् कुर्यान्नरेश्वरवल्लभान् ॥ १० ॥

खलोल्लापाः सोढाः कथमपि परा[रा]धनपरैर् (1471)
निगृह्यान्तर्दुःखं हसितमपि शून्येन मनसा ।
कृतो वित्तस्तम्भप्रतिहतधियामञ्जलिरपि
त्वमाशे मो↑घाशे किमपरमतो नर्तयसि माम् ॥ ११ ॥ ↑K. 100b

जनस्थाने भ्रान्तं कनकमृगतृष्णान्वितधिया 1472 S. 5.53.5 (शूलपाणेः)
वचो वैदेहीति प्रतिदिशमुदश्रु प्रलपितम् ।

1468 — [a]) S मुखरा एव धनिनो· — [b]) S न सावज्ञैवै(S3 °रे°)षामपि· — [c]) S न वा क्लेशोमुष्मिन्नपर°· — [d]) S क इह· ○ Śān. 3.23; Bh. 670. (from S); Srb. p. 72.55; BIS. 5257 (2380). **1469** — [d]) K °पिशुनैश्छत्रैः· **1470** — [a]) S वयमनिपुणाः· — [b]) S कृतकमधुरं भर्तुर्भावं न भावयितुं· — [c]) S जनैर्न च शिक्षिताः· — [d]) S क इह स गुणो येन स्याम क्षितीश्वरवल्लभाः ॥· ○ Smk. 123.7; Bh. 731 (from S); Srh. 124.17; Shv. A. 73*a*. 803, B. 12*b*. 109. **1471** ○ Bh. 150. — [a]) तदाराधन-· — [b]) °न्तर्बाष्पं; Sbh. 3261 (भर्तृहरेः); Srb. p. 77.43; Srh. 75.25 (भर्तृहरेः); Shv. A. 76*b*. 860 (भर्तृहरेः); Sl. 40*a*; BIS. 2047 (801). **1472** — [b]) S प्रतिपद-· — [c]) K भर्तृहरेः· ○ Han. 10.24; Smk. 127.5 (भट्टवाचस्पतेः); Sbh. 3264; Shv. A. 71*a*. 771 (वाचस्पतिभट्टस्य); B. 9*b*. 65 (वाचस्पतिभट्टस्य); Kkk. ad 5.1 (भट्टवाचस्पतेः); Pad. p. 113.52; Pv. 756 (जगज्जीवनव्रज्यायाः); Ssm. 1535; KHA. 173; SK. 2.203; Kpk. 125; Kpd. p. 139; Ak. p. 297; Smv. 13.3; Amd. 295; Sd. ad 4.14.

क्रुता लङ्काभर्तुर्वदनपरिपाटीषु घटना
मयाप्तं रामत्वं कुशलवसुता न त्वधिगता ॥ १२ ॥
N. अभिनन्दस्य ॥

1473 S. 5.70.1 सृजति तावदशेषगुणालयं पुरुषरत्नमलङ्करणं भुवः ।
तदनु तत्क्षणभङ्गि करोति चेदहह कष्टमपण्डितता विधेः ॥ १३ ॥

(1474) सत्पुरुषपक्षपातिनि भगवति भवितव्यते नमस्तुभ्यम् ।
या त्वं [स्वय]मकृतज्ञं जडमकुलीनं न संस्पृशसि ॥ १४ ॥

1475 P. 39a दाता बलिः प्रार्थयिता च विष्णुर्दानं मही वाजिमखस्य कालः ।
नमोऽस्तु तस्यै भवितव्यतायै यस्याः फलं बन्धनमेव जातम् ॥ १५ ॥

(1476) प्रिया दुहितरो धातुर्विपदः प्रतिभान्ति नः ।
गुणवत्यः कुलीनेभ्यो दीयन्ते कथमन्यथा ॥ १६ ॥

1477 भद्रे वाणि विधेहि तावदमलां वर्णानुपूर्वीं मुखे
चेतः स्वास्थ्यमुपेहि गच्छ गुरुते यत्र स्थिता मानिनः ।
लज्जे तिष्ठ पराङ्मुखी क्षणमितस्तृष्णे पुरः स्थीयतां
पापो यावदहं ब्रवीमि धनिने देहीति दीनं वचः ॥ १७ ॥ ↑ N. 36a

(1478) प्रियां हित्वा बालामभिनवविलासव्यसनिनीम्
अधीते भिक्षाभुग्भुवमधिशयानश्चिरतरम् ।
अपि ज्ञात्वा शास्त्रं कटकमटतो जीर्यति वपुस्
ततो रे पाण्डित्यं यदिह न सुखं नोऽपि च तपः ॥ १८ ॥

1479 विद्यालते तपस्विनि विकसितसितकुसुमवाक्यसंपन्ने ।
विरम वरं भ्रमरहिते न फलसि भुक्तिं च मुक्तिं च ॥ १९ ॥

1473 — [c]) S तदपि दुर्गतसंगि. S1 ते (चेद्). — [d]) S1 कुहति; S2 अहति (अहह). S1.2 राष्ट्र- (कष्ट-). ○ Bh. 342; Smk. 131.39 (फल्गुहस्तिन्याः); Śp. 4000; Srb. p. 92.67; Sbh. 3126 (फल्गुहस्तिन्याः); Srb. 36.4 (फल्गुहस्तिन्याः); SK. 6. 269; Ssv. 270; Smv. 15.11; BIS. 7163 (3289). **1474** K recopies this after running the first trial into end of preceding stanza, by duplication. **1475** — [b]) P काले. — [c]) P °तायैर्. ○ Śp. 448; Sbh. 3106 (क्षेमेन्द्रस्य); SK. 6.509; SG. 39b; Srb. p. 91.48. **1477** ○ Sbh. 3194; Srb. p. 67.69. **1479** — [a]) K विद्यानत- — [b]) K विमितमित-.

उन्मादगद्गदगिरो मदविह्वलाक्ष्या भ्रश्यन्निजप्रकृतयः कृतमस्मरन्तः । (1480)
ऐश्वर्यसीधुरसपानविघूर्णमानाः के नाम न प्रतिपदं पुरुषाः स्खलन्ति॥२०॥

स्वल्पद्रविणकणा वयममी च गुणिनो दरिद्रति सहस्रम् । 1481
दानव्यसनलवो हृदि धिग्धातः किं विडम्बयसि ॥ २१ ॥ ↑K. 101a

विद्यावानपि जन्मवानपि तथा युक्तोऽपि चान्यैर्गुणैर् 1482 S. 5.45,5
यन्नाप्नोति मनः समीहितफलं दैवस्य सा वाच्यता ।
एतावत्तु हृदि व्यथां वितनुते यत्प्राक्तनैः कर्मभिर्
लक्ष्मीं प्राप्य जडोऽप्यसाधुरपि च स्वां योग्यतां मन्यते ॥२२॥

ईश्वरगृहमिदमत्र हि विषं च वृषभश्च भस्म चाद्रियते । 1483
यस्तु न विषं न वृषभो न भस्म तस्यात्र का गणना ॥ २३ ॥

कामघ्राद्विषसदृशो भूत्यवलिप्ताद्भुजङ्गसङ्गरुचेः । 1484
को भृङ्गीव न शुष्यति वाञ्छ न फलमीश्वरादगुणात् ॥ २४ ॥

अपि वज्रेण संघर्षमपि पद्भ्यां पराभवम् । 1485 S. 4.16.2 (वाचस्पतेः)
सहन्ते गुणलोभेन त एव मणयो यदि ॥ २५ ॥

लभन्ते कथमुत्थानमस्थानं गुणिनो गताः । 1486
दृष्टः किं क्वापि केनापि कर्दमात्कन्दुकोद्गमः ॥ २६ ॥

हृत्पट्टके यद्यदहं लिखामि तत्तद्विधिर्लुम्पति सावधानः । 1487
भूयोविलोपान्मसृणे त्विदानीं रेखापि नोदेति मनोरथस्य ॥ २७ ॥

कुर्यान्न किं धनवतः स्वजनस्य वार्ता किं तत्क्रिया नयनयोर्न धृतिं विदध्यात् । (1488)
मामेष याचितुमुपागत इत्यसत्यसंभावनाविकलमस्य न चेन्मनः स्यात् ॥ २८ ॥

अस्मादृशां नूनमपुण्यभाजां न स्वोपयोगी न परोपयोगी । 1489
सन्नप्यसद्रूपतयैव वेद्यो दारिद्र्यमुद्रो गुणरत्नकोषः ॥ २९ ॥

1480 — [b]) K भ्रश्यन्निज-. **1481** — [b]) N गुणितो. **1482** — [a]) S तैस्तैर्गुणैर्. **1485** — [a]) S1 अपि रुद्रेण. **1488** — [b]) K विदध्यां।. **1489** — [a]) K असाद्दशां लून°.

(1490) तावत्कथं कथय यासि गृहं परस्य तत्रापि चाटुशतमारभसे कथं च ।
त्वं वर्णयस्यथ कथं कुलपुत्र मानी हा मुग्ध दग्धजठरेण विडम्बितोऽसि ॥३०॥

(1491) सारसवत्ता विहता न बका विलसन्ति चरति नो कङ्कः ।
सरसीव कीर्तिशेषं गतवति भुवि विक्रमादित्ये ॥ ३१ ॥
सुबन्धोः ॥

(1492) उचितकर्म तनोति न संपदामितरदप्यसदेव विवेकिनाम् ।
इति निरस्त↑समस्तसुखान्वयः कथमतो न विषीदतु पण्डितः ॥ ३२ ॥ ↑K. 101b

1493 S. 4.45.2 P. 195b छित्त्वा पाशमपास्य कूटरचनां भङ्क्त्वा बलाद्वागुरां
पर्यस्ताग्निशिखाकलापजटिलान्निःसृत्य दूरं वनात् ।
व्याधानां शरगोचरादतिजवेनोत्प्लुत्य गच्छन्मृगः
कूपान्तःपतितः करोति विगुणे किं वा विधौ पौरुषम् ॥ ३३ ॥

(1494) S. 5.43.4 (शिह्लणस्य) कामं वनेषु हरिणास्तृणेन जीवन्त्ययत्नसुलभेन ।
विदधति धनिषु न दैन्यं ते किल पशवो वयं सुधियः ॥ ३४ ॥

(1495) वसुमति वसुमति बन्धौ धनलवलोभेन ये निषीदन्ति ।
तांश्च तृणानिव दधती कलयसि वद गौरवं कस्य ॥ ३५ ॥

(1496) कपालेभ्यो बद्धः कथमखिलविश्वप्रभुरसाव्
अनार्यैरस्माभिः परमियमपूर्वैव रचना ।
यदिन्दोः पीयूषद्रवमयमयूखोत्करकिरः
कलङ्को रत्नं तु प्रतिफणमनर्घं विषभृताम् ॥ ३६ ॥
वित्तोकस्य ॥

1490 — c) K मार्ग. **1491** — b) K क क: ... ○ Vās. 10; Śp. 4001 (सुबन्धोः); Srb. p. 122.179. **1492** — c) K °सुखान्वयः. — d) K विमीदतु. **1493** — a) SP भित्वा (भंक्त्वा). — b) SP पर्यंताग्नि°. S °कलापजालज(S3 °कु°)टिलान्. S1, 2 निर्गम्य; S3P निर्गत्य. — c) P °जवेनाद्गत्य. — d) S1 विपिने; P विगुणै. ○ Śp. 940; Sbh. 655 (मुक्तापीडस्य); Ssm. 1242; Kvv. p. 13; St. 17.7; Bps. 250; Ssv. 291. **1494** ○ Śān. 1.15; Smk. 26.1; Śp. 261; Shv. A. 71b. 786, B. 10b. 82; Pad. p. 91.57 (बिह्लणशतकात्); Ssm. 1038 (बिह्लणस्य); Skb. 4.114; ŚB. 2.341; BIS. 1636 (637). **1496** — a) K first letter blotted; वधा: (बद्धः).

सर्वः प्राणविनाशसंशयकरीं प्राप्यापदं दुस्तराम् (1497)
प्रत्यासन्नभयो न वेत्ति विभवं स्वं जीवितं काङ्क्षति ।
उत्तीर्णस्तु ततो धनार्थमपरां भूयो विशत्यापदं
प्राणानां च धनस्य चायमधियामन्योन्यहेतोः पणः ॥ ३७ ॥

नो मेघायितमर्थवारिविरहक्लिष्टेऽर्थशस्ये मया 1498 S. 5.54.4
नोद्वृत्तप्रतिपक्षपर्वतकुले निर्घातवातायितम् ।
नो वा वामविलोचनामलमुखाम्भोजेषु भृङ्गायितं
मातुः केवलमेव यौवनवनच्छेदे कुठारायितम् ॥ ३८ ॥
भर्तृहरेः ॥

ये कारुण्यपरिग्रहादपणितस्वार्थाः परार्थान्प्रति (1499) S. 5.37.3 (श्रीहर्षस्य)
प्राणैरप्युपकुर्वते व्यसनिनस्ते साधवो दूरतः ।
विद्वेषानुगमादनर्जितकृपो रूक्षो जनो वर्तते
चक्षुः संहर बाष्पवेगमधुना कस्याग्रतो रुद्यते ॥ ३९ ॥
मातृगुप्तस्य ॥

नरेन्द्रैः श्रीचन्द्रप्रभृतिभिरतीतं सहृदयैर् (1500)
अतिक्रान्तं तैस्तैः कविभिरभिनन्दादिभिरपि ।
इदानीं वाक् तूष्णीं भव किमु मुधैव प्रलपसि ↑K. 102a
क्व पूजासंभारः क्व च तव गुणोल्लासरभसः ॥ ४० ॥
वाक्कूटस्य ॥

सुधासूतिः क्षीणो गणपतिरसावेकदशनः (1501)
पदभ्रष्टा देवी सरिदपि सुराणां भगवती ।
द्विजिह्वादन्येषां क्व ननु गुणिनामीश्वरजुषां
त्वया दृष्टो भोगः किमिह विफलं क्लिश्यसि मनः ॥ ४१ ॥

गच्छ त्रपे विरम धैर्य धियः किमत्र मिथ्या विडम्बयसि किं पुरुषाभिमान । (1502)
प्रध्वस्तसर्वगुणमर्जितदोषसैन्यं दैन्यं यदादिशति तद्वयमाचरामः ॥ ४२ ॥

1497 — [a]) K °करी. **1498** — [a]) K क्रिष्टोर्थ-; S क्लिष्टार्थि-. ○ (*d* from Bh. 154); Bh. 585 (from S.). **1499** — [a]) S °दगणितस्वार्थाः (S1 °र्थः) परार्थ. K om. परार्था°. — [c]) K अनार्जित-; S अनूर्जित-. S1 रूक्ष्यो. — [d]) S1 वंद्यते ॥. — [e]) S3 om. ○ Jsv. 259 (var.). **1502** ○ Sbh. 3068 (धर्मदत्तस्य).

1503 निरानन्दा दारा व्यसनविधुरो बान्धवजनो N. 36b l. 2
जनीभूतं मित्रं धनविरहदीनः परिजनः ।
असंतुष्टं चेतः कुलिशकठिनं जीवितमिदं
विधिर्वामारम्भस्तदपि च मनो वाञ्छति सुखम् ॥ ४३ ॥

(1504) दुर्वासो मलिनाङ्गयष्टिरबलो दृष्टो जनः स्वे गृहे
नीचात्कर्णकटु श्रुतं धनमदादारूढगर्वं वचः ।
अन्यो मन्दिरमागतः परिचयादप्राप्तकामो गतः
खिन्नाः स्मः स्वपरोपकारकरणक्लीबां वहन्तस्तनुम् ॥ ४४ ॥

1505 क्व पङ्कः क्वाम्भोजं क्वणदलिकुलालापमधुरं N. 40a l. 3
शिरो रौद्रं क्वाहेः स्फुरदुरुमयूखः क्व च मणिः ।
कलिः क्वायं पापः क्व च गुणनिधेर्जन्म भवतो
विधिः सत्यं सत्यं सदृशविनियोगेष्वकुशलः ॥ ४५ ॥

1506 नमस्यः प्रज्ञावान् परिकलितलोकत्रयगतिः
सुखी मूर्खः सोऽपि स्वगतमहिमाद्वैतहृदयः ।
अयं मा भूत्कश्चित्प्रतनुमतिकिर्मीरितमनः-
समाधानोन्मीलत्सदसदितिसंदेहविधुरः ॥ ४६ ॥
वल्लणस्य ॥

(1507) अस्माभिश्चतुरम्बुराशिरशनावच्छेदिनीं मेदिनीं
भ्राम्यद्भिर्न स कोऽपि निस्तुषगुणो दृष्टो विशिष्टो जनः ।
यस्याग्रे चिरसंचितानि हृदये दुःखानि सौख्यानि वा
संजल्प्य क्षणमेकमर्धमथवा निःश्वस्य विश्राम्यते ॥ ४७ ॥

1508 इतो दावज्वालः स्थलभुव इतो जालजटिला ↑ K 102b
S. 4.46.4 इतो व्याधो धावत्ययमनुपदं वक्रितधनुः ।

1503 N shifts this to penultimate position in the Vrajyā. — [d]) K मुखम् ॥. ○ Srh. 175.26; Jsv. 296.4. **1504** — [c]) K अथा with a correction mark, for अन्यो. **1505** This replaces 49.24 = 1661 in N. **1506** — [b]) K स्वेऽपि. — [e]) K वल्लण ॥. **1507** — [a]) K °रसना°. **1508** — [a]) S °ज्वाला. — [b]) S चक्रित-. — [d]) S॰ क्लैववशगः.

इतोऽप्यग्रे तिष्ठत्ययमजगरो विस्तृतमुखः
क्व यायात्किं कुर्यान्मृगशिशुरयं दैववशगः ॥ ४८ ॥

केनेयं श्रीर्व्यसनरुचिना शोण विश्राणिता ते (1509) S. 4.20.1
जाने जानुद्वयसजल एवाभिरामस्त्वमासीः ।
वेगभ्रश्यत्तटरुहवनो दुस्तरावर्तवीचिः
कस्येदानीं कलुषसलिलः कूलभेदी प्रियोऽसि ॥ ४९ ॥
शतानन्दस्य ॥

सिन्धोरर्णः स्थगितगगनाभोगपातालकुक्षः (1510)
पोतोपाया इह हि बहवो लङ्घनाय क्षमन्ते ।
आहो रिक्तः कथमपि भवेदेष दैवात्तदानीं
को नाम स्यादतटकुहरालोकनैर्यस्य कल्पः ॥ ५० ॥
केशटस्य ॥

दैवे समर्प्य चिरसंचितमोहभारं स्वस्थाः सुखं वसत किं परयाचनाभिः । 1511
मेरुं प्रदक्षिणयतोऽपि दिवाकरस्य ते तस्य सप्त तुरगा न कदाचिदष्टौ ॥ ५१ ॥

अर्थो न संभृतः कश्चिन्न विद्या काचिदर्जिता । (1512)
न तपः संचितं किंचिद्गतं च सकलं वयः ॥ ५२ ॥

आजन्मानुगतेऽप्यस्मिन्नाले विमुखमम्बुजम् । 1513
प्रायेण गुणपूर्णेषु रीतिर्लक्ष्मीवतामियम् ॥ ५३ ॥
सरोकस्य ॥

दृष्टा साथ कृपीटयोनिमहसा लेलिह्यमानाकृतिः 1514
पुष्पोन्मेषवती च किंशुकलता नीतावनीं वायुना ।
रम्भे नोपरि पद्मयोर्बिसलते नाग्रस्फुरत्पल्लवे
सौवर्णौ न घटौ न नूतनघनासन्नः शशी पार्वणः ॥ ५४ ॥
K. **शशीकर[स्य] ॥**

1509 — c) K °भ्रस्यत्. — d) S3 कूपभेदी. S1 श्रियोसि. **1511** ○ Śān. 3.20. — a) °दुःखभारं. — b) सुस्थाः BIS. 2982 (1256). **1512** BIS. 621 (3604) काव्यादर्श 2.161 Ujjvaladatta on Uṇādi. 4.88. **1513** — c) K प्राये न. — e) K ? सेरोकस्य ॥. **1514** N gives this on cover folio (in list of contents) in a later hand. — a) K कृपीत-. — c) N °विंषलते°. — e) N om.; followed by निर्वेदस्तादृशायां संस्क्रियमाणायां.

1515 S. 5.44.4 (अमरसिंहस्य) तोयं निर्मथितं घृता↑य मधुने निष्पीडितः प्रस्तरः ↑N. 36b
स्नानार्थं मृगतृष्णिकोर्मितरला भूमिः समालोकिता ।
दुग्धा सेयमचेतनेन जरती दुग्धस्यता गर्दभी
कष्टं यत्खलु दीर्घया धनतृषा नीचो जनः सेवितः ॥ ५५ ॥
जोयीकस्य ॥

1516 S. 1.70.2 P. 46a (शूलपाणेः) रत्नाकरस्तव पिता स्थितिरम्बुजेषु भ्राता सुधारसमयः पतिराद्यदेवः ।
केनापरेण कमले वद शिक्षितासि शारङ्गशृ↑ङ्गकुटिलानि विचेष्टितानि॥५६॥↑K.103a

1517 अर्थाभावे मृदुता काठिन्यं भवति चार्थबाहुल्ये ।
नैकत्रार्थमृदुत्वे प्रायः श्लोके च लोके च ॥ ५७ ॥

॥ इति निर्वेदव्रज्या ॥ ४२ ॥

॥ ततो वार्धक्यव्रज्या ॥ ४३ ॥

1518 अनङ्ग पलितं मूर्ध्नि पश्यैतद्विजयध्वजम् ।
इदानीं जितमस्माभिस्तवाकिञ्चित्कराः शराः ॥ १ ॥
धर्मकीर्तेः ॥

1519 अनुचितमिदमक्रमश्च पुंसां यदिह जरास्वपि मान्मथा विकाराः ।
यदपि च न कृतं नितम्बिनीनां स्तनपतनावधि जीवितं रतं वा ॥ २ ॥
विद्याकालिदासयोः ॥

1520 प्रायश्चित्तं न गृह्णीतः कान्तायाः पतितौ स्तनौ ।
अत एव तयोः स्पर्शे लोकोऽयं शिथिलादरः ॥ ३ ॥

1521 धिग्वृद्धतां विषलतामिव धिक्तथापि वामभ्रुवामुपरि सस्पृहतामतन्वीम् ।
कोऽत्रापराध्यति विधिश्च शठः कुठारयोग्यः कठोरहृदयः कुसुमायुधश्च ॥ ४ ॥

1515 — b) S पानार्थं. S3 समालोडिता. — c) S1 दुग्धाशयात्सूकरी ; S2.3 दुग्धाशया गर्दभी. — e) K जोयी ॥. **1516** — b) S भ्राता तुषारकिरणः. SP पतिरादि°. — c) K घत ; SP वत (वद). — d) S सारङ्ग°. P °लानित्र चेष्टि°. ○ Any. p. 13.107 ; Jsv. 185.4. **1517** — b) K यार्थ-. — c) K नैकत्राथ. **1519** — b) K मात्मथो. — d) K om रतं. ○ Bh. 128 ; Śp. 564 (शीलाभट्टारिकाभोजराजयोः) ; Kpk. 223 ; Kpd. p. 212 ; Srb. p. 205.7 ; Amd. 341 ; Shv. B 8a. 21 (? भोजस्य) ; Slp. 5.14 (भर्तृहरेः) ; BIS. 1103 (422). **1520** — a) K गृहीतंः. — c) K स्पर्शि. ○ SK. 5.81 ; Sbh. 2292 ; Srb. p. 264.252. **1521** — cd) K कुठारयोग्यः.

स्वस्ति सुखेभ्यः संप्रति सलिलाञ्जलिरेष मन्मथकथायाः । 1522 S. 5.52.1 (शतानन्दस्य)
ता अपि मामतिवयसं तरलदृशः शरलमीक्षन्ते ॥ ५ ॥

क्षणात्प्रबोधमायाति लङ्घ्यते तमसा पुनः । 1523
निर्वास्यतः प्रदीपस्य शिखेव जरतां मतिः ॥ ६ ॥

पलितेष्वपि दृष्टेषु पुंसः का नाम कामिता । 1524
भैषज्यमिव मन्यन्ते यदन्यमनसः स्त्रियः ॥ ७ ॥

एकगर्भोषिताः स्निग्धा मूर्ध्ना सत्कृत्य धारिताः । 1525 S. 5.51.1 (श्रीव्यास-पादानां)
केशा अपि विरज्यन्ते जरया किमुताङ्गनाः ॥ ८ ॥

गात्रैर्गिरा च विकलश्चटुमीश्वराणां कुर्वन्नयं प्रहसनस्य नटः कृतोऽस्मि । 1526 S. 5.42.2 (मुरारेः)
नो वेद्मि मां पलितवर्णकभाजमेतं नाट्येन केन नटयिष्यति दीर्घमायुः ॥ ९ ॥

अविविक्तावतिस्तब्धौ स्तनावाढ्याविवादृतौ । 1527
विविक्तावानतावेव दरिद्राविव गर्हितौ ॥ १० ॥

निर्दयस्य ॥

॥ इति वार्धक्यव्रज्या ॥ ४३ ॥

॥ ततः श्मशानव्रज्या ॥ ४४ ॥

चञ्चत्पक्षाभिघातग्लपितहुतभुजः प्रौढधाम्नश्चितायाः ↑ ↑ K. 103b 1528 S. 5.73.5
क्रोडादाकृष्टमूर्तेरहमहमिकया चण्डचञ्चुग्रहेण ।
सद्यस्तप्तं शवस्य ज्वलदिव पिशितं भूरि जग्ध्वार्धदग्धं
पश्यान्तःप्लुष्यमाणः प्रविशति सलिलं सत्वरं गृध्रसंघः ॥ १ ॥

N. पाणिनेः ॥

1522 — a) K संतति॰ — b) S1 ॰कथायै॰ — c) S1 तद्यदि॰ — d) S1.3 सरल॰. NK ॰मीक्ष्यन्ते ॥. ○ Sbh. 3395; ŚB. 4.450. **1523** — a) K क्षणी प्रबोध॰. **1524** — a) N दृष्टेषु॰ — c) K भैसक्ष॰. ○ BIS. 3999 (1742); Hit. ed. Schl. 1.104, ed. Johns. 117, ed. Rodr. p. 82. **1525** — d) S जरसा॰. **1526** — a) S1.2 कुर्वन्नहं॰ — b) S कृतोऽस्मि॰ — c) S न त्वां पुनः॰ S भाजमेतन्॰ ○ Anr. 3.1; Bh. 484. **1527** — c) K निर्दमस्य ॥. Vrajyā **44** : The N order in this Vrajyā is 1540, 1528, 1536, 1530–34. **1528** — a) S ॰घातज्वलितहुतवह॰. S1 ॰धर्म-(॰धाम्न॰). — b) S व्याकृष्ट॰. K दंडचञ्चु॰. — d) K शलिलं. S गृध्रवृद्धः ॥. — e) K om. because of next. ○ Smk. 94.6.

1515 S. 5.44.4 (अमरसिंहस्य) तोयं निर्मथितं घृताय मधुने निष्पीडितः प्रस्तरः ↑ N. 36b
स्नानार्थं मृगतृष्णिकोर्मितरला भूमिः समालोकिता ।
दुग्धा सेयमचेतनेन जरती दुग्धस्यता गर्दभी
कष्टं यत्खलु दीर्घया धनतृषा नीचो जनः सेवितः ॥ ५५ ॥
जोयीकस्य ॥

1516 S. 1.70.2 P. 46a (शूलपाणेः) रत्नाकरस्तव पिता स्थितिरम्बुजेषु भ्राता सुधारसमयः पतिराद्यदेवः ।
केनापरेण कमले वद शिक्षितासि शारङ्गशृङ्गकुटिलानि विचेष्टितानि॥५६॥ ↑K.103a

1517 अर्थाभावे मृदुता काठिन्यं भवति चार्थबाहुल्ये ।
नैकत्रार्थमृदुत्वे प्रायः श्लोके च लोके च ॥ ५७ ॥

॥ इति निर्वेदव्रज्या ॥ ४२ ॥

॥ ततो वार्धक्यव्रज्या ॥ ४३ ॥

1518 अनङ्ग पलितं मूर्ध्नि पश्यैतद्विजयध्वजम् ।
इदानीं जितमस्माभिस्तवाकिञ्चित्कराः शराः ॥ १ ॥
धर्मकीर्तेः ॥

1519 अनुचितमिदमक्रमश्च पुंसां यदिह जरास्वपि मान्मथा विकाराः ।
यदपि च न कृतं नितम्बिनीनां स्तनपतनावधि जीवितं रतं वा ॥ २ ॥
विद्याकालिदासयोः ॥

1520 प्रायश्चित्तं न गृह्णीतः कान्तायाः पतितौ स्तनौ ।
अत एव तयोः स्पर्शे लोकोऽयं शिथिलादरः ॥ ३ ॥

1521 धिग्वृद्धतां विषलतामिव धिक्तथापि वामभ्रुवामुपरि सस्पृहतामतन्वीम् ।
कोऽत्रापराध्यति विधिश्च शठः कुठारयोग्यः कठोरहृदयः कुसुमायुधश्च ॥ ४ ॥

1515 — b) S पानार्थं. S3 समालोडिता. — c) S1 दुग्धाशयाल्पकरी ; S2.3 दुग्धाशया गर्दभी. — e) K जोयी ॥. **1516** — b) S भ्राता तुषारकिरणः. SP पतिरादि°. — c) K घत ; SP वत (वद). — d) S सारङ्ग°. P °लानिव चेष्टि°. ○ Any. p. 13.107 ; Jsv. 185.4. **1517** — b) K यार्थ-. — c) K नैकत्राथ. **1519** — b) K मात्मथो. — d) K om रतं. ○ Bh. 128 ; Śp. 564 (शीलाभट्टारिकाभोजराजयोः); Kpk. 223 ; Kpd. p. 212 ; Srb. p. 205.7 ; Amd. 341 ; Shv. B Sa. 21 (? भोजस्य); Slp. 5.14 (भर्तृहरेः); BIS. 1103 (422). **1520** — a) K गृहीतंः. — c) K स्पर्शि. ○ SK. 5.81 ; Sbh. 2292 ; Srb. p. 264.252. **1521** — cd) K कुठारयोग्यः.

स्वस्ति सुखेभ्यः संप्रति सलिलाञ्जलिरेष मन्मथकथायाः । 1522
ता अपि मामतिवयसं तरलदृशः शरलमीक्षन्ते ॥ ५ ॥ S. 5.52.1 (शतानन्दस्य)

क्षणात्प्रबोधमायाति लङ्घ्यते तमसा पुनः । 1523
निर्वास्यतः प्रदीपस्य शिखेव जरतां मतिः ॥ ६ ॥

पलितेष्वपि दृष्टेषु पुंसः का नाम कामिता । 1524
भैषज्यमिव मन्यन्ते यदन्यमनसः स्त्रियः ॥ ७ ॥

एकगर्भोषिताः स्निग्धा मूर्ध्ना सत्कृत्य धारिताः । 1525
केशा अपि विरज्यन्ते जरया किमुताङ्गनाः ॥ ८ ॥ S. 5.51.1 (श्रीव्यासपादानां)

गात्रैर्गिरा च विकलश्चटुमीश्वराणां कुर्वन्नयं प्रहसनस्य नटः कृतोऽस्मि । 1526
नो वेद्मि मां पलितवर्णकभाजमेतं नाट्येन केन नटयिष्यति दीर्घमायुः ॥ ९ ॥ S. 5.42.2 (मुरारेः)

अविविक्तावतिस्तब्धौ स्तनावाढ्याविवादृतौ । 1527
विविक्तावानतावेव दरिद्राविव गर्हितौ ॥ १० ॥
निर्दयस्य ॥

॥ इति वार्धक्यव्रज्या ॥ ४३ ॥

॥ ततः श्मशानव्रज्या ॥ ४४ ॥

चञ्चत्पक्षाभिघातग्लपितहुतभुजः प्रौढधाम्नश्चितायाः ↑ ↑ K. 103b 1528
क्रोडादाकृष्टमूर्तेरहमहमिकया चण्डचञ्चुग्रहेण । S. 5.73.5
सद्यस्तप्तं शवस्य ज्वलदिव पिशितं भूरि जग्ध्वार्धदग्धं
पश्यान्तःप्लुष्यमाणः प्रविशति सलिलं सत्वरं गृध्रसंघः ॥ १ ॥
N. पाणिनेः ॥

1522 — a) K संतति· — b) S1 °कथायै· — c) S1 तद्यदि· — d) S1.3 सरल°. NK °मीक्ष्यन्ते ॥· ○ Sbh. 3395; ŚB. 4.450. **1523** — a) K क्षणी प्रबोध°. **1524** — a) N दृष्टेपु· — c) K भेसक्ष-· ○ BIS. 3999 (1742); Hit. ed. Schl. 1.104, ed. Johns. 117, ed. Rodr. p. 82. **1525** — d) S जरसा· **1526** — a) S1.2 कुर्वन्नहं· — b) S कृतोऽस्मि· — c) S न त्वां पुनः· S भाजमेतन्· ○ Anr. 3.1; Bh. 484. **1527** — e) K निर्दमस्य ॥· Vrajyā **44** : The N order in this Vrajyā is 1540, 1528, 1536, 1530–34. **1528** — a) S °घातज्वलितहुतवह°. S1 °धर्म-(°धाम्न°). — b) S व्याकृष्ट°. K दंडचञ्चु-· — d) K शलिलं· S गृध्रवृद्धः ॥· — e) K om. because of next. ○ Smk. 94.6.

(1529) S. 5.73.4 उद्बद्धेभ्यः सुदूरं घनरजनितमःपूरितेषु द्रुमेषु
प्रोद्ग्रीवं पश्य पादद्वितयधृतभुवः श्रेणयः फेरवाणाम् ।
उल्कालोकैः स्फुरद्भिर्निजवदनगुहोत्सर्पिभिर्वीक्षितेभ्यश्
च्योतत्सान्द्रं वसाम्भः क्वथितशववपुर्मण्डलेभ्यः पिबन्ति ॥ २ ॥
पाणिनेः ॥

1530 उत्कृत्योत्कृत्य कृत्तिं प्रथममथ पृथूच्छोफभूयांसि मांसान्य्
अङ्गस्फिक्पृष्ठपिण्डाद्यवयवसुलभान्यग्रपूतीनि जग्ध्वा ।
आत्तस्नाय्वन्त्रनेत्रः प्रकटितदशनः प्रेतरङ्कः करङ्काद्
अङ्कस्थादस्थिसंस्थस्थपुटगतमपि क्रव्यमव्यग्रमत्ति ॥ ३ ॥

1531 कर्णाभ्यर्णविदीर्णसृक्कविकटव्यादानदीप्ताग्निभिर्
दंष्ट्राकोटिविसंकटैरित इतो धावद्भिराकीर्यते ।
विद्युत्पुञ्जनिकाशकेशनयनभ्रूश्मश्रुजालैर्नभो
लक्ष्यालक्ष्यविशुष्कदीर्घवपुषामुल्कामुखानां मुखैः ॥ ४ ॥

1532 अन्त्रैः कल्पितमङ्गलप्रतिसराः स्त्रीहस्तरक्तोत्पल-
व्यक्तोत्तंसभृतः पिनह्य सहसा हृत्पुण्डरीकस्रजः ।
एताः शोणितपङ्ककुङ्कुमजुषः संभूय कान्तैः पिबन्त्य्
अस्थिस्नेहसुराः कपालचषकैः प्रीताः पिशाचाङ्गनाः ॥ ५ ॥

1533 एतत्पूतनचक्रमक्रमकृतश्वासार्धमुक्तैर्वृकान्
उत्पुष्णत्परितो नृमांसविघसैराददरं क्रन्दतः ।
खर्जूरद्रुमदघ्नजङ्घमसितत्वङ्नद्धविष्वक्तत-
स्नायुग्रन्थिघनास्थिपञ्जरजरत्कङ्कालमालोक्यते ॥ ६ ॥

1529 — [a]) S1 उद्बुद्धेभ्यः. S घनजनित-. — [b]) S पादद्वयनमित-. — [c]) S °वदनदरी-. — [d]) K वशांभः. S2 रसांभः; K कथित-; S1 कुथित-. **1530** — [a]) K पृथूच्छोभ-, — [b]) K °पिंडान्यवयव-. ○ Māl: 5.16; Smk. 94.1 (भवभूतेः); Śp. 4075 (भवभूतेः); Daś. ad 4.73 (मालतीमाधवे); Pmt. 178, Ssm. 999 (भवभूतेः); Kvv. p. 31; KHA. 115; Kpk. 43; Kpd. p. 83; Aś. p. 74 (ad 20.24); Amd. 128; Sd. ad 3.241, 7.16; Nami ad Kāv. 7.33; Srb. p. 366.7. **1531** ○ Māl. 5.13. **1532** — [b]) K महसा. — [d]) K °चांगुणाः॥. ○ Māl. 5.18; Smk. 94.4 (भवभूतेः); Śp. 4076; KHV. 189; Skb. 1.151; 5.501; ŚB. 2.228; Ak. p. 416. **1533** — [c]) NK °विद्वक्त°. ○ Māl. 5.14; Nami ad Kāv. 7.30.

गुञ्जत्कुञ्जकुटीरकौशिकघटाघूत्कारसंवल्गित- 1534
क्रन्दत्फेरवचण्डहात्कृतिभृतिप्राग्भारभीमैस्तटैः ।
अन्तःशीर्णकरङ्ककर्परतरत्संरोधिकूलंकष- ↑ K. 104a
स्रोतोनिर्गमघोरघर्घररवा पारेश्मशानं सरित् ॥ ७ ॥
भवभूतेरमी ॥

अत्रास्थः पिशितं शवस्य कठिनैरुत्कृत्य कृत्स्नं नखै[र्] (1535)
नग्नस्नायुकरालघोरकुहरैर्मस्तिष्कदिग्धाङ्गुलिः ।
संदश्यौष्ठपुटेन भुग्नवदनः प्रेतश्चिताग्निद्रुतं
सूत्कारैर्नलकास्थिकोटरगतं मज्जानमाकर्षति ॥ ८ ॥
जयादित्यस्य ॥

चञ्चच्चञ्चूद्धृतार्धच्युतपिशितलवग्राससंवृद्धगर्धै[र्] 1536
गृध्रैरारब्धपक्षद्वितयविधुतिभिर्बद्धसान्द्रान्धकारे ।
वक्त्रोद्वान्ताः पतन्त्यश्छिमितिशिखिशिखाश्रेणयोऽस्मिन् शिवानाम् ↑ N. 37a
अस्रस्रोतस्यजस्रस्रुतबहलवसा वासविस्रे स्वनन्ति ॥ ९ ॥
श्रीहर्षदेवस्य ॥

विदूरादभ्यस्तैर्वियति बहुशो मण्डलशतैर् (1537)
उदञ्चत्पुच्छाग्रस्तिमितविततैः पक्षतिपुटैः ।
पतन्त्येते गृध्राः शवपिशितलोलाननगुहा-
गलल्लालाक्लेदस्नपितनिजचञ्चूभयपुटाः ॥ १० ॥

पिबत्येकोऽन्यस्माद्घनरुधिरमाच्छिद्य चषकं (1538)
ललज्जिह्वो वक्त्राद्गलितमपरो लेढि पिबतः ।
ततः स्त्यानाः कश्चिद्भुवि निपतिताः शोणितकणाः
क्षणादुच्चग्रीवो रसयति लसद्दीर्घरसनः ॥ ११ ॥

1534 — [d]) K श्रोतो-. — [e]) K भवभूते ॥. ○ Māl. 5.19. **1536** — [d]) K अग्रश्रोत° K °श्रुत°. K °वसो. K °विश्रे. — [e]) K om. °देव°. ○ Nāgānanda 4.18. **1537** — [b]) K °त्पुंच्छाग्रे. — [d]) K °ल्लोलाक्रेद-. ○ Caṇ. 4.7 (p. 66). — [d]) °क्लेदस्थगित-. **1538** — [a]) K वशावं (चषकं). — [c]) K शोशित-. — [d]) K क्षणादर्च्च-. ○ Caṇ. 4.17 (p. 72).

(1539) चिताग्नेराकृष्टं नलकशिख[र]प्रोतमसकृत्
स्फुरद्भिर्निर्वाप्य प्रबलपवनैः स्फूत्कृतशतैः ।
शिरो नारं प्रेतः कवलयति तृष्णावशवलत्-
करालास्यः प्लुष्यद्वदनकुहरस्तूद्गिरति च ॥ १२ ॥

[अमी] श्रीक्षेमीश्वरस्य ॥

1540 अन्यादानाकुलान्तःकरणवशविपद्बाधितप्रेतरङ्कं N. 36b l. 10
ग्रासभ्रश्यत्करालश्लथपिशितशवाग्रग्रहे मुक्तनादम् ।
सर्वैः क्रामद्भिरुल्काननकवलरसव्यात्तवक्त्रप्रभाभिर्
व्यक्तैस्तैः संवलद्भिः क्षणमपरमिव व्योम्नि वृत्तं श्मशानम्॥१३॥

वल्लणस्य ॥

(1541) नेत्राकुञ्चनसारण[क्रम]कृतप्रव्यक्तनक्तंदिनो
दिक्चक्रान्तविसर्पिसल्लरिसटाभारावरुद्धाम्बरः ।
हस्तन्यस्तकपा↑लकन्दरदरीमुक्ताभ्रधाराः पिबन्न् ↑ K. 104b
उन्मुक्तध्वनिभिन्नकर्णकुहरः क्रव्यादयं नृत्यति ॥ १४ ॥

॥ इति श्मशानव्रज्या ॥ ४४ ॥

॥ ततो वीरव्रज्या ॥ ४५ ॥

1542 श्रुत्वा दाशरथी सुवेलकटके सानन्दमर्धे धनुष्-
टङ्कारैः परिपूरयन्ति ककुभः प्रोञ्छन्ति कौक्षेयकान् ।
अभ्यस्यन्ति तथैव चित्रफलके लङ्कापतेस्तत्पुनर्
वैदेहीकुचपत्रवल्लिवलनावैदग्ध्यमर्धे कराः ॥ १ ॥

1543 संतुष्टे तिसृणां पुरामपि रिपौ कण्डूलदोर्मण्डल-
क्रीडाकृत्तपुनःप्ररूढशिरसो वीरस्य लिप्सोर्वरम् ॥
याच्ञादैन्यपराञ्चि यस्य कलहायन्ते मिथस्त्वं वृणु
त्वं वृण्वित्यभितो मुखानि स दशग्रीवः कथं कथ्यते ॥ २ ॥

1539 ○ Caṇ. 4.19 (p. 73). **1540** — [a]) K om. °प्रेत-. — [c]) K °रुल्लालन-. — [d]) N श्मशानः ॥. **1542** — [ab]) K धनूफूत्कारैः. ○ Anr. 6.17; Han. 9.1; Amd. 232. **1543** ○ Anr. 3.41. — [a]) °दोर्मण्डली-. — [d]) कथं वर्ण्यताम्; Smk. 92.9 (श्रीमुरारेः); Śp. 3992 (मुरारेः); Srb. p. 361.38.

एको भवान्मम समं दश वा नमन्ति ज्याघोषपूरितवियन्ति शरासनानि । 1544
तल्लोकपालसहितः सह लक्ष्मणेन चापं गृहाण सदृशं क्षणमस्तु युद्धम् ॥ ३ ॥

रे वृद्धगृध्र किमकाण्डमिह प्रवीर दावानले शलभतां लभसे प्रमत्त । 1545
कल्पावसानपवनोल्लसितस्य सिन्धोरम्भो रुणद्धि किमु सैकतसेतुबन्धः ॥ ४ ॥
एतौ संघश्रियः ॥

आस्कन्धावधि कण्ठकाण्डविपिने द्राक्चन्द्रहासासिना 1546
छेत्तुं प्रक्रमिते मयैव तरसा त्र्यक्षच्छिरासंततौ ।
अस्मेरं गलिताश्रुगद्गदपदं भिन्नभ्रुवा यद्यभूद्
वक्त्रेष्वेकमपि स्वयं स भगवांस्तन्मे प्रमाणं शिवः ॥ ५ ॥

देवो यद्यपि ते गुरुः स भगवानर्धेन्दुचूडामणिः 1547
क्षोणीमण्डलमेकविंशतिमिदं वारान् जितं यद्यपि ।
द्रष्टव्योऽस्यमुमेव भार्गवबटो कण्ठे कुठारं वहन्
पौलस्त्यस्य पुरः प्रणामरचितप्रत्यग्रसेवाञ्जलिः ॥ ६ ॥

रुद्रादेस्तुलनं स्वकण्ठविपिनच्छेदो हरेर्वासनं (1548) S. 5.21.3 (कस्यचित्)
कारावेश्मनि पुष्पकस्य च जयो यस्येदृशः केलयः ।
सोऽहं दुर्जयबाहुदण्डसचिवो लङ्केश्वरस्तस्य मे
का श्लाघा घुणजर्जरेण धनुषा कृष्टेन भग्नेन वा ॥ ७ ॥

वीरप्रसूर्जयति भार्गवरे↑णुकैव यत्त्वां ↑ त्रिलोकतिलकं सुतमभ्यसूत । ↑K. 105a ↑N. 37b 1549
शक्रेभकुम्भतटखण्डनचण्डधामा येनैष मे न गणितो युधि चन्द्रहासः ॥ ८ ॥

रामे रुद्रशरासनं तुलयति स्मित्वा स्थितं पार्थिवैः 1550 S. 5.19.1
सिञ्जासज्जनतत्परेऽवहसितं दत्वा मिथस्तालिकाः ।
आरोप्य प्रचलाङ्गुलीकिशलये म्लानं गुणास्फालने
स्फाराकर्षणभग्नपर्वणि पुनः सिंहासने मूर्च्छितम् ॥ ९ ॥

1545 — [c]) K om. एतौ. K °श्रीयः ॥. **1546** ○ Bāl. 2.31; Han. 8.52. **1547** — [c]) K °स्य स्वमेव. K कन्धे (कण्ठे). — [d]) K °रचितं. ○ Bāl. 2.21. **1548** — [a]) S3 °च्छेदी. — [b]) S3 पुष्करस्य च जयो. K यस्य दृशाः; S2 यस्येदृशाः. — [c]) S1 दुर्दम-; S3 दुर्गम- (दुर्जय-). — [d]) K का श्राघा. S3 गुण- (घुण-). ○ Bāl. 1.51; Vkj. 1.21 (*ab* only). **1549** ○ Bāl. 2.29. **1550** — [b]) S3 °सज्जन°. K °तत्परेणऽव-; S °तत्परे च. S2, 3 °स्तालिकाम्. — [c]) K om. °स्फालने. ○ Bāl. 3.75; Han. (Mdhs.) 1.31.

1551 पृथ्वि स्थिरा भव भुजंगम धारयैनां त्वं कूर्मराज तदिदं द्वितयं दधीथाः ।
दिक्कुञ्जराः कुरुत तत्रितये दिधीर्षां रामः करोतु हरकार्मुकमाततज्यम् ॥ १० ॥
राजशेखरस्यामी ॥

1552 लाङ्गूलेन गभस्तिमान् वलयितः प्रोतः शशी मौलिना
जीमूता विधुताः शटाभिरुडवो दंष्ट्राभिरासादिताः ।
उत्तीर्णोऽम्बुनिधिर्दृशैव विपदैस्तेनाट्टहासोर्मिभिर्
लङ्केशस्य च लङ्घितो दिशि दिशि क्रूरः प्रतापानलः ॥ ११ ॥
अभिनन्दस्य ॥

1553 यो यः कृत्तो दशमुखभुजस्तस्य तस्यैव वीर्यं
लब्ध्वा दृप्यन्त्यधिकमधिकं बाहवः शिष्यमाणाः ।
यद्यच्छिन्नं दशमुखशिरस्तस्य तस्यैव कान्तौ
संक्रामन्त्यामतिशयवती शेषवक्त्रेषु लक्ष्मीः ॥ १२ ॥
मुरारेः ॥

1554 भग्नं देव समस्तवानरभटैर्नष्टं च यूथाधिपैः
किं धैर्येण पुरो विलोकय दशग्रीवोऽयमारादभूत् ।
इत्थं जल्पति संभ्रमोल्बणमुखे सुग्रीवराजे मुहुस्
तेनाकेकरमीक्षितं दश शनैर्बाणानृजूकुर्वता ॥ १३ ॥

(1555) भ्रमणजवसमीरैः शेरते शालषण्डा मम नखकुलिशाग्रैर्ग्रावगर्भाः स्फुटन्ति ।
अजगरमपि चाहं मुष्टिनिष्पिष्टवक्त्रं निजभुजतरुमूलस्यालवालं करोमि ॥ १४ ॥

(1556) कृष्टा येन शिरोरुहेषु रुदती पाञ्चालराजात्मजा
येनास्याः परिधानमप्यपहृतं राज्ञां गुरूणां पुरः ।
यस्योरःस्थलशोणितासवमहं पातुं प्रतिज्ञातवान् ↑ K. 1056
सोऽयं मद्भुजपञ्जरे निपतितः संरक्ष्यतां कौर[वा]ः ॥ १५ ॥

1551 — [d]) K हुव-(हर-). ○ Bāl. 1.48; Sbh. 2282 (बालरामायणे); Han. 1.21; Sd. ad 10.62; Vyk. ad 2.13, 2.28; As. ad 35; KHV. 344. **1552** — [b]) K °रुदवो. — [e]) K अभितन्द ॥. ○ RA. 15.64; Auc. ad 20 (गौडकुम्भकारस्य); Han. (Mdhs.) 5.32. **1553** — [e]) K मुरारेः ॥. ○ Anr. 6.76, *cdab*. — [c]) यद्यत्कृत्तं. **1556** — [a]) K °राजालजा. — [d]) K कौरः ॥. ○ Veṇ. 3.47; Skh. 5,516; ŚB. 2.478, 3.60, 3.217; Nāṭ. ad 35 (Veṇ. 3), 39.

कपोले जानक्याः करिकलभदन्तद्युतिमुषि 1557
स्मरस्मेरं गण्डोड्डमरपुलकं वक्त्रकमलम् ।
मुहुः पश्यन् श्रुत्वा रजनिचरसेनाकलकलं
जटाजूटग्रन्थिं द्रढयति रघूणां परिवृढः ॥ १६ ॥

हरिरलसविलोचनः सगर्वं बलमवलोक्य पुनर्जगाम निद्राम् । 1558
अधिगतपतिविक्रमास्तभीतिर्न तु दयितापि विलोकयांचकार ॥ १७ ॥
मेठस्य ॥

भूयः काञ्चनकेनिपातनिकरप्रोत्क्षिप्तदूरोद्गतैर् (1559)
यत्संख्येषु चकार शीकरकणैरेव द्विषां दुर्दिनम् ।
किं चाकाण्डकृतोद्यमस्त्रिपथगासंचारिनौकागणो
गीर्वाणेन्द्रफणीन्द्रयोरपि ददौ शङ्कां विशङ्कोऽपि यः ॥ १८ ॥
नरसिंहस्य ॥

मैनाकः किमयं रुणद्धि गगने मन्मार्गमव्याहतं (1560)
शक्तिस्तस्य कुतः स वज्रपतनाद्भीतो महेन्द्रादपि ।
तार्क्ष्यः सोऽपि समं निजेन विभुना जानाति मां रावणं
विज्ञातं स जटायुरेष जरसा क्लिष्टो वधं वाञ्छति ॥ १९ ॥

पुत्रस्त्वं त्रिपुरद्रुहः पुनरहं शिष्यः किमेतावता (1561)
तुल्यः सोऽपि कृतस्तवायमधिकः कोदण्डदीक्षाविधिः ।
तत्राधारनिबन्धनो यदि भवेदाधेयधर्मोदयस्
तद्भोः स्कन्द गृहाण कार्मुकमिदं निर्णीयतामन्तरम् ॥ २० ॥

1557 — [c]) K om. °चर°. — [d]) K परिदृढः ॥. ○ Han. 1.19; Smk. 92.3; (महानाटकात्); Śp. 3990 (महानाटकस्य); Srb. p. 360.31; Kav. p. 97; Daś. ad 2.12; Srh. 182.2 (महानाटके); KHA. 681; KHV. 237; Skb. 5.369; ŚB. 3.18, 3.223, 3.250, 4.820; Sd. ad 7.31. Generally — [c]) शृण्वन् (श्रुत्वा). **1558** — [b]) K वनम् (बलम्). ○ Śp. 904; Srb. p. 230.25. **1559** — [c]) K °संचारिणौ कागणौ. — [e]) K नरसिंहः ॥. **1560** — [b]) K कृतः. — [c]) K तार्क्षः. — [d]) K क्लिष्टो. ○ Han. 4.9; Daś. ad 4.20; KHA. 123; Skb. 3.120; ŚB. 2.313, 2.455, 3.39, 4.572; Amd. 684.

1562 द्राङ्निष्पेषविशीर्णवज्रशकलप्रत्युप्तरूढव्रण-
ग्रन्थ्युद्भासिनि भङ्गमोघमघवन्मातङ्गदन्तोद्यमे ।
भर्तुर्नन्दनदेवताविरचितस्रग्दाम्नि भूमेः सुता
वीरश्रीरिव तस्य वक्षसि जगद्वीरस्य विश्राम्यतु ॥ २१ ॥
चेः ॥

॥ इति वीरव्रज्या ॥ ४५ ॥

॥ ततः प्रशस्तिव्रज्या ॥ ४६ ॥

1563 यद्वर्ग्याभिर्जगाहे पृथुशकुलकुलास्फालनत्रासहास-
व्यस्तोरुस्तम्भिकाभिर्दिशि दिशि सरितां दिग्जयप्रक्रमेषु ।
अम्भो गम्भीरनाभीकुहरकवलनोन्मुक्त↑पर्यस्तलोलत्- ↑K. 106a
कल्लोलाबद्धमुग्धध्वनिचकितकणत्कुक्कुभं कामिनीभिः ॥ १ ॥

1564 मज्जत्यामज्जमज्जन्मणिमसृणफणाचक्रवाले फणीन्द्रे
यत्सेनोद्दामहेलाभरचलितमहाशैलकीलां बभार ।
कृच्छ्रात्पातालमूलाविलबहुलनिरालम्बजम्बालनिष्ठः
पृष्ठाष्ठीलप्रतिष्ठामवनिमवनमत्कर्परः कूर्मराजः ॥ २ ॥

1565 S. 3.35.1 (बाणस्य) यस्योद्योगे बलानां सकृदपि चलतामुज्जिहानै रजोभिर्
जम्बालिन्यम्बरस्य स्रवदमरसरित्तोयपूरेण मार्गे ।
निर्मज्जच्चक्रशल्याकुलतरणिकरोत्ताडिताश्वीयदत्त-
द्वित्रावस्कन्दमन्दः कथमपि चलति स्यन्दनो भानवीयः ॥ ३ ॥
भवभूतेरमी ॥

(1566) देवे दिशां विजयकौतुकसुप्रयाते निर्यन्त्रणप्रसरसैन्यभरेण यत्र ।
प्रत्यूप्यमानमणिकीलकगाढबन्धप्राणः * * फणपतिर्वसुधां दधाति ॥ ४ ॥
मुरारेः ॥

1562 — [d]) K om. तस्य व°. ○ Mahāvīracaritam 1.34. **1563** ○ Kav. p. 68; KHV. 424. **1564** ○ KHV. 445. **1565** — [a]) S बलानां दिशि दिशि वलतां. — [b]) K श्रवद्. S अमरधुनीवारि-. — [c]) S संसीदच्चक्र°. S °करोत्पीडिता°. — [d]) K °स्कंदमंथ. **1566** — [a]) K °मुण्णीयात्र. — [d]) K ददाति.

गुञ्जत्कुञ्जकुटीरकुञ्जरघटा↑विस्तीर्णकर्णज्वराः ↑ N. 384 1567 S. 3.34.3 (जयदेवस्य)
प्राक्प्रत्यग्धरणीध्रकन्दरदरीपारीन्द्रनिद्राद्रुहः ।
लङ्काङ्कत्रिककुत्प्रतिध्वनिघनाः पर्यन्तयात्राजये
यस्य प्रेमुरमन्ददुन्दुभिरवैराशारुधो घोषणाः ॥ ५ ॥

त्वं सर्वदा नृपतिचन्द्र जयश्रियोऽर्थी स्वप्नेऽपि न प्रणयिनी भवतोऽहमासम् । (1568)
इत्थं श्रिया कुपितयेव रिपून्व्रजन्त्या संजघ्निरे समरकेलिसुखानि यस्य ॥ ६ ॥

ते पीयूषमयूखशेखरशिरःसंदानमन्दाकिनी- 1569
कल्लोलप्रतिमल्लकीर्तिलहरीलावण्यलिप्ताम्बराः ।
सर्वक्षत्रभुजोष्मशातनकलादुःशीलदोःशालिनो
वंशे तस्य बभूवुरद्भुतगुणा धाराधरित्रीभुजः ॥ ७ ॥

यन्निस्त्रिंशहतोद्गतैरिरिशिरश्चक्रैर्बभूव क्षणं 1570 S. 3.38.5 (मुरारेः)
लोके चान्द्रमसे विधुन्तुदघटावस्कन्दकोलाहलः ।
किं चामीभिरपि स्फुरन्मणितया चण्डांशुकोटिभ्रमं
बिभ्राणैरुदपादि राहुभुवने भूयान्सुभिक्षोत्सवः ॥ ८ ॥↑ K. 1065

तेनेदं सुरमन्दिरं घटयता टङ्कावलीनिर्दलत्- 1571
पाषाणप्रकरः कृतोऽयमखिलः क्षीणो गिरीणां गणः ।
अर्थिभ्यो वसु वर्षता पुनरसौ संरूढरत्नाङ्कुर-
श्रेणिस्मेरशिरःसहस्रशिखरः संवर्धितो रोहणः ॥ ९ ॥

सुराणां पातासौ स पुनरतिपुण्यैकहृदयो 1572
ग्रहस्तस्यास्थाने गुरुरुचितमार्गे स निरतः ।
करस्तस्यात्यर्थं वहति शतकोटिप्रणयितां
स सर्वस्वं दाता तृणमिव सुरेशं विजयते ॥ १० ॥

1567 — [a]) K om. °कुटीर°. S गुञ्जत्क्रौंचनिकुंज-. — [b]) S3 °धरणीन्द्र-. S °कंदर-जरत्. — [d]) S °मंदमंदररवै(S1. 2 वरै)र्. ○ ŚB. 3.213. **1568** — [c]) K इत्थं भिया. **1569** — [a]) K पीयूषमयूष°. — [b]) K °लहली°. **1570** — [c]) S स्फुरन्मुखतया शीतांशु-. — [d]) K °रुदयाद्रि°. K °राजभुवने; S1 राहुभवने; S2 बाहुभवने. ○ SG. 50*a*. **1571** — [c]) K सर्वेभ्यो वसु. — [d]) K श्रेणीस्मेर-. **1572** ○ Vāsavadattā 16 (p. 123); Sbh. 2631 (सुबन्धोः) Srb. p. 106.158. Ak. p. 305 (वासवदत्तायाम्).

1573 जीवाकृष्टिं स चक्रे मृधभुवि धनुषः शत्रुरासीद्गतासुर्
लक्षाप्तिर्मार्गणानामभवदरिबले तद्यशस्तेन लब्धम् ।
मुक्ता तेन क्षमेति त्वरितमरिगणैरुत्तमाङ्गैः प्रतीष्टा
पञ्चत्वं द्वेषिसैन्ये स्थितमवनिपतिर्नापि संख्यान्तरं सः ॥ ११ ॥

1574 येषां कल्पमहीरुहां मरकतव्याजेन तैरर्थिभिर्
व्यक्रीयन्त शलाटवोऽपि मणयस्ते पद्मरागादयः ।
तेषु प्रौढफलोपमर्दविनमच्छाखामुखारोहिभिस्
त्यागाद्वैतमहर्निशं सुकृतिनो यस्यामरैर्गीयते ॥ १२ ॥

1575 यो मौर्वीकिणकैतवेन सकलक्ष्मापाललक्ष्मीबलात्-
कारोपग्रहवाच्यतामलिनितौ बिभ्रद्भुजौ भूपतिः ।
लोकान् वाचयति स्म विक्रममयीमाख्यायिकामात्मनः
क्वापि क्वाप्यनुगच्छदर्जुनकथासंभारलम्भावतीम् ॥ १३ ॥
मुरारेरेतौ ॥

1576 क्रुध्यद्गन्धकरीन्द्रदन्तमुषलप्रेङ्खोलदीप्तानल-
ज्वालापातितकुम्भमौक्तिकफलव्युत्पन्नलाजाञ्जलौ ।
हस्तेनासिमयूखदर्भलतिकाबद्धेन युद्धोत्सवे
राज्ञा येन सलीलमुत्कलपतेर्लक्ष्मीः पुनर्भूः कृता ॥ १४ ॥
N. वसुकल्पस्य ॥

॥ इति प्रशस्तिव्रज्या ॥ ४६ ॥

॥ ततः पर्वतव्रज्या ॥ ४७ ॥

1577 गुञ्जत्कुञ्जकुटीरकौशिकघटाघूत्कारवत्कीचक-
स्तम्बाडम्बरमूकमौकुलिकुलः क्रौञ्चावतोऽयं गिरिः ।
एतस्मिन्प्रचलाकि↑नां प्रचलतामुद्वेजिताः कूजितैर् ↑ K. 107a
उद्वेल्लन्ति पुराणरोहणतरुस्कन्धेषु कु↑म्भीनसाः ॥ १ ॥ ↑ N. 38b

---

1573 — [a]) N. *lm.* gloss मृधभुवि = संग्रामे. K गतासूर्. — [b]) K °भवहरि°. ○ Vās. 17; Srb. p. 131.124. **1574** — [c]) K °च्छायामुखा°. — [d]) K °र्लीयते ॥. **1575** — [a]) N *lm.* on किणकैतवेन = गुणघृष्टिचिह्नच्छलेन. — [e]) K नुरारेः ॥. **1576** — [e]) K om. **47** K पर्वत्रज्या. **1577** — [c]) K एत्कस्मिन्. ○ Ut. 2.29; Smk. 103.19 (भवभूतेः).

एते चन्द्रशिलासमुच्चयमयाश्चन्द्रातपप्रस्फुरत् 1578
सर्वाङ्गीणपयःप्रवृत्तसरितो झात्कुर्वते पर्वताः ।
येषामुन्मदजागरूकशिखिनि प्रस्थे नमेरुस्थिताः
श्यामामेव गभीरगद्गदगिरः स्कन्दन्ति कोयष्टयः ॥ २ ॥

आधत्ते दनुसूनुसूदनभुजाकेयूरवज्राङ्कुर- 1579
व्यूहोल्लेखपदावलीवलिमयैं रत्नैर्मुदं मन्दरः ।
आधारीकृतकूर्मपृष्ठकषणक्षीणोरुमूलोऽधुना
जानीमः परतः पयोधिमथनादुच्चैस्तरोऽयं गिरिः ॥ ३ ॥

तत्तादृक्फणिराजरज्जुकषणं संरूढपक्षच्छिदा- (1580)
घातारुन्तुदमप्यहो कथमयं मन्थाचलः सोढवान् ।
एतेनैव दुरात्मना जलनिधेरुत्थाप्य पापामिमां
लक्ष्मीमीश्वरदुर्गतव्यवहृतिव्यस्तं जगन्निर्मितम् ॥ ४ ॥

सोऽयं कैलासशैलः स्फटिकमणिभुवामंशुजालैर्ज्वलद्भिश् (1581)
च्छाया पीतापि यत्र प्रतिकृतिभिरुपस्थाप्यते पादपानाम् ।
यस्योपान्तोपसर्पत्तपनकरधृतस्यापि पद्मस्य मुद्राम्
उद्दामानो दिशन्ति त्रिपुरहरशिरश्च[न्द्र]लेखामयूखाः ॥ ५ ॥

गिरिः कैलासोऽयं दशवदनकेयूरविलसन्- (1582)
मणिश्रेणीपत्राङ्कुरमकरमुद्राङ्कितशिलः ।
अमुष्मिन्नारुह्य स्फटिकमयसर्वाङ्गसुभगे
निरीक्षन्ते यक्षाः फणिपतिपुरस्यापि चरितम् ॥ ६ ॥

दशमुखभुजदण्डमण्डलीनां दृढपरिपीडनपीतमेखलोऽयम् । 1583
जलगृहकवितर्दिकासुखानि स्फटिकगिरिर्गिरिशस्य निर्मिमीते ॥ ७ ॥

1578 — [d]) K श्यामानामेव. **1579** — [b]) K °व्यूहाल्लप. — [d]) N परितः. ○ Anr. 7.40. **1580** ○ Anr. 7.41. **1581** — [b]) K त्रायाः. — [d]) K विशंति. ○ Anr. 7.45; Smk. 103.10 (श्रीमुरारेः). **1582** — [c]) K अतस्तस्मिन्नारुह्य-. ○ Anr. 7.46; Smk. 103.11 (श्रीमुरारेः). **1583** — [b]) K om. °पीडन°. ○ Anr. 747.

1584 कैलासाद्रितटीषु धूर्जटिजटालङ्कारचन्द्राङ्कुर-
ज्योत्स्नाकन्दलिताभिरिन्दुदृषदामद्भिर्नदीमातृकाः ।
गौरीहस्तगुणप्रवृद्धवपुषः पुष्यन्ति धात्रेयक-
भ्रातृस्नेहसहोढषण्मुखशिशुक्रीडासुखाः शाखिनः ॥ ८ ॥

1585 नक्तं रत्नमयूखपाटवमिलत्काकोलकोलाहल- ↑ K. 107b
त्रस्यत्कौशिकभुक्तकन्दरतमाः सोऽयं गिरिः स्मर्यते ।
यत्राकृष्टकुचांशुके मयि रुषा वस्त्राय पत्राणि
चिन्वत्यो वनदेवतास्तरुलतामुच्चैर्व्यधुः कौतुकात् ॥ ९ ॥

(1586) एतेऽक्ष्णोर्जनयन्ति कामविरुजं सीतावियोगे घना
वाताः शीकरिणोऽपि लक्ष्मण दृढं संतापयन्त्येव माम् ।
इत्थं वृद्धपरंपरापरिणतैर्यस्मिन्वचोभिर्मुनीन्
अद्याप्युन्मनयन्ति काननशुकाः सोऽयं गिरिर्माल्यवान् ॥ १० ॥

1587 S. 5.8.5 करिकवलितमृष्टैः शाखिशाखाग्रपत्रैररुणसरणयोऽमी भीषयन्तेऽग्रकुञ्जैः ।
चलितशबरसेनादत्तगोशृङ्गचण्डध्वनिचकितवराहव्याकुला विन्ध्यपादाः ॥ ११ ॥
कमलायुधस्य ॥

(1588) S. 5.8.4 (योगेश्वरस्य) इमास्ता विन्ध्याद्रेः शुकहरितवंशीवनघना
भुवः क्रीडालोलद्विरददशनाभुग्नतरवः ।
लताकुञ्जे यासामुपनदि रतक्लान्तशबरी-
कपोलस्वेदाम्भःकणचयनुदो वान्ति मरुतः ॥ १२ ॥
दक्षस्य ॥

(1589) स्निग्धश्यामाः क्वचिदपरतो भीषणाभोगरूक्षाः
स्थाने स्थाने मुखरककुभो झात्कृतैर्निर्झराणाम् ।

1584 ○ Anr. 7.48. — c) पुष्यन्ति. **1585** — d) NK °तरुतला°. ○ Anr. 7.98. — a) °पाटल°. **1587** — a) S °कवलनशिष्टैः. S शाक-. S1 °शाखात-. — b) S सर्वतो भीषयंते I. — c) K श्री कमलायुधस्य. ○ Smk. 103.17 (कमलाकरस्य); Skb. 2.30; ŚB. 2.270. **1588** — b) S °रदनारुग्ण-. — c) K रतक्रांत-. S °तरुणी-. — d) S °परिचयनुदो. — e) K दक्षः. ○ Skb. 3.9; ŚB. 2.299, 3.180; Amd. 941. **1589** ○ Ut. 2.14. — b) झांकृतैः. — d) परिचितभुवो दण्डकारण्यभागाः ॥

एते तीर्थाश्रमगिरिसरिद्गर्तकान्तारमिश्राः
संदृश्यन्ते परिचयभुवो दण्डकाविन्ध्यपादाः ॥ १३ ॥
भवभूतेः ॥

निष्कूजस्तिमिताः क्वचित्क्वचिदपि प्रोच्चण्डसत्त्वस्वनाः (1590)
स्वेच्छासुप्तगभीरघोरदुरगाश्वासप्रदीप्ताग्नयः ।
सीमानः प्रदरोदरेषु विवरेष्वल्पाम्भसो यास्वयम्
तृष्यद्भिः प्रतिसूर्यकैरजगरस्वेदद्रवः पीयते ॥ १४ ॥

दधति कुहरभाजामत्र भल्लूकयूनामनुरसितगुरूणि स्त्यानमम्बूकृतानि । 1591
शिशिरकटुकषायः स्त्यायते शल्लकीनामिभदलितविकीर्णग्रन्थिनिष्यन्दगन्धः ॥१५॥
भवभूते[रेतौ] ॥

इह समदशकुन्ताक्रान्तवानीरमुक्तप्रसवसुरभिशीत↑स्वच्छतोया भवन्ति । ↑K.108a (1592)
फलभरपरिणामश्यामजम्बूनिकुञ्जस्खलनमुखरभूरिस्रोतसो निर्झरिण्यः ॥ १६ ॥

एताः स्थानपरिग्रहेण शिवयोरत्यन्तकान्तश्रियः (1593) S. 5.8.2
प्रालेयाचलमेखलावनभुवः पुष्णन्ति नेत्रोत्सवम् ।
व्यावल्गद्बलवैरिवारणवरप्रत्यग्रदन्ताहति-
श्वभ्रप्रस्रवदभ्रसिन्धुसवनप्रस्निग्धदेवद्रुमाः ॥ १७ ॥

॥ इति पर्वतव्रज्या ॥ ४७ ॥

॥ ततः शान्तिव्रज्या ॥ ४८ ॥

यदेतत्स्वच्छन्दं विहरणमकार्पण्यमशनं 1594
सहार्यैः संवासः श्रुतमुपशमैकश्रमफलम् ।
मनो मन्दस्पन्दं विहरति चिरायाभिविमृशन्
न जाने कस्यैषा परिणतिरुदारस्य तपसः ॥ १ ॥

1590 — [d]) K °सूर्यगै°. ○ Ut. 2.16. **1591** — [c]) N भवभूतेः; K तस्यैव. ○ Māl. 9.6; Ut. 2.21; Mah. 5.41. **1592** ○ Ut. 2.20. — [b]) वहंति ।; Mah. 5.40; Smk. 105.27 (भवभूतेः). **1593** — [c]) S व्यावलगद्. — [d]) K स्वभ्र-. K °सिंधुवसन°. **1594** — [b]) K सहायैः. K °काश्रम-. ○ Bh. 308; Srb. p. 368.46.

(1595) S. 5.65.4 हरिणचरणक्षुण्णोपान्ताः सशाद्वलनिर्झराः
कुसुमशबलैर्विष्वग्वातैस्तरङ्गितपादपाः ।
मुदितविहगश्रेणीचित्रध्वनिप्रतिनादिता
मनसि न मुदं कस्मादध्युः शिवा वनभूमयः ॥ २ ॥
गुणाकरभद्रस्य ॥

1596 पूरयित्वार्थिनामाशां प्रियं कृत्वा द्विषामपि ।
पारं गत्वा श्रुतौघस्य धन्या वनमुपासते ॥ ३ ॥

(1597) ते तीक्ष्णदुर्जननिकारशरै[र्न] भिन्ना धीरास्त एव शमसौख्यभुजस्त एव ।
सीमन्तिनीविषलतागहनं व्युदस्य येऽवस्थिताः शमफलेषु तपोवनेषु ॥ ४ ॥

1598 S. 5.64.1 वासो वल्कलमास्तरः किसलयान्योकस्तरूणां तलं
मूलानि क्षतये क्षुधां गिरिनदीतोयं तृषां शान्तये ।
क्रीडा मुग्धमृगैर्वयांसि सुहृदो नक्तं प्रदीपः शशी
स्वाधीनेऽपि वने तथापि कृपणा याचन्त इत्यद्भुतम् ॥ ५ ॥

1599 S. 5.63.5 (वल्लणस्य) गतः कालो यत्र प्रियसखि मयि प्रेमकुटिलः
कटाक्षः कालिन्दीलघुलहरिवृत्तिः प्रभवति ।
इदानीमस्माकं जठरकमठीपृष्ठकठिना
मनोवृत्तिस्तत्किं व्यसनिनि मुधैव क्षपयसि ॥ ६ ॥

(1600) मातर्जरे मरणमन्तिक↑मानयन्त्याप्यन्तस्त्वया वयममी परितोषिताः स्मः । ↑K. 108b
नानासुखव्यसनभङ्गुरपर्व[पूर्व] धिग्यौवनं यदपनीय तवावतारः ॥ ७ ॥

1601 एकं वा कुपितप्रियाप्रणयिनीं कृत्वा मनोनिर्वृतिं ↑ ↑N. 39a
तिष्ठामो निजचारुपीवरकुचक्रीडारसास्वादने ।

1595 — [a]) K °क्षुण्णोपान्थाः. ○ Śān. 2.17; BIS. 7368 (5391). **1596** — [d]) K धना (धन्या). ○ Śān. 2.22; BIS. 4163 (1814). **1597** ○ Śān. 2.18; BIS. 2605 (1055); Srb. p. 368.35. **1598** — [b]) S3 गिरिणदी-. SK तृषाशांतये. — [d]) S धने (वने). ○ Śān. 2.20; BIS. 6052 (2784); cf. Śān. 4.6. **1599** — [a]) S यत्र प्रणयिनि. — [c]) S जरठकमठी-. ○ Śān. 4.13; Smk. 131.33 (आनंदस्य); BIS. 2063 (814); Bps. 45. **1600** — [d]) K नवोवतिरः ॥. **1601** — [c]) K °कुटीपभभिंक-. — [d]) K om. स्थाने. — [e]) K ज्ञानानन्त ॥.

अन्यद्वा सुरसिन्धुसैकततटीदर्भाष्टकस्रस्तर-
स्थाने ब्रह्मपदं समाहितधियो ध्यायन्त एवास्महे ॥ ८ ॥

ज्ञानानन्तस्य ॥

यद्वक्त्रं मुहुरीक्षसे न धनिनां ब्रूषे न चाटुं मृषा (1602) S. 5.42.3 (शिल्हणस्य)
नैषां गर्वगिरः शृणोषि न पुनः प्रत्याशया धावसि ।
काले बालतृणानि खादसि सुखं निद्रासि निद्रागमे
तन्मे ब्रूहि कुरङ्ग कुत्र भवता किं नाम तप्तं तपः ॥ ९ ॥

क्वचिद्वीणागोष्ठी क्वचिदमृतकीर्णाः कविगिरः 1603
क्वचिद् व्याधिक्लेशः क्वचिदपि वियोगश्च सुहृदाम् ।
इति ध्यात्वा हृष्यन् क्षणमथ विघूर्णन् क्षणमहो
न जाने संसारः किममृतमयः किं विषमयः ॥ १० ॥

आत्मज्ञानविवेकनिर्मलधियः कुर्वन्त्यहो दुष्करं (1604)
यन्मुञ्चन्त्युपभोगभाञ्ज्यपि [ध]नान्येकान्ततो नि[ः]स्पृहाः ।
न प्राप्तानि पुरा न संप्रति न च प्राप्तौ दृढप्रत्ययो
वाञ्छामात्रपरिग्रहाण्यपि वयं त्यक्तुं न तानि क्षमाः ॥ ११ ॥

अग्रे गीतं सरसकवयः पार्श्वयोर्दाक्षिणात्याः (1605) S. 5.58.5
पश्चाल्लीलावलयरणितं चामरग्राहिणीनाम् ।
यद्येतत्स्यात् कुरु भवरसे लम्पटत्वं तदानीं
नो चेच्चेतः प्रविश परमब्रह्मणि प्रार्थनैषा ॥ १२ ॥

उत्पलराजस्य ॥

1602 — [a]) S3 चाट्टन्. — [b]) S3 गर्ववचः. — [d]) S2 किं नु (कुत्र). S1 पयः (तपः). ○ Śān. 1.14; Bh. 678; Kuv. p. 97; Srb. p. 233.119; Ak. p. 328; SK. 2.217, 3.177; Pv. 713. **1603** ○ Bh. 470 (var.); BIS. 1989 (399); Sbh.2941; Srb. p. 89.5; Smv. 8.13. **1604** — [d]) K वाच्छामात्र-. ○ Bh. 283; Śān. 1.4; Srb. p. 375.224; Skm. 126.17; Shv. A. 77*b*. 872; Ssv. 1081; Pad. p. 90.53; Ssm. 1035 (बिह्लणस्य); BIS. 4491. (1191). **1605** — [a]) S पार्श्वतो. K °यो दक्षिणात्याः. — [b]) S पृष्ठे लीला°. — [c]) S °रसास्वादने लंपटत्वं. ○ Bh. 183. — [d]) सहसा निर्विकल्पे समाधौ ॥; Śp. 4176 (भर्तृहरेः); Srb. p. 375.245; Sbh. 346 ; Ssm. 1057 (भर्तृहरेः); SK. 7.18; Pad. p. 89.43 (भर्तृहरेः); Pk. 2; BIS. 77 (23).

1606 S. 5.65.3 (शालवाहस्य) आस्तां सकण्टकमिदं वसुधाधिपत्यं त्रैलोक्यराज्यमपि देव तृणाय मन्ये ।
निःशङ्कसुप्तहरिणीकुलसङ्कुलासु चेतः परं वलति शैलवनस्थलीषु ॥ १३ ॥

1607 S. 5.55.1 ददति तावदमी विषयाः सुखं स्फुरति तावदियं हृदि मूढता ।
मनसि तत्त्वविदां तु विवेचके क्व विषयाः क्व सुखं क्व परिग्रहः ॥१४॥ K.109a

1608 सत्यं मनोहरा रामाः सत्यं रम्या विभूतयः ।
किंतु मत्ताङ्गनापाङ्गभङ्गिलोलं हि जीवितम् ॥ १५ ॥

1609 S. 5.67.2 (वल्लणस्य) धिग्धिक् तान् क्रिमिनिर्विशेषवपुषः स्फूर्जन्महासिद्धयो
निष्कन्दीकृतशान्ति येऽपि च तपःकारागृहेष्वासते ।
तं विद्वांसमिह स्तुमः करपुटीभिक्षाल्पशाकेऽपि वा
मुग्धावक्त्रमृणालिनीमधुनि वा यस्याविशेषो रसः ॥ १६ ॥

1610 S. 5.56.1 (शिल्हणस्य) बीभत्सा विषया जुगुप्सिततमः कायो वयो गत्वरं
प्रायो बन्धुभिरध्वनीव पथिकैः संगो वियोगावहः ।
हातव्योऽयमसंस्तवाय विसरः संसार इत्यादिकं
सर्वस्यैव हि वाचि चेतसि पुनः पुण्यात्मनः कस्यचित् ॥ १७ ॥
भर्तृहरेः ॥

1611 S. 5.63.3 यदासीदज्ञानं स्मरतिमिरसंस्कारजनितं
तदा दृष्टं नारीमयमिदमशेषं जगदपि ।

1606 — [a]) S °स्तामकण्टक°; K °स्तां सकण्ठक°. — [d]) S परं लुठति. ○ Śān. 2.16; BIS. 1070 (406); Bh. 406 (from N, by mistake). **1607** — [b]) S हृदि वासना ।. — [c]) S_3 च (तु). — [d]) $S_{1.2}$ परिग्रहाः ॥. ○ Śān. 2.5; BIS. 2705 (1105); Srb. p. 368.37; Ssv. 1428; Bh. 522 (from N, by mistake). **1608** — [a]) K रामः. ○ Srb. p. 372.160; Sbh. 3266; Amd. 483; Srh. 197.30; Jsv. 266.13; Auc. ad 18; Dhv. ad 3.30; KHA. 188; Kpd. p. 269; Kpk. 333; BIS. 6733; Bh. 776 (from N, by mistake). **1609** — [a]) S_3 कृमि°. NK °पुषो भूर्यन्. — [b]) K निरकन्दी°; S निष्पन्दी°. S °शान्तयोऽपि. S_3 तपस्कारा°. — [c]) K °शात्केऽपि. — [d]) K सुग्धा-; S बाला-(मुग्धा-). S °वक्त्रसरोजिनी-. ○ Śān. 4.10; BIS. 3153 (4265); Bh. 548 (from N, by mistake); Srb. p. 371.112. **1610** — [a]) $S_{1.2}$ कामो. — [b]) $S_{2.3}$ °ध्वनीन-, S पथिकैर्योगो. — [c]) S हातव्योऽयमसार एव. KS विरसः. — [d]) $S_{2.3}$ कस्यापि पुण्यात्मनः ॥. — [e]) S_3 बिल्हणस्य. ○ Śān. 1.20; BIS. 4464 (1974); Pad. p. 90.52 (बिह्लणशतकात्); Ssm. 1018 (बिह्लणस्य); Bh. 620 (from N); Srb. p. 370.93; Nāṭ. ad 125. **1611** — [a]) K °तिञ्झिरसंक्षार°. — [c]) S इदानीमस्माकं. — [d]) $S_{2.3}$ तनुते ॥. ○ Bh. 6; Śān. 4.14; BIS. 5202 (2357) Skb. 5.115; ŚB. 3.336; Srb. p. 375.246; SK 7.23; Jsv. 304.12.

इदानीं त्वस्माकं पटुतरविवेकाञ्जनजुषां
  समीभूता दृष्टिस्त्रिभुवनमपि ब्रह्म मनुते ॥ १८ ॥

मातर्लक्ष्मि भजस्व कंचिदपरं मत्काङ्क्षिणी मा स्म भूर् 1612 S. 5.64.5 (लक्ष्मीधरस्य)
  भोगेभ्यः स्पृहयालवस्तव वशाः का निःस्पृहाणामसि ।
सद्यःस्यूतपलाशपत्रपुटिकापात्रीपवित्रीकृतैर्
  भिक्षासक्तुभिरेव संप्रति वयं वृत्तिं समीहामहे ॥ १९ ॥

धर्मस्योत्सववैजयन्ति मुकुटस्रग्वेणि गौरीपतेस् (1613) S. 1.36.1 (लक्ष्मीधरस्य)
  त्वां रत्नाकरपत्नि जह्नुतनये भागीरथि प्रार्थये ।
त्वत्तोयान्तशिलानिषण्णवपुषस्त्वद्वीचिभिः प्रेङ्खतस्
  त्वन्नाम स्मरतस्त्वदर्पितदृशः प्राणाः प्रयास्यन्ति मे ॥ २० ॥
वाक्कूटस्य ॥

तडिन्मालालोलं प्रतिविरतिदत्तान्धतमसं (1614) S. 5.56.2 (शिल्हणस्य)
  भवत्सौख्यं हित्वा शमसुखमुपादेयमनघम् ।
इति व्यक्तोद्गारं चटुलवचसः शून्यमनसो
  वयं वीतव्रीडाः शुक इव पठामः परममी ॥ २१ ॥

विषयसरितस्तीर्णाः कामं रुजोऽप्यवधीरिता (1615)
  विषयविरहग्लानिः शान्ता गता मलिनाथ धीः ।
इति चिरसुखप्राप्तः किंचिन्निमीलि↑तलोचनो ↑ K. 109b
  व्रजति [नित]रां तुष्टिं पुष्टः श्मशानगतः शवः ॥ २२ ॥

कामं शीर्णपलाशसंहतिकृतां कन्थां वसानो वने 1616
  कुर्यामम्बुभिरप्ययाचितसुखैः प्राणावबन्धस्थितिम् ।
साङ्गग्लानि सवेपितं सचकितं सान्तर्निदाघज्वरं
  वक्तुं न त्वहमुत्सहेय कृपणं देहीत्यवद्यं वचः ॥ २३ ॥

1612 — [a]) K किंचिद्°. — [c]) K सद्यःस्फूत-. S_1 °पुटका°. S °पात्रे. — [d]) S काश्यां (वृत्तिं). ○ Bh. 302; Śān. 4.11; Srb. p. 370.102; BIS. 4787 (2164); ŚB 3.80, 3.336. **1613** — [c]) S_1 त्वत्तो यंति. ○ Skb.. 4.183 **1614** — [a]) K दत्तार्थ-. — [b]) S भवे सौख्यं. K हित्यं. — [c]) S व्यक्तोदारं. — [d]) $S_{2,3}$ पुनरमी. — [e]) S_3 बिल्हणस्य. ○ Śān. 1.21; BIS. 2473 (993). **1615** — [a]) K क्षमं (कामं). **1616** — [c]) K om. °पितं. K त्रांतर्-. ○ Śān. 4.4 ; BIS. 1637(638); Srb. p. 74.47.

(1617) S. 5.62.5 (हरेः) अवश्यं यातारश्चिरतरमुषित्वापि विषया
वियोगे को भेदस्त्यजति न जनो यत्स्वयमिमान् ।
व्रजन्तः स्वातन्त्र्यात्परमपरितापाय मनसः
स्वयं त्यक्त्वा ह्येते शमसुखमनन्तं विदधति ॥ २४ ॥

(1618) भाग्यं नः क नु तादृगल्पतपसां येनाटवीमण्डनाः
स्यामः क्षोणिरुहो दहत्यविरतं यानेव दावानलः ।
येषां धूमसमूहबद्धवपुषः सिन्धोरमी बन्धवो
निर्व्याजं परिपालयन्ति जगतीरम्भोभिरम्भोमुचः ॥ २५ ॥

(1619) एतत्तद्वक्त्रमत्र क तदधरमधु कायतास्ते कटाक्षाः
कालापाः कोमलास्ते क स मदनधनुर्भङ्गुरो भ्रूविलासः ।
इत्थं खट्वाङ्गकोटौ प्रकटितदशनं मञ्जुगुञ्जत्समीरम्
रागान्धानामिवोच्चैरुपहसितमहो मोहजालं कपालम् ॥ २६ ॥

1620 S. 5.63.2 (ज्ञानशिवस्य) इयं बाला मां प्रत्यनवरतमिन्दीवरदल-
प्रभाचौरं चक्षुः क्षिपति किमभिप्रेतमनया ।
गतो मोहोऽस्माकं स्मरसमरबाणव्यतिकर-
ज्वरज्वाला शान्ता तदपि न वराकी विरमति ॥ २७ ॥

1621 S. 5.38.5 (श्रीहनूमतः) शिशुत्वं तारुण्यं तदनु च दधानाः परिणतिं
गताः पांशुक्रीडां विषयपरिपाटीमुपशमम् ।
लसन्तोऽङ्के मातुः कुवलयदृशां पुण्यसरितां
पिबन्ति स्वच्छन्दं स्तनमधरमम्भः सुकृतिनः ↑ ॥ २८ ॥ ↑ N. 396

(1622) वहति निकटे कालस्रोतः समस्तभयावहं
दिवसरजनीकूलच्छेदैः पतद्भिरनारतम् ।
इह हि पततां नास्त्यालम्बो न वापि निवर्तनं
तदपि महतां कोऽयं मोहो यदेवमनाकुलाः ॥ २९ ॥

1617 — [d]) S त्यक्ता. ○ Bh. 157; Śān. 3.3; Srb. p. 368.42; Sbh. 3386 (जयादित्यस्य); Ssv. 1429; Jsv. 239.2; BIS. 668 (243); ŚB. 3.81. **1618** — [d]) K पलिपाल°. **1619** ○ ŚB. 3.333. **1620** — [c]) S1 स्मरशबर-. ○ Bh. 218; Jsv. 304.13. **1621** — [b]) S °क्रीडा-. S °पाटीरुप°. — [c]) S लुठंतोऽङ्के. — [d]) K om. स्तन°. S1 °धरमंतः. **1622** — [a]) K कालश्रोतः.

भार्या मे [पु]त्रो मे द्रव्यं ↑ सकलं च बन्धुवर्गो मे । ↑ K. 110a (1623)
इति मे मे कुर्वन्तं पशुमिव बद्ध्वा नयति कालः ॥ ३० ॥

दिशो वासः पात्रं करकुहरमेणाः प्रणयिनः (1624)
समाधानं निद्रा शयनमवनी मूलमशनम् ।
कदैतत्संपूर्णं मम हृदयवृत्तेरभिमतं
भविष्यत्यत्युग्रं परमपरितोषोपचितये ॥ ३१ ॥

शरदम्बुधरच्छायागत्वर्यो यौवनश्रियः । (1625)
आपातरम्या विषयाः पर्यन्तपरितापिनः ॥ ३२ ॥

कुरङ्गाः कल्याणं प्रतिविटपमारोग्यमटवि (1626)
स्रवन्ति क्षेमं ते पुलिन कुशलं भद्रमुपलाः । S. 5.65.5 (लक्ष्मीधरस्य)
निशान्तादस्वन्तात्कथमपि विनिष्क्रान्तमधुना
मनोऽस्माकं दीर्घामभिलषति युष्मत्परिचितिम् ॥ ३३ ॥

मन्निन्दया यदि जनः परितोषमेति नन्वप्रयत्नजनितोऽयमनुग्रहो मे । (1627)
श्रेयार्थिनो हि पुरुषाः परतु[ष्टि]हेतोर्दुःखार्जितान्यपि धनानि परित्यजन्ति॥३४॥

क्रिमिकुलचितं लालाक्लिन्नं विगन्धि जुगुप्सितं (1628)
निरुपमरसप्रीत्या खादन्नरास्थि निरामिषम् । S. 5.68.5 (शूलस्य)
सुरपतिमपि श्वा पार्श्वस्थं सशङ्कितमीक्षते
गणयति न हि क्षुद्रो लोकः परिग्रहफल्गुताम् ॥ ३५ ॥

विवेकः किं सोऽपि स्वरसवलिता यत्र न कृपा (1629)
स किं मार्गो यस्मिन्न भवति परानुग्रहरसः । S. 5.68.4

1623 ○ Js. 429. **1624** — [d]) K °तोषाय चितये. ○ Śān. 1.98; Srb. p. 383.241; BIS. 2810 (4185). **1625** ○ Kir. 11.12; Srb. p. 372.164. **1626** — [c]) S त्र निष्क्रान्त° (S3 न्तु°). — [d]) K युष्मात्. ○ Śān. 2.19; BIS. 1808 (698); Srb. p. 368.49. **1627** ○ Śān. 3.8; Smk. 129.4 (ज्ञानाङ्कुशस्य); Shv. A. 72b. 795 (ज्ञानांकुरस्य), B. 11a. 101 (ज्ञानांकुरस्य); BIS. 4715 (2123). **1628** — [a]) S2.3 कृमि°. — [c]) K °मीक्ष्यते. — [e]) S1 शूरस्य. ○ Bh. 30; Śān. 2.9; Srb. p. 177.997; BIS. 1894 (728). **1629** — [a]) KS1 स्वरसवनिता. — [b]) S1.2 किं योगो. — [c]) S3 धर्मो यस्मिन्न भवति. — [d]) S श्रुतं तत्किं साक्षादुप°. ○ Śān. 2.25. — [a]) °जनिता; BIS. 6190 (2845); Srb. p. 376.252.

स किं धर्मो यत्र स्फुरति न परद्रोहविरतिः
श्रुतं किं तद्वा स्यादुपशमपदं यन्न नयति ॥ ३६ ॥

(1630) S. 5.60.2 (कृष्णस्य)
गङ्गातीरे हिमगिरिशिलाबद्धपद्मासनस्य
ब्रह्मध्यानाभ्यसनविधिना योगनिद्रां गतस्य ।
किं तैर्भाव्यं मम सुदिवसैर्यत्र ते निर्विशङ्काः
संप्राप्स्यन्ते जरठहरिणाः शृङ्गकण्डूविनोदम् ॥ ३७ ॥

(1631) S. 5.57.1
प्रेम्णा पुरा परिगृहीतमिदं कुटुम्बं चेलालितं तदनुपालितमद्य यावत् । ↑K 110a
संप्रत्यपि स्तिमितवस्त्रमिवाङ्गलग्नमेतज्जिहासुरपि हातुमनीश्वरोऽस्मि ॥ ३८ ॥

(1632) S. 5.53.1 (भर्तृहरेः)
क्षान्तं न क्षमया गृहोचितसुखं त्यक्तं न संतोषतः
सोढा दुःसहशीतवाततपनक्लेशा न तप्तं तपः ।
ध्यातं वित्तमहर्निशं न च पुनस्तत्त्वान्तरं शाश्वतं
तत्तत्कर्म कृतं यदेव मुनिभिस्तैस्तैः फलैर्वञ्चितम् ॥ ३९ ॥

(1633) S. 5.57.2 (शिल्हणस्य)
भिक्षाशनं भवनमायतनैकदेशः शय्या भुवः परिजनो निजदेहभारः ।
वासश्च कीर्णपटखण्डनिबद्धकन्था हा हा तथापि विषयान्न जहाति चेतः ॥४०॥

(1634) S. 5.56.3 (शिल्हणस्य)
रेतःशोणितयोरियं परिणतिर्यद्वर्ष्म तच्चाभवन्
मृत्योरामिषमास्पदं गुरुशुचां रोगस्य विश्रामभूः ।
जानन्नप्यवशी विवेकविरहान्मज्जन्नविद्याम्बुधौ
शृङ्गारीयति पुत्रकाम्यति बत क्षेत्रीयति स्त्रीयति ॥ ४१ ॥

1630 — a) K °गिरिशिरो°. — b) K ब्रह्मणाराभ्यमन-. — c) K निर्विशङ्कौः. — d) S गात्रकण्डू°. ○ Bh. 239; Śān. 4.17; BIS. 2054 (808); Srb. p. 369.65; Amd. 130; Ssv. 891; KHA. 117. **1631** — ab) S प्रेम्णा पुरा प्रणिहितं मयि चक्षुर्गषदुल्लासितार्धकुचया मितमध्यया यत् ।. — c) S संप्रत्यति-. — d) S °श्वरोऽपि. **1632** — b) S3 सोढो. S3 °क्लेशो. — c) S पुनर्विष्णोः पदं शाश्वतं. — d) S1 वंचिताः ॥. ○ Bh. 236; Śp. 4153 (भर्तृहरेः); Śān. 1.9; Ssm. 1035 (? बिह्लण); Srb. p. 374.219; Sbh. 3178; BIS. 2015 (784); Jsv. 296.5. **1633** — b) S1 शय्या मही. — c) S1 वासः मु-. S जीर्णपट-. — e) S3 बिल्हणस्य. ○ Bh. 158 (var.); Śān. 1.23; Srb. p. 91.8; Srh. 196.21; Ssv. 1425; Js. 417; BIS. 4584 (2044). **1634** — a) S3 °स्तद्वर्ष्म. — b) S मृत्योरास्पदमाश्रयो. — c) S3 °प्यवशो. — e) S3 बिल्हणस्य. ○ Śān. 1.26; BIS. 5800 (2641).

यदा पूर्वं नासीदुपरि च यदा नैव भविता (1635)
तदा मध्यावस्थातनुपरिचयो भूतनिचयः ।
अतः संयोगेऽस्मिन् परवति वियोगे च सहजे
किमाधारः प्रेमा किमधिकरणाः सन्तु च शुचः ॥ ४२ ॥

भर्तृहरेः ॥

गोमायवः शकुनयश्च शुनां गणोऽयं लुम्पन्ति कीटकृमयः परितस्तथैव । (1636)
स्वां संपदं सकलसत्वकृतोपकारान्नो दृष्टवान् यदसि तच्छव वञ्चितोऽसि॥ ४३ ॥

केशटस्य ॥

धूर्तैरिन्द्रियनामभिः प्रणयितामापादयद्भिः स्वयं (1637)
संभोक्तुं विषया↑नयं किल पुमान् सौख्याशया वञ्चितः ।↑K. 111a
तैः शेषे कृतकृत्यतामुपगतैरौदास्यमालम्बितं
संप्रत्येष विधेर्नियोगवशगः कर्मान्तरैर्बध्यते ॥ ४४ ॥

दशरथस्य ॥

॥ इति शान्तिव्रज्या ॥ ४८ ॥

॥ ततः संकीर्णव्रज्या ॥ ४९ ॥

तुषारशैलाञ्जनशैलकल्पयोरभेदभागीश्वरविश्वरूपयोः । 1638
शरत्पयोदस्थसितार्धतारकापथप्रतिस्पर्धि वपुर्धिनोतु वः ॥ १ ॥

यद्बद्धोर्ध्वजटं यदस्थिमुकुटं यच्चन्द्रमन्दारयोर् 1639 S. 1.33.1 (राजशेखरस्य)
धत्ते धाम च दाम च स्मितलसत्कुन्देन्द्रनीलश्रियोः ।
यत्खट्वाङ्गरथाङ्गसंगविकटं श्रीकण्ठवैकुण्ठयोर्
वन्दे नन्दिमहोक्षताक्ष्यर्यपरिषन्नानाङ्कमेकं वपुः ॥ २ ॥

1635 ○ Śān. 2.7. — [c]) परिणतिवियोगे; BIS. 5193 (2351); Srb. p. 376,250. **1636** — [d]) K तच्छद. ○ KHV. 402. **1637** — [b]) K वाञ्चितः ।. — [d]) K °वुंध्यते ॥. ○ Śān. 3.19. Vrajyā **49** : K संकर्ण°. **1638** — [c]) K °शितार्ध-. **1639** — [a]) S यद्बद्धार्ध-. S यदर्धमुकुटं. — [b]) K °श्रियत ।. — [c]) S तत (यत). — [d]) K °तार्क्ष°. S °नामांक°.

(1640) S. 2.140.5 (केशटस्य) मा गर्वमुद्वह कपोलतले चकास्ति
कान्तस्वहस्तलिखिता मम मञ्जरीति ।
अन्यापि किं न सखि भाजनमीदृशानां
वैरी न चेद्भवति वेपथुरन्तरायः ॥ ३ ॥

1641 S. 2.114.5 P. 123b (गोनन्दस्य) चेतः कातरतां विमुञ्च झटिति स्वास्थ्यं समालम्ब्यतां
प्राप्तासौ स्मरमार्गणव्रणपरित्राणौषधिः प्रेयसी ।
यस्याः श्वाससमीरसौरभपतद्भृङ्गावलीवारण-
क्रीडापाणिविधूतिकङ्कणझणत्कारो मुहुर्मूर्च्छति ॥ ४ ॥

1642 S. 2.41.5 कथाभिर्देशानां कथमपि च कालेन बहुना
समायाते कान्ते सखि रजनिरर्धं गतवती ।
ततो यावल्लीलाप्रणयकुपितास्मि प्रकुपिता
सपत्नीव प्राची दिगियमभवत्तावदरुणा ॥ ५ ॥

1643 विततकरेऽप्यनुरागिणि मित्रे कोषं सदैव मुद्रयतः ।
उचितानभिज्ञकैरव कैरवहसितं न ते चरितम् ॥ ६ ॥

1644 S. 5.50.3 पृथुकार्तस्वरपात्रं भूषितनिःशेषपरिजनं देव ।
विलसत्करेणुगहनं संप्रति सममावयोर्भवनम् ॥ ७ ॥ ↑ K. 111b

1645 गुरुरपि गलति विवेकः स्खलति च चित्तं विनश्यति प्रज्ञा ।
पतति पुरुषस्य धैर्यं विषयविषाघूर्णिते मनसि ॥ ८ ॥

1646 राजनि विद्वन्मध्ये वरसुरतसमागमे वरस्त्रीणाम् ।
साध्वसदूषितहृदयो वाक्पटुरपि कातरीभवति ॥ ९ ॥

1640 ○ Smk. 86.14; Amd. 147; Daś. ed 2.24; PG. 302 (दामोदरस्य); KHV. 175; Skb. 1.105, 5.28, 5.477; ŚB. 2.219, 2.406, 3 49, 3.322, 3.381; Sab. 3.52 (21*a*); Sd. ad 3.105. **1641** — [a]) SP जहीहि सपदि. S स्थैर्यं समा-. — [b]) S आ(S1 सा)याता स्मर°; P दृष्टा सा स्मर°. — [c]) P °पतिर्भृङ्गा°. — [d]) S क्रीडाचंचल-पाणिकंकण-. P °विधूत-. ○ Smk. 70.8 (गोत्रानन्दस्य). **1642** S1 exchanges portions after caesura in *ab*. — [c]) S °कलहकुपितास्मि प्रियतमे. **1643** Before this N inserts 1327. — [a]) K मितत°. — [b]) K सदैवा-. **1644** — [b]) S1. 2 नाथ (देव). — [d]) S3 °भावयोः. S सदनम्. ○ Srh. 176.20; Kvv. p. 14; Prab. 68 (धनपालस्य); KHA. 323; Kpk. 307, 370; Kpd. p. 257, p. 295; SK. 6.236; Aś. p. 23 (ad 92); Ak.p. 244; Amd. 450; Sd. ad 7.20. **1646** ○ BIS. 5737 (2600), Hit. ed. Schl. 2.64; Srh. p. 170.749.

किंशुके किं शुकः कुर्यात्फलितेऽपि बुभुक्षितः । (1647)
अदातरि समृद्धेऽपि किं कुर्युरनुजीविनः ॥ १० ॥

अहमिह स्थितवत्यपि तावकी त्वमपि तत्र वसन्नपि मामकः । (1648)
हृदयसंगतमेव सुसंगतं न तनुसंगतमार्य सुसंगतम् ॥ ११ ॥

द्यामालोकयतां कलाः कलयतां छायाः समाचिन्वतां 1649 S. 5.24.1 (वसुधरस्य)
क्लेशः केवलमङ्गुलीर्दलयतां मौहूर्तिकानामयम् ।
धन्या सा रजनी तदेव सुदिनं पुण्यः स एव क्षणो
यत्राज्ञातचरश्चिरान्नयनयोः सीमानमेति प्रियः ॥ १२ ॥

तेषां त्वं निधिरागसामसहना मानोन्नता साप्यतो 1650 S. 5.24.2 (छित्तपस्य)
गन्तव्यं भवता न तद्गृहमिति त्वं वार्यसे यासि चेत् ।
गाढं मेखलया बलान्नियमितः कर्णोत्पलैस्ताडितः
क्षिप्तः पादतले तदेकशरणो मन्ये चिरं स्थास्यसि ॥ १३ ॥

जाने सासहना स चाहमपकृन्मय्यङ्गणस्थे पुनस् 1651 S. 5.24.3 (वसुंधरस्य)
तस्याः संभविता स साध्वसभरः कोऽपि प्रकोपापहः ।
यत्रोद्यत्पुलकैः प्रकम्पविकलैरङ्गैः क्व कर्णोत्पलं
कुत्रात्मा क्व च मेखलेति गलति प्रायः स मानग्रहः ॥ १४ ॥
तुरुष्कराजभोजदेवयोः ॥

जातानन्तरमेव यस्य मधुरां मूर्तिश्रियं पश्यतः 1652
सद्यःपुत्रमहोत्सवागतवधूवर्गस्य ↑ शृङ्गारिणः । ↑ K. 112a
उन्नीयान्ययुवास्यकालिमकरीं तारुण्यरम्यामिमां
धन्यं जन्म सहामुनैकसमयं न प्राप्य तप्तं हृदा ॥ १५ ॥
वल्लणस्य ॥

1647 ○ Śp. 1372; Sbh. 472; Srh. 171.9; Pt. 9.116; Sb. 31b. 6; SK. 3.119; Any. p. 59.64, p. 133.202; Bps. 238; Srb. p. 71.12. **1648** ○ Srb. p. 284.13. **1649** — [c]) S धन्यः (पुण्यः). — [d]) K यत्र ज्ञात-. ○ KHV. 24; Kkk. ad 5.1. **1650** This and the next seem to be parts of dialogues. — [a]) K °रागमाससहता. — [b]) S1 हतस्पृहमिति. — [c]) S कर्णोत्पलेनाहतः. — [d]) S स्थास्यति. — [e]) S1 छित्तिपस्य. **1651** — [a]) S तथाहमसकृन्. S3 मण्यंगण-. — [b]) N °वितागसाध्वर°. S °रसः (°भरः). — [c]) S येनोद्यत्पुलक-. — [d]) S गलितः.

1653 सीत्कारं शिक्षयति व्रणयत्यधरं तनोति रोमाञ्चम् ।
नागरकः किमु मिलितो नहि नहि सखि हैमनः पवनः ॥ १६ ॥

1654 S. 2.139.3 सव्रीडार्धनिरीक्षणं यदुभयोर्यद्दूतिकाप्रेषणं
वाद्य श्वो भविता समागम इति प्रीत्या प्रमोदश्च यः ।
प्राप्ते चैव समागमे सरभसं यच्चुम्बनालिङ्गनान्य्
एतत्कामफलं तदेव सुरतं शेषः पशूनामिव ॥ १७ ॥

(1655) S. 5.4.1 (सुबन्धोः) पश्योदञ्चदवाञ्चदञ्चितवपुः पश्चार्धपूर्वार्धभाक्
स्तब्धोत्तानितपृष्ठनिष्ठितमनाग्भुग्नाग्रलाङ्गूलभृत् ।
दंष्ट्राकोटिविसंकटास्यकुहरः कुर्वन्सटामुत्कटाम्
उत्कर्णः कुरुते क्रमं करिपतौ क्रूराकृतिः केशरी ॥ १८ ॥

1656 S. 5.11.2 एते मेकलकन्यकाप्रणयिनः पाता↑लमूलस्पृशः ↑ N. 40a
संत्रासं जनयन्ति विन्ध्यभिदुरा वारां प्रवाहाः पुरः ।
लीलोन्मूलितनर्तितप्रतिहतव्यावर्तितप्रेरित-
त्यक्तस्वीकृतनिह्नुतप्रचलितप्रोद्धूततीरद्रुमाः ॥ १९ ॥

1657 S. 4.22.4 (भव्यस्य) वातैः शीकरबन्धुभिः श्रुतिसुखैर्हंसावलीनिस्वनैः
प्रोत्फुल्लैः कमलैः पयोभिरमलैर्नीत्वा जगन्निर्वृतिम् ।
पश्चात्क्षीणधनां बहिर्निजदशां दृष्ट्वा मृणालच्छलाद्
अर्थिभ्यः प्रददौ नवेन्दुविशदान्यस्थीनि पद्माकरः ॥ २० ॥

(1658) विद्यते स न हि कश्चिदुपायः सर्वलोकपरितोषकरो यः ।
सर्वथा स्वहितमाचरणीयं किं करिष्यति जनो बहुजल्पः ॥ २१ ॥

1653 ○ Vmm. 3.26; Śp. 524 (धर्मदासस्य); Ssm. 824, 1395; Kuv. p. 30; BIS. 6472(2990); SK. 3.350; Aś. p. 34 (ad 13.1); Srb. p. 186.3. Generally — c) नागरिकः **1654** — b) S चाद्य. — c) K प्राप्तं. — d) S3 पशूनामपि (in errata). ○ Śp. 3780; Sbh. 2237; SK. 5.196. **1655** — a) S3 °रंचित°. — b) K °निष्ठुत-. S भुग्नार्ध-. K लांगूलमृत।. — c) S3 °विशंकटा°. S3 °शटामुत्कराम्. ○ Vās. 14 (p. 103). **1656** — c) S हेलोन्मूलितमर्दित-. — d) S °प्रकटित-. ○ Kvv. p. 35. **1657** — a) S शीकरवर्षिभिः. — b) K प्रोत्क्षुण्णैः; S उन्निद्रैः (प्रोत्फुल्लैः). S परां (जगन्-). — c) K °धनं. S बहन्निजतनुं धन्यो मृणाली-. ○ SG. 16a.

चापस्यैव परं कोटिविभवत्वं विराजते । 1659
यस्माल्लभन्ते ↑ लक्षाणि निर्गुणा अपि मार्गणाः ॥ २२ ॥ ↑ K. 1126

कृत्वापि कोषपानं भ्रमरयुवा पुरत एव कमलिन्याः । 1660
अभिलषति बकुलकलिकां मधुलिहि मलिने कुतः सत्यम् ॥ २३ ॥

ग्रामेऽस्मिन्पथिकाय नैव वसतिः पान्थाधुना दीयते (1661) S. 2.87.5
रात्रावत्र विवाहमण्डपतले पान्थः प्रसुप्तो युवा ।
तेनोद्गीय खलेन गर्जति घने स्मृत्वा प्रियां यत्कृतम्
तेनाद्यापि करङ्कदण्डपतनाशङ्की जनस्तिष्ठति ॥ २४ ॥

आतपे धृतिमता सह वध्वा यामिनीविरहिणा विहगेन । 1662
सेहिरे न किरणा हिमरश्मेर्दुःखिते मनसि सर्वमसह्यम् ॥ २५ ॥

उन्मुद्रीकृतविश्वविस्मयभरैस्तत्तन्महार्घैर्गुणैर् 1663
दुर्गाधे हृदयाम्बुधौ तव भवेन्नः सूक्तिगङ्गा यदि ।
विश्वश्चित्रमतङ्गिनीघनरसस्यन्दिन्यमन्दध्वनिर्
गङ्गासागरसंगमः पुनरिवापूर्वः समुन्मीलति ॥ २६ ॥

एतन्मन्दविपक्वतिन्दुकफलश्यामोदरापाण्डुर- 1664 S. 2.76.1 (वल्लणस्य)
प्रान्तं हन्त पुलिन्दसुन्दरकरस्पर्शक्षमं लक्ष्यते ।
तत्पल्लीपतिपुत्रि कुञ्जरकुलं जीवाभयाभ्यर्थना-
दीनं त्वामनुनाथते कुचयुगं पत्रांशुकैर्मा पिधाः ॥ २७ ॥

ह्रिया सर्वस्यासौ हरति विदितास्मीति वदनं 1665
द्वयोर्दृष्ट्वालापं कलयति कथामात्मविषयाम् ।

1660 ○ Śp. 835; Sbh. 725; SK. 6.35; Any. p. 79.28; Jsv. 281.2. Generally. — [a]) कोश-. **1661** N substitutes 1505 for this. — [a]) S पांथ (नैव), नैव (पांथ). — [b]) S पश्यात्रैव विहार-. — [c]) S तत्कृतं. — [d]) S येनाद्यापि. ○ Śp. 3893; Sbh. 1771; Amś. 131; Vyk. ad 3.11; Vām. ad 1.2.13; ŚB. 4.426, 4.681. **1662** ○ Kir. 9.30; Any. p. 71.155; Srb. p. 296.3. **1664** — [a]) S1.2 °पाण्डर-. — [c]) K °पुत्री. S3 कुंभाभया-. — [d]) S °नाथति स्तनयुगं. ○ Kpk. 143; Vkj. 1.82, 2.23 (pratīka). **1665** — [b]) K °र्दृष्ट्वा तापं. — [c]) N सखीसु स्मेरासु; K सखीष्वस्मेरासु. — [d]) K विधुरं ॥. ○ Rat. 3.4; Daś. ad 4.11 (रत्नावल्यां); Pv. 287 (रत्नावल्याः); KHV. 596; ŚB. 4.449; Nāṭ ad 54 (रत्नावल्यां).

सखीषु स्मेरासु प्रकटयति वैलक्ष्यमधिकं
प्रिया प्रायेणास्ते हृदयनिहितातङ्कविधुरा ॥ २८ ॥

(1666) गुणवदगुणवद्वा कुर्वता कर्मजातं परिणतिरवधार्या यत्नतः पण्डितेन ।
अतिरभसकृतानां कर्मणामाविपत्तेर्भवति हृदयदाही शल्यतुल्यो विपाकः ॥ २९ ॥

1667 वर्षाः कर्दमहेतवः प्रतिदिनं ↑ तापस्य मूलं शरद् ↑ K. 113a
हेमन्ते जडता तथैव शिशिरेऽप्यायास्यते वायुना ।
चित्तोन्मादकरो वसन्तसमयो ग्रीष्मोऽपि चण्डातपः
कालः काल इति प्रहृष्यति जनः कालस्य का रम्यता ॥ ३० ॥

1668 दृष्टिरोधकरं यूनां यौवनप्रभवं तमः ।
अरत्नालोकसंहार्यमवार्यं सूर्यरश्मिभिः ॥ ३१ ॥

(1669) आपातमात्ररसिके सरसीरुहस्य किं बीजमर्पयितुमिच्छसि वापिकायाम् ।
कालः कलिर्जगदिदं न कृ[त]ज्ञमज्ञे स्थित्वा हनिष्यति तवैव मुखस्य शोभाम्॥ ३२ ॥

(1670) अप्रियाण्यपि कुर्वाणो यः प्रियः प्रिय एव सः ।
दग्धमन्दिरसारेऽपि कस्य वह्नावनादरः ॥ ३३ ॥

1671 अयं काणः शुक्रो विषमचरणः सूर्यतनयः
क्षताङ्गोऽयं राहुर्विकलमहिमा शीतकिरणः ।
अजानानस्तेषामपि नियतकर्मस्वकफलं
ग्रहग्रामग्रस्ता वयमिति जनोऽयं प्रलपति ॥ ३४ ॥

(1672) S. 4.16.1 (अचलस्य) कनकभूषणसंग्रहणोचितो यदि मणिस्त्रपुणि प्रतिबध्यते ।
न स विरौति न चापि पलायते भवति योजयितुर्वचनीयता ॥ ३५ ॥

1666 — [a]) K कर्म्मजातं. ○ Bh. 45; Śp. 1391; Srh. p. 93.82, p. 176.973; Sbh. 2394; Shv. A. 94*b*. 45; Ssv. 365; Bpb. 24; BIS. 2122 (843). **1669** — [b]) K बीजमर्जयितुम्. ○ Skb. 4.60, 5.481; ŚB. 2.399; 3.182; Kuv. p. 114; Srb. p. 313.55. Generally. — [d]) हरिष्यति. **1670** ○ Srb. p. 164.486; BIS. 473 (176), Hit. ed. Schl. 2.126, ed Johns. 131. **1672** — [a]) K °नोठितौ. — [b]) S2.3 प्रतिरूध्यते. — [c]) S1.2 वियौति. S चापि न शोभते. ○ Sbh. 898 (पञ्चतन्त्रे); Srh. 29.32; Any. p. 89.36; BIS. 1526 (595) Pañc. ed. Koseg. 1.85, ed. Orn. 67, ed. Bomb. 75. Hit. ed. Schl. & Johns. 2.71.

नमस्यामो देवान्ननु हतविधेस्तेऽपि वशगा (1673)
विधिर्वन्द्यः सोऽपि प्रतिनियतकर्मैकफलदः ।
फलं कर्मायत्तं यदि किममरैः किं च विधिना
नमः सत्कर्मभ्यो विधिरपि न येभ्यः प्रभवति ॥ ३६ ॥

यदा विगृह्णाति तदा हतं यशः करोति मैत्रीमथ दूषिता गुणाः । (1674)
स्थितः समीक्ष्योभयथा परीक्षकः करोत्यवज्ञोपहतं पृथग्जनम् ॥ ३७ ॥

तृष्णे देवि नमस्तुभ्यं कृतकृत्यासि सांप्रतम् । (1675)
अनन्तनाम यद्रूपं तत्त्वया वामनीकृतम् ॥ ३८ ॥

पुरा याताः केचित्तदनु चलिताः केचिदपरे ↑K. 113b (1676)
विषादः कोऽस्माकं नहि न वयमप्यत्र गमिनः ।
मनःखेदस्त्वेवं कथमकृतसंकेतविधयो
महामार्गेऽस्मिन्नो नयनपथमेष्यन्ति सुहृदः ॥ ३९ ॥

सन्मार्गे तावदास्ते प्रभवति पुरुषस्तावदेवेन्द्रियाणां (1677)
लज्जां तावद्विधत्ते विनयमपि समालम्बते तावदेव ।
भ्रूचापाकृष्टमुक्ताः श्रवणपथगता नीलपक्ष्माण एते
यावल्लीलावतीनां न हृदि धृतिमुषो दृष्टिबाणाः पतन्ति ॥ ४० ॥

अध्वन्यस्य वधूर्वियोगविधुरा भर्तुः स्मरन्ती यदि (1678)
प्राणानुज्झति कस्य तन्महदहो संजायते किल्बिषम् ।
इत्येवं पथिकः करोति हृदये यावत्तरोर्मूर्धनि
प्रोद्घुष्टं परपुष्टया तव तवेत्युच्चैर्वचोऽनेकशः ॥ ४१ ॥

1673 ○ Bh. 22. — [d]) नमस्तकर्मभ्यो; Śān. 1.1; Srb. p. 93.88; Śp. 436. (भर्तृहरेः); Sbh. 3079; Srh. 34.24 (काव्यप्रकाशे); Yaśastilakacampū (KM. 70) II p. 256; Shv. A. 62*a*. 643, B. 1*a*. 38; Ssv. 317; Jsv. 262.3; BIS. 3367 (1431). **1674** ○ Kir. 14.24; Sbh. 436 (भारवेः); Srb. p. 174.904; Sb. 29*a*. 78 (भारवेः). **1675** ○ Cf. Śp. 420, cf. Ssm. 1546, cf. SK. 2.206. **1677** ○ Bh. 95; Smk. 53.12 (बागस्य); Śp. 3300 (बाणभट्टस्य); Sbh. 2246; Srb. p. 260.112; Shv. B. 4*a*. 33; SK. 5.135; Ssv. 1369; Slp. 4.12. **1678** — [b]) K प्राणानुजति. ○ Smk. 59.37; Śp. 3823; Sbh. 1687; Srb. p. 335.143 (var.)

(1679) अद्राक्षीदपनिद्रकोरकभरव्यानम्रवल्लीस्खलद्-
धूलीदुर्दिनसूदिताम्बरमसावुद्यानमुर्वीपतिः
आस्थानीभवनं वसन्तनृपतेर्देवस्य चेतोभुवः
सत्रागारमनुत्तरं मधुलिहामेकं प्रपामण्डपम् ॥ ४२ ॥

1680 मदनज्वरमपनेतुं कुरु संप्रति सततमौषधद्वितयम् ।
बालाधरमधुपानं कुचपीडनमुष्टियोगं च ॥ ४३ ॥

(1681) उपचारविधिज्ञोऽपि निर्धनः किं करिष्यति ।
निरङ्कुश इवारूढो मत्तद्विरदमूर्धनि ॥ ४४ ॥

(1682) कस्या नाम किमत्र नास्ति विदितं यद्वीक्ष्यमाणोऽप्ययं
लोको मूक इवास्ति मां प्रति पुनः सर्वो जनस्तप्यते ।
शक्यं दर्शयितुं न पूगफलवत् कृत्वा द्विधेदं वपुर्
यत्सत्यं सखि वीक्षितः खलु मया नूनं चतुर्थ्याः शशी ॥ ४५ ॥

(1683) खुराघातैः शृङ्गैः प्रतिदिनमलं ↑ हन्ति पथिकान् ↑K. 1144
भृशं शस्योत्सादैः सकलनगराख्यातपटिमा ।
युगं नैव स्कन्धे वहति नितरां याति धरणीं
वरं शून्या शाला न च पुनरयं दुष्टवृषभः ॥ ४६ ॥

(1684) पूरोत्पीडे तडागस्य परीवाहः प्रतिक्रिया ।
शोकक्षोभे च हृदयं प्रलापैरवधार्यते ॥ ४७ ॥

1685 धिक् चन्दनं क्वैव सुधा वराकी किमिन्दुना हारितमब्जकन्दैः ।
न वेद्मि तद्वस्तु यदत्र लोके सुताङ्गधूलेरुपमानपात्रम् ॥ ४८ ॥

(1686) यौवनं चलमपायि शरीरं गत्वरं वसु विमृश्य विशिष्टः ।
नान्यजन्मगततिक्तविपाकं दृष्टसौख्यमपि कर्म विधत्ते ॥ ४९ ॥

1679 — [b]) K °मुदिमाम्बर॰ **1682** — [c]) K कृत्वान्विधैदं॰ **1683** — [b]) K °पटिन ।॰ — [c]) K धरिणीं॰ **1684** ∩ Ut. 3.29; BIS. 4165. **1685** — [a]) K किक्कन्दनं॰ — [b]) K रिमिंदुना॰ — [d]) K रूपमानमात्रं॰ **1686** — [a]) K योवतं॰

अधोऽधः पश्यतः कस्य महिमा नोपजायते । 1687
उपर्युपरि पश्यन्तः सर्व एव दरिद्रति ॥ ५० ॥

तिमिरमिदमिन्दुबिम्बात्पूतिर्गन्धोऽयमम्बुरुहकोषात् । 1688
निन्दितमभिजातमुखाद्यदलीकं वचनमुच्चरति ॥ ५१ ॥

यो नीवारतृणाग्रमुष्टिकवलैः संवर्धितः शैशवे (1689) S. 4.41.3
पीतं येन सरोजिनीदलपुटे होमावशिष्टं पयः । (मनोकस्य)
तद्दानासवपानमत्तमधुपव्यालोलगण्डं गजं
सोत्कण्ठं सभयं च पश्यति शनैर्दूरे स्थितस्तापसः ॥ ५२ ॥

पाणिप्रेङ्खणतो विशीर्णशिरसः स्वेदावरुग्णश्रियस् (1690) S. 2.106.2
ता इत्याकृतिलेशतो मनसि नः किंचित् प्रतीतिं गताः ।
वैचित्र्यात्पुनरुक्तलाञ्छनभृतः खण्डेन वाक्येन वा
व्याक्षेपं कथयन्ति पक्ष्मलदृशो लेखाक्षरश्रेणयः ॥ ५३ ॥

ताडीदलं यदकठोरमिदं यदत्र मुद्रा स्तनाङ्कघनचन्दनपङ्कमूर्तिः ↑ । ↑ N. 40b 1691 S. 2.106.1
यद्बन्धनं बिसलतातनुतन्तवश्च कस्याश्चिदेष गलितस्तदनङ्गलेखः ॥ ५४ ॥ (कस्यचित्)

मृणाल↑मेतद्वलयीकृतं तया तदीय एवैष वतंसपल्लवः । ↑ K. 114b (1692)
इदं च तस्याः कदलीदलांशुकं यदत्र संक्रान्त इव स्मरज्वरः ॥ ५५ ॥
राजशेखरस्यामी ॥

मधुर्मासो रम्यो विपिनमजनं त्वं च तरुणी 1693
स्फुरत्कामावेशे वयसि वयमप्याहितभराः ।
व्रजत्वम्बा मुग्धे क्षणमिह विलम्बस्व यदि वा
स्फुटस्तावज्जातः पिशुनवचसामेष विषयः ॥ ५६ ॥
वल्लणस्य ॥

1687 ○ BIS. 231 (83) Hit. 2.2; Srb. p. 163.467. **1688** — [c]) K निन्दत-. **1689** — [a]) S नीवारप्रसवाग्रमुष्टिकवलैर्यो वर्धितः. K शैशवं. — [c]) S तं दानावसरे तु. K मजं (गजं). — [d]) S सानंदं. S मुहुर्द्वारेस्थितस्. K दूरेस्थित°. Sbh. 637; Śp. 54.1. **1690** The Rājaśekhara stanzas seem to begin here. — [a]) S स्वेदांबु-. K °रुग्न-; S °भग्न-. — [b]) S तत्कृत्याकृति-. S ते (नः). — [c]) S_2 बाह्येन; S_3 वामेन (वाक्येन). — [d]) K व्याख्यायं (व्याक्षेपं.). ○ Vid. 3.22. **1691** — [a]) S यदेषा. — [c]) K विपलता-. S °तंतुभिश्च. ○ Vid. 3.21. **1692** — [a]) K वतंसुपल्लवः. ○ Vid. 3.18. **1693** — [b]) K °हिततराः ।. ○ Smk. 70.2 (बिल्हणस्य).

1694 मुनीन्द्रोर्वाग्विन्दुः प्रविततसुधापूरपरमो
न चेच्चिन्तापात्रे मिलति कथमप्यस्य मनसः ।
कुतः प्राप्य प्रीतिं तुहिनगिरिगर्भस्थितिजुषोऽ-
प्यसह्यः सह्येत प्रियविरहदाहव्यतिकरः ॥ ५७ ॥
धर्मकीर्तेः ॥

1695 सर्वस्यैव हि लोकस्य बहुमानं यदात्मनि ।
विष्णोर्मायासहस्रस्य इयमेका गरीयसी ॥ ५८ ॥

1696 कृशः काणः खञ्जः श्रवणविकलः पुच्छरहितः
क्षुधाक्षामो जीर्णः पिठरककपालार्पितगलः ।
व्रणैः पूयक्लिन्नैः क्रिमिकुलचितैराचिततनुः
शुनीमभ्येति श्वा हतमपि निहन्त्येव मदनः ॥ ५९ ॥

1697 तरन्तो दृश्यन्ते बहव इह गम्भीरसरसि
स्वसाराभ्यामाभ्यां हृदि विदधतः कौतुकशतम् ।
प्रविश्यान्तर्लीनं किमपि सुविवेच्योद्धरति यश्
चिरं रुद्धश्वासः स खलु पुनरेतेषु विरलः ॥ ६० ॥
N. पण्डितज्ञानश्रियः ॥

॥ इति संकीर्णव्रज्या ॥ ४९ ॥

॥ ततः कविस्तुतिव्रज्या ॥ ५० ॥

1698 S. 5,26.5 सुबन्धौ भक्तिर्नः क इह रघुकारे न रमते
धृतिर्दाक्षीपुत्रे हरति हरिचन्द्रोऽपि हृदयम् ।
विशुद्धोक्तिः शूरः प्रकृतिसुभगा भारविगिरस्
तथाप्यन्तर्मोदं कमपि भवभूतिर्वितनुते ॥ १ ॥ ↑K. 115a

1694 — [d]) K [ऽ]प्यलक्ष्यः. **1695** — [b]) K बद्धमानं. **1696** ⊃ Bh. 2; Sbh. 3390; Srb. p. 371.132; Auc. ad 16 (चन्दकस्य). Nami ad Rudraṭa 7.76. **1697** — [a]) K°सरनि. — [d]) K पुनरेते विवलः. — [e]) K ज्ञान-. मित्रस्य. ॥ Vrajyā **50** : K ततो करतुतिव्रज्या ॥. **1698** — [a]) S1 इह वसुकल्पे.

तातः सृष्टिमपूर्ववस्तुविषयामेकोऽत्र निर्व्यूढवान् 1699 S. 5.26.1 (भवानन्दस्य)
निष्णातः कविकुञ्जरेन्द्रचरिते मार्गे गिरां वागुरः ।
रेवाविन्ध्यपुलीन्द्रपामरवधूझञ्झानिलप्रेषित-
प्रायेऽर्थे वचनानि पल्लवयितुं जानाति योगेश्वरः ॥ २ ॥

अभिनन्दस्य ॥

पातुं कर्णरसायनं रचयितुं वाचः सतां संमतां 1700 S. 5.27.3
व्युत्पत्तिं परमामवाप्तुमवधिं लब्धुं रसस्रोतसः ।
भोक्तुं स्वादुफलं च जीविततरोर्यद्यस्ति ते कौतुकं
तद्भ्रातः शृणु राजशेखरकवेः सूक्तीः सुधास्यन्दिनीः ॥ ३ ॥

शंकरवर्मणः ॥

देवीं वाचमुपासते हि बहवः सारं तु सारस्वतं 1701 S. 5.27.5
जानीते नितरामसौ गुरुकुलक्लिष्टो मुरारिः कविः ।
अब्धिर्लङ्घित एव वानरभटैः किं त्वस्य गम्भीरताम्
आपातालविलग्नपीवरवपुर्जानाति मन्थाचलः ॥ ४ ॥

तत्तादृगुज्ज्वलककुत्स्थकुलप्रशस्तिसौरभ्यनिर्भरगभीरमनोहराणि । 1702
वाल्मीकिवागमृतकूपनिपातलक्ष्मीमेतानि बिभ्रति मुरारिकवेर्वचांसि ॥ ५ ॥

मुरारेरेतौ ॥

धिग्धिक्तान्समयान्परिश्रमरुजो धिक्ता गिरो निष्फला 1703 S. 5.27.4
यत्रामूर्न भवन्ति वल्गुणगुणोत्खातामृतप्रीतयः ।
रोम्णां नृत्यभुवो विलोचनपयःपूराब्धिचन्द्रोदयाः
साहित्यप्रतिगण्डगर्वगलनग्लानिक्रियाहेतवः ॥ ६ ॥

1699 — [a]) S बाणः(तातः) S1.2 °मेकत्र-. — [b]) S वा गुरुः ।. — [c]) S3 वेधा-. S °पुलिंद°. S भूगोलझंझानिल-. **1700** — [d]) S1 °स्यंदनीः. — [e]) S3 शङ्कार्णवस्य. ○ Vid. 1.7; Bāl. 1.17; Shv. A. 37*b*. 192 (श्रियंकरवर्मणः); Smk. 4.99 (श्रीशंकरवर्मणः). **1701** — [a]) K ये संत्येवमुपासते. — [b]) K जामीते. S2 गुरुकुले. — [d]) S °निमग्नपीवरतनुर् (S1 °वपुर्). ○ Anr. before 1.12 in some versions; Kuv. p. 58; BIS. 2954 (1239); SK. 2.31; Ak. p. 290. **1702** — [a]) NK °ककुस्थ°. ○ Anr. 1.12. **1703** — [a]) S वक्तुं गिरो नीरसा. — [b]) K यत्रानुर्. S °निं(S3 °तिं°)पतंति. — [c]) K रोष्णो नृत्य°. S2 °पूरोब्धि-. — [d]) K साहित्यं. S3 °गलनं.

1704 उत्तानोल्लपितप्रतारितनवश्रोत्रैः कथं भाव्यतां
वाक्प्रत्यंशनिवेशिताखिलजगत्तत्त्वा कवीनां कला ।
रथ्यागर्तविगाहनाद्भुतकृतैर्गाह्यः क्व रत्नाकरो
यस्यान्तःशफरावमाननतटीमज्जद्गिरीन्द्राः श्रियः↑ ॥ ७ ॥ ↑ N. 41a

1705
S. 5.32.5
(धर्माशोकस्य)
अनुद्धुष्टः शब्दैरथ च घटनातः स्फुटरसः ↑ K. 115b
पदानामर्थात्मा रमयति न तूत्तानितरसः ।
यथा किंचित्किंचित्पवनचलचीनांशुकतया
स्तनाभोगः स्त्रीणां हरति न तथोन्मुद्रिततनुः ॥ ८ ॥

वल्लणस्यैते ॥

(1706)
S. 5.26.2
(भोजदेवस्य)
अस्तंगतभारविरवि कालवशात्कालिदासविधुविधुरम् ।
निर्वाणबाणदीपं जगदिदमद्योति रत्नेन ॥ ९ ॥

1707 जानकीहरणं कर्तुं रघुवंशे पुरःस्थिते ।
कविः कुमारदासो वा रावणो वा यदि क्षमः ॥ १० ॥

(1708) शब्दास्ते न तथाविधाः पथि धियां लोकस्य ये नासते
नार्थात्मापि स कोऽपि धावति गिरां भूपालमार्गे न यः ।
अस्त्यन्यस्तु स संनिवेशशिशिरः शब्दार्थयोः संगमो
येनामी स्ववशेन दग्धकवयो मथ्नन्ति चेतांसि नः ॥ ११ ॥

1709 जयति कविकण्ठहारः श्रीरघुकारः प्रमेयकेदारे ।
यन्मतिदात्रविलूने शिलोञ्छमिव कुर्वते कवयः ॥ १२ ॥

(1710) कवीनामगलद्दर्पो नूनं वासवदत्तया ।
शक्त्येव पाण्डुपुत्राणां गतया कर्णगोचरम् ॥ १३ ॥

1704 — [a]) K उत्तालो°. — [c]) K °गाहनौद्धत-. K °ग्राह्य. — [d]) K शफराधमा°. K °मज्जङ्गिरीन्द्रीः. **1705** — [a]) S1 अनुद्धर्णः. S घटनात्प्रस्फुट-. — [b]) S1 न हृत्तानित-. — [c]) S किंचिद्दृश्यः. S1.2 °चीणांशुक-. — [d]) S1 °रमः; S2.3 वपुः (तनुः). — [e]) K वल्लण ॥. ○ Smk. 4.36 (धर्माशोकस्य); Shv. A. 39a. 205 (धर्माशोकस्य); Amd. 285. **1706** — [b]) K कालिदास°. **1707** — [d]) N before correction and K रामणो. ○ Smk. 4.76 (राजशेखरस्य). **1708** — [b]) K नाथान्मापि. **1710** ○ Harṣacarita 1.11; Smk. 4.54 (बाणस्य); Shv. A. 41a. 246 (श्रीराजशेखरस्य).

कीर्तिः प्रवरसेनस्य प्रयाता कुसुमोज्ज्वला । 1711
समुद्रस्य परं पारं कपिसेनेव सेतुना ॥ १४ ॥

सन्ति श्वान इवासंख्या जातिभाजो गृहे गृहे । 1712
उत्पादका न बहवः कवयः शरभा इव ॥ १५ ॥

बाणस्वामी ॥

कवयः कालिदासाद्याः कवयो वयमप्यमी । 1713
पर्वते परमाणौ च वस्तुत्वमुभयोरपि ॥ १६ ॥

सौजन्याङ्कुरकन्द सुन्दरकथासर्वस्व सीमन्तिनी- 1714 S. 3.11.2 (अभिनन्दस्य)
चित्ताकर्षणमन्त्र मन्मथसरित्कल्लोल वाग्वल्लभ ।
सौभाग्यैकनिवेश पेशलगिरामाधार धैर्याम्बुधे
धर्माद्रिद्रुम राजशेखर सखे दृष्टोऽसि यामो वयम् ॥ १७ ॥

यदेतद्वागर्थव्यतिकरमयं किंचिदमृतं ↑ K. 116a (1715) S. 5.32.1 (हृषीकेशस्य)
प्रमोदप्रस्यन्दैः सहृदयमनांसि स्नपयति ।
इदं काव्यं तत्त्वं स्फुरति तु यदत्राणु परमं
तदन्तर्बुद्धीनां स्फुटमथ च वाचामविषयः ॥ १८ ॥

सुवर्णालङ्कारा प्रकटितरसाश्लेषनिपुणा 1716 S. 5.31.1 (सार्कोकस्य)
स्फुरद्वैदर्भौक्तिर्ललितपदबन्धक्रमगतिः ।
लसद्भ्रूयोभावा मृदुरपि विमर्दोचिततनुः
कवीन्द्र त्वद्वाणी हरति हरिणाक्षीव हृदयम् ॥ १९ ॥

अम्बा येन सरस्वती सुतवती तस्यार्पयन्ती रसान् 1717
नानाचाटुमुखी स दुर्ललितवान् खेलाभिरुच्छृङ्खलः ।

1711 — b) K कुसुदोज्ज्वला. ○ Harṣacarita 1.14; Smk. 4.62 (बाणस्य); Shv. A. 41a (? बाणस्य). **1712** — e) N बाणस्यैते (as 1710 is not in N). ○ Harṣacarita 1.5; Śp. 157 (बाणभट्टस्य); BIS. 6788; Akp. 145. **1713** ○ Śp. 175 (कृष्णभट्टस्य); Shv. A. 32a. 113 (कृष्णभट्टस्य); Ssv. 780. **1714** — b) S मन्मथसुहृत्क°. — d) S राजशेखरकवे. **1715** — a) S1.2 °द्वाक्यार्थं°. — b) S तदानंदस्यंदैः. — c) K त्वत्र (तत्त्वं). K त्र (तु). S2.3 यदत्रानु-. ○ Smk. 4.34. **1716** — d) K कवींद्रं. — e) S1 सोकोकस्य. **1717** — b) N सदर्लं°. — d) K इष्ट्वाध्वमित°.

जिह्वादुर्व्यसनैरुपद्रवरुजः कुर्वन्ति ये दुःसुतास्
तान्दृष्ट्वार्थमितस्ततो निखनति स्वं निःस्वमातन्वती ॥ २० ॥
वल्लणस्य ॥

1718 अविदितगुणापि सत्कविभणितिः कर्णेषु वमति मधुधाराम् ।
अनधिगतपरिमलापि हि हरति दृशं मालतीमाला ॥ २१ ॥
सुबन्धोः ॥

1719 बभूव वल्मीकभवः पुरा कविस्ततः प्रपेदे भुवि भर्तृमेठताम् ।
पुनः स्थितो यो भवभूतिरेखया स वर्तते संप्रति राजशेखरः ॥ २२ ॥

1720 उच्छ्वासोऽपि न निर्याति बाणे हृदयवर्तिनि ।
किं पुनर्विकटाटोपपदबन्धा सरस्वती ॥ २३ ॥

1721 यल्लग्नं हृदि पुंसां भूयो भूयः शिरो न घूर्णयति ।
तदपि कवेः किमु काव्यं काण्डो वा धन्विनां किमसौ ॥ २४ ॥
तामरसस्य ॥

(1722) कथंचित्कालिदासस्य कालेन बहुना मया ।
अवगाढेव गम्भीरमसृणौघा सरस्वती ॥ २५ ॥

1723
S. 3.3.4
कश्चिद्वाचं रचयितुमलं श्रोतुमेवापरस्ताम्
कल्याणी ते मतिरुभयतो विस्मयं नस्तनोति ।
नह्येकस्मिन्नतिशयवतां संनिपातो गुणानाम्
एकः सूते कनकमुपलस्तत्परीक्षाक्षमोऽन्यः ॥ २६ ॥
कालि↑दासस्य ॥ ↑K. 116b

(1724)
S. 5.27.2
(शालिकनाथस्य)
प्रयोगव्युत्पत्तौ प्रतिपदविशेषार्थकथने
प्रसत्तौ गाम्भीर्ये रसवति च वाक्यार्थघटने ।

1718 ○ Vāsavadattā 11; Smk. 4.13 (सुबन्धोः); Śp. 145 (सुबन्धोः) Shv. A. 37*a*. 186 (सुबंधोः); BIS. 680 (247); Pt. 3.21; SK. 2.11; SG. 2.11; Sd. ad 10.50. **1719** ○ Bāl. 1.16; Bālabhārata 1.12, both. — [b]) भर्तृमेण्ठ°. **1721** — [e]) K तामरस्य ॥. **1723** — [a]) N वारं; S वाचो (वाचं). S वोढुमेवा°. K°परस्थां; S1.3°परस्ताः; S2°परास्ताः. — [b]) S सा कल्याणी. S उभयथा. — [c]) K नक्षे°; S नन्वे° (नह्ये°). S संनिवेशो. — [d]) S कनकमनलस्. — [e]) K कालिदाशः ॥. ○ Kav. p. 14. **1724** — [b]) S1.2 काव्यार्थरचने. — [c]) S °णतेरर्थ-. — [e]) K शालिक ॥.

अगम्यायामन्यैर्दिशि परिणतेश्चार्थवचसोर्
मतं चेदस्माकं कविरमरसिंहो विजयते ॥ २७ ॥
शालिक[स्य] ॥

इयं गौरुद्दामा तव निविडबन्धापि हि कथं N. *lm.* 40*b* 1725 S. 5.31.5
न वैदर्भादन्यत्स्पृशति सुलभत्वेऽपि हि कथम् ।
अवन्ध्या च ख्याता भुवि कथमगम्या कविवृषैः
कथं वा पीयूषं स्रवति बहु दुग्धापि बहुभिः ॥ २८ ॥
शब्दार्णवस्य ॥

शैलैर्बन्धयति स्म वानरहृतैर्वाल्मीकिरम्भोनिधिं (1726) S. 5.75.4
व्यासः पार्थशरैस्तथापि न तयोरत्युक्तिरुद्भाव्यते ।
वागर्थौ च तुलाधृताविव तथाप्यस्मन्निबन्धानयं
लोको दूषयति प्रसारितमुखस्तुभ्यं प्रतिष्ठे नमः ॥ २९ ॥
धर्मकीर्तेः ॥

हा कष्टं कविचक्रमौलिमणिना दक्षेण यन्नेक्षितः 1727
श्रीमानुत्पलराजदेवनृपतिर्विद्यावधूवल्लभः ।
तस्याप्यर्थिजनैकरोहणगिरेर्लक्ष्मीर्वृथैवाभवद्
दक्षस्यास्य न येन सुन्दरगिरः कर्णावतंसीकृताः ॥ ३० ॥
दक्षस्य ॥

यस्य यथा विज्ञानं तादृक्तस्येह हृदयसद्भावः । (1728)
उन्मीलति कविपुङ्गववचने च पुराणपुरुषे च ॥ ३१ ॥

वहति न पुरः कश्चित्पश्चान्न कोऽप्यनुयाति मां N. *um.* 41*a* 1729
न च नवपदक्षुण्णो मार्गः कथं न्वहमेककः ।
भवतु विदितं पूर्वव्यूढोऽधुना खिलतां गतः
स खलु बहलो वामः पन्था मया स्फुटमुर्जितः ॥ ३२ ॥
N. धर्मकीर्तिपादानाम् ॥

1725 — [b]) S °दन्यच्चरति. — [c]) K °मगस्या. — [d]) S3 कविभिः ॥. **1726** — [a]) S1 वानरकृतैर्. — [c]) K वाङ्गोऽर्थं. K °प्यस्मिन्निबंधा°; S °प्यसत्प्रबंधा°. — [d]) S दूषयितुं. ○ Prab. 70 (धनपालस्य). **1727** — [c]) NK °लैक्ष्मी वृथे°. — [d]) K °वतंशी°. **1729** — [e]) K धर्मकीर्त्तेः ॥.

(1730) विद्यावधूमपरिणीय कुलानुरूपां श्लाघ्यां सुतामिव ततः श्रियमप्रसूय ।
तां चार्थिने प्रणयपेशलमप्रदाय धिक्तं मनुष्यपदमात्मनि यः प्र↑युङ्क्ते ॥३३॥ ↑K.117a
भर्तृहरेः ॥

(1731) ये नाम केचिदिह नः प्रथयन्त्यवज्ञां जानन्ति ते किमपि तान्प्रति नैष यत्नः ।
उत्पत्स्यते तु मम कोऽपि समानधर्मा कालो ह्ययं निरवधिर्विपुला च लक्ष्मीः ॥३४॥
चेः ॥

1732 S. 5.25.4 निधानं विद्यानां कुलगृहमपारस्य यशसः
शुचि क्ष्मापालानां सुचरितकथादर्पणतलम् ।
कलासंपद्रत्नव्रततिविटपानां सुरतरुः
प्रकृत्या गम्भीरः कविरिह सशब्दो विजयते ॥ ३५ ॥

(1733) S. 5.26.4 (अभिनन्दस्य) उन्नीतो भवभूतिना प्रतिदिनं बाणे गते यः पुरा
यश्चीर्णः कमलायुधेन सुचिरं येनागमत्केशटः ।
यः श्रीवाक्पतिराजपादरजसां संपर्कपूतश्चिरं
दिष्ट्या श्लाघ्यगुणस्य कस्यचिदसौ मार्गः समुन्मीलति ॥ ३६ ॥
योगेश्वरस्य ॥

(1734) परमाद्भुतरसधामन्युत्सलिते जगति वल्लनाम्भोधौ ।
विश्रान्तो रसभागस्तिमितयति यथा गभीरिमा कोऽपि ॥ ३७ ॥
वल्लण[स्य] ॥

(1735) आढ्यराजकृतारम्भैर्हृदयस्थैः स्मृतैरपि ।
जिह्वान्तःकृष्यमाणेव न कवित्वे प्रगल्भते ॥ ३८ ॥
बाणस्य ॥

(1736) वाल्मीकेर्मुकुलीकृतैव कविता कः स्तोतुमस्यादरो
वैयासानि वचांसि भारविगिरां भूतैव निर्भर्त्सना ।

1730 — [c]) K प्रणयपेशलसुप्रदाय. — [e]) K भत्तृहरेः ॥. **1731** ○ Māl. 1.8. — [d]) पृथ्वी: ॥; Kuv. p. 192; KHA. 356; Kpk. 190; Kpd. p. 196; Amd. 381; Vyk. ad 2.5. **1732** S order *acbd*. — [a]) S3 निदानं. — [b]) S शुचिक्षोणींद्राणां. — [c]) K °वितपानां. — [d]) S कविरिति हि शब्दो. **1733** — [a]) S प्रतिपदं. — [b]) S सततं (सुचिरं)-. K केसटः। — [c]) S °भूतिश्चिरं. **1735** ○ Harṣacarita 1.18. **1736** — [a]) K कविना. — [c]) K धर्मायनं.

काव्यं चेदवतंसभूपमभजद्धर्मायणं कर्णयोस्
तातः किं बहु वर्ण्यते स भगवान् वैदर्भगर्भेश्वरः ॥ ३९ ॥
धर्माशोकस्य ॥

वामाङ्गं पृथुलस्तनस्तबकितं यावद्भवानीपतेर् 1737
लक्ष्मीकण्ठहठग्रहव्यसनिता यावच्च दोष्णां हरेः ।
यावच्च प्रतिसामसारणविधिव्यग्रौ करौ ब्रह्मणः
स्थेयासुः श्रुतिशुक्तिलेह्यमधवस्तावत्सतां सूक्तय↑ः ॥ ४० ॥ ↑K. 117b

कीर्त्या समं त्रिदिववासमुपस्थितानां मर्त्यावतीर्णमरुतामपि सत्कवीनाम् । 1738
जग्रन्थ दुर्लभसुभाषितरत्नकोषं विद्याकरः सुकृतिकण्ठविभूषणाय ॥ ४१ ॥

॥ इति कविवर्णनव्रज्या समाप्ता ॥ ५० ॥

(N. Colophon:)

॥ समाप्तोऽयं सुभाषितरत्नकोष इति ॥

(॥ पण्डितश्रीभीमार्जुनसोमस्य ॥)

(K. Colophon:)

परस्य मोषं विनयव्यतिक्रमादयं जनः कर्तुमतीव पण्डितः । (1739)
स्वयं च नामाविनयेषु वर्तते कथं न यद्वेष्टि तदेव चेष्टते ॥

जादस्ता पुस्तकं दस्ता तादस्तं रिखितं मया । जदि शुद्धमशुधं वा मम दोष न दीयते ॥ * ॥ शुभ ॥ सम्वत् ८३० ॥ ज्येष्ठशुक्लपूर्णिमा ॥ श्रमवालकुहुसिद्धिपाद । रेखक दैवज्ञधननामः ॥ शुभः ॥

1737 ○ Vid.4.23 (final). — [d]) °लेह्यमधुरा°. **1738** — [c]) K यद्ग्रन्थ. Vrajyā **50** : K समाप्तं ॥. N colophon: second line by later hand, probably denoting an owner of the codex. **1739** — [a]) K परमष्वमषन्वि°. K colophon: the correct reading of the scribe's verse is: यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया । यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न दीयते ॥.

श्लोकानां सूची ॥

॥ परिशिष्टम् ॥

Extra stanzas in P, not found in V, but attributed to authors cited in V; heavily emended where necessary. The number in P (by direct count) precedes.

अभिनन्द —

६८८ (=स० २. १६९. १ - **कस्यचित्**): पारावारे प्रकटपुलिनाभ्युद्गमोत्तारपाण्डुर् लीलावर्तस्तिमितचलनव्यञ्जितोद्देशनिम्ना। क्रौञ्चीजानुद्वयसपयसामन्तरीपोदरेषु स्वच्छा वेणिर्मदयति मनः शारदीनां नदीनाम् ॥ १ ॥ १३६८ : गिरयो मृगविरहिकुलाः शबरवृतं वनमसाधवो ग्रामाः। मृग नास्त्येव पदं तव यस्मिन्नकुतोभयो भवसि ॥ २ ॥ ६१० : त्यजति पवनः सायं सायं हिमानि शनैः शनैः सरसि सरसि प्रातः प्रातर्नवं नवमम्बुजम् । तरुषु तरुषु ग्रन्थिग्रन्थिर्नवाङ्कुरदन्तुरो रुजति रुजति स्वस्थावस्थं जनं जनमुत्कता ॥ ३ ॥ ३५० : मन्दमन्दमुदयन्तमम्बरादिन्दुमिन्दुवदने विलोचय। नाकनायकनिकायकामिनीकेलियानकलनैकभाजनम् ॥ ४ ॥ ७१३ : विष्यन्दं न परिस्तृणाति वियति ज्योत्स्नावितानं शशी नोद्गायन्ति मधुव्रता न तरवस्तन्वन्ति पुष्पाञ्जलिम् । नैवाद्यापि निवर्तते किशलयं वल्लीषु ताम्रोदरं दूरारम्भमनङ्गरङ्गरचनं लोकस्तु पर्युत्सुकः ॥ ५ ॥

कविराज —

१०२९ (=स० २. ५३. २ - **कस्यचित्**): अस्तव्यस्तसमीरकम्पिततया दृष्टेस्तिरस्कारिणीं हस्तेनालकवल्लरीमकुटिलामानीय कर्णान्तिकम् । उद्वीक्ष्य प्रियमार्गमध्वगवधूरस्तं गते भास्वति च्छिन्नाशा स्वनिवेशमेति शनकैः स्वप्नेक्षणाशंसिनी ॥ ६ ॥ ८०८ : प्रियानेत्रमुखच्छायाहृतलावण्यशेषयोः। समानदुःखयोरैक्यमुक्तं पक्षगचन्द्रयोः ॥ ७ ॥

कविशेखर —

२७६ : भित्त्वा वक्षः सुरारेः कुलिशदृढतराघातविच्छिन्नहारं संध्याताम्रेन्दुलेखाकुटिलनखशिखासक्तमांसोपलेखः । यत्नादाकृष्य भानोर्घनरुधिरवसां सान्द्रदिग्धाङ्गुलीकः पाणिः सव्येतरोऽसौ जयति विजयिनः शार्ङ्गिणः सिंहमूर्तेः ॥ ८ ॥ ५५९ : यत्कम्बोः क्रकचावदारणमयं शेषस्य पृथ्वीमयः क्लेशश्चन्दनशाखिनामपि वने निर्वासनप्रक्रिया । पूर्णेन्दोर्मुखकालिमाविधितिरस्कारेण यद्भ्रामणं तन्मन्ये विधिना भवद्भुजयशःस्पर्धासु दण्डः कृतः ॥ ९ ॥ ३२३ : रक्ताम्बरः कनकशैलविशालवेद्यो नित्यप्रदक्षिणपरिक्रमणक्रमज्ञः। दिग्मण्डलीः प्रकटयन् जगदेकवन्द्यो भास्वानरोगयतु वः प्रकटोदयश्रीः ॥ १० ॥ ३७० : रामाणां प्रमदाय जन्म विपदो मित्रस्य नित्यं रुचिः प्रीतिः सारसनिग्रहात्कुशलता मारावतारोत्सवे। यस्यैवं शशिनो विवेकविरहस्तस्यायमङ्के पशुर्युक्तं कैरवहास्यमस्य पुरतो मुक्तं जगद्घूर्णते ॥ ११ ॥

कालिदास —

३८६: अङ्गुलीभिरिव केशसंचयं संनिगृह्य तिमिरं मरीचिभिः। कुड्मलीकृतसरोजलोचनं चुम्बतीव रजनीमुखं शशी ॥ १२ ॥ ८६८ : आकृष्टबालतरुपल्लवलोभनीयं पीतं मया सभयमेव

रतोत्सवेषु । बिम्बाधरं दशसि चन्द्र मम प्रियायास्त्वां कारयामि कमलोदरबन्धनस्थम् ॥ १३ ॥ ८७० : इदमप्युपकृतिपाक्षं सुरभिमुखं ते [प्रिये] मयाघ्रातम् । ननु कमलस्य मधुकरः संतुष्यति गन्धमात्रेण ॥ १४ ॥ ७३७ : इदमुपहतसूक्ष्मग्रन्थिमास्कन्धदेशे स्तनयुगपरिणाहाच्छादिना वल्कलेन । वपुरभिनवमस्याः पुष्यति स्वानुशोभां कुसुममिव निबद्धं पाण्डुपत्त्रोदरेण ॥ १५ ॥ ७७४ : एतस्याः स्तनभारेण को नाम न जितो बली । सप्तद्वीपकरग्राही भवान् यत्र करप्रदः ॥ (**विक्रमादित्यकालिदासयोः**) ॥ १६ ॥ ५३९ : कीर्तिस्ते नृप दूतिका मुररिपोरङ्के स्थितां भारतीं मां चाकृष्य ददौ तवेति गिरिशः श्रुत्वार्धनारीश्वरः । ब्रह्माभूच्चतुराननः सुरपतिश्चक्षुःसहस्रं दधौ स्कन्दो मन्दमतिश्चकार न करस्पर्शं स्त्रियाः शङ्कितः ॥ १७ ॥ ११५५ : तथैव संकल्पशतैरनङ्ग प्रसह्य नीतोऽस्यनयातिबुद्धिम् । आकृष्य चापं श्रवणोपकण्ठे मयैव मुक्तस्तव बाणमोक्षः ॥ १८ ॥ ७३७ : त्यज मनसिज चापाकर्षणक्लेशमुच्चैस् त्रिभुवनविजयस्ते साधितो वेधसैव । इयमनुनयलीलासंगिनीरन्ध्रपीनस्तनभरदरनम्रा निर्मिता यन्मृगाक्षी ॥ १९ ॥ ७८१ : मण्डलाभोगिनस्तुङ्गाः स्तनाः स्त्रीणामसाधवः । यतो दत्तकरेऽद्यापि गोपल्लीग्रहणोद्यतः ॥ (**विक्रमादित्यकालिदासयोः**) ॥२०॥ ८६९ : मुहुरङ्गुलिसंवृताधरौष्ठं प्रतिषेधाक्षरविक्लवाभिरामम् । मुखमङ्गविवर्ति पक्ष्मलाक्ष्याः कथमप्युन्नमितं न चुम्बितं तत् ॥ २१ ॥ ७४ : या सृष्टिः स्रष्टुराद्या वहति विधिहुतं या हविर्या च होत्री ये द्वे कालं विधत्तः श्रुतिविषयगुणा या स्थिता व्याप्य विश्वम् । यामाहुः सर्वबीजप्रकृतिरिति यया प्राणिनः प्राणवन्तः प्रत्यक्षाभिः प्रसन्नस्तनुभिरवतु वस्ताभिरष्टाभिरीशः ॥ २२ ॥ ८७५ : लोलां दृष्टिमितस्ततो विभजते सुभ्रूलताविभ्रमामाभुग्नेन विवर्तते बलिमता मध्येन कम्रस्तनी । हस्ताग्रं विधुनोति पल्लवनिभं शीत्कारभिन्नाधरा जातेयं भ्रमराभिलङ्घनतया वाद्यैर्विना नर्तकी ॥ २३ ॥ ७३८ : सरसिजमनुविद्धं शैवलेनापि रम्यं मलिनमपि हिमांशोर्लक्ष्म लक्ष्मीं तनोति । इयमधिकमनोज्ञा वल्कलेनापि तन्वी किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम् ॥ २४ ॥ ११७० : सर्वक्षितिभृतां नाथ दृष्टा सर्वाङ्गसुन्दरी । रामारण्ये जनान्ते वा मया विरहिता त्वया ॥ २५ ॥ ३५९ : हंसः किंस्विद्विरञ्चेरयतरति तटं पश्चिमस्याम्बुराशेः क्षिप्तो वा कर्णशङ्खः प्रचरकरतया माघवैरावतेन । इत्यूहन्ते सुधांशुं मम तु मतमिदं त्वद्भयादेव देव प्रत्यञ्चुक्तं मघोना पतति गगनतः श्वेतमत्रातपत्रम् ॥ २६ ॥

केशट —

२५७ (=स० १. ४५. २) हा तातेति न जल्पितं न रुदितं न स्वीकृतं तद्धनं न स्नातं न च वीक्षितः परिजनः पित्रे न दत्तं जलम् । यावन्न क्रकचाभिघातविगलद्ग्रामामरीगामसृग्गण्डूषैर्घनघोरघर्घररवाः संतर्पिताः फेरवः ॥ २७ ॥

क्ष(क्षे)मीश्वर —

६३६ : परिगलितदलानां बिभ्रतां काष्ठशेषामनुविपिनमिदानीं कालरम्यामवस्थाम् । तलमवनिरुहाणां जर्जरच्छायमारात्परिहरति कुरङ्गो जालमाशङ्कमानः ॥ २८ ॥

ग(गु)णेश्वर —

१९ : करोतु सा शंकरमस्तकस्थिता कपालमाला सततं सुखानि वः । सुरापगातीरनिपातदर्शिता जटालतानामिव कन्दसंततिः ॥ २९ ॥

गोभटि(ट्ट?) —

४७६ (= स० ४. ९. ५ – **लोपामुद्राकवेः**) : तावद्वेलाविषमसलिलावर्तनाभीनिकुञ्जक्रोडभ्राम्यन्मकरशिखरिग्रावरौद्रः समुद्रः । दृष्टो यावन्न खलु चुलुकीभूतनिष्पन्दमूर्तिर्लोपामुद्रासहचरकरस्वस्तिकोत्संगवर्ती ॥ ३० ॥

चित्तप, चित्तूप (छित्तप) —

४४ (= स० १.५. २) : कण्ठच्छायमिषेण कल्परजनीमुत्तंसमन्दाकिनीरूपेण प्रलयाब्धिमूर्धनयनव्याजेन कल्पानलम् । भूषापन्नगकेलिपानकपटादेकोनपञ्चाशतं वातानप्युपसंहरन्नवतु वः कल्पान्तशान्तौ शिवः ॥ ३१ ॥ ५६७ (= स० ३. ४७. २) : मातुः खेदमयं ततान पृथुकः क्रोडेन धात्र्यामसौ रागाद्यस्तरुणः पुरंदरपुरस्त्रीन्यस्तकण्ठग्रहः । ज्यायानप्यभिनत्पितामहपदं नित्याविनीतस्तनूजन्मा ते यशसां गणस्तदुचितव्रीडोऽसि तत्कीर्तने ॥ ३२ ॥ ५१० : समाप्यम्बुधयो धराधरशतं विश्वस्तदैव क्षणं संभूयापि न कु[म्भसं]भवमुनेः प्राणाहुतिं तर्प्यति । यद्यस्यापि मृषा निषेवणघृणा द्राक्पीतवान्तोदधिप्रभ्रश्यज्जठराशुशुक्षणिकणो जागर्त्ययं वाडवः ॥ ३३ ॥

जितारि —

१२४९ (= स० ५. ३४. ५) : यत्कण्ठे श्रुतिभूषणानि बहुशो भ्रातः सुवर्णान्यपि स्वान्यस्माभिरुपाकृतानि विपणिस्थानेषु दैन्यान्न किम् । धिक्कर्माणि तुलैव नास्ति निकषग्रावा न मानक्रमो न क्रेता न परीक्षकः परमभूदुच्चैर्भयं दुर्जनात् ॥ ३४ ॥

डिम्बोक —

१९१ : दष्टाहं यमुनातटे विटपिनि श्लिष्टो भुजंगेन मे कृष्णेनाधरपल्लवो बत महाभोगेन भोः पश्यत । इत्याकर्ण्य ससंभ्रमं परिकरे गोप्या विदग्धं वचः कर्णे मन्त्रमृषोक्तिकेलिजनितस्मेरो हरिः पातु वः ॥ ३५ ॥

दामोदर —

८१२ : इय[मधर]दशनपङ्क्ती रुचिरा चिरकान्ति[काम]समकान्तिः । उत्पादयति नितान्तं तव मन्मथ वेदना पुंसाम् ॥ ३६ ॥ १२३० : शीलं शातयति श्रुतं शमयति प्रज्ञां निहन्त्यादराद्दैवं दीपयति क्षमां क्षपयति व्रीडामपि व्यस्यति । चेतो जर्जरयत्यपास्यति धृतिं विस्तारयत्यर्थितां पुंसः क्षीणधनस्य किं न कुरुते दर्वीदरिद्रग्रहः ॥ ३७ ॥

धर्मकीर्ति —

२३२ (=स० १. ६३. ५ – **तिलचन्द्रस्य**): यं लक्ष्मीरुपजीवति स भजते यं भारती संभ्रमादेतस्मै किमु दीयतां कथमसावस्मादृशैः स्तूयताम्। सेव्यो वा कथमेष यस्य शिरसा धत्ते पदार्घ्यं शिवस्तस्मात्कृत्यमजानतो मम मनोवृत्तेः प्रमाणं हरिः ॥ ३८ ॥

धर्मपाल —

५११ (=स० ४. १२. ५): अयमलघुविपाकस्फारजिह्वाकलापो ज्वलति यदि न मध्ये वाडवो हव्यवाहः। मुहुरुपचितसारो वारिभिर्निम्नगानां त्रिभुवनमपि किं न प्लावयत्यम्बुराशिः ॥ ३९ ॥ १३१६: आमूललग्नफलसंवृतिसंवृतोऽसि किंचाम्रपादप वनस्य मतस्तरूणाम्। यत्ते फलं क्षुधितवामनकुब्जपङ्गुक्लीबैरपि श्रमपराङ्मुखमेव लब्धम् ॥ ४० ॥ ६८१: किंचित्पादनिपीडनाद्वसनस्थैर्यक्रमासादितैरन्योन्यस्य करावलम्बविधिभिः क्रामन्ति पन्थाः पथि। शीर्यद्वेणुचलन्निबन्धनमपभ्रष्टान्तदारूच्चयं शुष्यत्पूरगतिक्रमादुपचितच्छायं जलात्संक्रमम् ॥ ४१ ॥ २७३: दैत्योत्पातेन्दुलेखाद्वितयमिव नभोमण्डलोद्भासि भीमं दृष्ट्वा चक्रं यदीयं दितिसुतनगरीवासिभिर्भीतभीतैः। अप्यन्तःकृष्णभावं पृथुनयनयुगं गाढरोषादताम्रं दृष्टं सच्छिद्रभानुद्वयमिव जगतां सोऽस्तु भूत्यै नृसिंहः ॥ ४२ ॥ ७१२: शरत्काले चण्डः परमपरितापप्रतिहतैः करस्पर्शो यस्य क्षणमपि जनैर्नाभिलषितः। स एवायं शूरः शिशिरनिवहाक्रान्तकिरणः प्रयत्नादन्वेष्यो न खलु नियता दैवगतयः ॥ ४३ ॥

धर्मयशोक (? धर्माशोक)—

४७१: कृष्णस्योरसि कौस्तुभः शतमखद्वारे करी शूलिनो मौलौ चन्द्रकलाकिरीटममृतैर्मेदस्विनो निर्जराः। कर्णोत्तंसितपारिजातमुकुलाः स्वर्वासिवामभ्रुवो यस्यैतानि विचेष्टितानि जयसि क्षीरोद तुभ्यं नमः ॥ ४४ ॥

नील —

१२४३ (= स० ४. १५. २): विदितधवलिमासि श्रूयमाणो ध्वनिस्ते रमयति रमणीया जन्मभूः सिन्धुराजः। तदपि निभृतमेकं वाच्यमस्त्येव कम्बो हृदयकुटिलिमानं कस्तवापह्नवीति ॥ ४५ ॥

नीलपट —

११२८ (= स० ५. ४९. ३–**नीलस्य**): [कुम्भी]संचिततण्डुलाः प्रतिदिनं नीताः क्षयं मूषिकैर्वास्तुष्वेव पिशङ्गितोदरतलाः शीर्यन्ति वार्ताकवः। जीर्णं जालकमारनालपिठरीगर्भे च काकारवं दीनायाः पथिकस्त्रियाः प्रियतमप्रत्यागमापेक्षया ॥ ४६ ॥ ७७८: स्त्रीमुद्रां मकरध्वजप्रणयिनीं सर्वार्थसंपत्करीं ये मोहादवधीरयन्ति कुधियो मिथ्याछलान्वेषिणः। ते तेनैव निहत्य निर्दयतया नग्नीकृताः खण्डिताः केचित्पञ्चशिखीकृताश्च जटिलाः कापालिकाश्चापरे ॥ ४७ ॥

पाणिनि —

१० : अनडुहि जितनीडजेन्द्रवेगे कृतनिबिडासनमुज्झिताघपीडे । स्मरशमनतडित्कडार-दृष्टिं मृडमुडुराडुपशोभिचूडमीडे ॥ ४८ ॥ ८१६ : हरकोपानलप्लुष्टविरूढस्मरशाखिनः । अयमाभाति तन्वङ्ग्याः पाणिः प्रथमपल्लवः ॥ ४९ ॥

धर्मपाणिनि—

११५९ (=स० ५. १४. २–**धर्मपालस्य**): नीलाम्भोरुहकानने न विशति ध्वान्तोल्कराशङ्कया स्वक्रीडोच्छलिताश्च वारिकणिकास्ताराभ्रमात्पश्यति । सत्रासं मुहुरीक्षते च चकितो हंसं हिमांशुभ्रमान्न स्वास्थ्यं भजते दिवापि विरहाशङ्की रथाङ्गाह्वयः ॥ ५० ॥

प्रवरसेण(न) —

११६० (=स० ५. १४. ३–**युवसेनस्य**): मित्रे क्वापि गते सरोरुहवने बद्धानने क्लाम्यति क्रन्दत्सु भ्रमरेषु वीक्ष्य दयिताश्लिष्टान्पुरः सारसान् । चक्राह्वेण वियोगिना बिसलता नोत्खण्डिता नोज्झिता वक्त्रे केवलमर्गलेव निहिता जीवस्य निर्गच्छतः ॥ ५१ ॥

बाण —

६४० : गम्भीरं गर्जितेन त्रिभुवनविवरं व्याप्य भूकम्पदेनं वीचीनाक्रम्य विष्वक् परि-पिबति पयो मेदुरोऽकालमेघः । इत्थं धाराकदम्बस्तबकितगहनाः प्रोषितैरुन्मुमूर्षा मूर्च्छाश्यामायमाना यममहिषगलैः कृष्यमाणा इवाशाः ॥ ५२ ॥ १४४ (=स० १. २६. ३–**कस्यचित्**): निर्मांसप्रकटास्थिजालविकटां पातालनिम्नोदरीं कूपक्रोडगभीरनेत्रकुहरामुन्नद्धजूटाटवीम् । दन्तान्तर्गतदैत्य-कीकसकणव्याकर्षणव्यापृतक्रूरैकाग्रनखामखण्डितरुचं त्वां चण्डि वन्दामहे ॥ ५३ ॥ १४३ : हर-कण्ठग्रहानन्दमीलिताक्षीं नमाम्युमाम् । कालकूटविषस्पर्शयातसर्वायसामिव ॥ ५४ ॥

भर्तृहरि —

१३६७ (=स० ४. ४५. १–**धर्मपालस्य**): त्यक्तं जन्मवनं तृणाङ्कुरवती मातेव मुक्ता स्थली विश्रामस्थितिहेतवो न गणिता बन्धूपमाः पादपाः । बालापत्यवियोगकातरमुखी त्यक्तार्ध-मार्गे मृगी मृग्यन्तः पदवीं तथाप्यकरुणा व्याधा न मुञ्चन्ति माम् ॥ ५५ ॥

भोजदेव —

३६ (=स० १. २८. २– **क्षित्तपस्य**): अच्छिन्नमेखलमलब्धदृढोपगूढमप्राप्तचुम्ब-नमवीक्षितवक्त्रकान्ति । कान्ताविमिश्रवपुषः कृतविप्रलम्भसंभोगसख्यमिव पातु वपुः स्मरारेः ॥ ५६ ॥ ६६: जटासंततिरव्याद्वो धूर्जटेः कपिलायता । कपालाणुविनिर्मुक्ता प्रसूतिः फणिनामिव ॥ ५७ ॥

मुरारि —

७३१ : अनाहूतैरेव प्रियसहचरीणां शिशुतया वचोभिः पञ्चालीमिथुनमधुना संगमयि-तुम् । उपादत्ते नो वा विरमति न वा केवलमियं कपोलौ कल्याणी पुलकमुकुलैः कुर्वयति ॥ ५८ ॥

३०३ (=स० १. ७०. ३): कस्मैचित्कपटाय कैटभरिपूःपीठदीर्घालयां देवि त्वामभिवाद्य कुप्यसि न चेत्तत्किंचिदाचक्ष्महे । यत्ते मन्दिरमम्बुजन्म किमिदं विद्यागृहं यच्च ते नीचान्नीचतरोपसर्पणमपामेतत्किमाचार्यकम् ॥ ५९ ॥ ५५२ (=स० ३. ५३. २): भोगीन्द्रः प्रमदोत्तरङ्गगृहिणीसंगीतगोष्ठीषु ते कीर्तिं देव शृणोतु विंशतिशती यच्चक्षुषां वर्तते । रक्ताभिः सुरसुन्दरीभिरभितो गीतां तु कर्णद्वयीदुःस्थः श्रोष्यति नाम किं स हि सहस्राक्षो न चक्षुःश्रवाः ॥ ६० ॥ ४३३: मदयति यदुत्पन्नो दुग्धाम्बुधेरयमम्बुधीन्नयति नयनादत्रेर्यातो मुदं नयनानि च । तदखिलसुरश्रेणीसाधारणप्रणयी शचीसहचरतरुः स्थालीसोमः समञ्जसमीहते ॥ ६१ ॥ ४६७: या माथुरा मृगमदद्रवदिग्धवक्षःप्रक्षालनान्मलिनितेव कलिन्दकन्या । तां तत्रभाविविनिभूषितमध्यदेशां रोमावलीमिव विलोकयितासि भूमेः ॥ ६२ ॥ ५६६: येनाकारि विरोधिसौधवडभीसंरूढसस्याङ्कुरग्रासव्यग्रतुरङ्गकन्धररथप्रस्थानधृष्टो रविः । आसीनाः प्रतियानमार्गमभितः सांयात्रिकानां मुखादाकर्ण्य प्रणिधिं जगुर्जलनिधौ यत्कीर्त्तिमन् देवताः ॥ ६३ ॥

योगेश्वर (धर्मयोगेश्वर)—

३६७ १३७४ (=स० ४. ५. ५): आशाः प्रसादयतु पुष्यतु वा चकोरान् कामं तनोतु कुमुदेषु मुदं सुधांशुः । एकः स एव परमुत्कटराहुदन्तयन्त्रप्रवेशसमदुःखसुखः कुरङ्गः ॥६४॥ २५८, २८४ (=स० १. ४७. ५–**आचार्यगोपीकस्य**): कूजन् कुञ्जे किमपि करुणं कन्दरे कान्दिशीकः सानौ शून्यप्रणिहितमनाः कानने ध्याननेत्रः । गच्छन् मूर्च्छां कुसुमशयने वीतरागस्तडागे जीयाज्जायाविरहविदुषां ग्रामणी रामभद्रः ॥ ६५ ॥ ९६२ (=स० २. १३६. ३): छिन्नार्धोरुकमेखले चरणयोः संक्रान्तलाक्षारसं तल्पोपान्तमुदीक्ष्य सस्मितसखीवैलक्ष्यसंभ्रान्तया । तन्वङ्ग्या दृढदन्तुरोदरदरोच्छूनाधरोत्संगया क्षिप्ताः प्रेयसि कूटकोपकुटिलभ्रूविभ्रमा दृष्टयः ॥ ६६ ॥ ६३२: दत्त्वा ग्रीष्मावतारे लिखितनिजयशोलाञ्छनं छत्रसूत्रं ज्येष्ठामूलीयमासे जलमवटतटीप्लक्षयक्षः प्रयासुः । आषाढ्यामाद्यजाताः प्रथितगुरुतमा ग्राहयन्त्यग्रहारे साम्भः कुम्भं करम्भं नवमथितघटीं कर्करीं कर्कटीं च ॥ ६७ ॥ ६८५ (=स० २. १६७. ५): परावृत्ता हंसाः सपदि विगतं कल्मषमपां प्रसन्नः शीतांशुः प्रसृतपटवः सूर्यकिरणाः दृशो दीर्घीभूता गगनमसिवर्णं च विपुलं नियन्ता विन्ध्याद्रेर्विदितमुदितोऽसौ मुनिवृषा ॥ ६८ ॥ ५० (=स० ४. २. ५): पाणौ ब्रह्मकपालमस्थिभिरलंकारोऽङ्गरागश्चिताभस्माव्याहतमुत्तरीयमुरगः क्रीडा समं मातृभिः । यस्यैतान्यसमञ्जसानि तमनाचारैः पिशाचैर्वृतं कः स्थाणुं फलवाञ्छया वद वृषादन्यो जनः सेवते ॥ ६९ ॥ ७५: पार्वत्या सभयार्तिकम्पयदसृक्तृष्णार्ति चामुण्डया साश्चर्यं प्रमथैर्गुहेन रुद[ता] कूलाकुलार्द्रेक्षणम् । त्रुट्यत्कीकशकर्कशक्वणदसुर्दृष्टः कुबेरानुजः कृन्तन्स्वानि शिरांसि यस्य पुरतो देवः स पायाज्जगत् ॥ ७० ॥ १७० (स० १. ३१. ४–**भवानन्दस्य**): भिक्षाभोजिनि कृत्तिवाससि वसुप्राप्तिः कुतो जायते तस्यार्धं वपुषः स्वयं व्यसनिनो यस्याहरत्पार्वती । तस्यार्धं कुपिता परं यदि हरेन्मूर्ध्नि स्थिता जाह्नवी हा नाथ क्व तदेति दुःस्थहृदयो भृङ्गी भृशं शुष्यति ॥ ७१ ॥ ५४८: मान्यो राज्ञामिहाज्ञावशगवसुमतीधेनुदोहोपदेष्टा वैण्यश्चापाग्रहेलाहतिविषमसमुत्सारिताशेषशैलः । यस्योद्गायत्युदारां विकटतट-

दरीमारुतापूर्णरन्ध्रव्याकूजत्कीरकालीमुखरितकटकः कीर्तिमद्यापि विन्ध्यः ॥ ७२ ॥ ६८७ : यस्मिन्नैव प्रभवति रविर्नाधिकारी कृशानुर्निर्व्यापारद्युतिरुडुपतिः का कथा तारकाणाम् । सद्यःस्नातोत्थितवनचरानेकपालीकलालं तन्मेघाख्यं तिमिरमधुना ध्वंसमभ्येति भूयः ॥ ७३ ॥ १०९, ३१४ (= स० १. ३४. ३) : स्फटिकमरकतश्रीहारिणोः प्रीतियोगात्तद्वतु वपुरेकं कामकंसद्विषोर्वः । भवति गिरिसुतायाः सार्धमब्धेर्दुहित्रा सदृशमहसि कण्ठे यत्र सीमाविवादः ॥ ७४ ॥

राजशेखर —

अकौसुमी मन्मथचापयष्टिरनंशुका विभ्रमवैजयन्ती । ललाटरङ्गाङ्गणनर्तकीयमनङ्गना भ्रूरनुयाति दृष्टिम् ॥ ७५ ॥ १०१४ (= स० २. ५८. ३–**रुद्रटस्य**): उत्क्षिप्यालकमालिकां विलुलितामापाण्डुगण्डस्थलाद्विश्लिष्यद्वलयप्रपातभयतः प्रोल्लम्ब्य किंचित्करौ । द्वारस्तम्भनिषण्णगात्रलतिका केनापि पुण्यात्मनानत्यालोकनदत्तदृष्टिरबला तत्कालमालिङ्गिता ॥ ७६ ॥ ११५३ : कदाचिद्रथ्यायां त्रिनयन[व]धूपूजनविधौ समारब्धे दैवात्पतितमनिमित्तं श्रुतवती । किमक्षेमं दुर्गे कमितुरिति विज्ञाप्य बहुशः प्रणम्यैवाश्यानां धरणिसरणीं कन्दलयति ॥ ७७ ॥ ३४५ : कलावतः कलाकाशे कालकैवर्तकर्षिता । यामिनी यमुनातीरे राजती भाति नौरिव ॥ ७८ ॥ ८१८ (स० २. ७७. ३–**भासस्य**) : दग्धे मनोभवतरौ बालाकुचकुम्भसंभृतैरमृतैः । त्रिवलीकृतालवाला जाता रोमावलीवल्ली ॥ ७९ ॥ ८७४ : निर्माल्यं नयनश्रियः कुवलयं वक्त्रं च दासः शशी कान्तिप्रावरणं ततो मधुलिहो यस्याश्च वाचः कलाः । विंशत्या रचिताञ्जलिः करतलैस्त्वां याचते रावणस्त्वां द्रष्टुं जनकात्मजां हृदय हे मित्राणि मित्रीकुरु ॥ ८० ॥ ३५६ : मनोभवस्यास्थिभिरर्धदग्धैः सितासितैः किं घटितोऽयमिन्दुः । स्मरारिणा मूर्ध्नि धृतोऽपि यस्मादुत्प्रेक्षते तस्य न पक्षपातम् ॥ ८१ ॥ ६३१ : शीतं श्रीखण्डकाण्डं निबिडयति फणी भोगनालेन लीनश्छायावृक्षस्य मूले रचयति चमरी रम्यरोमन्थलीलाम् । सोष्माणं मानुषीयं वितरति कमितुर्घर्मितस्याङ्कपालिं केलीकस्तूरिकैणी प्रसरति चरितुं सारणिग्रन्थिपर्णा ॥ ८२ ॥ ८०५ (= स० २. ६९. २) : ८७१ : हेमाद्रेः किमियं रुचिः किमथ वा लावण्यसिन्धोरियं किंवा सज्जनचेतसां कुलमियं सौभाग्यपुञ्जः किमु । ज्ञातं शूलधरस्य कोपशिखिना दग्धादनङ्गद्रुमात्संजाता नवकन्दली मृदुतरा मुग्धा मनोहारिणी ॥ ८३ ॥

लक्ष्मीधर —

१३५० (= स० ४. ६५. ५–**कस्यचित्**) : यन्मूर्धानमशिक्षितो नमयितुं निम्नेषु तेनोच्चैरारूढः पदमादरेण जलद त्वां याचते चातकः । तत्पातुं व्यवसायदीनमनसो धावन्त्यमी संभ्रमादावर्तैर्मरुतां तदप्यपकृतं धिक्चातकान् धिग्विधिम् ॥ ८४ ॥

वराह —

६४७ : चूडाबर्बरके निपत्य कलिकाभावं प्रदत्त्वा शिषा कुण्डापातवितन्वनिद्रगृहिणीबाष्पाम्बुसंवर्धिताः । निर्घृष्टेऽपि बहिर्गते न विरमत्यन्तर्जलं वेश्मनो लूतातन्तुततिच्छिदो मधुपृषत्पिङ्गाः पयोबिन्दवः ॥ ८५ ॥ ८६७ ॥ : तान्येतानि वचांसि यानि बहुशो धीतानि युष्मन्मुखाद्रक्ष्येऽहं

बहुशिक्षिता क्षणमिति ध्यात्वास्मि मौनं गता । गाढालिङ्गनमण्डलीकृतकुचं गाढं परिष्वज्य मां पीतानीव सहाधरेण हसता वक्त्रस्मितान्येव मे ॥ ८६ ॥

वल्लण —

१३९२ (=स० ४. ३८. ५) : आस्तां तावदसीमपौरुषयशः संमानितात्यद्भुतप्रारब्धाभ्यधिकक्रियस्य स खलु प्राच्यः प्रभावो हरेः । जीर्णस्यापि च विन्ध्यकन्दरदरीद्वारावताराक्षमैरङ्गैरङ्गभृतो द्रवन्ति दरतो गन्धेन गन्धद्विपाः ॥ ८७ ॥ १३२५ : (=स० ४. २९. ३ **वल्लभस्य** :) छायाशीतलितात्सकाञ्चनशिलात्खेलत्कृतार्थार्थिनस्तत्तन्निर्मितचित्रमञ्जरिगृहात्क्रीडामिलत्खेचरात् । घ्रात्वाप्यद्भुतसौरभोरुलहरीः कल्पद्रुमान्नैव यद्वेगाद्धावति मञ्जु गुञ्जति परं तत्कोऽयमिन्दिन्दिरः ॥ ८८ ॥ १४०८ : बुद्धिर्नाविचलत्प्रकोष्ठकनकोत्क्षिप्तद्विपैः कूर्परक्रीडापाङ्गचपेटचूर्णहरिभिः का वीरवृत्तेः कथा । मेघः किं तव लङ्घितावहमहाकाशक्रमोपद्रुमः को मूर्तिप्रमुखैरपीह शर[भो]द्वृत्तो लघूर्णतरः ॥ ८९ ॥ ५९३ : वज्रं जीर्यति वज्रिणोऽपि च हरेश्चक्रं च वक्रं भवेद्दण्डं खण्डशतं यमस्य सुतरां पाशश्च नाशं गतः । लङ्केशोरसि यत्र मन्मथशरो भग्नो न भग्नोऽद्भुतं कः शाखी सखि यस्य पुष्पमभवत्पुष्पायुधस्यायुधम् ॥ ९० ॥

वसुकल्प —

३३६ (= स० १. ७२. २–**मुरारेः**) : कामायुष्टोमयज्वा पुरमथनजटाचक्रकौमारबर्हः प्राणायामोपदेष्टा सरसिरुहवने शर्वरीसार्वभौमः । देवो जागर्ति भानोर्भुवनभरभृतः स्कन्धविश्रामबन्धुः शृङ्गाराद्वैतवादी शमितकुमुदिनीमौनमुद्रो मृगाङ्कः ॥ ९१ ॥ १३५१ (= स० ४. ६४. १–**शरणस्य**) : दृष्ट्वा तोयभरावलम्बनिबिडप्रारम्भमम्भोधरं तृष्णार्तः किल रौति यावदसकृत्तोयाशया चातकः । तावच्चञ्चलचञ्चुकोटरकुटीकोष्ठे लुठन्तः स्फुटं दृश्यन्ते करकोत्कराः किमपरं कोऽप्येष वामो विधिः ॥ ९२ ॥ १३५२ (= स० ४. ६४. ४) : बीजैरङ्कुरितं लताभिरुदितं वल्लीभिरुज्जृम्भितं कन्दैः कन्दलितं जनैश्च मुदितं धाराधरे वर्षति । भ्रातश्चातक पातकं किमपि ते सम्यङ् जानीमहे यन्नास्मिन्निपतन्ति चञ्चुपुटके द्वित्राः पयोबिन्दवः ॥ ९३ ॥ ७०२ : भूषा तामसतावभाञ्जि कपिशश्यामा तु बद्धच्छवीलिप्ता त्वं च कठोरकीरहरितोन्मेषीति मांसीलता । एतत्तर्कय बालवानलवधूहस्ताङ्गुलीनन्दितस्पर्धावन्ति फलानि बिभ्रति परीणाहाभिरामश्रियः ॥ ९४ ॥

१३३९ (=स० ४. ३१. ४) : स्वादयन्तु चिरं नाम कोकिलाश्चूतकोरकान् । तादृक् परिमलं वेत्ति यदि धन्यो मधुव्रतः ॥ ९५ ॥ ५७९ : हस्तन्यस्तशरासनस्य पुरतो देवस्य चेतोभुवो ब्रह्मा त्वं क च केशवस्तृणमिव त्रैलोक्यमालोक्यते । स्त्रीभावं गमितस्य यस्य शिरसा सिन्दूरमुद्रामयीमाज्ञामुद्वहते चराचरगुरुर्देवोऽर्धनारीश्वरः ॥ ९६ ॥

वसु[कल्प]दत्त —

३०५ : वीणावाद्यविनोदितात्रिजगतां लेख्यो यया माधवो वागीशोऽपि सुभाषिताक्षरपदां यां स्तौति वाग्देवताम् । यामाराध्य नितान्तमूढमतिभिः सर्वज्ञकल्पायितं वन्दे तां शरदिन्दुधामधवलां देवीमभीष्टप्रदाम् ॥ ९७ ॥

वाचस्पति —

१३१८ : उद्यानपाल भवता यदि चूतशाखी संवर्धितोऽयमधुना तदुपेक्षितः किम् । येनैवमस्तमितमेकविशीर्णशाखं शाखोटकप्रभृतयोऽपि च लङ्घयन्ति ॥ ९८ ॥ ३२४ : करोतु वो मङ्गलमद्रिमस्तकस्थलस्थितिन्यस्तगभस्तिविस्तरः । स्फुरत्सुवृत्तोत्थितरक्तचन्दनद्रुमद्रवच्छेदनिभः प्रभाकरः ॥ ९९ ॥ ५४९ (= स० ३. ५१. २–**वाक्पतेः**) : निःसृत्याहवसागरादथ पुनः संसृत्य पृथ्वीतलं गत्वाधो हिमशैलमीश्वरशिरःशीतांशुलेखामपि । गङ्गेव स्मृतजन्मभूमिरमरैः साश्चर्यमालोकिता कीर्तिस्ते प्रतिलोमलङ्घितवियद्ब्रह्माण्डमारोहति ॥ १०० ॥ ४५२ : भगवति तव लीला मौलिमाले तवाम्भःकणमनुपरिमाणं प्राणिनो ये स्पृशन्ति । अमरनगरनारीचामरग्राहिणीनां विगतकलिकलङ्कातङ्कमङ्के लुठन्ति ॥ १०१ ॥ १०५९: मानं मानिनि मा कृथाः प्रणयिनि प्रेमानुबन्धं कुरु प्राणैः कण्ठगतैरपि व्यसनिनि व्रीडा किमद्यापि ते । आकर्णान्तततज्यकार्मुकलतासंसक्तबाणः स्मरो रोषाकुञ्चनयन्त्रिताधरतलो देवः पुरो वर्तते ॥ १०२ ॥ ३६४ (**वाचस्पदं**) : यस्माद्भासि पयोनिधौ हरजटाजूटे निबद्धो यदि यद्विश्वोदरदीपकोऽसि सततं पूर्णोऽसि यच्चामृतैः । भ्रातः श्रीहरिणाङ्क सर्वमतुलं म्लानीकृतं तत्त्वया यत्राजीवमपास्य कैरवकुले दत्तं विकासास्पदम् ॥ १०३ ॥ ३३८ (= स० १. ७३. १–**उमापतेः**) : श्यामायाः करजक्षतं रतिपतेर्जैत्रं धनुर्बन्धकीहृत्कम्बुक्रकचश्चकोरकुररीसौहित्यबीजाङ्कुरः । चौरग्रामगजाङ्कुशः परिलसन्मन्दाकिनीरोहितो ध्वान्ताम्भस्तरणैकनौर्विजयते बालः सुधादीधितिः ॥ १०४ ॥ १३२२ : हा सौरभं तदेतत्तदिदं संतापहारि हा सत्यम् । अङ्गारकारहस्ते चन्दन पतितोऽसि धिग्दैवम् ॥ १०५ ॥

वामदेव —

८०३ : .... कथितवल्लभखण्डितायाः । एतच्चतुर्गुणितसायकपञ्चबाणबाणावलीगगनविभ्रममातनोति ॥ १०६ ॥

विक्रमादित्य (कालिदास –)

१३३७ : अनुदिनं परिभुज्य सरोजिनीं विपदि निष्करुणा मधुपावली । अभजदुज्ज्वलमुत्पलकाननं क्व नु पुनर्मिलिताः स्थिरसौहृदाः ॥ १०७ ॥ ६९० : प्रावृट्कालप्रभवमशनिध्वानमम्भोधराणां श्रुत्वा भूयः कुलिशपतनाशङ्कयेवावनीध्राः । पत्राभोगोच्छ्वसिततनुभिर्व्याप्तशृङ्गारकाशैराश्मन्नीडे पिदधतितरां सान्द्रवीरुत्प्रतापाः ॥ १०८ ॥ ८३६ : लावण्यवारिधिजलं ननु केयमस्याः शैवालवल्लिलपितालफलं प्रसूते । किंचारविन्दमपरं विकसन्ति यत्र बन्धूककुन्दतिलकासितपङ्कजानि ॥ १०९ ॥

विद्या —

१३३६ (= स० ४. २८. २ –**विद्यापतेः**) : अन्यासु तावदुपमर्दसहासु भृङ्ग लोलं विनोदय मनः सुमनोलतासु । मुग्धामजातरजसं कलिकामकाले बालां कदर्थयसि किं नवमालिकायाः ॥ ११० ॥ २६६ : औत्पातिकं तदिह देव गवेषणीयं नारायणो यदि पतेदथ वा सुभद्रा । कादम्बरीरसविघूर्णितलोचनस्य युक्तं हि लाङ्गलभृतः पतनं पृथिव्याम् ॥ १११ ॥ ६४३ : काले काला-

म्बुवाहाकुलगगनगलद्वारिधाराकराणि कादम्बामोदहृद्ये वहति च मरुति प्रेमबन्धानुकूले । तन्वीनां सुन्दरीणां स्तनकलशगलत्तारहारावलीनां मग्नः कण्ठग्रहोऽपि व्यथयति हृदयं किं पुनर्विप्रयोगः ॥११२॥ ८७२ : केशाः संयमिनः श्रुतेरपि परं पारंगते लोचने सद्वृत्तं कुचयोर्युगं श्रुतिमले श्रोत्रे भ्रुवोः संतती । अन्तर्वक्त्रमपि स्वभावशुचिभिः कीर्णं द्विजानां गणैरित्थं तन्वि वपुः प्रशान्तमपि ते रागं करोत्येव नः ॥ ११३ ॥

वीर —

२३१ : मल्लैः शैलेन्द्रकल्पः शिशुरितरजनैः पुष्पचापोऽङ्गनाभिर्गोपालैः प्राकृतात्मा दिवि कुलिशभृता विश्वरूपोऽप्रमेयः । क्रुद्धः कंसेन कालो भयचकितदृशा योगिभिर्ध्येयमूर्तिर्दृष्टो रङ्गावतारे हरिरमरगणानन्दकृत्पातु युष्मान् ॥ ११४ ॥

श्रीव्यास —

४३६ : यत्प्रविश्य न पुनः प्रविश्यते यन्निपीय न पुनर्निपीयते । यन्निरीक्ष्य न पुनर्निरीक्ष्यते तन्निरञ्जनजलं तवेश्वरि ॥ ११५ ॥

शतानन्द —

१९२ : मग्ना तिष्ठति कात्र वारिणि चिरं गोप्यः समालोक्यतामित्युक्ते हरिणा समं व्रजवधूवर्गे निमग्ने ततः । राधा मन्दकटाक्षविभ्रितजलावेपा शनैश्चुम्बिता पायादस्य जयन्ति जातहृदयानन्दं जलक्रीडितम् ॥ ११६ ॥ २८ (=स० १. १०. ५–**नटगाङ्गोकस्य**) : मुक्ताभा नृकपालशुक्तिषु जटावल्लीषु मल्लीनिभा बर्हौ लाजनिभा दृशोर्मणिनिभा भोगोत्करे भोगिनः । नृत्यावर्तपरंपरेरितपयःसंमूर्च्छनालालिताः खेलन्तो हरमूर्ध्नि पान्तु भवतो गङ्गापयोबिन्दवः ॥ ११७॥

शितिकण्ठ —

६१ (=स० १. १९. २ **योगेश्वरस्य**) : नन्दिन् खञ्जय मञ्जुनादमुरजं संगृह्य सज्जीभव भृङ्गिन्नानय भस्मभाजनमितो लम्बोदरागम्यताम् । स्कन्दं नन्दय मन्दिरोदरगतं देवीति रङ्गाङ्गणे शंभोस्ताण्डवमण्डनैकमनसः संजल्पितं पातु वः ॥ ११८ ॥

श्रीकण्ठ —

४१७ : अयं मृदुमृणालिनीवनविलासवैहासिकस्त्विषां वितपते पतिः सपदि दृश्यमाना निजाः । स्तनौ पुलकयन्ति चोत्पलदृशां प्रियोरःस्थले विपर्ययितवृत्तयो घुसृणपङ्कपत्राङ्कुराः॥ ११९॥

सुरभि (शुरभि) —

५७०: अजस्रालस्पृष्टैरभिनवमृणालैरमधुपैः प्रसूनैरुत्फुल्लैर्न मृगमदमिश्रैर्मलयजैः । नवैर्मुक्ताहारैरनिहितमहानीलतरलैर्यशोभिस्ते श्रीमान् विदधति विदूषान्दश दिशः ॥ १२० ॥ १३८४ (=स० ४. ४१. २) : अयं दूरभ्रान्तः पटुतरपिपासाकुलमनाः कपोले ते मत्तद्विप निपतितः षट्पदयुवा । त्वमप्येतां पीनश्रवणदलदोलाव्यसनितां विमुञ्च स्वाच्छन्द्यादपनयतु तावत्तृषमिमाम् ॥१२१॥

हनूमत्—

४७९ (=स० ५. ७४. १–**विद्यायाः**) : अम्भोधिर्जलधिः पयोधिरुदधिर्वारांनिधिर्वारिधिः केन क्षारजले वृथैव भवतो नामामृतं निर्मितम् । थूथूकृत्य वमद्भिरध्वगजनैरप्राप्तकण्ठं पयः शुष्यत्तालुगलैर्विरुत्य लवणोदन्वानुपालभ्यते ॥ १२२ ॥ ९६ : कल्पान्तारभटीनटस्य नटतो रुद्रस्य रुद्रभ्रमिभ्राम्यद्ग्रन्थिजटोद्भवोऽस्तु भवतो भूत्यै स झञ्झानिलः । यात्रावर्तविवर्तनक्रममिलद्दिव्योच्छलज्झाङ्कृतौ रेजाते रिपुबान्धवौ जलरुहां तौ कांस्यतालायितौ ॥ १२३ ॥ २५१ (=स० १. ४४. १) : किं छत्रं किं नु रत्नं तिलकमथ तथा कुण्डलं कौस्तुभो वा चक्रं वा वारिजं वेत्यमरयुवतिभिर्यद्बलिद्वेषिदेहे । ऊर्ध्वं मौलौ ललाटे श्रवसि हृदि करे नाभिदेशे च दृष्टं पायात्तद्वोऽर्कबिम्बं स च दनुजरिपुर्वर्धमानः क्रमेण ॥ १२४ ॥ ७६ (=स० १. १७. १) : पयोदानां पन्थाः कवलविषयो वा परिमलं वहन् विश्राणो वा सुहृदपसुहृद्वा जलरुहाम् । दद्द्रह्लानो वा हरिरिति मुहुर्यस्य विबुधाः स्तुवन्त्यष्टौ मूर्तीः स जगदवतादन्धकरिपुः ॥ १२५ ॥ ५४४ (=स० ३. ५१. १ **शाक्यरक्षितस्य**) : वीर क्षीरसमुद्रसान्द्रलहरीलावण्यलक्ष्मीमुषस्त्वत्कीर्तेस्तुलनां कलङ्कमलिनो धत्ते कथं चन्द्रमाः । स्यादेवं त्वदरातिसौधशिखरप्रोद्भूतशष्पाङ्कुरग्रासव्यस्तमतिः पतेद्यदि पुनस्तस्याङ्कशायी मृगः ॥ १२६ ॥

श्रीहर्ष—

८३५ (= **नैषध.** ७. १००) : जगद्वधूमूर्धसु रूपदर्पाद्यदेतयादायि पदारविन्दम् । तदीयसिन्दूरपरागरागैस्ततः प्रवालप्रबलारुणं तत् ॥ १२७ ॥ ३२ (=स० १. ६. ५-**कविपण्डितश्रीहर्षस्य**) : दूरे दारुवनाभिसारक मृषा चाटूनि मुञ्चाधुना भूयस्त्वं पुनरप्यहं यदि पुनः चन्द्रः क्षितिं यास्यति । इत्युक्तः शशिमौलिरद्रिसुतया चूडेन्दुभूलम्बनव्याजव्यञ्जितपादपद्मपतनप्रीतप्रियः पातु वः ॥ १२८ ॥ २११ (=स० १. ६७. ५-**पुण्डरीकस्य**) : मुग्धे मुञ्च विषादमत्र बलभित्कम्पो गुरुस्त्यज्यतां सद्भावं भज पुण्डरीकनयने मान्यानिमान्मानय । लक्ष्मीं शिक्षयतः स्वयंवरविधौ धन्वन्तरेर्वाक्छलादित्यन्यप्रतिषेधमात्मनि विधिं शृण्वन्हरिः पातु वः ॥ १२९ ॥

List of citations in P with the total number of stanzas attributed to each source.

१ : अचलसिंह (३). २ : अपिदेव (१). ३ : अभिनन्द (८). ४ : अभिश्रीक (१). ५ : अमरसिंह (३). ६ : अमरुक (१). ७ : अमोघ (१). ८ : अवन्तिवर्मन् (१). ९ : अविलम्बसरस्वती (२). १० : आज्ञाविलास (१). ११ : आनन्दबोध (१). १२ : इन्द्रदेव (१). १३ : उत्पलराज (१). १४ : उमापति, उमापतिधर (१७). १५ : उमापात्र (१). १६ : कपिलेश्वरगजपति (१). १७ : कलिकाकार (१). १८ : कविचूडामणि (१). १९ : कविराज (४). २० : कविशेखर (६). २१ : कात्यायन (१). २२ : कामदेव (३). २३ : कालिदास (१८). २४ : श्रीकुमारिरभट्ट (१). २५ : कुशलनाथ (१). २६ : कृष्णमित्र (१).

२७ : केशट (५). २८ : केशवसेन (२). २९ : केशवाचार्य (२). ३० : क्षमीश्वर (१). ३१ : क्षितिप (१). ३२ : क्षोणीक (१). ३३ : खण्डन (१). ३४ : गङ्गादत्त (१). ३५ : गङ्गादास (२). ३६ : गजपति (१). ३७ : गणेश्वर (२). ३८ : गदाधर (८). ३९ : गाङ्गेश्वर (१). ४० : गाङ्गोनट (१). ४१ : गोधिक (२). ४२ : गोनन्द (३). ४३ : गोन्दोक (१). ४४ : गोभटि (१). ४५ : गोयीक, गोपीक (४). ४६ : गोवर्धन (७). ४७ : गोविन्दस्वामिन् (१). ४८ : गोसोक (१). ४९ : चण्डीदास (१). ५० : चारुकवि (१). ५१ : चित्राङ्ग (१). ५२ : चित्तप, चित्तूप, वित्तूप (७). ५३ : जनार्दन (१). ५४ : श्रीजयदेव (२). ५५ : जलेनुसोन (१). ५६ : अवन्तिजह्नु (१). ५७ : जितारि (१). ५८ : वैद्यजीव (१). ५९ : डिम्बोक (४). ६० : तरणिनन्दन (१). ६१ : तुङ्गोक (१) ६२ : त्रिपुरारि (१). ६३ : त्रिपुरारिपाल (१). ६४ : त्रिविक्रमगजपति (२). ६५ : दक्ष (३). ६६ : दक्षप्रजापति (१). ६७ : दण्डिन् (१). ६८ : दाक्षिणात्य (१). ६९ : दामोदर (३). ७० : दासवर (१). ७१ : दिवाकर (२). ७२ : दुनोक; नोदुक (२). ७३ : धरणीधर (२). ७४ : धराधर (१). ७५ : धर्मकीर्ति (४). ७६ : धर्मपाल (५). ७७ : धर्मयशोक (१). ७८ : धर्माकर (२). ७९ : धातोक (२). ८० : धीर (१). ८१ : धोयीकवि, धोयीक (८). ८२ : (श्री)नन्दनकवि (७). ८३ : नन्दूक (१). ८४ : नयपाल (१) ८५ : (भट्ट)नारायण (२). ८६ : नारायणदत्त (१). ८७ : नील (१). ८८ : नीलपट (२). ८९ : नीलाम्बर (२). ९० : नैषध (२). ९१ : पञ्चानन (६). ९२ : परशुराम (१). ९३ : मिश्र पाऊक (१). ९४ : पाणिनि (२). ९५ : (धर्म)पाणिनि (१). ९६ : पीताम्बर (२). ९७ : पुरुषोत्तमगजपति (२). ९८ : पुरुषोत्तमदेव (२). ९९ : प्रतिगरुड (१). १०० : प्रद्युम्न (१). १०१ : प्रवरसेण (१). १०२ : प्राज्ञभूतनाथ (१). १०३ : प्रियाक (१). १०४ : बटोक (१). १०५ : बधिरकविराज (१). १०६ : बलदेव (१). १०७ : बलभद्र (२) १०८ : बाण (११). १०९ : बिभीषण (१). ११० : बिम्बोक (२). १११ : भगीरथ (२). ११२ : भट्टश्रीक (१). ११३ : भर्तृहरि (१). ११४ : भवभूति (८). ११५ : भवानन्द (२). ११६ : भाषदास (२). ११७ : भाष्यकार (१). ११८ : भास (२). ११९ : भासोक (२). १२० : भोजदेव (२). १२१ मण्डन (१). १२२ : मधुशील (१). १२३ : मनोविनोद (५). १२४ : महादेव (१). १२५ : महेश्वर (१). १२६ : महोदधि (१). १२७ : माघदत्त (१). १२८ : माधररवञ्जन (१). १२९ : मुकुन्दकवि (१). १३० : मुञ्ज (१). १३१ : मुरारि (८). १३२ : योगेश्वर, (धर्म°–) (१६). १३३ : रकिकर (१). १३४ : रक्षोरावण (१). १३५ : रत्नपाल (१). १३६ : रन्तितथागत (१). १३७ : रविगुप्त (१). १३८ : राजमहादेवी (१). १३९ : राजशेखर (२६). १४० : (श्री)राज्यपाल (१). १४१ : (श्री)राम (१). १४२ : रामदास (१). १४३ : रामरक्षित (५). १४४ : रावण (१). १४५ : रुचिकर (१) १४६ : रुद्र (५). १४७ : (श्री)लक्ष्मणसेन (६). १४८ : लक्ष्मीधर (५). १४९ : (वङ्ग)-लक्ष्मीधर (१). १५० : लङ्गदत्त (१). १५१ : लडहचन्द्र (३). १५२ : ललितोक (१).

१५३ : लोलिम्ब (३). १५४ : वङ्गसेन (१). १५५ : वज्रमुष्टि (१). १५६ : वत्सलदास (१). १५७ : वनमालिन् (१). १५८ : वराह (२). १५९ : वराहमिहिर (२). १६० : वररुचि (१). १६१ : वर्धमान (१). १६२ : वल्लण (८). १६३ : (श्री) वसन्तदेव (४). १६४ : वसन्तराज (१). १६५ : वसुकल्प (९) १६६ : वसुदत्त (२) १६७ : वाक्कूट (४). १६८ : वाकूडामर (१). १६९ : वागुर (१). १७० : वाचस्पति (१२). १७१ : वामदेव (१). १७२ : वार्तिककार (२). १७३ : वाल्मीकि (१). १७४ : वासुकि (१). १७५ : वासुदेव (१). १७६ : मिश्रवासूक (१). १७७ : (श्री)विक्रमादित्य (४). १७८ : वित्तोक (१). १७९ : विद्या (१०).: १८० : विद्याधर (२). १८१ : विद्यापति (१). १८२ : विनयदेव (२). १८३ : विमल (१). १८४ : विरिञ्चि (३). १८५ : विशाखदत्त (२) १८६ : विश्वनाथ (२). १८७ : विष्णुशर्मन् (२). १८८ : विष्णुहरि (१). १८९ : वीर (३). १९० : वीरनाग (१). १९१ : वीर्यमित्र (२) १९२ : (श्री)व्यासदेव (२). १९३ : शंकरकवि (४). १९४ : शंकरदेव (६). १९५ : शंकरधर (१). १९६ : शंकराचार्य (१). १९७ : शतानन्द (६). १९८ : शतोक (१). १९९ : शरण (१). २०० : शरणदेव (४) २०१ : शरणमेक (१). २०२ : शशिघोष (१). २०३ : शाल्रूक (१). २०४ : शितिकण्ठ (२). २०५ : शुभचन्द्र (१). २०६ : (श्री) शुभाङ्ग (६). २०७ : शूलकाल (२). २०८ : शूलधर (१). २०९ : शूलपाणि (५). २१० : (काश्मीरक-) श्यामल (१). २११ : श्रीकर (१). २१२ : श्रीकण्ठ (१). २१३ : श्रीधर (१). २१४ : संग्रामचक्र (१). २१५ : संग्रामठ (१). २१६ : संघश्री (२). २१७ : सरोक (१). २१८ : सागर (२) २१९ : सावार्णि (१). २२० : सुरभि (४). २२१ : सुरुचित (१). २२२ : सुवाह (१). २२३ : सूर्यधर (२). २२४ : स्वर्लोक (१). २२५ : हंसभट्ट (१). २२६ : हनूमत् (७). २२७ : हरिकर (४). २२८ : (वैद्य) हरिहर (१). २२९ : (श्री) हर्ष (७). २३० : हारावली (२).

परिशिष्टश्लोकानां सूची ॥